

MCCCCLXXXVIII

217907812

CLARISSIMI ET Eloquentissimi Rhetoris Omniboni Leonicensi Oratio de laudibus eloquentiæ feliciter incipit.

VANTVM admirationis habeat eloquētia Vicētini Ciues: uel ex hoc intelligi potest: q̄ ita diues: ita copiosa est: ut quotiēs de uirtutibus eius dicēdū fuerit: tamen res difficillima sit: nunq̄ tamē sibi ipsa deficiat. Hoc proximo: hoc tertio ægimus anno: q̄ hoc idē bene uouate deo: impræsentiaꝝ ægemus. Nam ne ignari sitis huc p̄cessimus: ut eloquentiā laudemus: laudatā diligamus: dilectā cōsequi studeamus. Igitur cōsiderāti mihi de laudibus eloquētiæ: duæ solent ipsius laudandæ rationes occurrere: quarū una de meritis eius ducit: altera de sua ipsius natura sumit. Et nūc quidē priorē iūmodo: & tam ipsā q̄ breuissime fieri poterit expediā: q̄q̄ id uix fieri posse arbitror. Quis enim rē tātam paucis absoluet: q̄ bene de rebus humanis merita fuerit? Qua sola cōsistit quicquid i rerū natura: totoq̄ mūdo laudabile uersat: quippe cuius adminiculis oīa nitūtur: fouētur: illustrātur. Habet igitur laudis & gloriæ plus q̄ ab ullo fingi: aut excogitari pōt: q̄ res oēs sustētat: q̄ in lucē deducit: q̄ in tenebris eas iacere nō patit. Nam si eloquentiā tollas: nil tā excellēs: qd̄ nō aliquando deficiat: tam magnificū: qd̄ nō funditus pereat: tam spectandū: qd̄ nō interea sordescat: tam egregiū: qd̄ nō sensim intereat: tam præclarū: qd̄ non cōtinuo aboleat. Ergo nulla Perfarū mentio feret: nulla Macedonum: Tetrica spartæ: & ingeniosæ silerent Athenæ. Et ne singula per cen. eā: regna: uel oppida: quæ rerū potita sunt: urbis Romæ: noc est p̄ncipiū terrarū populū: monumēta nō essent. Quin etia tot regū: tot principū: & imperatorū nomina cū suis populis: & urbibus tēporis deleter antiquitas. Nec Alexander usq̄ nec Darius: uel Xerxes nominarētur. Boni Phocionis: iusti Aristidis: & Agesilai regis inuicti memoria cōticesceret: Perichis: Themistochis: Niciæ: Cononis: Alcibiadis fama in obscuro eēt. Et nostrosq̄ haud secus. Nemo Camillos: nemo Fabricios: nemo Decios illustres animas: nemo Scipiones: Læliosq̄ nosceret: & quos infinitū esset enumerare. Sed illi q̄q̄ bello fuerūt: ac pace fortissimi uiri: oēs tamē perpetuo silentio: & obliuione uetustas iuolueret. Quid artes (quas mæchanicas uocāt) quātulū suis quæq̄ artificibus p̄fuisent? Nihil Phidiæ Iuppiter olympius: siue Minerva: nihil Apelli Venus: nihil Ipiratia p̄pe signa: uiuicq̄ uultus Polycleto: nihil pictura Lysippo: nihil cœlatura Mentori: siue Parasio: & Aleidamāt: nihil architectura fabro il i Epæo ad immortalitātē nominis & famæ cōtulisset: etiā si fabrilta eius instrumēta: quibus ligneū equū ædificauit ubiq̄ fama celebratū uiserētur: ut Aristoteles scribit: in tēplo statuaꝝ Palladis (id ei cognomen est) multis postea sæculis reposita sub eā Italiæ partē: quā haud p̄cula Metaponto Gargaria dicūt. Nam Vitruuiū: qui iunior est: architectū ab interitu uendicat nō ars: quā & ipse p̄fitebatur: sed liber quē de arte cōscripsit minime contemnendū. Nec uero tanta fuerit ædificiorū magnificētia: quæ diuturnitate tēporis labefactari nō possit. Turritæ urbes: immania tēpla deū: & cœlia pyramidū fastigia suis molibus obruta iacēt. Nec minus superbū illud mausolū: q̄q̄ ad id condendū accersiti fuerint e toto orbe terrarū præstāuissimi ætatis illius artifices: nisi ad cōlectrandū etiā cōuenissent undiq̄ ignio: & lingua præclari poetæ & oratores: quos inter Theopompū Isocratis discipulum: magistro ipso concertate: palmā obtinuisse cōmemorant: ut suis elegis poeta nō ignobilis tam uere q̄ eleganter cecinerit. Nā neq̄ pyramidū sumptus ad sidera ducti: Nec iouis idæi cœlū imitata domus: Nec Mausoli diues fortuna sepulchri: Mortis ab extrema cōditione uacāt: Aut illis flamma: aut imber subducet honores: Annoꝝue sitis: p̄odere uicta ruent. At nō ingenii quæsitū nomen ab auo Excidet: ingenii statq̄ uigetq̄ decus. Sed quid reliqua cōmemoro: bona etiā corporis: quæ diuturna eē nō possunt (nā uel morbo extinguunt: uel ætate deflorescūt) diuina poetæq̄ carmina posteritati cōmédant. Et de fortitudine minus mirū: quæ cōmunis est tā animi q̄ corporis uirtus. Velocitas & cingnitas formæ Vatū beneficio manēt incorrupta. nam & Camilla nobilior est p̄ncibus ignea plantis. Et Pelides itē ille magnus quibus græcorū fortissimus eēt: Podocys tamē legit sapius ποδαρκis: & ποδαρκισ αχιλλεισ: ut nō tam ui corporis uideatur: q̄ pedū celeritate memorabilis. nam & Helena decora facie p̄pe notior ē: q̄ Ioue patre: de qua Troes apud Homerū nō indignū putāt tā longo bello certare cū græcis: id solū q̄ pulchritudine diis imortalibus p̄xime accedebat. Quā a se depictā zeφισ etiam his ipsis Homeri carminibus laudauit. ον νε μεσις τρωας και ευκνυμιλας α χαιουσ τοινδαμφι γυναικοι πολυν χρογογαλ τεαπας χλαινως αθαγατοισι θεοισι δσ ωπα ειουκισ. Phidias quoq̄ i olympio ioue fingēdo iterrogatus de quo exēplo diuinā mutaret effigiē r̄sidi: Archetypū se iouis in his Homeri carminibus inuenisse. ηκαικυ αγενσγν εποφρυσι γεσσεκ ρονιωγ αμθροσια: Δρα χαιται περωσσαντο ανακτος κατος απάονα τοιο μεγαυλε λελιφεγ ολυμπ. ubi facile apparet naturæ ipsius æmulos artifices poetæ optimo plus m̄lto tribuisse: q̄ sil i nā supciliis: & crinibus totū se iouis uultū collegisse ait. Et recte quidē. nā qd̄ ad eorū artē p̄tinet: nec olympii iouis honos augustior eēt: nec diuæ Helenæ forma celebrior. Illa uero iactura incōparabilis: q̄ qū hac dicēdi facultate optimi cuiusq̄ tolleret industria: nec res arduas quisq̄: nec periculo las susciperet: pro patria: p̄ republica: p̄ focus & aris nullus oppeteret: si nō immortalitātē uirtuti

Est. 4. Cap. 3.
n.º 4.

præmiū eloquētia pmitteret: ut pposita laude: & gloria laborē ocio: mortē incolumitati præferre nō dubitaret. Ipsi philosophi: sub Stoa Zeno: in Academia Plato: in Nymphæo Aristoteles: in Lyæo Carneades: siue Chryſippus: & reliqui philosophorū i suis quisq; gymnasijs torpescerēt. Itaq; rerū causæ laterēt. Doctissimorū uiroꝝ pcepta: & instituta nō eēt. Nō iura: nō leges: nō mores cōsisterēt. Omnia dolo malo fierēt. Nihil a ui & iniuria tutū. Cōtemni deū: negligi iusturādū: dominari perfidū: dissolui coniunctionē humanā: sine modo: sine ordine res agi uideres. Scitū igit illud Ciceronis: ut oīa. Iam uero domina rerum (ut uos soletis dicere) uis eloquēdi q̄ p̄clara est: q̄q; diuina: quæ p̄mū efficit: ut ea quæ ignoramus discere: & ea quæ scimus alios docere possimus. Hac cōhortamur: hac p̄suademus: hac cōsolamur afflictos: hac gestiētes cōprimimus: hac iracūdias: cupiditateq; restringimus. Hac nos iuris: legū: urbiū societate deuinxit. Hac autē humanā uitā: ac feram segregauit. Quæ q̄ ita sint: res hominū: hominesq; ipsi: q; sūt: q; uiuunt: q; uigēt: totū hoc eloquētia debēt. Id si ita ē: nō laudē meret̄ tm̄: sed multo magis admirationē. Fateor equidē (quis enim eat inficias) magno utui mortalibus eē eloquentiā: sine qua nō populi: nō urbes: nō imperia: nō regna stare possent: nō ipsū deniq; humanū genus coalesceret: & ob eā rē omniū hominū p̄conis celebrandā eē. Verū illud cōtendo: quæ tantū ualeat: habere p̄fecto aliquid sua ui: sua natura p̄clarū atq; p̄cipuū. Quid igit hoc fuerit: p̄pe explicabi: si fons & origo eius inueniri poterit: qbus i urbiibus: p̄ quos uiros parta: enurita: educata: & adulta fuerit: q̄ uaria: q̄ multiplici ratione: uaria ipsa multiplexq; tractet. Hac nobis deinceps q̄ breuissime fieri poterit p̄currēda sūt: ut itelligamus non eē cur quisq; miret̄: si tā late patet eloquētia: ut oīa suis uiribus cōtinēs: nullius nō rei decus: & columē euaserit. Dicimus igit eloquētia diuū genus eē deoꝝ. Nec illud quidē agimus: deū uniuersitatis huius parentē esse: iccirco huius etiā de qua nūc loqmur: facultatis. Est enim rerū omniū: quæ sunt uniuersale p̄ncipiū. Sed quoddā p̄prium magis: & suū ipsius eloquētia quærimus. Fatemur oēs: q quidē bene sentiūt τὸν θεόν illud Platonis: qd̄ sine alio bonū est: sine quo nihil: qd̄ philosophi bonum uocat: alii sūmū: alii uero solū. Hoc inq; deū esse nemo dissentit. Ut igit unūquodq; plus bonitatis habet: ita maxime diuinitati p̄ximū est. Atqui eloquentiā dudū ostēdebatur de numero bonorum: imo uero ipsam bonoꝝ humanorū longe p̄stātiozem. Quis igitur dubitet rerū omnium optimā diuinitus in homines p̄fectam eē: ab ipso uidelicet bonoꝝ omniū datore: & p̄ncipe deo? Hoc multo p̄babilius est: qd̄ fabulose iactāt: eloquentiā munus eē Mercurii: p̄us etiā ab ipsis diis usurpata: cuius rei testē faciūt apud græcos Homēꝝ οὐρανὸς παρὰ Ζηνὶ καὶ Ἡρακλῆϊ οὐρανὸς ἔειπεν: apud nostros Virgiliū. Pandit̄ interea domus omnipotētis olympi: Conciliūq; uocat diuū pater: atq; hominum rex: Sidereā in sedē: & reliqua. Ipsam uero quidā auctores sunt Syracusis p̄mū excēptā fuisse: quæ ciuitas ē Siciliae. Hanc insulā: id qd̄ inter oēs cōstat: insignes feritate tyrānos p̄tulisse. Duos tamen supra q̄ credi possit imanes: Gelonem: Hieronē: qui ad hoc insolētia p̄gressi sunt: ut Syracusanis nec hūcere quidē pmitterēt: sed qd̄ sibi cuiq; cōmodū esset: nūc pedibus manibusue: nūc uultu & oculis significarēt. Hinc & saltādū usum p̄mordia cōepisse. Nam q; sermo ipsis iterdictus erat expressam necessitatē inueniēdi signa: qbus res indicarēt. Quū igitur supbe adeo: & efferate haberetur: liberatori Ioui supplicasse: ut amara ista: & intolerabili seruitute liberarētur. Nec icassum fuisse p̄ces: q̄ppe uolēte deo: p̄ditis omnino Tyrānis: libertatē adeptos fuisse. Veritos deinde ne in tyrannidē eiusmodi reciderēt: sūmā rerū demādasse nō uni: ut antea: sed populo. Tum uirū quēdā nomine Coracē genere Syracusanū: qui prudēs eēt: & eloquēs: qū populū cerneret rem eē mobilē etiā currēt fluuio similē: nisi orationis moderatione gubernet̄: ut recta ratione meliora sequi: deteriora fugere p̄suasit: nihil temere: nihil incōsulte gerat̄: p̄cessisse in concionē. Ibi mollioribus p̄mouerbis: & haud multū absonis opinioni multitudinis: aures p̄mulsisse uulgi: & p̄tentasse aios eorū quos ubi paratos uidit ad audiendū: exposuisse qd̄ optimū factū censeret. Deinde id qbus p̄baret rationibus breui subiectis argumētis cōfirmasse partim ueris: partim similibus ueri. Postremo q̄ p̄ omnē deinde orationē tractasset singulis qbusq; cōmouendi gratia succincte collectis: intulisse qd̄ efficere uolebat: & unāquāq; orationis partē suis nominibus appellasse. Primas exordiū: & narrationē. Medias p̄positionē: & p̄bationē. Vltimā uero perorationē. Hac igitur dicēdi ratione Coracem populo facile: qd̄ uellet p̄suasisse: qui finis est: ut plærifq; placet artificij oratoris. Eo factū: ut p̄miis p̄positis Syracusani filios ei magno studio traderēt eiusmodi facultate iustruēdos. Interea adolescentē quendā nomine Ctesia cupidū & ipsū discēdæ artis: ceterū mercede paulisper deterritum quia uidelicet soluēdo nō eēt: ausum tamē his uerbis petere Coracē: ut exponeret quāto studio eloquentiā p̄cipere uellet. At enim pecuniā sibi nūc quidē nō esse: ubi uero didicisset duplū mercedis redditurū. Excēptū deinde humaniter a Corace: postq̄ doctus euaserit impudēt̄ nimis insultasse magistro. Dic mihi inqt o Corax: Quis est rhetoricæ finis? Quū subiecisset: p̄suasisse dicendo: Tū ille: Tibi ergo de mercede litē intēdo: q; si p̄suasero nō dandā: nō dedi magistroꝝ optime: q̄ p̄suasisti. Si minus: iterū nō dedi: q; abs te p̄suadere nō didici. Immo uero cōuertens e cōtrario Corax: si p̄suasisti inqt: accipiā discipuloꝝ ingratiſſime: didicisti enim. Sin autē: accipiā rursus: nō enim p̄suasisti. Tū qui aderant cōtinuo succlamasse: Mali corui: malū ouum. Nam Corax græce idē sonat qd̄

latine coruus. Et Syraculis quidem in hūc modū eloquentiā Corace auctore institutā accēpimus. Athenis uero Gorgia Leontino p̄ceptore ac p̄uio: qui qū legatus petitū uenerat auxilia p̄clitanti patriā: quā finitimi bello infestabāt: Hic dato cōcilio: incredibile est quāta audiendi cupiditate populū affecerit. Is ornatus erat orationis: ea dicēdi suauitas: & copia. Quocirca itē: ac tertio introductus (neq; enim semel tantū orauit) tum uero totas: usq; adeo cōmouit Athenas: ut cōcursum undiq; fieret. Diesq; ipsos: q;bus cōcionaretur: festos: cōciones uero lāpadas uocarēt: q; uidelicet tanq; fulgur auditorū animos dicēdo p̄stringeret. Hac deinde faciūdia capti Atheniēses auxilia: quæ petebat Leōtinis miserūt: ipsū uero Gorgia penes se retinuerūt: cui p̄mia publice decreta: ut dicēdi gymnasia iuuetuti apiret. Et statim p̄fecere adolescētes mirūimmodū. Accedebat ad ingeniū: quo gens illa p̄stabat ip̄rimis industria: cupiditasq; discēdi. Hinc igit̄ exorti sūt: qū alii p̄multi: tū uero diuinus ille orator: decē catalogus: Antiphonis: R̄hānusi: Lysia: Cephali: Isocratis: Isæ: Eudocidis: Lycurgis: Demosthenis: Aeschinis: Hypperidis: Dinarchi. Quorū adhuc memoria uiuit: uiuetq; dum studia litterarū extabūt. Neq; enim obscura ē: aut eiusmodi: ut silētio possit inuolui: qui tantū dicēdo ualuerūt: ut grāciā omnē sui nominis fama cōplerint. Nam de nostris: qui Romæ potissimum fluere tacere satius existimo: q̄ pauca dicere: qū unus Cicero tantū excellat eloquio: ut oēs oīum gētiū: & ætatū oratores: nullo dissentiente superarit: aut certe adæquarit. De quo p̄clare quidam uaticinatus est: Tullius æratas agitabat in agmine turmas: Regia p̄genies: & tulli sanguine ab alto. Indo le p̄ quāta iuuenis: quātūq; daturus Ausoniae populis uetura in sæcula ciuē. Ille sup̄ gangem: super exauditus & indos Implebit terras uoce: & furialia bella fulmine cōpescet linguæ: nec deinde relinquet par decus eloqui cuiq; sperare nepotū. Sed & ille tanti uiri gloriā mire cōplexus est: qui Romanū imperiū dixit: nihil ipsum sibi habuisse similius: q̄ Ciceronis ingeniū. O admirandā: & uere munus deorū eloquentiā: quæ potētissimas orbis terrarū ciuitates: & in his ingenia magna splēdore suo nobilitat. Nec mirū: cuius dici nō pōt quāta dexteritas sit. Est enim uersatilis natura: quæ miris modis quolibet ipsa tam uerti possit: q̄ uertere. Siquidē antistrophos est nūc philosophiæ: quauis sūt Pythagoras: Socrates: Plato. Nūc politica: cuius p̄ncipes fuerūt: Cicon: atq; Themistocles. Nūc dialectica: cuius auctores fuerūt Demosthenes: Lycurgus: & reliqui oratores. Nūc sophistica: cuius inuētores fuerūt: Aristogiton: & Aegemon. Nūc scōmatica: cuius præuii fuerūt: Demades & Aristobolus: quibus oībus inest latens p̄uasio quædā: in aliis alia magis: minusue p̄cepta: sine qua nulla earū suū pōt officiū implere. Quod qū ita sit. p̄ uarietate rerū ac p̄sonarū: de q;bus apud quos agit uoce: uultu: gestu: p̄cipere: docere: mionere: castigare: redarguere: accusare: cōcitare: ipellere: urgere: mulcere: sedare: cōprimere: assentire: cedere: delectare. Deniq; i oēs partes uersare licet: ut animos: ita & orationē. His ergo rationibus ductus eloquentiā existimo: ut ab initio p̄posui: non modo laudandā eē: q; ita merita sit: ueruetiā laudabilē: q; ita nata fuerit. Quo fit ut p̄bandum sit maxime p̄positum eorū: qui se huiuscemodi studiis dederūt: ex quibus sibi: patriæq; suæ fructus uberrimos consequentur.

DIXI.

PRÆFATIO EIVSDEM IN MARCI TVLLII ORATOREM,

¶ VANTVM Ciceronis orator scriptis oibus: nō dico alioꝝ: sed ipsius quoꝝ Ciceronis
 præstet: si scire uultis adolefcētes optimi: accipite ipsius de hoc libro iudiciū: qui qū ad
 Leptā scriberet: Oratorē inq̄ meū tāto opere a te ꝑbari uehemēter gaudeo: mihi quidē
 sic ꝑsuadeo: mei quicq̄d habuerim iudicii de dicēdo: in illū librū cōtulisse: qui si est ta-
 lis: qualē tibi uideri scribis: ego quoꝝ aliqd sum. Aliter nō recuso quin quantū de illo libro: tantū
 dem de mei iudicii fama detrahat. Quocirca uidetis quāti faciūdius sit de oratore liber: in quo secū
 ipse Cicero quodāmodo certarit. Etenim qū aliis opibus cæteros sc̄ptores superat: hoc certe seipsū
 uicisse ꝑfitet. Est igit̄ omni diligētia ꝑdiscēdus liber: ex quo nūc demū possit uis oīs oratoria ꝑcipi.
 Hic enim oratorē qualis eē debeat eximius orator expressit: qđ ab illo nō minori studio: q̄ arte cō-
 fectū est. Siquidē uires oēs excitauit īgeniū: ut quē animo cōcæperat: studio didicerat: usu ꝑbauerat:
 uirū dicēdi peritū nobis ante oculos poneret. Quā dignū igit̄: q̄ uenustū: q̄ elegantē ab eo frugi ꝑ-
 tamus? qui qū scriptores oēs lōgo īteruallo reliquerit: i hoc uno tota mēte uerfatus est: ut legētibz
 sūmi oratoris uim: atq; uirtutē ostēderet. Vt enim Pictor egregius: siquid potissimū pingere uelit:
 ubi artis suæ specimēn præbeat: præclarū quoddā efficere solet: ita facultatis huius icōparabilis au-
 ctor: qū statuisset artificii sui periculū facere: id cōtinuo deprompsit opus: qđ diuino potius: q̄ hu-
 mano ingenio elaboratū uideri possēt. Apelles Veneris formā pictura imitatus est: Phidias Miner-
 uæ signū mirabili arte ꝑfecit. Multū quidē in suo uterq; gñe elaborauit. Cui rei id uel maximo fue-
 rit argumēto: q̄ alterius diuæ caput: sūmūq; pectus posteritas imperfectū reliquit: q̄ hoc de idu-
 stria factū uideri potest: ut qū Anadyamēnen uocāt: maris undas quasi emergentē pubertem exta-
 re uoluerit: alterius effigiē Atheniēses in ipsius deæ templo: qđ in arce amplissimū: pulcherrimūq;
 habuerūt: collocandū studiosissime curarūt. Quis tum populū cōcursus fuit? quæ alacritas? ut præ-
 stantissimoz artificū præstātissima opera spectarēt. Equidē ex ultimis terrarū partibus gentes con-
 fluxisse crediderim: ut qđ fama ꝑcæperāt: id re ipsa curiosi homines experirētur: q̄ si ea quæ di-
 co: & alia eiusmodi signa: tabulasq; pictas: uisendi libidine: studioq; ducebātur illi: nullū sæpe labo-
 rem itineris recusantes: quāto studiosius nos expressā oratoris imaginē contēplari debemus? quā
 nō in ære nobis: aut marmore Cares: siue Lysippus opere manibusq; ꝑmi: sed incorruptis literaz
 notis Romani decus eloquii Cicero cōdiderit: præsertim qū nulla nobis spatia uia dimetiēda sint
 Adest: & præsto est uolētibz liber: nō qui oculos inani pictura teneat: sed animū uera delectatio-
 ne permulceat: & qū spectādis imaginibus laudētur artifices: qui uiuos uultus colore ducūt: & mar-
 more: cognoscenda oratoris uirtute: quæ se nobis hoc libro totā explicat: auctoris quidem sui ne-
 quaꝫ parua celebratur laus: ipsius uero lectoris nihilo minor cōprobatur utilitas: qui ꝑpositū di-
 cendi magistrū tanta admiratione ꝑsequitur: ut nihil sibi præclarius eē uideatur. quē uero tātope-
 re admiretur: ad eius imitationē necesse est sūma ope nitat. Nisi forte ingenio simus humili: & abie-
 ctō: qui nihil magnū: nihil egregiū sperare audeamus. Neq; enim audiēdi sunt hi: qui talem dicūt a
 Cicerone describi oratorē: qualis nemo unq̄ fuit: & ꝑpterea stultū esse in eo elaborare: qđ nec illi
 quidē cōsequi potuerūt: qui omnibus dicēdi arte præstiterūt. Hoc nihilo plus ualet: q̄ si quis physsi-
 cū iubeat a studio suo desistere: ꝑpterea q̄ rerū naturā cognoscere nullo modo possit: aut philoso-
 phum male sanū appellet: qui sapientiam sequatur: quæ nulli unq̄ hominū omni ex parte cōcessa
 fuerit. Nam qđ poeta elegans dixit: est aliquid ꝑdire tenus: si nō datur ultra: præclare simul: & re-
 cte dictū arbitror. Nunq̄ ingenia magna pulcherrimo laboris præmio fraudātur. Qui minus igit̄
 laudāus erit: si quis qū dicendi artē percipere cupiat: hūc Ciceronis librū crebra lectione ꝑtractet:
 quā Scipio ille Aphricanus: qui cum imperatorias artes expeteret: Xenophontis libellos nunq̄ de
 manibus ponere solebat. Nec nescius erat Scipio Cyꝝ illū nō ad historiæ fidē scribi: sed ad iusti im-
 perii effigiē induci. legebat tamē nihilo setius: in quo nullū prætermitti uidebat diligētis: & mode-
 rati imperatoris officū. Et quātū uerbis philosophus præcipere studuerat: tantū re ipsa uir strenu-
 us præstare elaborabat. Eo euenit ut imperatoris artibus nō inferior euaderet: q̄ qui unq̄ amplissi-
 mi fuerūt. Quid igitur ꝑhibet? parem nobis industriæ fructū: laborisq; parare: si tanto nos studio
 imitemur Ciceronis oratorē: quāta ille diligētia Xenophontis imperatorē. Quæ qū ita sint: nulla
 nos ratio defendere poterit: ne nō indigni uideamur laudibus eloquentiæ: si hoc nobis negligetur
 opus: ex quo tātū oratoriæ facultatis percipiatur: quātū ex eo percipi potest: quo nullū ne Cicero-
 nis quidē: Cicero ipse testatur esse præstātius. Postremo hic liber est: qui quantū nobis placuerit: tā-
 tum nos ꝑfecisse sciamus. & quēadmodū Cicero uoluit in huius libri dignitate suā de dicēdo iudi-
 ciū periclitari: ita nos: quicq̄d de illo iudicauerimus: eruditionis nostræ testimoniū esse putemus.

OGITANTI MIHI SAEPENVMERO.

requi solent: ea breuiter libanda censuimus: uitam scriptoris: intentionem scribētis:
titulum libri: numerum librorū: cui parti philosophiæ hoc opus subiiciatur. Vita

MARCI TVLLII CICERONIS AD QUINTVM
fratrem in libros de oratore Prefatio.

OGITANTI MIHI Sæpe
numero & Memoria uetera
repetenti: pbeati fuisse Quin
te Frater illi uideri solent qui
in optima repub. cum & ho
noribus & reꝝ gestarū gloria
florerent: eū uitæ cursum te
nere potuerūt: ut uel in nego
cio sine periculo: uel in ocio cum dignitate esse possēt
Ac nūc quidē mihi quoq; initiū requiescendi: atq; ani
mū ad utriusq; nostrum præclara studia referēdi fore
iustum: & prope ab omnibus concessum arbitrarer: si
in finitus forēsium rerū labor: & ambitionis occupatio

quo tempore editū fuerit hoc opus? constat fuisse conscriptū eo tempore: quo. P. Lentulus suæ p
uinciae administrationem gereret: & ante ciuilia bella Cæsaris & Pompeii: & anteq̃ Crassus pro
ficisceret i parthiā. Cogitāti: i oibus proemīs hoc seruari solet: ut auditores dociles: beniuoli: &
attēti reddant. Beniuolētiā igit̃ p̃mū captat a p̃sona sui: cū sua icōmoda referat: & ea cæterorū suæ
p̃fessionis cōmodis cōparat. Nā pleriq; oratoribus licuit i rep. bene cōstituta cū trāq̃litate uiue
re: ut Pericli: ut Socrati: qd̃ nō ita sibi euenisse cōquerit. Dicit. n. se nullis occupationibus: nullisq;
piculis impeditum fuisse: qñ morē fratri suo gereret. Nā didicimus i arte: beniuolētiā a ñra p̃sona
cōtrahi: si nostra incōmoda. p̃ferimus: quibus ipediti nihilominus in officio p̃sistimus. Cogitāti
bene cogitanti: & non cōsideranti: nā cogitamus præsentia: consideramus futura: repetimus præ
terita. Quare a sideribus tractū est cōsiderare: q̃a futura perspicimus. Nūc uero: cū scriberet: præ
sentia cogitabat: simul & præterita: quare subiicit. Et memoria uetera repetenti: ac si. d. antiquū
reipu. statū memoria repetenti. In optima repu. i. in repu. bene constituta. i. in optimatū repub.
Aristocratia dicit: in qua optimates omnes rempub. tractant. Nam respub. oēs aut sunt sub aristo
cratia. i. sub optimatū administratōe: aut sub dimocratia. i. sub ppli potentia: aut sub monarchia. i.
sub unius p̃ncipis administratōe. Quæ quoquo mō florerēt. i. quocūq; mō florerēt: infinite positū
ē: uidelicet uel bello: uel pace: uel domi: uel militiæ. Et honore: ad mg̃ratū hoc ptinet. s. ad ædili
tate: p̃tura: & cætera. Gloria reꝝ gestarū: res gestas (ut ante diximus) & bello: & pace cōseq̃ possu
mus. Ut uel in negotio: quod ocū per paucis concedit: sed multo minus ipsi Ciceroni. Hoc etiā
cōquerit Salu. in Catilinario: Sed ego inquit adolescentulus initio sicuti pleriq; a studio ad rem
pub. delatus sum: ibiq; mihi multa aduersa fuere: nā pro pudore: & cætera. Deinde subiungit. Igit̃
ubi animus ex multis miseriis atq; piculis requieuit: & mihi reliquā ætatem a repu. p̃cul habendā
decreui: nō fuit consiliū socordia atq; desidia bonū ocū cōterere: & reliqua. Negociū aut̃ cū digni
tate: est reipu. administratio: & amicorū defensio: rursus in senatu sententiā dicere: & in foro causas
agere. Ac mihi tēpus: uidelicet cū Catilinæ cōiurationē dissoluisset: spabat se tale ocū cōsecutū
esse. Præclara studia: sine dubio intelligit studia litterarū: & præcipue philosophiæ. Si ifinitū:
Exponit qd̃ ante dicebamus. s. negociū cū dignitate. Rerum forensiū: quæ ad causidicos ptinet
Nam itelligit causas: quæ agūtur in foro. Ambitionis: i petēdis magistratibus: quos cū ambitōe
candidati petebant. Est aut̃ mediū uocabulū: nā ambitio aliquādo honesta est: cū præserti sine lar
gitione fit: alioq; crimen ambitus incurrit: nā ambitus est ip̃sius rei crimen: ambitio uero est actio

ipsa. Cōstitisset:firmatus eēt:& stetisset:Virg.Et paribus Cyllenius alis cōstitit. Cursu honorū: quia fere per oēs magistratus & honores cucurrerat Cicero:nam fuit augur :aēdilis quāestor:prætor præfectus totius Asiæ:& cōsul cū.L. Antonio i urbe. Flexu ætatis:declinante ætate ad senectūtem. Quam spem : ut aliquādo requiescere possem. Cū.i.partim. Cōmuniū tempoz:uidelicet defensionē ciuiles:in qbus maximo cū labore se exercuit:& præcipue tēpore Catilinæ. Nri uarii casus: quia ne tribunitio furori ciues: & tempub. obiiceret Cicero:urbe discessit spōte:cum post cōsulatū suū iimicitias P.Clodii incurrisset. Qui locus: tempore.s.ætatis itel ligit: hoc est senectutem.

Quietis: quies ē corporis trāqllitas uero animi. Tē pestates: seditiones dicit:p metaphorā loquit.Hic animaduerte:q reciprocæ cōparationes sunt inter tēpestatem:& seditionem.Nam Virg.cōparauit tēpestatem uentorum seditioni i pmo ænei. hic cōparat seditionē tempestati:ut:Ac ueluti magno i populo cum sæpe cohorta est seditio. Cupiētibus & optantibus: plus est optare q̄ cupere. cupimus quæ in spe sūt:optamus uero quæ non speramus cōsequi posse.Cupimus præterea affcū: exoptamus electu. Colēdas:exercitatioē Nam i pma ætate icidimus in pturbationē:intelligit seditiones: quæ fuerūt inter Syllam & Mariū. Veteris disciplinæ: pturbationem mox itelligit.dicit eni Romanos a cōsuetudine maiorū declinare cœpisse. A cōsulatu.i.a pncipio consola

tus nri. Certamen cōtentionū:qa simulac creatus est cōsul Cicero:in cōtentionē adduxit Catilinam. Et discrimen:pōt esse hoc sine certamine:ideo bene iūxit. Iis fluctibus:pmanet in translatione: quā supius fecit. Qui fluctū.P.Clodii factiones itelligit:quas Cicero post cōsulatū suum maxio piculo exptus est.Nā ne bonos ciues furori tribunitio (ut ante diximus)obiiceret:exulauit ultro. Sed tamen:quāq̄ hæc oīa me a studiis detrahāt.Sic plane uidemus quomodo beniuolentiā captat a psona sui. Nam hæc oēs tempestates nequaq̄ possūt eū detrahere a studiis:quin fratris obsequatur uolūtati:quantū potest. Aspitationibus rerum: quantum ad discrimina tam publicia:q̄ priuata. Vel angustiis: ad disciplinas malas referē. Tibi uero frater: Hic beniuolentiā captat a psoa auditoris. Didicimus.n.ab auditoris psona beniuolentiā capi:si pferemus:quæ de his æstimatione sit.nam ostendit quāta sit sua de fratre æstimatione:cū dicat aliū neq; auctoritate magis p sua dēdo:neq; uolūtate potius rogando eū posse mouere. Tibi uero:ac si dicat:& si cæteris deesset tibi pfecto non deero. Aliū neq; auctoritate: si hortetur. Neq; uolūtate:si rogabit. Hortāti: auctoritate. Rogāti:uolūtate tua. Ac mihi:Cōparat attentionē. Facit enim auditorē attentū a rebus ipsis:cum ostendit se de rebus magnis esse dicturū:& de his rebus:quæ ad ipsum auditorem pertineāt. Non satis explanata:nō satis ostensa per ipsos disputatores:qui ad ipsā disputatiōem cōuenerāt.Nā pbatissimi hoies cū de re magna p disputatiōē cōtendūt:conant qsq; suā defēdere sententiā:quo fit:ut nō satis ppter sententiā uarietate ipsa res:quæ assumit disputanda:explicari q̄at.Crassū.n.Coctā:& alios pbatissimos uiros uidebimus disputare de omni ratione dicendi: & unusquisque suam sententiā affert. Repetenda: præteritarum rerum est repetitio.

decurfu honoz etiā ætatis flexu constitisset: quā spem cogitationū:& cōsilioz meoz:cū graues cōmunium tēporū:tum uarii nostri casus fefellerunt. Nam q̄ locus quietis & tranquillitatis plenissimus uidebat:ī eo maxima moles molestiarū:& turbulētissima tempestates extiterūt.Neq; uero nobis cupiētibus atq; exoptātibus fructus ocii datus est:ad eas artis: q̄bus a pueris dediti fuimus: celebrandas: iter nosq; recolēdas. Nā prima ætate icidimus i ipsam pturbationē disciplinæ ueteris: & cōsulatu deuenimus i mediū rerum omniū certamē atq; discrimē. & hoc tempus omne post cōsulatū obiecimur iis fluctibus: q̄ per nos a cōmuni peste depulsi: in nosmetipsos redundarent.Sed tamen i eis uel asperitatibus rerū:uel angustiis temporis:obsequar studiis nostris.Et quātum mihi uel fraus inimicoz:uel causæ amicoz: uel respu.tribuet ocii:ad scribendū potissimū conferā. Tibi uero frater neq; hortāti deero:neq; rogāti. Nam neq; auctoritate qsq; apud me plus ualere te potest: neq; uoluntate. Ac mihi repetēda est ueteris cuiusdā memoriæ:nō sane satis explicata recordatio. sed ut arbitror apta ad id qd̄ requiris:ut cognoscas:q̄ uiri omnium eloquētissimi:clarissimiq; senserint de omni ratione dicēdi. Vis enī ut mihi sæpe dixisti: quoniam

A pueris aut adolescentibus: si non puer: saltem adolescens erat tum Cicero: cum hæc compo-
suit cōmentariola de dicendi genere rudia quidem: quippe quæ ab ipso adolescente sunt edita.

Ex cōmentariolis: rhetoricam ueterem intelligit: quam constat in adolescentia composuisse.

Inchoata: neq; enim opus illud perfecit: sed inchoatum reliquit. Nam cum sint quinque rhetoricæ
partes: de sola dicit inuentione. Hoc enim opus postea non probauit. Atq; rudia: præcepta illa
rhetoricæ ueteris non sunt edita illa elocutione: qua in cæteris scriptis usus est Cicero. Ergo incho-

atæ ad infectionem: rudia
ad ornatum refertur. Hac
ætate: uel his temporibus:
quibus maxime uiget eloquē-
tia. Vel hac ætate .s. ætate
ipsius Ciceronis: quia in ma-
iori ætate digniora scribere
poterat. Vsu: consuetudine
& exercitatione. Tot: ad
numerum refertur: quia mul-
tas dixit causas. Tantis:
ad grauitatē. Politius: quia
illa rudia. Perfectius: quia
ista inchoata tantum: sed non
perfecta: ad superiora ergo
ista. De iisdem rebus: de
ratione dicendi. Statuam:
iudicem: quia Cicero cense-
bat esse artem aliquā rhero-
ricæ facultatis. Ab elegan-
tia doctrinæ: quia doctrina
est electa: & separata a uul-
gari opinione: ideo elegās
dicit. Nam doctrina est sæpe
contraria uulgaribus sentē-
tiis. Quodam ingenii & ex-
ercitationis: quia suo pte i-
genio quisq; etiā rudis: ex-
ercitatione artē dicendi cō-
sequi potest.

quæ pueris: aut adolescentibus nobis: aut ex commen-
tariolis nostris: inchoata atq; rudia exciderunt: uix hac
ætate digna: & hoc usu: quem ex causis quas diximus
tot tantisq; consecuti sumus: aliquid eisdem de rebus
politius a nobis perfectiusq; proferri. Solesq; non uic-
hac de re a me in disputationibus nostris dissentire: quod
ego eruditissimorum hominum artibus eloquentiam
contineri statuam. Tu autem illam ab elegantia doctri-
næ segregandam putes: & in quodam ingenii atq; ex-
ercitationis genere ponendam. Ac mihi quidem sæ-
penumero in summos homines: ac summis ingeniis
præditos intuenti: quaerendum esse uisum est: quid eēt:
cur plures in omnibus artibus: quàm in dicendo admirabi-
les extitissent. Nam quocumq; te animo & cogitatione
conuerteris: permultos excellentes in quocumq; genere
uidebis: non mediocrium artiū: sed prope maximarū
Quis est enim: qui si clarorum hominū scientiam: re-
rum gestarum uel utilitate: uel magnitudine metiri ue-
lit: non anteponat oratori imperatorem? Quis autem
dubitet: quoniam belli duces ex hac una ciuitate præstātissi-

AC MIHI QUIDEM. In superiori proemio ostendit se: & litterati oculi dignitate: & Quod fra-
tris auctoritate cōmotum: inter multas uel rerum asperitates: uel temporum angustias cōstituisse:
de oratoris institutione scribere. Nunc in hoc proemio ostendit oratoriam artem rem quandam
esse miram: & amplissimam: & tria facit. Nam primo quaerit cur tam pauci oratores fuerunt. In
secunda quæ incipit: Sed nimirum: ostendit qua de causa plures in omni genere litterarum ex-
cellentes fuerint: quàm in oratoria arte. In tertia parte: quæ incipit: Sed quia non dubito: ostendit
quifnam sit rhetoricæ facultatis modus. In prima sic intendit: admirandum esse: cum in cæteris
artibus plures excellentissimi euaserint: tamen paucos excellentes inueniri oratores: præsertim
cum neq; plures cæteris artibus inseruiant: neq; quisq; aut maiori delectatione: aut spe uberiore:
aut præmiis amplioribus ad illa perdiscendas cōmoueat: & tamen in illis plures: in hac uero
arte pauci inueniantur excellentes: in qua concurrunt ea omnia: quibus ad studia solent animi incen-
di. Est pfecto res admirabilis. Bene igitur quaerit cur hoc sit. Secundo qua de causa sit: ostendit.

Sæpenumero: aduerbium est numeri: & tota una pars: & numero ad ornatum additur. Sum-
mos homines: quantum ad eorum dignitatem. Ac summis ingeniis præditos: quantum ad sententiā
profunditatem. Vel sumos dicit uirtute: quæ consistit in actione: ut imperatores: & rerū pub. recto-
res: & gubernatores. Præditos summis ingeniis dicit eos: qui in sententiā obscuritatibus: & uarieta-
tibus uersantur. Admirabiles: quia admiramur cum uidemus aliquem: qui longe cæteris præstet
hominibus. Quocumq;: id est ad quancumq; artem uel uirtutem. Animo & cogitatione: id est co-
gitatione animi. Permultos: ad numerum refertur. Excellentes: ad magnitudinem sententiæ.

In quocumq; genere: scilicet & in exercitationibus uirtutis: & in litterarum artibus. Quis enim?
Ecce quō iam infert: quod agere cæperat. Clarorum hominū scientiā. s. philosophorum: mathematicorum
astrologorum: ac etiam oratorum: & hoc iam refertur ad hoīes maximarum artium. Belli duces:

ut. *Q.* Catullus: Fabii: Fabricii: Scipiones: Marcelli: Catonēs: Cæsares: deniq; plures alii. Vix paucos: ut Gracchi: Hortensius: Antonius: Crassi: Scæuola: & cæteri: de quibus habetur in hoc libro. Iam uero: artium mediocrium homines iam comparat oratoribus. Nam reipu. administratio respectu imperatoriae artis est ars mediocris. Memoria nostra: scilicet nri q uiuimus: & adhuc sumus: nā ad p̄sens t̄ps̄ refert. Patrū: ad eorū t̄ps̄: q uiuūt: refertur. Atq; etiā maiorū: ad t̄pa p̄riscorum refertur. Tolerabiles: nec summi: sed mediocres. Ac nequis: Occurrit cuidā obiectiōni: quam facere posset aliquis. non esse oratoriam artem cum his comparandam: quæ ad uirtutē potius: q̄ ad studia litterarū sunt conferenda: propterea q̄ inter ipsas nulla sit similitudo: sed illis esse comparandam artibus: quæ in litterarum studiis repositæ sunt.

Cum aliis studiis: aliis scilicet ab arte imperatoria: & reipu. administratione. hic inuit artem imperatoriam inter studia esse cōnumerandam simul cum rerumpu. administratiōibus. In artibus reconditis: idest obscuris: artem mathematicā intelligimus: quæ magnam habet rerum obscuritatem: ut paulopost dicemus.

Atque ī quadam uarietate litterarum: philosophiam intelligit: cuius magna est uarietas propter philosophorum uarias sectas. Nā sicuti uarie sentiebant: ita diuersa sunt eorum studia. finis autē philosophiæ unus

est: Bene uiuere: & sūmū bonū quærere. Sed alii alia ratione id quærunt. Sūt. n. q̄ ī uirtute sūmū bonū esse putant: ut Stoici: qui diuitias: honores: cæteraq; talia contēnunt: sicut in Paradoxis declaratur. Sunt qui in uirtute quidem putant bonum esse: sed negant solum bonum in uirtute esse q̄ diuitiæ: & cætera fortunæ & naturæ bona sūt: ut Peripatetici. Sūt q̄ sūmū bonū ī uoluptatibus ponunt: ut Epicuri. Cinici uero nihil esse malū uolūt: quod natura appetat. Quare honestius aūt in foro comedere: uel aliud facere turpius: si naturā appetat. Ergo horum: quoniam uariæ sunt sententiæ: necesse est: ut quæ litteris mādantur: uaria sint: sic uaria sunt philosophiæ præcepta uel documenta. Imperatoris laude: laudantur imperatoris res gestæ: & non approbantur scripta.

Prudētia senatoris: prudētia docet eos: q̄ respub. regūt uel administrāt. Ea ipsa. f. quæ modo diximus. Quāq; multi sint: ut Pythagoras: Diogenes: Aristoteles: Socrates: Democritus: Ptolemæus: & multi alii. Quāta sit: ad præsens. Fuerit: ad p̄teritum tempus refertur. Neq; enim te fugit: aperit quod dixit: unāquāq; artem oratoriæ comparans. Et quia princeps artium est philosophia: ab ea incipit: & docet: tamen multo plures iueniri philosophos: q̄ oratores. Laudatq; omniū artū: artes dicit liberales: quæ īgenio colūt: & p̄pterea liberis hominibus dignæ sunt: q̄s ideo dicit laudādas esse: qm̄ animū excolūt. Illiberales uero: q̄s mechanicas dicimus: & ī manuum opa cōsistūt: eā laudē nō merent: qm̄ seruire habēt ministeriū & manū opibus accōmodatæ sunt.

Procreatricē quādam: quæ oēs artes a philosophiā descendūt. oīs autē philosophia diuidit (ut ī principio diximus) in naturalē: moralē: & sermocinalē. Rursus philosophia naturalis diuidit ī physicā metaphysicā & mathematicā. Aethica uero. i. moralis diuidit ī politicā: monasticā: & æconomicā. Sed logica diuidit: in grāmaticā: dialecticā: & rhetoricā: ergo omniū artū p̄creatrix: & quasi mater ē philosophia. Quæ nō ī una aliqua. r. e. f. uel naturali: uel morali: uel sermocinali. Vel differēdi: intelligit logicā: quæ maxie oēs cōtinet quæstiones. Vel p̄uestigatione sciētiæ: quātū ad moralē:

mos pene innumerabiles: in dicendo autem excellentes uix paucos proferre possimus. Iam uero consilio ac sapientia: qui regere ac gubernare rempublicā possint multi nostra: plures patrum memoria: atq; etiā maiorum extiterunt: q̄ boni: per diu nulli: uix autem singulis ætatibus singuli tolerabiles oratores inuenirētur. Ac nequis forte cum aliis studiis: quæ reconditis artibus: atque in quadam uarietate litterarum uersentur magis hanc dicendi rationem: q̄ cum imperatoris laude: aut cum boni senatoris prudentia comparandam putet: qui conuertat animum ad ea ipsa artium genera: circūspiciatq; qui in iis floruerunt: q̄q; multi sint. facillime quanta oratorum sit: semperq; fuerit paucitas iudicabit. Neq; enim te fugit omnium laudatarū artium procreatricem quādam: & quasi parentē eā: (quam philosophiam græci uocāt) ab omnibus doctissimis iudicari. In qua difficile est numerare quot uiri: quanta scientia: quantaq; in suis studiis uarietate & copia fuerint: qui non una aliqua in re separatim elaborarint: sed omnia quæcūq; possent: uel scientiæ peruestigatione: uel differēdi ratione comprehenderint.

& naturalem philosophiam: quarum magistri omnia inquirunt. Quis ignorat: pergit facere: qd̄ cœperat: ut ostēdat rariores semp̄ extitisse oratores: q̄ cæterarū artium periti viri. & hic oratorē comparat mathematicis: quorum ars quanq̄ sit obscurissima: speculatiua: atq; multiplex: tamen qui illi uehementius studuerunt: uidentur id quod optarūt consecuti: sed non hūc assequūtur effectum: qui oratoriæ arti se dederūt. Nam tanta est ipsius scientiæ magnitudo & profunditas: ut uix pauci tolerabiles inueniri possint oratores. Mathematici: sunt qui in arithmetica: geometria:

Quis ignorat: ii qui mathematici uocantur quanta in obscuritate rerum: & q̄ recondita in arte: & multiplici subtiliq; uersentur. Quo tamen in genere ita multi perfecti homines extiterunt: ut nemo forte studuisse ei scientiæ uehementius uideatur: qn̄ quod uoluerit consecutus sit. Quis musicis? Quis huic studio litterarum qd̄ profitent̄ ii: qui grāmatici uocantur: penitus se dedit: quin omnium illarum artium pene infinitam uim & materiem scientia & cognitione cōprehenderit. Vere mihi hoc uideor esse dicturus ex omnibus iis: qui i harum artium studiis liberalissimis sint: doctrinisq; uersati: minimā copiā poetarū egregiorū extitisse. atq; i hoc ipso numero: i quo praro exorit̄ aliq; excellens: si diligēter & ex græcorū & nostrorū copia cōparare uoles: multo tñ pauciores oratores: q̄ poetæ boni reperiēt. Quod hoc etiā mirabilius debet uideri: qā ceterarū artium studia fere

& astrologia uersantur. Nā mathesis græce latine appellatur disciplina: sed hæ sciētiae disciplinæ dicuntur: eo qd̄ discant̄ plane: & p̄ demonstrationem quandam percipiuntur. Sed philosophia: gramatica: atque rhetorica nō disciplinæ dicuntur: qā non firmissima demonstratione: ut illæ: sed ratione q̄dam: & studii inuestigatione percipiūt. In quāta obscuritate rerum: qm̄ aliæ corporæ aliæ incorporeæ sūt: i quibus mathematici uersant̄. Obscuritatē uero habet: qā uersantur in numeris: atq; mensuris: quibus nihil pot̄ esse obscurius: p̄pterea qd̄ de his cūcta dimetiunt̄. Sed numerus est alius: perfectus alius imperfectus. Perfectus numerus dicit̄: q̄ ex suis par

tibus cōstat: & i suas ptes resoluit̄: ita ut ad unitatē reducat̄: ut ternarius numerus. Imperfectus d̄ numerus: q̄ ita resolui nō pot̄: sed aliqd̄ hēt sup̄flūū: ut q̄ternarius. Nā i numeris ē paritas & imparitas. Imparitas: ut unus. Paritas: ut duo. In mēsuris uero cōsiderat̄ quātitas cōtinua: & quātitas discreta. In q̄titate discreta ē p̄fectio: & ip̄fectio. Sed i q̄titate cōtinua cōsiderat̄ lōgitudō: latitudo: altitudo: & p̄fūditas. Per altitudinē cōsideramus ætheræa: & res coelestes. Per latitudinē cōsideramus aeræa: & res aeris. Per longitudinē res terrenas. Et p̄ p̄fūditatē aquas cōsideramus. Quarū rerū rōnē numerus arithmeticus cōplectitur: quæ res obscurissima est: & speculatiuo indiget ingenio. Recondita arte: in occulta arte: & speculatiua: nam artes speculatiuæ recōditæ dicuntur. Multiplici: qā in arithmetica: quæ numerum agit: in geometria: ubi de mensuris: & astrologia uersant̄ mathematici: sic multiplex est mathematica. Subtiliq;: Hæ tres p̄fecto sunt subtiles: & speculatiuis ac cōmodant̄ ingeniis: sed tamen harū subtilius est astrologia. Multi p̄fecti hoies: ut Nicomachus i arithmetica: Euclides i geometria: Ptolemæus i astrologia. Plures alii fuere: sed hi p̄ncipatū tenēt

Ei sciæ. s. siue arithmetica: siue astrologia: quæq; sub mathematica cōplectūt̄. Quis musicis dedit se: cœpit specialiter p̄bare i omni arte plures iueniri p̄stantes uiros: q̄ i arte dicēdi: ac de philosophis qd̄ sup̄ius: & de mathematicis dixit: nūc idē de musicis: & grāmaticis intēdit. Pene infinitā uim & materiē: nā siq; uarietates uocū & numerorū cōphendere uoluerit: illud uix cōficere poterit. Pari ratione siq; oēm artis grāmaticæ materiā cōplecti uoluerit: illud uix conseq̄ poterit. Materia: n. artis grāmaticæ sūt litteræ: syllabæ: dictiones: & orationes. Nā elemēta ipsæ litteræ sunt ex quibus syllabæ cōficiunt̄: ex syllabis dictiones: ex dictionibus orationes cōponūtur. Quæ omnia siq; cōplecti uoluerit: iueniet laborē pene ifinitū: & iēsupabilē. Vere: & ut cū poetis oratores cōparent̄: uideamus nūqd̄ plures oratores boni: an poetæ repiant̄. Negari iqt̄ nō pot̄: qn̄ & ex n̄fis: & ex græcis pauci admodū poetæ boni fuerit: sed si cū oratoribus cōparent̄: multo pauciores hi: q̄ illi reperient̄. Artium liberalissimis studiis: id est liberalissimarū artium studiis. Liberales aut̄ dicūt̄ artes: eo qd̄ hoies liberos efficiāt. In quo praro: qā poetica ars sub rhetorica cōtinet̄. Necessē. n. ē ut bonus poeta optie teneat artē dicendi. Quod hoc etiā: Postq̄ cōfirmauit plures i cæteris artibus uiros p̄stantes iueniri: q̄ i arte dicēdi: nūc ostendere incipit multis rationibus id admirandum esse. Quia cæterarum artium studia fere: fere dicit̄ p̄pter grāmaticā & musicam: quarū materia & si amplā sit: non tamen in rebus uersatur obscuris: sed quæ & ipsæ in usu quotidiano sunt.

Reconditis atque abditis: librate loquitur. nam reconditis dicit: quia obscura & difficilia sūt abditis autem: quia noua & inusitata. In medio: contra id quod dixit reconditis. Communi. quodam usu atque hominum more: ad id quod dixit abditis. A uulgari: si nimis antiqua uerba pronunciaueris. A consuetudine communis sensus: quia orator elaborare debet in eo: ut non tantum uera: quam uerisimilia dicat: uidelicet quæ sint ex opinione hominū. Ac ne illud: postq̄ a facili arguit: mirum esse: cur pauci admodum oratores inueniantur: nunc probat illud a dignitate & utilitate. Di-

cit enī multos huic arti operam dare: propter maxima præmia: quæ huic studio p̄posita sunt: uel ad gratiam: uel ad opes: uel ad dignitatem: & tamen inde paucos excellentes euadere. Ac ne illud quidem: occurreret illud. ideo forte nō multos inueniri in hac arte præstantes: q̄ pauci huic studio operam darent. Tollit hoc Cicero. Eloquentiæ principis: & si in cæteris cesserit græcia romanis: tamē eloquentiæ princeps esse uoluit: sed postea Cicero: cū apud apolloniū græce orasset: iudicio Apollonii e græcia Romam transtulit eloquentiam. Et inuenta est & p̄fecta: bono ordine usus est: nam primo aliquid inuenitur: deinde perficitur.

Inuentrices: nam bonarum artium matrem athenas dicunt. Ac primo quidem: primo quidē inquit suo ingenio ad studia eloquentiæ ducebantur: quippe q̄ nullam præceptionem huius exercitationis habebāt. existimabant enim a natura tantummodo proficisci eloquentiam: non exercitatione: neque alia arte cōfici

Oratoribus. s. Hermestre Hermagora. Magnitudo ac uarietas: nulla fere causa erat: quā non in urbe Romana agere potuissent: qui se huic studio dederant.

Magnitudo: ad quātitatē continuam. Multitudo: ad quātitatē discretā. Varietas: quia omnis res ad dicendum proposita est materia oratoris. Multitudo: quæ in iudiciali: in demonstratiuo: & deliberatiuo genere causarū uer-

sarentur. Adiungeretur usus: id est exercitatio. Ingenia uero: ad gratiam: ut qui eloquentissimus eēt: apud optimos gratus esset: & opibus præstaret: & summo apud oēs i honore eēt. Ingenia uero: erat et alia causa: cur multi hanc artē cōsequerētur: q̄ romani cæteris gētibus ingenio p̄stiterūt.

reconditis atque abditis fontibus hauriuntur: dicendi autem omnis ratio in medio posita: communi quodā in usu: atque in hominum more & sermone uersatur ut in cæteris id maxime excellat: quod longissime sit ab imperitorum intelligentia sensuque disiunctum: i dicendo autem uitium uel maximum est: a uulgari genere orationis: atque a consuetudine communis sensus abhorrere. Ac ne illud quidem uere dici potest: aut plures cæteris inseruire: aut maiore delectatione: aut spe uberiore: aut præmiis ad perdiscendum amplioribus commoueri. Atque ut omittam græciam quæ semper eloquentiæ princeps esse uoluit: atque illas omnium doctrinarum inuentrices athenas: in quibus summa dicendi uis: & inuenta & p̄fecta est: in hac ipsa ciuitate p̄fecto nulla unq̄ uehementius: q̄ eloquentiæ studia uiguerunt. Nam postea q̄ imperio omnium gentium constituto: diuturnitas pacis ocium confirmauit nemo fere laudis cupidus adolescens: non sibi ad dicendum studio omni enitendum putauit. Ac primo quidem totius orationis ignari: qui neque exercitationis ullam uim: neque aliquod præceptum artis arbitrarentur: tantum quantum ingenio & cogitatione poterāt: consequebantur. Post autem auditis oratoribus græcis: cognitisque eorum litteris: adhibitisque doctoribus: incredibili quodam nostri homines dicēdi studio flagrauerūt. Excitabat eos magnitudo: ac uarietas multitudoque in omni genere causarum: ut ad eam doctrinam quam suo quisque studio adsecutus esset: adiungeretur usus frequens: qui omnium magistrorum præcepta superaret. Erant autem huic studio maxima: quæ nunc quoque sunt: exposita præmia: uel ad gratiam: uel ad opes: uel ad dignitatem. Ingenia uero: ut multis rebus possumus iudicare: nostros hominū

Sed nimirū: Hæc ē postrema pars huius capituli: in qua soluitur quæstio: cur in cæteris artibus excellentes uiri complures: in arte oratoria pauci inueniantur. & hæc causa est: quæ hanc artem dicit cæteris esse difficiliorem: quæ ita esse coniecturis euidenter ostendit. Erit ergo coniecturalis constitutio. Intentio est: ars oratoria cæteris difficilior est. Depulsio: non est. Quæstio est: utrum ars oratoria cæteris artibus difficilior sit? Quod probare uult artem oratoriam cæteris artibus esse difficiliorem: coniecturis ostendit non factum esse quod oportuit: hoc modo: Si ars oratoria cæteris difficilius non esset: a multis si

multum cæteris hominibus omnium gentium præstiterunt. Quibus de causis quis non iure miretur: ex omni memoria ætatum: temporum: ciuitatum: tam exiguum oratorum numerum inueniri? Sed nimirum maius est hoc quiddam: quæ homines opinantur: & pluribus ex artibus studiisque collectum. Quis enim aliud in maxima discipulorum multitudine summa magistrorum copia præstantissimis hominum ingenii: infinita causarum uarietate: amplissimis eloquentiæ propositis præmiis esse causa putet: nisi rei quædam incredibilem magnitudinem: ac difficultatem? Est enim & scientia comprehendenda rerum plurimarum: sine qua uerborum uolubilitas inanis atque irridenda est. Et ipsa oratio conformanda non solum electione: sed etiam constructione uerborum: & omnes animorum motus: quos hominum generi natura rerum tribuit: penitus percipiendi: quæ omnis uis ratioque dicendi in eorum qui audiunt mentibus: aut sedandis aut excitandis expromenda est. Accedat eodem oportet lepos quidam facetiarumque: & eruditio libero digna: celeritasque: & breuitas: & respondendi: & lacescendi: subtili uenustate atque urbanitate coniuncta. Tenenda præterea omnis antiquitas: exemplorumque uis: neque ius legum aut ciuilius iuris scientia negligenda est. Nam quid ego de actione

facilior non esset: a multis si cut cætere disci oportuit quæ multi præsertim operam darent: sed hoc factum non est: apparet ergo hanc artem cæteris esse difficiliorem. Maius est. scilicet hoc artificium oratorium. non est inquit ut uulgo homines opinantur: quæ hæc ars cæteris facilior sit.

Est enim & scientia: hoc dicit quantum pertinet ad materiæ rhetoricæ facultatis: nam in hac probatione breuiter uniuersum corpus artis oratoricæ complectitur. Non solum electione sed etiam constructione: & hoc quantum ad elocutionem quæ in tres partes diuiditur: in elegantiam compositionem & dignitatem.

Electione: ad elegantiam quæ facit: ut unumquodque uerbum pure & aperte dici uideatur. nam in simplicibus uerbis quod non est latinum: sic in coniunctis quod non est compositum: est uituperandum. ergo electio. scilicet simplicium uerborum: constructione. scilicet compositorum. Constructione: ad compositionem: quæ est constructio uerborum æqualiter

perpolitata. Et omnes animorum motus: τὰ πᾶσα. Nam partium orationis duæ: ad rem docendam ualent: narratio & confirmatio. Ad impellendos animos duæ: principium & peroratio. hoc pertinet ad principia: & conclusiones in quibus animi hominum & ad beniuolentiam trahuntur: & ad indignationem concitantur: & ad misericordiam flectuntur. Cognoscendi ergo sunt hominum affectus: ut ex diuersitate complexionum put nobis commodum erit eorum animi uel ad beniuolentiam: uel ad indignationem: uel ad misericordiam trahantur. Nam si homo cholericus fuerit: ad iracundiam facile concitatur. Si sanguineus: ad beniuolentiam inducitur. Si melancholicus: ad odium. Aut sedandis: si ad misericordiam traducere uolet orator. Excitandis: si ad odium & indignationem: illud per compositionem fiet incommoda nostra commemorando. Hoc per amplificationem: aduersariorum crimina exaggerando.

Accedat eodem oportet: hoc pertinet ad confirmationem & confutationem: tamen enim in principibus: & conclusionibus præcipue seruandum est: ut beniuoli reddantur auditores: tamen hoc quoque per totam orationem seruandum est. Facietiam autem nonnunquam etiam animos auditorum oblectant: & aduersarios plerumque confundunt. Ergo his & in confirmatione & in confutatione utendum est. Lepos facetiarumque: est autem lepos oratio continua & iucunda: facetiarum autem oratio breuis & iucunda. Respondendi: ad confutationem. Lacescendi: ad confirmationem. Venustate: ad leporem. Urbanitas & leporem & facetias complectitur. Tenenda: hoc ad exornandam & locupletandam pertinet argumentationem. Iuris ciuilius: hoc etiam præcipit Quintilianus libro institutionum ultimo. Ait enim iuris quoque ciuilius scientia necessaria huic uiro est: & morum ac religionum eius reipublicæ quæ capesset. Nam de actione ipsa: hoc pertinet ad pronuntiationem: quæ

uoce uultu & gestu corporis moderanda est: quæ pars difficilis est: sicut Domestheni uidebatur. Ex quo quum quæreretur: quid esset primum in oratore? respondit pronuntiatio. Quid secundum? pronuntiatio. Quid tertium? pronuntiatio. Motu corporis: omnis pronuntiationis ratio in duas partes diuiditur: in uocis figuram: & corporis motum. Motus autem corporis: in uultu & gestu moderatione continetur: in uultu pudorem & acrimoniam esse oportet: in gestu uero uenustatem conspiciendam non turpitudinem. Figura uocis in tres partes diuiditur: in magnitudinem: firmitudinem: mollitudinem.

Quæ quanta sit: quum multi fuerint qui fabulas in theatro recitauerint: pauci adhuc inuenti sunt: qui spectatoribus placuerint: quum unus tantummodo Ciceroni placuerit: quæ delicias suas appellabat: Roscius uidelicet ex quo deprehendi facile potest: quod difficilis sit pronuntiandi ratio: nam si in re leui & inani: utpote ludrica pronuntiatio tanti fuit: quanto magis ea in oratore æstimanda est. Quid dicam de thesauro: id est repositione: nam inuenta & excogitata in memoria reposita fidei custodia seruantur. Rerum omnium: scilicet inuentionis: in qua continetur exordium: narratio: diuisio: confirmatio: confutatio & conclusio. Inuentis: cogitatis: inuenta ad res ueras: cogitata ad uerisimiles pertinent. Rebus & uerbis: res ad inuentionem: uerba ad elocutionem pertinent. Hortemurque potius quam admiremur: ac si diceret: omissa admiratione li-

beros nostros hortemur: ut cogitent quanta sit huius rei magnitudo. Quibus utuntur omnes: scilicet uulgo. Præceptis: quæ de hac arte tradita sunt. Aut magistris: rhetoribus. Aut exercitationibus: id est declamationibus. Sed aliis quibusdam: uidelicet his que a nobis in his libris traduntur. Ac nisi erit omnium rerum: quantum ad antiquitatis memoriam. exempla enim antiquorum ad id ualent: ut argumentationem nostram & confirment & exornent. Magnarumque artium: ad omnes artes quæ liberales appellantur. Ex rerum cognitione efflorescat & redundet oratio: ut horatius: Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ. Efflorescat: ad exornationem. Redundet: ad locupletationem. Percæpta: ad memoriam. Et cognita: ad intelligentiam. Neque uero: tacitæ quæstioni respondet: nam obici posset: tantum oratori præcipi: quantum assequi nemo possit: & præsertim occupatus homo: sicuti romani ciues qui non solum in studiis litterarum exercentur: sed etiam in gerendarum rerum exercitatione uersantur. Nostri præsertim oratoribus: quia hoc fortasse græcis imponi posset: qui ocio abundant: ut omnia complecti possint. Urbis ac uitæ: rem publicam & priuatam inuit. Nihil ut his putem licere nescire: id est ut existimem necessarium esse oratorem omnia scire. Suscipere: ad studium. Polliceri: professione. Ut omni de re: ergo si officium oratoris est omni de re: quæcumque proposita sit ornate copioseque differere: sequitur oportere eum omnium rerum habere scientiam. Sed quia non dubito: quauis uideatur hoc esse oratoris officium ut dixi: tamen quia uideo græcos qui ocio abundant: non aliis negociis occupati: sicut romani: ut possent suum omnem tempus in studiis litterarum consumere: noluisse tamen oratorem omnia complecti: sed a cæteris artibus separasse hanc dicendi rationem: quæ in forensibus disceptationibus iudiciorum & deliberationum uersatur: & hoc unum genus oratori reliquisse: ego

ipsa plura dicam: quæ motu corporis: quæ gestu: quæ uultu: quæ uocis conformatione: ac uarietate moderanda est: quæ sola per se ipsa quanta sit: histrionum leuis ars & scæna declarat. In qua cum omnes in oris & uocis & motus moderatione laborent: quis ignorat: quam pauci sint: fuerintque quos animo æquo spectare possimus? Quid dicam de thesauro rerum omnium memoria: quæ nisi custos inuentis cogitatisque uerbis & rebus adhibeatur: intelligimus omnia etiam si præclarissima fuerint: in oratore peritura? Quamobrem mirari desinamus: quæ causa sit eloquentium paucitatis: quum ex iis rebus uniuersis eloquentia constet: in quibus singulis elaborare permagnū est. Hortemurque potius liberos nostros ceterosque quorum gloria nobis: & dignitas chara est: ut animo rei magnitudinem complectantur. Neque eis aut præceptis: aut magistris: aut exercitationibus: quibus utuntur omnes: sed aliis quibusdam se id quod expetunt: consequi posse confidant. Ac mea quidem sententia nemo poterit esse omni laude cumulatus orator: nisi erit omnium rerum magnarumque artium scientiam consecutus. Etenim ex rerum cognitione efflorescat & redundet oportet oratio: quæ nisi sit ab oratore præcepta & cognita in-

quoq; in his libris amplectar: quæ ad hanc partem pertinere putauerunt. Hoc immensum: magnitudine. Infinitum: numero. Sed etiam ocio: contra illud in tanta occupatione urbis ac uitæ. Neq; in uniuerso genere singulos: ac si diceret uniuersos omnes artes consequi potuisse: sed singulos certe uniuersas artes non fuisse complexos. A cæteris dictionibus: scilicet physicis & moralibus. Iudiciorum aut deliberationum: uidetur duo tm̄ genera causarum innuere: sed tamen altius intuens: tria genera fuisse complexum inueniet. Nam demonstratiuum genus: de quo tacuisse

nem quandam habet elocutionē & pene puerilē. Neq; uero hoc ego tātū oneris imponā nostris præsertim oratoribus: in hac tāta occupatione urbis ac uitæ: nihil ut iis putem licere nescire: quanq̄ uis oratoris professioq; ipsa bene dicendi: hoc suscipere ac polliceri uideatur: ut omni de re: quæcūq; res sit proposita: ornate ab eo copioseq; dicatur. Sed quia non dubito: quin hoc plærifq; immensum infinitūq; uideatur: & q; græcos homines nō solum ingenio & doctrina: sed etiam ocio studioq; abundantes partitionem quandam artium fecisse uideo: neq; ī uniuerso genere singulos elaborasse: sed seposuisse a cæteris dictionibus eam partem dicēdi: quæ ī forensibus disceptationibus iudiciorum: aut deliberationum uersaretur: & id unum genus oratori reliquisse. Non complectar in his libris amplius: q̄ qd̄ huic generi re quæsita: & multum disputata: sūmorum hominū prope consensu est tributum. Repetāq; non ab incunabulis nostræ ueteris: puerilisq; doctrinæ quendam ordinem præceptorum: sed ea quæ quondā accipi ī nostrorum hominum eloquētissimorū: & omni dignitate principum disputationibus esse uersata. Non q; illa contentam: quæ græci dicendi artifices & doctores reliquerūt. Sed quoniam illa pateant: ī promptuq; sint omnibus neq; ea interpretatione mea aut ornatius explicari: aut planius exprimi possint. Dabis hanc ueniam mi frater ut opinor: ut eorum quibus summa dicendi laus a nostris hominibus cōcessa est: auctoritatē græcis anteponā.

nem: & reliqua per ordinem digerere. Hoc non fuit propositum meum. In nostrorum hominū: ut Crassi: ut Antonii. Sed qm̄ illa pateāt in promptuq; sint omnibus: ac si diceret nemo est: qui nesciat tria esse genera causarum: quinq; partes rhetoricæ facultatis: deinde inuentionem diuidi ī partes instrumētī. Aut ornatius explicari: aut planius exprimi: propria aduerbia uerbis reddidi & recte: nam aduerbia sunt: quasi uerborum epitheta. Explicare: est proprie extendere & explanare: exprimere: est pene rei ipsius imaginem describere. Ut eorum auctoritatē: uidelicet Crassi & Antonii.

uidetur hoc loco sub iudiciali continetur. Est autem genus iudiciale quod in cōtrouersia positum habet in se accusationem aut petitionē cum defensione. Demonstratiuum uero quod attribuitur in alicuius certæ personæ laudem uel uituperationem: sed aliquem accusare non possumus: quin eundē uituperemus: nec defendere quem nō laudemus. Apparet ergo sub iudiciali recte genus quoq; demonstratiuum itelligi. Repetamq; non ab incunabulis: id est repetam non quæ a prima ætate didici aut etiā tradidi: sed quæ intelligo ī disputationibus nostrorū hominum eloquētissimorum esse uersata. Et hic facit auditorem attentum: quia dicit se non usitata: sed noua de arte oratoria præcepta traditurum. Quēdam ordinem præceptorum: ut dicam tria esse genera causarum: demonstratiuum: deliberatiuum & iudiciale. Deinde quinque esse partes integrales rhetoricæ facultatis: inuentionem: dispositionē: elocutionem: memoriam: & pronūciationem. Postea inuentionis partes esse: exordium: narrationem: diuisionem: confirmationem: confutationem: conclusio-

VMIGITVR VEHEMENTIVS. Expedito primo huius operis tractatu: qui Io- cum proemii obtinet (nam & beniuolentiam captauit a persona sua: quum incom- moda sua comemorauit: & attentum fecit auditorem: quum se noua & inusitata de hac arte præcepta traditurum ostendit) Sequitur secundus tractatus: in quo dispu- tationis futuræ introductio continetur. Est autē huiusmodi: Quum seditione intesti- na senatus & equestris ordo discæptarent: Drusus Tri. Pl. causam senatus suscipit

& ut uires acquireret: perni- ciosa largitione: lata lege a- graria plæbē excitauit. Hu- ic rogationi resistebat con- sul philippus qui largitio- nem illā ex dignitate sena- tus non esse uidebat: hic quā grauius in senatum esset in- uectus: & ei segnitiam p ro- stris exprobas dixisset: alio mihi senatu opus est. Idque Crassus uir summus & elo- quētissimus grauius ferret- lictorem immisit qui ei ma- num iniiceret. Illo repulso: non es inquit mihi philip- pe consul: quando nec ego tibi senator sum. Sub hanc disceptationē dicitur Cras- sus causa recreandi se cū An- tonio & duobus adolescen- tibus: Cotta & Sulpitio: in agrum tusculanum recæpisse. In causam principum: idest senatus: quia senatus i- potentiam equestris ordi- nis ferre nolebat: quā in iu- diciis exercebat. nam iudici- a a senatu ad equites tran- slata erāt quæ senatus reuo- care studebat. Ludorū ro- manorū: idest Circensium.

Quasi colligendi: idest re- creandi: ut ipse in uerrinis: manifesto furto pturbatus ubi se collegit. i. recreatus ē.

A tribus illis: Crasso Mu- tio & Antonio. Deplora- ta: quia incōmoda reip. mise- rabantur. Quod nō impē- dere illi tanto ante uidisset: Diuinarūt inquit uiri illi cō- sulares imminere reipu. qd̄

poste. re ipsa sumus experti. Humanitatem: quæ est uni homini data ex uniuersis animantibus: unde ab homine appellatur humanitas. Lauti: a lauto lauticia dicit. Ut dies iter eos curiæ: tanta iocunditate conuiuium in tusculano celebrarunt: ut eo die nisi sint in senatu fuisse. Duobus spa- tiis tribusue. i. quum bis terue deambulassent. Socratem illum: qui est in phædone Platonis: nam Plato inducit Socratem præceptorem suum cum Phædone de anima disputantem: ubi subtili & exactissima disputatione omnia que ad animam pertinent: philosophus ille complexus est. Dicitur autem libellus ille: περὶ τῆς ψυχῆς: qui adhuc extat. Fuit autem Phædon Helidensis So- crati & Platoni familiarissimus: conditione seruus: forma tamen atq; ingenio liberali: ab Alcibia de seu Critone Socrate monente redemptus: quum a lenone domino infami quæstui intra calam

Dialogus Incipit narratio.

Vm igitur uehementius inueheret in causam principum consul Philippus Drusiq; tribunatus p senatus auctori- tate susceptus: infringi iā debilitariq; uideretur: memini dici mihi ludorū ro- manorum diebus. L. Crassū quasi col- ligendi sui causa se in tusculanum cō- tulisse: uenisse eodem focerum eius: qui fuisse Quītus Mutius dicebatur: & M. Antonius homo & consilioꝝ in repub. socius: & sūma cum Crasso familiaritate con- iunctus. Exierant autem cum ipso Crasso adolescentes & Drusi maxime familiares: & i quibus magnam tum- spem maiores natu dignitatis sue collocarant. C. Cotta qui tr. petebatur: & P. Sulpitius qui deinceps eum ma- gistratum petiturus putabatur: hi primo die de tempo- ribus illis: deq; uniuersa re. p. quā ob causam uenerant multum inter se usq; ad extremum tempus diei collo- cuti sunt: quo quidem sermone multa diuinitus a tri- bus illis consularibus Cotta deplorata & comemorata narrabat: ut nihil incidisset postea ciuitati mali: qd̄ nō impendere illi tanto ante uidissent. Eo autem omni ser- mone confecto tantam in Crasso humanitatem fuisse ut cum lauti accubuissent: tolleretur omnis illa superi- oris tristitia sermonis: eaq; esset in homine iucunditas: & tantus in loquēdo lepos: ut dies iter eos curiæ fuisse uideret cōuiuū tusculani. Postero autē die quā illi maio- res natu satis qessēt: & i ambulationē uētū eēt: dicebat tū Scæuolā duobus spatiis tribusue factis dixisse: Cur nō imitamur Crasse Socratē illū q̄ ē i phædōe Platōis?

Humanitatem: quæ est uni homini data ex uniuersis animantibus: unde ab homine appellatur humanitas. Lauti: a lauto lauticia dicit. Ut dies iter eos curiæ: tanta iocunditate conuiuium in tusculano celebrarunt: ut eo die nisi sint in senatu fuisse. Duobus spa- tiis tribusue. i. quum bis terue deambulassent. Socratem illum: qui est in phædone Platonis: nam Plato inducit Socratem præceptorem suum cum Phædone de anima disputantem: ubi subtili & exactissima disputatione omnia que ad animam pertinent: philosophus ille complexus est. Dicitur autem libellus ille: περὶ τῆς ψυχῆς: qui adhuc extat. Fuit autem Phædon Helidensis So- crati & Platoni familiarissimus: conditione seruus: forma tamen atq; ingenio liberali: ab Alcibia de seu Critone Socrate monente redemptus: quum a lenone domino infami quæstui intra calam

se cogere ad discere. Is postea philosophus illustris fuit. Opacandum: umbradum. Quam illam: cuius umbram secutus est Socrates: sic enim inducitur Socrates sub umbra illius arboris disputare. Quam mihi uidetur non tam aquila: Plato describit circa platanum fuisse riuulum discurrentis aquae: qui radices arboris rigaret: & eam frontibus laetiolem redderet. Locum hunc autem ita describit Plato: ut quodammodo uideatur amoenitate sua ad disputandum Socratem inuitare. De Platano plura in naturali historia scribit Plinius. Vnam dicit fuisse cubitorum trigintaunus radice ramos antecedente: atque ambulatione academica celebratam: de qua hoc loco Cicero loquitur. Non tam ipsa aquila: id est parua aqua. Dicit autem aqua: a qua uiuimus. Quam Platonis oratione creuisse: nam quia inducit Socratem sub ea arbore disputantem ideo ipsius arboris perpetua memoria manet. Durissimis pedibus: hoc de Socrate legitur: quod ab ortu solis: usque ad occasum in iisdem uestigiiis immotus: uno intuitu steterit: auctor est Gellius

Nam me haec tua platanus admonuit: quam non minus ad opacandum hunc locum patulis diffusa est ramis: quam illa cuius umbram secutus est Socrates: quam mihi uidetur non tam ipsa aquila quam describitur: quam Platonis oratione creuisse: & quod ille durissimis pedibus fecit: ut se abiiceret in herba: atque itaque philosophi diuinitus ferunt esse dicta: loqueretur: id meis pedibus certe concedi est equius: tum Crassum. Immo uero commodius etiam: puluinosque poposcisse: & omnes in his sedibus quam erant sub platano consedis dicebat. Ibi ut ex pristino sermone relaxarentur animi omnium: solebat Cotta narrare Crassum sermonem quendam de studio dicendi intulisse. Qui cum ita esset exorsus Non sibi cohortandum Sulpitium & Cottam: sed magis utrunque collaudandum uideri: quod tantam iam essent facultatem adepti: ut non aequalibus suis solum anteponeretur: sed cum maioribus natu compararetur. Neque mihi uero quicquam inquit praestabilius uidetur: quam posse dicendo tenere hominum coetus: mentes allicere: uoluntates impellere quo uelit: unde autem uelit deducere: haec una res in omni libero populo maximeque in pacatis tranquillisque ciuitatibus: praecipue semper floruit semperque dominata est. Quid enim est aut tam admirabile: quam ex infinita multitudine hominum existere unum qui id quod omnibus natura sit datum: uel solus: uel cum paucis facere possit? Aut tam iucundum cognitum atque auditum: quam sapientibus sententiis: grauiusque uerbis ornata oratio & perpolitata: aut tam potens

Meis pedibus: qui sunt molliores. Ibi ut ex pristino sermone: In hoc capite secundi tractatus continetur: quomodo disputatio de studiis dicendi oritur a Crasso: quam studia cum ex rebus multis tum ex auctoritate sermonis: & partim etiam ex uerbum constitutione laudantur. In prima parte huius artis ostendit utilitatem. In secunda praestantiam. In tertia uirtutem eloquentiae.

Pristino sermone: quem de discrimine reipublicae habuerant. De studio dicendi: uel licet laudasse studia eloquentiae. Tantam facultatem; facultas omnium artium genus est. Sic enim diffinire possumus: ut Dialectica facultas differendi: Logica facultas inueniendi: Rhetorica: facultas dicendi. Est

autem facultas uis quaedam: quam facit: ut id facilius fieri possit: quod de unaquaque arte praecipitur. Aequalibus: id est aequiuis. Quam posse dicendo: tres orationis singulares tangit partes: uel uidelicet: docere: delectare: & mouere. Cum enim dicit: Tenere hominum coetus: quantum ad docere. Mentis allicere: quantum ad delectare. Voluntates impellere: quantum ad mouere. Haec una: argumentatur ab utili. Libero populo: qui rerum potitus est: ut populus romanus: & Atheniensis. Floruit: ad honorem & dignitatem. Dominata: ad opes & potentiam. Quod omnibus natura sit datum: quod a natura omnibus datum est: ut loqui possint. Qui uero id excellenter facit: uel solus uel cum paucis: num ne omni admiratione praequedus est? Aut tam iucundum: ad gratiam pertinet: & dignitatem. Sumit autem argumentum a facili: simul & iocundo. Aut tam potens: ad id quod dixit supra: dominata est. Seterius & uerbis: utraque tangit orationem: & uerborum: & sententiarum. Populi motum: in rostris concionando

Iudicū religiōes: i foro caufidicādo. Senatus grauitatē: i dicēdo sententiā. Iudicū autē religiōes ideo dixit: quia iurati iudices exercebāt iudicia. Tā liberale: liberalis dicit: quod rogatus: munificus qui spē beneficiū cōtulit. Quid autē? argumentatur a tuto. Quam opē ferre: singula singulis red dit: ut ostendat differētiā liberalis: & munifici. Supplicibus: ad id quod dicit liberale. Excitare afflictos: quantum ad munificum. Dare salutem: scilicet petentibus: quantum ad liberale. Periculis liberare: etiam non petentes: quantum ad munificam. Retinere in ciuitate homines: ad utrūq; refertur. Tenere arma: id est eloquentiam. Sic ipse i arte ueteri: Qui uero ita est armatus eloquentia.

Vel tectus: i defendendo

Prouocare: laceffendo &

accusando. Age uero: ostē

dit etiam ociosis eloquētiā

utilem esse. Forum: caufi-

dicus. Subsellia: conciona

tor. Curia: senator. Subsel-

lia autē sunt: in quibus triū

uiri. Tr. Pl. quæstores: uide-

licet minores mēgratus iudi-

cia exercere solebant: non i

sellis currulibus: sicut consu-

les: & prætores. Quæuis

alia: nisi eloquētiæ. Fera:

efferrata. Humanū cultū:

ad id quod dixit fera. Ci-

uilem: ad id quod dixit agre-

sti. Aut dispersos homines:

Sic in arte ueteri: qui disp-

fos in agris homines: & in

tectis siluestribus abditos:

ratione quadam compulsi:

& unum in locum cōgrega-

uit. Aut iā constitutis ciui-

tatibus: leges: iudicia: iuraq;

describere: Sensus est: aut

ciuitates constituere: aut cō-

stitutas seruare. Hoc uno:

cum in cæteris fere similes

simus animantibus: in hoc

excessimus. Sēsa: sensus

sunt quibus sentimus: sēsa

uero quæ sentimus: sicut au-

ditus & audita. Sunt enim

quædam nomina: quæ in

numero singulari quartæ sunt declinationis: & masculini generis: in plurali uero neutra: & decli-

nationis secundæ. Ac ne plura: ac si diceret: si omnia uoluerim eloquentiæ ornamenta: atque

adiumenta narrare: longum nimis erit: atque prolixum. Sic enim statuo: breuiter per enume-

rationem: comprehendit omnia: quæ sparsim per totam orationem diffudit. Moderatione:

trāllatio ab auriga: quia ut ille eqs: sic animus hominum moderat oratore. Vnde recte græci moderatō

nē ψυχρογρογ appellat. bene autem sapientiam cōiungit: nā eloquentia sine sapientia plærūq;

obfuit: nunq; autem profuit. Tum scæuola: Scæuola neq; urbes ab initio per oratores confi-

tutas: aut conseruatas: neque eos esse in omni genere sermonis perfectos contra Crassum dispu-

tat: & in prima quidem parte proponit duo membra: quæ Crassus de laudibus eloquētiæ dixit:

quæ non concedit. In secunda parte primum membrum refellit. In tertia secundum. Et primum

quidem est: oratione eloquentis constitutas esse ciuitates: atque seruatas. Secundum: oratorem

in omni genere dicendi esse perfectum. Ac primum quidem membrum: in duas ptes scinditur.

Prima in qua refellit scæuola: ciuitates a disertis hominibus: & ornate dicentibus esse constitutas.

atq; magnificum: q̄ populi motus: iudicū religiōes
senatus grauitatem: unius oratione conuerti: Quid
tam porro regium: tam liberale: tam munificum: q̄
opem ferre supplicibus: excitare afflictos: dare salutē
liberare periculis: retinere homines in ciuitate: Quid
autem tam necessarium: q̄ tenere semper arma: q̄bus
uel tectus ipse esse possis: uel prouocare improbos: uel
te ulcisci laceffitus: Age uero ne semper forū subsellia
rostra: curiaq; meditare: quid esse potest in ocio aut iu-
cūdus: aut magis proprium humanitatis: q̄ sermo
facetus: ac nulla in re rudis: Hoc enim uno præstamus
uel maxime feris: q̄ colloquimur inter nos: & exprime-
re dicendo sēsa possimus. Quāobrem quis hoc non i-
re miretur: summeq; in eo elaborandum esse arbitret:
ut quo uno homines maxime bestiis præstent: in hoc
hominibus ipsis antecellat: Vt uero iam ad illa sūma
ueniamus: quæuis alia potuit: aut dispersos homines
unum in locum cōgregare: aut a fera: agrestiq; uita ad
hunc humanum cultum ciuilemq; deducere: aut iam
constitutis ciuitatibus: leges: iudicia: iura describere:
Ac ne plura quæ sunt innumerabilia confectet: compre-
hendam breui. Sic enim statuo perfecti oratoris mode-
ratione & sapientia: non solum ipsius dignitatē: sed &
p̄uatorū & plurimorū: & uniuerſæ reip. salutē maxime
contineri. Quāobrem p̄gite ut facitis adoleſcētes: atq; i
id studiū i quo estis: icūbite: ut & uobis honori: & ami-
cis utilitati: & reip. emolumētō eē possitis. Tū Scæuola

in numero singulari quartæ sunt declinationis: & masculini generis: in plurali uero neutra: & decli-
nationis secundæ. Ac ne plura: ac si diceret: si omnia uoluerim eloquentiæ ornamenta: atque
adiumenta narrare: longum nimis erit: atque prolixum. Sic enim statuo: breuiter per enume-
rationem: comprehendit omnia: quæ sparsim per totam orationem diffudit. Moderatione:
trāllatio ab auriga: quia ut ille eqs: sic animus hominum moderat oratore. Vnde recte græci moderatō
nē ψυχρογρογ appellat. bene autem sapientiam cōiungit: nā eloquentia sine sapientia plærūq;
obfuit: nunq; autem profuit. Tum scæuola: Scæuola neq; urbes ab initio per oratores confi-
tutas: aut conseruatas: neque eos esse in omni genere sermonis perfectos contra Crassum dispu-
tat: & in prima quidem parte proponit duo membra: quæ Crassus de laudibus eloquētiæ dixit:
quæ non concedit. In secunda parte primum membrum refellit. In tertia secundum. Et primum
quidem est: oratione eloquentis constitutas esse ciuitates: atque seruatas. Secundum: oratorem
in omni genere dicendi esse perfectum. Ac primum quidem membrum: in duas ptes scinditur.
Prima in qua refellit scæuola: ciuitates a disertis hominibus: & ornate dicentibus esse constitutas.

Altera in qua reprehendit easdem per oratores esse seruatas. Secundum uero membrum simplex est. C. Lelii foci mei: qui & ipse eloquentissimus fuit. Foro: in quo iudiciale genus tractat.

Concione: in qua demonstratiuum. Senatu: ubi deliberatiuum. In omni genere sermonis humanitatis. Quo dicto: omnes artes: & studiorum genera complectuntur. Humanitas autem e eruditio: institutioq; in bonas artes: non autem dexteritas quaedam: ut multi existimant. Quis enim? Incipit primi membri primam partem refellere: & uult quod Crassus eloquentiae conce-

comiter ut solebat. Caetera inquit assentior Crasso: ne aut de C. Lelii foci mei: aut de huius generis: aut arte: aut gloria detraham: sed illa duo Crasse uereor: ne tibi possim concedere. Vnum quod ab oratoribus ciuitates: & ab initio constitutas: & saepe conseruatas esse dixisti? Alterum quod remoto foro: concione: iudiciis: senatu: statuisti oratorem in omni genere sermonis & humanitatis esse perfectum. Quis enim tibi hoc concesserit: aut initio genus hominum in montibus ac siluis dissipatum: non prudentium consiliis compulsum potius: quam disertorum oratione delinitum: se oppidis moenibusq; sepsisse? Aut uero reliquas utilitates: aut instituendis: aut in conseruandis ciuitatibus: non a sapientibus & fortibus uiris: sed a disertis: ornatq; dicentibus esse constitutas? An tibi Romulus ille aut pastores & conuenas congregasse: aut sabinorum connubia coniunxisse: aut finitimorum uim repressisse eloquentia uidetur: non consilio & sapientia singulari? Quid enim in Numa Pompilio? Quid in Seruio Tullio? Quid in caeteris regibus: quorum multa sunt eximia ad constituendam rempub. num quod eloquentiae uestigiū apparet? Quid exactis regibus? tametsi ipsam exactionem mente non lingua perfectam, L. Bruti esse cernimus: sed deiceps oia nonne plena consilio: inania uerborum uide-

sum accepisset: dicentibus eoque foeminis quoque asyllum aperuisset: id enim demum compar conubium fore: iram dissimulans quam magnificentissimo potuit apparatu ludos instruxit: ut rem claram expectataque faceret. Quo cum ex caeteris populis multi conuenissent: sabini omnium proximi ferme omnes conuenere. Ibi cum omnes ludis intenti essent: ex composito dato signo: iuuentus Romana passim ad uirgines rapiendas discurrunt. Hic finis ludorum fuit. Patres uirginum moesti rediere. Hac de causa a tribus simul populis bellum Romanis indictum: ab Antenatibus: Crustumeniis: Ceninensibus: quos Romulus haud difficulter subegit. A sabinis postremo bellum indictum: multoque id maximum: quod tamen ipsum euentu foelici confectum est. His rebus apparet inquit Romulum consilio: & uiribus magis: quam eloquentia ciuitatem nostram instituisse

Finitimorum uim repressisse: hoc ad uires pertinet. Vnde supra dixit: a sapientibus: & fortibus. Vim autem finitimorum repressit eo modo: quo diximus. Quid enim Numma Pompilio? Quid in Seruio Tullio? Quid in caeteris regibus? qui omnes (ut inquit Liuius) merito urbis conditores appellari possunt. Mente non lingua: id est consilio: non eloquentia: & instrumentum posuit pro re. Nam a mente consilium: a lingua proficiscitur eloquentia. Et hoc quoque patet: quo modo Brutus stultum se finxerit: ut apud regem tutus esset: donec ei regnum extorsit. Quid exactis regibus? scilicet fuit in principibus ciuitatis.

serat: prudentis uiri consilio potius attribuendum.

Delinitum: delinire e placere: & delectare. Ipse ad caesarem: uoluptatis illecebris delinitus. A sapientibus: consilio. A fortibus: uiribus corporis: nam alterum alterius indiget auxilio: ut etiam ait Salustius: & ipse exemplo sequenti demonstrat.

A disertis: non dicit eloquentibus. Nam eloquens dicitur: cuius oratio est grauius sententis referta: & ornatis distincta uerbis: disertus uero: qui ornatissimis uerbis redudat. An uero: Exemplis incipit exornare suam argumentationem: uidelicet non fuisse a disertis uiris conseruatas ciuitates. Pastores aut conuenas congregasse: cum asyllum apuit: quod athenis primi instituerant Hercules filii: timentes eos: qui a parte iniuria acciperant ad quorum postea similitudine Romulus & Remus eiusmodi templum aperuerunt. Aut sabinorum connubia coniunxisse. Nota e historia: quemadmodum Romulus cum a Finitimis per legatos connubia impetrare non posset: a quibusdam etiam superbis satis respo-

Ego uero : oratorie agit. Postq̄ enim refutauit argumenta aduersarii : sua confirmat. Dicit enim nō solum eloquentes non instituisse ciuitates : sed institutas euertisse plærūq̄. Tiberium : & Cn. Sempronios : qui Tiberii Gracchi filii fuerunt : hi cum intenderent ferre leges agrarias : quæ reip. pernitiōsæ erant : interempti sunt : Alter a Scipione Nasica : Alter ab L. Opimio consule. Libertinos in urbanas tribus transtulit : quod etiam multis annis ante Q. Fabius fecerat : qui ex illo maximus cognominatus est. Et hoc idem factum est : quia magnum erat reipub. detrimentum : &

summæ causâ seditionis : si libertini per se suffragia ferrent. Nam libertini subornabāt a p̄ncipibus ciuitatis : ut suffragia eorū : quocunq̄ uellēt traherēt : & ita magistratus : ac imperia indignis plærūq̄ demādabant. Sed postq̄ in tribus urbanas trāslati sunt : necesse erat ut cū aliis nō separatim suffragia ferrent. Censor : scilicet cū Claudio. At uero : Ostendit per comparationē plus ualuisse patrem cōsilio sine eloquentia : q̄ filios eloquentia : imo illum plurimū profuisse reipub. hos maxime nocuisse. Naturæ : ad ingenium. Doctrinæ : ad industriam. Vel auitis armis : id est armis Scipiois Africani superioris : q̄ pater Cornelie fuit : matris Tiberii : & C. Gracchorū. Gubernatione unius : ironice loquitur Dixerat enim Crassus : Sic causam statuo : perfecti oratoris moderatione. Quid leges : ordo est : num autem inuentæ sunt : zeugma enī ē ab inferiori. p̄git aut̄ refelle re ab oratoribus ciuitates esse cōstitutas : atq̄ seruatas An inq̄t i eo : q̄ ad leges : & mores : & auspicia : & religiones p̄tinet : ciuitates ab ora-

toribus cōstitutæ & cōseruatæ sūt? Leges : q̄. xii. tabulis cōtinent. Primū. n. i ciuitatē ab Athenis latæ fuerūt : q̄bus rēp. cōstituere. Ante eas. n. nullæ erāt ap̄d romāos sc̄ptæ leges. Moresq̄ maiorū : mos cū plus aliq̄to i ciuitate iualuerit p̄ legibus habet. Quid auspicia : q̄a ap̄d Ro. nihil publice nec p̄uati gerebat : nisi captis auspiciis. Vnde etiā auspicia i nuptiis adhibebant : ut apud Lucanum Cōtētiq̄ auspice bruto. Quibus ego : & tu Crasse : nā Scæuola & Crassus augures fuere. Quid religiones : & ceremoniæ : Nam pontifices docebant quibus diebus : quibusue hostiis sacrificandū esset : in quibus religiones : & ceremoniæ continentur. Equidem : exemplo probat nōnullis oratoribus : & his : qui maxime laudibus eloquentiæ præstarent : ius ciuile incognitū fuisse : quo maxie ciuitates constituuntur atq̄ seruantur. Sergium Galbam : & M. Aemiliū porcinam : & C. ipsum carbonem. Hi suis temporibus clari omnes oratores extiterunt : ut etiam ipse Cicero in libro de claris oratoribus ostendit. Quem tu adolescentulus pepulisti : Crassus adolescens. Cn. carbonem sibi inimicissimum accusauerat : & cum scrinium eius complura continens : quibus facile carbo opprimi posset : allatum esset a seruo : ut erat signatum cum seruo catenato ad eum remisit : ut animi magnitudinem ostenderet. In hac accusatione Crassus superior euasit. In iure ciuili : ius ciuile genus est : comprehendit enim & leges : & instituta maiorum.

mus? Ego uero si uelim nr̄a ciuitatis exēplis uti & aliāq̄ plura proferre possim detrimenta publicis rebus : q̄ ad iumenta per homines eloquētissimos importata. Sed ut reliqua prætermittam : omniū mihi uideor excēptis Crasse uobis duobus : eloquētissimos audisse. T. & C. sempronios : quorum pater homo prudens & grauis haud q̄q̄ eloquens : & sæpe alias : & maxime censor saluti reipu. fuit. Atq̄ is non accurata quadam orationis copia sed nuda : atq̄ uerbo libertinos i urbanas tribus transtulit : qd̄ ni fecisset rēpu. quam nūc uix tenemus iam diu nullam haberemus. At uero eius filii disertis : & omnibus uel naturæ uel doctrinæ præfidiis ad dicendū parati : cum ciuitatem uel paterno consilio : uel auitis armis florentissimam accēpissent : ista præclara gubertice (ut ais) ciuitatum eloquentia reimp. dissipauerunt Quid leges ueteres moresq̄ maiorū? Quid auspicia quibus ego & tu cum magna reipu. salute præsumus? Quid religiones & ceremoniæ? quid hæc iura ciuilia : q̄ iam pridem in nostra familia sine ulla eloquentiæ laude uersant. Num aut iuenta sūt : aut cognita : aut oīo ab oratorū genere tractata? Equidē & Ser. Galbam memoria teneo : diuinū hoīem i dicēdo : & M. Aemiliū Porcinā : & C. ipsū Carbonē : quē tu adolescentulus ppulisti : ignarū legū : hæsitatē i maiorū institutis : rudē i iure ciuili : & hæc ætas nr̄a præter te Crasse : q̄ tuo magis studio : q̄ pprio munere aliquo disertorū : ius a nobis ciuile

Quod pudeat: pro cuius pudeat. Nā hoc uerbū aliquādo est psonale. Quod uero: Postq̄ pri-
mū membrū confutauit: uidelicet nō esse ab oratoribus ciuitates constitutas: & cōseruatas: quod
in duas ptes diuisum erat: transit ad secūdum: uidelicet oratorē in omni genere sermonis esse per-
fectum: & hoc quoq; resp̄ndit. Nisi in tuo regno. i. in tusculano tuo: & urbane hanc sermonis
Crassi confutationē suscipit: & iocatur sc̄auola. Multisq; pr̄aessem. i. me ducē p̄starem his: q; te cū
cōtendere uellent. Et bene pr̄aessem dicit: quasi aduocatus: nā iuriscōsultus erat. Qui aut inter-

didicisti qd̄ interdū pudeat: iuris ignara ē. Quod uero ī
extrema orōe q̄si p̄ tuo iur̄ sūpsisti: oratorē ī oīs sermo-
nis disputatiōe copiosissime uersari posse: id nisi hic ī
tuo regno essemus: nō tulissē: multisq; pr̄aessē: q; aut ī
terdictō tecū cōtēderēt: aut te ex iure manu cōsertū uo-
carēt: quod ī alienas possessiones tam temere irruisses.
Agerēt. n. tecū lege p̄mū pythagorei oēs: atq; democriti
cateriq; ī suo genere physici: uīdicarentq; ornati ī dicē-
do & graues: q;bus cū tibi iusto sacramēto cōtēdere nō
liceret. Vrgerēt pr̄terea phōg; greges: iā ab illo fonte &
capite Socrate: nihil de bonis rebus ī uita: nihil de ma-
lis: nihil de aī p̄motionibus: nihil de hominū moribus
nihil de rōne uitā didicisse: nihil oīo quāssisse: nihil sci-
re cōuincerēt: & cū uniuersi ī te īpetū fecissent: tum sin-
gulā familiā litē tibi itēderent. Instaret academia quā

dictū tecū contēderēt: iter
dictū uocat formas: & con-
captiones uerborū: quibus
contendere solent inter se
nōnulli de possessione: aut
q̄si possessione alicuius rei:
cum p̄tores: aut aliqd̄ fieri
p̄mittūt: aut phibent. Est er-
go interdictū: ut sūmati di-
cā: p̄toria phibitio de pos-
sessionis p̄turbatione: quo-
tiens p̄tor phibet: ne aliq; de
de possessione perturbetur
Dicit ergo multis p̄essem:
qui tecum prohibitione p̄-
toria agerent: ne eos de pos-
sessione p̄turbares: ut philo-
sophi: quia oratoribus uē-
dicas: quod eorū p̄prium ē.

Aut te ex iure cōsertum:
id est ad cōserendū: hoc ē cō-
testata lite ī ius uocarēt. Lis
dicebat esse cōtestata: cum
utriq; partibus existen-
tibus

ad pr̄atorē dicitur: Estote testes: hoc modo: Cū accusator & reus in iudiciū uenissent: altera pars
scilicet accusator: summā causā narrabat. Deinde his q; aderant: dicebat: Testes estote: tum utraq;
pars ius suū quārebat: Vt exēpli gr̄a: Est q; cōquerit suā ab aliquo possessionē occupari. hic aduer-
sariū in iudiciū citari facit: & apud pr̄atorē: uel iudicē contra aduersariū intendit hoc modo: Oc-
cupasti possessionē meā: ille depellit: non occupauī. Tū q; petit: qui adsūt testes esse iubet: quō p̄te
status sit: possessionē suā ab eo: quē reū facit: occupatā. Reus uero eisdē testes facit negare se pos-
sessionē illā occupasse. His ita actis: lis dicit cōtestata. Quod in alienas possessiones: nam cū cō-
stituis oratorē in omni genere sermonis esse p̄fectū: id ei attribuis: q; totū suū non est: sed aliorum.

Omnes pythagorei: pythagoras famius fuit mnesarchi annuloꝝ sculptoris filius: siue ut Aristo-
xenus ait Tyrrenus ex insula: quā eiectis Tyrrenis Athenienses possederunt. Is dicebat animas
de corpore in corpus transmigrare. Qui ergo a pythagora descenderūt (Nam ille in ea parte Ita-
liā: quā magna olim gr̄acia uocabat philosophiā docuit) contēderent oratores nescire: quomō-
animā de corporibus in alia corpora migrarent. Democriti: democritus Athenocriti filius: siue
damasippi fuit. Hūc legimus tractasse rerū omniū naturā ex atomis constare. Sensit etiā infinitos
esse modos generationi: & corruptioni obnoxios: nihil ex eo quod nō sit fieri: neq; in id qd̄ haud
quaq; sit corrūpi. Ornati hoīes: quantū ad uerba. Graues: quantū ad sententias. Quibus cum
iusto sacramento: consuetudo erat: ut in iudiciis utraq; pars iuraret suā petitionē: ut ipse crederet:
esse iustam: ac uerā: uel negationē: accusationem: uel defensionem: & tanta apud eos iurisurandi
obseruatio fuit: ut qui iurasset ex eo iudicio nō sine magna laude: uel ignominia euadere posset.
Laude: si uicisset. Ignominia: si uictus fuisset. Quod hāc cōsuetudo antiquus fuerit: apud Valeriū
quōq; cognosci licet: ubi de testamētis tractat. Afronia iqt tū cū sorore sacramēto cōtēdere uoluit.
Itē alibi. L. qd̄ Sextilius: &. M. Pōpilius: quos. P. Aneus sanguine sibi cōiūctos ex eadē pte: q; Tullī
anū: Heredes fecerat: sacramento cū adolescētulo cōtēdere ausi nō sūt. Quibus cū iusto sacramento
neq; n. iuste iurares materiā phōg; p̄priā oratoris esse. Iam ab illo fonte & capite Socrate: phi-
losophi iqt q; a Socrate descenderūt: instaret oratorē de uita & moribus hominū nō posse discer-
nere. Ab illo fōte & capite dicit: q; Socrates p̄mus fuit: q; moralē philo-
sophiā de coelo in terrā di-
cit deduxisse. Hominū moribus. i. de rōne uitā: quātū ad moralē philosophiā. Vita aut ratio tri-
plex ē: Politica: Monastica: & Oeconomica. Singulā familiā. i. sc̄a: Nā philosophiā moralis

tres sectæ fuerunt: quæ quidem probarentur: Stoici: Peripatetici: & Academici. Epicurei quoque de moribus: & uita disputarunt: sed bæliuarum more. Stoicorum princeps zeno fuit: Peripateticorum autem Plato. Et Stoici quidem nihil præter uirtutem bonum esse dicebant: Peripatetici autem uirtutem quidem summum bonum affirmant: sed alia quoque esse: quæ bona & essent: & appellari deberent: ut diuitiæ: potentia: nobilitas: bona ualitudo: & huiusmodi alia. Cum his etiam esse quædam adminicula ad uirtutem comparandam. Rursum Stoici neminem bonum esse dicebant: nisi sapientem. Sapientem autem interpretabatur eum: in quem nulla animi perturbatio caderet. At uero Peripatetici bonum quidem neminem esse nisi sapientem affirmabant. Sed sapientem eum interpretabant in quem perturbationes animi caderent: sed uirtute eas coercet. Academicum autem nihil confirmabant: sed quod probabilius uidebatur: id in sua disputatione sequebatur. Et dicebant omnia: de quibus disputaret homines uideri magis: quam ut ita esset affirmari posse. Disputationum suarum: atque interrogationum laqueis: Stoici concisus utuntur argumentis: ut exempli gratia: Probare uolunt diuitias malum esse: hoc modo intendunt: Diuitiæ plerumque nocent: ergo male sunt: breue hoc: sed ualidum: ac prope necessarium argumentum est. Adiuumenta: atque ornamenta dicendi: Cui dicit adiuumenta: respicit illud. Quid autem tam necessarium: quam tenere arma: quibus uel tectus ipse esse possis: uel per uocare improbos: uel te uel concisus lacessitus: Nam arma significant locos: ex quibus argumenta sumuntur: siue rationes nostras confirmare: siue aduersariorum dissoluere uolumus. Nouimus autem Aristotelem & Theophrastum: Peripateticos maxima eloquentia uiros: locos non solum logicos: sed etiam rhetoricos: & subtiliter composuisse & tractasse. Cum uero dicit: atque ornamenta dicendi: tangit illud: Aut tam iocundum cognitu & auditu: quam sapientibus sententiis: grauius uerbis ornata & polita oratio. Hoc ergo quod supra Crassus dixit: ad ornamenta dicendi pertinet: quæ ex philosophorum fontibus hauriunt. Nam sapienter & grauius dicere nemo potest: qui non præcepta philosophi didicerit. Aristotelem: Aristoteles stagyrites: iter omnes Platonis discipulos maxime excelluit. Theophrastum: Theophrastus autem Cresus fuit: uir summæ prudentiæ: studiique singularis: ac diuinæ eloquentiæ. Ad eum audiendum pergebant discipuli ad duo milia. Fuit autem Platonis discipulus: deinde Aristotelis. Cum autem ex Aristotele præceptore quaereretur: quem post mortem successurum relinqueret: respondit Theophrastum. Missos facio: est occupatio. Mathematicos: ut astrologos: Geometras. Quadam propria facultate: uel iurisconsulti: uel philosophi: quia ingenio præstas. In iudiciis: quantum ad iudiciale genus. Concionibus: ad demonstratiuum. Sententiis: ad deliberatiuum.

TVM ILLE. Crassus eam disputationis partem: qua oratorem dixit: in omni genere sermonis perfectum: defendit: & sententiã scauolæ alio modo interpretatur. Carneades: hic Libycus fuit Cyrenæus princeps iunioris academiciæ Chrysippi discipulus: æthici se magis deuouit quam physiciæ

quicquid dixisses: id te ipsum negare cogeret. Stoici uero nostri disputationum suarum: atque interrogationum laqueis te irretitum tenerent. Peripatetici autem hæc ipsa quæ propria oratorum putas esse adiuumenta atque ornamenta dicendi: a se peti dicerent oportere: ac non solum meliora: sed etiam multo plura Aristotelem Theophrastum de his rebus: quam omnes dicendi magistros scripsisse ostenderent: missos facio mathematicos: grammaticos: musicos: quorum artibus uestra ista dicendi uis ne minima quidem societate coniungitur. Quãobrem ista tanta tamque multa profitenda Crasse non censeo: satis id est magnum: quod potes præstare: ut in iudiciis ea causa quancumque tu dicis: melior & probabilior esse uideatur: ut in concionibus & sententiis dicendis: ad persuadendum tua plurimum ualeat oratio. Denique ut prudentibus diserte: stultis etiam uere uideare dicere. Hoc amplius siquid poteris: non id mihi uidebitur orator: sed crassus sua quadam propria non communi oratorum facultate posse. Tum ille: Non sum inquit nescius Scauola ista inter grecos dici & discipulari solere. audiui enim sumos homines cum quaestor ex macedonia uenissem athenas: florente academia ut temporibus illis ferebatur: quæ eam Carneades &

ad eū quoq; audiendū oratores pgebant: ut Laertius scribit. Clitomachus: carthaginēsis fuit: patriaq; lingua Hasdrubal appellabat: Athenis autē cōtēdit quadraginta annos natus: audiuitq; Carneadē. ad tātū aut pitæ puectus ē: ut ultra quadraginta uolumina scripserit. Aeschines: Charini lunicas uēdētis siue Lysaniæ filius Atheniēsis fuit. Erat autē ī arte oratoria maxime exercitatus: is nūq; a Socrate discēbat: atq; ideo de illo Socrates dicere solebat: solus nos honorare nouit Aeschies. Fuit autē a puero miræ idolis: ac laboris patiētissimus. Metrodorus: is fuit Atheniēsis pictor: idēq;

Clitomachus & Aeschines obtinebāt. Erat etiā Metrodorus: q; cū illis una etiā ipsū illū Carneadē diligentius audierat: hoīem oīum ī dicēdo (ut ferebat) acerrimū & copiosissimū. Vigebat auditor Panætii illius tui Mnestarchus: & pipatetici Critolaus & Diodorus. Multi erāt præterea præclari ī philosophia: & nobiles: a quibus oībus una pene uoce repellī oratorē a gubernaculis ciuitatis: excludi ab oī doctrina rerūq; maiorū scīa: ac tm̄ in iudicia & cōciūculas: tanq; in aliqd' pristinū detrudi & cōpingi uidebā. Sed ego neq; illis affētiebar: neq; harū disputationū iuētōri & principi lōge oīum in dicēdo grauissimo: & eloquētissimo Platoni: cuius tū athenis cū Carneade diligētius legi gorgiā: quo ī libro in hoc maxime admirabar Platonē: q; mihi ī oratoribus irridendis: ipse eē orator sūmus uidebat. Verbi. n. controuersia tā diu torquet hoīes græculos: cōtētōnis cupidiores q; ueritatis. Nā siqs hūc statuit eē oratorē q; tm̄ modo ī iure: aut ī iudiciis possit: aut apud populū: aut ī senatu copiose loq;: tamē huic ipsi multa tribuat & concedat: necesse ē. Neq; n. sine multa ptractatiōe oīum rerū. p. neq; sine legū morū iuris scīa: neq; natura hoīm incognita

philosophus: & ī utraq; scīa (ut Plini. ī naturali histo. refert) magnæ auctoritatis: itaq; qū. L. Paulus deuicto par se petiisset ab Atheniēsis uti sibi q; probatissimū philosophū mitterēt ad erudiēdos liberos: metrodorū elegerūt: p fessī eundē ī utroq; d' siderio pstatissimū: qd' ita paulus quoq; iudicauit. Auditor Panætii: q; Scipionis aphyricani pceptor fuit: & quē Cicero imitatus ē in officiis. Critolaus & Diodorus: hi naturā deorū penitus sustulerūt. unde Diodorus αθεος ē appellatus. A gubernaculis ciuitatū: qd' p priū philosophi eē dicerēt. Vnde Plato dicere solebat: Tū demū beatū orbē futuz qū aut sapiētes regnare: aut reges sapere cōpissēt. De trudi: quasi ex alta scīa. In aliqd' pistrinū: amare simul & urbane dixit. i. tanq; orator ī uile ministeriū deiiciendus eēt: hoc ē laborem magnū & ignominiosū dignū sustinere. Sed neq; ego: Se

eūda pars ē: ubi ostēdit cur Scæuolæ nō assentiat. Gorgiā: libꝛe Plato cōposuit: quē gorgiā inscripsit: in quo disputat rhetoricā nō eē artē: sed idolū: & umbrā artis: adeo ut eā cōparet coqnā: & iō dicit irridēdis. quē admodū. n. coquus quandā habet condiēdoq; experiētiā: ita rhetoricā dicit quādā experiētiā hēre dicēdi. Verbi. n. cōtrouersia. s. oratoris. Dicūt. n. isti græculi: Si diserte de causis loqur: orator ē: si de philosophia: philosophus: nec itelligūt p priū oratoris esse: distincte: ornate: & copiose dicere. Siue ergo qs de causis: siue de philosophia: siue de alio quocūq; genere tractat: dūmodo id distincte: ornate: copioseq; faciat: orator appellāus ē. Nā siqs: p supposito nō tamē cōcesso: ut sicut ipsi dicūt: orator is sit: qui aut in iudicio: aut apud populū: aut ī senatu copiose loqui possit: tamē huic ipsi multū tribuant necesse est. Nō enim sine uerbis copiose loqui poterit: uerba autē sūt rerum: igitur sine cognitione rerū copiosus esse nō poterit. In iure aut in iudiciis: quantum ad iudiciale genus: siue de re iudicāda quærat: siue de re iudicata. iudicāda quantum ad ius. iudicata quantum ad iudicia. Apd' populū: quantum ad demonstratiuū. In senatu: quātū ad deliberatiuū genus. Neq; enim sine pertractatione: probat necesse esse ut multa tribuāt oratori. Et hic innuit politicam: aut exiguam æthicā philosophiæ partem. Hæc autem sunt philosophi propria: igitur si copiosus esse debet orator: hæc quoq; tenere necesse est. Legum: lex est generale populi ius: aut plæbis rogante magistratu. Morū: quod in ciuitatibus fieri solet: ut pactum: par: æquum: iudicatum. Ius duplex est: diuinum: & humanum. Ius diuinum dicitur religio: & omnis cerimonia. Ius humanum diuiditur in pietatem: gratiam: uindicationem: obseruantiam: ueritatem: & fidem.

Neq; natura hominum incognita: per quod hominum affectus: uel ad iram: uel ad misericordiam concitare: & flectere possit: quod est physici proprium. Id etiam orator tenere debet: ut cognoscat cholericum ad iram facile incitari: sanguineum ad misericordiā: phlegmaticum ad metū.

Ac moribus: puatis unius cuiusq; q̄a alii sūt cupidi: alii liberales: alii urbani: alii callidi. Ergo p̄ q̄li tate mox eoz: q̄ audiet: erit oratio adaptada. Nā si cupidus ē: ad parsimoniam p̄clius ē. Si liberalis: ad munificentiā. Si callidus: ad dolū. Si urbanus: ad risū. Callidæ: ad nature rōnem p̄tinet. Perite: ad mox experiētiā. Illa minima. s. legū: mox: iuris: sciam: & naturā hoium cognoscere: ac more: qui bus rebus mouent: τὰ πρῶτα. Hæc tamē paulo post maximā uim habere dicit. Quāobrem: cōcludit nūc Crassus: ex quo ostēdit græculos illos cōtētionis cupidiorese ēē q̄ ueritatē: & uerbi t̄mmodo cōtrouersia torqueri.

Ornate: ad elegantiā uerboꝝ & s̄niage. Cōposite: ad ipsius orōnis cōcinnitatē. Copiose: ad utroq; p̄tinet. Sine ea scia. s. æthica. Physicus ille Democritus: q̄ rex naturā ex atomis cōstare dixit. A ciuilibus cōtrouersis remotissimis: ut in timæo de deo mūdi: in Mēnone de uirtute: in phædrone d̄ aiā: i Cte s̄i p̄p̄te de republica. Aliis: ab oratoris studio. Si Carneades: quem legimus oēm diuinādi tractasse ratōnem: duobus libris: quoz i altero de sōniis: i altero de oraculis tractat. Etenī uidemus: uult p̄bare eloquentiā: nō philosophi: sed oratoris. p̄pria ēē: & argumētat hoc modo: Si elocutio, p̄p̄a philosophi esset: quicq; sine elocutione philosophiā tractaret: hic non esset philosophus appellādus. At cōplures philosophiā nudis uerbis: & sine ullo orōnis ornatu tractarūt: hiq; i numero subtiliū philosophoz habentur: nō q̄ est elocutio philosophi p̄p̄a: sed oratoris exstimāda. Ieiune: quātū ad s̄nias. Exiliter: ad uerba.

Neq; immo satisfecisse.

Ob eā rem: quod ieiune

& exiliter disputarēt. Alienam: a philosophia. Quid ergo: quādo uidemus quosdā ieiune & exiliter disputasse: & eos quidē acutissimos. Quid interest: inter oratorē & philosophos? Vnū erit: ut ipse declarat. Vbertatē: sententiā. Copiam: uerboꝝ. Varietate: propter tres characteres: sublimem: mediocrē: & humilē. Habent p̄p̄iam cōpositam orationē: & ornatā: & artificiosā: quādam expositione distinctā: paucis uerbis ostēdit: quid oratorē habere oporteat? Propriā: ad elegantiam. Cōpositā: ad orationis cōcinnitatē. Propriā: ut pura sit oratio: ac usitatis: & p̄p̄iis uerbis composita. Pura est oratio: quæ ab omni uitio remota seruatur. Usitata uerba sūt: quæ uersatur in sermone: & cōsuetudine quotidiana. Propriā: quæ eius rei uerba sunt: aut eē possunt: quæ de re agitur: & ex his uerbis cōparatur elegantia. Cōpositam: ut oratio ex omni parte sit æqualiter perpolitā sine hiatu. Artificio: ad id quod dixit p̄p̄iam: artificis enim est: nequādo plus in materia p̄grediatur: q̄ liceat: ergo si uoluerit orator p̄p̄iam esse orationem: raro trāslationibus utetur. Quod si uti uoluerit: id artificiose faciat. Expolitione: pertinet ad id quod dixit ornatā. Ornatam: ad dignitatem pertinet. Est enim dignitas: quæ reddit ornatam orationem: uarietate distinguēs. Hæc uerboꝝ: & s̄tentiā exornatione continetur. Quæ ergo dicit: p̄p̄iā: cōpositā: & ornatā: elocutionē cōplectit uniuersā: quæ i elegantiā diuidit: cōpositionē & dignitatem. Res: uidelicet

ac moribus: i his ipsis rebus satis callide uersari: & p̄te p̄t. Qui autē hæc cognouerit: sine q̄bus ne illa qdē mīma i causis q̄sq; recte tueri p̄t: qd huic abesse poterit: d̄ maximaz; rex scia. Sin oratoris nil uis eē: nisi cōposite ornate copiose eloq;: quæro idipsū q̄ possit assequi: si ne ea scia: quā ei nō cōcedis: dicēdi. n. uirtus: nisi ei qui dicet: & ea de q̄bus dicet: p̄cæpta sint: extare nō potest. Quāobrem si ornate locutus ē: sicut & ferūt: & mihi uideatur physicus ille democritus: materia illa fuit philosophiæ: de qua dixit: ornatus uero ipse uerborū oratorū putādus ē. Et si Plato de rebus a ciuilibus cōtrouersis remotissimis: diuinitus ē locutus: qd ego cōcedo si idē Aristoteles: si Theophrastus: si Carneades in rebus his de q̄bus disputauerūt eloquētes & i dicēdo suaues atq; ornati fuerūt: sint hæc res de quibus disputāt: i aliis qui busdā studiis: oratio quidē ipsa: p̄p̄ia ē huius unius rationis: de qua loq̄mur & quærimus. Etenī uidemus iisdē de rebus ieiune quosdā & exiliter: ut eū quē acutissimū ferūt Crysiippū disputauisse. Neq; ob eā rē philosophiæ nō satisfecisse: qd nō habuerit ex arte: alienā hāc dicēdi facultatē. Quid ergo interest: aut q̄ discernes eoz quos nominauī: in dicēdo ubertatē & copiam: ab eoz exilitate: q̄ hac dicēdi uarietate & elegantiā nō utūtur? Vnū erit p̄fecto: quod ii qui bene dicunt: p̄p̄iam compositionem: & ornatam: & artificiosā quodam & expolitione distinctam habēt: hæc autem oratio si res nō

sententiæ. Percæpta & cognita: bono utitur ordine. Vel: pro etiã optimoꝝ. Nam si quis: Nũc euidẽtius exponit qđ superius incœperat: uidelicet secundã suã ppositionis partẽ. nã ita pposue-
rat: si dicitis ppriũ oratoris eẽ iudicialis: aut demõstratiuas: aut deliberatiuas causas tractare: phi-
losophiã moralẽ: & naturalẽ nescire nõ põt. Sin autẽ pprium oratoris esse cõceditis: diserte orate
& copiose dicere: nõ uideo cur moralẽ saltẽ negare possitis? Sentẽtiã: demõstratiuã: deliberati-
uam: & iudicialẽ. Sentẽtia iudicialis est accusãdi: aut defendẽdi. demõstratiua: laudãdi: aut uituperã

subest: ab oratore pcepta & cognita: aut nulla sit neces-
se eẽ: aut oĩum irrisione laudat. qđ eĩ enĩ tã furiosũ q̃ uer-
boꝝ uel optimoꝝ atq; ornatissimoꝝ: sonitus ianis nul-
la subiecta snia nec sciẽtia. Quicqđ erit igit quacuq; ex
arte: quocũ de genere orator: si id tanq̃ cliẽtis causã di-
dicerit: dicet melius & ornatus: q̃ ipse ille eius rei iuen-
tor atq; artifex. nã siq; erit: q̃ hoc dicat: eẽ quãsdã ora-
toꝝ pprias snias atq; causas: & quasi certarũ artiũ fore
sibus cãcellis circũscriptã sciam: fatebor eqđẽ i his ma-
gis assidue uersari hãc nostrã dictionẽ: sed tñ in iis ip-
sibus multa sũt: q̃ ipsi magistri q̃ rhetorici uocant: nec
tradũt: nec tenent. Quis. n. nescit maximã uim existere
oratoris: i hominũ mẽtib; uel ad irã: uel ad odiũ: aut
dolorẽ icitãdis: uel ab hisce iisdẽ p̃motõibus ad lenita-
tẽ: misericordiãq; reuocãdis: quã nisi q̃ naturas homi-
nũ: uĩq; omnẽ humanitatis: causasq; eas: q̃bus mentes
aut icitant: aut reflectũtur: pẽitus p̃spexerit: dicẽdo qđ
uoluit: p̃ficere nõ poterit: atq; totus hic locus phõꝝ pp-
us uidet. Neq; orator me auctore unq̃ repugnabit: sed
quĩ illis cognitionẽ reꝝ cõcesserit: qđ i ea solũ illi uolue-
rint elaborare: tractationẽ orationis: quã sine illa scien-
tia nulla est: sibi assumet: hoc enĩ eẽ pp̃m oratoris: qđ
sæpe iã dixerã: scilicet oratio grauis & ornata: & hoĩum
sensibus ac mẽtib; accõmodata. Quibus de rebus Ari-
stotelẽ & Theophrastum scripsisse fateor: sed uide ne
hoc Scæuola totũ sit a me. Nã ego quã sũt oratori cũ
illis cõia nõ mutuor ab illis: isti q̃ de his rebus disputãt
oratoꝝ esse cõcedũt. Itaq; cãteros libros artis suã noĩe:
hos rhetoricos & inscribũt: & appellãt. Etenim quĩ illi i
dicẽdo iciderint loci: qđ p̃sæpe euenit: ut de diis imorta-
libus: de pietate: de cõcordia: de amicitia: de cõi ciuim

fectũtur: similitudine. Philosophoꝝ: uidelicet physicoꝝ. Vlla scientia. s. philosophia. Grauis:
sentẽtiis. Ornata: uerbis. Sẽsibus ac mẽtib; sensibus ad mores: quia s̃esus nostri moꝝ similitu-
dine flectũtur: si dissimilitudine: incitãtur: mẽtib; ad naturã. Totum sit a me. i. mecum faciat: a
me stet. Hos: in quibus præcæpta dicẽdi continẽtur. Quã sunt cõmunia: uidelicet loci dialecti-
ci: qui sumũtur a simili a pari. De diis: metaphysicã tetigit: quã transcendit rationẽ humanã. De
pietate: con. hãc moralia sũt. De cõcordia: inter ciuitatẽ. Amicitia: inter priuatos. De diis: ad
religionẽ: de cõcordia: amicitia ad ius humanũ p̃tinent. De cõmuni ciuĩũ iure: ius cõmune dicitẽ
de æquo & bono: ius æquũ & bonũ est: qđ ad ueritatẽ: & utilitatem cõmunem pertinere uidetur.

De hominū iure: Hoc diuiditur in pactū: & iudicatū. Pactū est qđ inter aliquos cōuenit. Iudicatū est de quo iam aut alicuius: aut aliquorū sentētia constitutū est. Gentiū: ius gētiū est qđ par appellatur. i. qđ inter omnes cōuenit: sicuti ē: ut legati tuti sint apud omnes gētes. Aequitate: aequitas ē: ut nihilo plus habeat alius ab alio: quā oēs una eadēq; cōditione uiuūt. Sed occurrit quī dicit: De cōmuni: de hominū: de gentiū iure: hoc uidet magis iuriscōsulti: q̄ philosophi p̄prium esse. Sed respōdetur: qđ ius ciuile ab institutis philosophiæ ducit. Gymnasia: loca ubi philosophi exercent: dicta per translationē: nā loca p̄prie dicebātur: ubi iuuenes nudi: & peruncti oleo palæstra exercebātur. unde & gymnasiū dictū: Nā γυμνασιον nudū significat. Tribuam: iure. Dabo: sponte. Tegebat enim me. M. Marcellus: quā ex Macēdonia rediret quæstor: & Athenis diuertisset: apparet ibi iuuenisse Marcellū: a quo se coactū dicit: ut cōtra philosophos diceret. Nisi ludos faceret: Quid ludi sint: ipse Cicero in oratione cōtra Verrē declarat. De legibus institutis: uidelicet de institutis.

De bello: ius dicendi: bellum ab equiculis sumptū ē.

De sociis: in fide retinendis. De uectigalibus: locandis & cōducendis. De iure ciuili generatim: nō ē iteratio illius loci: neq; sine legū morum iuris sciētia. Illa enim γενικως. i. generaliter dicta sūt. Hæc κορυφως: idest generatim. Nam ius d quo supra dixit: generaliter de omni intelligit iure: qđ ex fontibus manat philosophiæ: nūc autē dicit de legibus particulariter scriptis.

In ordines: qā aliud iuris senatoribus seruādū ē: aliud equiti: aliud plæbeo. Aetates: alio iure tenentur pueri: alio iuuenes: alio senes. Vt græci: ideo dicit uel: qā dicitur ē uel nostros. Lycurgū: hic leges tulit Lacedæmoniēsis: Solon autē Atheniēsis: Hyppides: & Demosthenes præstātissimi oratores fuerūt iisdē tēporibus. Et Hypperides quidē (ut Quintilianus in decimo scribit) dulcis fuit & acutus. Vel nostros decē uiros: Nam. T. Tremelios: & C. uenturios cōsulibus missi legati sūt Athenas: ut Liuius scribit: iussiq; inclytas leges Solonis describere: & aliarū græciæ ciuitatū instituta: moreq; iuraq; noscere. Variē: ad id qđ dixit p̄fectum. Copiosē: ad id qđ dixit plenū. Obscuriore aliqua sciētia. i. ex philosophia naturali & morali: ac geometria plærūq; ut si quis imperatōrē accusare: uel defendere uoluerit: multi possunt incidere locos quos nisi geometriam plene tenuerit orator: cōmode tractare non poterit: ut si accuset imperatōrē: qđ cladem ab hostibus accepit: qđ ab eo locus castris idoneus non captus fuerit: qđ iniquo loco pugauerit: hunc oportebit ex cognitione geometriæ: & quantitatem: & qualitatem ostendere loci. Nam spatia terrarum: tractusq; maris: solo aspectu metiri posse: geometrarum est.

de hominū: de gentiū iure: de æquitate: de tēperātia: de magnitudine animi: de omni uirtutis genere: sit dicendū: clamabūt credo oīa gymnasia: oēs philosophorum scholæ: sua hæc eē oīa p̄pria: nihil oīno ad oratorē p̄tinere. Quibus ego ut de his rebus in angulis cōsumēdi ocii causa differat: quā cōcessero: illud tamē oratori tribuā & dabo: ut eadē de quibus illi tenui quodam & ex quo sermone disputat: hic cū omni grauitate & iucūditate explicet: hæc ergo cū ipsis philosophis tum Athenis differebā: cogebat enī me. M. Marcellus hic noster qui nūc ædilis curulis ē: & p̄fecto nisi ludos nūc faceret huic nostro sermone itereffet: ac etiā tū erat adolescentiulus his studiis mirifice deditus. Iā uero de legibus institutis: de bello: de pace: de sociis: de uectigalibus: de iure ciuili generatim i ordines ætatesq; descripto dicant: uel græci si uolūt Lycurgū aut Solonē: q̄q; illos qdem cēsemus in numero eloquētiū reponendos: scisse melius q̄ Hypperidē aut Demosthenē p̄fectos iam homines in dicēdo & p̄politos: uel nostros. x. uiros qui. xii. tabulas p̄scripserūt: quos necesse ē fuisse prudētis: anteposuit in hoc genere & Ser. Galbæ & Socero tuo. C. Lælio: quos cōstat dicēdi gloria præstitisse. Nunq̄ enim nego esse quasdam artes p̄prias eorū: qui in his cognoscēdis atq; tractādis studiū suū oē disposuerūt: sed oratorem plenū atq; p̄fectū esse eū: qui de omnibus rebus possit copiose uarieq; dicere. Etenim saepe in his causis: quas omnes p̄prias esse oratorū cōfiteatur: est aliqd quod nō ē ex usu forēsi: quē solū oratoribus cōceditis: sed ex obscuriore aliqua sciētia sit promendū atq; sumēdum.

Quæro enim. si ex his qui dicunt cōcedi tñ modo oratori causas iudiciales: demonstratiuas: & deli-
beratiuas. Cōtra imperatōrē: si nō secūdu rei militaris disciplinā pugauerit. De legibus iuben-
dis: suadēdo. Vetādis: dissuadēdo. Hoc autē facere nō poterit: nisi iurispiritus sit: sed ius ē pars philo-
sophiæ moralis: igit̄ & cætera. Sine sūma reꝝ ciuiliū cognitione: maxima pars ē politica. De oi-
reip. genere: quæ domi: quæ foris: quæ pace: q̄ bello gerēda sūt. Cognitiōe: quātū ad sciam. Pru-
dētia: quātū ad usū. Nū admoueri ad sēsus? Ostēdit oratorē peritū eē debere philosophiæ natu-

Quæro enī num possit aut cōtra imperatōrē: aut p̄ im-
peratōrē dici: sine rei militaris usu: aut sæpe etiā sine re-
gionū terræstriū: aut maritimarū sciētia. Nū apud po-
pulū de legibus iubēdis: aut uetādis: num in senatu de
omni reip. genere: dici sine sūma rerū ciuiliū cognitiōe
& prudētia: num admoueri possit oratio ad sensus ani-
mōꝝ atq; motus: uel inflāmandos: uel etiā extinguen-
dos: qđ unū ī oratore dominat̄: sine diligētissima per-
uestigatione earū omniū rationum: quæ de naturis hu-
mani generis ac moribus a philosophis explicātur. At-
q; haud scio an minus uobis hoc sim p̄baturus: equidē
nō dubito: qđ sentio dicere: physica ista ipsa quæ pau-
loante: & mathematica: & cæterarū artiū ppria posui-
sti: sciētia sunt eoz̄ qui illa p̄fitētur. Illustrare autē ora-
tione si quis istas ipsas artes uelit: ad oratoris ei cōfugiē-
dū ē: tanq̄ ad architecti potius facultatē. Neq; n. si Phi-
lonē illū architectū qui Atheniēsibus armamētariū fe-
cit: cōstat p̄diserte populo rationē operis sui reddidisse
existimandū ē architecti potius artificio disertū: q̄ ora-
toris fuisse. Nec si huic. M. Antonio p̄ Hermodoro fu-
isset de naualiū opere dicendū: num qum ab illo causā
didicisset: ipse ornate de alieno artificio copioseq; dixif-
set. Neq; uero Asclepiades is: quo nos medico amicoq;
usi sumus: cū eloquētia uincebat cæteros medicos: ī eo
ipso q̄ ornate dicebat: medicinæ facultate utebatur nō
eloquētia. Atq; illud ē p̄babilius: neq; tamē uerū qđ So-
crates dicere solebat: oēs in eo quod scirēt: satis esse elo-
quētes. Illud uerius: neq; quenq̄ in eo disertū eē posse:
quod nesciat: neq; si id optime sciat: ignarusq; si sit fa-
ciūdā ac poliēdā orationis: diserte id ipsū de quo sciat
nō posse dicere. Quāobrē siq; uniuersā & propriā ora-
toris uim definire cōplectiq; uult: is orator erit mea sē-
tētia. hoc tam graui dignus ē nomine: q̄ quacūq; res in-
ciderit: quæ sit dictione explicāda: prudēter: & cōposite

ralis: nā similitudine morū
mouētur auditores. Atq;
motus: p̄pter naturā: unū
opinionis ē: alter affectiōis
secūdu opionē sēsus uel cō-
miserant̄: uel idignātur. Se-
cūdu affectiōne: motus uel ī-
citātur: uel rep̄mūtur. Eg-
dē nō dubito: dicit oratorē
nihil desiderare aliāz artiū
adiumēta: sed econtra alias
artes idigere oratoris offō:
si de suis qsq̄ sentētis dispu-
tare uoluerit: qđ p̄bat exē-
plis. Tanq̄ ad architecti: si
cut architectus materiā pro-
positā artificio suo cōponit
ī opus: ita & orator rē p̄po-
sitā. Philonē: De hoc Val-
lerius mētione facit ī memo-
rabilibus. fuit. n. architectus
nō ignobilis. Adeo autē de ī-
stitutiōe sua disertissime di-
xit: ut maiorē gloriā ei po-
pulus tribuerit de eloquen-
tia: q̄ de arte architecturæ.

Armamētariū: locus ē ubi
arma reponunt. Rōnem
opis sui: cur id & eo loco &
ea forma struxisset. Et An-
tonio p̄ Hermodoro dicen-
dū fuisse: nū ne igt̄ melius
& copiosius de illo artificio
dixisset: q̄ ille ipse: a quo cau-
sā accepisset. Asclepiades
prufētis fuit: q̄ (ut Pli. dicit)
Condita noua secta: sp̄retis
legatis: & pollicitationibus
mithridatis regis: repta rōe
qua uinū ægris medet̄: rela-
to e funere hoie: & cōserua-
to: sed maxime spōsione fa-
cta cū fortūa: ne delatus ad
rogū medicus crederetur: si
unq̄ iualidus ullo modo fu-
isset ipse: & uictor suprema
in senecta lapsu scalarū exa-
nimatus. Hæc Pli. De hoc

etiā multa refert Apuleus lib. iiii. Atq; illud ē p̄babilius: refellit dictū Socratis. Dicit. n. p̄babilius
eē: qđ Socrates dixit: qđ ipse p̄posuit: sed tamē uerius qđ p̄posuit. Quāobrē siq; hāc cōclusio
nē recte ex superioribus infert. Prudēter & cōposite: oēs partes itegrales rhetoricæ facultatis cōple-
xus ē. Prudēter: ad inuētiōnē. Cōposite: ad dispositionē. Cōpositio autē duplex ē: una reꝝ: altera
uerbōꝝ. Reꝝ ē: ut p̄cedētibus sequētia cōueniāt: & de hac intelligit. Nā uerbōꝝ magis aptitudo ē.

Ornate: ad elocutionē. Memoriter: ad memoriā. Cū quadā actionis dignitate. Ad pñciati-
onē. Actio. n. ē pñciatio. Sic & Quintil. pñciationē actionē appellat. Circūcidat atq; amputet:
Circūcidere ē partē ptis alicuius demere. Amputare uero ē totā partē abscidere: ut siqs oratori phi-
losophiā cōcedat: sed non plenā: ille circūcidit: ut ex tribus ptibus: phiā naturalī: morali: & logica:
nullā qdē demat: sed eas nō plene cōcedat. Quod siqs ex his ptibus aliquā oratori penitus deme-
ret: hic dicit aputare. Ita si de re militari: Pōnit exēplū: qd facere debeat orator. Sed si me audi-

erit: dixi d' q'cūq; re: si opus
fuerit plenū oratorem scire
oportere: sed si nimīū id nō
nllis uidebit: cōcedā ut reli-
quat phiā naturalē: mora-
lē uero: q' ab ipso separi nō
pōt: oīo cōplectat. De na-
tura: de uitis: hęc oīa ad na-
turalē: uel moralē phiā p-
tinent. De cupiditatibus:
Tria sūt genera cupiditatū:
auaricia pecunię: ambitio
honoz: ira ulciscendi. De
modo de cōtinētia: pres sūt
reperātia: & ad mores spe-
ctāt. De dolore de morte:
hęc ad fortitudinē referunt
q' i patiētiā diuidit: & pseue-
ratiā. Patiētia dolorē supat.
Perseuerātia mortē cōtēnit

Hęc nosse: q' ad phiā p-
tinet. Tecū. f. o Scaeuola.

Naturæ obscuritatē: uideli-
cet physicā. Differēdi subti-
litate. i. logicā: q' in duo diui-
dit: in inuētiōnē: & disputatō-
nē. Inuētiō ad logicā: dispu-
tatio ad dialecticā p'tinet.

In uitā atq; mores: æthicā. i.
bñiuiuēdi rōnem. Inertia:
q' excusamus nos nō posse
cōplecti tātā sciām: qd' igit'
ē inertia retribuimus difficul-
tati rei. Totus est orator:
qum dicit totus: ofndit etiā
ptē phiā naturalis: & logi-
ces eē tenēdā. Siq' uolet:
si de rōne naturæ: & differē-
di tractare uoluerit. Etenī
si: pbat exēplo fieri posse:
ut de phiā naturalis: & logi-
ca differere possit orator: tā-
etsi eas nō tenuerit artes.

Delata: narrādo. Tradita:
docēdo. Aratū: hūc ipse Ci-
cero d' græco i latinū sermo-
nē trāstulit: ut i lib. de offici-
is testat. Cuius uersum hūc
Priscianus i auctoritatē ad-

ducit: Spicū illustre ferēs p'stāt i corpore uirgo. Hic q' de apparētibus stellis locutus ē: qū tū astrolo-
giā ignoraret. Oui. Cū cœlo & stellis sp aratus erit. cuius liber adhuc extat περιτων φανομενων α
σημων. Nicāder uero de agricultura scripsit. Scripsit & περιτων φαρμακων. Fuit autē Lydius ex ur-
be Colophone. Ad certā causā: p rei: de qua agit natura: ut si laudāus sit iperator: discat quō id

& ornate: & memoriter dicit: cū quadā actionis etiā di-
gnitate. Sin cuipiā nimis ifinitū uidetur: q' ita pposui
quacuq; de re: licet hinc quantū cuiq; uidebit: circunci-
dat atq; amputet: tamē illud tenebo: si quæ cæteris i ar-
tibus aut studiis sita sūt: orator ignoret: tantūq; ea te-
neat: quæ sint i disceptationibus: aut usu forēsi: tamē
si his de rebus ipsis sit ei dicēdū: qū cognouerit ab iis: q'
tenēt quæ sint i unaquaq; re: multo oratorē melius: q'
iplos illos: quoz ex sūt artes: eē dicturū. Ita si de re mi-
litari dicēdū: huic erit Sulpitio: quæret a. C. Mario affi-
ni nostro: & qū accaperit: ita pñciabit ut ipsi. C. Ma-
rio pene hic melius: q' ipse ille scire uideat? Sin de iure
ciuili: tecū cōmunicabit: te hominē prudētissimū & pe-
ritissimū in his ipsis rebus: quas abs te didicerit: dicēdi
arte supabit? Sin quæ res iciderit: in qua de natura: de
uitis hominū: de cupiditatibus: de modo: de cōtinētia
de dolore: de morte: dicēdū sit: forsitan si ei sit uisū: &
si hęc quidē nosse debet orator: cū Sex. Pōpeio erudito
homine: in philosophia cōicarit: hoc pfecto efficiet: ut
quēq; rem a quoquo cognouerit: De ea re multo dicat
ornatius: q' ille ipse a quo ante cognorit. Sed si me audi-
erit: quoniā philosophia i tres partes ē distributa: in na-
turæ obscuritatē: in differēdi subtilitatē: i uitā atq; mo-
res: duo illa reliquamus: atq; largiamur inertia nostræ
Tertiū uero quod semp oratoris fuit: nisi tenebimus:
nihil oratori i quo magnus eē possit reliquemus. Qua-
re hic locus de uita & moribus: totus ē oratori pdiscen-
dus. Cætera si nō didicerit: tamē poterit siquādo opus
erit: ornare dicēdo: si modo ad eū erūt delata & tradita.
Etenī si cōstat iter doctos hoīem ignarū astrologiæ: or-
natissimis atq; optimis uersibus Aratū d' cœlo stellisq;
dixisse: si de rebus rusticis hoīem ab agro remotissimū
Nicādrū Colophoniū poetica qdā facultate nō rustica
scripsisse præclare: qd ē cur nō orator de rebus iis eloq'n-
tissime dicat: quas ad certā causam tēpusq; cognorit?

facere debeat: ut ipse Cicero in pōpeiana: ubi Pompeiū laudās de re militari differuit: hō minime militaris. Tēpusq; uidelicet ad occasionē: ut ipse Cicero i Catone maiore: quō de uoluptatibus se nū loqueret: arrepta occasione de agricultura differere cōcepit. Est enī finitimus: quā exēplo poetarū pbauerat hoc. occurrebat illud: aliud eē poetas: aliud oratores. Dicit multis i rebus poetas oratoribus similes eē. Numeris astrictior: ergo & orator astrictus: quod etiā Quintilianus ostēdit. Numeris: mēsuris syllabarū: ut: Numeros memini: si uerba tenerē. Verborū licētia liberior: quā poeta

Est enī finitimus oratori poeta numeris astrictior paulo: uerborū autē licētia liberior: multis uero ornādi generibus socius ac pene par. In hoc quodē certe ppe idē nullis ut terminis circūscribat: aut definiat ius suū: quo mīus ei liceat eadē illa facultate & copia uagari quā uelit. Nāq; illud quare Scæuola negasti: te fuisse latuū: nisi i meo regno esses: quod i oī genere sermonis: i oī parte humanitatis: dixerim oratorē pfectū eē debere? Nunquā mehercule hoc dicerē si eū quē fingo: me ipsū esse arbitrarer: sed ut solebat. C. Lucilius sæpe dicere hō tibi subiratus: mihi ppter eāipsā causā minus quā uolebat: familiaris: sed tñ & doctus & purbanus. Sic sētio: neminē eē i oratorū numero habēdū: quod nō sit oībus iis artibus: quæ sūt libero digne ppolitus: quibus ipsis: si i dicēdo nō utimur: tñ apparet: atq; extat: utrū simus earū rudes: an didicerimus: ut quæ pila ludūt: nō utunt i ipsa lusione artificio p proprio palestrā: sed ipse motus idicat didicerit: ne palestrā an nesciāt. Et quæ aliqd fingūt: & si tū pictura nihil utūtur: tñ utrū sciāt pingere: an nesciāt: nō obscurū ē: sic i orationibus hisce ipsis iudicioz: cōcionū senatus: etiā si p proprie cæteræ nō adhibeātur artes: tñ facile declarat: utrū is quæ dicat: tñ modo i hoc declamatorio sit ope iactatus an ad dicēdū oībus īgeniis artibus īstructus accesserit?

Tum ridēs Scæuola: Nō luctabor inquit tecū Crasse amplius. Id enim ipsū quod cōtra me locutus es: artificio quodā es cōsecutus: ut & mihi quæ ego uellē nō eē oratoris

pcipiēdo. Consiliū docēdo. Historia narrādo. Humanitatis: ad iocos: Quorū tria sūt genera. s. lepos: facetiæ: urbanitas: licet postremū duo illa pōra cōprehēdat: aut oēs liberales artes dicit. Sed ut solebat: non hoc dico quod ego is sim: quē ego fingo: sed hæc mea ē snia. Subiratus tibi: quā de re pu. diffēriebāt iter se. Propter eāipsā cām: quod tibi subiratus sit: scit. n. te mihi amicissimū eē. Doctus: ad seriā. Perurbanus: ad iocos refert. Tamē apparet: ex qualitate orationis significat: utrū orator doctus sit: an ignarus: urbanus: an isulsus? In ipsa lusione: pchra similitudo: sicut ipsa agilitate cōparis luctator sit: nec nedū pila ludit: ostēditur: sic ipso dicēdi genere significat: doctus sit orator harū artium: nec ne. Et quæ fingūt: ē uel i aere: uel lapide: uel terra alicuius rei effigiē formare. Pingere: ē coloribus alicuius imaginē expmēre. Iudicioz: i. in causis forēsibus. Concionū. i. in demonstratiuis. Senatus. i. in deliberatiuis. Iactatus: exercitatus: translatio a tempestate.

TVMRIDENS Scæuola: Hoc ē quātū caput: i quo Scæuola risu psequitur Crassi artificio: quo fuerat usus: ut quod nō cōcedebat: quodāmodo cōcedere uideret. Nā Scæuola Crassi disputationem ex hoc maxime ridet: quod nemo talis orator fuit: qualem Crassus definit. Non luctabor: contendam: translatio a Palæstra. Ut mihi: quæ ego nellem: non esse oratoris concederes. Hoc fecit Crassus quum dixit: atq; totus hic locus philosophorum proprius putatur.

plærūq; figuris utit: aut abiectione syllabarū: ut nos abiisse rati. aut pmutatione: ut olli ceruleus. mutatione tēporū: ut steterūtq; comæ. & mille alia. Multis ornādi generibus: ut σχηματα λέξεως δ' ἀνοίξις: ut ē prolepsis: zeugma anadiplosiasis: anaphora: panalepsis: & multa huiusmodi exornationū genera: quæ plura didicerit: tā oratori quā poetæ iueniet eē cōia. Pene par: pene uero dicit: quia orator res ueras: aut uerisimiles tractat: poeta neutz plærūq; facit. Circūscribat ius suū: nā quicquid uoluerit siue poeta: siue orator: p arbitrio suo tractabit ut poeta physica: & metaphysica. Virg. in. vi. sciæ plenus ē: nā multa i eo p altam sciām philosophorū dicunt sic orator: ut Cicero: Nū ne in suis libris oē refert genus doctrinæ: nā i lib. de officiis æthica: in somno Scipionis astrologiā: i. libris de natura deorū metaphysica tractauit. In meo regno. s. in tusculano: nam supius dixerat id nisi i tuo regno essemus: nō tulissē. In oī genere sermonis: i quo seriā tractatur Quorū tria sūt genera: mores: cōsiliū: historia. Mores i

Concederes: quum dixit: atq; totus hic locus philosophorū pprius uidetur: neq; orator: neq; me oratore repugnabit. Et eaipta nescio quō rursus detorqueres: quum dixit nā ego: quæ sūt oratori quum illis cōmunia nō mutuor ab illis: isti qui de his disputāt: oratorū eē concedūt. Cū illo: dicēdo illo emphasim facit. Apollonio: hūc præstantissimū cōstat oratorē fuisse: quem Cicero audiuit & Octavianus. Quæ a Panætio accæperā: uidelicet physica & athica. Grauitē: serio. Facete: ioco. Quas ego siquis: pbat qđ dixerat Scæuola: dū respōderet iis: quæ Crassus disputauerat: uide licet fieri nō debere: ut rerū omniū atq; artiū doctrina oratori tribuat. Dicit. n. si fieri posset: ut unus oīum artiū sciam cōpleteret: & hūc facultas orationis addita fuerit: hūc ego egregium: & admirādū fētirē: sed nullus eiusmodi ē: & id Crassi ipsius pbat exēplo: qđ & si acris ingenio: nō tamē eā oratoris facultatē sit assecutus.

Quas. f. artes liberales. Venus: orator. Ista. f. facultatem. Sed siquis. i. talis: qđ istas artes eēt cōplexus. Effet: p̄ fēti tpe. Fuisse: præterito.

Esse posset: ad utrūq; referatur: & semp̄ auget. Omnium. f. iudicio. Laudē reliquisti: quia oēs laudes: quæcūq; tribui possūt oratori: tu solus cōprehēdisti: & tamē nōdū oīum sciāz facultatē adeptus es. Veg: cōcludit ergo. Forēsis: quātū ad iudiciale. Ciuilibus: quātū ad politicam: sub qua de mōstratiū: & deliberatiū cōtinetur: qđ uel ī foro uel in curia tractat. Res & ueritas: ueritas rei: endiadis ē.

Hic Crassus: respōdet breuiter Crassus ad ea: quæ de laudibus suis Scæuola dixerat: & dicit non de seipso locutū fuisse: quia nec didicit: nec discere potuit assiduis: & p̄oportunis occupatōibus ipeditus. Quod siquis p̄stati ingenio fuerit: & ocium habuerit: id cōsequi poterit

qđ oratori necessariū p̄pe existimat. In foro: ī causis agēdis. In ambitione: ī petēdis magistratibus. In republica: administrāda. Amicorū: in defendēdis amicis. Aut didicimus: ac si diceret: nō modo nihil didicimus: sed ne discere quidē potuimus: tā intēpestiuis: & assiduis occupationibus ipediti. Cōfecit: defatigauit: ut ipse alibi: His me laboribus cōfecissē. Quod si tibi tantū: qđ Scæuola cōtra se dixerat: id in suā utilitatē cōuertit: Si mihi tantū inqt attribuis occupato homini: quid si alius extiterit maiori ingenio: & ocium adeptus fuerit: num ne existimas illū hęc omnia consecuturū? Qualem: dignitate. Quantum: magnitudine.

TVM ANTONIUS: Antonius quasi arbiter iter Crassū & Scæuolā: sentētiā Crassi cōfirmat: sed difficultatē in tāta re ostēdit: negās ullā eē artē dicēdi. Diuiditur autē hoc caput in tres partes. In prima dicit difficile eē occupatis hominibus: cuiusmodi sūt Romani tantarū rerū scientiam posse cō-

cōcederes: & eaipta nescio quō rursus detorqueres: atq; oratori ppria traderes: hęc quē ego prætor rhodū uenissēm: & cum sūmo illo doctore istius disciplinæ Apollonio: ea quæ a Panætio accæperā: cōtulissē: irrisit ille qđē ut solebat: philosophiā: atq; cōtēpsit: multa q; nō tam grauitē dixit: qđ facete. Tua autē fuit oratio eiusmodi: nō ut ullā artē doctrināue cōtēneres: sed ut oēs comites ac ministras oratoris esse diceres: quas ego siquis sit unus cōplexus oēs: idēq; si ad eas facultates: istā ornatissimæ orationis adiūxerit: nō possū dicere eū nō egregiū quēdam hominē: atq; mirādū fore. Sed siquis eēt: aut si etiam unq; fuisset: aut uero si esse posset: tu esses unus p̄fecto: qui & meo iudicio & omniū: uix ullā cæteris oratoribus (pace horū dixerim) laudē reliquisti. Veg: si tibi ipsi nihil deest: qđ in forēsis rebus ciuilibusq; uersetur quin scias: neq; eā tamē sciētiā quā adiūgis oratori: cōplexus es: uideamus ne plus ei tribuas: qđ res & ueritas ipsa cōcedat. Hic Crassus: Memēto inqt me nō de mea sed de oratoris facultate dixisse. Quid. n. nos aut didicimus: aut scire potuimus: qđ ante ad agendū qđ ad cognoscēdū uenimus: quos ī foro: quos in ambitione: quos ī rep: quos in amicorū negociis res ipsa ante cōfecit: qđ possemus aliqd de rebus tātis suspicari? Quod si tibi tantū in nobis uidetur esse: quibus etiā si ingeniū ut tu putas nō maxime defuit: doctrina certe & ocium: & hercule etiam studiū illud dicēdi acerrimum defuit. Quid censes si ad alicuius ingeniū: uel mauius illa quæ ego non attingi accesserint: qualē illum oratorē & quantum futurū.

Tum Antonius: Probas mihi inquit ista Crasse

plecti. In secūda parte ostendit aliud dicēdi genus esse oratoris: & aliud philosophi: sed tamē i suo genere utrūq; grauē: & ornatū. In tertia autē Mnesarchi & Carneadis disputationē ponit: & Carneadis sententiā cōfirmat. Quā dicis: de oratore perfecto. Rationē: quantū ad præcepta. Naturam: quantū ad pprietatem. Grámatices est pprium: recte loqui: recteq; scribere. Dialecticæ pprium: ab aduersario uerū extorquere. Rhetoricæ: auditoribus psuadere. Arithmeticæ: quantitatis & numeri rationē explicare: & sic de cæteris. Vita. s. politica. Occupationibus: administranda reipublicæ. Ne abstra-

quæ dicis: nec dubito: quin multo locupletior in dicendo futurus sit: si quis omnium rerū atq; artium rationē naturāq; cōprehēderit. Sed primū id difficile factū ē: præsertim in hac nostra uita: nostrisq; occupationibus. Deinde illud etiā uerēdū est: ne abstrahamur ex hac exercitatione: & cōsuetudine dicēdi populari & forēsi. Aliud enim mihi quoddā genus orationis eē uidetur eoz; hominum: de quibus paulo ante dixisti: quibus illi ornate & grauius: aut de natura rerū: aut de humanis rebus loquatur. Nitidū quoddā genus ē uerborū & lætū: sed palæstræ magis: & olei quā huius ciuiliū turbæ ac fori. Nāq; egomet qui sero ac leuiter græcas litteras attigissē: tamē quum p̄consul in ciliā pficiscēs Athenas uenissē: cōplures tum ibi dies sum p̄pter nauigādi difficultatē cōmoratus. Sed quū quotidie mecū haberē homines doctissimos: eos fere ipsos: qui abs te modo sūt nomīati: cūq; hæc nescio quomodo apud eos increbuisse: me in causis maioribus sicuti te solere uersari: p̄sequere quisq; poterat: de officio & de oratoris ratione disputabat: horū alii sicuti iste ipse Mnesarchus: hos quos nos oratores uocaremus nihil eē dicebat: nisi quosdā operarios lingua celeri & exercitata. Oratorē autē nisi qui sapiēs eēt: esse neminē: atq; ipsam eloquētiam: quod ex bene dicēdi sciētia cōstaret: unā quandā esse uirtutē: & qui unā uirtutē haberet: omnis habere: easq; esse inter se æquales & pares. Ita qui eēt eloquēs: eū uirtutes omnes haberet atq; esse sapientem. Sed hæc erat spinosa quædam & exilis oratio: longeq; a nostris sensibus abhorrebat. Carneades uero multo uberius hisdē de rebus loquebatur: non quo aperiret sententiā suā: hic enim mos erat patrius academiæ: aduersari semper oībus in disputando: sed tum maxime tamen hoc significabat: eos qui

Operarios: qui opas suas locāt cliētibus. Vnā quandā uirtutē: quia bene dicēdi sciā: si ē sciā bene dicēdi: ergo uirtus ē: sed qui unā habet uirtutē: oēs habeat necesse ē: ergo orator oīum artium sciām tenebit. Aequales: magnitudine. Pares: ui. Aequales: quātitate. Pares: dignitate. Spinosa: aspera: nō facile persuadēs: nam argumēta eoz; sūt exilia. Abhorrebat: nō enī pbabat quod uolebat.

Carneades uero ostēdit uberiori ratione differuisse Carneadē: quā Mnesarchū. Nō quo apiret sententiā suā: nā Academiici nihil certū ponūt: sed quod ex disputatione magis pbāt sequūtur. Significabat: unde de Academico significabat dixit: non autem affirmabat: quia illi nihil certi affirmant.

hamur: etiā si iis studiis dī uoluerimus. Populari: quātū ad demonstratiuū: & deliberatiuū. Forēsi: quātū ad iudiciale. Aliud enī: Hæc est secūda huius capituli pars. Vere inquam uereor ne abstrahamur: quia aliud & cætera. Eoz; hominum. s. philosophoz;. Ornate: uerbis Grauius: sētētis. De natura rerū: quod ē physici. Humanis rebus: quod est æthici.

Nitidū quoddā: & ostēdit differentiā inter genus dicēdi philosophoz; & oratoroz; Nitidū: planum: & exile.

Lætū: gratū: nā ex p̄mo sequitur secūdū: significat autē quod utitur philosophi. Palæstræ: hoc ē ludi cuiusdā māfuetioris: quā prelii aspioris. Quod autē dixit palæstræ: & olei: inuit gracile: & extenuatū dicēdi: genus quo utitur philosophi. Turbæ ac fori: quia uidelicet i forēsi causis: & etiā i populo acrioribus utimur & uerbis: & sētētis. Nāq; egomet: Aggreditur tertiā partē. Egomet: non quod ab alio audierim.

Qui sero: occurrebat: quō Athenis audire uoluisti græcos disputātes: quū & latinus eēs & Romanus: respōdet

Leuiter: superficialitē. Increbuisse: fama uulgatum eēt. Maioribus: difficilioribus: siue i curia: siue ad populū. Pro seque quisque: ut mihi gratificaret. Ratione: uidelicet ex arte dicere.

Rhetores. i. qui dicēdi præcepta tradunt: Sophistæ uero declamationibus adolefcētes exercent oratores uero ex arte dicūt. Quæq; .f. eloquētiæ studēt. Philosophos inuēta didicisset: rhetores aut nō didicisse: ergo nec aliis tradere posse. Cōtra. f. hūc Carneadem. Diserti. f. oratores. Republica causisq; in foro: i. populo: i. curia. Hospes: quē Antonius suscepit hospitio. Instituedag; rerū publicag; legibus & moribus. Agendag; gubernatione: & administratione: & bono uti ordine. Promptus: acri ingenio. Ipsius prudētiæ: quā dixerat Menedemus eē oratoris. In

credibili uarietate rerū: quā oīs philosophiæ genus tenebat Carneades. De diis immortalibus: quod est iuris pōtificii: ad religionē pertinet & cerimōias: i. quibus metaphisica cōtinet. De disciplina iuuentutis: ad politicam. i. de studiis iuuenum: ut belli pacisq; rebus possint esse minuti: ut uidelicet litteris & armis exerceantur: litteris in pace: armis in bello. De iusticia. i. de innocētia: ut legibus pareat: quæ custos est iusticia. hæc aut oīa tractantur ab æthico. De patiētia quæ ē pars fortitudinis: temperātia est ipsa uirtus: cuius pars ē cōtinētia & modestia:

Modo: modus ē quatuor rerū: modus pecuniæ: modus honoris: modus ulciscēdi: modus etiā uoluptatis.

Esse: aut oīno tollunt: aut si stāt: nō stāt bene morata.

De ciuitatibus instituedis: ad id quod dixit cōstituēdarū reipublicag; & ē laudāda oratoris copia: nā eadē quæ supra: diuersis uerbis dicit.

Caput. i. sumā. De æquitate de iusticia: Iusticia est uniuersalis quædam uirtus: quæ & uirtutū oīum opa iubet: & uitioꝝ oīum facinora uetat. æquitas uero specialis ē magis: ut oēs æquo iure uiuant: ut nec plus quisq; alio cōmodi consequatur nec plus incōmodi. De fide: quæ ē pars iuris naturalis: nā i fide fœdera cōtinētur. De frā-

gēdis cupiditatibus: quātū ad temperātiā. i. de uincēdis appetitibus: ut fracti bello. i. uicti. De cōformādis: ad id quod dixit: disciplinā iuuentutis: ut sciāt & quid turpe uitent: & quid honestū sequantur. Illius prudētiæ. f. constituēdarū ciuitatū. Vitæ dignitate: bene sentiēdo: & bene agēdo: uitæ dignitas cōparatur: hoc autē cognosci poterit bene uiuēdo: sed nulla utilitate extrinsecus quæsitā. Et ut eos affici: & sumam oratoris esse: ut auditorū animos moueat. Quod. f. animos auditorum inclinari: ut uult orator. Quot modis: duobus scilicet: primus si ingenio: deinde moribus horum: qui audiunt: orationem accommodauerimus. Quibus rebus: uidelicet laudādo: quæ placet auditoribus: & uituperādo quæ displicēt. Quo genere orationis: uel sublimi: uel mediocri: uel attenuato. sublimi si ad odiū: uel indignationē cōcitauerimus. humili si ad misericordiā lenire uoluerimus.

rhetores nomīabant: & quod dicēdi præcepta traderent: nihil plane tenere: neq; posse quē facultatē assequi dicēdi: nisi quod philosophos inuēta didicisset. Disputabat cōtra disertis hoīes atheniēses in rep. causisq; uersati in quibus erat etiam is: quod nup̄ romæ fuit Menedemus hospes meus: quod quum diceret eē quādā prudētiā: quod uersaret in prospiciēdis rōnibus cōstituēdarū & agēdarū re. pub. excitabatur hō promptus ab hoīe abūdāti doctrina: & quādā incredibile uarietate rerū atq; copia: oīs. n. partis illius ipsius prudētiæ petēdas esse a philosophia dicebat. Neq; ea quod statuerent in republica de diis immortalibus: de disciplina iuuentutis: de iusticia: de patiētia: de temperātia: de modorū omniū cæteraq; sine quibus ciuitates: aut esse: aut bene moratæ eē nō possent: usq; in eorū libris inueniri. Quod si tantā uim rerū maximā arte sua rhetorici illi doctores cōplecterentur: quærebat cur de proemiis: & de epilogis: & de huiusmodi nugis (Sic enī appellabat) referti eēnt eorū libri: de ciuitatibus instituedis: de describēdis legibus: de æquitate: de iusticia: de fide: de frangēdis cupiditatibus: de cōformādis hominū moribus: littera nulla in eorū libris inueniretur. Ipsa uero præcepta sic illudere solebat: ut ostēderet eos nō modo exptes eē illius prudētiæ: quā sibi ascisceret: sed ne hanc quod ipsa dicēdi rōnē ac uia nosse. Caput. n. eē arbitrabat oratoris ut & ipsis apud quos ageret: talis: qualē se ipse optaret uideret: id fieri & uitæ dignitate: de quod nihil rhetorici isti doctores in præceptis suis reliquisset: & uti eorū qui audire sic afficerentur aī: ut eos affici uelit orator: quod idem fieri nullomō posse: nisi cognosceret is quod diceret quot modis hoīum mētes: & quibus rebus: & quo genere oratiōis

In quâq; partē uidelicet in principiū & cōclusionē. Retrusa:reposita. Abdita:recondita. Pri-
moribus. i. sūmis: ut Sandalo innixus p̄moribus digitis. i. sūmis. Exēplis magis q̄ argumētis: q̄a ui-
delicet dialecticā ignorabat simplex causidicus. Demosthenis: qui tam&si orator tm̄ fuisse: nō
philosophus: tamē quicquid uoluisse: suadere poterat. Vel iudicū: in foro causas agendo. Vel
populi: cōciones habēdo. Siue ingenio: nullo adiutus artificio. Ferebatur: dirigebat. Ut & blā-
diri: nam rustici etiā: qum timēt se cōdemnari: sine arte: sine præceptione suppliciter blandiunt iu-

in quâq; partē mouerētur. hæc autē eē penitus in media
philosophia retrusa atq; abdita: quæ isti rhetores ne p̄-
mioribus quidē labris attigissent. Ea Menedemus exē-
plis magis q̄ argumentis refellere conabat. Memoriter
enī multa ex oratiōibus Demosthenis præclare scripta
pnūciās: dicebat illū in aīs uel iudiciū uel populi i om-
nē partē dicēdo pmouēdis nō fuisse ignarū: quibus ea re-
bus cōsequeret: quæ negaret ille sine philosophia quē-
q̄ scire posse: huic ille r̄ndeat: nō se negare Demosthenē
sūmā prudētiā: sūmāq; uim habuisse dicēdi: sed siue il-
le hoc īgenio potuisset: siue id quod cōstaret: Platonis
studiosus audiēdi fuisse: nō qd ille potuisset: sed quid
isti docerēt: eē quarēdū. Sæpe etiā in eā partē ferebatur
oratione: ut oīno disputaret nullā artem eē dicēdi. Idq;
cū argumētis docuerat: q; ita nati essemus: ut & blandi-
ri suppliciter iis a quibus aliquid eēt petendū: & aduer-
sarios minaciter terrere possemus: & rē gestā exponere:
& id qd intēderemus cōfirmare: & id quod cōtradiceretur:
refellere: & ad extremū deprecari aliqd & cōqueri.
Quibus in rebus omnis oratorū uersaret facultas: qum
& cōsuetudo exercitatioq; & itelligēdi prudētiā acueret
& loquēdi celeritatē icitaret. Tū etiā exēploꝝ copia nite-
bat: nā p̄mū q̄si d̄ dita opa: neminē sc̄ptorē artis: ne me-
diocriter qdē disertū fuisse dicebat: qū repeteret usq; a
Corace nescio quo & Ctesia: quos artis illius iuentores
& p̄ncipes fuisse cōstaret: eloquētissimos tm̄ hoīes: qui
ista nec didicisset: nec oīno scire curasset: innumerabiles
quosdā hr̄e noīabat: i qbus etiā siue ille irridēs: siue qd
ita putaret: atq; ita audisset: me i eo numero q̄ illa non
didicisset: & tm̄ ut ipse dicebat: posse aliqd i dicēdo pfere-
bat. Quorū ego illi facile alterū assētiebar: nihil me didi-
cisse. In altero autē me illudi ab eo: aut etiā ipsū errare
arbitrabar. Artem uero negabat eē ullam: nisi quæ co-
gnitis penitusq; perspectis: & in unum exitum spectan-
tibus: & nunq̄ fallentibus rebus contineretur. Iac au-
tem omnia quæ tractarentur ab oratoribus: dubia esse

dicibus: & ad proemiū spe-
ctat insinuare: qdē proemii
pprium. Aduersarios mi-
naciter terrere: qū uel cau-
sam aduersarioꝝ: uel ipsos
etiā isectamur: & minamur
nō esse illis ex sentētia cessu-
rum: sicut existimāt. Rem
exponere: qd est narratiōis

Cōfirmare: quantū ad eā
partē orationis: quæ est cō-
firmatio: & cōfutatio. De-
precari: quod est cōclusiōis
per conquestionē: nā est p̄-
prie oratio auditorū: miseri-
cordiā captans. Id autem fit
aut ueniā petēdo: aut misē-
rias n̄as exponēdo. Ne
mediocriter disertum: ergo
nulla ē ars: quādo qui præ-
capta tradunt indiserti sūt.

Corace & Ctesia: qui p̄mi
de arte scripsere. Horū Qui
tilianus meminit. Fuerūt au-
tem Siculi. In altero: quod
ego aliquid in dicēdo pos-
se. Artē uero negabat: hoc
modo argumētabatur: Ars
nō habet plenā sui significa-
tionē: sed ad aliqd unū ten-
dit tanq̄ certū finē: ut uerbi
gratia: Geometria ad finē
dimetiēdi: & nunq̄ dimetiē-
do falli pōt: qui sciam d̄ mē
suris tenuerit. Eodē modo
si rhetorica eēt ars: tēderet
ad finē i quo falli nō posset
Fallit autē plærūq;: nō enī se
per psuadet: igit nō est ars.
Nō ualet argumētū. Primū
nō cōcedimus finē eē suade-
re: sed bñ dicere: sicut apud
Quintilianū pbatur. Ora-
tor autē qū bene dixerit: fun-
ctus ē officio: igit ad finē tē-
dit: in quo falli nō pōt. De-
inde pro supposito: ut finis
sit psuadere: etiā si non per-
suaserit: & bene dixerit: suo
functus est officio: nō enim
ipsius culpa est: sed auditor

ris: q̄ psuaderi noluit. Ita tamē disputabat Carneades. Cognitis: simpliciter. Perspectis: intelligē-
tia: & ratione. Dubia: quantum ad id quod dixit: fallentibus. Dubia: quantum ad oratorem.

Incerta: quātū ad auditorem. Ab iis qui omnia nō plane. s. ab oratoribus: quibus dubia sūt: ut pote ad certā causam & tēpus accepta. Et audirētur ab iis. s. auditoribus: quibus p̄suasum est: p̄babilibus magis: q̄ necessariis argumētis: & ideo eis incerta sūt. Nō sciētia: nō enim ideo oratoris est docere: ut sciētia faciat: sed ut suadeat. Aut certe falsa: auditor enim si ab oratore falsis rationibus decaptus fuerit: captus certe erit p̄babilibus magis q̄ necessariis. Nā oratoris est p̄babilia dicere: sicut enim Quintilianus docet: Vera nisi uerisimiliter dicatur: fidē nō faciunt. Exigui tēporis: quia perorata oratione: statim sequitur iudicium.

Quid multa? scilicet opus ē dicere. Sic mihi tū: ideo dicit: quia postea mutata snia aliter sensit. Neq; artificum: hoc perseveratē sensit

Neq; quēq; i hoc mutavit sententiā. Callide: cū subtilitate. Copiose: cū ubertate. Perfacile: qđ suauissime me oēs me audirēt. Te p̄pugnacem i disputādo: quā obtineres qđ uelles. Imprudēte & inuito: quia statuerat Antonius nihil i scriptis relinquere. Mirabiliter: acutius inueniēdo. Magnificētius: prāstantius eloquēdo. Augere: sententiis

Ornare: uerbis. Fōtis: fōtes dicūtur oēs artes: quæ ratione: & doctrina p̄cipiūtur nā inde oēs materiā dicendi sumunt. Animo ac memoria. i. memoria ai adeo: ut animus p̄ memoria accipiatur: ut Virg. in bucolicis Omnia fert ætas: animum quoq; .i. memoriā: ergo memoria ad discendū artes illas: quas fontes dixit. Ambitione: in petēdis honoribus. Et foro: in causis agendis. In re atq; natura: hoc est i facultate dicendi: quā aliter eloquēs eē nō poterit: nisi materiā philosophiæ didicerit. Studio: discendi.

Ocio: scribendi. Facultate: studio & ocio conficitur facultas dicēdi. Maturiore: quia tardius ad dicendū ueniet. Et labore: ad studium.

Industria: quātū ad facultatē. Est autē industria: exercitatio frequēs & assidua circa rē honestam

Ad audiendū: quantū ad studiū. Scribēdū: ad ociū. Paulum addere: nō tamen multū.

HOC LOCO SULPITIVS: Hic ē tertius tractatus: ubi definit: utriq; ars sit aliq; dicēdi. Primū i quo p̄tes diuidit. In p̄ma Sulpitius p̄ se: & Cotta Crassū rogat: ut suā uelit d' dicēdo dicere sniam. In secūda: q̄ icipit: tū ille. Crassus oēm huius disputatōis rōem a se reicit i Antoniū: & excusat q̄ Sulpitio añ rogātī morē nō gesserit. In tertia: q̄ icipit: tum Cotta. Vergetur Crassus uehementius disputare de his: quæ audire desiderāt adolescentes. In quarta Crassus dicit hunc morem græculorū hominū ociosorū esse: ut de unaquaq; re sibi p̄posita disputent: quem morem ipse semper derisit. In quinta Scæuola Crassum reprehendit: q̄ nimis tenaciter bonorum adolescentium studiis aduersetur.

Incerta: quum & dicerent ab iis qui ea omnia non plane tenerēt: & audirētur ab iis: quibus nō sciētia esset tradēda: sed exigui tēporis: aut falsa: aut certe obscura opinio immittēda. Quid multa? Sic mihi tū p̄suadere uidebatur: neq; artificium ullū eē dicēdi: neq; quenq; posse nisi qui illa quæ a doctissimis hominibus i philosophia dicerent cognosset: aut callide: aut copiose dicere. In quibus Carneades solebat ingeniū tuū Crasse uehementer admirari: me sibi p̄facile in dicēdo: te p̄pugnacē i disputādo eē uisū. Tū ego hac eadē opinione adductus: scripsi etiā illd' quodā i libello: q̄ me imprudēte & iuito excidit: & puenit i manus hominū: disertos me cognosse nōnullos: eloquentē adhuc neminē: qđ eū statuebā disertū: q̄ posset satis acute atq; dilucide apud mediocres hominēs: ex cōi quadā opinione hominū mirabiliter dicere. Eloquentē uero qui mirabilius & magnificentius augere posset: atq; ornare quæ uellet: omnisq; omniū rerū quæ ad dicendū p̄tinerēt fontis: animo ac memoria cōtineret. Id si ē difficile nobis: qđ anteq; ad dicendū ingressi sumus: obruimur ambitione & foro: si tamen i re positū atq; natura. Ego. n. quantū auguror cōiectura: quātaq; igenia nostris hominibus eē uideo: nō dispero fore aliquādo aliquē qui & studio acriore q̄ nos sumus atq; fuimus: & ocio ac facultate discēdi maiore ac maturiore: & labore atq; industria superiore: quum se ad audiendū: legendū: scribendūq; maiore opera dederit: existat talis orator: qualē quærimus: qui iure nō solum disertus: sed etiā eloquēs dici possit: qui tamē mea sententiā aut hic ē iā Crassus: aut siq; fuerit igenio pari: pluraq; q̄ hic & audierit: & lectitarit & scripserit: paulum huic aliquid poterit addere. Hoc loco Sulpitius:

Incerta: quum & dicerent ab iis qui ea omnia non plane tenerēt: & audirētur ab iis: quibus nō sciētia esset tradēda: sed exigui tēporis: aut falsa: aut certe obscura opinio immittēda. Quid multa? Sic mihi tū p̄suadere uidebatur: neq; artificium ullū eē dicēdi: neq; quenq; posse nisi qui illa quæ a doctissimis hominibus i philosophia dicerent cognosset: aut callide: aut copiose dicere. In quibus Carneades solebat ingeniū tuū Crasse uehementer admirari: me sibi p̄facile in dicēdo: te p̄pugnacē i disputādo eē uisū. Tū ego hac eadē opinione adductus: scripsi etiā illd' quodā i libello: q̄ me imprudēte & iuito excidit: & puenit i manus hominū: disertos me cognosse nōnullos: eloquentē adhuc neminē: qđ eū statuebā disertū: q̄ posset satis acute atq; dilucide apud mediocres hominēs: ex cōi quadā opinione hominū mirabiliter dicere. Eloquentē uero qui mirabilius & magnificentius augere posset: atq; ornare quæ uellet: omnisq; omniū rerū quæ ad dicendū p̄tinerēt fontis: animo ac memoria cōtineret. Id si ē difficile nobis: qđ anteq; ad dicendū ingressi sumus: obruimur ambitione & foro: si tamen i re positū atq; natura. Ego. n. quantū auguror cōiectura: quātaq; igenia nostris hominibus eē uideo: nō dispero fore aliquādo aliquē qui & studio acriore q̄ nos sumus atq; fuimus: & ocio ac facultate discēdi maiore ac maturiore: & labore atq; industria superiore: quum se ad audiendū: legendū: scribendūq; maiore opera dederit: existat talis orator: qualē quærimus: qui iure nō solum disertus: sed etiā eloquēs dici possit: qui tamē mea sententiā aut hic ē iā Crassus: aut siq; fuerit igenio pari: pluraq; q̄ hic & audierit: & lectitarit & scripserit: paulum huic aliquid poterit addere. Hoc loco Sulpitius:

Incerta: quum & dicerent ab iis qui ea omnia non plane tenerēt: & audirētur ab iis: quibus nō sciētia esset tradēda: sed exigui tēporis: aut falsa: aut certe obscura opinio immittēda. Quid multa? Sic mihi tū p̄suadere uidebatur: neq; artificium ullū eē dicēdi: neq; quenq; posse nisi qui illa quæ a doctissimis hominibus i philosophia dicerent cognosset: aut callide: aut copiose dicere. In quibus Carneades solebat ingeniū tuū Crasse uehementer admirari: me sibi p̄facile in dicēdo: te p̄pugnacē i disputādo eē uisū. Tū ego hac eadē opinione adductus: scripsi etiā illd' quodā i libello: q̄ me imprudēte & iuito excidit: & puenit i manus hominū: disertos me cognosse nōnullos: eloquentē adhuc neminē: qđ eū statuebā disertū: q̄ posset satis acute atq; dilucide apud mediocres hominēs: ex cōi quadā opinione hominū mirabiliter dicere. Eloquentē uero qui mirabilius & magnificentius augere posset: atq; ornare quæ uellet: omnisq; omniū rerū quæ ad dicendū p̄tinerēt fontis: animo ac memoria cōtineret. Id si ē difficile nobis: qđ anteq; ad dicendū ingressi sumus: obruimur ambitione & foro: si tamen i re positū atq; natura. Ego. n. quantū auguror cōiectura: quātaq; igenia nostris hominibus eē uideo: nō dispero fore aliquādo aliquē qui & studio acriore q̄ nos sumus atq; fuimus: & ocio ac facultate discēdi maiore ac maturiore: & labore atq; industria superiore: quum se ad audiendū: legendū: scribendūq; maiore opera dederit: existat talis orator: qualē quærimus: qui iure nō solum disertus: sed etiā eloquēs dici possit: qui tamē mea sententiā aut hic ē iā Crassus: aut siq; fuerit igenio pari: pluraq; q̄ hic & audierit: & lectitarit & scripserit: paulum huic aliquid poterit addere. Hoc loco Sulpitius:

Inesperanti: speramus meliora: optamus magna: speramus facilia: optamus difficilia: speramus quæ facile euenire possunt: optamus quæ uix cōtingere possunt. Dicit ergo optabamus quidē hoc: non tamen sperabamus. Aliis rebus: nō de eloquētia: sed spectātibus ad rem publicā. Excipere: captare. Huius: uel studii: uel artificii: uel facultatis. alii enim dicebāt artem rhetoricam esse studiū: alii artificii: alii facultatē. Facultas est genus ad omnes artes. Artificiū est ipsius facultatis operatio: id est quod ars ipsa operatur: ut quum dicimus: orationē magno artificio compositā. Ars præcepta tradit: ex præceptis efficitur facultas. Artificiū ē: quod aliquid secundū facultatem cōficit. Pene: ideo dicit pene: quia nondū de oī charactere dicendi disputauerāt: sed tū de materia dicēdi differuerāt. Vix optandū: nēdū sperandū. Incēsus: mirro quodam ardore captus.

In sperāti mihi inquit & Cottæ: sed ualde optāti utriq; nostrū cecidit: ut in istū sermonē Crasse delaberemini: Nobis enim huc ueniētibus iucūdū satis fore uidebat: si quum uos de rebus aliis loqueremini: tamē nos aliqd ex sermōe uestro memoria dignū excipere possēmus. Ut uero pene in eam ipsā totius huius uel studii: uel artificii: uel facultatis: disputationē itimā pueniretis uix optandū nobis uidebat. Ego. n. qui ab ineūte ætate incensus esse studio utriusq; uestre Crasse: tuo uero etiā amore: quū ab eo nusq; discederē: uerbū ex eo nunq; elicere potui de uia ac rōne dicēdi: quū & p̄ meipsū egissē: & p̄ Drusū saepe tētassē. Quo in genere tu Antoni uere loquar: nunq; mihi p̄contāti aut quærēti aliqd defuisti: & p̄ sepe me quod soleres ī docēdo obseruare docuisti. Nūc quū uterq; uestrū patefecit earū rerū ipsarū aditū: quas quærimus: & quū p̄nceps Crassus eius sermonis ordiēdi fuit: date uobis hāc ueniā: ut ea quæ sētitis de oī genere dicēdi: subtiliter p̄sequamini. Quod quidē si ent a nobis īpetratū: magnā habeo Crasse huic palæstræ: & tusculano tuo gratiā: & lōge academiæ illi ac licio: tuū hoc suburbanū antepōnā. Tū ille: Enī uero inquit Sulpiti rogemus Antoniū: quod & pōt facere id quod requis: & cōsueuit: ut te audio dicere: nā me quidē fateor sēp a genere hoc toto sermonis refugisse: & tibi cupiēti atq; instāti sapissime negasse: ut tu te pauloan dixisti: quod ego nō supbia neq; īhumanitate faciebā: neq; quo tuo studio rectissimo atq; optimo nō obsequi uellem: præsertim quum te unū ex omnibus ad dicēdum maxime natū aptūq; cognossem: sed mehercule istius disputationis insolētia atq; earū rerū quæ quasi traduntur arte inscitia. Tū Cotta:

nis: ubi philosophi disputando uersantur. Suburbanū: gymnasium: uidelicet Tusculanū. Tum ille: Hæc est secunda pars huius capitis: in qua nititur Crassus omnē hanc disputationē in Antoniū reuocare. Ut te audio dicere: nam superius dixerat: saepe sibi quærēti benigne Antoniū respondisse. Cupienti: cupimus effectu: optamus electu. Rectissimo: honestissimo. Optimo: utilissimo. Natum: ingenio. Aptum: habitu ipsius corporis. Insolentia: defuetudine. Terentius: Quid tu Athenas insolens. Quod difficillimum: scilicet: ut possēmus te adducere ad hoc: sed tu tua sponte uenisti: ergo nostra culpa erit: si te dimiserimus. Tum Cotta: Alia pars: in qua uehementius Crassus urgetur a Cotta disputare: de his rebus: quæ audire desiderant:

pta tradit: ex præceptis efficitur facultas. Artificiū ē: quod aliquid secundū facultatem cōficit. Pene: ideo dicit pene: quia nondū de oī charactere dicendi disputauerāt: sed tū de materia dicēdi differuerāt. Vix optandū: nēdū sperandū. Incēsus: mirro quodam ardore captus.

De ut: de efficacitate: & potate. Per meipsū egissē: agere p̄ se: tentare p̄ alium.

Drusum: Crasso familiarissimū. Percontāti: exploranti. Quærēti: roganti.

Aditū: quādā quasi uiam ad eas res aperuit: quas quærimus. Princeps: primus: ut Virgilius: Princeps ardentē coniecit lāpada turnus. & e contrario: p̄nceps p̄ primus: ut Prima quod ad Troiam p̄ charis gesserat argis. i. princeps. Veniam: beneficiū: nec enim peccauerat quicquid ut Virg. Hortatur pater ire mari: ueniamq; p̄cari. Magnā hęc Crasse: quasi remuneratio est beneficii. Huic palæstræ. i. huic disputationi. ē autē translatio ab athletis: qui palæstra ludūt. i. sicuti illi luctādo: ita hī disputando cōtendunt. unde Gymnasia tam philosophorū: quā athletarū dicūtur. Academiæ illi: in translatione p̄stitit. nā Academia lōge nobilissimū gymnasiū fuit: ac si diceret: hic locus dignissimus ē: qui Academiæ cōparetur. Ac Licio: tanq̄ Licio. Est autē Licio locus Athe-

ut in certioribus: ut in arithmetica: philosophia: dialectica: mathematicis: quæ artes certiores sūt. Qui de his artibus scribūt: in p̄ncipio ita p̄fitentur: explicabo ut sciam & potero. Nunc ergo dicit argumentū intendēs: si his qui de disciplinis certioribus scribūt hoc licet: multo magis mihi licebit differētī de arte dicēdi: ut pollicear me esse dicturū: cū hac exceptione quātū sciam: quātūq; possim quando hæc ars de rebus plærūq; tractat incertis: utpote de his: quæ ad casū tēporis accommodatæ sūt. Quid mihi uos nūc: Quarta pars i qua Crassus dicit hāc eē græcorū consuetudinē: ut de una quaq; re sibi p̄posita disputent. Tanq̄ alicui græculo sic ipse in libro de amicitia: doctoz est ista consuetudo eaq; græcorū: ut p̄ponatur ab his: quibus de rebus disputēt. Docto: ad rē. Erudito: ad orationē: ac si diceret: qui sciat & eloquens sit.

Leōtinū fecisse gorgiam: sicut apud Platonē calicles inducitur: qui dicit gorgiā p̄fiteri se quacūq; de re esse disputaturū. Tāta: ad magnitudinē. Improuisa: tam repētina. Noua: inusitata.

Quod. s. adducere græcū assuetū eiusmodi disputatōnibus. M. Pisonē adolescētē huic studio deditum: sicut ostendit ipse in libro de claris oratoribus. In illo suo genere. s. peripateticorū. Constare: cōuenire: ita oēs cōsentiūt hūc principatum tenere in illa sua disputādī cōsuetudine. Quē tu mihi? q. d. hoc frustra facis. Quinta pars in qua Scæuola Crassum quodāmodo reprehendit: nimis obstinate resistentē studiis adolescētū

Loquacitatē: quia nihil est uolubilius lingua græcorū: ut Crais ingeniu. Crais dedit ore rotundo musa loqui.

Sine usu: sine expiētia agēdi difficiliōres causas. Cātilenā: respexit ad consuetudinē declamatorū: q in scholis quasi canere soleant: aut respexit ad uāitatē: qā iania quædā loquunt de arte rhetorica: & nihil ad artē p̄tinētia. Qui in libellis qui nō hēant sciām: sed usū atq; expiētia: hoc eī expiētia potius q̄ i huiusmodi p̄ceptiōnibus uersant. Hoc domicilio. i. senatu. Cōsilio linguarū: duo detegit: q̄ plene

oratorē p̄ficiūt: prudētia & eloq̄ntia. Cōsilio: ad id qd̄ dixit sapiētissimo. Lingua: ad id qd̄ dixit

Quoniā id qd̄ difficillimū nobis uidebat: ut oīno de his rebus Crasse loqrere: affecuti sumus: de reliquo iā nostra culpa fuerit: si te nisi oīa quæ p̄contati erimus: explicaris: dimiserimus. De his credo rebus iqt Crassus in cōditionibus scribi solet quibus sciā: poterōq;. Tum ille: Nāq; qd̄ tu nō poteris: aut nescies: q̄s nostrū tā impudēs ē: qui se scire aut posse postulet? Iā uero ista cōditione: dū mihi liceat negare posse: qd̄ non potero: & fateri nescire: quod nesciā: licet iquit Crassus uestro arbitratu p̄cōtemini. Atq; iquit Sulpitius hoc ostēdi qd̄ modo Antonius exposuit: qd̄ sētias: quærimus. Existimes ne artē aliquā eē dicēdi? Quid mihi uos nūc iquit Crassus tanq̄ alicui græculo ocioso & loquaci: & fortasse docto atq; erudito quæstiūculā: de qua meo arbitratu loquar: iponitis? quādo enī me ista curasse aut cogitasse arbitramini: & nō semp̄ irrississe potius eoz hominū impudentiā: qui qū in schola assedissēt: & magna hominū frequētia dicere auderēt: siq; qd̄ q̄reret? Quod p̄mū ferūt Leontinū fecisse gorgiā: q̄ p̄ magnū quiddā suscipere ac profiteri uidebat: quoniam se ad oīa de quibus quisq; audire uellet: eē paratū denūciaret. Postea uero uulgo hoc facere cōperūt: hodieq; faciunt: ut nulla sit res neq; tāta neq; tā improuisa: neq; tam noua: de qua se nō oīa q̄ dici possūt: profiteant eē dicturos. Quod si te Cotta arbitraret: aut te Sulpiti de iis rebus audire uelle adduxissē huc græcū aliquē: qui nos istiusmodi disputationibus delectaret: qd̄ ne nūc quidē difficile factū ē. Est enī apud. M. Pisonē adolescētē iā huic studio deditū sūmo igenio: nostriq; cupidissimus peripateticus Stapsas: hō eruditus nobis sane familiaris: & ut iter hoīes pitos cōstare uideo: i illo suo genere oīum p̄nceps. Quē tu inquit mihi Mutius Stapsam: quem peripateticū narras? gerendus est mos adolescentibus Crasse: qui nō græci alicuius quotidianam loquacitatem sine usu neq; ex scholis cantilenam requirunt: sed ex homine omnium sapientissimo atq; eloquentissimo: atq; ex eo

eloquentissimo. Deū. i. diuinū quēdā hoīem. Fas nō puto: liprote est. i. nefas esse existimo.

EGO VERO INQUIT: Crassus nullā eē ppriā artē dicēdi: sed quandā uelut artis similitudinē: & imaginē respōdet: quēdā uero plus ad eloquētiā: q̄ ipsā artē cōferre. Est autē caput secūdū qđ in tres ptes scidit: In p̄ma pte Crassus dicit nō eē ullā ppriā dicēdi artē: sed quēdā alia eē: q̄ plus ad eloquētiā cōferat. In secūda laudat Antonius Crassi sniam: & simul hortatur: ut explicet qđ melius arti uideat añponēdū. In tertia Crassus se cedere dicit tādē uolūtati rogātis & suū de dicēdo iudiciū expo-

qui nō ī libellis: sed ī m̄ximis causis & ī hoc domicilio īperii & gloriā: sit cōsilio linguaq; princeps: cuius uestigia q̄ p̄seq̄ cupiūt: eius sniam sciscitant. Eqđē te qum ī dicēdo semp̄ putauī deū: tū uero tibi nunq̄ eloquētiā maiorē tribui laudē: q̄ humāitatis: qua nūc uti uel maxime decet: neq; defugere eā disputationē: ad quam te duo excellētis īgenii adolescētes cupiūt accedere. Ego uero īqt̄ istis obseq̄ studeo: nec grauabor breuiter meo more qđ q̄q; de re sentiā: dicere: ac p̄mū illd̄: qm̄ auctoritatē tuā negligere Scæuola fas mihi eē nō puto: rñdeo mihi dicēdi aut nullā artē aut ptenuē uideri: sed omnē eē contētione īter hoīes doctos ī uerbi cōtrouersia positā. Nā si ars definit (ut pauloante exposuit Antonius) ex rebus penitus p̄spectis: planeq; cognitis: atq; ab opinionis arbitrio seiūctis: sciaq; comprehēsis: nō mihi uidetur ars oratoris eē ulla. Sūt. n. uaria & ad uulgarē popularēq; sensum accōmodata omnia genera huius forensis nostrā dictionis. Sin autē ea quæ obseruata sunt in usu ac ratiōe dicēdi: hęc ab omnibus callidis ac pitis: añaduersa ac notata: uerbis designata: generib; illustrata

nulgi: q̄ plarūq; fallit. Varia: ergo nō certa: nā aliud ē laudare & uitupare: aliud defēdere & accusare: aliud suadere & dissuadere. Varia ergo pp̄ cōstitutioēs & cōstitutionū ptes: q̄ ī unūqđq; genus incidere p̄t. Ad uulgarē popularēq; sēsū: ex his cōstōnibus sumunt ea q̄ maxie pbabilia uident: & ad psuadēdū accōmodata: q̄ ḡ pbabilia sūt: nō necessaria sūt: si nō necessaria: ḡ incerta. Callidis: acutis īgenio. Peritis: studio: industriis. Añaduersa: a callidis. Notata: a pitis. Verbis designata: generibus illustrata: ptibus distributa. His paucis uerbis circūscribit id qđ uniuersa rhetorica tractat: uidelicet qōes: q̄ circūstātiis īclusæ sūt: q̄s græci θεσασ uocāt. Nā ciuilis qō: q̄ ē materia rhetoricæ facultatis: ē hypothesis. i. qō circūstātiis īuoluta. nā thesis est q̄ a dialecticis tractat. Orator uero: siq̄ thesīm sumit: ut hypothesis cōfirmet: assumit: Vt Cice. ī Miloniana: q̄ thesīm sup̄sit: liceret ne hominē īterfici: hoc aut fecit: ut ad hypothesis descēderet: nā qū thesis sit: liceat ne īterficere hoīem: q̄ ē qō sine circūstātiis: igit nūqd̄ licuerit Miloni īterficere Clodiū: q̄ ē hypothesis. i. qō circūstātiis īplicita. Circūstātiæ sūt: q̄s: qđ ubi: cur: quō: quādo. Qum ergo qō sit: utrū licuerit Miloni īterficere Clodiū: hęc circūstātiæ includunt ī hac qōne. Quis: Milo. Quid: īterficere. Cur: quia inimicitiaē ītercēsserāt. Quō: ex sup̄iori loco cōtra locū īferiorē. Quādo: tpe noctis. Ergo si thesis p̄bat: uidelicet licere aliqui īterficere hoīem: q̄ ē qō sine circūstātiis (neq; n. hic: aut p̄sōa: aut factū: aut locus: aut cā: aut tps: aut oportunitas q̄rit) multo facilius p̄bat hypothesis. f. licuisse Miloni īterficere Clodiū. Verbis designata: definita: ut qū dicimus artē rhetoricā eē facultatē dicēdi: cuius materia ē hypothesis. Hypothesis autē definit generibus. f. demonstratiuo: deliberatiuo: & iudiciali. Oēs. n. cāe: q̄ sūt ciuilis qōnis: sub uno isto genere cadūt: uel sp̄ales: & erūt theses: uel īdiuiduæ: & erūt hypotheses. Sp̄alis ī demonstratiuo: ut si q̄rat laus uiri fortis. Indiuidua: ut si q̄rat laus Scipionis. In deliberatiuo: causa specialis incidere p̄t: ut si quærat de pace: aut de bello: utrū pax an bellū suscipiendū sit? Indiuidua: ut si quærat de pace: & bello pyrrhi. In iudiciali specialis: ut si quærat de maiestate aut de repetundis. Indiuidua: ut si quærat de maiestate Cornelii: aut de repetundis. C. Verris.

nit: qđ sūma cū moderatio ne facit. Aut nullā: sed artis idolū secūdū Platonē: ut τῆς τε χυνης αλωλον: Sic enim ait ī Gorgia. Aut ptenuē. i. exilem: & quasi umbrā quādā. In uerbi cōtrouersia positū: ac si diceret re cōsentiūt: uerbo dissentiūt: & q̄ artē eē dicūt: & q̄ negāt oēs quæ de arte p̄cipiunt cōcedunt esse utilia oratoribus. In hoc ergo tm̄ differūt q̄ hi artē ullā esse negāt: illi uero cōfirmāt. Exposuit Antonius: ex snia Carneadis: & idē qđ Carneades sēserat: dicit: sed diuersis uerbis. Nā si ars: p̄bat a definitione: nullā artem eē hoc mō. Si artis: p̄petas sēp fuit: ut certū sui finē hēret q̄ certa scia comprehēdi posset. Ars uero rhetorica d̄ rebus ambiguīs & incertis tractat nō igit ars est. Ab opinionis arbitrio: uidelicet q̄ ē ex certo sui fine: q̄ certa scia comprehēdi p̄t: nō ex opinioe

Partibus. f. quas integrales uocat. f. inuentione: dispositione: elocutione: memoria & pñuciatione
quæ ideo itegrale partes dicuntur: quæ si qua eam defuerit: imperfecta erit oratoris facultas. Illa subti
li definitione: nã ita artẽ supra definiuit: ut diceret nullã artẽ eẽ: nisi quæ cognitio penitusq; p̄spectis
& in unũ exitũ spectatibus: & nunq̄ fallẽtibus rebus cõtineret. Hac uulgari: ac si diceret pingui. Sẽ
tit ergo rhetoricã pingui quadã rone artẽ dici posse: si minus illa subtili definitione. nec. n. penitus
artẽ repudiat: neq; omnẽ uim dicẽdi in arte ponit: sed quadã existimat plus q̄ ipsã artẽ ad dicendũ
p̄desse posse. Ineptias ef
feratis. i. ostẽdatis: edatis: &
sũma cũ moderatione loq̄
tur uires suas extenuando.

Magister: rhetor. Arti
fex: sopherista. Alter enim p̄
cepta dicẽdi tradit: alter p̄
captiones exercet. Equi
dem qum peterẽ: hoc idem
refert Valerius his uerbis:
Consulatũ. M. Crassus pe
tens: qum omnĩũ candida
torũ more circũ forum sup
plex quoq; populo ire cog
geretur: nunq̄ adduci potu
it: ut id præsente. Qu. Scã
uola grauissimo: & sapiẽtis
simo uiro socero suo face
ret: & reliqua. Hoc ergo di
cit in tãta se reuerẽtia semp
habuisse Scãuolã: ut quoti
ens magistratũ petẽs ambi
re uellet: semp illum a se di
mitteret: ne illo præsente has
faceret ineptias: & tamẽ di
cit se eo redactũ: ut illo præsente disputare cogat. Præs
tabo. i. p̄ te pendã: & e uer
bũ iuris. Ineptũ: qd enim
ineptius est: q̄ supplicẽ cogi
populo: & ignobilius. q̄ bus
q; supplicare? Nisi qum e
necessariũ: hoc Isocratis est
ad Demonicũ: qui duo di
cẽdi tm̄ tẽpora præscribit. f.
qum aut uera dicunt: aut ne
cessaria.

SICINQ VITIGITVR

Crassus: instãte Scãuola: &
Antonio: naturã inqt maxi
mã ad dicendũ uim afferre:
quosdã tamẽ arte & doctri
na politiores fieri. Hoc aut
caput in tres partes diuidit.

In p̄ma Crassus ostẽdit plus ad eloquẽtiã naturã q̄ artẽ ualere. In secũda quæ icipit: neq; enim: dis
putat iuuari qdem naturã ab arte: sed tamẽ hãc illi postponẽdã eẽ. In tertia: que icipit: nec hãc i eã
fniã: dicit nã eẽ ab hoc studio dicẽdi desistẽdũ: etiã si aliq̄ i re nobis natura defuerit. Naturã at
q; ingeniũ: aut ephegesefis eẽ: aut endiadis. i. naturale ingeniũ: aut ingeniũ p̄ natura ponit: nã hic de
bonis animi & ingenii dicturus eẽ: quæ sũt necessaria oratori. primo de bonis ingenii tractat. Istis
scriptoribus de quibus pauloan dixit Antonius: nã etiã mediocriter disertos scripsisse d̄ arte dixit
nã tm̄ eẽ eloquẽtes. Celeres quidã motus: promptitudo quadã debet eẽ ingenii. Ad excogitãdũ:
ad inuentionẽ p̄tinet. Ad explicandũ: ad dispositionẽ. Ornandũ: ad elocutionem: ergo hic dẽs

partibus distributa sũt: qd̄ fieri potuisse uideo. Nõ in
telligo: q̄obre nõ si minus illa subtili definitione: at hac
uulgari opinione ars eẽ uideat: sed siue eãrs: siue artis
quadã similitudo: nõ eã quidẽ negligẽda: uerũ itelligẽ
dũ eã alia quadã ad cõsequẽdã eloquẽtiã eẽ maiora. Tũ
Antonius uehemẽter se assẽtiri Crasso dixit: q; neq; ita
amplecteret artẽ: ut hi solerẽt q̄ omnẽ uim dicẽdi i arte
põneret: neq; rursũ eã totã sicut plãriq; philosophorũ
faceret: repudiaret. Sed existimo inqt gratũ te his eẽ fa
cturũ: si ita exposueris: q̄ putas ad dicendũ plus q̄ ipsã
artẽ posse p̄desse. Dicã equidẽ qm̄ istitui: petãq; a uo
bis inqt: ne has meas ineptias efferatis: q̄q̄ moderabor
ipse: nec ut qdã magister atq; artifex: sed quasi unus e
togatorũ numero: atq; ex forẽsi usu hõ mediocris: neq;
oĩno rudis uidear nõ ipse aliqd a me p̄misisse: sed for
tuito i sermone uestrũ icidisse. Eqdem qũ peterẽ magi
stratũ: solebã in prehẽsãdo dimittere a me Scãuolã: dũ
ei ita dicerẽ: me uelle eẽ ineptũ. Id erat petere blandius:
qd̄ nisi iẽpte fieret: bene nõ possset fieri: hũc aut eẽ unũ
hominẽ ex oĩbus: quo præsente ego iẽptus eẽ mĩme uel
lẽ: quẽ qdẽ nũc mearũ ineptiarũ testẽ & spectatorẽ for
tuna cõstituit. Nã qd eẽ ineptius: q̄ de dicẽdo dicere: qũ
ipsũ dicere nunq̄ sit nõ iẽptũ: nisi qũ eẽ necessariũ? Per
ge uero Crasse inqt Mutius. istã enĩ culpã quã uereris
ego præsabo. Sic inqt igit Crassus: Sẽtio naturã p̄mũ
atq; igeniũ ad dicẽdũ uim afferre maximã. Neq; uero
istis de qbus pauloante dixit Antonius scriptoribus ar
tis rõnem dicẽdi & uia sed naturã defuisse. Nã & aĩ at
q; igenii celeres qdã motus eẽ debet: q̄ ad excogitãdum
acuti: & ad explicãdum ornãdũq; sint uberes: & ad me
moriã firmi atq; diuturni. Sed qs eẽ qui hãc putet arte

partes integrales rhetoricae facultatis complectitur: nisi pronuntiatione: de qua hoc loco dicit: quia (ut diximus) hoc loco tractat de bonis animi: & ingenii: quae oratori necessaria sunt. Praeclare enim res se habet: non solum haec arte tradi non possunt: uerum etiam res optime se habet: si erunt in aliquo: & arte accedi & inuitari poterunt: ne quodammodo torpescant. Linguae solutio: hoc pertinet ad pronuntiationem. Solutio: expeditio uocis: quae consistit in magnitudine: firmitudine: & mollitudine. harum duas sibi natura uendicat. scilicet magnitudinem: & firmitudinem: sed firmitudo etiam exercitatione comparatur: magnitudo tota naturae ascribitur: firmitudo partim naturae datur: partim declamatione confirmatur: mollitudo tota exercitatio ne comparatur. Linguae solutio: ne proplexa lingua sit. Vocis sonus: ad magnitudinem pertinet. Latera: ad firmitudinem. Coformatio quaedam: ad motum corporis pertinet qui ad orationem coformandus est. Et figura: ad uultus uenustatem: nam uultus fingitur per qualitate rei: modo tristis: modo laetus: modo acris: modo demissus: uel ad indignationem concitandam: uel ad misericordiam commouendam.

accipi posse: quod falsum est. praecclare. n. res se habet si haec accedi: aut commoueri arte possint: inferi quidem & donari ab arte non possunt omnia: sunt. n. illa dona naturae: quod de illis dicatur quod certe cum ipso homine nascuntur: linguae solutio: uocis sonus latera: uires: coformatio quaedam & figura totius oris & corporis: Neque enim haec ita dico: ut ars aliquos limare non possit. Neque enim ignoro: & quae bona sunt: fieri meliora posse doctrina: & quae non optima: aliquo modo acui tamen & corrigi posse. Sed sunt quaedam aut ita lingua haesitantes: aut ita uoce absoni: aut ita uultu motuque corporis uasti atque agrestes: ut et si ingenii atque arte ualeant: tamen in oratorum numero uenire non possint. Sunt autem quaedam ita in hisdem rebus habiles: ita naturae muneribus ornati: ut non nati: sed ab aliquo deo facti uideantur. Magnam quaedam est onus atque munus suscipere atque profiteri: se esse omnibus filietibus unum maximis de rebus magno in conuento hominum audiendum. Adest. n. fere nemo: quod non acutius atque acrius uitia iudicet: quam ea laudet: quam recta uideat. Ita quicquid est: in quo offendit: id etiam illa quam laudanda sunt: obruit. Neque haec in eam sententiam disputo: ut homines adulescentes: si quod naturale forte non habeant omnino a dicendi studio deterreant. Quis. n. non uideat. C. Laelio aequili meo magno honori fuisse: homini nouo: illam ipsam quacuque assequi potuerit in dicendo mediocritate: Quis uestrum aequalis meum. Qu. Varium uastum hominem atque foedum: non intelligit illa ipsa facultate quacuque habuit: magnam esse in ciuitate gratiam consecutum: Sed quia de oratore quae rimus: fingendus est nobis oratione nostra detractis omnibus uitiis orator atque omni laude cumulatus: neque. n. si multitudo litiu: si uarietas carum haec: si turba & barbaries forensis datur locum uel uitiosissimis oratoribus: iccirco nos hoc quod quae rimus: omitemus

di signatus est. Detractis omnibus uitiis: bono ordine usus est: nam primo uitia detrahuntur: & sic omni laude cumulatus esse potest orator: nec. n. si uitium aliquid ueste: omni laude posset esse perfectus. Varietas causae: causae omnes dupliciter considerantur: aut in se: aut extra se. In se: ut quibus de rebus agendum sit: magnis an paruis: publicis an priuatis: pecuniariis an capitalibus. Extra se: ut ad quos pertineat: ad summos: an ad infimos: an ad mediocres: ad nobiles an ignobiles: ad priuatos: an ad eos qui cum impio sunt. Multitudo litiu: quae & de rebus magnis: & paruis: & publicis: & priuatis sunt. Litiu: criminalium cum odio. Causae forensiu: sine ira & odio. Varietas: quae aliae ad summos pertinent: aliae ad infimos: aliae ad mediocres. Turba: multitudo indocta. Barbaries: ineptitudo. Datur locum: etiam si admittat oratores indoctos: & ignobiles multitudo forensis indocta: inueniendus tamen uobis est: qui sit omni laude perfectus & cumulatus orator.

Itaq; particula ē inceptiua hoc loco. His artibus. f. mimog; histrionū: a quibus nō utilitas quærit: sed tñ uoluptas: & oblectatio. est. n. argumētū a minori ad maius: si i rebus minimis tāta i iudicādo diligētia utimur: ut nihil ineptū pati possimus: quid in oratore faciemus re tāta? Nullæ. n. lites: quæ admodū inqt nō cogūtur homies in theatro mimos ineptos pati: ita nullæ causæ sunt: quæ cogāt hoies malos oratores in foro ppeti. iudicādi enim libertas oibus data ē. Nō ut illis satisfaciatur: qbus ē neesse. f. iudicibus. Egregius inqt orator dabit operā: ut porādo causas non solū his ad quos iudiciū ptinebit. f. iudicibus satisfaciatur: uerū etiā aliis: ad quos nihil iudiciū causæ ptinebit. Ratio est: qā iudices siue causam ornate: & copiose: siue inculte: & ieiu ne poraueris: ipsi qd rectū erit: iudicabunt. At cæteri q extra causam aderūt ecōtra ipsi si causā honestā rudi: & iculta oratione tractaueris: eā iprobabunt: sin turpē ornate: & splendide ac subtiliter poraueris: eā pbabunt.

Tā& si id accidere nō potest: dico eos etiā: q optime dicūt: timide ad dicendū accedere: qd nisi fecerit: ipudentē iudicari: quis pfectus orator nō pōt nisi timidus ad dicendū accedere: nouit enim dicēdi difficultatem.

Dicēdi difficultatē: actio nis ipsius onus & laborē. Variosq; euetus: ut nō modo nō leniat: id qd quærit: sed exaspēt auditorē. Expectationēq; hominum: ne nō satisfaciatur auditoribus: maiora quædā expectantibus. Nihil pōt dignū re: dignū noie oratoris: dignū hoium auribus efficere: atq; edere: qnta sit Ciceronis copia: ex hoc facile cōprehēdi pōt: q qū sapius ptes illas qnq; rhetoricæ facultatis integrales inuat: id tamē uarie facit: ut aliqd dicere uideat: ut hoc loco. Nā qū dicit dignū re: inuit inuentionē

qū dicit dignū noie oratoris: inuit dispositionē. qū dicit dignū auribus hominū efficere: ostendit elocutionē. qum dicit edere: intelligit pñunciationē: quæ sine memoria eē nō pōt. Sed diceret aliqs: quō qū dicit dignū noie oratoris ad dispositionē pertinet. Similitudo ē nō lōge quæsita: nā sicuti i peratoris ē: uide acie istruere: ita oratoris ē: callide argumēta locare: qd dispositionis ē. Ea. n. docet quæ admodū argumēta ponant: ut i pma frōte: & i extrema parte orationis ualidiora argumēta ponant: i medio debiliora: quæ si p se ponant: nihil cū aliis cōiūcta: plurimū efficiūt. Tamē ipudēs: qā plus suscipit: q p stare possit: & iō siue cōmoueat: siue nō: tñ ipudēs ē. Eqdē & i nobis: pbat exēplo pfectū oratorē i pncipio cōmoueri. Exalbescā. i. pallefcā. Adolefcētulus uero: si puectiori ætate uidistis. Quinto maximo: ptori & iudici illius cæx. Cōsiliū dimiserit: & rē i sequētē diē reiecerit.

Omnes. f. qui aderāt: assensu sunt huic de oratore sentētiæ. Probitatis: quæ ex pudore procedit.

Itaq; i his artibus: i qbus nō utilitas qrit necessaria: sed animi libera qdā oblectatio: q indiligēter & q ppe fastidiose iudicamus. Nullæ enī lites neq; cōtrouersia sūt q cogāt hoies: sicut i foro nō bonos oratores: itē i theatro actores malos ppeti. Est igit oratori diligēter puidēdū nō ut illis satisfaciatur: qbus neesse ē: sed ut his admirabilis eē uideat: qbus libere liceat iudicare. At si qritis plane qd sentiā: enūciabo: apud hoies familiarissimos: qd ad huc sēp tacui: & tacendū putauit: mihi etiā qq; optie dicūt: qq; id facillie atq; ornatissime facere pnt: tñ nisi timide ad dicēdū accedūt: & i exordiēda orōe pturbāt: pene ipudentes uideēt: tā& si id accedere nō pōt. Ut enī qs optie dicit: ita maxime dicēdi difficultatē: uariosq; euetus orōis expectatōneq; hoium ptimescit. Qui uero nihil pōt dignū re: dignū noie oratoris: dignū hoium auribus efficere atq; edere: is mihi etiā si cōmoueat i dicendo: tñ impudēs uideēt. Nō. n. pudēdo: sed nō faciēdo id qd nō decet: ipudētiæ nomē effugere debemus. Quem uero nō pudet id qd i plarisq; uideo: hūc ego nō reprehēsiōe solū: sed etiā poena dignū puto. Eqdē & i uobis aī aduertere soleo: & i me ipso sapissime expior: ut exalbescā in pncipiis dicēdi: & tota mēte atq; oibus artibus cōtremiscā. Adolefcētulus uero sic i initio accusationis exaīatus sū: ut hoc sūmū bñficiū Quinto Maximo debuerim: q cōtinuo cōsiliū dimiserit: simul ac me fractū ac debilitatū: metu uiderit. Hic oēs assēsi significare: & colloqui inter se cœperūt. fuit. n. mirificus quidam in Crasso pudor: qui tamē non modo nō obesset eius orationi: sed etiam probitatis commendatione prodesset.

Tū Antonius: Hæc ē secūda ps: i q̄ Antonius exētur: qd̄ ita maxie sit: ut optimus q̄q̄ orator fue-
rit: ita ad dicēdū timidus accedat: & duas cās eē dicit. Sūmos: dixi sūmos oratores: q̄q̄ nemo ora-
tor sit tibi par o Crasse: mea qd̄ s̄nia. Permoueri: pturbari. Plurimū: f. facultatis. Natura: rō di-
cēdi. V̄sus: exp̄iētia. Nō iniuria: imo iure. Queri: p̄ cōquēri. Spectati: cogniti: clari & īsignes
Noluit: p̄bat exēplo cæteraz̄ artū hoies excusari. Roscius: Mimus nobilissimus: hic nūq̄ spectā-
te pp̄lo gestus: nisi quos domi meditatus fuisse: ponere solebat: un̄ & uulgi: p̄mor̄: & p̄ncipū fami-

liaritatē adeptus ē: sicut etiā
Vale. dicit. Dicit ḡ nlla ē ex-
cusatō i oratore: sicut i cæte-
rū artū artificibus: ut in mi-
mica arte. nam si Roscius i
scæna se aliq̄n̄ iēptū oñderit
nō dicit eū nescisse: sed aut
noluisse: aut ualitudie i pedī-
tū non potuisse. q̄ si peccat
orator: stulticia creditur eē
peccatū. Crudior: q̄a non
potuit stomacho idigesto:
& crudo gestus agere cōsue-
tos & decoros. Nemo. f.
orator. Alabādēnsē Apol-
loniū: Alabādæ asia minoris
oppidū fuit: qd̄ Apolloni-
us appellat cistā iuerfā: scor-
pionū plenā: quoz̄ illic ma-
gna uis ē: qd̄ iō dixit Apol-
lonius: q̄a oppidū subiacet
duobus p̄mōtoris i specie
cistæ iuerfæ iminētibus.

Nō posse oratores. f. iēptos
a natura. Sifem eē hois. i.
īst̄ra ḡliacūq̄ hūani corpis
h̄re cōformia mō habeat ul-
tū ipsū: & linguā: q̄ īst̄ra hu-
mano corpī cōueniētia sūt.

Inculcet: i. culcare ē s̄pius
eadē iterādo i gerere. Faci-
es: totius corporis forma.
Vultus: oris uenustas. So-
nus: gratia linguæ. In ora-
tore aut: oñdit q̄ta sint: q̄ in
p̄fecto oratore lūt req̄rēda:
hæc uidelicet: Acumē dia-
lecticoz̄: p̄pter logicen: q̄ ē
rō differēdi: & diuidit i iue-
niēdi: & iudicādi rōem: illā
topicen. i. localē: hæc anale-
cticē. i. resolutoriā uocat. nā
nisi q̄s argumētādi rōnē op-
time calluerit: rōnes suas af-
feuerare nō poterit: nec ad-
uersarioz̄ refellere: qd̄ ē in
oratore potissimū. Sniæ
phōz̄: nā ex phia s̄niæ gra-
ues eliciunt: sine q̄ inanis: &
pueril erit oratoria sc̄cultas

Verba p̄pe poetaz̄: nam

Tū Antonius: Sæpe ut dicis inq̄t aīaduerti Crasse & te
& cæteros oratores sūmos: q̄q̄ tibi par mea s̄nia nemo
unq̄ fuit: i dicēdi exordio pmoueri. Cuius qd̄ rei cum
causā q̄rerē: qd̄nā eēt: cur ut in quoq̄ oratore plurimū
eēt: ita maxie is p̄timesceret: has causas inueniebā duas
Vnam q̄ intelligerent ii: quos usus ac natura docuisset
nōnunq̄ sūmis oratoribus nō satis ex s̄tētia euetū di-
cēdi procedere. Ita non iniuria quotienscunq̄ dicerent:
id quod aliquando alicui nimis posset accidere: ne illud
ipsūm accideret: timere. Altera est hæc de qua quæri sæ-
pe soleo: q̄ cæteraz̄ hoies artium spectati & p̄bati siq̄n̄
aliqd̄ minus benefecerit q̄ solēt: aut noluisse: aut uali-
tudie i peditos: nō potuisse conseq̄ id qd̄ scirēt: putant
Noluit inquit hodie agere Roscius: aut crudior fuit
Oratoris peccatū siq̄d̄ ē animaduersū: stulticia pecca-
tū uidet. Stulticia autē excusationem nō habet. Quare
nemo uidetur: aut q̄a crudus fuerit: aut q̄ ita maluerit
stultus fuisse: quo etiā grauius iudicium i dicēdo subi-
mus. Quotiēs enī dicimus: totiēs de nobis iudicat. At q̄
semel i gestu peccauit: nō cōtinuo existimat nescire ge-
stū. Cuius aut i dicēdo qd̄ reprehēsū ē: aut aterna in eo
aut certe diuturna ualet op̄io tarditatis. Illud uero qd̄
a te dictū ē: eē p̄ multa quæ orator nisi a natura haberet
nō multū a magistro adiuuaret: ualde tibi ass̄tior inq̄t
eoq̄ uel maxime q̄ p̄bauit sūmū illū doctorē alabādēnsē
Apolloniū: q̄ cū mercede doceret: tñ nō patiebatur eos:
quos iudicabat nō posse oratores euadere: opam ap̄d̄ se
se p̄dere: dimittebatq̄: & ad quacūq̄ artē putabat eē ap-
tū: ad eā i p̄pellere atq̄ hortari solebat. Satis ē. n. i cæteris
artificiis p̄cipiēdis tm̄modo similit̄ eē hois: & id qd̄ tra-
dat uel etiā inculcet: siq̄s forte sit tardior: posse p̄cipere
animo & memoria custodire. Nō quærit mobilitas lin-
guæ: nō celeritas uerboz̄: non deniq̄ ea quæ nobis non
possumus fingere: facies: uultus: sonus. In oratore au-
tem acumen dialecticorū: sentētia philosophoz̄: uerba
p̄pe poetarū: memoria iuriscōsultoz̄: uox tragœdorū:

magnā iter se affinitatē habēt oratores & poetæ: sicut etiā Quintil. oñdit. Memoria iuriscōsultoz̄:

nulla. n. facultas ē: q̄ maiorē memoriā desideret: q̄ iuris ciuilibus scia: q̄ nihilominus ē oratori necessa-
ria. Gestus pene: iō dicit pene: q̄ tā&si necessarius ē gestus: tñ uenustus eē debet: cū moderatiōe
maiore: quā Mimi seruari soleāt. Quā. n. singulaꝝ reꝝ artifices. h. d. singulas artes singuli artifi-
ces dūmodo teneāt satis ē. Oēs artes nisi p̄fecte tenuerit orator: ut d'his differere possit: si necessitas
iūciderit: p̄bari nō pōt. Tū Crassus: Hęc ē q̄ta ps huius capitis: i q̄ Crassus arguit negligētiā orato-
rū ætatis suæ: q̄ uidelicet i re maiori: atq; utili minus diligētiæ adhibere soleāt: q̄ i re minori: & i uti
hori: ut i histrionica: i q̄ tātū
diligētiæ adhiberi solet: ut
nihil oīo offēdat. In arti-
ficio. f. histrionica. Opera
q̄ tenui & leui: hic plane in-
nuit histrioniciā: sed libra
te loq̄t. Tenui: ubi iocosa
nō seria tractant. Leui: ubi
ficta & nō uera. Rurfus te-
nui: ut comica: Leui ut tragi-
ca. Nihil tā ē i signe: nec tā
ad diurnitatem: ut ē illud
Scribit i marmore læsus.
Nisi p̄fectū: ut nihil deside-
ret. Nihil nisi cū sūma ue-
nustate: ut uel iēptū: uel iue-
nustū: uel nisi qd̄ cōgruū eē
uideat. Moueat atq; dele-
ctet: ut sit grauis: q̄ etiā mo-
destus mouere pōt: delecta-
re at nisi gratus. Absolutō
nē: ut nihil sup̄sit. Perfecti
onēq;: ut nihil abūdet. Nō
pōt: ad p̄fectionē. Vitiose
facit: ad absolutiōnē. Quē
deniq; ne decet: sic supra ni-
hil nisi ut ita deceat. Nū tu
igit inq̄t: hoc cū sup̄iore cō-
iūgit: ubi ondit ad oratoriā
artē magis adhortādos: q̄ i-
genio: & natura ualēt: q̄ de-
terrēdos: q̄ his rebus tñ me-
diocriter a natura uideātur
eē muniti: & ē s̄sus: Quādo
qd̄ oratoriā uim tātā eē uis
q̄ta nos cōseq̄ nō possumus
ad alia nos studia adhor-
tari. Tamē hęc q̄ sūt i spe-
cie posita. i. q̄ sūt i p̄mptu:
uidelicet uultus & oris: digni-
tas: aptitudo membrōꝝ: ge-
stus moderatio. hęc sunt ut
p̄spici possint. Quā solēt
grāci. f. rhetores d' hac arte
p̄cipiētes. Motus: ad gestus
corpis. Neq; ipso habitu:
ad aptitudinē. Forma: ad
q̄litarē. Pleniorē: nō ml̄e
brē: sed uirilē. Suauiorē:
nō horridā: sed humanā.

Quibus. i. aliq̄bus. Et de

hoc uno minime ē facile p̄cipere: eo q̄ id naturale ē. Sicut unus p̄familias. i. tanq̄ occupatus hō: si

gestus pene sūmorꝝ actōꝝ ē req̄rēdus. Quāobrē nihil i
hoīm genere rarius p̄fecto oratore iueniri pōt. Quā. n.
singulaꝝ reꝝ artifices: singula si mediocriter adepti sūt
p̄bant: ea nisi oīa sūma sint i oratore p̄bari nō p̄nt. Tū
Crassus: Atq; uide inq̄t i artificio & opa: q̄ tenui & leui
q̄to plus adhibeat diligētiæ: q̄ i hac re: quā cōstat eē ma-
ximā. s̄ape. n. soleo audire Rosciū: qum ita dicat se ad-
huc reppisse discipulū: quē qd̄ p̄bare potuisset: nemi-
nē: nō quo nō eēnt qdā p̄babiles: sed q̄ si aliqd̄ modo
eēt uitii: id ferre ipse nō posset. Nihil ē. n. tā i signe: nec
tā ad diurnitatem memoriæ stabile: q̄ id i quo aliqd̄ of-
fēdens. Itaq; ut ad hęc similitudinē huius histriōis ora-
toriā laudē dirigamus: uidetis ne: q̄ nihil ab eo nisi p̄fe-
fectū: nihil nisi cū sūma uenustate fiat: nisi ita ut dece-
at: & ut oēs moueat atq; delectet. Itaq; hoc iādiu ē cōse-
cutus: ut i quo q̄sq; artificio excelleret: is i suo ḡne Ro-
scius diceret. Hęc ego absolutonē p̄fectionēq; i oratore
desiderās: a q̄ ipse lōge absū: facio ipudēter. Mihi. n. uo-
lo ignosci: ceteris ipse nō ignosco: nā q̄ nō pōt: q̄ uitio-
se facit: quē deniq; ne decet: hūc ut Apollonius iubebat
ad id qd̄ facere possit: detrudēdū puto. Nū tu igit inq̄t
Sulpitius: me aut hunc Cottā ius ciuile: aut rē militarē
iubes discere: nā q̄s ad ista sūma atq; i oī genere p̄fecta
pōt puenire. Tū ille: Ego uero iquit qd̄ i uobis egregiā
q̄dā ac p̄clarā idolē ad dicēdū eē cognoui: iccirco hęc
exposui oīa: nec magis ad eos deterrēdos q̄ nō p̄sset: q̄
ad uos q̄ possētis: exacuēdos accommodaui orationē meā
& q̄q̄ i utroq; uestꝝ sūmū eē i geniu studiūq; p̄spexi: tñ
hęc q̄ sūt i specie posita: de q̄bus plura fortasse dixi: q̄
solēt grāci dicere: i te Sulpiti dīna sunt. Ego. n. neminē
nec motu corpis: neq; ipso hītu atq; forma aptiorē: nec
uocē pleniorē: aut suauiorē mihi uideor audisse: q̄ q̄bus
a natura minora data sūt: tñ q̄ illud asseq̄ p̄nt: ut iis q̄
hñt: modice & sciēter utant: & ut ne d̄deceat: id. n. ē ma-
xīe uitādū. Et de hoc uno mīme ē facile p̄cipere: nō mihi
modo q̄ sicut unus p̄familias his de rebus loquor: sed

cut patresfamilias i admiſtrada familia occupati ſunt. Caput eẽ artis. i. ſumã artis eẽ docere. Sed ſi placet: ita loq̄tur q̄ ſi laborẽ hũc de rone diſcẽdi a ſe reiicere cupiat: & alio trãſſerre ſermonẽ. Noſtro: ſenatorio more: nõ aut rhetorẽ more. Mime uero. ſ. ſermonẽ alio trãſſeramus. Hæc eſt ſexta ps i q̄ dicit Crasſus: cãteras qdẽ artes ſtudio ac d̄ſiderio uehemẽtiori cõparari: ſed p̄cipue oratoriã artẽ. Quoniã retines nos: q̄a nos ad dicẽdũ nõ iẽptos eẽ cõfirmas. Iſta tua mediocri eloquẽtia: ſi cut tu dicis. Nõ nimis deeſſe: liptote eẽ: & meritũ ſuũ extenuat. Quid cẽſes. ſ. aſſumẽdũ. Studia deſideria. Ferat: ducat. Ni

etiã ipſi illi Roſcio: quẽ ſæpe audio dicere caput eẽ artis decere: qd̄ tñ unũ id eẽ: qd̄ tradi arte non poſſit. Sed ſi placet ſermonẽ alio trãſſeramus: & nõ more aliquõ nõ rhetorico loq̄mur. Minime uero inq̄t Cotta: nõc. n. te iã exoremus neceſſe eẽ: qm̄ retines nos in hoc ſtudio: nec ad aliã dimittis artẽ: ut nobis explices qcq̄d eẽ iſtud: qd̄ i dicẽdo tu potes: neq; .n. ſumus nimis auidi: iſta tua mediocri eloquẽtia cõtenti ſumus: idq; ex te q̄rimus: ut ne plus nõ aſſeq̄mur: q̄ quãtulũ tu i dicẽdo aſſecutus es: qm̄ q̄ a natura expetẽda ſũt: ea dicis nõ nimis deeſſe nobis: qd̄ prãterea eẽ aſſumẽdũ putes. Tũ Crasſus arridẽs Quid cẽſes inq̄t Cotta: niſi ſtudiũ & ardorẽ q̄ndã amoris: ſine quo quĩ i uita nihil qcq̄ egregiũ: tũ certe hoc qd̄ tu expetis: nemo unq̄ aſſequet: neq; uero uos ad eã rẽ uideo eẽ adhortãdos: quos quĩ mihi quoq; ſitis moleſti: nimis etiã flagrare itelligo cupiditate: ſed p̄fecto ſtudia nihil p̄ſũt pueniẽdi aliquo: niſi illud qd̄ eo quo itẽdas ferat: abducãtq; cognoris. Quare qm̄ mihi leuius qdã onus imponitis: neq; ex me de oratoris arte: ſed de hac mea quãtulacũq; eẽ: facultate q̄ritis: exponã uobis nõ q̄ dã aut recõditã: aut ualde difficilẽ: aut magnificã: aut grauẽ cõſuetudis meã: q̄ quodã ſolitus ſũ uti: quĩ mihi i iſto ſtudio uerſari adoleſcẽti licebat. Tũ Sulpitius: O diẽ Cotta nobis iqt optatũ: qd̄ .n. neq; p̄cibus unq̄: nec iſidiãdo: nec ſpeculãdo aſſeq̄ potui: ut qd̄ Crasſus age/ret: meditãdi aut dicẽdi cã: nõ mõ uidere mihi: ſed ex ei' ſc̄ptore & lectore Deiphylõ ſuſpicari liceret: id ſpo nos eẽ adeptos: oĩaq; iã ex ipõ q̄ diu cupim': cognituros. Tũ Crasſus: Atq; arbitror Sulpiti quĩ audieris: nõ tã te hæc admiraturũq; dixero: q̄ exiſtiaturũ: tũ quĩ ea audire cupiebas: cãm cur cupes nõ fuiſſe. Nihil .n. dicã recõditũ: nihil expectatiõẽ nrã dignũ: nihil aut iãuditũ uobis: aut cuiq̄ nouũ: nã p̄ncipio illd̄ qd̄ eẽ hoĩe i gẽnuo: liberaliterq; educato dignum: non negabo me iſta omniũ cõia &

ptibus & mẽbris uniuẽrſa rhetorica cõtinet. In ſecũda pte: q̄ icipiti hiſ. dicit artiſiciũ nõ nihil p̄deẽ exercitatiõẽ tñ p̄mã ac potiſſimã eẽ i eloq̄ntia. Tũ Crasſus: de artiſicio rhetorica facultatiſ dicturus uitat arrogãtiã: dicẽs i ſe nihil eiufmodi eẽ: qd̄ de re tãta audire uelint. Recõditũ: obſcurũ. Nihil expectatiõẽ nrã dignũ: q̄ audire maiora expectat. Nouũ: qd̄ nõq̄ cognitũ fuerit. Liberaliterq;

hil inq̄t p̄deſt deſideriũ ue/niẽdi aliquo: niſi uia cogue/ris: q̄ quo cupias: peruenire poſſis. Ferat: ducat: ut Vir. q̄ fert acherõtis ad undã. Ab ducat: ſiſtat. Leuius onus: declarat q̄re leuius: q̄a nõ d̄ oratoris arte: ſed de mea q̄/ tulacũq; eẽ facultate q̄ritis. Recõditã: q̄ p̄cipi itellecũ nõ poſſit. Difficilẽ: q̄ rone cognõſci nõ poſſit. Magnificã: amplitudine. Grauẽ: dignitate. O diẽ optatum Cotta: Sulpitius maiore q̄ dã ai læticia repletus in hæc uerba irrũpit p̄ exclamatiõnẽ. Inſidiãdo: fallendo: quĩ aliã agere uideret. Speculãdo: captãdo: obſeruando tpa oĩa & momẽta. Quid ageret: tũc quĩ ſe exerceret.

Lectore Deiphylõ: hic av αγγωνιστ̄ erat Crasſi. i. lector. Nã p̄ncipes Romãĩ lectores tenere ſolebãt: quos legẽtes audirẽt: quĩ ipi occupati eẽnt: ut legere nõ poſſent: ſicut in conuiuĩis. TVM CRASSVS: Hic tertius tractatus eẽ i quo q̄rit d̄ totius facultatis rhetoricae artiſicio: atq; exercitatiõẽ dicẽdi. Huius p̄mũ caput duas ptes habet. i. p̄ma breuiter: & q̄ ſi p̄ trãſitũ facultatis rhetoricae mẽbra: ptesq; eius tãgit. Et p̄mũ qdẽ: quid ſit oratoris offm̄: deĩde materiã: poſtea qõnes: ſue ut alii dicũt: cauſã: & ſpẽs earũ: poſtea de ptibus rhetoricae facultatis: itẽ de oratiõis ipſius ptibus: Poſtremo de orationis elegãtia: cõpoſitione & dignitate. In hiſ enĩ

educato: liberaliter educatur: q̄ his artibus instituuntur: quæ liberales appellatur. Cōtrita: usitata tracta ē trālatio a uestibus quotidiano usu ptulis. Primū oratoris officiū eē: diffinit oratoris officiū. Oratoris inq̄t officiū: ē dicere apposite ad persuasione: deinde materiā ipsā aggredit: i qua uerfatur oratoris officiū: deinde eē omnē orationē: aut de diffinita rei quæstione. Quæstio civilis materia ē rhetoricæ facultatis. Ois aut quæstio: aut finita ē: aut infinita. infinita thesis ē: finita hypothesis. Thesis porro duplex ē: theoreticæ: & practicæ. Theoreticæ ē quæ diuina cognoscit. Practicæ quæ i hominum negociis: & civili disc̄ptatiōe uersat. Superioris exēplū huiuscemodi ē: qualis sit forma mūdi. Multi. n. dicūt mūdū i modū sp̄aræ eē collectū: multi oblonga rotūditate eē formatū: multi plena facie: multi quadrata: multi i camere modū. s. ut sub terra nō sit, similis: ac supra caput ē mundi facies. posterioris erit hoc exēplū Ec qd sit bonū præter honestatē. Stoici dicūt: honestatē solā bonū eē. iā multi disputāt: utrū & utilitas bonū sit.

Et thesis quidē theoreticæ oīno oratori tollit: practicæ aut ita tollit: ut eiusmodi nō sit: liceat aut ei p̄ argumēto p̄ferre. Ut si quærat: utrū recte fecerit Romulus: quū facinorosis hoīb̄us asylū rettulit: & uirgines rapuit. Qui hāc thesīm p̄bare uoluerit: oportebit dicere: aliqd̄ bonū eē: p̄ter honestū: uidelicet utile: qd̄ quū p̄bauerit: rediget id ad cōmodū suæ causæ dicēs: Bene ergo fecit Romulus: q̄ i ciuitate cōstituēda utilitatis rationē habuit. Hypothesis aut qd̄ dicit: circūstātus iuoluta: q̄ sūt: Quis Quid: Cur: Vbi: Quādo: Quēadmodū. i. q̄bus adminiculis. Quis respicit p̄sonā. Quid factū. Cur causā. Vbi locū. Quādo tēpus. Quibus adminiculis opportunitatē. De hac ergo materia loq̄tur. s. finita & infinita. In utraq; aut re: Hic succinctē p̄currit oēs cōstitutiones. Ois. n. res quæ habet i se positā i dictione: ac disc̄ptatiōe cōtrouersia: aut facti: aut ḡn̄is: aut nois: aut actiōis: cōtinet q̄onē facti cōtrouersia est. Quū querit factū ne sit: in quo cōtinet & dictū. Nois quū querit: qd̄ sit. Generis: quū querit: quale sit. Actionis quū q̄ritur: more an legibus res in iudiciū uenire possit. Quū de facto q̄ritur: cōstitutio cōiecturalis appellat. Cōiecturis. i. quærit: factū ne sit. quū aut de nomine cōtrouersia ē. i. quū de facto cōstat. Sed quærit: quo id factū nomine appellet: quia uis uocabuli diffiniēda uerbis ē: cōstitutio diffinitiuā nominat: quū uero & de facto: & de noie cōuenit. Sed quærit: quale sit id qd̄ in iudicio uersat: cōstitutio generalis uocat. At quū talis fuerit cōtrouersia: ut ab alio nos accusari debere dicamus: aut nō nos: sed alios accusari: aut nō apud hos: sed alios: nō hac lege: sed alia: nō hoc crimine: sed alio: nō hac p̄cena: sed alia: trālatiuā dicit cōstitutio: quū in his oibus de translatione actionis cōtrouersia ē: & facti quidē cōtrouersia in oīa tpa pōt distribui: p̄teritū: p̄ns: & futuru De præterito: ut si quærat: Nunqd̄ Aiace Vlyxes occiderit? In præsentī: ut si quærat: Bono ne aīo sint erga rēpu. flegellani? De futuro: ut si Carthaginēses reliquerimus in columis: nunqd̄ sit cōmodi ad rēpu. uenturu? Generalis aut cōstitutio in duas ptes diuidit: in iurisdicialē: & negociālē. Iurisdicialis semp de præterito ē: est aut quū factū cōuenit: sed iure an iniuria quærit. Negociālis de futuro. de iurisdiciali cōstitutione hoc erit exēplū. Si quærat: Verri licuerit ne pecuniā a siculis accipe In negociāli aut de futuro. Viro forti p̄miū det. uir fortis p̄miū inimici mortē pctit. Iurisdicialis est in qua æqui & recti natura: & præmii: aut p̄cne ratio quærit. Hæc diuidit in absolutā qualitātē: & assumptiuā. In absoluta qualitate: æqui: & recti natura quærit. In assumptiuā uero p̄mii: & p̄cne rō quærit. Quæ assumptiuā quatuor partes habet: cōcessionē: remotionē criminis: relationē criminis: cōparationē. Cōcessio duas partes habet: purgationē: & des̄pationē. In purgatione tria sūt: imprudētia: casus: necessitas. In purgatione factū cōcedit: sed faciētis auimus excusat. In des̄patione uero factū: & culpa cōcedit: sed tñ uenia postulat. Et hæc qd̄ ptes sūt iurisdicialis cōstitutionis: nā negociālis nullas ex se ptes sūdīt: & hæc qd̄ cōstōnes sūt: q̄ ex re ipsa sumūt disc̄ptationis cōtrouersia: quæ enī i scripto cōtrouersia uersatur: sūt scriptū: snia: ambiguū: cōtrariæ leges: & sub hac cōstitutione status cōtinet. Aut qd̄ nōnulli addūt: recte ne factū eē uideat. h. d. quia hoc supfluo faciūt. nā quære re q̄le sit: sub ḡn̄ali cōstitutione cōtinet. Aut ambigue: ambiguū dicit: qd̄ i duas uel plures partes trahit pōt. Cōtrariæ leges: quū alia uetat: alia pmittit. A snia scriptura: hæc cōtrouersia sit: quū altera pars sniam: altera scriptū des̄dit. Subiecta quædā eē argumēta: nā unaquaq; cōstitutio p̄pria

cōtrita præcepta didicisse. Primū oratoris officiū eē dicere ad p̄suadēdū accōmodate. Deinde eē oēm orationē aut de infinita rei q̄onē: sine designatiōe p̄sonarū: aut tēporarū: aut de re certis i p̄sonis ac t̄pibus locata. In utraq; aut re: quicquid i cōtrouersiam ueniat: i eo q̄ri solere aut factū ne sit: aut si ē factū: q̄le sit: aut etiā quo noie uocet: aut qd̄ nōnulli addūt: rectū ne factū eē uideat. Existere aut cōtrouersias etiā ex scripti interpretatione. In quo aut ambigue qd̄ sit sc̄ptū: aut cōtrarie: aut ita ut a snia scriptura diff̄eriat. His aut oibus partibus subiecta quædā

habet argumēta: qbus cōfirmari pōt. Sed causaz: Nūc breuiter pstringit tria genera causarū. s. iudicialē: demonstratiuū: & deliberatiuū. iudicialis finis ē æq̄tas. Oīa. n. argumēta: quæ ī hoc ḡnē tractātur: cōtēdūt: ut æquū eē oñdat' id de quo agit'. Deliberatiui finis ē utilitas. Demonstratiui uero laus. uel demonstratiui finis ē honestas: deliberatiui honestas & utilitas. A cōi qōne: uidelicet ab īfinita: quæ thesis dicit'. In qnq; ptes: qnq; ptes itegrales pstringit rhetoricæ facultatis. s. uentionē: dispositionē: elocutionē: memoriā: & pnūciationē. Deberet repire: ad inuentionem ptinet. Inuenta nō

eē argumēta ppria: sed cāz: q̄ sūt a cōi quæstione seiūctā: p̄tim ī iudiciis uersari: p̄tim ī deliberatōibus: eē etiā genus tertiū: qd' ī laudādis aut uitupādis hoībus ponere: certozq; eē locos: qbus ī iudiciis utemur: ī qbus æq̄tas q̄rit': alios ī deliberatōibus: q̄ oēs ad utilitatē dirigent' eos: qbus cōsiliū daremus: alios itē ī laudatiōibus in qbus ad p̄sonaz dignitatē oīa referent'. Qunq; eēt oīs oratoris uis ac facultas in qnq; ptes distributa: ut deberet repire p̄mū: qd' diceret: deīde iūeta nō solum ordine sed etiā momēto quodā ac iudicio dispēsare & cōponere: tū ea deniq; uestire: atq; ornare oratiōe: post memoria sepire: ad extremum agere cū dignitate & uenustate. Etiā illā cognorā & accaperā: anteq̄ de rebus diceremus initio cōsiliādos eos: eē aīmos qui audirēt: deinde rē de mōstrandā postea cōtrouersia cōstituēdā: tū id qd' nos itēderemus: cōfirmādum: post q̄ cōtradicerēt: refellēda extrema aut oratione: ea q̄ p nobis eēt: amplificāda & augēda: quæq; eēt p aduersariis īfirmāda atq; frāgēda. Audierā etiā: quæ de oratiōis ipsius ornāmētis traderentur. In qua præcipit' p̄mū: ut pure & latine loquamur: deinde ut plane & dilucide: tū ut ornate: post ad rez dignitatē apte & q̄si decore: singulazq; rez præcepta cognorā. Quæ etiā q̄ maxie pp̄a eēt natura: tñ hisipsis arte adhiberi uiderā: nā de actiōe & de mēoria q̄dā breuia

solū ordine: sed etiā momēto: tangit dispōnem. Dispositionē aut duo ḡnā sūt. unum qd' ē ab artis īstitutione p̄fectū. alter qd' ē ad casū t̄pis accommodatū: hæc duo disponēdi ḡnā hoc loco cōplexus ē. Nō solū ordine: qui ex artis īstitutione p̄ficiscit'.

Sed etiā momēto: ac iudicio: secūdū dispositionē: quæ secūdū oratoris iudicium ad casū t̄pis accommodata ē. Momēto: p̄pter t̄pis necessitatē. Iudicio: p̄pter oratoris arbitriū. Dispēsare: secūdū artis īstitutionē.

Cōponere: p̄ t̄pis necessitate. Vestire: uerbis & sētētiis: hoc ad elocutionē ptinet. Memoria sepire: claudere: munire: plane hoc ad memoriā. Agere cū uenustate & dignitate: hoc ad pnūciationē: dignitate uulū & oris uenustate: ac reliquū corpis motu. Etiā illa cogrā: Nunc instrumēti partes exeqt'. instrumētū aut ē oratio. Ipsius ptes exordiū: narratio: diuisio: confirmatio: cōfutatio: & cōclusio. In diuisione p̄mo uidēdū est: qd' nobis cōueniat cū aduersariis: deinde qd' ī cōtrouersia

relinquat'. hoc fit qū & ea: de qbus diximus: breuiter colligimus: & qbus de rebus dicturi sumus: oñdimus. Amplificāda: tāgit cōclusionē: q̄a oēs cōclusiones: siue p̄ amplificatōne: siue p̄ enumeratōne: siue p̄ cōquæstionē fiunt. Inuētā sūt & ad ea: quæ aduersarioz sūt minuēda & soluēda: q̄ uero nra efferēda: atq; corroborāda: ut efficiat' id qd' intēdimus. Quæ de orationis: tres elocutiōis partes tāgit: elegātiā: cōpositionē: & dignitatē. Elegātiā ē: q̄ facit ut unūq; uerbū pure: ac apte dici uideat'. Huius duæ ptes sūt: latinitas: & explanatio. Latinitas ē: quæ sermonē purē seruat ab oī uitio motū. In hac duo uitia uitāda sūt: solœcismus: & barbarismus. Solœcismus ī oratione fit plurimis uerbis: qū cōsequēs uerbū p̄ori nō accommodat'. Barbarismus ī singulis uerbis: qū aliqd' uerbū uitiose effert'. Explanatio ē: quæ reddit aptā & dilucidā orationē. Ea duabus rebus cōparat'. s. & usitat' uerbis utamur: & ppriis. usitata sūt quæ uersant' ī usu: & cōsuetudine quotidiana. pp̄a sūt quæ eius rei: de q̄ loq̄mur: uerba sūt: aut eē p̄nt. Cōpositio ē: quæ facit ut oēs ptes orationis sint æqualiter pp̄olitæ. Dignitas ē: q̄ uerbos & sniaz exornatiōes cōtinent'. Pure: sine uitio ad solœcismū.

Latina: cōtra barbarismū. Plane: ut usitata uerba sint. Dilucide: ut pp̄ia. Ornate: hoc ad cōpositionē ptinet: in q̄ etiā sup̄ius docuimus: quæ uitia uitāda sint. Ad rerū dignitatē: hoc ad dignitatē ptinet. Aptē: ad sniaz exornationes. Decore: ad uerbos exornationes. Propria essent natura. s. memoria: & pnūciatio: qbus plus natura ualeat: q̄ artificii. Quædā breuia: nā in actiōe. i. pnūciatione sciebā tria eē cōsiderāda. s. uocis magnitudinē: firmitudinē: mollitudinē. magnitudinē

totā eē naturæ. mollitudinē totā eē artis. firmitudinē partim a natura p̄fici: partim etiā declamatio-
tione iuuari. Itēq; in p̄nūciatione motū corporis gestus moderatione formari. In memoria: locost
& imagines cōsiderari. hæc sūt quæ dixit quædā breuia se gustasse. In his enim: Hæc sūt inquit ea:
quæ uulgo a rhetoribus de rhetorica arte tradūtur: quæ quīs nō nihil oratori p̄sint: m̄lto tamē ma-
gis exercitatio cōfert. Quo quidq; referat: certū. s. finē: quo intus ab eo minus aberrat: admonet
ne a p̄posito discedamus. Verū ego: id agit ut ostēdat artis quidē præcepta oratori p̄desse: mul-
to magis tñ exercitationem

Sua sp̄te: uidelicet suop-
te ingenio: sine præceptioe
artis: sine ratioe p̄ceptoris.

Atq; id agisse. s. p̄ exercita-
tionē. Nō illiberale. i. nō ī
dignū ingenuo hoīe. Estis
in cursu. i. quīs uos eā susce-
peritis. Tanq̄ ī acie: nam si
cut ī castris milites: ita ī foro
oratores exercētur. Ludicra.
s. palæstra. Prædiscere
s. declamationibus: Nā ora-
tores. anteq̄ ad ueras causas
in foro agēdas accederēt: se
apud sophistas declamatio-
nibus exercebāt. Declama-
tiones. n. sūt quædā prælu-
dia orādi. Meditari: exer-
cere: ut Virg. Nec iā, furtiuū
dido meditat' amorē. α πο
της μελετης. i. exercitatioe
mutata. l. littera i. d. Verū
illa mox. i. postea: als statim
significat. Equidē p̄bo: lau-
do inqt ueras istas declama-
tiones: non autē modū ipsū
declamādi. Causa aliq̄ po-
sita. s. ficta: quæ tamen ueræ
similis sit: ut exempli gratia
Deliberat Hānibal utrum ī
Italia maneat: an exercitū ī
aphricā traiciat. Hæc causa
deliberatiua ficta quidē: sed
ueræ similis est. Sed plæri-
q; in hoc: ecce causā cur mo-
dū ipsū declamādi nō p̄be-
ga declamationes tantū ad
id exercēt: ut p̄nūciationē
iuuēt: nō ut stilū ipsū dicēdi
meliorē efficiāt. Et uires ex-
ercēt: ut latera firmiora sint

Linguae celeritate: linguā
expeditiorē reddēdo. Ver-
borūq; frequētia: nō s̄niage: unū autē seqtur ex altero: nā ex celeritate linguae uerborū seqtur frequē-
tia. Quod audierūt dicēdo hoīes: qd' audierūt: puerbiū ē: q' dicere frequēter exercēt: assequunt' ut
dicāt: Sed quōcūq; s. nō curātes bñ: an male dicāt. Quāobrē ī ipsis istis exercitationibus. h. d. etiā
si declamationes efficiūt: ut ex tpe dicere possint: uidelicet sine ulla cogitatione: si opus fuerit: tamē
utilius eēt diligētē cōsiderare. Caput autē ē. i. sūma: qd' græci dicūt καὶ φάλαξοϋ. Vult ergo tria eē
gñā declamādi. unū qū ex tpe dicimus. alterū qū p̄mo cogitamus: & sic ad dicēdū uenimus. Tertiū
qū ea q' cogitamus p̄scribimus: postremo p̄nūciamus. Stilus opimus. i. character uberrimus: Er-
go ita se habet declamatio: subita: cogitata: & scripta. Subita ualet ad id ut ex tpe dicamus: si opus

sed magna cū exercitatione præcepta gustarā. In his. n.
fere rebus oīs istorū artificū doctrina uersat': quā ego si
nihil dicā adiuuare: mētiar: habet. n. qdā q̄si ad cōmo-
uēdū oratorē: quo qd'q; referat: quo itus ab eo qd'cūq;
sibi p̄posuerit: minus haberet. Verū ego hāc uim itelligo
eē ī præceptis oībus: nō ut ea secuti oratores eloquē-
tiæ laudē sint adepti: sed q' sua sp̄te hoīes eloquētes fa-
cerēt: ea quosdā obseruasse: atq; id agisse: sic esse nō elo-
quētiā ex artificio: sed artificiiū ex eloq̄ntia natū. Quod
tñ (ut ante dixi) nō eiicio: ē. n. etiā si minus necessariū ad
bñ dicēdū: tñ ad cognoscēdū nō illiberale. Ea exercitatio
quædā suscipiēda uobis ē: q̄q; uos qdē iā pridē estis ī cur-
su: sed ii q' ingrediūtur ad studiū: q; ea q' agēda sūt ī fo-
ro tanq̄ ī acie p̄nt etiā nūc exercitatione q̄si ludrica præ-
discere ac meditari. Hæc ipsā inqt Sulpitius nosse uolu-
mus: attamē ista q' abs te breuiter de arte decursa sunt:
audire cupimus: q̄q; sūt nobis quoq; nō iaudita. Verū il-
la mox: nūc de ipsa exercitatione qd' sētias quærimus.
Equidē p̄bo ista Crassus inqt: q' uos facere soletis: ut cā
aliqua posita cōsimili causarū earū: q' ī forū deferunt: di-
catis q̄ maxime ad ueritatem accōmodata: sed plæriq; ī
hoc uocē modo: neq; eā sciētē & uires exercēt suas: & li-
guæ celeritate icitāt: uerborūq; frequētia delectant': in
quo fallit eos: qd' audierūt dicēdo hoīes ut dicāt: efficere
solere. Vere. n. etiā illud dicit' puerse dicere hoīes: puer-
se dicēdo facillime cōsequi. Quāobrē ī istis ipsis exerci-
tatiōibus: & si utile ē etiā subito sæpe dicere: rñ illud uti-
lius: sūpto spatio ad cogitandū paratus atq; accuratius
dicere. Caput autē ē: qd' ut uere dicā mīme facimus: ē. n.
magni laboris: quē plæriq; fugimus: q̄ pluri uū scribere
stilus opimus: & præstantissimus dicendi effector atq;

fuerit. Cogitata: ut proutius & accuratius dicatur. Scripta: ut copiosius & ornatus. Effector. i. au-
ctor. Magister. i. doctor. Cōmētatio: Tria sūt q̄ quādā iter se similitudinē habēt: cōmētatio: cogi-
tatio: cōsideratio: q̄ ita se habēt: sicut memoria: itelligētia: puidētia. Cōmētatio ē. u. v. n. u. c. o. i. memo-
ria: cogitatio ē τ y . i. intellectus: quē græci ενοαγ uocat. cogitatio facit: ut res ipsas iueniamus. con-
sideratio: ut quæ iuēta fuerint: ornatis uerbis: & sententiis eloq̄mur. Ergo inuētionē tribuit cogi-
tationi: elocutionē scriptioni. Prudētia: physica uirtutis. Acie: p̄spicitate: acumine. Genus: q̄li-
tas. Maxime illustra. i. u-
sitata: & ppria. Sub acu-
mē. f. scribētis. Succedant:
quasi ordie quodā: & ita tā-
git elegantiam. Tum ipsa
collocatio: tangit cōpositio-
nē. Cōformatio. i. cōcinni-
tas. Nō poetico numero:
quia nō ita astrictus ē pedi-
bus orator sicuti poeta: sed
tamē & ipse pedibus utitur
sicut & Quintilianus docet.

magister neq; iniuria. Nam si subitā & fortuitā oratio-
nem cōmētatio & cogitatio: facile uincit: hanc ipsā p-
fecto assidua ac diligēs scriptura superabit. Omnes enī
siue artis sunt loci: siue ingenii cuiusdam ac prudentiæ
q̄ modo īsunt in ea re de qua scribimus: īquirētibus no-
bis: omniq; acie īgenii contēplātibus: ostēdunt se & oc-
currūt: omnesq; sniæ. Verbaq; oīa quæ sūt cuiusq; ge-
neris maxie illustra: sub acumē stili subeāt & succedāt
neesse ē: tum ipsa collatio cōformatioq; uerboꝝ pficit
ī scribēdo: nō poetico: sed quodā oratorio modo & nūe-
ro. Hec sūt quæ clamores & admiratiōes in bonis orato-
ribus efficiūt: neq; ea q̄sq̄ nisi diu multūq; scriptitarit
etiā si uehemētissime se ī his subitis dictiōibus exercuerit
cōsequet. Et q̄ a scribēdi cōsuetudine ad dicendū uenit
hāc affert facultatē: ut etiā subito si dicat: tamē illa quæ
dicant: similia scriptoꝝ eē uideāt. Atq; etiā si quādo in-
dicēdo scriptū attulerit aliqd̄ q̄ ab eo discesserit: reliq̄
similis oīo cōseq̄t: ut cōcitato nauigio cū remiges iha-
buerit: retinet tñ ipsa nauis motū & cursū suū: ītermis-
so īpetu pulsuq; remoꝝ: sic in orōne ppetua cū scripta
deficiūt: parē tñ obtinet oratio reliqua cursū: scriptoꝝ
similitudine & ui cōcitata. In quotidianis autē cōcitati-
onibus eqdē mihi adolescētulus pponere solebā illam
exercitationem maxime: qua. C. Carbonē nostrum illū
inimicum solitum esse uti sciebam: ut aut uersibus p-
positis quammaxime grauibus: aut oratiōe aliqua lec-
ta ad eum finem quem memoria possē comprehendere:
eam rem ipsam: quam legissem uerbis aliis q̄ma-
xime possē lectis pronunciam: sed post animaduer-
ti hoc esse in hoc uitii: q̄ ea uerba: quæ maxime cuiusq;
rei propria: quæq; essent ornatissima: atq; optima oc-
cupasset: aut Ennius si ad eius uersus me exercerem:
aut Gracchus: si eius orationem mihi forte proposu-
issem. Ita si iisdem uerbis uterer: nihil prodesse si ali-
is: etiam obesse: qum minus idoneis uti consuescerem.

itētionē: siue corpus labore exercitatū fuerit. C. Carbonē: de quo supius dixit. Finē: mēsurā: tātū
inqt legebā: q̄tū memoria cape poterā: Eā rē: eundē sensū. Verbis aliis qd̄ maxime possē lectis:
uerbis p̄ uiribus electis. Minus idoneis. i. deterioribus. Nihil pdesse: quia nulla erat exercitatio.

Hæc sunt: quæ clamores:
exercitationis iquit institu-
ta tātū ualēt: ut excitare pos-
sint multitudinē ad plausū:
& doctiores ī admirationē:
siquādo scriptū aliqd̄ attu-
lerit: qū argumēta nra pba-
re uoluerimus. Ut cōcita-
to nauigio: pulcherrima est
similitudo: quā a nauiganti-
bus sumit. In quotidianis
aut cōcitatiōibus: Diximus
de exercitatione scriptiōis:
modo uideamus de exerci-
tatione dictiōis quotidiana.
næ. Duo aut genera exercē-
di eē dicit: qbus ipse adole-
scētulus uti cōsueuit: quorū
alterū alteri pponit. Primū
eiusmodi ē: ex uersibus: aut
orationibus aliq; q̄maxie
grauibus: snias q̄ plurimas
memoria cōprehendere: &
eas aliis uerbis: q̄ ab inuēto-
ribus earū tractatæ sint: ef-
ferre. Alterū exercēdi genus
ita se habet: græcas sumorū
oratoꝝ oratione explicare
& ex græcis latinas facere:
& hoc supiori antepōnit.

In quotidianis: ideo quoti-
dianis dicit: ut differētiā oī-
dat ab scriptione: q̄ nō nisi
supate ocio scribere q̄sq̄ po-
test. Cōcitatiōibus. i. exer-
citationibus: nā oīs exercita-
tio: cōcitatiō ē: siue animus

Postea mihi placuit: ecce aliud genus exercitationis. Dūmodo eēt idonea: sicut præcipit in arte poetica Horatius. Iam uocis & spūs: dixit de exercitatione: quæ optimū efficit dicēdi character: nūc de exercitatione dicit: quæ ad p̄nunciationē prinet: quæ gestu corporis: uenustate uultus: & oris: ac uocis moderatione continet. Iam uocis: in uoce p̄ exercitationē firmitudo & mollitudo cōparatur: nā magnitudo tota ad naturā pertinet: ut ante diximus. Natura enim præstat: ut sonū magnū: & canorū habeamus. Spiritus: ut firmiora latera sint ad lōgas p̄odos. Linguae motus: ut expeditio & solutio liguae fit.

Nō artis indigēt. i. magis ī exercitatione cōsistūt: q̄ ī p̄ceptione. Quibus ī rebus in hac exercitatioē nihil aliud præcipere possumus: nisi ut eligamus: quorū similes eē uelimus. Actores: Mimi: Quorū similes: ne imitemur inuenustos & iēptos

Deformitatē: cōtra uenustatē uultus. Prauitatē: ineptitudinē: in gestu. s. totius corporis. Istā locorū simulacrorū: nā memoria artificialis duabus rebus cōtinetur locis & imaginibus. Educēda deinde: Quintilia. totū hūc locū accipit: quum de exercitatione scriptionis p̄cepta tradidit. Educēda deinde: translatio a militibus: qui præludiis quibusdā se ad certamē præparāt: ita causi dici in foro cōtestata lite faciūt. Dicitio. i. character dicēdi. Ex hac domestica: q̄ domi exercet. Umbratili: quia sub testis: siue in schola hoc exercere solemus: & p̄sistit in trāslatione: umbratili: q̄ si ī tētorio. In agmē: i. in turbā populū. In pul-

Postea mihi placuit: eoq; sū usus adolescēs: ut sūmorū oratorū græcas orōnes explicarē: quibus lectis hoc assequeremur: ut quā ea q̄ legerā græce: latine redderē: nō solū optimis uerbis uterer: atq; usitatis: sed etiā exp̄merē quādā uerba imitādo: q̄ noua n̄ris eēt: dūmodo eēt idonea. Iā uocis & spūs & totius corporis: & ipsius linguae motus & exercitatioēs: nō tā artis indigēt: q̄ laboris quibus ī rebus habēda ē rō diligēter: quos imitemur: quorū similes uelimus eē. Intuēdi nobis sūt nō solū oratores: sed et actores: ne mala cōsuetudinē ad aliq̄ deformitatē prauitatēq; ueniamus. Exercēda ē etiā memoria: ediscēdis ad uerbū q̄ plurimis: & n̄ris scriptis & alienis. Atq; ī ea exercitatio nō sanē mihi displicet adhibere si cōsuecris etiā istā locorū simulacrorūq; rōnem: q̄ ī arte tradit. Educēda deinde dicitio ē ex hac domestica exercitatioē & umbratili mediū ī agmē: i. puluerē: i. clamorē: i. castra atq; aciem forensē: subeūdus usus oīum: & periclitandæ uires igenii. Et illa cōmētatio īclusa in ueritatis lucē p̄ferēda ē: legēdi etiā poetarū: cognoscēda historia: oīum bonarū artium scriptores ac doctores & legēdi & puolutādi: & exercitatiois cā laudādi: īterpratādi: corrigēdi: uitupādi: refellēdi: disputādūq; d̄ oī re ī cōtrarias p̄tes: & qcqd erit ī q̄cūq; re: qd̄ p̄babile uideri possit eliciēdū: atq; dicēdū: p̄discēdū ius cīle

uerem: quasi in strepitū pedum. In clamorem. s. litigantiū. In castra: in foro. In aciem forensē: cōtra aduersarios nostros. Subeūdus usus: id est subeūda est consuetudo: uel experientia omnium rerum. Periclitandæ: experiendæ: nam periculū idem est quod experimentum: ut Terentius: Fac periculum in litteris: fac in palæstra. & deducitur a uerbo antiquo perior periris: quod non est in usu. Cōmētatio: rerum fictio: quas sæpe meditatū fueris. In lucem proferenda est: in claritatem p̄babiliter dicendo. Legēdi poetarū: ut fabulas scire possimus: qui uero poetarū potissimū sint ab oratore legēdi Quintilianus præcipit. Historia: ut exemplis abundemus. Doctores: ad bonas artes. Scriptores: ad historias. Interpretandi: exponendi. Corrigēdi: emendandi.

Vituperandi: improbandi. Refellēdi: infirmādi. Laudādi: quasi boni. Interpretandi: si obscuro. Vituperandi: quasi uitiosum. Refellēdi: si falsum. Disputādūq; de omni re. i. quasi controuersia cōstituenda est: ut aduersus eos dicamus: qui aliquid scripserint. Exercitationis: modi quatuordecim: fabula: historia: narratio: utilitas: sententia: improbatio: locus cōis: laus: uituperatio: imitatio: comparatio: descriptio: thesis: legislatio. Fabula quidē: & narratio: non multum indiget exercitatione. Fabula: siue historia: utilitas: sententia: ac thesis: deliberatiui sunt generis. Improbatio: comprobatio: locus cōmunis: iudicialis sūt generis. Laus: uituperatio: imitatio: comparatio: demonstratiui sunt generis. Legēdi poetarū: fabulam innuit. Legēdi ac peruolutādi: intelligit sententiā: ac utilitatē. Laudādi: quia laus: & uituperatio tractatur. Vituperādi & refellēdi: ad p̄bationem & improbationem. Eliciēdum: excipiēdum. Discēdū ius cīle: ad eam partem: quam diximus legislatio. In quacūq; re: uel in poesi: uel in historia: uel in doctrina philosophiæ.

Cognoscēda leges: ius ē generale: eius partes sūt tres: natura: cōsuetudo: & lex. Lex autē est: quam populus cēturiatis comitiis sciuerit: aut decreuerit. Percipiēda: ad id qđ dixit cognoscēda. Antiquitas oīs. i. mores maiorē: aut ius qđ in scriptis cōtinetur. Senatoria cōsuetudo. i. modus cōsuetudinis senatus. Displina reipublica: ad magistratū: qđ sciam gubernāda: ciuitatis habere debet. Causa imperii. i. oēs res quae p̄tinēt ad augēdū: cōseruandūq; imperiū: quo ī genere sūt milites: classes: uectigalia: quae oīa Cicerō appellat neruos reipublicae. Foedera: ad religionē p̄tinēt. nā naturale est:

cognoscēda leges: p̄cipiēda oīs antiquitas: senatoria cōsuetudo: disciplina reipublica: iura sociorū: foedera: p̄actiones: cā imperii cognoscēda ē: libādus ē ex oī genere urbanitatis facetiarū quidā lepos: quo tanq̄ sale spargat: oīs oratio: effudi uobis oīa quae sentiebā quae fortasse si quādōcūq; patrēfamilias arripuissetis ex aliquo circulo eadē uobis p̄cōtantibus respōdisset. Hęc qū Crassus dixisset: silētiū ē cōsecutū: sed q̄q̄ satis his qui aderāt: ad id quod erat p̄positū dictū uidebat: tamē sētiebāt celerius eē multo q̄ ipsi uellēt: ab eo poratū. Tū Scæuola Quid ē Cotta inq̄: qđ tacetis: Nihil ne uobis in mentē uenit: qđ præterea a Crasso req̄ratis: Immo id me hercule inq̄ ipsū attēdo: tantus enī cursus uerborū fuit: & sic euolauit oratio: ut eius uim & īcitationē aspexerim: uestigia ingressūq; uix uiderim: & tanq̄ ī aliquā locupletē ac refertā domū uenerim: nō explicata ueste: neq; p̄posito argēto: neq; tabulis & signis p̄palā collatis: sed his oībus multis magnificisq; rebus cōstructis ac recōditis Sic modo ī oratione Crassi diuitias: ac ornāmēta eius ī genii: p̄ qđā iuolucra atq; ītegumēta p̄spexi. S; tāta qū cōtemplari cuperē: uix aspiciēdi p̄tās fuit. Itaq; nec hoc possū dicere me oīno ignorare qđ possideat: neq; plane nosse atq; iuidisse. Quin tu igit facis idē inq̄ Scæuola qđ faceres: si ī aliquā domū plenā ornamentorū: uel in

qđ diuidit in religionē: pietatē: gratiā: uindicationem: obseruatiā: & ueritatē: nā in foederibus religiose quaedā ceremoniae sūt. Pactio: ī ueritate cōsistit. Libādus: breuiter attingēdus. Cōsuetudo: Facetiarū: facetiae sunt dicta quaedam urbana sine scurilitate. Tanq̄ sale: nam quēadmodū sale lapidiores sūt epulae: ita etiā orationes facetiis ornatae sūt iocūdiores. Effudi uobis oīa: nūc cōcludit Crassus dicēs: se fecisse id: ut suā de arte oratoria sniam diceret. Quēcūq; etiā eruditū. Patrēfamilias: quēdā priuatū & negotiosū hominē. Circulo: ex aliquo cōuētū: & corona cōfabulatiū in foro. Percontantibus: interrogātibus. Silentiū est cōsecutum. s. ab his qui audiebāt. Satis: sufficiēter. Quod erat p̄positū. s. ut qcqd de exercitatione oratoris sentiret diceret.

Sētiebāt: iudicabāt. Peroratū: finem dicēdi factum. TVM SCAEVOLA: In hoc secūdo capite cōstituit Crassus: ut de oratoria facultate generatim dicat. Post autē ī tot partes diuidit:

quot sūt sermones dialogi: quos in expositione ipsa facile p̄cipietis. Hortat itaq; Scæuola Crassū: ut illa rerū genera: quae oratori attribuit: quasi nō satis explicata: deinceps planius aperiat. Quid id est cur. Attēdo: cōsidero. Cursus: uelocitas: trāslatio a cursore sumpta: q̄ tanta celeritate studiū metū: ut uestigia eius uix p̄spici possint. Vim. i. impetū: & motū: quēadmodū uelocissimi cursoris motū: qđ uidemus: sed uestigia uix p̄spicimus. Ingressūq;: qua cursū fecerit: & gressū suum tetēderit. Locupletē: diuitē. Refertā: plenā ornamentorū omniū. Explicata: euoluta: & explanata. Nā ea quae sūt inuoluta: minus apparēt: explicata uero penitus patēt. Proposito: palam posito ante oculos. Tabulis. s. pictis: nā tabulae pictae magno ī honore apud maiores nostros fuisse cōstat. Signis. i. statuis: nā tabulae sūt picturae: signa uero statuae. Propalā. i. in p̄patulo. Collatis. i. ī ordinē dispositis. Recōditis: abditis: & occultatis iterius: quēadmodū uidemus ī seriniis. Inuolucra: i. p̄ quasdā iuolutiones: p̄sistit ī trāslatiōe: ad id qđ dixit: cōstructis. trāslatio supra ē ab auleis: quibus inuolutis: pictura minus apparet. Integumēta: ad id qđ dixit recōditis. Cōstructis: conglobatis: nā quae cōstructa sūt: iuoluta sūt: quae abstrusa sūt tegumētis: iuoluta sūt. Tegumētis: sicut ī sacris: & arcanis fieri uidemus. Diuitias: copiā. Ornāmēta: doctrinā. Cōtemplari: itueri. Sed differūt aspiciere: & cōtemplari. Aspiciemus qđ subito apparet: deinde oculis nostris subito euanescit. Cōtemplamur quod diligētē ituemur. Tanta: tam praeiosa. Inuidisse: non accipiatur in sua significatione: sed inuidisse interius: ac penitus uidisse. Quin tu igitur: Hic aperte respondet Scæuola Cottae.

Villam: uilla domus est in agris: & uillā dixit: eo q̄ res in agris agebatur. Ea. s. ornāmēta. Sepo-
sita: seorsū pōsita: secreta: abdita. Quin tu igit̄ facis: quādo quidē fateris te p̄cipisse magna quādā
de ingenio Crassi: nec tamē ea intellexisses. In domū: quæ sit in urbe. In uillā. i. in agris. nā domus
in urbe: uilla in agris habitatio est. Tu. s. o. Cotta: qui desiderio spectandoz̄ ornāmētoz̄ cupidus
es. Proferri: promi: palā aperiri. Familiaris. s. ipsi dño ornāmētoz̄. Similiter nūc petas. i. idem
de his rebus: quæ ad oratorē p̄tinent: i ingenio ac scia Crassi latētibus. Eam copiā: eam multitudi-

nē ornāmētoz̄ suoz̄. i. scia
quā oratori attribuere non
dubitauit. Constructā: col-
lectā: compositā. Vno i lo-
co. i. uno ipsius Crassi inge-
nio. Per trassēnam: p̄ fen-
estrā. Est aut̄ similitudo sum-
pta ab his qui domū aliquā
prætereūtes iniectis oculis
p̄ fenestrā aliqd̄ semiplene
uidēt: ita etiā nos: q̄ ea Cras-
si quasi p̄ trassēnā uidimus:
& dicitur trassēna: p̄ quā as-
pectus p̄trāsire pōt. Stri-
ctim: subito: celeriter: breui-
ter. Proferat: exprimat.

In lucē. i. in aptum. Col-
locet. i. generatim oīa euol-
uat: & explicet: ac exponat.
Collocet. s. ordinatim.

EGO VERO: Nūc respō-
det Cotta i p̄sona sui: & Sul-
pitiū dicēs: o Scæuola: nos q̄
dem magno harū rerū desi-
derio tenemur: sed hoc ue-
reor ab homine ita maturo
hæc que ætati suæ nō cōue-
niūt petere: sed tu qui ma-
turius es ætate: id ab eo pe-

te. Ego uero: quotiens parēthesi longior fuerit: quæ quasi hyperbatō uideatur: & quæ quasi ob-
scuram orationē reddere uideatur: ponere solemus coniunctionē aliquā: ut hoc loco. Et hunc: de
monstratiue dixit. Me. s. Cottam. Ab homine grauissimo. i. a Crasso maxime auctoritatis uiro.

Genus huiuscemodi: uidelicet de arte oratoria: ut etiā superius dixit. Isti: Crasso. Elemēta: p̄n-
cipia: & rudimenta puerorū. Nam elementa sunt principia rerū omnium. unde notas litterarū
scriptores elemēta uocant: eo q̄ sint principia orationis: nam ex dictionibus syllabæ: ex syllabis lit-
teræ fiunt: ergo elementū est nota prima orationis. Veniam: beneficiū. Coartauit: constrinxit:
colligauit in unū: & est translatio sumpta a uectoribus. Referit. i. implendo stipauit: & est trāsla-
tio ab his: qui in nauibus onera componūt: qui stipatores dicūtur: eo q̄ paruo in loco multa collo-
cent: Sicut & Crassus breuiter multa comprehendere. Dilatet: aperiat. Explicet: euoluat: aperiat
ad id qd̄ dixit: coartauit. Ego mehercule: Respōdet Scæuola: se quodāmodo cupidū esse: ut hoc
audiat: quæ nunq̄ concupiuit: non solum causa sociorum: sed etiam sua. Nostra causa uolebam. s.
ut de his rebus disputaret Crassus: qui qd̄ a me attinet solebam exercitatione i causis delectari ma-
gis: q̄ artificio eloquentiæ. In causis: tunc quim ad peragēdas causas in foro prodierit. Nunc ue-
ro: sed nunc me etiā incendiisti cupiditate audiendi: ergo quia iādiu tantum ocii non fuit nobis: da
operam: ut hoc consequamur. Exādificare: quæadmodum factis fundamētis opus perficitur: ita
etiam sic facias rogo. Disputationem: quæ de artificio constituta est. Formam: imaginem qua-
si corpus quoddam. Meliorem: utilitate. Maiorem: materia.

Enimvero inquit Crassus: Nunc Crassus subridens quodammodo: & cum admiratione iocunda
inquit: Miror Scæuola: qui cupidus sis hæc audire: & qui a me hoc desideres: qui nec ipse ita pro-
be teneam: ut qui docent: nec si tenerem: digna essent sapientia tua. De adolescentibus uero minus
miror. Neq̄: primo quidem non ita didici: ut aliis tradere possem: q̄ si didicissem: tamen ista
tua sapientia: qui omnem philosophiam: & ius ciuile optime didiceris: digna non essent,

uillā uenisses: si ea seposita ut dicis: eēt: tuq̄ ualde spe-
ctādi cupidus eēs: nō dubitares rogare dñm: ut p̄ferri iu-
beret: p̄fertī si eēt familiaris. Similiter nūc petas a Cras-
so: ut eā copiā ornāmētoz̄ suoz̄: q̄ cōstructā uno i loco
q̄ si p̄ trassēnā prætereūtes stricti aspeximus: i lucē p̄fer-
rat: & suo q̄c̄q̄ i loco collocet. Ego uero inq̄t Cotta a te
peto Scæuola: me. n. & hunc Sulpitiū ipedit pudor ab
hoīe oīm grauissimo: q̄ genus huiuscemodi disputatio-
nis sp̄ cōtēpserit: hæc q̄ isti forsā pueroz̄ elemēta uideāt
exqrere. Sed tu ueniā nobis da Scæuola: & p̄fice ut Cras-
sus hæc q̄ coartauit: & panguste referit i oratiōe sua: di-
latet nobis atq̄ explicet. Ego mehercule inq̄t Mutius: an-
tea uestra magis hoc cā uolebā q̄ mea. Neq̄. n. tanto pe-
hāc a Crasso disputationē desiderabā: q̄ tope eius i cau-
sis oratiōe delector. Nūc uero Crasse mea quoq̄ etiā cā
rogo: ut qm̄ tantū habemus ocii: quātū iādiu nobis nō
cōtigit: ut ne grauere exādificare id opus: qd̄ instituisti
Formā. n. totius negotii opinione: maiore meliorēq̄ ui-
deo: quā uehemēter p̄bo. Eni uero inq̄t Crassus mirari
satis nō queo etiā te hæc Scæuola desiderare: q̄ neq̄ ego

Teneo. i. scio: nam necesse est: ut qui aliquid tradere uoluerit: id perfecte teneat. Docet. s. rhetores. Generis: conditionis. Sapietia. i. maturitate. De istis. s. praecceptis: quae supra in unum collegit Crassus. Peruagatis: diuulgatis. Huic aetati: uidelicet maturae. Illa: quae tu dixisti oportere in eae oratori. An tu: Scaeuola inquit: Quid est quod mireris Crasse: haec optare quis sint coe: & uulgaria: tam e audieda sunt. Naturis: quo incitarentur: & reprimerent hominum mentes. Incitant. s. p. amplificatio ne. Repmuntur: p. coquestione. Tu: uocatiui casus est. Coibus: quae uulgo traditur de arte oratoria. s. tria esse genera causa ru: demonstratiuum: delibera tiuum: & iudiciale. Et q. ptes rhetoricae sunt quinq. inueticio: dispositio: elocutio: memoria: & pnuciatio. Huic aetati. s. nrae maturae: & graue sceti. De historia: uidelicet ut documeta maiore teneat memoria. De antiq. tate: de moribus maiore nostro ru. De nostro iure: quod pfecto magna grauitate dignu est. Ego. n. hac sciam: o Crasse no dubitaba unq. historias: & copia rege oim: & philosophiae in tua prudentia ee: sed artificiu oratoris nunq. uidera. Sciencia: iuris ciuilibus

teneo: uti hi q. docet: neq. sunt eius generis: ut si optime teneret: digna eent ista sapia: ac tuis auribus. An tu inquit ille: si de istis coibus & puagatis uix huic aetati audiedu putas: etia ne illa negligere possumus: quae tu oratori cognoscenda ee dixisti: de naturis hominu: de moribus: de ronibus his: qbus hominu metes & incitatur & repmuntur: de historia: de antiq. tate: de administratione rei pu. deniq. de ipso nro iure ciuili: hac. n. ego oem sciam & copia rege in tua prudentia sciebam esse. In oratoris uero instrumeto: ta lautam supellectile nunq. uidera. Potes inquit igit Crassus ut alia omittam innumerabilia: & imesa & ut ad ipsu ciuile ius tuu ueniam: oratores putare eos: quos multas horas expectaui: quu in capu pperare: & ridet & stomachas Scaeuola: cu Hypsenus maxima uoce plurimis uerbis a. M. Crasso praetore contenderet: ut ei que defedebat ca cadere liceret. Cn. aut octauius ho cofularis no minus longa orone recusaret: ne aduersarius ca caderet. Ac ne is p. quo ipse diceret turpi tutelae iudicio atq. oi molestia stulticia aduersarii liberaret. Ego uero istos inquit oratores no puto: memi. n. mihi narrare Mutiu n. mo oratoris noie: s. ne foro qude dignos uix putaf

Copia: ta philosophiae naturalis q. moralis. Instrumeto: oratione. na instrumetu oratoris pprie est oratio lauta: & abundans.

POTESIGITVR: Nunc Crassus hortatu Scaeuolae incipit singlatim de his rebus disserere: quas supius summatu pcurerat: oratori necessarias: & iter caetera rege genera: que oratori attribuerat:

iuris ciuilibus sciam quoq. oratori retineda ee dicit. In hoc igit capite tertio agit de iure ciuili: quod ita p. tinet ad iudiciale genus causae: ut sine hoc nihil: aut pax ualeat orator. Igit: quu qude ultis de his rebus disputari: de iure ciuili pmu dicamus. Tuu: ius ciuile: qa iuriscosultus erat Scaeuola. Alia. i. alia aq. rege sciam atq. doctrina. Innumerabilia: ut supra dixit necessaria ee oratori: uidelicet phiam: antiq. tate: historia & caetera huiusmodi. Ridet. s. actor: & defelor: uidelicet Hypsenus & Cottus: p. ignoratia iuris ciuilibus. Stomachas: qa ppabat in capu martiu: ubi futura erat comitia: expectaui tu ut ta stultae actonis exitu uideret. Stomachas. i. irascens: & e sermo graecus. Lex e duodeci tabulage: nihil extra cam petito: si petieris ca cadito. Hypsenus q. acensatus erat: petebat a ptore: ut aliter atq. in scriptura erat cam agere liceret ex comodo suo: un & ipse clies a ca sua cadebat. petebat igit aliqd. extra cam. i. ut a ca sua caderet: qud qu defelor no itelligeret: negabat id facere: & qa utetq. ius ciuile ig. rabat: in huc errore deuenert. Cadere aut a ca: e aduersario in cam cocedere: qud plariq. faciut: ne maiora icomoda icurrat. Cn. aut octauius iterptabat ca cadere: ne omisa pma actioe alia denuo istituere liceret. Cotederet: peteret: qa iterptabat no ca cadere aduersario cedere: sed a ca cadere ee pore actione omittere: & alia deide istituere. A. M. Crasso: apd. que iudiciu hebat. Ut liceret ca cadere qa defedere credebatur petedo: ut liceret ei: que defederet ca cadere. i. amittere lite. na qud aliud e ca cadere: nisi pdere lite. Sed hoc ipsu qu faceret: no itelligebat: & hoc eueniebat pp. iuris ciuilibus ig. rati.

Cn. aut octauius: Cn. octauius iuris ciuilibus impitus: illi rei no p. uidebat: na si p. uidisset lite obtinisset. Ac ne is: ordo est: ac recusaret ne is in iudicio: & oi molestia liberaret. Turpi tutelae: bn. turpi: quu qude eu. comdenari studebat: que defedere credebatur. Stulticia: pp. stulticia aduersarii: q. cocedebatur clieti suo: ut ca cadere liceret. Ego uero: ridet Scaeuola Crasso: Tu q. ris: ne hoies huiusmodi oratores putet? R. rideo: & hos no puto ee oratores. Istos: sicuti fuit Hypsenus & Octauius. Mutiu. s. augu. te Scaeuola: q. senior erat.

Atqui: Crassus dicit Octauio & Hypseno eloquentiã nō defuisse: sed eã: q̄ iuris ciuiliſ periti crãt nihil eis p̄fuisse. Illis patronis. ſ. Hypſeno & Cottã. Dicẽdi ratio. i. ars. Copia. i. exercitatio. Agẽdo lege. i. legitime agẽdo: ſiquidẽ lege ageret plus alter petebat: q̄ cõcedebat a lege duodecim tabularũ. Alter. ſ. Hypſenus. Quod cũ impetraſſet. ſ. a p̄tore cauſa caderet. Quod. ſ. pluſ q̄ lex cõcederet. Alter. ſ. Cn Octauius. In actione: q̄a in actione erat: ut ſemel cõteſtata lite: uel dãnare tur: uel abſolueret. Ille uero hoc plus addebat: ut quæreret: nũqd cauſa itermiſſa aliter ex cõmodo ſuã agi poſſet? Vetus atq̄ uſitata: in lege ẽ: q̄ ante tempus agit: inutiliter agit: i hũc errore ſiqs incidiſſet: qũ de nouo eãdẽ cauſã ſuo tpe acturus eẽt: petere ſolebat a p̄tore: ne ſibi actio illegitime i choata fraudi eſſet. Erat ergo p̄toria exceptio: ne i utilis eſſet actio intẽpeſtiua eius cauſã: quã legitime rursus ſuſcipet. Quã ideo petebatur exceptio: ne cũ diſpẽdio nouãdã itegro iſtitui oporteret actionẽ. Cõcedebatur itaq̄ ea petitori exceptio. Tollebat. n. illa exceptio: qua uti potuiſſet is: q̄ debebat: nō admitti oportere actionẽ: de qua iudicãtũ antea fuiſſet. Reprehendit ergo Crassus eũ: q̄ exceptionẽ dari peteret inficiãti quã inuẽta ſit ex cõmodo petẽtis. Nobis. ſ. me Crasso ſedẽte: quia aſſeſſor erat Põpeii p̄toris in tribuna li ius dicentis. Aſſeſſor: id eſt iudex. Homo: ſcilicet cauſidicus. Ex numero: ſcilicet eloquentum. Vnde:

Atqui nō defuit illis patronis eloquẽtia: inq̄ Crassus: neq̄ dicẽdi rō: aut copia ſ; iuris ciuiliſ ſcã: q̄ alter plus lege agẽdo: petebat: q̄ q̄tũ lex i. xii. tabulis p̄miſerat: q̄d qũ i petraſſet cã caderet. Alter iniquũ putabat: plus ſecũ agi: q̄ q̄d eẽt i actione: neq̄ itelligebat ſi ita eẽt actũ: litẽ aduerſariũ p̄ditur: qd i his paucis diebus: nōne nobis in tribunali. Qu. Põpeii p̄toris Urbani familiaris nr̄i ſedẽtibz: hō ex numero diſertorũ: poſtulabat ut illi unde peteret: uetus atq̄ uſitata exceptio daret: cuius pecuniã dies fuiſſet: q̄ petitoris cã cõparatũ eẽ nō itelligebat: ut ſi ille inficiator p̄baſſet iudici: añ petita pecuniã eẽ: q̄ eẽt coẽpta deberi: petitor rursus qũ peteret exceptio ne excluderet: qd ea res in iudiciũ antea ueniſſet. Quid ergo hoc fieri turpius: aut dici põt? Quã eũ: q̄ hãc p̄ſonã ſuſceperit: ut amicorũ cõtrouerſias cauſãq̄ tueat? Laborãtibz ſuccurrat: agris medeat: afflictoſ excitet? F iũc i mĩmis tenuiſſimĩſq̄ rebus ita labi: ut aliis miſerandus: aliis irridẽdus eſſe uideatur? Equidem p̄pinquum noſtrum. P. Crassum illũ diuitem: & multis aliis rebus elegãtem hominem: & ornatũ: p̄cipue i hoc efferendum & laudandum puto: q̄ tum. P. Scauolã fratri eſſet ſolitus p̄ſape dicere: neq̄ illum in iure ciuili:

id eſt a debitore: nam petunt creditores a debitoribus. Cuius pecuniã dies fuiſſet. i. exceptio eius pecuniã: cuius pecuniã tẽpus exiſſet: ut poſt legitimũ tẽpus petẽdã pecuniã: tẽpus exciperet nō legitimũ petita. Petitoris: creditoris. Cuius. ſ. ſoluẽdã pecuniã dies exiſſet. Inficiator: negator: debitor. Coẽpta eẽt deberi. i. ante q̄ tẽpus ſtatutũ ſoluẽdã pecuniã eẽt. Excluderet. ſ. a petitione:

Ante. ſ. tẽpus. Dies. i. legitimũ tẽpus. Cõparatũ: cõſtitutum. Quid ergo: nũc cõcludit dicens: Quandoquidẽ his exemplis oſtendimus cauſidicos: p̄pter iuris ciuiliſ ignorantiam irrideri. Eſt ne igitur aliud qd turpius efficere poſſit: qum clienti potius nocere uideatur q̄ p̄deſſe. Hanc perſonã: ſcilicet oratoris: ut tueatur cauſas amicorũ. Controuerſias cauſãq̄: id eſt controuerſias cauſarum: endiadis. Laborantibus: a potentioribus oppreſſis. Aegris: qui conſilio indigent. Afflictoſ: qui omni ope deſtituti ſunt: hoc eſt oppreſſoſ: abiectoſ: deſolatoſ. In minimis: id eſt infimis

Tenuiſſimis: leuibus. Miſerandus: ſcilicet amicis. Irridendus: inimicis. Equidem propinquum noſtrum: nunc p̄pterea Crassum laudat: qui dixit ſe non prius cauſidicum eſſe uoluſſe: q̄ iuris ciuiliſ peritus eſſet: qui qum cãteris in rebus eſſet ornatuſ: id intellexit: non ſatis eſſe eloquentiam ad agẽdas cauſas: niſi etiam ius ciuile adderetur: & alioſ deinde huiuſmodi opinionis commemorat. Propinquum noſtrum: quia de eadem familia fuit. P. Crassus: qui dictuſ eſt diues. Elegãtem: natura. Ornatum: doctrina. Efferẽdum: extollendum: p̄dicandum: laudãdum: & aphareſis eſt. Scauolã: auguris. Solituſ dicere. P. Scauolã frater ad Crassum ita locutuſ eſt: Nec tu iuri ciuili ſatiſfacereſ: niſi eloquens eſſeſ. Cui Crassus: Nec ego inquit prius cauſidicus eſſe uoluĩ: q̄ iuris ciuiliſ ſcientiam tenerem. Ordo eſt: qum. P. Scauolã frater ſolituſ eſſet ei Crasso: ſcilicet dicere: nec illũ ſcilicet Crassum ſatiſfacere & cãtera: aut ſcilicet Crassus & cãtera: p̄ parẽtheſim legi.

Satis facere: satisfacere: ut Alconius pædianus dicit: est tantū facere: quantū satis ē. Assumpsisset: eū iure ciuili. Quod quidē: uidelicet addidisse dicendi copiā iuri ciuili. Filius eius. f. P. Scæuolæ. Tractare causas. i. causidicū eē. Quid uero ille. M. Cato: pbat exēplo maioris Catonis. Ille. f. Cato maior: q̄ cēforius ē appellatus: & orator eximius. Quantā illa tpa: i qbus Cato fuit: neq; n. uiri adeo docti erāt: sicuti postea fuerūt. Tēpus: generale. Aetas: uero magis specialis. Omnium: f. suæ ætatis. Verecūdius hac de re: quia uidebat quodāmodo iſectari. M. Antoniu: qui & si oium

fatis illi arti facere posse: nisi dicēdi copiam assūpsisset: qđ qđē hic q̄ mecū cōsul fuit: filius eius: ē consecutus; Neq; se ante causas amicor; tractare: atq; agere cōpisse q̄ ius ciuile didicisset. Quid uero ille. M. Cato: nōne & eloquētia tāta fuit: quātā illa tpa atq; illa ætas in hac ciuitate ferre maximā potuit: Et iuris ciuilibus oium pitissimus. Verecūdius hac d' re iā dudū loquor: q̄ adest uir i dicēdo sūmus: quē ego unū oratorē maxime admiror: sed tñ idē hoc semp ius ciuile cōtēpsit: ueq; qm sniæ atq; opōnis meæ uoluitis eē p̄ticipes: nihil occultabo: & quoad potero uobis exponā qđ de quaq; re sētiā: Antonii incredibilis quādā & ppe singularis & diuina uis īge nni uidetur: si hac sciētia iuris nudata sit: posse se facile cæteris armis prudētiæ tueri atq; defēdere: q̄obrem hic nobis sit excaptus. Cæteros uero nō dubitabo p̄mū ier tix cōdēnare: sentētia mea: post etiā ipudētiæ: nā uolita re ī foro: hærere ī iure: ac prætor; tribunalibus iudicia p̄ uata magnar; rez; obire: ī qbus sæpe nō de facto: sed de æquitate ac iure certet: iactare se in causis cētū uirialibus in quibus usucapionū: tutelarū: gētilitatū: agnationū:

Antonius. Sit excaptus: qum de his loquor ineptis: Antoniu excipio: q̄ ille id suo pte ingenio cōsequit. Cæteros uero. f. excepto Antonio. Inertix: q̄ ius ciuile nō discāt. Impudētiæ: qđ ad agēdas causas se cōferūt. Nā uolitarē in foro. i. huc atq; illuc se circūferre: sicuti causidici facere solent qui suā operā modo huic: modo illi pollicent; & causas eoz; se defēuros. Hærere. i. dubitare. f. in iure: qū ad agēdas causas ueniūt: dubitāt: si qđ iure agēdū fuerit. Obire: adire ad iudicia: q̄a igno rare: quæ ad publica ptinēt: turpe ē: ignorare quæ ad puata: turpissimū. De facto: an sit: qđ sit: & quale sit: & p̄mū qū quærit an factū sit: ī cōiecturali cōstitutione positū ē: deinde qđ sit ī diffinitiuā: deinde quale sit generalis. De æqtate ac iure. i. de æqtate iuris: hoc ē de negociāli & legitimo statu. Iactare: gloriari ambitiosus. In causis cētū uirialibus: in causis de qbus cētū uiri iudicabāt: hic cētū uirialia iudicia dicta sūt: quæ uersabant ī his ferme cōtrouerſis: uidelicet usucapionū: tutelarū: & eiufmodi quæ sequūtur. Centū uiri erāt: paulo plures: q̄ cōstituebātur: qū tres ex unaquaq; tribu exciperent: sed ut cōmodius nominarent: cētū uiri sūt appellati. In qbus usucapionū: uidelicet de tpe usucapionis: qđ legitimū sit. Hoc aut diffinit institutor; lib. i. Nā triēnio usucapio ē iter p̄ntes & rebus mobilibus: decēnio de rebus immobilibus: uigēnio iter absētes de rebus immobilibus: q̄ nō tāti tps usucapionē fecerit: possessione excidere pōt. Diffinit aut a Modestino sic: Usucapio ē acquisitio uel adiectio domini: p̄ cōtinuationē possessionis tps lege diffiniti. Tutelarū: quæ dant pupillis imuberibus. Tutelar; tria sūt genera: aliæ testamētariæ: siue hæreditariæ: aliæ legitimæ: aliæ dati uæ nā pueri post quartūdecimū annū: puellæ uero post duodecimū ī sua tutela sūt: postea uero p̄ curatores succedūt: ut ī iſtitutis patet. Est aut tutela: ut Seruius iuriscōsul. diffinit: Ius ac prās ī capite libero ad tuēdū eū: q̄ p̄ ætatē suā spōte se defēdere neq; iure ciuili data ac pmissa. Gētilitatū: qū d' gēte & familia q̄rit: q̄s cui p̄ximior sit familiæ: quē ad hæreditatē admittere oporteat. Agnationū q̄s sit p̄ximior agnationē: Sed differētia ē iter agnationē: cognationē: & gētilitatē. agnati dicunt q̄ ex linea paterna: usq; ad septimū gradū descēdūt. cognati q̄ ex m̄na potius. gētilitas utrosq; cōplectit

eloquētissimus illo tpe fuit tamē nunq ius ciuile discen dū putauit. Verū qm sniæ sed tamē q̄a me coegistis ut meā de oratore sniam exp̄ mā: non occultabo qđ qđ ad id ptineat: & hoc faciam nō ut aliqd cōtra Antoniu dicā: sed ut uolūtati uestræ morē gerā: q̄ hoc a me tan tope petiistis. Participes: ut meā sniam uobiscū cōicē

Exponā: declarabo. De quaq; re. i. generatim. An tonii incredibilis quādā: ui de q̄ apte Crassus excuset Antoniu: & tñ dicat orato res cōtēnendos eē sine iure ciuili. hoc dicit. sed si Anto nius hoc facit: tamē nō ē idē faciēdū oibus: q̄a non puta bat hoc. f. iniuriæ eē: ut uide licet de iure ciuili dicā: q̄ ip se fortasse incredibili: & sin gulari ingenio sit: nā oēs id facere pōt. Diuina uis: uit tus quæ ē in. M. Antonio.

Etiā si nudata. i. quīs sit sine hac scia iuris ciuilibus. Hic. f.

Alluionū: ut si ui atq; impetu fluminis pars alicuius agri aggerat in aliū agrū: cedit in possessionē eius: cuius ē ager: sicut institutoꝝ libro. ii. cōtinetur de rerū diuisione. Lucanus huius rei pitus ait: Illos terra fugit dños: his rura colonis Accedūt: donante pado & cætera. Circuluuio: ē qum partem alicuius agri rapidus amnis in alueū suū ipulerit: & in modū insulæ circuluuī: iure uicinioris erit. Nexoz; mancipioꝝ: secūdū Varronē: nexus ē liber: qui opas suas in seruitute p pecunia: quā debet dño: p̄stabat. Mācipiū aut seruus: siue aliud aliqd ex his: quæ possident: quæ i potestate dñi do-

no uel pecunia pōt ab altero mācipari: uel qui iā mancipatus ē: ut qui bello capiūtur. & dicit mācipiū: eo q; manu capi possit. Parietū: si paries cui domus utrinq; cohæreat: i dubiū uenit utrius eē debeat: an alterius: an utriusq;: & hoc in iure ciuili tractat. Luminū: ut siqs uicinum phibeat parietes ædificare: aut exædificatos d̄moliri cogat: eo q; obstet luminibus ædium suaz. Lumē aut. i. ut cœlū uideat: Si cut paulus diffinit: qui facit differre inter p̄spectū: & lumē. Nā p̄spectus etiā ex inferioribus locis ē: lumē ex inferiore loco nō ē. Fluminū: nō solū irriguū: qd̄ p̄terlabitur cāpos: uerū etiā piscosū: utrius eē debeat q̄ritur: utq;

piscatio sit unius: uel pluriū: uel publica uel p̄uata? Stillicidioꝝ: q̄a pōt uicinus phiberi: ne domū ita ædificet: ut i areā uicini sui pluuia de tecto cadat: q̄a si hoc fieret: a uicino pōt phiberi si uoluerit. Stillicidiū ē gutta quæ de tecto in terrā cadit: a stilla & cado dictū. Testamētoꝝ: p̄pter quædā solēnia: quæ in cōdēdis testamētis regrunt: cōtra qd̄ siqs fecerit cōtinuo testamēta rescident: aut q̄a p̄teritus ē filius sine legitima causa: aut posthumus natus ē: q̄ nec causā quidē afferre potuit ullā ex hæredādi legitima: quas iuriscōsulti quatuordecim eē uoluerūt. Ratoꝝ: firmoꝝ: in qbus quærit: qs̄ p̄mus: qs̄ secūdus: qs̄ tertius: p̄mus ascēdēs: secūdus descēdēs: tertius collateralis: hæc fūit: qū ab i testato aliqs̄ morit. Cuius atq; peregrinus: uel p̄rogatione: uel p̄uilegio: uel mācipio ciuis habebit: nisi forte dediticius fuerit: ut in sequētibus de Caio Mācino dicit: alioq; peregrinus erit. Seruus: si perius dixit: quæ nōnunq; quæri solēt: cuius mācipiū: an seruus eēt: nūc dicit de cōditiōe ipsius. In signis: magnæ & nobilis impudētia. Illa uero: nūc p̄ similitudinē ostēdit: cur ridēdus sit arrogās. dicit. n. quæadmodū ridēdus ē: q̄ si minorē lēbū gubernare nesciat: maioris nauigii gubernationem accipe uellet: ita ille deridēdus ē orator: q̄ qum minores causas sustinere ac defendere nō possit: maiores suscipiat. ille impudēs ē: q̄ ad agēdas causas se cōfert: q̄ uero maiores causas se p̄fiteri scire defendere arrogās est. Maiores: ut septiremes: & p̄ exēplū p̄bat. Tu mihi: qū fatis cognoscere nō possis stipulatiūculā: nec tabellas: ego tibi maiores causas cōmittere audebo: q. d. nullo modo. In circulo: i cōuētū. Stipulatiūcula. i. obligatione pecuniæ: quæ minima solet eē conuentio: a stipe dicta. i. ab ære. unde stipēdia publica: præmia quæ militibus dātur. nā ut ait Varro de doctrina liguæ latinæ: stipulare ē pecuniā alligare. Aduersarii: quam aduersarius obligauerit. Qum obsignes idest ob signādo p̄bes: ac si diceret: si nō itelligis uerba testamēti: quō itelliges ius ciuile: q̄ signabat tabellas: ostēdebat se p̄bare illas. In tabellis cliētis: in qbus scriptū eēt: quō deciperet cliēs: & si nō itelligeres: tñ ob signares: i trāslatione p̄sistit similitudinis supradictæ: qum tu decipiaris i obligatione pecuniæ: & i testamēto: citius ego cōmiserim argo nauē i euxino pōto ei q̄ i portu scalmoꝝ: duoz; nauiculā obruerit. nā q̄ duoz; scalmoꝝ nauiculā i portu obruerit: dignior ē: q̄ argo nauē in euxino pōto gubernet: q̄ tu: q̄ i his causis minimis decaptus: causā maiorē ægeris: & ē syllogismus. Cōstat enim ex p̄pōne: p̄pōnis assumptione: & cōclusionone. Scalmus: lignum teres: cui nautæ remos loro quodā alligare solēt: ut firmiter nauigēt. Putē. q. d. nō. In euxino: p̄ excellētiā dixit: q̄ si i mari aspirmo. ē aut dictus euxinus ab ihospitali feritate: q̄ si axenos: sicut in naturali historia Pli. testat. In portu: i trāquillo. Quid si ne? ergo si paruæ causæ nō sūt his cōmittēdæ: q̄ sūt ignari iuris ciuilis:

alluionū: nexoz; mācipioꝝ: parietū: luminū: fluminū
stillicidioꝝ: testamētoꝝ: ruptoꝝ: aut ratoꝝ: cæterarūq;
reꝝ innumerabiliū iura uersent: qū oīno qd̄ suū: qd̄ alie
num q̄re deniq; ciuis an peregrinus: seruus an liber q̄ sp̄iā
sit ignoret: i signis ē ipudētia. Illa uero deridēda arrogā
tia ē: in minoribus nauigiis rudē eē se cōfiteri: qn̄ quere
mis: aut etiam maiores gubernare didicisse tu ne mihi
Qum i circulo d̄cipiare aduersarii stipulatiūcula: & qū
obsignes tabellas cliētis tui: qbus i tabellis id sit scriptū
quo ille capiat: ego tibi ullā causam maiorē cōmittē
dā putē. Cicius hercule is q̄ duoz; scalmoꝝ: nauiculā i
portu euertit: i Euxino pōto argonautaz; nauē guber
narit: qd̄ si ne paruæ qudā cēsūt: sed sæpe maxime: i qui
bus certatur de iure ciuili: q̄ tandem mos est illius pa
troi: q̄ ad eas causas sine ulla sciētia iuris audet accedere

quō magnæ cōmittētur? Quod tandē os. i. quæ tandē frons ē. q. d. imprudentissima: quæ ad has causas se cōferat: q. iuris ciuiliſ iſperitiſſimus ſit. Ad eas causas. ſ. maiores. Quæ potuit igit: Hanc cauſā Cicero declarat eius: q. creditus mortuus: poſtea rediit. Nā huic filiū mortuū eē nunciatū eſt: qui poſtea audita filii morte: teſtamentū mutauit. Hic maxima iuris ciuiliſ ſcīa opus fuit cuius qui ignarus fuiſſet: p̄fecto rem bene agere nō poſſet. Miles. ſ. q. p̄mo creditus erat mortuus. Domū ī urbē Romā. Aegiſſetq; lege: ſecūdū legē: q. a filius exhæredari nō poterat: q. nihil cōmiſerat: cur

exhæredari deberet? In ea cauſa: quæſitū ē an filius ex hæres: uel hæres eē deberet. Hæc cauſa in lege ē: quā mater. paraſo de teſtamētis in defectuoſis. Nominatim: q. non ſcripſit: filius meus exhæres eſto: neq; etiā filius meus hæres eſto. Quid ſ. dicā de re inter marcellos & claudios? Hæc cauſa talis eſt: Ancilla marcelloꝝ plæbeioꝝ pepit filiū ex liberto marcelloꝝ claudioꝝ patricioꝝ: hic filius caſtreſe patri monium adeptus ē: poſtea Marcelli plæbei hæreditatē adeūt: lege ſtirpis: quia erat ſua ancilla: & q. a partus ſeq̄tur uentrē. At uero Claudii Patricii Marcelli lege gentilitatis ſuā hæreditatē uocabāt: q. filius eſſet ex liberto ſuo: igit neceſſe erat: ut patronus itelligeret: qd̄ faciente eēt: & q̄rendū erat de gētilitate. Duæ familia: ſcilicet Marcellorū plæbeiorū: & Claudiorū patriciorū: hi uidelicet plæbei prænomen habent Marcum: illi uero patricii claudium.

Gente: id eſt gētilitatis lege ſuam uocant hæreditatem:

Quæ potuit igit eē cauſa maior: q̄ illius militis de cuius morte: quū domū falſus ab exercitu nūcius ueniſſet: & p̄ eius re credita: teſtīm mutafſet: & quē ei uiſus eēt: hæredē feciſſet: eētq; ipſe mortuus & res delata eēt: ad cētū uiros: quū miles domū reueniſſet: ægiſſetq; lege ī hæreditatē p̄nā: teſtō exhæres filius: nepe ī ea cā q̄ſitū ē de iure ciuili: poſſet ne p̄noꝝ bonoꝝ exhæres eſſe filius: quē p̄ teſtamto: neq; hæredē: neq; exhæredē ſcripſiſſet noīa tim. Quid q̄ de re inter marcellos: & claudios patricios cētum uiri iudicarunt: quū Marcelli. A. liberti filii: ſtirpe Claudii Patricii eiufdē hoīs: hæreditatē gēte ad ſe dicerēt rediſſe: nōne ī ea cā fuit oratoribus de toto ſtirpis ac gētilitatis iure dicēdū? Quid qd̄ itē ī cētū uiri iudicio certū eē accipimus: q. romā ī exiliū ueniſſet: cui romæ exulare uis nō eēt: ſi ſe ad aliquē q̄ſi patronū applicuiſſet: ī teſtatoq; eēt mortuus: nōne ī ea cā ius applicatiōis obſcuꝝ ſane: & ignotū patefactū ī iudicio atq; illuſtratū ē a patrono? Quid nup̄ quū ego. C. Sergii orate cōtra hūc noſtꝝ Antonii iudicio p̄uato cauſā defēderē: nōne oīs n̄ra ī iure uerſata defēſio ē? Quæ. n. M. Marius cracidianus ædes orate uēdidiffet: neq; ſeruire quādā earū ædlū p̄tē ī mācipii lege dixiſſet: defēdebamus qcqd̄ fuiſſet icōmodi ī mācipio: id ſi uēditor ſciſſet: neq; declaraf

q. a de gēte ſua uenerat. Stirpe: lege ſtirpis: q. a partus uentrē ſeq̄tur. Quid qd̄ item? & hæc quoq; cauſā Cicero declarat. Quidā qui exul quaſi clientē ſe ad quēdā quaſi patronū ciuē Romanū applicuerat: ille apud quē exulabat: quū poſt aliquot annōs abinteſtato mortuus eēt: dicebat illā hæreditē ſibi deberi iure applicationis. & hæc cauſa in iure ciuili quæreda erat: de iure applicationis. In teſtato: ab inteſtato. i. ſine teſtamēto. In cētū uiri iudicio: ut tractata fuit cauſa ſup̄ior apud cētū uiros. Nam cētū uirale iudiciū eſt qd̄ cētū uiri iudicabāt. Exulare: in exilio poſſet eſſe Rome. Applicuiſſet: adiunxiſſet. Obſcurū: intellectu difficile ius. Ignotū: deſuetudine incognitū. Patefactū: ad id qd̄ dixit ignotū. Illuſtratū: ad id qd̄ dixit obſcurū. Quid nup̄? hoc Cicero libro tertio de officiis planius tractat. Vbi dicit quēdā Mariū gaditanū ædes ſuas uēdidiffet cuidā Sergio oratæ: a quo aliquot ante annis emerat: & quū eas uēderet: hæc ſeruitutē Mācipio ſeſſe nō dixerat: qd̄ lege Mācipii deberi dicebat. Nā lex ē: qcqd̄ ī Mācipio uitii uēditor ſciēs nō dixerit: id p̄ſtato. Ergo in hac quoq; cauſa de iure ciuili q̄ſitū ē: quā cauſā cū. M. Antonio diſputauit. Cui: Sergio oratæ. Iudicio p̄uato: nō ī foro: ſed domeſtica diſputatione. Nōne. i. nō dixiſſet ī alterius p̄tate eē. Mācipiū dicit: qcqd̄ a dño ī dñm migrare pōt: ſicuti nūc ædes: p̄dīa: & bona oīa mobilia & imobilia: q̄ alienari poſſunt. Eſt ergo lex Mancipii: quicquid in Mācipio uitii fuerit: uēditor ſciens non dixerit: id p̄ſtato. Sub hoc Mancipio erat hoc icōmodum: q. nō libere uēditoris erant: ut ſi domus quam Marius uēdebat oratæ: ex parte etat poſſeſſionis alterius: ut ſunt ædes: pro quibus annuam penſionem ſoluimus: licet uſus ſit unius: & penſio alterius. Incommodi: id eſt uitii. Mācipio. i. ædibus.

Quo quidē: Supius dixit de ædibus q̄ ex pte seruiret: uēditis Sergio oratæ: nūc p̄fectur dicēs. M. buculeiū i simili gñe causæ errasse: q̄ uidelicet nō puidit: q̄nam uiti in Mācipio futurum eēt. In quo genere: qd̄ ad uitiū Mācipii p̄tinet. Suo ualde sapiēs: q̄ sibi plus fortasse arrogat: q̄ re uera sit. Nā qū ædes: sensus ē: ædes de buculeio uēditas fuisse Lucio fusio ea cōditiōe: ut lumina sicuti tūc erāt: buculeius p̄staret. Recapit buculeio se ita p̄stare: i quo sefellit eū: q̄ nō puidit parietes p̄stari posse: q̄ luce ædibus illis obstarēt. Recapit: recipere ē repromittere: & ē uerbū iuris. Mācipio. i. ædibus. Modo: t̄mmodo.

Fusius aut̄: sed qū coepisset ædificare parietes i remotō re pte: & suaz ædiū lumini bus nocerēt: agit cū buculeio lege: uidelicet q̄ nō p̄stabat: qd̄ recapit. Procul. i. q̄uis ps illa cœli p̄cul eēt: tū q̄ntulūcūq̄ officiebāt ne lumina ædiū talia eēt: qualia erāt qū uēdidit. Putabat. f. Fusius. Quid uero: rursus aliud exēplū alterius causæ. Hæc aut̄ exēpla ad id p̄tinet ut ostēdat neminē oratorem posse p̄fectū eē: nisi iuris ciuilibus sciam teneat. Quid. f. fuit: nōne magna fuit & magna hoīum disputatione facta? Quidā p̄familias moriēs: relicta uxore grauida: ita testamento scripsit hære dē sūū: Si filius posthumus natus erit: p̄mū mihi hæres esto. Si mortuus fuerit ante q̄ cōdat testamentū. M. curius secūdus mihi hæres esto. Postea enēit: ut posthumus non naceret: Scæuola dicebat: q̄a nullus posthumus natus ē: nec mortuus: q̄. M. curius ideo nō debet eē hæres: postea lege cautū ē: ut q̄ i unū casū iſtituerit: in altere etiā iſtituisse uideat. Quo cōcursu. q. d. magno. Acq̄

lis: æquus. Limatus: expolitus. Subtilis: elegās: acutus. Iuris p̄titorū eloquētissimus: eloquētū iuris p̄tissimus: pulchra cōmutatio. Posthumus: posthumus dicit: q̄ post mortē patris nascit: quasi post humū. In suā tutelā ueniret. i. anteq̄ ad quartūdecimū annū pueniret: nā usq̄ ad quartūdecimū ānū: sub aliōz tutela postus ē pupillus. qū aut̄ ad q̄rtūdecimū annū pueniret a tutela: q̄ sibi data ē: i suā uenire iſcipit. Scd̄. m. i. post posthumū. Ego. f. Crassus. Eū. f. q̄ testm̄ cōdidisset. Hac mēte: hoc aīo. Tū: qū cōdidit testm̄. Vterq̄. f. Scæuola: & ego Crassus. Nū destitit: & dicit quō has causas egerint: i iure ciuili potissimū uersatos eē dicit. Auctoritatibus: eoz q̄ uel secūdū scriptū: uel secūdū uolūtate testatoris iudicabāt. Exēplis: eoz q̄ hæreditatē adiiſſet: uel etiā nō adiiſſet. In testamētōz formulis: uel s̄libus: uel dissimilibus. Formulæ sūt: q̄ uulgo iſta dicūtur. In medio iure ciuili: i penitiori: ac magis archana parte iuris ciuilib. Capitis nr̄i: sed de his causis dicamus: q̄ ad salutē capitis p̄tinet: q̄ nunq̄ diffiniri p̄t: nisi ius ciuile adhibitū fuerit. Capitis nr̄i: capitalis causæ: q̄ enī maior cā eē p̄t: q̄ q̄ p̄tinet ad iudiciū capitis. q. d. nulla. Etenim: accidit cā capitis de. C. mancinno: quā diffinire nemo potuisset: sine iure ciuili. Hic. C. mācinus cōsul cū numātinis bellū gessit assiduis cædibus. Hūc. C. mācinū subactū cogere numātini scdus secū ferire: ut iermis abiret. sed qū se natus hoc nō pateret: eū dedēdū numātinis cēfuit: numātini nō accaperūt. Quis igit̄ domū rediisset: i senatū cū cæteris igressus ē. Sed Rutilius neuus tribunus plæbis dixit eū nō eē ciuē: q̄a deditus

set p̄stare deberet: quo qd̄ i gñe familiaris nr̄. M. Bu-
culeius hō neq; meo iudicio stultus: & suo ualde sapiēs
& a iuris studio nō abhorres: simili quodā modo nup̄ er-
rauit: nā qū ædes. L. Fusio uēderet i mācipio lumina uti-
tū essēt: ita recapit. Fusius uero. n. simul atq; ædificari
coeptū ē i qdā pte urbis: q̄ modo ex illis ædibus cōspici
posset: agit statī cū buculeio: q̄ cuiq; p̄ticulæ cœli offi-
ceret uia: quāuis eēt p̄cul: mutari lumina putabat. Quid
uero clarissima. M. Curii cā: & M. Coponii nup̄ ap̄ cē-
tū uiros: quo cōcursu hominū: q̄ expectatiōe defēsa ē?
Quis. Qu. Scæuola æqlis & collega meus: hō oīum di-
tissimus: & disciplīa iuris ciuilibus eruditissimus: & i gēio
prudētiaq; acutissimus: & ofone maxime limatus atq;
subtilis: atq; (ut ego soleo dicere) iuris p̄titorū eloquētissi-
mus: eloq̄ntiū iuris p̄tissimus: ex scripto testōz iura de-
fēderet: negaretq; nisi posthumus: & natus: & atēq; i tu-
telā suā ueniret: mortuus eēt: hæredē eū eē non posse: q̄
eēt secūdū posthumū & natū & mortuū hæres iſtitu-
tus. Ego uidelicet defēderē: eū hac tū mēte fuisse q̄ testa-
mētū fecisset: ut si ei filius nō eēt: q̄ i tutelā iret. M. Cu-
rius eēt hæres: nū destitit uterq; nr̄m i ea cā: i auctori-
tibus: i exemplis: i testamentoz formulis: hoc est i me-
dio iure ciuili uersari? Omitto iam plura exēpla causaz
amplissimaz: q̄ sūt innumerabilia: capitis nostri. Sape
pōt accidere: ut cā uersetur i iure: etenī si. C. Mancinū

fuiſſet hoſtibus: & nō accēptus. Nobiliſſimū: q̄ patricius erat. Optimū: q̄ hoc nō iūq̄tate: ſed neceſſitate fecerat. Cōſularē: q̄ cōſul fuerat bello numātino. Propter inuidiā. i. odiū: q̄ iuſus fuit populo Romano: q̄ ſcēdus ignominioſū cū numātinis ꝑcuſiſſet. Paterpatratus: ſacerdos ſecialiū ſeciales autē: a ſcēderibus faciēdis dicti ſūt. Paterpatratus erat: q̄ ſolēnia uerba ſcēderis ꝑnunciabat. Hic erat q̄ nō ſolū idiceret bellū: ſed etiā ſiqs dēdēdus erat: patripatrato negociū tradebat. Sena- tuſcōſul. q̄ ſenatus decreuit: ut dederet. Veniſſet: q̄ ſui iuris factus eēt: q̄ a numātinis liberatus eēt

ſet. Neq̄ in ſenatū introire: q̄ ſi ſemel liberatus fuiſſet: eo q̄ a numātinis nō fuiſſet recēptus. Poſtliminiū autē ut Paulus diffinit: ē ius amiſſæ rei recipiendæ ab extraneo: & i ſtatū priſtinū reſtituēdæ: inter nos ac liberos: oēs populos: regeſq̄: moribus: legibus cōſtitutū. Nam qd̄ bello amiſimus: aut etiā circa bellū: hoc ſi rurfū accipiamus: dicimur poſtliminio recipere: idq̄ naturali æq̄tate introductū ē: ut q̄ ꝑ iniuriā ab extraneis detinebatur: ubi i ſines ſuos rediſſet: priſtinū ius ſuū recipet.

Quam. q. d. nullā: hæc oīa quæ ſequūtur ad mācinū referenda ſunt. Ordine: uide licet ſenator habēdus ſit: an nō? Cauſā cōtentionēq̄ i. cauſā cōtentionē. De ciuitate: utrū ciuis Romanus an peregrinus habēdus ſit? De libertate: ſeruus an liber? De capite hominis: ab ſoluēdus an dānandus: recipiendus: an eiiciendus eſſet ab alio: q̄ a iuriſconſulto?

In iure ciuili: i iure ciuili dif-

nobiliſſimū atq̄ optimū uix ac cōſularē: q̄ ꝑpter iūdiā numātini ſcēderis ꝑrpatratus ex ſenatuſcōſulto numātinis dēdidiffet: eūq̄ illi nō recēpiſſet: poſtea q̄ Marcinus domū ueniſſet: neq̄ i ſenatū introire dubitaſſet P. Rutilius. M. F. tr. pl. de ſenatu iuſſit educi: qd̄ eū ciuē negaret eē: q̄ memoria ſic eēt ꝑditū: quē ꝑ ſuus aut populus uēdidiffet: aut ꝑrpatratus dēdidiffet: ei nullū eē poſtliminiū: quā poſſumus repire ex oībus rebus ciuilibus cauſā: cōtentionēq̄ maiorē: q̄ de ordie: de ciuitate: de libertate: de capite hoīs: cōſularis ꝑræſertim: quum hæc nō crimie aliquo: qd̄ ille poſſit ificiari: ſed in ciuili iure cōſiſterēt. Similiq̄ i gñe: inferioriq̄ ordie: ſiqs apd̄ nos ſeruiſſet ex populo ſcēderato: ſeſeq̄ liberaſſet: ac poſtea domū reueniſſet: q̄ ſitū ē apud maiores nros: nū is ad ſuos poſtliminio rediſſet: & amiſiſſet hæc ciuitatem. Quid de libertate: quo iudiciū grauius eē nullū ꝑt nō ne ex iure ciuili ꝑt eē cōtētio? Quum q̄rit: is q̄ domū domini uolūtate cēſus ſit: ſi nō cōditū luſtrū: ſit ne liber: cōtinuo ne: an tribus luſtris cōditis: qd̄ qd̄ uſu memoria patrū uenit: ut ꝑrfa. q̄ ex hispania romā ueniſſet: q̄ uxorē pregnātē i ꝑuincia teliq̄ſſet: romæq̄ alterā duxiſſet: neq̄ nūciū ꝑori remiſiſſet: mortuusq̄ eēt i teſtato:

putatio erat: utrū ꝑſtinā cōditionis eēt: an alienæ factus: ex quo deditus erat? Inferiori: q̄ ſenatoris ordinis. Seruiſſet. i. ciuis Romani ſeruus fuiſſet. ſcēderato: qui nobis ſcēdere cōiunctus ē: ut latini. Nū is. i. an ad ꝑrria redire potuiſſet: & nunqd̄ deſiſteret ciuis Romanus eē? Nā q̄ ſeruus liber factus eēt: & ciuis Romanus: quaſi ad patriā ſuā rediſſet: eūq̄ patriæ ſuæ ciues nollēt: q̄ poſt eliminationē rediret: an ciuis romanus deſiſteret eē. Si. n. quum ad patriā ſuā rediit: ciuis romanus eē deſiſtit: poſtq̄ ſui recipere nolūt: neceſſario ciuis Ro. ē. Hæc ciuitatē: i qua liber factus eēt. Quid. ſ. dicā. Hic etiā ꝑſeq̄tur oſtēdere exēpla multa: quæ cōtingere poſſūt: cauſarū quæ in iure ciuili uerſatur: ut ſi quærat de libertate: utrū liber ſit: an ſeruus? ut uerbi gratia: ſiqs romanus ciuis ſerū habeat: & eū in libertatē admittat: deinde in aliqua claſſe de cenſu ponat: nunqd̄ hic liber iudicādus ſit? q̄ nō luſtris cōditis in claſſe cenſitus ſit: ſed tñmodo uolūtate dñi. Quo iudiciū. ſ. libertatis. Nō ne: eſt paterfamilias: qui ſerū habet: & manumiſſū eū in cēſu ponit: in aliqua claſſe ex cēſu: ante legitimū tēpus luſtri. Nā ut apud. T. Liuium didiciſtis: populus Romanus i claſſes diſtributus fuit.

Tribus luſtris. i. ter cōdito a cēſoribus. Luſtrū autē dicit: q̄ q̄ cōditū ſit luſtrū: capita romanorū cēſebant: & q̄ luſtrū ꝑ q̄nquēniū ſiebat: obtinuit: ut luſtrū q̄nquēniū dicat. Grauius: ꝑꝑe quæ ꝑtinet ad cōditionē hoīs: ſeruus ſit an liber? Cenſus: q̄ i aliq̄ claſſe ex cēſu poſitus ſit. Ne. i. an ſit liber: an tantū quum cōdiderit luſtrū. Quid qd̄: ultimū ponit exemplū cauſarū ampliſſimarū Cicero quæ in iure ciuili uerſari ꝑnt: quæ nullo modo deſēdi ꝑnt: niſi ab his: q̄ iuris ciuiliſ ſciētiam didicerint. Uſu uenit. i. cōtingit. Patrū. i. maiorū noſtroꝝ. Pregnantē. i. grauidā. In ꝑuincia. ſ. hispania. Nūciū. ſ. diuortii: quo illa cognosceret ſecum factum eſſe diuortium. Priori: ut ſcire poſſet altera ducta diuortium ſecum fieri. Intēſtato: ſine teſtamēto: q̄ neq̄ hūc: neq̄ illum feciſſet hæredem.

Mediocris. q. d. magna. Ex utraq; ex p̄ori & secūda uxore. **Q**um q̄reret: uenit in q̄nem: an al-
 ter eoz; an uterq; ciuis eēt: si utraq; uxor legitima eē nō poterat: alter ciuis eē nō poterat. Sed uidē
 dū erat utra uxor legitima eē debebat. Verba legitima cū p̄ori uxore fecerat: & cū secūda etiā: ergo
 seq̄tur: ut secūda cōcubina sit: nō hāres: & p̄ma hāres eē debeat. De duobus ciuiū capitibus. s. illo
 rū pueroz; utq; t̄m hic ciuis eēt: an ille: & utrū hic hāres eēt: an ille? **Q**uereret. s. i iudicio. De pue-
 ro: utq; puer h̄ndus eēt ciuis romanus: an nō: & mater eius uxor: an cōcubina: q̄ secūda uxor? Cer-
 tis q̄busdā uerbis. i. si iudica-
 tū eēt: n̄ aliter fieri posse di-
 uortiū: nisi legitis q̄busdā
 uerbis: q̄bus uti solet uxor:
 qū a uiro suo repudiā: **D**i-
 gestoz; li. ii. lex ista exponit
Dicit. n. i. renūciatione con-
 nubii: cū diuortiū fit: uerba
 hāc haberi solēt: Tu tibi res
 tuas hēto: tua tibi agito: &
 plautus dat hāc uerba alc-
 menā: Vale res tuas tibi ha-
 beas. Hāc igit; Nūc cōclu-
 dit: qd̄ his exēplis p̄bare itē
 debat: uidelicet ipudētē eē
 eū: q̄ iuris ciuilibis ipudētē eēt.

Igit; qū possint in iudiciis
 eiusmodi cāe tractari plā-
 rūq;. Hāc: supra memora-
 ta. Erectū: supinū corpe.
 Celsū: sublimē. Prompto
 ore. i. facie: ultu: sp̄e: & frōte
 apta. Intuētē: q̄ si se oibus
 offerat: q̄ operā suā deside-
 rēt. Vagari: cū magna ca-
 terua clientū. Præfidiū: in
 ferioribus. Opē: paribus
 afferrī notādū ē. Tenden-
 tē: ostendētē & pollicētē.

Porrigentē: affirmantē.
 Flagitiosum: ē uitiū flagitio-
 ne dignū. i. reprehensione: ut
 in eunucho donatus ait.

Nam si: p̄ supposito: & nō

cōcesso: ut iuris ciuilibis difficillima eēt cognitio: t̄m utilitatis causa: eā capessere deberēt: sed qū nō sit
 difficilis: imo facilis: deberēt causidici eā oīo capessere. **O** dii: sed ego inq̄t nō auderē de facilitate
 iuris ciuilibis disputare: p̄ite Scæuola: nisi audiuisse saepe ex eo: nullā rē siue artē sibi faciliore uideri.
O dii: p̄ interpositionē legēdū ē: & ē exclamatio cōtra inertiam: & segnitiē facta. **Q**uod qd̄: Nūc cau-
 sas exeqtur: cur iuris ciuilibis scia nōnullis difficilis eē uideat. & p̄mo dicit: Nōnulli sūt: q̄ ius ciuile dif-
 ficile appellēt: q̄a q̄ iuri ciuili præfuerūt: ut potētiores: ius ciuile ignotū eē uoluerūt. Nā iuris ciuilibis
 scia: hos ideo reddidit potētiores: q̄ eos uniuerſa ciuitas cōsuleret. **O**btinēdā: ut nō solū potētiā
 suā haberēt: sed etiā augerēt. **A**rtē. s. iuris ciuilibis: **P**otētiā suā: nā potētiores reddebat eos iuris ci-
 uilibis scia: hoc ipso q̄ obscurū erat: & ignotū populo. **I**d. n. iter sacra: cerimoniasq; deoz; immortalū
 abditū: solisq; p̄tificibus notū. **C**n. Fabio libertino patre genitus: & scriba cū ingēti nobilitatis i-
 dignatione factus ædilis curulis uulgauit: ac fastos pene toto foro exposuit. **D**einde: a causa sed si
 hāc causā addāt: cur qū a Cn. Fabio p̄ totū for̄ expositū fuit: nō ē uisū facile: hoc fuit: q̄ p̄ numeros
 dirigere & cōponere nesciebāt. **A**rtificiose digesta. i. artificioſo ordine disposita: ut certa quadā ra-
 tione diffiniret; qd̄ primū eēt i iure: qd̄ue secūdū: & reliqua deinceps: qd̄ in omni artis præcæprio-
 ne requiritur. **G**enerati: p̄ genus distincta iura. **N**ihil ē enim. i. qd̄ possit reduci in artē quandā. Nā
 ars quadā uidet; eē eius rei: q̄ certa quadā rōne cōposita fuerit. **S**ed si quis etiā tenuerit initia alicuius
 rei: & tamē nō habeat artē: qua eā cōponere possit: nō poterit de eis aliquā artē facere. **Q**ui illa. i.
 qui tenet illa elemēta: & initia: q̄bus ars effici possit. **H**abeat illā scientiā. i. habeat eā iudiciā sciēdi

& ex utraq; filius natus eēt: mediocris ne res i cōtrouer-
 siā adducta ē? **Q**unq; q̄reret d̄ duobus ciuiū capitibus
 & de puero: q̄ ex posteriore natus erat: & de huius ma-
 tre: quæ si iudicaret: certis q̄busdā uerbis: nō nouis nu-
 ptis: fieri cū superiore diuortiū: i cōcubina locū duceret.
Hæc igit; & horū similia iura suæ ciuitatis ignorātē: ere-
 ctū & celsū: alacri: & prompto ore: ac uultu: huc atq; il-
 luc intuētē uagari: cū magna caterua toto foro præfidi-
 um cliētibus atq; opē amicis: & p̄pe cūctis ciuibus lucē
 igenii: & cōsiliū sui porrigētē: atq; tēdētē: nōne i p̄mis
 flagitiosū putādū ē? **E**t qm̄ d̄ ipudētia dixi: castigemus
 etiā segnitiē hoīum: atq; inertiam: nā si esset ista cognitio
 iuris magna ac difficilis: t̄m utilitatis magnitudine debe-
 ret hoīes ad suscipiēdū discēdi laborē ipellere. **S**ed o dii
 imortales nō dicerē hoc audiēte Scæuola: nisi ipse dice-
 re soleret: nullius artis faciliore sibi cognitionē uideri:
Quod qd̄ certis de causis a plarisq; aliter existimatur:
Primū q̄a ueteres illi: q̄ huic scia præfuerūt obtinēdā
 atq; augēdā potētiæ suæ causa: puulgari artē suā nolue-
 rūt. **D**einde postea q̄ ē editū: expositis a Cn. Fabio pri-
 mū actionibus: nulli fuerūt: q̄ illa artificiose digesta ge-
 neratim cōponeret; nihil ē. n. qd̄ ad artē redigi possit:
 nisi ille p̄sus: q̄ illa tenet: quoz; artē iſtituere uult: habeat

efficere ex his rebus: quarū nōdū sit ars. Vt ex his rebus. i. pncipiis: ut uerbi gfa: Qui p̄mus grāma
ticā iſtituit artē: illā nunq̄ iſtituere potuiſſet: niſi l̄ſas: & oīa huiusmodi in ordinē quēdā cōpoſuiſſet
ut litteras: alias uocales: alias mutas: alias ſemiuocales: & ſyllabas unigrāmas alias: ut ſingulæ uoca
les: quæ ſyllabā efficere poſſūt. Vnigrāmā: ut a. bigrāmā: ut ne. trigrāmā: ut nec: nō: uel: uſq; ad exa
grāmā: ut ſtirps. Deinde dictiones in ordinē expoſuiſſet: ut alias declinabiles: alias i declinabiles di
ceret. Et niſi q̄ primū hāc artē iſtituit: hanc ſciam habuiſſet tamē & ſi l̄ſas oēs tenuiſſet: eas cōponere

illā ſciam: ut ex his rebus: quarū ars nōdū ſit: artē effice
re poſſit: hoc uideo: dū breuiter uoluerim dicere: dictū
a me eē paulo obſcurius: ſed experiar & dicam ſi potero
planius: oīa fere quæ ſūt cōcluſa nūc artibus: diſpſa &
diſſipata quōdā fuerūt: ut ī muſicis: & numeri & uoces
& modi. In geometria lineamēta: formæ: īterualla: ma
gnitudines: ī aſtologia cœli cōuerſio: ortus: obitus: mo
tusq; ſiderū: ī grāmaticis poetas; ptractatio: hitoriarū
cognitio: uerboꝝ īterpretatio: pnūciādi qdam ſonus: ī
hac deniq; ipſa rōne dicēdi: excogitare: ornare: diſpone
re: meminiffe: agere: ignota quōdā oībus & diſfuſa late
uidebātur: adhibita ē igit̄ ars quædā extrinſecus ex alio
gñe quodā: qđ ſibi totū philoſophi aſſumūt: qđ rē diſ
ſolutā diuulſāq; cōglutinaret: & rōne qđā cōstringeret

nō potuiſſet: & artē illā nū
q̄ efficere potuiſſet. Ita etiā:
q̄ iuris ciuiliſ capita non te
nuerit: artē de ea nunq̄ effi
cere poterit. Hoc uideo: ſa
tet̄ Cicero ī perſona Crassi
hoc obſcurius deſi. Hoc. ſ.
qđ p̄tinet ad ſciam artificis

Paulo obſcurius: quia fer
me neceſſariū ē: ut qđ breui
ter dicat: id obſcurū uideat.

Oīa fere q̄ ſūt: Incipit per
ſingulas artes diſcurrere: q̄
materia cuiuſlibet artis ſem
per fuerit diſſipata: q̄ nunc
cōcluſa: & cōiūcta ē. Con
cluſa: cōiūcta. Diſpſa: lo
cis diſiūcta. Diſſipata: or
dimbus īcerta. Vt in muſi
cis: muſica ex partibus uo
cū cōpoſita ē atq; meſura
Voces & numeri ſemp fuer

rūt: ſed tā & ſi hāc elemēta fuerūt: tamē niſi uocis meſura cū numero uocis addita fuiſſet: ars muſica
nunq̄ cōpoſita fuiſſet. Numeri: rhythmi: cōcinitates. Modi: toni: quos græci φ ο γ γ ο ς appellāt

Voces: q̄a uox ē numeri & modi genus. nā numeros metra dixerūt: ut Virg. Numeros memini ſi
uerba tenerē. Lineamēta. i. ſupſicies ex lineis: ut p̄ctus q̄ ē principiū huius artis. Dicit̄ aut̄ punctus
q̄ diuidi nō pōt. Linea: q̄ ab uno p̄cto ad aliū ducitur: & liqueſcit. Supſicies ex lineis ducūtur: quia
duæ lineæ cōiūctæ faciūt ſupſiciē unius anguli: uel acuti: uel obtuſi. Formæ: quæ ex multis ſupſi
ciebus cōſiſtūt. ſ. orthogonus: rectus angulus: q̄ ex utraq; parte æqualis ē. Ambigonus: angulus ob
tuſus: q̄ ē latior ex altera parte. Rectangulus ē qum lineæ ita cōiungūtur: ut nulla pars magis decli
net. Circulus q̄ ex ametro æqualibus partibus ducto circū circa uoluit. Pyramis ē ad ſimilitudinem
ignis: in acutū tendēs. Interualla: cōplectit̄ latitudinē. Magnitudines: quæ cōtinēt altitudines:
In aſtologia cœli cōuerſio: circa polū arcticū & antarcticū. Arcticus: ſeptētrionalis. Antarcticus me
ridionalis. Ortus & obitus: q̄a ſolis & lunæ uariātur tēpora: q̄a altius uel humilius ſol currit: ut hic
canit errantē lunā ſoliſq; labores. Motusq; ſiderū: tardiōres uel celeriōres: quatuor anni tpa uarie
tates. nā ſi ec̄thliptica ſol declinare cōeperit: incipit facere autumnū. Deinde qū paulo plus deſcēde
rit: facit hyemē: qum ad extremū deſcēderit p̄funda: dicit̄ hyems: & hāc ſemp fuerūt: ſed ante q̄ ī or
dinē cogerent̄. ars aſtologia nō erat. In grāmaticis poetas: alia quoq; exēpla ſubiūgit: qbus oſtē
dit: qđ ſupius dixerat. Poetas; ptractatio: hāc antea p̄mo diſperſa fuerūt. Hitoriaꝝ cognitio: q̄
in factis: & dictis illuſtriū uiroꝝ poſita ē. Verboꝝ interpretatio: quā etymologiā uocat̄: p̄ quā ſin
gula uerba interpretamur: ut ſiqs īterpretet̄ hoc nomē philoſophus: cōpoſitū a φ ι λ ο ς: qđ ē amor
& σο φ ι ε ſapiētia. Pronūciādi quidā ſonus: q̄ accentuū diuerſitate uariat̄: ſiue acuto: ſiue graui: ſi
ue circūflexo. Acutus: ut dominus: ī ultima ſyllaba magis dignoſcit̄. grauis: ut pene. circūflexus: ut
apprime: rauēnas: arpinas. In hac deniq; ſ. rōne dicēdi partes eius diſpſe erāt. Ratione. i. arte.
Excogitare: ad inuētione. Ornare: ad elocutionē. Diſponere: ad diſpoſitionē. Agere: ad pnun
ciationē. Meminiſſe: ad memoriā. Adhibita ē igit̄ ars extrinſecus. ſ. ab artifice: q̄ ageret ī materiā
ut ligni robur artifex: arisq; maſſā incidēs opus iſformat. Sic philoſophus gñā reꝝ diſſiniēs: atq; de
ducēs cōcinat ī corpus. Ex alio gñe quodā qđ ſibi: quæ diuerſa ē a materia. Nā poſſumus tenere
materiā alicuius rei: ſed tñ alio gñe ſciā idiget: ut iſformetur: nam philoſophiæ eſt. Hæ materiæ co
gnitæ reducant̄ ī artē: qđ phōꝝ ē. Nā phōꝝ hoc p̄priū ē: rerū naturā: rōnēq; cognoſcere: & cogni
tas ſuo quāq; ordine collocare. Totū. ſ. reꝝ naturā cognoſcere. Diſſolutā. i. rē mēbratim ſparſā
Diuulſā: paſſim diſiectā. Cōglutinaret: diſſolutā. Constringeret: ad id quod dixit diuulſam.

Sit ergo: quādoq; dem exēplis ostēdemus res ante sp̄as cuiuslibet artis postea a philosophis in formas fuisse redactas: ita & de iure civili dicimus: & sicut ceterarū artū suus finis ē: ita etiā iuris ciuili cōseruatio æqualitatis ē. Legitime: secundū leges. Usitate: secundū mores. In causisq; ciuiliū: idest i causis ciuilibus. Tum: post finē. Notāda sūt ḡna: quæ ad ipsū finē dirigant. Numerū: ad ordinē. Paucitatēq;: ut multas species cōtineat. Genus: a logicis diffinit: qđ p̄dicat de pluribus differētibus specie: re quidē idē est: qđ Cicero dicit: uerbis autē differt. Genus autē ē qđ similis sui. i. si similitudinē suā: necesse ē ut similitudinē habeat cū ḡne suo. Cōmuniō: qā similitudinē illā genus cū partibus cōmunicat. Specie autē differētis: qā genus & duas & plures ptes habere p̄t: aut plures. Nam hoc genus qđ ē animal ptes cōplectit: ut bouē & leonem. Sed istæ species diuersæ sūt. Nā alia species ē homo: & alia aīal.

Duas aut plures: species ē quæ p̄dicatur de pluribus differētibus nūero. homo ē species: qā p̄dicatur de Petro & de Epyrotina. Partes: ut homo & leo subiciūtur huic generi: qđ ē aīal.

Ex qbus emanāt: i. descēdūt

Subiiciuntur oīa quæq;:

Postq̄ docuit qđ sit genus:

qđ sit species: nūc dicit ḡna

& partes eē diffiniēdū.

Nā siqs uoluerit diffinire: qđ sit aīal: generis nomē diffiniet: hoc modo: Aīal

ē substātia uiuēs & sensibilis. Si partes: ut hō rōnale aīal ē: & mortale. Vim: uirtutē. Est enim: De

clarat qđ sit diffinitio. Diffinitio ē cum breuiter & absolute explicamus rē illā: quam diffinire uolumus. Breuis: cui nihil supest: absoluta cui nihil deest. Circūscripta: p̄fecta: cum. n. dico rōnale: ad

huc nōdū differētia ē explicata: qā etiā angeli aīalia sūt: & rōnabilia. Sed si addideris mortale: tūc facta erit diffinitio hoīs. Explicatio: exp̄ssio. Hisce ego rebus: adiungerē inq; exēpla his rebus quæ

admodū supra nos fecimus: nisi haberē disputationē apud huiusmodi homines: q̄ sūt eruditissimi.

Hisce rebus: generi & specie. Quod p̄posui. i. quēadmodū ius diffiniēdū: & cōponendū sit secundū genus: partesq; suas. Si eni aut mihi facere: si aut inq; ego genera iuris: aut partes eius cōponā: aut alius p̄uenit. Aut alius quispiā: quicūq; fuerit. In genera digerat: q̄ pauca sūt: utpote tria: aut

enim ius a natura p̄ficiscit: unde ius oē originē habuit. alterū qđ in cōsuetudinē ex utilitatis rōne p̄uenit. tertiu qđ & ipsū a natura p̄fectū: a cōsuetudine p̄batū legū metu: ac religione sancitū ē. Prīmū natura. secundū cōsuetudine. tertiu lege ius appellari uoluerūt. Ius naturæ ē: qđ nō opinio genuit: sed uis quædā inata iseruit. Eius partes sūt: religio: pietas: gratia: uindictio: obseruantia: ueritas.

Religio ē: quæ superioris cuiusdā naturæ: quā diuinā uocat curā ceremoniarūq; affert. Pietas: p̄ quā sanguine cōiunctis: patriæq; beniuolis officiū: & diligēs tribuit cultus. Gratia: in qua amicitiarū: & officiorū alterius memoria: & remunerādi uolūtas cōtinet. Vindictio ē p̄ quā ius & iniuria: & oē oīno qđ offuturū ē defendēdo: aut ulciscēdo p̄pullat. Obseruātia ē: p̄ quā homines aliqua dignitate antecēdētes cultu: quodā: & honore dignamur. Veritas ē: p̄ quā imutata ea: quæ sūt: aut ante fuerūt: aut futura sūt dicūtur. Et hæc quidē naturæ iuris: aut eius partiū diffinitione sūt. Cōsuetudine uero ius ē qđ leuiter a natura tractū: aliud aut magis usus fecit: ut religionē: aut siqd eorū: quæ ante diximus: a natura p̄fectū manu factū. p̄pter cōsuetudinē uidemus: aut q̄ in morē uetustas uulgi approbatiōe p̄duxit. Partes eius sūt tres. Partū: qđ inter aliquos cōuenit. Par: qđ inter oēs æquabile ius cōtinet. Iudicatū: de quo aliquorū snia: uel sentētiis cōstitutū ē. Ius lege ē: q̄ eo inscripto: qđ populo expositū ē: ut obseruet cōtinet. Cuius uirtus quadruplex: aut enim impar: aut uetat: aut pmittit: aut punit. Eius partes pene innumerabiles sūt: tot uidelicet: quot capita legū: quæ a p̄batissimis iuriscōsultis lata: traduntur. Leges sunt quas populus Romanus centuriatis cōmitiis sciuerit: aut decreuerit. Hæc genera iuris cum partibus eorum: quēadmodum ab ipso Cicerone diffiniuntur exposita pro tempore satis huic loco fecisse uideantur. Per pauca: utpote tria. Membra: partes iuris naturalis.

Sit ergo i iure civili finis hic: legitie atq; usitate i rebus causisq; ciuiliū æq̄litas cōseruatio. Tū sūt notāda ḡna & ad certū nūerū paucitatēq; reuocāda: genus aut idest qđ sui similis cōmuniōe qđā: specie aut differētis: duas aut plures cōplectit partes. Partes aut sūt: q̄ ḡnibus iis ex qbus emanāt: subiciūt: oīa q̄q; sūt uel genēy uel pti u; noīa: diffinitōibus: quā uī hēant: ē exp̄mēdū. Est. n. diffinitio re; ear;: quā sūt eius rei p̄pe: quā diffinire uolumus: breuis & circūscripta qđā explicatio: hisce ego rebus exēpla adiūgerē: nisi apud quos hæc hēret oīo cerenerē. Nuc cōplectar qđ p̄posui breui: si eīm: aut mihi facere licuerit: qđ iā diu cogito: aut alius q̄spiā: aut me ipedito: occupauerit: aut mortuo: effecerit: ut primum omne ius ciuile in genera digerat: quæ ppauca sunt: de inde eorum generum quasi quædam mēbra dispartiat

Tum ppriam. s. & generis & partiu: hoc modo habetis ius ciuile. Atq; iterea: Sed diceret aliquis quid faciemus interea: du alius aliquis digerat in ordine species istas? Respondet & dicit: dum hæc quæ: & reliqua. Carpentè: singula. Colligentè: plura. Vndiq; ex oibus legibus: uel certe iuris cõsultis: q quidè pbatissimi & sint & habeatur. Homine acutissimo omniu ingenio. s. in iure ciuili: sed i cæteris artibus imperitū. Mecū uiuit. i. familiaris meus ē. Oia enim supposita: pbat qd superius pposuerat. s. ius ciuile: neq; difficile: neq; ita magnū: ut nō facile p̄cipi possit. In usu quoti-

diano: q̄a frequēter incidūt quæ i iure ciuili sūt. In cōgressione hominū: q̄a ius ciuile sermone hominū celebratur. In foro: q̄a sapius agit de iure ciuili apud prætores a causidicis. Eadē. n. ordo ē. Eadē enim sūt elata p̄mū pluribus scriptoribus deinde sunt scripta etiā ab eisdē sapius paucis cōmutatis uerbis. uel certe: Eadem sūt elata: p̄mū pluribus uerbis: deinde scripta sapius ab eisdē scriptoribus paucis cōmutatis uerbis: ut sit sensus: Facile itelligi posse: q̄ & copiose: & sapius uariis eadē uerbis cōscripta sint: sed nō uidet cū superioribus cōuenire: qd dixit: nō multis litteris: aut uoluminibus cōtineri. Quare uerius est: si dicas Eadē sūt elata: p̄mum pluribus: deinde sūt elata paucis cōmutatis uerbis. Hic facta distinctione: deinde inferat etiā ab eisdem scriptoribus scripta sūt sapius. Et erit sensus: Vere nō continent multis litteris: aut uoluminibus

Tū ppriā cuiusq; uim definitione declarat: p̄fectā qdē artē iuris ciuilis habebitis: magis magnā: atq; uberem q̄ difficilē & obscurā. Atq; iterea tamē dū hæc q̄ dispersa sūt: cogunt: uel passim licet carpētē: & colligētē undiq; repleti istā iuris ciuilis scia. Nōne uidetis eqtē. R. homine acutissimo oium ingenio: sed mīme cæteris artibus eruditū. C. aculeonē: q̄ mecū uiuit: sempq; uixit: ita tenere ius ciuile: ut ei qū ab hoc discesseris: nemo de his q̄ pitissimi sūt: anteponat. Oia. n. supposita ante oculos collocata i usu quotidiano: i cōgressione hoīm: atq; foro: neq; ita multis lris: ac uolumibus magnis cōtinētur. Eadē. n. sūt lata p̄mū a pluribus: deinde paucis cōmutatis uerbis etiā ab eisdē sc̄ptoribus scripta sūt sapius. Accedit uero quo facilius p̄cipi: cognosciq; ius ciuile possit: qd mīme plariq; arbitrant: mira qdā i cognoscēdo suauitas & delectatio. Nā siquē hæc aliena studia delectat: plurima ē: & i iure ciuili: & i p̄tificū libris: & i duodeci tabulis: antiq̄tatis effigies: qd & uerborū p̄sca uetustas cognoscit: & actionū gnā qdā maiorū cōsuetudinē uitāq; declarat: seu q̄s ciuile sciam cōtēplet: quā Scæuola nō putat oratoris eē ppriā: sed cuiusdā ex alio genere

iura: q̄ppe quæ antea pluribus uerbis scripta erāt: eadē nūc paucis scripta sūt cōmutatis uerbis: hoc est cōpendiosioribus. A pluribus: deinde paucis: quæ antea pluribus uerbis: eadē paucis postea scripta fuerūt. Accedit uero. s. ad oia supradicta. Percipi: itelligi. Cognosci: ubi p̄ceptū fuerit.

Suauitas: uerborū. Delectatio: rerū: nam duo sūt in cognoscēdo: quæ delectant. s. res & uerba. Quod. s. suauitatē: & delectationē eē in iure ciuili. Nam siquē: nihil qd magis suauitatē res afferat q̄ nouitas & uarietas. Aliena: quasi peregrinarū rerū: & ab usu nostro remotissimarū studia: quia adeo iam uetustate absoluerūt: ut peregrina potius: q̄ domestica eē uideatur. In iure ciuili: scilicet naturali: morali: legali. Pontificū: q̄ sacra ritusq; deorū & religionē cōtinent. In duodecim tabulis: quæ ciuitatis cōmodorū rationē habēt. Effigies: imago quædā quasi species antiq̄tatis: sicut in historia uetustissima cōtinētur inusitata uerba: & obsolet dudū mores. Vitāq; maiorū: ut de auspiciis: & inaugurandi cōsuetudine: de feacialibus: de patrepatrato: & de huiusmodi aliis legibus: q̄ rerū exigua memoria: apud nos extat. Extat etiā in antiq̄ssimis legibus uetustissimi sermones: ut apd T. Liuiū: cōplæraq; alia: tū illud sacri feederis institutū. Dicit enim: Si rē populi Romani Quiritium ad p̄ximū q̄nquēniū sic ualidā: saluāq; saluauerit hisce duellis datū iou donū cluit populus Romanus Quiritiū: q̄ duellū populo Romano cū Carthaginēsisibus ē: quæq; duella cū gallis sunt qui cis alpes sūt: qd uer attulerit ex suillo: caprino: ouillo grege & cætera. Genera quædā: quæ cōtinebātur in his legibus: ut actiones auspicioꝝ: & iura inauguradi: ut feedera feacialiū: & patrispatrati: sicut feedera de idicēdo bello: de feederibus ciēdis. Seu q̄s ciuile sciam: scriptis utilitatibus: ac p̄tibus: uidelicet de admīstratione reipublicæ & ciuitatis. Nā scia ciuilis ē: ut ex reipublica. i. ex utilitate reipublicæ ciuitas gerat. Ex aliquo genere: τὸ πολιτικῆς. i. reipublicæ gubernatione. Duodecim tabulis: q̄ cōmodorū ciuitatis rationē habēt: quas decēuiri cōposuerūt: ut reipu. totiusq; ciui-

tatis incolumitate: & potētia cōseruaret. Descriptis oībus ciuitatis utilitatibus: utilitatū reip. harū partes sūt: incolumitas: & potētia. Incolumitas: ut salus ciuitatis itēgra: & icorrupta seruet. Potētia: ut & nostra cōseruare: & aliena tueri possimus. Partes ciuitatis sub incolumitate continētur: agris: portus: classes: naues: milites: quæ ciuitati adiūctæ sūt. Nā potētia nō solū utilitati reip. cōsulit: uerū etiā amplitudini: ut excellētī quadā pecunia: & amicis ac fociis abūdet. Præpotēs: uirtutes: quātū ad inuentionē: & ad stoicos ptinet. Gloriosa: industria docēdi: quātū ad disputationē p̄pate r̄icoꝝ.

Dicā audacius: quā a vulgari opinione alienū uidet. s. oēm philosophiā ī iure ciuili contineri. Hosce habet fōtes: Hoc ideo dicit: quā iuris ciuilis fundamētū ē iusticia. Iusticia autē oēm cōplectit uirtutē: sed philosophia in uirtutū disputationē uersat. Recte ergo dicit: ī iure ciuili philosophiā omnē cōtineri. q̄ aut iusticia oēm cōplectat uirtutē: p̄bat hoc modo. Iusticia ē secūdam leges obseruatio. Leges autē cū saḡ uirtutum præcepta iubēt: & oīum uitioꝝ faciora uetāt: ergo iusticia uirtutē oēm complectit. Philosophia autē in disputationē uirtutū uersat: apparet ī iure ciuili: cuius fundamētū ē iusticia: oēm philosophiā contineri. Iusticia autē p̄fecta dicit q̄ n̄llius uirtutis usus illi de fit. Siquidē ipsa iusticia omniū uirtutū p̄nceps est: quæ iusticia p̄fecta a deo laudabilis ē: ut quēadmodū ait Euripides: Nec heperus: nec lucifer ita admirabilis sit. Qui in iure ciuili & legibus. i. ī legibus iuris ciuilis: & ē endiadis. Ex his. s. legibus: & p̄bat hoc Cicero. Dignitatē: quā ea legibus seruātur: quæ in philosophia præcipiūtur. Verus: sine simulatione. Iustus: sine iniuria: ut nemini noceat. Honestus: sine turpitudine: ut recte & cū uirtute gerat. Labor: quā uerus: ut recte: & cū uirtute fiat. Honoribus: quia uerus. Præmiis: quā iustus. Splēdore: quā honestus. Vitia: cōtra honestatē. Fraudes: cōtra uirtutē. Dānis: dum cōdemnātur: extorqueōdo diuitias. Ignominiis: in p̄sona. Verberibus: cedendo. Exiliis: patria pellēdo. Morte: capitis mulctādo. Infinitis: sine numero. Cōcertationū: uidelicet affirmationū: & cōfutationū: quā alii alia præcepta dāt: & inuicē dissentiūt. Nutuq; legū: uolūtate: quasi ipso nutu homines p̄hibētur a uitis. Libidines. s. liberi: cereris: ueneris. Nā libidines ad uoluptates corporis ptinet. Oēs cupiditates: pecuniæ: honoris: uindictæ: auaritiæ: ambitionis: & iracūdiæ. Tueri: defendere: ut quā suū cuiusq; est: eo ut suo utatur: & cōibus ut cōibus. Mentē: aium

Oculos: cōcupiscentiā. Manus: rapinā. Fremāt oēs: Prosequitur ostēdere: quā superius dixerat iuris ciuilis fundamētū eē iusticiā: iusticiā autē omnē philosophiā cōplecti. Id autē p̄cipue probat ex duodecim tabulis: oīa philosophoꝝ præcepta contineri: ut ille liber oēs philosophoꝝ bibliothecas supet. Fremāt: reclamēt philosophi: quā uelim libris suis duodecim tabulas antepone. Bibliothecas: bibliotheca p̄prie locus dicit: ubi libri reponūtur. nam βιβλος græce: latine liber: & κρυ repository: unde bibliotheca: locus ubi libri reponūtur. Libellus: quē decē uiri cōposuerūt. Fōtes originē. Capita: p̄ncipia. Auctoritatis pōdere: quā duodecim tabulæ ex maiori parte ex Solonis & Lycurgi legibus a decē uiris cōpilatæ sūt. Utilitatis: quā ex supradictis partibus ciuitatis sūt. Ac si nos: Aliā rationē adducit Cicero: cur sciam iuris ciuilis p̄discere debeamus: uidelicet amore patriæ quā sine hac scia nunq; tueri poterimus. quantū autē patriā amare debeamus: p̄bat exēplis. Ithacā: i. sula ē: cui iperauit Vlyxes: ī asprimis locis posita: ante leucada & achaiā. Ad hoc ptinet ut argumentū intēdat. Si patriā illā infœcūdā: & sterilē amauit tātope Vlyxes: q̄tope nostrā amare debemus: quā oībus antepōnda ē. Ut ithacā: Fabula ita se habet: Quam excisa Troia Vlyxes domū rediret: uētōrū tēpestatibus ad ifulā quādā eiectus ē: ubi Caly p̄so nymp̄ha habitabat: quē quā suscipisset hospiti

prudētiæ totā hāc descriptis oībus ciuitatis utilitatibus ac ptibus. xii. tabulis cōtineri uidebit: siue quē ista præpotēs & gloriosa philosophia delectat: dicam audacius hosce habet fōtes oīum disputationū suarū: quā ī iure ciuili & legibus cōtinētur. Ex his. n. & dignitatē maxime expetēdā uidemus: tū uero & iustus ac honestus labor honoribus: præmiis: splēdore decorat. Vitia autē hoīum atq; fraudes damnis: uinculis: ignominiis: uerberibus: exiliis: morte mulctātur: & docemur infinitis cōcertationū: quā plenis disputationibus: sed auctoritate nutuq; legū domitas h̄re libidines: cohercere oēs cupiditates: nostra tueri ab alienis mētem: oculos: manus: abstinerē fremāt: oēs licet: dicā quā sētio: bibliothecas mehercule oīum phōꝝ: unus mihi uidet. xii. tabulæ: libellus: siq; legū fōtes & capita uident & auctoritatis pōdere & ubertate utilitatis supare. Ac si nos id quā maxime debet: n̄ra p̄ria delectat: cuius rei tāta ē uis: ac tāta natura: ut ithacā

tio: ipsius amore correpta: q̄ uir erat: & aio & corpe p̄stātissimus: i suos iuitauit amplexus: & q̄ di-
scedere uellet: immortalē eū fore p̄mittebat: si apud se oē æuum degeret. Ille se patriæ desiderii pati
nō posse r̄ndit. Saxulis: diminuti uo uti: ut insulā illā minuat. Affixā: nō sitā: ut q̄si p̄dēs iāiā la-
psura uideat. Sapiētissimus uir. f. Vlyxes. Immortalitati: quā Calypso pollicebat: si apud se om-
ne æuū degere uellet: utpote nymp̄ha. Patriā. f. urbē Romā. Virtutis: uidelicet magnitudiē rez̄
gestarū. Imperii: q̄ caput orbis ē. Dignitatis: uidelicet auctoritate maiestatis. Mens: cōsiliū. Vir

illā i asprimis saxulis tanq̄ nidulū affixā sapiētissimus
uir immortalitati anteponeret: quo amore tadē iflāmati
eē debemus: i eiusmodi patriā: q̄ una in oibus terris do-
mus ē uirtutis: i perii: dignitatis: cuius p̄mū nobis mēs:
mos: disciplina: nota eē debet: uel q̄ ē patria parēs oīm
nostrū: uel q̄ tāta sapiētia fuisse i iure cōstituēdo putā
da ē: q̄ta fuit i his tātis opibus i perii cōparādis. Percipie-
tis etiā illā ex cognitione iuris læticiā: & uoluptatē q̄ q̄-
tū prætiterint n̄ri maiores prudētia: cæteris gētibus: tū
facillime itelligetis: si cū illoꝝ lycurgo & dracone & solo-
ne: n̄ras leges cōferre uolueritis: icredibile est enī q̄ sit oē
ius ciuile: præt̄ hoc nostrū icōditū: ac pene ridiculum
de quo multa soleo i sermōibus quotidianis dicere: q̄
hoīum nostrōꝝ prudētiā cæteris hoībus & maxime græ-
cis antepono. His ego de causis dixerā Scæuola iis: q̄ p̄-
fecti oratores eē uellēt: iuris ciuilis cognitionē eē necessa-
riā: iā uero ipsa p̄ sese q̄tū afferat iis q̄ ei præsūt: hono-
ris: gratiæ: dignitatis: q̄s ignorat. Itaq; nō ut apud græ-
cos ifimi hoīes: mercedula adducti: mīstros se præbēt i
iudiciis oratoribus: ii q̄ apud illos pragmatici uocātur:
sic i n̄ra ciuitate cōtra amplissimus atq; clarissimus uir
ut ille: q̄ p̄pter hāc iuris ciuilis sciam sic appellatus a sū-
mo poeta ē: Egregie cordatus hō: Catus: Aelius Sextus
multiq; præt̄rea: q̄ cū igenio sibi auctore dignitatē pe-
perisset p̄fecerūt ut i r̄ndēdo d̄ iure: auctoritate plus eti-
am q̄ ipso igenio ualerēt: senectuti uero celebrādæ & or-
nādæ q̄ honestius pōt eē pfugiū: q̄ iuris interpretatio

Cōferre: cōparare. Præt̄ hoc n̄m. f. ius ciuile: q̄ duodeci tabul̄ cōtinet. Incōditū: icōpositū
Ac pene ridiculū q̄ irrifioē dignū. His ḡ de cāis: Nūc cōcludit: & dicit q̄ ille rōes: q̄s supra mēo-
rauerat: iō p̄strictæ sūt: ut et cognitionē iuris ciuil̄ discēdā eē diceret. Iā uero ipsa p̄ sese: p̄ter q̄ q̄d ne-
cessariū ē: uidemus et q̄ sit honorificū. Ipsa p̄ sese: sine resp̄cū necessitatis: & utilitatis. Honoris: q̄
colunt. Græ q̄a amant. Dignitatis: q̄a obseruāt. Nō ut apud græcos. f. iuriscōsultos: quos ἵπρῶ
ἡγεμονικὸν appellāt. q̄. negociales. & hī ulgo p̄curatores uocant. nā ἡπρῶ. u. a. negociū signāt. Mer-
cedula: q̄tūlibet puā mercede. Mīstros: q̄a suggerūt ius ciuile oratoribus. Clarissimus uir: apud
quos iuris ciuil̄ scia maxie celebrat. A sūmo poeta: uidelicet Ennio. Nā sūmus poeta ap̄d Roma
Ennius fuit. Aelius sex. iuris ciuil̄ pitissimus fuit. Cordatus hō. i. ifignis corde: & p̄stās memoria.
& ē hemistichii Ennii. M̄sciq; p̄terea: licet igeniū faciat auctē: tñ auctas nōnūq; supat igeniū: adeo
ut & siq; aliqd male p̄mat: tñ id aucte sua recte dictū uideat. Senectuti uero: alias itē rōes adducit:
q̄bus hortet nos ad ius ciuile p̄discēdū: q̄d uidelicet i senectute plurimū ornāmētū: ac decoris afferat
ac eā quodāmodo desolatā iacere nō patiat. Quod honestius pōt eē pfugiū. q̄. d. nullū. Celebrā-
dæ: colēdæ: obseruādæ: fr̄quētādæ. Ornādæ: decorādæ.

Quo facere id possit nostrā
nūc accipe mētē. Mos: cō-
suetudo. Disciplina: rō ui-
tæ. Vel q̄ ē p̄ria: debemus
scire oīa iura: ut possimus se-
cū dū ip̄ius utilitatē: & uolū-
tatē uiuere. nā & filii parēti-
bus obediētes eē debent: ita
etiā ciues patriæ. Patriæ aut̄
obediētes eē nō poterimus
nisi hęc oīa didicerimus.

Vel q̄ tāta sapiā: si magna
sapiā fuit i cōparādo ip̄io:
q̄tā i cōparādis legibus fuis-
se credimus. Opibus: pro-
potētia posuit. Percipietis
etiā. i. capietis: & ē alia ratio
cur discere uelimus ius ciui-
le: q̄d uoluptatē cōparabi-
mus: nō mediocrē. Illorū:
pploꝝ græcoꝝ. Percipie-
tis: quos ciues: si cōferre uo-
letis n̄ros legūlatōres: cū ly-
curgo: dracone: solone: &
legibus suis. Læticiā: aī.

Voluptatē: corpis. Præsti-
terit: excelluerit. f. sapiā. Ly-
curgo: dracone: & solōe: hī
tres p̄stātissimi legūlatōres
fuerūt: uidelicet: Lycurgus
Lacedæmonius: Solō Athe-
niēsis: ex q̄bus Draco seue-
rissimus fuit: adeo ut diceret
oē delictū p̄cena mortis pu-
niēdū: hoc exēplo: Quis p̄
sc̄ptū fuerit: neq; hūc termi-
nū trāseat: q̄ uno digito trā-
sierit: nihilominus peccauit
q̄ q̄ mille passibus p̄terierit

Equidē mihi: & ex eo qđ ipse facit: ostendit qđ aliis faciendū sit. Hoc subsidiū. s. ius ciuile: nō solū ad usum forensē: sed ad honestatē & ornāmētū senectutis cōparau. Quū me uires deficere cōpissēt ppter senectutē. Iā enim ad maturiorē aetate declinabat Crassus: & ē notāda locutio: quā honestissimā ē. A solitudine: nā si senex iurispitus fuerit: solus eē nō poterit. Quippe q̄ uniuersa reip. cōsulit. Honoribus. s. p̄tura: cēsura: cōsulatu: & ceteris huiusmodi magistratibus. Quod apud Ennium dicat ille Phythius. Ennius inducit Apollinē ita loquētē: Si reges ad me cōsulēdū nō uenirēt tamē eo cōsolārer: q̄ ciuibus meis cōsilia p̄pono: quibus cōsiliū meū cōpotes reddo. Suo iure: suo arbitrio.

Idē. s. Phythius: & Phythius dictus ē aut a Phythone serpēte: quē ipse cū diana sorore iterfecit: cuius pellem tripodibus imposuit: aut ἀποτ τρυ ἀνεστῆ: ab interrogādo. Vnde: a quo.

Sibi: q̄ hoc petit. Quos: scilicet ciues meos. Mea ope: meo auxilio. s. iuris ciuilibus sciētia ciues meos adiuto. Cōpotes cōsiliū: quod nam cōsiliū potissimū capiunt. Turbidas: obscuras dubias & periculosas. Et est trāslatio a fonte: cuius aqua turbata ipedit oculos: ne p̄spicere possint. Est enim: & persistit in similitudine. Quēadmodū Apollinis tēplū: ita etiā domū iuriscōsultorū intrātes ab eo cōsiliū p̄tunt. Testis est: Id p̄bat testimonio Quinti Scāuole iurisperitissimi: q̄ huic disputationi intererat. Ianua & uestibulū. i. uestibulū ianue. Quod. s. uestibulū celebratur: & frequentatur ut superius etiā dixit. Infirmissima: q̄ iam uires deficiēbāt in senectute. Iam ue-

ro illa: alia ratio cur iuris ciuilibus sciētia nō minus cōprehendi debeat: q̄ historia & antiq̄tas. Iam illa quā dicitur sū. s. ius ciuile oratori eē p̄discendū: sed etiā ius publicū: qđ nostri statuta appellāt: qđ p̄prie plābescita dici deberet. Publica quoq̄ iura. i. statuta populi. Nā in statutis ciuitatis reipublice administratio cōtinetur. Quæ sunt p̄pria ciuitatis: id est quæ sua sūt cuiusq̄ ciuitatis: & quæ ad reipublice magistratū pertinent. Monumēta: historias. Et uetustatis: ex quibus orationes nostras ornatiores: & robustiores efficere possimus. Nam ut ī reip̄: Reddit rationē: cur iuris quoq̄ priuati: & historiarum p̄titiā tenere debeamus. Nam ut illa in priuatis causis necessaria sūt: ita etiam hęc in publicis. In causis: in cōtrouersis. Iudiciis: quia ex cōtrouersis: iudicia nascūtur. De promēda: hauriēda. Sæpe est: superius satis demonstratū est: quomodo oratori ius ciuile necessariū sit. Iudiciorū: in foro. Concionū: in cāpo martio. Senatus: in curia. Reipublice: ad magistratus pertinet: qui reipublice gerunt: atq̄ administrant. Tanq̄ aliqua materies: & ita declarat: quid sit ciuilibus quæstio. s. specialis: & indiuidua: & thesim & hypothesim: quarū altera ad oratorē: altera ad philosophū pertinet. Qui uersatur. i. qui res ciuiles agūt & tractant. Non enim: uere inq̄ hęc tenēda sunt oratori: quia si hęc ignoraret: potius p̄clamator uocandus eēt: q̄ orator. Proclamatorē: q̄ uociferādo p̄pugnat. Rabulā: litigiosū: a rabire dictū: ut No. marcello placet ut apud Senecā ī Hercule furēte: Hic clamosi rabiosa fori iurgia uēdēs iprobis iras: & uerba locat-

Equidē mihi hoc subsidiū iā idē ab adolescentia cōparau nō solū ad causarū usū forensē: sed etiā ad decus: atq̄ ornāmētū senectutis: ut quū me uires: qđ fere iā tēpus ad uētatē: deficere cōpissēt: a solitudine domū meā uēdicarē. Quid ē. n. p̄clarius: q̄ honoribus & reipublice muneribus p̄funtū senē: posse suo iure dicere: idem quod apđ Enniū dicat ille Phythius apollo: se eē eū unde sibi si nō populi & reges: at oēs sui ciues cōsiliū expectāt suarū sūmarū regū icerti: quos ego mea ope: ex icertis certos cōpotesq̄ cōsiliū dimitto: ut ne res temere tractēt turbidas: ē. n. sine dubio domus iuriscōsulti totius oraculū ciuitatis: testis ē huiusce. Qu. Mutii ianua & uestibulū qđ ī eius īfirmissima ualitudine: affectaq̄ iā aetate maxima quotidie frequētia ciuiū: ac sūmorū hoīum splendore celebrat. Iā uero illa nō longā orationē desiderant q̄ obrē existimē publica quoq̄ iura: q̄ sūt p̄pria ciuitatis atq̄ īperii: tū monumēta regū gestarū: & uetustatis exemplā: oratori nota eē debere. Nā ut ī reip̄ uatay causis atq̄ iudiciis depromēda sæpe oratio ē ex iure ciuili: & iccirco (ut ante diximus) oratori iuris ciuilibus sciā necessaria ē sic ī cais publicis: iudiciorū concionū: senatus: oīs hęc & antiq̄tas mēoria: & publici iuris auctoritas: & regēda reip̄. rō & sciā: tanq̄ aliq̄ materies: iis oratoribus q̄ uersatē ī reip̄. subiecta eē debēt. Nō. n. causidicū nescio quē neq̄ p̄clamatorē aut rabulā: hoc sermone nō congrimus

Sed si eum uirū: sed requirimus eū uirū: qui sit orationis antistes: quæ oratio & si ppria hominis sit: tamē eius antistes deus putat. Qui: quis magna dicēdi potestas homibus cōcessa sit: tamē orationis antistes mercurius deus eē putat: cuius officio fungit. & hoc dicit secundū poetā: q̄ mercuriū: eloquētiae deū eē finxerūt. Antistem: tēpli custodē pprie dicimus: quē nūc p̄ oratorē ponit: quasi maioris cuiusdāq; humanæ rei præses. Facultatē: possibilitatē: & hoc p̄inet ad id: ut ostēdat magnā reuerentiā habendā eē eloquētiae. Vt & ipsū qd̄ erat hominis: q̄ hoc uoluerunt maiores no-

sed si eū uirū: q̄ p̄mus sit eius artis antistes: cuius qū ipsa natura magnam hōi facultatē daret: tñ deus esse putat ut & ipsū qd̄ ē hoīs ppriū nō factū p̄ nos: sed diuinitus ad nos platū uideret. Deīde q̄ possit nō tā caduceoq̄ nomīe oratoris ornatus icolumis: uel iter hostiū tela uersari: tū q̄ scelus fraudēq; nocentis possit dicēdo subicere odio ciuiū: supplicioq; cōstringere: idēq; īgeniū præsidio īnocētiā iudicioq; poena liberare. Idēq; labentē lāguētēq; populū: aut ad decus excitare: aut ab errore deducere aut inflāmare ī improbos: aut icitatū ī bonos mitigare. Qui deniq; quēcūq; ī aīs hoīum motū res & causa postulari: eū dicēdo uel excitare possit: uel sedare. Hāc uisiq; existiat: aut ab iis q̄ de dicēdi ratione scripserūt: expositā eē: aut a me posse exponi tā breui: uehemēter errat: neq; solū in sciētia meā: sed ne res qd̄ magnitudinē p̄spicit. Eqd̄ uobis: qm̄ ita uolūistis: fōtes uñ hauriretis: atq; itinera ipsa ita putauī eē demōstrāda: non ut ipse dux essem: quod & infinitū est: & non necessariū: sed ut cōmōstrarem tm̄ uia: & ut fieri solet digitū ad fōtes intenderem. Mihi uero inquit Mutius satis superq; abs te uidetur istorum studiis: si modo sunt studiosi:

bar: uti p̄ faciales bellū indicēbatur. Incolumis. h. d. ad similitudinē respiciēs: quia orator ubiq; locorū tutus eē debet iure gentiū. Et ut caduceatores ubiq; tuti sūt: ita etiā orator ubiq; tutus eē debet eloquētia. Subicere odio ciuiū. i. q̄ possit in odiū ciuiū maleficos adducere. Scelus: mali facinoris. Fraudē: male calliditatis. Nā scelus factō: fraus dictō cōmittit. Odio ciuiū: accusādo. Supplicio: dānando. Cōstringere: cōprimere. Præsidio. i. ui ingenii. Innocētiā: p̄ innocētes. Lāguentē: adhortādo. Labentē: docēdo. Excitare: ad languētē. Ab errore deducere: ad labentē referas. Inflāmare. i. q̄ possit inuidiā cōtra improbos cōmouere. Ex quo p̄cipitur inuidia improbos: odio maleficos laborare. Sed aiaduertēdū ē id qd̄ dixit superius: scelus fraudēq; nocentis subicere odio ciuiū. Improbos: magna nimis appetētes. Inflāmare: p̄ amplificationē. Mitigare: p̄ cōmiserationē. Qui deniq; a superiori oīa pendēt. Motū: uel leticiā: uel inuestigādo: & his similia. Excitare: amplificādo. Sedare: cōquerēdo: & mitigādo. Aut ab iis. s. rhetoribus: q̄ de hoc artificio præcepta tradiderūt. Tam breui: tā paucis uerbis. Equidē uobis: sed possent dicere auditores: si tam breuibus spatiis p̄spici nō possūt: qd̄ ea tam breuiter p̄strinxisti? Respondet: ego hoc feci: non ut uobis artē exponerē: sed ut uia quādā artis uobis monstrarē. Fontes: originē. Vnde. s. ab eloquētia. Itinera: uia quādā: & rationē: qua ad eloquētiā puenire possētis. Nō ut. s. artificii hoc qd̄ est infinitū. i. p̄lixum nimis. Nō necessariū uobis. s. nō impitit: & inuenire cupiētibus. Ad fōtes: nā quēāmodū sitiētēs cupiditate magna ferunt ad fontes: ita etiā qui scire cupiūt: ita cupide uentur ad sciam. Mihi uero: Hoc sermone Mutii: quasi cōcluditur oratio Crassi. nā idē probat qd̄ Crassus dixit: Studiosis satis eē eloquētiæ uiam: rationēq; discēdi demonstratam esse. Et hoc dicit secundū Socratem: qui dicebat: nihil præterea requirendū esse: qui discere uellet: nisi hoc: ut doceri uellet. Satis superq; .i. plus q̄ satis. Illum: scilicet magnum: & sapiētē: p̄ emphasim dixit illum.

stri ob hāc causā: ut etiā si ppriū hominis ē loqui: tamē id diuinitus potius q̄ humaniter cōsequi uideremur. Deinde: nūc etiā laudat eloquentiā dicēs: se nō itelligere causidicū: siue p̄clamatorē: & rabulā: sed eū q̄ possit nō tā caduceo: q̄ præsidio īgeniū tutus eē. Caduceo ē uirga: qua utitur mercurius ei ab Apolline dono data: quā ille lyrā accēpisset: ut dicit Horatius. Huius autē uirgæ hęc ē ratio. Mercurius & orationis dicit deus: & interpret deorū. unde uirga bellātes diuidit. Nā bellātes interpretū oratione sedant. Vnde teste Liuiō: Legati pacis: caduceatores dicuntur. Virg. Tum uirgā capit: hac aīas ille euocat orcho: Pallētes alias sub tartara tristitia mittit. Dat sōnos: adimitq; & lumina morte resignat. Illa fræsus agit uētos: & turbi da trānat. i. eloquētia alios dānat: alios absoluit: alios accusat: alios defēdit. Vnde per caduceatores ita pax fie-

Esse factū: uidelicet eē ad opis pfectionē puentū. Siq̄ satis: q̄a q̄ rē aliquā cupit: id maiori ex parte cōsecutus ē. Cognoscēda: p̄mo dixit cognoscēda: deinde p̄cipiēda: q̄a p̄mo cognoscimus: deinde p̄cipimus. Nemo. n. rē aliquā uestigabit: quā non p̄us cognouerit. Quibus. n. id p̄suasū: Hic diffinit qd̄ sit philosophia. Philosophia. n. ē: quæ docet bonos uiros eē. Nā philosophi: nisi bonos sapiētes eē negabāt. Nihil mallēt. i. supra cōcupiscere. Doctrinā. f. philosophiæ: q̄a philosophia non solū ē scire qd̄ sit uirtus: sed multo magis cū uirtute uiuere. Nobis uero inq̄t: In hoc sermone Sulpitius r̄ndet se cōproba re: quæ dicta sūt de iure ciuili: & quæ planius dicant de arte rhetorica req̄rit. Verō: nō solū semp̄ ē aduersatiua: sed etiā affirmatiua: ut hoc loco: uero p̄ uere: certe

Ea: quæ p̄tinet ad uim dicēdi. Percursa: p̄stricta.

Quā illa: q̄a sup̄ius dixit p̄desse: quæ a rhetoribus i arte tradūtur: Sed nō contineri hęc oīa in ea arte: q̄ ad oratorē p̄tineat. Ea. f. q̄ ad p̄ceptionem artis p̄tinet.

Nā nūc: Hęc p̄ticipula cū superiore cōiungit. Vere inq̄ dixit ea nobis p̄ocūda fuisse: q̄ a uobis disputata sunt. Sed a te planius dici uolumus: quæ de arte rhetorica dicuntur. Quid si inquit Crassus approbante Sulpitio: petit ab Antonio: ut suā explicet d̄ dicēdi arte sniam Quid: ac si diceret laudabitis ne? Vestræ uolūtatī: q̄a id ut dicerē magnope istitistis. Quā consuetudini: q̄ in studiis minime uersatus fueri. Naturæ: q̄ ab his etiam auersus fuerim. Mysteria: p̄p̄e archana sacra sunt cæteris. Sed hoc loco mysteria archana: & secreta q̄ d̄ de dicēdi arte p̄cepta

Nā Antonio: Sensus hic paulū obscurior est. Nā Antonio dicēte: etiā qd̄ tu intelligis: s̄tēmus. ideo dicit: q̄a

Crassus: aut p̄babit: aut cōtradictet: quicquid Antonius dixerit. Peto igitur: Crassus petit ab Antonio: ut suam de his rebus exponat sententiā. & Antonius ad dicendū se modestissime p̄parat.

Quoniā id: Primū id ad oneris: secundū ad ætatis refertur. Id ætatis hominibus. i. hominibus iā grandioris ætatis. Deprehēsum: postq̄ p̄bante Sulpitio Crassus petiit ab Antonio: ut suā de arte rhetorica sententiā explicet: nunc se p̄parat modestissime: ut his adolecētibus morē gerat. Deprehensum: detentū: & est uerbum nauticum: ut Virgilius: Deprehensis olim statio gratissima nautis. Non solum: duabus de causis uideo me esse detentum. Primum: quia ego cogor de his rebus disputare: quas ignoro. Secūdo: quia ego nūc cogor facere id: qd̄ semper aufugi: ne post orationē tuam ego loquerer: & in hoc maxime laudat Crassum. Insolens: id est non sum solitus disputare.

Id me nunc: uidelicet ne succedam post orationem tuam: quia post Crassi eruditam orationem: sua uideretur incultior: nam opposita oppositis clarius elucescunt. Verum ego: sed ego inq̄t audacius dicam: quia ut nulla in me unq̄ eloquētia fuit: ita etiam ne nunc quidem a me expectatur.

eē factū. Nā ut socratē illū solitū aiūt dicere: p̄fectū sibi opus eē: siq̄ satis eēt cōcitatatus cohortatione sua: ad studiū cognoscēda: p̄cipiēdaq̄ uirtutis: q̄bus enī id per suasū eēt: ut nihil mallēt se eē: q̄ bonos uiros: iis reliquā facilē eē doctrinā: sic ego itelligo: si i hęc q̄ patefecit oratione sua Crassus intrare uolueritis: facillime uos ad ea q̄ cupitis: p̄uēturos: ab hoc aditu ianuaq̄ patefacta. Nobis uero inq̄t Sulpitius ista sūt p̄grata: p̄q̄ iucūda. Sed pauca etiā req̄rimus. In p̄misq̄ ea: q̄ ualde breuiter a te Crasse: de ipsa arte p̄cursa sūt: quā illa te: & nō cōtēnere: & didicisse confiterere: ea si paulo latius dixeris expleris oēm expectationē diuturni desiderii nr̄i. Nā nūc q̄bus studēdū rebus eēt: accēpimus: qd̄ ipsū ē tñ magnū: sed uias earū rerū rationēq̄ cupimus cognoscere. Quid si inquit Crassus: qm̄ ego: quo facilius uos apud me tenerē: uestræ potius obsecutus sū uolūtatī: q̄ aut cōsuetudini aut naturæ meæ petimus ab Antonio: ut ea q̄ continet: neq̄ adhuc p̄tulit: ex q̄bus unū libellū sibi excidisse iā dudū q̄stus ē: explicet nobis: & illa dicēdi mysteria enūciet. Ut uidet̄ inq̄t Sulpitius: nā Antonio dicēte: etiā qd̄ tu itelligas: s̄tēmus. Peto igit̄ inq̄t Crassus a te: qm̄ id nobis Antoni hoībus id ætatis: oneris ab horū adolecētū studiis iponit: ut exponas: qd̄ iis de rebus: q̄s a te q̄ri uides: s̄tēas. Deprehēsum me inq̄t Antonius plane uideo atq̄ sentio: non solū q̄ ea req̄runt̄ a me: quorū sū ignarus: atq̄ insolēs: sed q̄a qd̄ i causis ualde fugere soleo: ne tibi Crasse succedā: id me nūc isti uitare nō sinūt. Verū ego iḡrediar ad ea: q̄ uultis audacius: qd̄ idē mihi spero

Vsu eē uenturū. i. fore ut cōtingat. ut Cice. in Catone maiore: Si ea culpa senectutis eēt: eadem oīa nō solū mihi usu euenirēt: sed oībus maioribus natu. Sēsus ē: audacius dicā: qā qū nunq̄ i me fuerit eloquētia: nec nūc qdē expectabit. Neq; enī: ecce quāta utit̄ modestia Antonius: & uult potius cōsuetudinē quādā eē q̄ artē. Ipsaq; illa: q̄ ad cōsuetudinē meā ptinēt. Nō aliq; ipsa illa quæ disputa sti de eloquēte & disertō: sūt potius cōsuetudinis q̄ artis. Tradita: qd̄ ego doctrina aliq; p̄cipim. Cōmentariū: ubi disputabat de eloquēte & disertō. Dicimus autē & cōmētaria & cōmentarios.

usu eē ueturū i hac disputatione: qd̄ i dicendo solet: ut nulla expectet̄ ornata oratio. Neq; enī sū de arte dictu rus: quā nunq̄ didici: sed de mea cōsuetudine. Ipsaq; illa: quæ i cōmētariū meū rettuli: sūt eiusmodi: nō aliq; mihi doctrina tradita: sed i res; usu: causisq; tractata: q̄ si uobis hoībus eruditissimis nō p̄bābūtur: uestrā iniquitatē accusatote: q̄ ex me ea quæsiueritis: quæ ego nesci rē: meā facilitatē laudatote: qū uobis: nō meo iudicio: sed uestro studio i ductus nō grauate r̄ndero. Tū Cras sus inqt: Perge modo Antoni. Nullū enī ē periculū: ne qd̄ tu eloquare: nisi ita prudēter ut neminē nostrū peni teat ad hūc te sermonē ipulisse. Ego uero inqt p̄gā: & id faciam: qd̄ in p̄ncipio fieri in oībus disputationibus oportere cēseo: ut quid illud sit de quo disputet̄ expla net: ne uagari: & errare: cogat̄ oratio: si ii qui iter se dis/ senserint: nō idē eē illud: de quo agit̄ intelligēt. Nam si forte quæreret̄: que eēt ars impatoris: cōstituendū puta rē: p̄ncipio qs eēt i perator: q̄ qū eēt cōstitutus admistra tor belli gerēdi: tū adiungeremus: de exercitu: de castris de agmibus: de signor; collatiōibus: de oppidor; oppu gnationibus: de cōmeatu: de isidiis faciēdis atq; uitādis

putatione uidistis. Hoc caput i septē partes diuidit. In p̄ma quodāmodo p̄ inductionē ostēdit: qd̄ sit orator. In secūda refellit Crassi opinionē: q̄ oratorē uelit eundē: & gubernatorē ciuitatis eē. In ter tia refellit Crassi sniam: q̄ dixerat p̄discēdā eē philosophiā naturalem oratori: ut aīor; mōtus: quo cūq; uoluerit: flectere possit. In quarta ostēdit absurdū eē: q̄ dixit p̄discēdā oratori philosophiā moralē: ut de iusticia: moribusq; ciuiū differere possit. In q̄nta cōfutat oīno: q̄ Crassus tam multis uerbis p̄bare cōtenderat: iuris ciuili sciām oratori p̄necessariā eē. In sexta nō i probat: qd̄ dixit de oratoris exercitatione: sed dicit eē opus lōgiōris t̄pis. In septima & ultima: oīno plane cōdēnat: q̄ Crassus de p̄nūciatione: nimis aspere: & duriter senserit. Prima pars est in p̄ncipio lectionis. i. Ego uero inqt. Secūda ibi: Crassus uero mihi. Tertia ibi: Nec uero. Quarta: Philosophor; aut. Quinta: Nā q̄ ius ciuile. Sexta: Sed me Hercules. Septima & ultima: Illud uero fuit. Ego uero: Respondet Antonius: dicēs: Postq̄ talibus adolescētū studiis obseq̄ necesse ē: p̄mū disputare: incipiā: qd̄ sit ora tor. Vt. i. scilicet. & ē expositio eius: qd̄ faciendū ē in oībus disputationibus: sicut gr̄ci οωυ dicūt.

Ne uagari cogat̄: Sēsus ē: coget̄ oratio apposito nō declinare: qū ex diffinitōe cognitū fuerit: qd̄ sit de quo disputet̄. Nā si qd̄ forte alienū dicit̄: cōtinuo diuersū eē itelligēt. Vagari: p̄ diuersa. Er rare: p̄ aliena. Nā: si forte: p̄mo diffinit qd̄ sit orator quodāmodo p̄ iductionē. q̄ si nūc cōstitut̄ ars oratoris: p̄mū diffiniēdū ē: qd̄ sit orator. Admistrator belli gerēdi: diffinitio ē impatoris. nam qd̄ aliud ē impator: nisi admistrator belli gerēdi. De exercitu: hęc oīa ad sciām rei militaris ptinēt. De exercitu. i. de gñe & de numero militū. De castris: oportūo loco mutādi. De agmibus: struē dis. Signor; collatiōibus: cōserēda manu: & cōmittēda pugna. De oppidor; oppugnatiōibus: uide licet qbus machis oppida capi p̄sit. De cōmeatu: ut oportūo loco castra metāt: ut abūde cōmea tus couēhi possint. De isidiis faciēdis atq; uitādis: i qbus stratagemata. i. astutia militaris cōtinet̄.

Quæ si uobis: si inqt quæ a nobis de hac cōsuetudine nostra dicendi exposita fue rint: a uobis minus p̄bābūtur: non me: sed iniquitatē ue strā accusatote. Vestrā iniquitatē: qā nō uoluitis uos mihi æquos p̄bēre. Iniquitatē: improbitatē: qā nihil iniquius ē: q̄ aliqd̄ ab eo expectare: qd̄ ille minime p̄stare possit. Facilitatē. i. i obsequēdo. Meo iudicio: qā iudicabā me hęc rerum ignarū: sicuti sū. Tū Cras sus: In hoc sermone Crassus ostēdit tantā eē facultatem Antonii: cui sit magnopere confidendum.

EGO VERO INQ VIT
Hoc caput quartum & ulti mum ē. In quo plane negat Antonius q̄ Crassus dixerat: p̄priū eē oratoris ciuitatis gubernationē: philoso phiæ studiū: iuris ciuili sciētiā: & p̄nūciationis exq̄sitā rōnē. Quæ oīa Crassus dis/ seruit oportere haud medi ocriter inē oratoribus: quē admodū i superiore ipsius dis

De reliq̄s rebus: uidelicet quæ ptinēt ad bella gerēda. Animo: ad gerēdū. Sciētia: ad p̄uidēdū. Aphricanoꝝ exēplis: uult ostēdere eiusmodi uiros fuisse. Aphricanoꝝ. s. superioris & inferioris Scipionis: q̄ Carthaginēses bello p̄figarūt. Maximoꝝ: ut Fabii maximi: ex q̄bus p̄mus ille dici meruit maximus: q̄ Hānibalē iuueniliter exultatē: patiētia sua superauit. Epimenidem: q̄ lacædemonios sēpissime acie uicit: & præcipue apud leutrā: & mantineā. Fuit autē Thebanus inter primos græciæ duces habitus: philosophus sūmus: prudēs: modestus: grauis: tēporibus sapiētē utens: peritissimus belli: fortis manu: aīo

maximo: ueritatis amicus: continēs: clemēs: ac patiens & alia pene innumera quæ de illo legūtur. Hānibalē: q̄ in Italia Romanoꝝ opes cōtudit: & maxime apud caninas uicū apuliæ: ubi quinquaginta milia ciuiū Romanorū interfecit. Eius gn̄is: qui bello p̄stātes fuerūt. ut Alexandrū: Themistoclem: Nicia: Lyfandrū: & eius generis alios complures. Quis eēt. s. rei publicæ admīstrator. Moderandā: moribus instituēdā. Vsum: experiētia. Sciētia. i. habitū. Studiū: affectionē. Vtilitas rei publicæ: partibus icolumitas: uidelicet agris: portibus: classibus: nautis: militibus. Augeret: partibus potētia: exornatione: amplitudine: excellētia: pecuniarū: & amicoꝝ eiusdē reipublicæ. Publici consilii auctorem. i. principem senatus.

P. Lentulū: Hic est q̄ Gracchum in auentino oppresit rempublicam uexantem Deinde inimicis: ac obre-

ctatoribus suis cedēs: Siciliā exiliū locū delegit. Tiberiū Gracchū patrē. s. Cn. Gracchi. Hic ē: q̄ ut apud Valerīū maximū: Scipionē Asiaticū in carcerē conici passus nō ē. Qu. Metellum: q̄ & ipse admīstrandæ reipublicæ peritissimus fuit. Hūc ferunt dixisse capta Carthagine: nescire plus ne boni: an mali ex ea re ad rempublicā deueniret. P. Aphricanū. s. inferiorem: & C. Læliū amicum eius.

Sinautē: diceret aliq̄s: q̄re utitur ante oīa hac inductione. nō omnino ab re alienū ē: quā cōfirmare intēdit Antonius: ut singula diffiniēdo: ea oīa ab oratore aliena esse ostēdat: quæ oratori Crassus attribuerat. Legū. s. in ciuitate scriptarum. Cōsuetudinis: sicut ius scriptū: ius lege: & ius cōsuetudine. Priuati: nā cōsuetudo ad puatos homines ptinet. Ad respōdēdum: quā iuriscōsultus tenere debet sciām: & cōsulendi ex iure: & tractandi causas: & solēniter cōdēdi tabellas. Respondēdū: ut ex iure cōsulat. Agendū: ut causas agere sciat. Cauendū. s. tabellis testamētoꝝ solēniter cōdēdis.

Ex eo genere: Nūc subiūgit exēpla præstantissimoꝝ iuriscōsultoꝝ s. Se. Aelium. M. Maniliū. P. Mutiū: qui omnes pitissimi legū scriptores fuere. Se. Aelium: quē Ennius laudauit. P. Mutiū: q̄ frater fuit. L. Crassi. Qu. uero Mutius Publii filius fuit: & Pont. utiq̄ Max. Atq̄ ut iam. i. & ut uniuersaliter cōprehēdam: idē de omnibus artibus faciēdū arbitror: hoc ē exempla præstantissimorū uiroꝝ eius artis afferre. Musicus: musicam. Grāmaticus: grāmaticam. Poeta: poesim p̄fiterur.

A quoq̄. s. philosopho. Sua ui: acumine intelligēdi: seu inueniēdi rerum naturalīū causas tractando. Sapiētia: ratione percipiēda de moralibus. Vim: effectum. Naturam: proprietatem: ut uerbi gratia: Ignis proprietates est urere: & sursum ferri. Causas: rationes: quia purissimum & lenissimum est omniū elementorum: & hoc ad philosophiam naturalē ptinet: quia philosophi nō solū ē scire: quid sit uiuere: sed etiam cum uirtute uiuere: ut dixi. Tenere: scientia. Prosequi: uita.

De reliq̄s rebus: q̄ eēt p̄p̄e belli admīstrādi quæ q̄ essent aīo & sciā cōpotes: eos eē imperatores dicerē: uterq̄ exēplis aphricanoꝝ & maximoꝝ: Epimenidē: Hānibalē: atq̄ eius gn̄is hoīes noīarē. Sinautē q̄reremus: q̄s eēt is: q̄ ad rēp̄: moderandā usū: & sciām & studiū suū cōtullisset: definirē hoc modo: q̄ q̄bus rebus utilitas reip. pararet: augeretq̄: teneret: uisq̄: uteret: hūc reip. rectorē & cōsilii publici auctore eē hñdū. Prædicarēq̄. P. Lentulū p̄ncipē illū: & Tiberiū Gracchū patrē: & Qu. Metellū & P. Aphricanū: & C. Læliū: & innumerabiles alios: tū ex nr̄a ciuitate: tū ex cæteris. Sinautē q̄reret: q̄snā iuriscōsultus uere noīaret: eū dicerē q̄ legū cōsuetudinifq̄ eius: q̄ puati ī ciuitate uterent: & ad rñdēdum: & ad agendū: & ad cauendū pitus eēt. Ex eo genere Se. Aelium. M. Maniliū. P. Mutiū nominarē. Atq̄: ut iā ad leuiora artium studia ueniā: si musicus: si grāmaticus: si poeta q̄ratur: possū similiter explicare: q̄d eoz q̄q̄ p̄fiteat: & q̄d nō amplius a quoq̄ sit postulandū. Philosophi deniq̄ ipsius: q̄ de sua ui: ac sapiētia unus oīa pene p̄fitetur: ē tamē quædā descriptio: ut is q̄ studeat omniū reꝝ diuinarū atq̄ humanarū: uim: naturā causasq̄ nosse: & oēm bene uiuēdi rationē tenere: & p̄sequi noīe hoc appellet.

Oratorē autē ecce qđ superius dixi: p̄mo Crassū p̄ iductionē quodāmodo diffinire: qđ sit orator.
De eo. s. oratore. Quē Crassus: qđ dixit oratoris p̄priū eē: apposite ad p̄suasionē d̄ unaquaq; re
p̄posita dicere. Qui & nerbis. i. q̄ cōpositione: & elegātia orationis ualeat. In causis forensibus:
atq; cōibus. i. i causis puatis: & publicis. Eūq; p̄terea uoce: & ad cōpositionē: & elegātiā oratio-
nis accedat oportet p̄nūciatio cū urbanitate quadā. Voce: sono uocis. Actione: gestu corporis.

Lepore: suauitate & urbanitate quadā: ut orationē suā facietis q̄busdā exornet: quo auditōz aios
ad audiendū retinere possit

Oratorē autē quoniā de eo q̄rimus: equidē nō facio eun-
dē: quē Crassus: q̄ mihi uisus ē omnē omniū rerū : atq;
artiū scientiā cōprehēdere: uno oratoris officio: ac noīe
atq; eū puto eē: q̄ & uerbis ad audiendū iucūdis: & sentē-
tiis ad p̄bandū accōmodatis: uti possit ī causis forensi-
bus atq; cōmunibus: hūc ego appello oratorē: eūq; esse
p̄terea instructū uoce: & actione: & lepore quodam
uolo. Crassus uero mihi noster uisus ē oratoris faculta-
tē: nō illius artis terminis: sed īgenii sui finibus īmensis
pene describere: nā & ciuitatū regēdaz oratori governa-
cula sn̄a sua tradidit: ī quo p̄mirū uisū mihi ē Scæuo-
la: te hoc illi cōcedere: qū s̄p̄issime tibi senatus breui-
ter: īpoliteq; dicēti maximis sit de rebus affēsus. M. ue-
ro Scaurus: quē nō lōge ruri apd' sese eē audio: uir regē-
daz reip. sciētissimus: si audierit hāc auctoritatē grauita-
tis & cōsiliū sui uindicari a te Crasse: q̄ eā oratorz p̄priā
eē dicas: iā credo huc ueniat: & hāc loq̄citatē nr̄am uul-
tu ipso: aspectuq; cōterreat. Qui q̄q; ē ī dicēdo minime
contemnendus: prudētia tamen rerum magnarum ma-
gis q̄ dicendi arte nititur: neq; uero siquis utrum po-
test: aut ille consilii. P. auctor ac senator bonus: ob eam
ipsam causam orator est: aut hic disertus: aut eloquens
si est: idem ī procuratione ciuitatis egregius: aliqua sc̄ia
dicēdi copiā ē cōsecutus: multū īter se distāt istaz faculta-
tes: lōgeq; sūt diuersaz atq; seiūctaz: neq; cadē rōe ac uia

tus fuisse legimus apud Valeriū maximū. Non longe. s. a nobis: uidelicet a tusculano. Apud sese
esse. i. sibi ipsi uacare: quo animū suum a laboribus reipublicaz colligat. Vindicari: oratori attribui

Huc ueniat: quia nullo modo patietur hāc indignitatē. Aspectu: quia aspectu tātūmodo: etiam
sine ulla uoce nos ab hac loquacitate deterreret. Qui quanq;: quāuis īquit tm̄ dicēdo ualeat: ut mi-
nime contēni debeat: tamē prudētia magis p̄stat: q̄ arte dicendi. Neq; uero: Incipit nūc argumē-
tari contra Crassum. Nam Crassus dicebat oratorem eloquentia sua ciuitates constituere. Nititur
contra hanc Crassi rationem: hoc modo: Si orator erit gubernator: non tamen dicendum est ora-
toris utrunq; proprium esse. Nam si orator etiam gubernare ciuitatem didicerit: uel econtra: non
tamen quia orator est: ideo gubernator est: uel quia gubernator: non ideo orator. Vtrum: &
dicendo ualeat: & in gubernanda republica pollet. Auctor publici consilii: uidelicet princeps se-
natus. Hic: scilicet orator: non est tamen dicendus gubernator ciuitatis. Nam id proprium ora-
toris est: & habet cum gubernatione ciuitatis coniunctum: non est gubernator. Multum istaz
facultates: dicendi ornate: ac diserte: & gubernandaz ciuitatis. Distant: differunt. Di-
uersaz: natura. Nam altera politices: alia logices pars est. politices pars est gubernatio ciuitatis:
logices eloquentia oratoris. Seiūctaz: ratione. Nam ille dicendo: hic gerendo suum im-
plet officium. tantum enim differt: quantum agere & dicere.

Crassus uero: ratio fortis-
sima ē: q̄ ei ignoscatur: qđ
ingenia aliorū oratorū suo
metitur ingenio: ut quantū
ipse ualeat: tantū etiā alios ī
dicēdo ualere existimet. Il-
lus. s. artis rhetoricaz. Nā
& : et aggredit' id qđ dixit
oratoris p̄prium esse debe-
re ciuitatē administrare: iō
primū fuisse: qui governa-
cula ciuitatis instituerit: &
eos una coalescere p̄suas-
erit. Et primo refutat illud
nō esse oratoris p̄prium.

Sentētia sua: sic enim sensit
oratorē administrandaz ci-
uitatis peritū esse oportere

Quis s̄p̄issime: miror
īqt o Scæuola: qđ hoc Cras-
so cōcesseris: quum tu sine di-
cendi copia: & ornata ma-
gna s̄ape d̄ republica sena-
tui p̄suaseras. Breuiter: si
ne copia. Impolite: incul-
te: sine exornatōne. M. ue-
ro scaurus: p̄terea. M. eti-
am scaurus: cuius p̄prium ē
administrare ciuitatē: quia ī
ea gerēda uersatus ē: si audi-
ret te hoc fērire: uidelicet ad-
ministrare rempublicā esse
oratoris p̄priū: te ab hac sē-
tentia deterreret. Hic ē. M.
scaurus: quē p̄ncipem sena-

M. Cato: Si dixeris fuisse quosdā: q̄ utrūq; fecerint: nō negauerim: sed hoc cōtēderim: alterius of-
ficiū ab alterius officio lōge diuersū. M. Cato: nō eadē ratio gubernādā ciuitatis: & ornādā oratio-
nis ē: sed q̄a gubernare ciuitatē: & ornare orationē idē nō ē: ḡ sequit̄ aliū eē oratorē: & aliū governa-
torē ciuitatis. Neq; enim: ut inq̄t in aliquo eē pōt grāmatica: & rhetorica: ita etiā cōcedimus pos-
se eē: & oratorē gubernatorē ciuitatis: & ut eos dicemus nō eandē tenere sciētia: sed diuerfas: ita eti-
am dicemus oratores duas sciētias habere. nā si utrūq; idē eēt: sequerēt ut eodē artificio indigeret.

Lege: scripta. More: con-
suetudine nō scripta. Sin-
gulas artes: q̄a singuli hoīes
plures artes p̄cipere possūt
Nam nūc particulariter p̄-
bat: qđ sup̄ius generaliter
dixit: posse hoīes plures ar-
tes cōprehēdere: & dicit Pe-
riclē utrūq; cōsecutū fuisse.

Pericles: q̄ eloquētissimus
fuit: & prudētissimus: & qui
republicā Atheniensium
quadraginta annis rexit.
Consilii publici: scilicet se-
natus: quem publicum con-
siliū maiores nostri ap-
pellarunt. Iccirco: non est
dicendū: q̄ utraq; facultas:
scilicet oratiōis: & admistrā-
dā ciuitatis: sit oratoris pro-
pria. Eiusdē hominis: aut
oratoris: aut gubernatoris
ciuitatis. Atq; artis: aut gu-
bernatio ciuitatis sit orato-
ris: aut ars rhetorica sit gu-
bernatoris ciuitatis. Nec si
P. Crassus: aliud iducit exē-
plum. In facultate: in scien-
tia iuris ciuili. Nam siq;:
Postq̄ pbauit diuersas artes
in uno posse consistere: nec
tamē eas eiusdē facultatis ef-
se: nunc a sequēti p̄bat: ostē-
dens rem absurdissimā pro-

M. Cato. P. Aphricanus. Qu. Metellus. C. Lælius: qui
oēs eloquētes fuerūt: orationē suā: & reip. dignitatē: ex
ornabāt. Neq; n. ē iterdictū: aut a natura reip.: aut a le-
ge aliqua atq; more: ut singulis homib; ne amplius q̄
singulas artes nosse liceat: quare nō & si sit eloquētissi-
mus athenis Pericles idēq; ī ea ciuitate plurimos annos
p̄nceps cōsilii publici fuit: iccirco eiusdē hoīs atq; artis
utraq; facultas existimāda ē. Nec si. P. Crassus idē fuit
eloquēs & iuris pitus: ob eā causā uest ī facultate dicēdi
iuris ciuili sciā: nā si q̄sq;: ut ī aliqua arte & facultate ex-
cellēs aliā quoq; artē sibi assūpserit: is p̄ficiet ut qđ p̄-
ter ea sciet: id eius: in quo excellet: p̄s qđā eē uideat: licet
ista rōne dicamus p̄la bene: &. xii. scriptis ludere p̄priū
eē iuris ciuili: qm̄ utrūq; eorū. P. Mutius optime fece-
rit: eadēq; rōne dicant & quos physicos gr̄ci uocāt: idē
poetā: qm̄ Empedocles physicus egregiū poema fecerit
ad hoc: ne philosophi qđē ipsi q̄ oīa sicut p̄p̄a sua eē: at-
q; a se possideri uolūt: dicere audēt: geometriā: aut mu-
sicā philosophi eē: q̄a platonē oēs ī illis artibus p̄stan-
tissimū fuisse profiteant: ac si iā placet oēs artes oratori
subiūgere: tolerabilius ē: sic potius dicere: ut qm̄ dicēdi
facultas nō debet eē ieiuna: atq; nuda: sed aspsa atq; di-
sticta multarū reip. iucūda qđā ueritate: sit boni oratoris

uenire: signis hoc cōcesserit: ut qui p̄la optime luserit: & interpret iuris ciuili peritissimus idem sit
Sed hoc fuisse in. C. Lælio accepimus: ergo p̄la ludere: & duodecim scriptis: idē est. Præter ea: p̄-
ter illā artē & facultatē dicēdi: quā quisq; habet ex arte. In aliqua arte & facultate. i. ī aliqua facul-
tate artis. nam facultas dicitur facilitas illa: quā quisq; habet ex arte: ut facultas grammaticæ artis ē
scribere & recte dicere. Ludere p̄la: agilitate corporis. Ludere duodecim scriptis: celeritate iter
pretandi iuris ciuili. Quomodo hæc cōparauit: respexit ad celeritatem: nam qui p̄la ludit: agit
corpore ut sit: necesse est. Duodecim scriptis: in duodecim tabularū legibus. Vtrūq;. s. & p̄la lu-
dere: & ius ciuile interpretari. Eadēq; ratione dicantur: quēadmodum si quis ad eam artē ī qua
excellerit: aliā quoq; artē adhibuerit: nō eandem artē uocabimus: ita etiam physici: qui poe-
ma aliquod scripserit: nō idem artificii uocetur. Empedocles: hic de rerum natura scripsit: dicēs:
omnia ex quatuor elemētis constare. scripsit etiā uersibus transitū xerxis: & alia nonnulla: quæ po-
stea uxor eius cremauit. Floruit autem eo tempore: quo Fabii ad Cremeram interfecti sunt. Ad
hoc: id est præterea: & cæteris omiſsis: & ut de philosophis dicūt: qui omnia sibi arrogant: dixerunt
geometriā esse quandā partē philosophiæ. Omnes philosophi: quia Plato tam & si philosophus
fuerit præstantissimus: tñ in his artibus plurimū excelluit. Ac si iam: quasi partes ipsius facultatis:
Sed si uis scire: quānā sit mea de oratore snia: nō ego dixerim has artes esse ipsius facultatis orato-
riæ. Sed fatebor multa uidisse: & legisse: ut oratio quibuscūq; ornāmētis possit: ornata eēt. Facul-
tas: ars rhetorica. Ieiuna: sententiis. Nuda: uerbis. Aspersa: quia multis. Distincta: quia uariis.

Multi auribus accēpisse: p doctrinā. Multi uidisse: p historiā. Multi aīo & cogitatione: p meditationē. Multi legēdo: p lectionē. Libasse: leuiter tetigisse: & ē trāslatio ab his q̄ sūmis labiis poculū gustāt. Callidū: astutū. Tyronē: imperitū: trāslatio sūpta a militibus. Nā tyrones noui milites dicūtur: & rei militaris impiti. Rudē: indoctū. Peregrinū: aduenā. Hospitē: alienigenā: hoc ē ignarū & inexpertē. Neq; uero istis tragœdiis: Postq̄ ad id argumētū rēdit Antonius: q̄ Crassus dixerat oratorē philosophiā moralē discere oportere: nūc trāsit ad aliud argumētū: i quo dixerat

multi auribus accēpisse: multi uidisse: multi aīo & cogitatione: multi etiā legēdo pcurrisse: neq; ea: ut sua posidisse: sed ut aliena libasse. fateor. n. callidū quēdā hūc & nulla ī re Tyronē ac rudē: nec pegrinū ac hospitē ī agēdo eē debere: neq; uero istis tragœdiis tuis: q̄bus uti philosophi maxie solēt Crasse pturbor: qd̄ ita dixisti: nemi nē posse eorū mētes: q̄ audirēt: aut īflāmare dicēdo: aut īflāmas restringere: qū ī eo maxie uis oratoris magnitudoq; cernat: nisi q̄ res oīum naturā: mores hominū: atq; rōes: penitus p̄pexerit. In quo philosophia sit oratori necessario p̄cipiēda: quo ī studio hoīum quoq; īgeniosissimorū: ociosissimorūq; totas atates uidemus eē contritas: quorū ego copiā: magnitudinēq; cognitionis: atq; artis: nō modo nō cōtēno: sed etiā uehemēter admiror. Nobis tñ q̄ ī hoc populo foroq; uersamur: satis est ea de moribus hoīum scire & dicere: q̄ nō abhorreāt ab hoīum moribus. Quis. n. unq̄ orator magnus & grauis qū iratū aduersario iudicē facere uellet: hāsitauit ob eā causā: q̄ nesciret qd̄ eēt iracūdia: Feruor ne mētis: an cupiditas puniēdi doloris: Quis qū ceteros aīorū motus: aut iudicibus aut populo dicendo miscere atq; agitare uellet: ea dixit: q̄ a philosophis dici solēt: Qui p̄tim oīo motus negāt ī aīis ullos eē debere: q̄ qū eos ī iudiciū concitēt mētibus: scelus eos nephariū facere: partī q̄ tolerabiliore uolūt esse: & ad ueritatē uitae propius accedere: per mediocres ac potius leues motus debere esse dicūt.

Copiā: q̄tū ad multitudinē rerū. Magnitudinēq;: q̄tū ad difficultatē earū. Nobis tñ: quīs hęc oīa: q̄ a philosophis tractant: nō solū laude: sed etiā admiratiōe p̄sequēda sūt: tñ ea oratoris p̄p̄a eē. nō dixerit. Ab hoīum moribus: a cōsuetudinē. Quis. n. & ondit tenēda hęc eē: q̄ ad mores hoīm p̄tinēt: potius cōsuetudinē q̄ arte. nā si natura: q̄ nobis data ē: cognoscere possumus: & iracūdiā & feruorē mētis: & si nō poterimus diffinire qd̄ sit iracūdia: nō tñ p̄pterea offō p̄hi satisfacere nō poterimus: uidelicet aīos iudicū ad quēcūq; motū uoluerimus īp̄ellere. Magnus: re & noīe. Grauis: cōsilio & auctoritate. Hāsitauit: dubitauit: tardus ē ī dicēdo. Feruor ne mētis: si iuria ad eos q̄ audiūt p̄tinēt. An cupiditas: ad eū d̄ quo d̄r spectat. i. ulciscēdi. Quod nesciret qd̄ eēt iracūdia: haud magni refert diffinire iracūdiā: iracūdia ne sit motus aī: an cupiditas ulciscēdi? Quis qū ceteros: p̄pterea quē admōm dixi d̄ iracūdia: pari mō dicēdū ē d̄ ceteris rebus. Ceteros: ut odiū cōtētiōis iuidiā. rursum amoris misericordiē: & miseratiōis: q̄ affectus moueri solēt ab oratore. Aut p̄plo: si ī cōtētiōe: & rostris aliqd̄ agēt. In aīis hoīum: q̄ uidelicet dicūt aīos n̄fos ita uirtute eē cōpositos: ut a gritudine n̄fla cōmoueri possint. Qui &: unq̄ etiā apud Lacedaemones lex erat neq; p̄mio uterē: sed qū q̄s ad dicēdū ueniret: rē tñ modo nudā declararet: eo q̄ ī p̄miis potissimū cōmouerent: & pturbarent auditorū aī. Tolerabiliores. s. q̄ stoici. Mediocres leues: qd̄ est academicorū: & etiā p̄ patheticorum q̄ ī his philosophis tāta sit dissēsiō: qd̄ oratoris est hęc p̄discere? Accedere. i. p̄pius uenire ad co-

Crassus philosophiā quoq; naturalē oratori esse p̄discēda. & hoc loco Antonius ondit satis eē oratori: si mores hominū atq; cōsuetudines didicerit. Istis tragœdiis. i. portētis. Nā quēadmodū ī tragœdiis: ab histrionibus magna q̄dem dictu sed re ipsa inania tractātur: ita etiā ab oratore mouētur auditorū animi: & ondit animorū impulsione: quā Crassus dixerat necessariā eē oratori: qd̄ Antonius cōsulat.

In eo. s. inflāmando: & restringendo. Inflāmare: ad iracūdiā. Aut restringere lenire: & mitigare. Vis: uirtus oratoris. Nā mouere sūmū ac potissimū ē in oratore. Rex omniū naturā: p̄pter physicam. Mores hominū: p̄pter aethicā. Quo in studio: ac si diceret: si hoc ueq; eēt neminē spare oporteret: posse hęc facultatem p̄cipere: q̄ philosophi omnē uitā in ea p̄cipiēda cōtētiā eē uidemus. Ingeniosissimorum: q̄ ingenio ualēt. Ociosissimorū: q̄ tēpus uacū habēt. nec ī administrāda republica occupati sunt

Quorū: philosophiā qd̄ illoq; nō cōtēno: sed oratoris p̄p̄riā eē non dixerim.

gnitionē humanæ cōsuetudinis. Orator: His breuibus uerbis docet: quæ in proemiis faciēda sūt. In cōi uitæ cōsuetudine: nō discedit a cōi hominū cōsuetudine: quā motus aliquos sedare uoluerit Mala: ut noceāt. Molesta: ut displiceāt. Fugiēda: quia inuidiā concitant. Bona: quia utilia sunt. Iocunda: quia delectant. Honesta: quia p se sūt appetēda: & hæc superioribus cōtraria sūt. Neq; uult ita sapiēs: Coepit supius dicere de oratoris officio: qd ipsi faciendū sit: ut mores eorū diligēter exquirat: Neq; uelit ita sapiēs uideri inter stultos: ut eū græculo cōparēt: uel quū eū audiāt: insulos se: & insipientes eē existimēt: & ex hoc maliuoli reddātur. Sapiēs nam uulgū stultū dixit. Inter stultos. i. iter turbam: & multitudinē uulgi. Ineptū qui nō seruato loco: nec tempore de his disputet: q̄ minime sūt idonea. Nam in foro nō decet disputare d̄ philosophia: & rebus naturalibus. Græculū: quia græculo rū ista cōsuetudo ē: de eius mōi rebus disputare i scholis. Sapiētiā animi admirētur: Hic qui hoc studet: ut apud oēs sapiētia admirabilis sit: nō recusat quo minus illi q̄ audiūt ingeniū suū laudēt: ita & laudēt sapiētiā suā: ut se insipientes eē putēt. Nā hoc pareret iniuriā. Eē stultos: cōparatione oratoris. Sed ita pagrat: sed ille sequitur naturalē quandā rationē: & ita inducit: ut facile itelligat: qd sit sibi faciendū. Animos hominū: ita sēsus i. naturalis affectus. Men-

Orator aut oīa hæc: q̄ putātur i cōi uitæ cōsuetudie mala ac molesta: & fugiēda multo maiora: & acerbiora uerbis facit. Itē ea q̄ uulgo expetēda atq; optabilia uidentur dicēdo: amplificat atq; ornat: neq; uult ita sapiēs inter stultos uideri: uti q̄ audiāt aut illū ineptū: aut græculū putēt: aut etiā si ualde pbēt ingeniū oratoris: sapiām aī admirent: se eē stultos moleste ferāt. Sed ita pagrat per aīos hoīum: ita sēsus mētēq; ptractat: ut nō desideret philosophorū descriptiones: neq; exorat oratione: summū illud bonū i aīo ne sit: an in corpore: uirtute: an uoluptate definiat: an hæc iter se iūgi copulariq; possint: an uero ut q̄busdā uisū est: nihil certū sciri: nihil plane cognosci: & p̄cipi possit: quæ res fateor magnā multiplicēq; eē disciplinā: & multas copiosas uariasq; rōnes. Sed aliud qddā longe aliud Crasse q̄rimus. Acuto hoīe nobis opus ē & natura usq; callido: q̄ sagaciter puestiget qd sui ciues: iiq; hoīes q̄bus aliqd dicendo psuadere uelit: cogitēt: sētiāt: opinēt: expectēt. Teneat oportet uenas cuiusq; gñis: ætatis: ordīs: & eorū apd quos aliqd

tes: rationes quibus mores hominū cognoscūtur: quorū Crassus dixerat: aliud naturaliū: aliud uero moraliū esse. Philosophorū descriptiones. i. philosophorū disputationes. Oratione. f. disputando: an in animo. i. in honesto: an in corpore. i. in bona ualitudine. Nā aliq in honesto: alii in bona ualitudine sumū bonū ponebāt: nōnulli i uoluptate: & hi i nullo philosophorū numero habent. In uirtute: ut stoici: p̄patetici & academici. An uoluptate: ut epicuri. Nā q̄ uirtutē sumū bonū diffiniūt in aīo ponūt. Qui uero in uoluptate & bona ualitudine: in corpore stant. An hæc. i. an sūmū bonū in bona ualitudine: aut in uirtute: aut i uoluptate simul cōiungi possit: quomodo hoc cōiūgi pōt: difficile sane uidet: ut qui i corpore ponūt: nō differūt ab his: q̄ i animo cōstituiūt. Sed hoc modo nōnulli argumētari uoluerūt ut sentētiās philosophorū cōcordes ostēderent. Voluptas sine bona ualitudine eē nō pōt: hoc est coniunctū. Rursus bona ualitudo uirtutē desiderat: ut modesta cōtinēt: q̄ uita bonā ualitudinē si est: cōseruet: si nō est cōparet. Rursus uoluptatis comes est uirtus doloris comes est uitiū. Nā ut rebus fortiter: ac sapiēter gestis gaudemus: ita cōtrariis necesse ē dolere. Quibusdā. f. academicis. tam& si enim multa cōcedūt: tamē nihil affirmāt: ut Cice. ad Hortensiu iu academia: Sunt qui concedāt solem: lunā: stellas: cœlū & terrā deos eē. Nam quia uidebāt certū ordinē seruare: p̄pterea deos eē credebant: sed tamē nō affirmabant. Fateor magnā: nō negauerim inqt eam scientiā: que ab his philosophis tractatur: magnā eē: sed oratori nō eē necessariā. Multiplicēq; quia uariæ sunt philosophorū sectæ. Copiosas: ipso argumētōrū genere. Variasq; modo naturales: modo morales. Acuto: ad intelligēdū. Callido: ad excipiendū. Sagaciter: insidiosē quodāmodo uestigās: & est trāslatio ab odorāte cane. Cogitent: de præsentibus. Sēntiant: & opinētur: de præteritis & futuris. Sentiāt: iudicādo. Opinētur: cogitando. Expectent: cupiēdo: & optādo futura. Cuiusq; generis. i. cuiuscūq; cōditionis humanæ: & ē metaphora a fontibus: quorū p q̄litate loci: aut dulces: aut salæ: aut amaræ sūt uenæ. Pari rōne hominū gñia diuersa sunt: alii sunt mites: alii acerbiores: alii comes & faciles: alii morosi & difficiles. Aetatis: adolescentiæ feruentioris: iuuentutis lenioris: senectutis grauioris. Ordinis: ut plæbei: equestris senatorii. Plæbei cupidioris. Equestris ambitiosioris: & gloriofioris. Senatorii constantioris: & grauioris.

Agat: in pñti. Acturus: in futuro. Mētes: rationis ē. Sēsus: naturæ. Nā mētes p cōsuetudie morū: sensus p naturali affectu. Philosophorū: Sed quō Antoni: nō uis oratorē philosophiæ libros legere? Volo equidē: sed nolo: ut sint q̄si adminicula oratori: sed quædā q̄si laxamēta a laboribus: quā a reipublicæ administratione uacui erimus. Atq; ociū: a gerēdis rebus. Requiē: a laboribus. Ne siqñ: nec uelim ipsū mutuo q̄si accipe a Platone: quādo de ea disputare uoluerit: quā nō ē oratori necessaria. De iusticia: de q̄ supra dixit. Quæ duplex ē: altera uniuersalis: altera singularis. Sin-

agat: aut erit acturus: mētes sensusq; degustet: Philosophorū autē libros referuet sibi ad huiusmodi tusculani requiem: atq; ociū. Ne siqñ ei dicendū erit de iusticia & fide: mutuet a Platōe: q̄ quā hęc expmēda uerbis arbitra ret: nouā q̄ndā fixit ī libris ciuitatē: usq; eo illa: q̄ dicēda de iusticia putabat: a uitæ cōsuetudine: & a ciuitatū moribus abhorrebāt. Quod si ea pbarent ī populis: atq; ī ciuitatibus: qs tibi Crasse cōcessisset clarissio uiro & aplissimo pncipi ciuitatis: ut diceres illa ī maxia cōciōe tuorū ciuiū: q̄ dixisti? Eripite nos ex miseris: eripite ex faucibus eorū: quorū crudelitas nro sāguie nō pōt exple ri: nolite sinere nos cuiq; seruire: nisi uobis uniuersis q̄bus & possumus: & debemus. Omitto miserias: ī q̄bus ut illi aiūt uir fortis eē non pōt: omitto fauces: ex q̄bus te eripi uis: ne iudicio iniquo exorbeat sāguis tuus: qd sapiēti negant accidere posse. Seruire uero: nō modo te sed uniuersū senatū: cuius tum causas agebas: ausus es dicere: pōt ne uirtus Crasse seruire istis auctoribus: quorū tu præcepta oratoris facultate cōplecteris: q̄ & semp & sola libera ē: quæq; ēt si corpora capta sint armis: aut cōstricta uiculis: tñ suū ius atq; oīum rerū ipunitā libertatē tenere debeat? Quæ uero addidisti nō modo senatū seruire posse populo: sed etiā debere: qs hoc phūs tā mollis: tā laquidus: tam eneruatus: tam omnia ad uoluptatē corpis dolorēq; referēs pbare posset senatū seruire populo: cui populus ipse moderādi & regēdi sui po-

no seruire. Probat Antonius hęc uerba Crassi lōgē diuersa a philosophorū sētētis. Omitto. f. eripite nos ex miseris: ergo miseros cōcedis eē fortes: qd penitus philosophi negāt. Fauces: quā fauces dixisti: ex q̄bus te uis eripi: ne sanguis tuus exorbeat iudicio iniquo. Quod: uidelicet utrūq; f. & miserias: & metū mortis. Nā philosophi negāt metū mortis sapiēti timendū. Seruire uero: Sed dicamus qd dixisti seruire: quō pñt hęc tua pcepta philosophorū sētētis eē accōmodata? quū uir tuus nunq̄ seruire possit. nā si uirtus semp libera ē: quomodo sapiens seruus eē pōt? Potest ne. q. d. non. Et semper: quia nunq̄ seruit. Nam ipsa sola sempiterna utit̄ libertate. Armis: ab hostibus. Vinculis: custodia. Impunita: quā nunq̄ supplicia sentit. Quæ uero addidisti: Pergit Antonius redarguere Crassum qd aliter fecerit: & faciat ī orationibus suis: q̄ ipse supius pceperat: uidelicet oratores philosophiæ pcepta seq̄ debere: qd minime facit: & uerborū suorū particulā illā resp̄ndit. f. nolite sinere nos cuipiā seruire: nisi uobis uniuersis. hoc loco dixisti inqt o Crasse senatū debere seruire pplo: quū senatus potius ipse habenas regēdi & moderādi accēpit. Quæ uero: & dicit hęc dicta resp̄ndēda a quibusdā philosophis. Tā mollis: tā effoeminatus. Tā languidus: tā torpidus. Tam eneruatus: tam dissolutus. Ad uoluptatē: sicut epicuri: qui dicebant dolorem fugiendum: & uoluptatem appetēdam. Moderandi: ne cupide effluerent. Regēdi: ne a recto errore labantur.

gularis ē æqtatis mater: uniuersalis est oīum uirtutū capax. Hęc: quæ ad iusticiā & æquitatē ptinet. Quod si ea: Postq̄ aliis argumētis nixus ē pbare philosophiā nec moralē: nec naturalem oratori necessaria eē: nunc ab ipsius Crassi exēplis probat. Dicit enim o Crasse aliter dicis: & aliter facis. Dicit oratori seruāda eē pcepta philosophorū: & tamē ī orationibus tuis aliter facis. nā si orationes tuæ diligētius īspiciantur: aiaduertet longe a philosophis eē alienas. Ea: quæ a Platone: & ceteris philosophis tractātur.

Eripite: Ecce uerba Crassi & dicta eē itelligimus aduersus Cepionē & M. scauz: & L. philippū: q̄ senatū inuaserant eqtū opibus frati: quē M. Crassus defēdebat. Druusus enī cōtra nobilitatis pncipes plabē erexerat: maxime spe legis agrariæ: & pmissione ciuitatis: socios etiā ī partes suas illexerat.

Eripite. f. o Quirites. Ex miseris. f. nobilitatis: q̄ nos ī seruitutē: si cōcedat̄ tradere cupiūt. Eorū. f. equitū: q̄ sæpe multa ī plabē moliti sūt. Cuiq;. f. nobilitati: nisi uobis o quirites. Debemus enim solū populo Roma

Itaq; & ob eam rem: q̄a ualde differentiūt philosophi ab his: quæ posita sūt in cōditione humanæ uitæ: q̄ hęc tua dicta mirifice laudarē. P. rutilius: ea reprehēdere cœpit: q̄ ea nimis molliter & effœminatē dicta eē diceret. P. rutilius: de quo postea latius dicet. Homo doctus: eo q̄ philosophiæ plurimū deditus eēt. Et philosophiæ deditus: & iō abhorrebat ab his dictis tuis: q̄a philosophus erat. Turpiter: turpe dicit: qđ ē euitādū. Flagitiose: flagitiosū: qđ reprehēdendū ē. Idem. f. P. rutilius reprehēdebat Sergiū Galbā ob hęc qōnem: quæ isfra ē: & habita est cōtra Galbā: q̄ Iulianog; haud mediocrē nūmer; interposita fide p̄tor in hispania occidi iussit. Itaq; actiōi tribunitiæ qum se. M. Cato admodū senex oratiōe sua: quā i originibus rettulit scriberet. Reus p̄ se iā nihil recusās paruulos liberos suos: & galli sanguine cōiunctū sibi filiū flens cōmendare cœpit. Eoq; facta mitigata cōciōe: q̄ oium cōsēsu p̄iturus erat: nullū pene triste suffragiū hūit: quē admodū Valerius i mēorabilibus li. vii. de his q̄ qū rei eēt infames: nihilominus euasere.

Cōmeminisse: Quō adulescēte Galba causā ægisset. L. scribonio trib. plæ. Grauis: q̄ inimicitias cū Galba uehēter agebat. Cn. Sulpitius: Hic Sulpitius gallus ē: de quo apud Valerium legimus: q̄. L. pauli Aemiliū aduersus Persā Macedonū regē bellū gerētis ethiopsi facta: de cœli & sidē; natura differens eos alacres: qum pauidi eēt effecit

Recordatione & memoria: unū patientis: alterū agētis. Ac se tanq̄ in promptu siue in p̄cinctu: in promptu siue in p̄cinctu testamentū significat: q̄ militēs præsētibus cōmilitonibus testamētū faciēbant nō scripta. Plutarchus dicit in coriolano: Mos romanis erat: ut milites qum in acie isstruati scuta capturi: uestē; cincturi eēt: tribus aut quatuor audiētibus hærēdē nominarēt. Et hoc testamētum uocabatur eē factū in p̄optu: siue in p̄cinctu. Sine libra: q̄a ibi libra nō adest: qum in hostem ruiturus ē. Libra: Eo q̄ testamētū semp̄ mācipationē cōtinet: quotiēs hærēs aliq; nominat mācipatio significat. nā hærēdibus noiatis: alienatio sequit. Ois res q̄ mācipat i. ab uno dño i aliū transire pōt: emācipat p̄ nexū. i. p̄ quādā iuris solēnitatē. Nexus est quādā iuris solēnitas facta: sicut Caius exposuit institutoꝝ lib. ii. cuius uerba hęc sūt: Mācipatio ē quādā imaginaria uēditio: qđ ē p̄prium ius ciuiū Romanog;. Adhibitis nāq; qnq; testibus ciuibus Romanis puberibus: præterea alio q̄ librá teneat: q̄ libripens dicitur: is q̄ mancipiū accipit: hūc inq̄t hominē iure quirítū meū esse animo. Isq; mihi emptus ē. ære æneaq; libra: & ære librá pcutit: idq; æs dat ei: a quo mācipiū accipit: qđ si p̄ci loco. Modo aut dicit: sine hac solēnitate: quasi in p̄cinctu testamētū cōdidisse Galbā. Hęc Boetius in topica Ciceronis: qbus e uerbis intelligere possumus in testamētis cōdendis. Ideo librá adhiberi quia mācipatio fit hærēditatis. Nam bona testatoris in hærēdes trāsēūt: cuius cōsuetudinis nō uestigia tenemus: qum i stipulationibus dicat: Boni auri: iustiq; p̄oderis exhibitā esse pecuniā. Ergo & i tutoribus testamēto scribēdis hęc aderāt: quæ significarēt bona testātis cū hærēdibus pupillis tātis per in potestate tutoris eē: dum illi impuberes eēt. Hanc etiā consuetudinē Varro de doctrina liguæ latinæ his uerbis innuit: Manilius iuricon. inq̄t: Omne scribit qđ per librá: & æs geritur i quo sint mācipia. Mutius iuricon. quæ p̄ æs & librá sūt: ut obligētur: præterq̄ mācipio deni. Hoc uerū esse ipsū uerbū ostendit: de quo quærit. Nam id est qđ obligatur p̄ librá: neq; suū fit: uidelicet nexus: de nouis significatione quærebat Mutius: cui sentētiæ cōuenit: qđ hoc loco Cicero dicit. Nam tutori nō datur mancipio pupillus: & obligatur p̄ librá: nec suus fit: sed ad tēpus dūtaxat obnoxius est ei: quoad in tutelā suā uenerit. Illog;. f. pupilloꝝ. Inuidia: q̄ potēs nimīū atq; superbus fuisset qui Iulianog; ingentē nūmerū interposita fide interemisset. Odio: crudelitatis. His quoq; eum tragœdiis. i. his quasi tragœdiarū repræsētationibus. Nam tragœdiam repræsētare uidebatur: qū

testatē: qđ si qđsdā habēas tradidisset. Itaq; hęc qū a te diuinitus ego dicta arbitrarer. P. Rutilius Ruffus hō doctus & philosophiæ deditus nō tm̄ par; cōmode: sed etiam turpiter: & flagitiose dicta eē dicebat. Idē. Qu. Seruiū Galbā quē hominem probe nosse & meminisse: se aiebat: p̄grauiter reprehendere solebat: q̄ is. L. Scribonio q̄stionē i eū ferēte: populi misericordiam cōcitasset qū. M. Cato Galbe grauis atq; acer inimicus aspere apđ populū romanum: & uehēter eēt locutus: quā orationē i origibus suis exposuit. Reprehēdebat igit Galbā Rutilius q̄ is. C. Sulpicii Galli p̄pinq; sui. Qu. pupiliū filiū ipse pene i hūeros suos extulisset: q̄ p̄ris clarissimi recordatiōe & memoria: fletū populo moueret: & duos filios suos paruos tutelæ populi cōmēdasset: ac se tanq̄ i p̄mptu siue i p̄cinctu testm̄ faceret: sine libra: atq; tabulis po. ro. tutorē isstituere dixisset illog; orbitati. Itaq; qū & iuidia: & odio populi tū Galba p̄meret: his quoq;

pupillum pene in humeros extolleret. Itē: Similiter dicebat Rutilius sicut apud Catonē in libris originū scripta erat hæc oratio. Pueris: spectaculo puerorū. Hæc Rutilius ualde uituperabat: ut pote philosophus. Sed si fuisset orator nō reprehēdit. Ergo apparet oratoriā facultatē a philosophorū facultatibus ualde alienā atq; diuersā esse. Humilitati. i. abiectiōni. Nam cum eēt ille: si cut etiā apud Valeriū huius uiri mētio fit: quomodo dānatus fuerit. Hūc. P. Rutiliū sumā innocētīæ uirū: quoniā quæstor. C. Muti pconsulis asiā ab iniuriis publicanorū liberauit: inuidia eque-

eū tragœdiis liberatū: ferebat: qđ itē apud Catonē scriptū eē uideo: nisi pueris & lachrymis usus eēt: pœnas eū daturū fuisse. hæc Rutilius ualde uituperabat: & huic humilitati dicebat. uel exiliū fuisse: uel mortē añponendā. neq; uero hoc solū dixit: sed ipse & sēsit: & fecit. Nā qū eēt ille uir exēplū: ut scitis: innocētīæ: qūq; illo nemo neq; itegrior eēt ī ciuitate: neq; sanctior: nō modo supplex iudicibus esse uoluit: sed ne ornatius quidem aut liberius causā dici suā: q̄ simplex orō ueritatis ferebat Paulū huic Cottæ tribuit ptiū disertissimo adolescenti sororis suæ filio. Dixit itē causā illā quadā ex pte. Qu. Mutius: more suo nullo apparatu: pure & dilucide qđ si tu tūc Crasse dixisses: q̄ subsidiū oratori ex illis disputatiōibus qbus philosophi utunt: ad dicēdi copiā petēdū eē pauloātē dicebas: & si tibi p. P. Rutilio nō philosophorū more: sed tuo: licuisset dicere: q̄ quis scelerati illi fuissent: sicuti fuerūt pestiferi ciues: supplicioq; digni tñ oēm eorū īportūitate ex itimis mētib; euellisset uis orōnis tuæ: nūc talis uir amissus ē: dū causa ita dī: ut si ī illa cōmēticia Platōis ciuitate res ageretur: nemo ingemuit: nemo in clamauit patronorum: nihil cuiq; doluit nemo est q̄stus: nemo remp. īplorauit: nec supplicauit qđ multa. Pedē nemo ī illo iudicio supplot. Credo ne stoicis renūciaret: imitatus ē hō romanus & consularis

stris ordinis: qui tūc iudicia exercebāt repetundarū dānatus in exilium missus est.

Qui qū postea ob syllanā uictoriā in patriā redire liceret: malluit in exilio esse: q̄ q̄ aliquid contra leges fecisse uideretur. Innocētīæ nā innocētia est p̄mū iusticiæ munus: ut ne cui qs noceat.

Integrior: corruptior: q̄ nulla cupiditate uinceretur

Sanctior: firmior: cōstantior: q̄ nulla animi p̄turbatione frangi posset. Ornatius: apparatius. Ferebat: dabat: concedebat. Paulū huic: cōcessit inqt huic Cottæ adolescenti disertissimo paulū partiū. i. paruulā dicēdi partem: q̄ filius sororis suæ eēt. Nullo apparatu. i. nullo ornatu. Pure: simpliciter. Dilucide: usitate more solito. Quod si tu tunc Crasse: Dānatus est inqt. P. Rutilius: q̄ nemo pro eo causam dixit: sicut res mere uidebat. Sed si tu inquit Crasse dixisses: nō philosophorū more: sed tuo potius arbitrio. P. Rutilius tantus ciuis eēt seruatus: neq; philosophos imitatus eēs: quāuis oratori adiuuētā a phi-

losophis sumenda eē dixisses. Tūc: cum quæstio habita est in Rutiliū. Subsidiū: adiuumentum.

Ex illis. s. præceptis & institutis philosophorum. Tuo more: ut in cæteris causis dicere soles. Licuisset: per ipsum Rutiliū: uidelicet qui nō est pro se passus orari. Pestiferi ciues: equites notat: cuius ordinis inuidia: & factione dānatus est Rutilius: qui (ut supra diximus) cū Mutio consenserat nequid publicani in asia agerent. Digni: quia ipsi merebantur suppliciū. Eorum: equitum & publicanorū. Euellisset: expulisset. Vis. i. potuisset orationis tuæ uehēmētia e cordibus eorū impotunitatē delere. Nūc: sed quia nō oratorio: sed philosophico more causa est acta: Ideo damnatus est uir tātus: & ciuitas nostra uirū talem amisit. Dum causa ita dicitur. i. nō alio more Rutilii causa acta est: q̄ si ageretur in ciuitate: quā Plato sibi finxit in libris περὶ τῶν νόμων. i. de legibus. Cōmēticia: ficticia: quam Plato sibi finxit. Nemo ingemuit. s. patronorum ad cōmiserationem cōmouendā. Inclamauit: ad indignationē ōcitandā ī aduersarios. Nihil cuiq;: ad id quod dixit in clamauit. Nemo est questus: ad id quod dixit: ingemuit. Nemo remp. implorauit. i. nemo populum inuocauit: ut reo opem afferret. Nec supplicauit: nec etiam reum sub iudicū potestate stetit. Nam utraq; loca plurimum ualent ad cōmiserationem cōmouendam. Pedem supplot: id est nemo pede strepitum: nec plausum fecit dolorem ostendens. Credo ne stoicis renunciaretur: ironice dixit. Verebantur ne si ipsis supplicatū fuisset p Rutilio: stoicos offenderet: quia Rutilius stoicus erat. Imitatus: Fecit inquit quēadmodū Socrates. Nam si in causa sua se oratorē p̄buisset: absolutus fuisset. Sed si Socrates absolutus fuisset: iniqui nobis fuisset philosophi nimitū profecto.

Veterē illum: per excellētiā hoc dixit. q. d. ueterē & sūmū philosophū. Sapiētissimus: etiā oracu-
lo Apollinis. Ita i iudicio capitis: uidebat ipse nō ut reus & supplex: sed eo uultu: eo q; habitu cau-
sam suā dixit: ut nō supplicare iudicibus: sed i perare uideret. Accusabat. n. hisce criminibus: q; iura
uiolet: quā ciuitas ex maiōz iustitū suscipat: deos eē nō existimās: alia uero dāmonia inducēs.
Cōtra ius itē & fas iuuenes corrūpere. Dānatus ē igit iudicū ducētis octoginta & una sentētis. Post
paucos deinde dies uenenū hausit: multa p̄s d' immortalitate aior; differēs. Sed Atheniensibus eius

facti t̄m poenitētiā icessit: ut
mox palæstras & gymnasia
clauderent: & alios qdē exi-
lio: Melytū uero delatorē
morte damnarent: Socratē
ærea imagine publice ho-
norarēt: quā a Lysippo p̄fe-
ctā iu urbis celeberrimo lo-
co statuerūt. Pulchra ē apol-
logia xenophōtis de Socra-
te: quē cōstat castissimū fuis-
se. Quē ei scriptā oratio-
nē: Lysias discipulus Socra-
tis fuit: q; orationē copiosis-
simā: & causā suā cōmodis-
simā cōposuit: & eā Socrati
tradidit: ut ea si uideret: ute-
ret i iudicio. Eā quidē legit
Socrates: & p̄bavit cōmo-
de scriptam: sed tamē ea uti
noluit. Cui quē Lysias dixit:
set: Cur ea uti nō uis: quē ap-
te cōposita sit? R. s̄dit: quā uī
delicet nec si mihi calceos si-
cyonios (sūt enī effœmiatio-
res) attulisses: etiā si mihi ac-
cōmodati: & habiles essent
ego tamen eis non uterer:
quia non essent uiriles.

Calceos sicyonios: Sicyon
insula est: teste Plinio i ma-
ri ægæo: ex opposito ad epi-
daurum: unde calciamen-
ta sicyonia dicta sunt. Lucanus: & pedibus leua sicyonia demit honesta.

Apti: idonei. habiles ad
quantitatem: apti ad qualitātē. Disertā: excultam. Oratoriā: artificiosam. Ergo: Quasi Anto-
nius cū idignatione dixit: ille dānatus ē ob suā seueritatē. Ille quoq; sicut R. utilius Hoc ideo dicit
quā Atheniēs p̄mo quidē simpliciter disputabāt: reus nunq; damnādus: an absoluedus eēt? Dein-
de si nocēs uideret: reliqua cōsultatio erat: quā poena damnādus eēt. Et hoc dixit: quia nō solū p̄mis
sentētis damnatus ē: sed etiā reliquis: in qbus poena capitis afficiendū eē putarūt. Illis legibus. i. se-
cūdū illas leges: quæ ita sceleribus poenā: sicut uirtutibus præmiū statuūt. Erat enī Athenis: Et ostē-
dit quomodo ius reddebāt Athenis. Primo quidē iudices iter se disputabāt: nūquid damnādus eēt
Deinde quē nocēs uisus fuisset: interrogabāt iudices reū: nisi eēt i iudicio capitis: quā poenā meruis-
set. Ita etiam de Socrate p̄mis sentētis iudicarūt eū esse nocentē. Secūdo eū obtulerūt iudicibus. Iu-
dices autē interrogarūt reū quā poenā meruisset: tūc ille se meruisse sūmos honores dixit: & sibi igē-
tia præmia in pruthaneo dāda eē dicebat: cuius respōso sic iudices exarserūt: ut eū poenā capitis affi-
cerēt. Reo dānato: Ita statuebant poenā Athenis iudices ei q; damnatus eēt: quasi ex ipsius rei sen-
tentia. Damnato: qui damnaretur. Fraus: idest poena: ut apud Virgilium: lam nosces uentosa se-
rat cui gloria fraudē: idest poenā. Aestimatio: aestimabant. i. statuebant iudices: qualis: quātaq; poe-
na sumēda eēt de reo. Pruthaneo: sicut diceret in capitolio. Nā pruthaneus locus erat i arce digni-
simus: ubi magistratus consiliū habere solebant. Erat etiā pruthaneus magistratus: ut cōsultatus dici-
tur: quē publici consilii principē appellabant: græcē autē magistratus ille πρὸς αὐτὸν appellabat.

Quonā modo: Si absolutus fuisset Socrates: adeo se nobis arrogātes præbuisset: ut nullo modo
ferri potuissent. q. d. Si nūc se iniquos p̄bēt dānato Socrate: q; iniquos fuisset: si absolutus fuisset.

ueterē illū Socratē: q; quē oīum sapiētissimus eēt: factif-
simeq; uixisset: ita i iudicio capitis p̄ se ipse dixit: ut nō
supplex aut reus: sed magister: aut dñs uideret eē iudi-
cū: quē etiā quē ei scriptā orōnē disertissimus orator Ly-
sias attulisset: quā si ei uideret: edisceret: ut ea p̄ se i iudi-
cio uteret: nō iuitus legit: & cōmode scriptā eē dixit. sed
inqt: ut si mihi calceos sicyonios attulisses nō uterer: q;
uis eēt habiles & apti ad pedē: quā nō eēt uiriles: sic il-
lā orōnē disertā sibi: & oratoriā uideri: fortē & uinlē nō
uideri. Ergo ille quoq; dānatus ē: neq; solū p̄mis sniis:
qbus t̄m statuebant iudices dānarēt: an absoluerēt: sed
etiā illis: q; ite; legibus ferre debebant. Erat. n. athenis
reo dānato: si fraus capitalis nō eēt: q; si poena ea aestima-
tio: & snia: quē iudicibus daret: i interrogabat reus: quā q; si
aestimationē cōmeruisse se maxie cōfiteret: qd' quē i terroga-
tus socrates eēt: respōdit: se meruisse: ut aplissis honori-
bus & præmiis decoraret: & ut ei uictus quotidianus i
pruthaneo publice præberetur: q; honos apd' græcos ma-
ximus haberetur: cuius respōsione sic iudices exarserūt
ut capitis inocētissimū hoīnē condēnarēt: q; qdē si abso-
lutus esset: qd' mehercule: etiā si nihil ad nos ptinet: t̄m
p̄pter eius i genii magnitudinē uellē quonā modo istos
philosophos ferre possemus: q; nūc cum ille dānatus

Inscitiam. i. ignorantia. Nō pugno: nō contēdo. Melius: tutius. Verius: probabilius: an orare an philosophari: nō dico utrū sit melius: sed dico hoc ab illo lōge diuersissimū. Hoc. s. orare. Si ne illo: philosophari. Nam q̄ ius ciuile: Hęc est quarta pars p̄ncipalis huius capitis: in qua plane reprehēdit Antonius Crassū: q̄ tantope uoluerit ostēdere oratorē eē nō posse sine iuris ciuilib sciētia. Et ostēdit hanc multū ab illa eē diuersā: ut etiā de aliis ostēdit. Video qd̄ ægeris: Causa: cur tantopere ius ciuile laudaueris. Prior fuit ut gratificareris Scauolæ: qui dignus ē amari. Altera causa:

est: nullā aliā ob culpā nisi p̄pter dicēdi inscitia: tamen a se oportere dicūt peti p̄cepta dicēdi. Quibus cum ego nō pugno: utq̄ sit melius: aut uerius: tm̄ dico: & aliud illud eē: atq̄ hoc: & hoc sine illo sūmum esse posse. Nā q̄ ius ciuile Crasse tam uehemēter amplexus es: uideo quid ægeris: tunc quæ quum dicebas uidebā. Primū Scauolæ te dedisti: quē oēs amare meritissimo p̄ eius eximia suauitate debemus: cuius artē: quā idotata eē atq̄ icomitata & incōptā uideres: uerboꝝ eā dote locupletasti: & ornasti: deinde qd̄ i ea tu plus op̄æ laborisq̄ cōsūpseras: quū eius studii tibi & hortator: & magister eēt domi: ueritus es nisi istā artē oratione exaggerasses: ne operā pdidisses: sed ego: ne cū ista qdē arte pugno: sit sane tāta: q̄ tā tu illā eē uis. Etenim sine cōtrouersia: & magna ē: & late patet: & ad multos p̄tinet: & sūmo i honore semp̄ fuit: & clarissimi ciues ei studio & semp̄ p̄fuerūt & hodie p̄sūt. Sed uide Crasse nedū nouo & alieno ornatu uelis ornare iuris ciuilib sciām: suo quoq̄ eā cōcesso & tradito sp̄olies atq̄ denudes. Nā si ita diceres q̄ iuriscōsultus eēt: Et eē eū oratorē. Itēq̄ q̄ eēt orator iuris ciuilib eūdē eē cōsultū: p̄claras duas artis cōstitueres: atq̄ iter se pares: & huiuscemodi socias dignitatis. Nūc uero iuriscōsultū sine hac eloquētia: de q̄ q̄rimus fateris eē posse: fuisseq̄ plurimos: oratorē negas nisi illā

q̄ quum ius ciuile nudū eē uideres: illud diuitis eloquentiæ tuæ exornare: & locupletare uoluisti. Amplexus: quasi necessariū oratori. Videbā. i. & nō solū uideo postq̄ disputasti: sed inter disputandū etiam animi tui sniam cognouerā. Pro eius eximia suauitate: nam moꝝ huius Scauolæ suauitas ea est: ut amari ab omnibus meruerit. Cuius artē: Et ostēdit q̄obrē tā multa d̄ iure ciuili dixit Crassus: ut gratificaret Scauolæ: q̄a iuriscōsultus erat: & q̄a nuda ea scia uidebatur: eā uoluit oratione sua exornare. In doctā: inopē: nō habentē diuitias orationis. Incomitata: desolata: sine cōfortio alterius facultatis. Et incompta: inornata. Locupletasti: diuitē fecisti. Deinde q̄ mea: Alia causa est: q̄a in eod̄ diuitissime uerfatus es: quum eius studii tibi: & hortator: & magister esset: tibi domesticus: p̄pter. P. Crassū qui p̄pinquus erat Scauolæ. Exaggerasses: amplificasses. Istam artē. s. iuris ciuilib.

Ne operā: ne frustra didicisses ius ciuile. Sed ego: Sed

si quæris meā sniam: nolo cōtra ius ciuile cōtendere: neq̄ negauerim eā eē magnā: sed dixerim causas sine ea tractari posse. Tāta: ars iuris ciuilib. Etenim: est enim sicut tu dicis: lōge patens. Magna uel. s. qua iubet: aut uetat: aut p̄mittit. Et late patet. s. iusticia: quæ in omnes uirtutes extenditur. Et ad multos: æquitate: quæ unicuiq̄ p̄ dignitate tribuit. Et sūmo i honore: Id enim disputarat Crassus ius ciuile apud omnes semp̄ maximo in honore fuisse. Et clarissimi: & hodie nedū supiori tēpore ius ciuile p̄sides habet p̄stātissimos. Sed uide. i. uide o Crasse: nedū tu ius ciuile ornare uolueris alienis laudibus: suis etiā priues. Nouo. i. magno. Virg. Pollio: & ipse facit noua carmina. i. magna. Alieno: oratorio. Cōcesso. i. sicut res postulat accōmodato. Tradito: sicuti meruit. i. ex cōmodo & dignitate rei. Sp̄olies: ad cōcessum. Denudes: ad traditū. Nam si: Et ostendit illd̄ ita eē: & ita argumētat: Si tu diceres: nec ius ciuile sine eloquētia: nec eloquētia sine iure ciuili: tūc uelles utrāq̄ sciam ornare: & iure ciuili adhibito eloquētiæ: & eloquētia iuri ciuili adhibita. Et hęc rō ē: Nā si iuriscōsultus sine eloquētia eē pōt: uidereris quodāmodo ipsius iuris ciuilib sciām ancillā: & pedissequā facere eloquētiæ: qd̄ altera ab altera pōt eē sepata. Et quotiēs opus ē: ut orator ius ciuile tractet: necesse eēt: ut ipsius iuris ciuilib scia ab oratore sumat tanq̄ pedisseq̄. Nūc uero: contrario fecisti: imo cōfessus es posse ius ciuile eē sine eloquētia. Nūc uero: Ecce q̄ p̄ uerbis Crassi Antonius irridet ius ciuile. Iuriscōsultus p̄ uerbis tuis uidet nihil aliud eē: nisi quodāmodo quædā lex ut iuriscōsultus nihilo plus possit q̄ lex: ac si diceret: Remoue a iuriscōsulto eloquētiā: nihil aliud erit q̄ ius legale. i. ius scriptū. De q̄ q̄rimus. i. de q̄ nūc disputatio ē. Plurimos: iuriscōsultos: nihil

aliud facis: nisi iuris civilis sciam eloquentiæ pedissequã. Ita & tibi. s. pro uerbis tuis. Cautus: callidus: & astutus ad puidendũ. Acutus: acer: pspicax ad intelligendũ. Præco. i. pmulgator actionũ. Cautor: q̄a scribendis testamētoḡ formulis clētibus suis cauet. Formulæ aut̄ dicuntur: quæ nos instrumēta appellamus. Anceps syllabarũ. i. obseruator syllabarũ: q̄a nō modo dictiones: & ofones obseruat: sed etiã syllabas. exēplũ uideamus. Sit aliq̄s q̄ ita cōdiderit testamētũ: Filius meus p̄mus hæres Titio secũdo hæredi aereũ iouis signũ dato. Scribit̄ p̄ æ diphtogũ: huic testatori duo signa erũt: unũ iouis i medio ædiũ sua

rũ. Nã heroes iouis signum habebat: altez̄ p̄ciosissimo ære fabricatũ. hæres perit̄ p̄ciosũ: ille r̄ndit debere lapideum: uidelicet obseruãdo syllabas. Nã q̄ p̄ciosius signũ iouis dari cēserit: p̄ta ære p̄cioso fabricatũ. q̄ dicit altez̄: interpretat̄ aereũ i. aeri expositũ. Nō i dictione: sed i syllaba discēptatio est: ut uel aereus aeri expositus: uel ex ære fabricatus.

Anceps syllabarũ: q̄a eiũs modi syllabæ ea continere p̄nt: q̄ ambiguitatem facere p̄nt. Sed q̄a: Ecce quō ostēdit ipsã suo honore priuatã eē: quã alienis laudibus ornare cōtēdit. Iccirco: neq̄ eni si impator subsidiariis militibus utit̄ ad debellandos hostes: iō dicimus subsidiarios milites ip̄eratori eē anteponedos: nō ita semp̄

Impator habet uelites: p̄ncipes: & subsidiarios. Quod uero: Nũc ad aliã argumētationē Crassi dēscēdit: q̄a ita argumētabat̄ Crassus: q̄ paruas causas tractare nescit: is magnas multo minus tractare poterit. Atq̄ uidemus hos oratores i paruis hæsitare: q̄ nō sũt oratores. dicit facile eē: ut eã absoluat & quō oĩno soluat: ostēdit. Impudentiã. s. eoz̄ q̄ magnas p̄sentũ: quũ parua nesciãt. Vtriusq̄ rei: Et q̄ orator etiã si parua sæpe ignoret: & magna tractare possit: & ea q̄ nunq̄ didicerit. Prõpta: expedita. Nã neq̄ illud: Exēplo p̄bat fieri posse: ut orator etiã si uerba iuris ignorauerit: tñ qd̄ ad ius ciuile ptinet: dēfēdere possit. ut uerbi gratia: Mulier nupsit uiro: & q̄bus uerbis cōnubia fiãt plæz̄ q̄ ignorabit: orator tñ causã cōnubii facere poterit: quũ id ignorauerit: & ipsã legitimã eē ostēdere.

Coemptionē. i. pactionē nuptiarũ: ea rōne: q̄ antiquus uir & uxor inuicē se emebant: quã emptionē antidotē appellamus: q̄ nũc etiã taruisini utũtur. Quũ. n. spõsa pacta fuerit: & sexcētos aureos uiro spopõderit: cōtinuo itelligit̄ tertiã partē dotis. s. antidotē factã eē a spõso: quũ cõfēserit i hãc dotē: & obligatũ eē ducētis aureis: si dos eēt sexcētoḡ aureoz̄. Vnde Vir. uidet̄ hoc fēfisse: An deus imēsi uenas maris: an tua nautæ: Numina sola colãt. tibi seruiat ultima tute: Teq̄ sibi genex̄ thetis emat oĩbus undis. His uerbis fiebat cōnubia: Ego te i spõsũ accipio: & ego te i spõsã: aliq̄n fieri nō posset. Si. n. diceret: ego te accipiã: & ecõtra fieri nō posset: q̄a oportet ut uerba sint de p̄nti. Nã & si paru nauigiũ: Resellit̄ argumentũ Crassi: qd̄ p̄ similitudinē fecerat: q̄ paruũ nauigiũ gubernare nō p̄t: is multo minus magnũ. Pari rōne: q̄ paruã causã agere nesciat: idē multo minus magnã. Negat Antonius hoc simile eē: uidelicet eũ q̄ nesciat minimas causas agere: eũ nescire magnas: & eũ q̄ paruã nauim gubernare nesciat: nec etiã magnã gubernaturũ. Dicit Antonius: aliud eē nauiiũ gubernatorē: & aliud causarũ actorē. Nã quẽadmodũ nauigiũ magnũ gubernare nō poterit: ita iuris ciuilis indoctus magnã causã agere nesciet. Ut uerbi grã: Nã siq̄s uerba legitima diuortii ignorauerit: iō nō poterit de diuortio grauissimas causas tractare. Herciscũdæ familiæ. i. diuidēdæ hæreditatis. Nã familia p̄ re familiari nō nunq̄ accipit. Terē. i. Heautõ: Decē diez̄ mihi uix ē familia. Nã hercescere p̄p̄e ē diuidere. D̄f̄ aut̄ πποτ̄ ερη̄: nã ερη̄κος latine septũ ē. Hũc morē Apuleus lib. iiii. de asino tetigit. Et i cã inq̄t finali de p̄petate soli: imo uix Herciscũdæ cōtēdētes. i. diuidēdæ. Nã q̄: r̄ndet nũc ad ea: q̄ sup̄ius multa dixerat Crassus de iure ciuili: quũ cãs multas p̄poneret: & eas p̄bare cōtēderet: nō posse ab eis agi: q̄ iuris ciuilis ignari eēnt. Cētũuiales: de q̄bus cētũ uiri iudicare debēt: q̄ i iure

sciam assũpserit: eē posse. Ita & tibi iurisconsultus ipse p̄ se nihil: nisi Leguleius quidã cautus: & acutus præco actionũ: cautor formularũ: anceps syllabarũ. Sed quia sæpe utit̄ orator subsidio iuris i causis: iccirco istã iuris sciam eloquentiæ: tanq̄ ancillulã pedissequãq̄ adiũxisti. Quod uero ipudentiã admiratus es eoz̄ patronoz̄: qui aut quũ parua nescirēt: magna p̄fiterētur: aut ea q̄ maxima eēnt i iure ciuili: tractare auderēt i causis: quũ ea nescirēt nũq̄q̄ didicissēt: utriusq̄ rei facilis ē: & prõpta dēfēfio: nã neq̄ illud ē mirãdũ: q̄ q̄bus uerbis coemptio fiat nesciat: eũdē: eius mulieris quã coemptionē fecerit: causã posse dēfēdere. Nam & si parui & magni nauigiũ eãdē ē i gubernãdo scia: iccirco q̄ q̄bus uerbis herciscũdæ cieri oporteat: nesciat: idē herciscũdæ familiæ cãm agere nō possit: nam q̄ maximas cētũuiales causas in iure positas p̄tulisti: quã tandē earũ causa fuit: quã ab hominē eloquenti: iuris ip̄erito: nō ornatissime potuerit dici

ciuili tractada erat. Protulisti: pnuclasti. Quibus: cu ironia loqitur. Sicut in ipsa. M. Curii causa f. de adibus illis: q̄s uediderat: nec earu uitiu dixerat. Vt i. T. L. Macini: q̄ deditus e Numatini: pro pter foedus cu ipsis factu. Atq; i eo puero: q̄ altera natus erat uxore. In cotrouersia uenit: eo q̄ no miserat nucliu superiori. Peritissimos hoies. f. iter Crassu & Scaeuola. Quaro igit: Ergo qn tu dicis causas has fuisse cetiuirales: dic mihi qd adiuuat oratore iuris ciuili scia: imo plurimu iuriconsulros adiuuat eloquetia. Na q̄ has causas aegerit: & plurimu eloquetia ualuerit: semp uictor euadet.

Quibus quide in causis oibus sicut in ipsa. M. Curii q̄ abs te nup e dicta: ut i. T. Lucili Macini cotrouersia: at q; i eo puero: qui ex altera natus erat uxore: no remisso nuclio superiori: fuit iter pitissimos homines suma de iure diffesio. Quaro igit qd adiuuerit oratore i his causis iuris scia: qum hic iuriconsultus superior fuerit discessurus q̄ eet no suo artificio: sed alieno: hoc e no iuris scia: sed eloquetia sustetatus. Eqde hoc saepe audiui qu adilitate. P. Crassus peteret: euq; maior natu: etiam cosularis Sergius Galba affetaret q̄ Crassi filia. C. filio suo de spodisset: accessisse ad Crassu cosuledi ca quedam rusticana: q̄ qu Crassu seduxisset atq; ad eu rettulisset: rnsu q; ab eo ueru: magis q̄ ad sua re accomodatu: abstulisset: ut eu triste Galba uidit: noie appellauit: quafuitq; qua de re ad Crassu rettulisset: ex quo ut audiuit: comotuq; ut uidit hoiem: suspeso inqt aio & occupato: Crassu tibi respodisse uideo: deinde ipsu Crassu manu prehedit: & heus tu inqt: qd tibi i mente uenit: ita respodere. Tu illi Crassus fide ter ho pitissimus: confirmare ita se re habere: ut rndisset: nec dubiu ee posse: Galba aute alludens uarie: & copiose: multas similitudines afferre multaq; p aqtate cotra ius dicere. Atq; illu qu differendo par ee no posset: qq̄ fuerit Crassus i numero disertoru: sed par Galbae nullo modo: ad auctores cofugisse: & id qd ipse diceret: & i. P. Mutu fris sui libris: & i Sex. Aelii cometariis scriptu ptulisset: attn coecessisse: Galbae disputatione sibi pbabile: & ppe uera uideri. Attu q̄ cause sut eiusmodi: ut de eaz inre dubiu ee no possit: oino

si respodum. Comotu: aio: q̄ uidelicet consiliu Crassi minime sibi placuisset. Suspensio: sollicito. Virg. Suspesi euripylu scitatu oracula phoebi mirtimus. Et occupato. i. negocioso: ut i Tusculanis Occupati pfuimus. i. negociofi. Heus tu inqt: ac si diceret iepte rndisti: nec pfecto ex iure rndisti.

Similitudines: ut quemadmodu nec hoc posset ee ius: ita etiā nec illud: q̄ similitudines: & iductioes plurimu ualer ad argumetadu: ut de Aspasia: q̄ qu itroduceretur a Xenophote: qu itrogaret: Age dic mihi: Si uicia tua auz pcciosius q̄ tu heret: utq; malles tuu ne: an illius? Cui Aspasia: illius. Si uicina tua supellectile hret meliore: utq; malles illius an tua? Tade itrogauit: si uicia tua meliore uix hret: utru malles tuu: an illius? Illa rubore obticuit. Pro aqtate: q̄ aqtas e singularis iusticia: neq; plus comodi: q̄ icomodi suscipiat. Par. f. Galba: qa qq̄ Crassus iter eloquetes conumerari possit: tñ eloquentia Galbae ipar e. Et tata erat uis eloquentia: ut etiā si aliter i iure ciuili scriptu erat: q̄ Galba diceret: Id tamē qd Galba dicebat: Crasso pbabilius uidebat. Attamē quae cause: Quauis inqt orator tñ eloquetia ualeat: ut plerūq; ea etiā quae i iure ciuili cotinetur: ui eloquentia suae redarguere possit tamē sunt multa: quae manifesta sut: ut si etiā i iure cotineantur: cognosci tamē sua spote possint.

Equide hoc saepe audiui: Et exemplū quod tā ponit: ex quo facile p̄cipi possit uerū eē: qd dicit Antonius. Dicit enim: audiui aliqui: qu Crassus: adilitatē petiturus esset P. Sergiū Galbā: eo q̄ Crassus filiā suā ei dederat uxore: eū honoris gratia p̄secutū fuisse: & qum domū eius uenisset: quedā rusticanum cōsulēdi causa accessisse: & Crassū seduxisse. Deinde qu discederet: & eū Galba tristē aduerteret: rusticanū illū ad se uocauit: & iterroga uit: Dic mihi: cur a Crasso tristis adeo discedis? Tū ille q̄ respōsum minime causae suae accōmodatū habuisset Cui Galba: Enimvero Crassus suspēsus aio cōsiliū tibi dedit: sed eamus ad eū: & qu accessisset. Dic mihi inqt Crasse: Quid hoc cōsiliū huic dedisti? Tū ille: q̄ ita uerū ē: & i iure ciuili eē affirmabat. Galba repugnabat. Tandē Crassus cofugere ad libros coactus ē: & differere d iure ciuili: ex quo appet etiā eloquentē posse sine iure ciuili de eo disputare. Affetaret: honoris grā p̄sequeret: hinc asecla dictus ē: q̄ dñm assequitur. Cōsulēdi cā. i. grā petēdi cōsiliū. Tristē: qa non uidebat: q̄ Crassus respōdisset cōducere rei suae. Audiuit. f. Galba cras

In iudiciū: nā quā ipsarū causarū omnibus notū esse possit ius: nec ppter ea quisq̄ dubitare possit: quid de causis iudicari debeat: necessariū omnino nō est: ut in iudiciū ueniat. Nunq̄d: Causa ē de posthumo: quā Crassus superius tetigit. Dixit enim de patre: qui testamētū cōdidit: nesciēs uxorem suā aliu gestare: scripsit hāredē externū quendā: nec ullā posthumi mentionē fecit. Postea natus ē ei filius: etiā si aliū scripsisset hāredē testamēto. Quis igitur nesciret eū scripto hāredi in agnatione anteferri debere? Ergo hęc causa nō debet in iudiciū ferri: q̄a bene cognoscitur. Agnascendo: nomīa quæ incipiūt ab

n. plarūq; assumūt. g. ut natus: gnatus: agnascēdo. i. patre nascēdo. Ergo ī hoc genere: quod naturali quadā ratione omnibus patet: q̄a iudicia nulla exercētur. Ergo hęc partē iuris: de q̄ nemo dubitare possit: orator res possūt impune ignorare. Quæ pars. s. iuris qd̄ ipsum p se patet. In eo autē: sed nō negauerim: aliquid ī iure esse: qd̄ scire necesse est oratori. Sed si nō iuris peritus erit orator. Nū ne facile erit a iuriconsulto id accipere? & qū ab eo quasi famulo accipit: melius sciet tractare: q̄ ipse iuriscōsultus.

In eo. i. in ea parte iuris: in q̄ disceptationes eē solent iter peritissimos uiros. Amentatas: amentū lorū est: quo media hasta religat: & iacit. Et dictū ē p similitudinem oratorē accipe hastas amentatas. i. munitas causas. Nā sicut amentatū telū munitū dicimus: ita amentatas causas munitas iuris ciuili sciē

tia. Virgilius: Intendūt acres arcus: amētaq; torquent Spicula. Et latenter uidetur dicere melius esse causā ab oratore agi: q̄ a iuriconsulto instrui: quē admodū laudabilius ē: telū a milite torqueri: q̄ ipsum ab artifice instrui. Torquebit: ui orationis suæ tractabit. Lacertis. i. uiribus. Nisi uero: & ut habeāt argumēta sua maiore uim: semp̄ ipsius Crassi utitur exēplis. Bona uenia. i. pace tua dixerim. Defendisti: qd̄ pfecto minime fecisti. Soceri tui. s. ipsius Scæuolæ. Patrociniū æquitatis: ut ostēderes æquitatē: ut si quis uēdiderit uitiatū mācipiū sciens: nisi dixerit: præstare debeat. Æquitatis: quæ est singularis iusticiæ: nequis plus habeat cōmodi q̄ incōmodi. Frequens enim: p̄parenthesim legit. Affui. s. tibi causam agēti. Mea: Et ut arbitror Crasse: tu potius relictis argumētis: salibus utebaris: quo cōmoueres: & aduersariū cōfunderes. Pellexisti. i. blādas subdolasq; dedisti. Sale: urbanitate tua: signāt autē scomata: quæ prima fronte iocūda sunt: exitu uero ipso plurimum amaritudinis habēt: sicut salis est natura. Lepore: in uerbis. Facetiis: in dictis urbanioribus. Ingenium: Ironice crassus iocabatur in Scæuolam: quum se illius diceret admirari ingenium: qui hęc excogitare: & inuenire potuisset. Nasci prius: Ille argumentabatur: quia testamēto scriptum erat si quis natus fuerit: & ab intestato mortuus. M. Curius secundus mihi hāres esto. Natus nemo: ergo nec mortuus: igitur hāres esse non debet: quia multas leges: & multa senatusconsulta colligebat: in quibus ostendebat: si uerba ipsa sequi uellemus: & non sententias nihil cōfici posse. ut uerbi gratia: Lex est: Vim ui pellere licet. pro uerbis ipsius legis: Si pater insurgat in filium: filius in patrem manus inferre potest: quod nefas esset dicere: quia hęc non fuit conditoris legis sententia. Rursus lex est: Per alienum nemo transito. Sed si uerba sequi uellemus: quum domo egressus fueris: pedem mouere non poteris. Itaq; ergo his tuis facetiis iudicum animos hilaritate & læticia complesti.

Hilaritatis ac læticiæ: hoc animi: illud uultus: & oris læticia ab altitudine animi dicitur: unde per æ diphthongū scribitur.

in iudiciū uocari nō solēt: nū qs eo testamēto qd̄ pater familias añ fecit: q̄ ei filius natus eēt: hāreditatē petit? Nemo: q̄a cōstat agnascēdo rūpi testamētū: ergo ī hoc gñe iuris iudicia nulla sūt. licet igit̄ ipune oratori oēm hęc partē iuris ī cōtrouersis ignorare: q̄ pars sine dubio multo maxima ē. In eo autē iure qd̄ ambigit̄: iter pitissimos: nō eē difficile oratori: eius ptis q̄cūq; defendat: auctore aliquē iuenire a quo qū amētatas hastas accēpit: ipse eas oratoris lacertis uiribusq; torq̄bit: nisi uero (bona uenia huius optimi uiri dixerim Scæuolæ) tu libellis aut præceptis soceri tui causā. M. Curii defēdisti: nōne arripuisti patrociniū æquitatis: & defēsiōnē testamētorū: ac uolūtatis mortuorū? Ac mea qd̄ snia (frequēs enī te audiui atq; affui) multo maiore ptē sniæ sale tuo & lepore: & pollitissimis facetiis pellexisti: quū & illd̄ nimiū acumē illuderet: & admirarere īgeniū Scæuolæ: q̄ excoGITasset: nasci p̄us oportere: q̄ emori: qūq; multa colligeres & ex legibus: & ex senatusconsultis: & ex uita ac sermone cōi nō modo acute: sed ēt ridicule ac facete: ubi si uerba nō rē seq̄rent: cōfici nihil posset. Itaq; hilaritatis plenū iudiciū: ac læticiæ fuit: ī quo qd̄ tibi iuris ciuili

Festiuitate: suauitate uerborū. Venustate: iocunditate rerū. Vnū est delectationis: ut suauitas: Alterū uero etiā utilitatis. Ipse ille: Nō modo tu Crasse quicq̄ de iure ciuili sumpstisti: sed nec Mutius. Paterni iuris: qđ a patre didicerat iuris peritissimo. Et quasi ppugnator patrimonii: quia iuris ciuilis sciētia familiæ Scæuolarū peculiaris fuit. Defendere scriptū: nihil aliud ē: nisi scriptū feruare: nec ab eo usq̄ quaq̄ discedere ne punctū quidē. Apud magistros: quia nō ē iuriscōsulti: sed magistrorū docere pueros: & eos declamationibus exercere. In hoc genere: Legitima constitutio

cōstat ex scripto: sentētia cōtrariis legibus: ambiguo definitione: trāslatione: & rōcinatione. Magistros: rhetores: siue sophistas: ubi per declamationes docētur discipuli. Acquitatē. i. sentētiā scripti. Et credo: De alia causa dicit: quā pposuerat: quum ostēderet ius ciuile oratori necessariū eē. de milite illo: quem pater mortuum credēl prætērmiserat testamēto: qui qū paulo post rediisset cōtēdebat: nō ideo hæreditate priuatū eē debere: & quodāmodo pironiā legit Hostilianas. i. ad leges hostilii: de actiōibus cārū. Nā Hostilius: sicut i iure ciuili legimus: legislator insignis fuit ac nobilis. Vim s. dicēdi: quæ magis genii q̄ iuris ciuilis ē. Tu uero: Si hæreditatem eius q̄ sc̄ptus eēt testamēto hæs: defenderes: sic ageres: Nam multa multorū testamenta colligeres: quibus p̄ similitudinem uteris ad cōfirmāda argumēta tua. Militis: Diceres nō oportere: quia p̄termisus fuerit ignorātia: patris ip̄rudētiā militi nocere. Patrē

exercitatio pfuerit nō itelligo: dicēdi uis egregia: sūma festiuitate: ac uenustate cōiūcta pfuit. Ipse ille Mutius paterni iuris defēsor: & q̄si patrimonii ppugnator sui: qđ in illa causa: cū cōtra te diceret: attulit: quod de iure ciuili deprōptū uideret. Quā legē recitauit: qđ p̄tēfecit dicendo: qđ fuisset impertis occultius: nēpe oīs eius oratio uersata ē in eo: ut scriptū plurimum ualere oportere defēderet. At i hoc gñe pueri apud magistros exercent omnes: cū i eiusmodi causis alias scriptū: alias æqtatē defēdere docent: & credo i illa militis causa: si tu aut hæredē: aut militē defēdis: ad hostilianas te actiones: nō ad tuā uim: & oratoriā facultatē cōtulisses. Tu uero: uel si testamētū defēderes: sic ageres: ut oē oīum testamētorū ius in eo iudicio positū uideret: uel si causā ageres militis: patrē eius ut soles: dicēdo a mortuis excitalises: statuisses ante oculos: cōplexus eēt filiū: flensq̄ eū cētū uiris cōmēdasset: lapides me hercule oēs flere: ac lamētari coegisset: ut totum illud uti līgua nūcupasset non i. xii. tabulis: quas tu oībus bibliothecis anteponis sed i magistri carminē scriptū uideret. Nā q̄ iertiā accusas adolecētū: q̄ istā artē: p̄mū facillimā: nō ediscāt: q̄ q̄ sit facilis illi uiderit: q̄ eius artis arrogātia: q̄si difficillima sit: ita subnixi ābulāt. Deīde etiā tu ipse uideris: q̄

eius: pater oratione tua itroductus eēt in ea causa: & mortuū ipsū fecisses: quasi p̄ntem in patris hærere cōplexibus: & lachrymātē eū: & crudelia fata cōquerentē: adeo ut & cōmēdatiōe filii: & fortunæ suæ lamētationes: ipsa etiā saxa i lachrymas cōcitare potuisses. Nihil horū i iure ciuili cōtinetur sed ab oratore ueniūt. Statuisses. i. eū mortuū: q̄si p̄ntem itroduxisses. Cōmēdasset: ut obsecro uos p̄ æqtate uestra: nolite filiū meū hæreditate p̄uari: qđ ego nō uolūtate: sed falso mortis eius nūcio p̄termisi. Ut totū illud: a supiori littera pēdet. Totū illud. s. mouere auditorū aīos: dū patrē q̄ si a mortuis excitas. Vti lingua nūcupasset: uidelicet uel græca: uel latina. i. quōcūq̄ lingua cōtigisset: nūcupare siue cōmiserationē: uel græce pathos. i. affectionē: uel cōquestionē: & iccirco loq̄ facit Antoniū hoc modo ut ostēdat illū rhetoricæ artis quasi imperitū. Nō in duodecim tabulis: quā in his legibus hoc nō agit. Dicis enim in duodecim tabulis omnē philosophiā contineri. Oībus bibliothecis: Quia sicut supius disputauit: duodecim tabulas oībus bibliothecis añponebat. In magistri causa. i. p̄cepto rhetoris: siue sophistæ. Carmine: Nota qū dicat carmine alludit ad leges quæ sicut dicit: Lex est huius carminis: ac si diceret: nō in iuriscōsulti lege: sed i rhetoris p̄ceptis contineri: sicut etiā apud Liuiū: Lex ē horrēdi carminis. Nam q̄ inertiam: Nūc ad aliam particulā tranfit: in qua reprehendebat adolecētes suæ ætatis Crassus: q̄ nō discerent ius ciuile. Primū: quia facilis eēt iuris ciuilis scia: & utilis. Deinde q̄ plena eēt delectationis. Dicebat enim ius ciuile etiā si difficillimū eēt: tamē eē perdiscendū: p̄pter magnā eius utilitatē. Facillimā: quæ p̄ma ratio ē. Subnixi: id est sursum nixi & sublimes: qui mos est eorum: qui seip̄os magnificiunt. Sub enim sursum nonnunq̄ signat. ut apud Virgiliū: Et corpora saltu subiciunt in equos: id est sursum iaciunt.

Eam artē. i. sciam iuris ciuiliſ. Si inquit fuerit aliquis iuriscōſultus: aut orator q̄ didicerit aliquam artē. i. philoſophiā: tūc artē efficere poterit. Propriū enim eſt philoſophiā: in ſuo quaq; loco digere: & artē hoc modo efficere: ut ſupra diſputauit. Deinde: Poſtq̄ refutaui illā rationē: difficilem nō eē iuris ciuiliſ ſciētiam: nūc ad alterā rationē trāſit: qđ uidelicet delectare poſſit. In qua: Sed habeas tibi inq̄ Crasſe iſtā uoluptatē. Patiūtur: quia facile tibi cōcedet. Tu dicis plurimū delectationis eē in iure ciuili: ſed oēs ecōtrario dicūt eas eē incultas: & ſordidas: & malūt aliquā fabulā: q̄ leges illas diſcere. Teucrū pacuui: nomē fabulā: ac ſi diceret: q̄ nō malit ediscere fabulā teucrū: quā de teucrī calamitate Pacuuius ſcripſit. fabula talis ē: Quam Teſamon teucrū & Aiacē fratres unū legitimū: & alterū nothū ex hāſione ad bellū Troianū mitteret: Teucro mādaui: ne ſine fratre rediret. Hic paterni iter dicti memor patriā dimiſit: & in cyprū uenit: ubi urbē condidit Salaminā de nomē patriæ ſic appellatā: & i ea reliquū uitæ ſuæ tps̄ p̄gīt. Mamilianas leges. i. leges a Mamilio cōpoſitas: quæ de rebus uenalibus tractāt. Venaliū: de rebus uenaliſ: quia aliud alio modo uēditur: ut ſupra dictū ē. Siquis uēdat equū: aut domū: neq; uitū dixerat p̄ſtare teneret. Sed nō eodē mō: ſi agri uēderetur: aut fruges. Quas leges ſcripſit Mamilius: Siqđ uitū inerit: uēditor p̄ſtare debet.

Tu autē q̄ amore patriæ:

Ad aliā particulā trāſit: i q̄ dixerat Crasſus: nos ediscere debere ius ciuile: maxime hac rōne: ut monumenta maiōꝝ noſtroꝝ noſceremus: quā Antonius refutat dicēs: Nō ea rōne eē diſcendū ius ciuile quia etiā ſi amamus patriā: nō tamē ius ciuile qđ patriæ p̄deſſe pōt: q̄ legū illarū plarāq; uel uetūſtate cōſenuerūt: & antiquatæ ſūt: uel etiā ſublatae. Nouis legibus: quia lex poſterior ſemp̄ derogat p̄ori uel abrogat. Nā derogare ē aliqd de ea detrahere: Abrogare uero eā penitus tollere. Conſenuiſſe: obſoleuiſſe: antiquatas eē. Quod uero uiros bonos: Pergit ſicut iſtituerat Antonius rīdeſſe Crasſo: ad oīa: q̄ ille de iure ciuili p̄poſuerat: tanq̄ neceſſaria eē oratori. Legibus: nā legibus p̄mia bonis: ſupplicia malis ſtatuta ſūt. Equidē putabā: Rīdeō tibi: tu alter lōge ſentis q̄ ego. nam exiſtimabā eā poſſe p̄ceptis. ſ. iſtituēdo: & rōnibus. i. p̄ſuadēdo eā p̄cipi: tu aut uis eā minis: ui ac metu tradi. Hoc iō dicit: quia nōnulli uolūt i genio potius iſtitū: q̄ rōne cōparatā. Putabā: q̄ ſi cū irriſione dixit. Inſtituēdo: p̄ceptis. Perſuadēdo: rōnibus. Nō minis: nō p̄tinet ad id qđ ſupra dixerat ſupplicia uitū eē parata. Nā ipſū quidē: quia nemo ē adeo rōnis expers: q̄ nō itelligat: q̄ bonū ſit uitare malū: & ſequi uirtutes. Illud: qđ ad ius ciuile p̄tineret. Bellū: elegans: prudēs: ut uult Nonius Marcellus. Sed hoc loco melius cōuenit bellū. i. prudēs. De me aut ipſo cui uni: quia dixiſti excepto te uno. Tamē cauſis ſatiſfacere poſſim: nō inficior iqt Antonius: me cauſas grauiffimas ægiſſe & tamē nunq̄ ius ciuile deſideraſſe: quia dixiſti excepto uno. Quas in iure: quæ ad ius p̄tinet: q̄ cōtra ius minime tuerent: & q̄ cōtra ius ſuſcepiffem: & ſubdit rationē. Neq; tamē: quia natura ipſa mihi offerebat: qđ iuſtū eēt. Iſtā ſciam: iuris ciuiliſ. Aliud ē enim: aliud ē inquit alicuius artis tenere ſcientiā: & aliud ē ſcire ea: quæ in cōmuni uita: & cōmuni hominū cōſuetudine cōtineant. Cuiusdā generis: quia p̄mo quidē genus rei ſcire debemus: deinde artē: ut uerbi gratia: Philoſophiā: athicē i. moralē diuiſa ē. Sed moralis diuidit i. logicen. i. ſermocinalē. Sermocinalis diuidit in grāmaticam rhetoricā: & dialecticam. Et hæ tres artes ſunt: quæ continētur ſub logica. Eſſe artificem: uidelicet diſcere genus: ut logicen. Deinde artē: ut grāmaticā: rhetoricā: dialecticā: nā hæ ſermociales ſūt.

Hebetē: tardū ingenio. Rudē: ignarū: ppter rerū imperitiā. Cui nostrū: Et p similitudinē pbae illud ostēdēs: quō etiā ea q̄ ad ægtatē ptinet scire possumus: etiā sine iure ciuili: quēadmodū inquit aliq̄s: nō eēt adeo mēte captus: ut nō posset p̄cipere: quo tpe arandū eēt: & putāda uites: si non etiā uī disset magonis libros q̄ de agricultura scripsit: ita etiā sine iure ciuili causas agere poterit orator. Obire: adire: ut Ennius: ob Romā ducere cœpit legiones. i. ad Romā. Fructus: utilitatis. Semen tis: Hæc semētis: huius semētis: signāt sationē. Vir. Et lōgos semētē extēdit in annos. Sine oculis: ad

nec hebetē nec rudē: cui n̄m nō licet fundos n̄ros obire aut res rusticas: uel fructus causa: uel delectationis īuifere. Tamen nemo tā sine oculis: tā sine mēte uiuit: ut qd sit semētis ac messis: qd arborū putatio ac uitiū: quo tpe āni: aut quomodo fiat: ea omīno nesciat. Num igitur sicui fūdus inspiciēdus: aut si mādandū aliqd̄ p̄curatori de agricultura: aut ip̄erādum uillico sit. Magōis carthaginēsis sint libri p̄discēdi: an hac cōmuni intelligētia cōtēti eē possumus: Cur ergo nō idem ī iure ciuili p̄sertī qū ī causis: & ī negociis & ī foro: cōteramur: satis īstructi eē possumus: ad hoc dūtātaxat: ne in n̄ra patria p̄egrini: atq; aduenæ eē uideamur: Ac si iā sit causa aliq̄ ad nos delata obscurior: difficile credo sit: cum hoc Scæuola cōicare: q̄q̄ ipsi oīa: quorū negociū est: consulta ad nos: & exq̄sita deferūt: an uero si d̄ re ipsa: si de finibus cū ī rē p̄sētē nō iuenimus: si de tabulis: & p̄scrip̄tionibus: cōtrouersia est: contortas res: & sæpe difficilē

ea quæ uident magis. Sine mēte: sine rōne. Quid arborū putatio: quo tpe arbores putāda sunt. i. falce purgāda: ut suos fructus emitere possint. Putatio uitiū cū uites mūdant & purgant

Quō: quia oēs sciūt quō uites & arbores putant: falce purgari: & arborū putatio ac uitiū uocat. Nun igitur p similitudinē oīdit. Aut res rusticas: Hic duas causas colēdi agri p̄ trāsītū tetigit: ut ut fructū p̄cipiamus: uel delectationē. Tū: quis iocūditatis: aut fructus cā agros reuifimus. Procuratori: procurator ē: cui agri colēdi cura oīs icūbit: q̄si uicarius domini. Villicus: q̄ t̄mmodo uillæ: & rebus d̄ni p̄æst.

Magonis: q̄ de agricultura copiosissime scripsit. Cur ergo? Nūc cōfert similitudinem dicēs: Si hoc ē ī aliis re

bus: cur nō etiā pōt hoc fieri ī iure ciuili? Profecto pōt fieri: & p̄sertim his q̄ quotidie ī foro uerfant. Idē: p̄ idē: i. p̄ similitudine posuit. ē. n. nomē: p̄ aduerbio positū. Cōteramur. i. assidue uersemur. & ē trāslatio sūpta a ueste cōtrita. i. quotidiano usu lacerata. Dūtātaxat. i. solūmodo: subaudi possumus īstructi eē a sup̄iori. Peregrini atq; aduenæ: alienigenæ & externi: hoc ē ut mores hominū: & uitæ cōsuetudines teneamus: q̄bus causas nostras agere possumus. Ac si iā: Si etiā inq̄t causa aliq̄ obscurior iciderit: quā orator sine iuris ciuilib̄ noticia agere nō possit: facile erit cōsulere uel hūc Scæuolā: uel aliū quēpiā iuriscōsultū: ut p̄pterea dicēdū nō sit oratori eē ius ciuile necessariū: & ironice loq̄t. Quāq; q̄q̄ inq̄t nihil ē tā difficile: q̄ cliētes ipsos defēdere cōsueuimus. Nā qū p̄mo cliētes deferūt causā suā ad iuriscōsultos: deinde ad oratores: nō ē opus: ut orator iuris ciuilib̄ sciam teneat. Obscurior: difficilior. Cum hoc: demonstratiue dixit. Exq̄sita: diligēter explorata. Cōsulta de q̄bus antea cōsulerūt iuriscōsultos. An uero? Nūc dicit oratorē facile p̄discere posse: q̄ in iure ciuili cōtinent: p̄pterea q̄ etiā discūt q̄ difficillima sūt. Et ita itēdit argumētū Antonius: hoc modo: Si res difficiles orator p̄discit: res faciles mlto melius discet. Si res difficiles discit: nū ne res faciles discet orator? Si de finibus: declarat ut oīdat qd̄ p̄posuerat: uidelicet si d̄ finibus cōtrouersia fuerit Nā cōtrouersia eē solet: qū duo uicini de aliq̄ re iter se cōtēdūt: ut qū d̄ duobus p̄diis cōtēdūt. Difficile ē. n. intelligere fines alicuius regiōis: nisi p̄us ī eā uenerimus: & t̄n eā cōplectimur. Quotiēs d̄ finibus agit̄ totius regiōis sitū mēte cōplectimur: tāet̄si ī locū p̄ntē nō uenerimus. In rē p̄ntē: uidelicet ī regiōē. Si de tabul̄ & p̄scrip̄tionibus. i. de p̄scrip̄tiōibus tabularū: q̄bus totius rei sūma cōtinet. P̄scrip̄tiōibus. i. rubrica ī q̄ totius rei sūma cōtinet. P̄scrip̄tiōes aut̄ quosdā q̄si titulos dicit: q̄bus totius rei sūma cōprehēdi uidet̄. Vel certe p̄scrip̄tiōes dicit t̄p̄s: q̄ sūt triēnio iter p̄ntes ī rebus mobilibus: decēnio ī rebus immobilibus: uigēnio iter ab̄ntes ī rebus itē immobilibus: ut ī li. istitutorū capite de ufucap̄iōe. & ordo ē: an ueremur nē ide q̄amus cōḡscē ea: q̄a minus studuimus iuri ciuili: si leges nobis: aut hoīm p̄itorū rīsa cōḡscēda sūt: qū nēcio p̄disci uis res cōtortas. i. p̄plexas: p̄turbatas sibi iuicē mīme cohærētes. ē aut̄ itētio argumētū: Si res difficiles p̄discimus: faciles nō discemus. Cōtortas res. i. p̄plexas & p̄turbatas: & sibiipi mīme cohærētes. & cōtortū d̄: qū id qd̄ seq̄t̄: cū sup̄iore nō cōuenit. Difficile: nā q̄ uel cām suā de finibus cōmittere p̄rono: necesse ē ut locū describar & dicat uicini mei p̄diā dextera iacēt: sinistra at̄ mea: & deinde sulcus ī medio ē: q̄ p̄diū meū ab illius didit

Si legēs: Sensus ē: Quādo inquit hęc pturbata discimus: dubitamus ne ea discere: quā i iure ciuili cōtinētur: quā sūt faciliōra: & ē zeugma ab inferiori. Si res difficiles discimus: res faciles nun discimus? Peritōg: quia ea etiā p legibus ualēt: ut respōsa prudentū: cōsulta senatus: iudicata sapiētū: p legibus habētur. Nō queamus. q. d. nō est uerū. Nihil ne igit: Hoc loco obicit simul: & obiectū purgat: qā aliquis dicere posset: o Antoni: nū ne oratori iuris ciuilis sciētia pdest? Respōdet: fa- reor quidē multa oratori necessaria eē: sed nolim ipsum i diuersa distrahi. Et: oratori. At ego no- lim: ut necesse sit omnibus

rebus studium intendere.

Quis neget? Probat illd nō si multa necessaria sint ora- tori. Statuq: qā nō mouē di solū: sed etiā standi ratio oratori habēda est. Quis? q ita sit: nō eē distrahendū in plura studia. Plura stu- dia: ut quæcūq; sibi pro sint ea sūmo studio percipiat.

Industria: laborem studii.

Tamē: quāuis hęc uideant utilia oratori: tamen nemo hoc dixerit: oportere orato- rē ita elaborare in his gesti- bus: ut mimos & histriones

Opus eē oratori: qā nihil est tam necessariū oratori q̄ uox: & quia sonus uocis ne- cessarius sit oratori: tamen nō debēt tantū in uocis ex- citatione tēpōg cōsumere: quantum tragœdi: & græci potissimū. Studiosis: qui student dicendi copiā cōse- qui. Dicendo: inter dicen- dum. Vox: qd de gestu & motu diximus: idem de uoce dicendum est. Græco- rum: sophistarum: qui de- clamationes docent. Tra-

gœdorum. i. tragœdiam cantantiū. Inter tragicum: & tragœdum hoc interest. Nam tragicus poe- ta dicitur: ἀπὸ τοῦ τραγῆ καὶ ὠδῆ: id est cantus: Tragœdus uero: qui eam canit: & recitat. Uoci seruiet: id est operam dabit uoci. Qui: & docet exercitationē huiusmodi hominū. Qui: græci.

Sedentes. s. in schola. Declamant. i. declamationibus dant operam. Cubantes: uidelicet ut e- datori: & integriōri spiritu uocis sonū uocis iuitēt. Antea q̄ p̄nuncient. i. anteq̄ uerba proferāt p̄- mo quidē cubantes: qum manū sub aure posuerint: sedatori: & tranquilliori spiritu uocē inuitant. Deinde qum inuitauerint: eā integriōri spiritu emittūt: & uox ascendit nō nisi ad quintū gradum. Cubantes: uocem puocant: sedētes p̄nunciāt. Sensim: paulatim. Egerūt: emittunt. Nā egerere ē emittere. Ab acutissimo. i. supremo. Grauiissimū. i. ad primum recipiunt. i. ad remissum. Colligunt: Pulchra trāslatio ab impatore. Nā impator milites suos p̄sufos recipit: & disp̄s colligit.

Hoc. s. exercere uocē: quō græci: & tragœdi faciūt. Hoc nos: si hoc facere uellemus: ante condēna retur reus: q̄ oīa enarrauerimus. Pean: ē cātilena ante p̄ncipiū pugnæ decātata i honorē phœbi ut apud Virg. Lætum pæana canētes. Munionē: munio cātilena: a munio quodā inuēta. Per̄scribit: accusat. Teren. Grandē tibi dicā ipingā: more græco γράφεται. Quod si in gestu: Vide quō nunc argumētatur p̄ similitudinē. Per similitudinē argumētari solemus a maiori ad minus: uel econtra a miori ad maius: ut si miori i re nobis nō i seruit amicus: i maioribus multo minus i seruiet: a maiori ad minus. In gestu & i uoce: q̄ mlto maxime oratori necessaria sūt: elaborādū ē: multo minus i iu- re ciuili elaborādū ē: qd nō ē necessariū oratori. Gestu. i. motu corporis. In uoce: i sono uocis.

Quæ una. i. sola uox. Hoc iō dixit: qā ter interrogatus Demosthenes: qd maximū eēt i arte oratoria Rūdit p̄nuciationē. Cōmēdat: audiēdo. Sustinet dicēdo. Nā eloquētiā uox qū audit cōmēdat. Præterea qum dicimus: ita seruatur: ut a p̄ncipio usq; ad finem æqualis constiterit: eam sustinet.

necessario p̄discimus: si leges uobis: aut si hoīum p̄to- rū respōsa cognoscēda sūt: ueremur: ne ea si ab adolescē- tia iuri ciuili minus studuerimus: nō q̄amus cognosce- re: Nihil ne igit p̄dest oratori iuris ciuilis sciētia: nō po- sū negare: p̄desse ullā sciētiā: ei p̄serti: cuius eloquen- tia copia rez; debeat eē ornata. Sed multa & magna: & difficilia sūt ea: q̄ sūt oratori necessaria: at eius idustriā in plura studia distrahere nolī. Quis neget opus eē ora- tori i hoc oratorio motu: statuq; Roscii gestu & uenu- state: Tamē nemo suaferit studiosis discēdi adulescētibus i gestu discēdo histrionū more elaborare. qd est orato- ri tā necessariū: q̄ uox: Tamē me auctore: nemo dicēdi studiosus græcoz; more: & tragœdoz; uoci seruiet. Qui & ānos q̄ pluris sedēdo declamitāt: & quottidie: ātea q̄ p̄nuciet: uocē cubātes sēsim excitāt: eādē q; cū egerūt sedentes ab acutissimo sono usq; ad grauiissimū sonū i- cipiūt: & q̄si quodāmō colligūt: hoc nos si facere uolu- mus: āte cōdēnabūtur ii: quoz; cās recipiemus: q̄ toties quoties: p̄scribitur peanē aut munionē citarimus: q; si i gestu: qui multū oratorem adiuuat: & in uoce q̄ una: maxie eloquentiā uel cōmēdat uel sustinet: elaborare nobis nō licet: at tm̄ i utroq; asseq; possumus q̄tū i hac

Acie quotidiani muneris. i. assiduo labore: & certamine actionū. Muneris: Polifemus sermo ē. nā munus donū signat: & onus militare: qđ qū remittit: uacatio dicit. Munus: offm: uñ municipes dī cūtur: q̄ ciuilia munera. i. officia accipiūt: ut Virg. Collectūq; hęc ipsa ad munera glutē. Sūmatim uniuersaliter secūdū genus suū: & p rubricā. Ab illis rebus. i. uoce: & gestu: & declarat. Sumi: pōt quidē accipi sumi: eligi: ut Salustius: Sumūt sibi aliquē ex populo munitorē. Arripi: sicuti pōt ius ciuile arripi a iuriscōsulto: qā p̄mo eligimus: deinde electa capimus. Itaq; Hoc loco Antonius ar

gumētū Crassi in suū cōmo dū uertit. Nā Crassus dixerat: græcos necessitate quādā hñe pragmaticos. i. caufidicos: q̄ ius ciuile sibi subministraret: dicens ita oratori necessariā eē iuris ciuilis sciētiam: quēadmodum græcis Hi caufidici: quos pragmaticos appellas: q̄si quosdam subministratores. In quo: nō negauro: qđ tu dixisti Crasse: nostros Romanos multo melius agisse q̄ græcos: ut uoluerit clarissimos uiros: & iuris præstātes esse quosdā q̄si antistites iuris ciuilis. Tecta: munita: tuta: atq; desēsa. Sed tñ: quāuis hęc cōcesserim: nostros melius fecisse q̄ græcos: tñ hoc affirmauerim: græcos etiā potuisse hoc uidere: qđ disputasti: oratorē oportere esse eruditū in iure ciuili si ita necesse eē arbitrati eēt: sed qā uidebāt hęc iuris ciuili sciētiā minime oratori necessariā eē: ideo satis habuerūt oratori dare pragmaticum

Si ita necesse: ac si diceret:

acie quotidiani muneris spatium nobis dat: q̄nto minus ē ad iuris ciuilis perdiscēdi occupationē descendēdum? Quod & sūmatim p̄cipi sine doctrina pōt: & hęc habet ab illis rebus dissimilitudinē: q̄ uox & gestus subito sumi & alicūde arripi nō pōt: iuris utilitas ad quāq; causā quīs repēte: uel a peritis: uel de libris depromi pōt. Itaq; illi disertissimi hoīes ministros habēt in causis iurisperitos: qū ipsi sint pitissimi: & q̄ (ut abs te paulo ante dictū ē) pragmatici uocātur: i quo nri oīno melius multo: q̄ clarissimorū hominū auctoritates leges & iura tecta eē uoluerūt. Sed tamē nō fugisset hoc græcos hoīes si ita necesse eē arbitrati essent: oratorē ipsū erudire iure ciuili: nō ei pragmaticū adiutorē dare. Nā qđ dicit senectutē a solitudine uindictari iuris ciuilis scia: fortasse etiā pecuniæ magnitudine. Sed nos nō qđ nobis utile: uerū quid oratori necessariū sit quærimus: q̄q̄ qm̄ multa ad oratoris similitudinē ab uno artifice sumimus. solet idē Roscius dicere: se quo plus sibi ætatis accederet: eo tardioris tibi cīs modos: & cantus remissiores eē factus: q̄ si ille astrictus certa qđā nūmerorū moderatōe & pedū tñ aliqd ad req̄ senectutē excogitat: q̄to facilius nos nō

ipsi etiā optime uidissent. Nā qđ: Ad aliud argumētū: siue rationem Crassi tranfit Antonius: quæ argumētabat Crassus ius ciuile oratori p̄discēdū: ne senectus destituta iaceret. & hoc simul cū ceteris cōfutat: hoc modo: Si hęc rōnē dicit eē: cur ius ciuile orator discat: ut senectutē suā a solitudine uindictari: & frequētari uelit: multa alia eē r̄ideo: qā si pecuniæ magnā q̄titatē habuerit: cōtinuo p̄p̄m beniuolū sibi: & frequētē largiēdo p̄ficiet: ergo etiā sine hac poterit p̄p̄m frequētē habere. A solitudine: ne oīno destituta iaceat. Magnitudine pecuniæ: uidelicet largiēdo: ut a ciuibus colat. Sed nos: sed fac ita eē: ut utilitatē hęc afferat iuris ciuilis scia. Ego dico tibi nō quærit qđ oratori utile sit: sed qđ necessariū. Quāq; Dixit nos nō quære qđ utile sit oratori: tñ si hoc quoq; oratori utile erit: si diligētius cōsiderauerit: ut nō semp̄ intēdat animū: sed rep̄mat aliqui: & hoc seni nō parū utilitatis afferet. & similitudinē sumit ab histrione: sicut fecit & Crassus: qā placebat oratorē multis i rebus histrioni cōparari: ac si diceret: ego quoq; exemplo tui hanc Roscii sententiā oratori accōmodo dabo. Artifice: ab Mimo & Histrione. Aetatis accederet. i. quāto senior efficeretur. Aetatis: qā nō pōt id laboris sustinere in maturiori ætate: qđ in uiridiori sustinuerat. Modos: modulationes ad harmoniā pertinet: quæ uariis uocibus certa quadā ratione cōficiuntur. Tardiores: longiori uocis interuallo. Nā qui canit diuersas uoces: uariarū formas in unū cōiungit: & modulationes conficit. Sed qui senior est: nō potest has uocis uarietates celeriter p̄currere: spiritu deficiēt iam: & languescēte. Cantus. i. tonos: hoc est legitima grauitatis: & acuminis spatia. Nam ut ex uariis uocibus modus: ita ex uariis modis cātus cōficiunt: & p̄pterea cantus cōtinuo subiūxit. Remissiores: tardiores. i. uocū ipsarū longiori interuallo: ut harmoniā facerēt: qū plus spatii uel minus intēdimus in deprimenda uoce. Quod si ille astrictus: nūc intēdit argumentū. Numerorū: modulationū. Virgil. Numeros memini: si uerba tenerē. Et pedū: quia p̄ quantitate syllabarum uersus modos cantus recipiunt: quia ubi syllaba p̄ducitur: tono utimur acutiore: quum uero corripitur breuiore.

Laxare. s. uocē & numeros pnūciandi. Per multa. i. p magnā orationis partē. Neq; .n. ab ipso exēplū sumit: uide qd dicas: ne nimiū urgeas oratorē: & eū uelis uoci operā dare intēsus: q̄ oportet at. Nā & tu ipse postq̄ ad maturiorē aetate inclinare cōpisti: uoce moderatiore uti icōpisti: ut facile appareat oratorē nō posse ita pnūciare: ut dixisti. Quā multa sint & q̄ uaria: q̄a tria sūt ḡna dicen i q̄bus ois oratio uersat: sublime: mediocre: & humile: in q̄bus uarios dicēdi modos in eē oportet: ut alii p cōtentionē: alii p amplificationē: alii p sermones afficiūtur. ergo multa genera dicendi: numero uaria ipsiis modis p nūciadis: ut ecce lenitatē sermonis in Crasso sumā uim dicēdi: & cōtentionē inesse dixit. Nā sermonis pars dignitas ē: cuius oratio cum q̄ dā grauitate eē debet: ac remissione orationis. Cōtentionis partes sūt: cōtinuatio & distributio: quarū altera p clamationē: altera p acrimoniā conficit. Multa: numero. Varia: diuersitate p nūciadis: q̄a alii p cōtentionē: alii p amplificationem: alii p sermonē. Quod haud sciam: dubito an tu p̄ hoc ostēderis uariari genera dicendi p uarietate & diuersitate aetatis. Te Crasse fallit: qd̄ diximus de remittēda cōtentione uocis. Solebas. s. p̄ori aetate. Neq; minus grauiissimi: q̄a sermo ē: cuius oratio debet eē cū grauitate quadā. Sūma uis: uehemētia dicēdi qua solebas uti i iuuetute tua. Cōtentione. i. acclamatio: & acrimonia uocis. Nā in hac duo cōtentione diuidit̄ in distributionem & cōtinuationē. Cōtinuatio: ē uocis clamosa acceleratio. Distributio: ē acris & distincta uociferatio. Multiq; oratores: et solū hoc fit in senectute: ut uocis sonus remissior efficiat̄ pro cōmodo aetatis: sed hoc etiā uidimus fieri a nōnullis oratoribus: ut hoc uteretur in oī suae uitae tempore: & tamē nō minus p̄bari. Et hoc p̄tinet ad id: ut p̄bet nō eē oratori ita dandā operā p̄nuntiationi: ut histrioni. Scipionē & Læliū: cōstat enim Scipionē & Læliū studiosos eloquētiā fuisse: q̄ta aut fuerint cōiuncti amicitia: nemo ē qui nesciat. Paulo intētiore. i. paulo uehemētiore: habita cōsideratione negocii. Nunq̄ cōtenderēt: cōtentione uterent̄. Lateribus: ubi lōgioribus periodis spiritus cōsumit̄. Nā qui nō fuerit bonis lateribus: & uoluerit lōgioribus periodis uti: in medio uocis desistere coget̄. Lateribus: p̄pter longitudinē periodū. Clamore: p̄pter intentionē uocis. Quod si hoc iā: Nūc cōcludit̄ dicēs: Sed si nec hoc qdem efficere poteris: ut remissiori uoce causam dicas: dubitas ne tua domus desolata relinquat̄? Nā si litigiosi hoīes eā nō frequētari: tamē uiri clarissimi eā frequētabūt. Iam: uidelicet qū ad aetate grauiorē pueneris. Noles: ut tādē ab eiusmodi litigiosis desistas. Colatur: frequētet̄. A ceteris. s. p̄ncipibus. Equidē: cōfutata rōne Crassi suam ponit sniam. Primo quidē nō destituet̄ tua domus: sed hoc cōcedat̄. Ego id nō solū dixerim eē senectutis incōmodū: sed etiā cōmodū cōtenderim: ut aliquādo requiē postulet. Sed tanq̄ portū: qū iam ingrauescēte aetate ab eiusmodi causis me remouero. Subsidiū. n. bellissimū: elegantissimū: prudētissimū: & optimū. Reliq̄ uero &c. Dixit supius Antonius illā nō eē rōnem admodū p̄badam: q̄ ius ciuile senectutē a solitudine uindictet. Deinde dixit se nō q̄rere qd̄ oratori utile sit: uerū etiā qd̄ necessariū. Nūc uero dicit q̄ de historia: de moribus: de cōsuetudinibus maiorū: de exēplis dixerat Crassus tenēda eē oratori: ut orationē locupletare posset: dicit nō se negare: sed nō eē adeo necessaria: Nā si ea necessaria erūt: potero a lōgo familiarissimo meo mutuari: etiā si nō ea i sc̄ptis didicerim.

laxare modos: sed totos mutare possumus. Neq; enim hoc te Crasse fallit q̄ multa sint: & q̄ uaria ḡna dicēdi: & qd̄ haud sciam: an tu p̄mus oñderis: q̄ iādiu dicis remissius & leuius: q̄ solebas: neq; minus hac tñ tua grauissimi sermonis lenitas: q̄ illa sūma uis: & cōtentione p̄batur: multiq; oratores fuerunt: ut illū Scipionē audiuimus: & Læliū: q̄ oīa sermone cōficerēt Paulo intētiore: nūq̄ ut Sergius Galba lateribus: aut clamore: cōtēderēt: qd̄ si iā hoc facere non poteris: aut noles: uereris ne tua domus talis & uiri & ciuis: si a litigiosis hoībus nō colat̄: a ceteris deserat̄: Equidē tātū absū ab ista snia: ut nō modo nō arbitrer subsidiū senectutis: i eorum q̄ consultū ueniāt multitudine: eē ponēdū: sed tanq̄ portū aliquē expectē istā: quā tu times: solitudinē. Subsidiū. n. bellissimum existimo eē senectuti: ociū. Reliq̄ uero etiā si adiuuant: historiā dico & prudētia iuris publici: & antiquitatis iter: & exēploꝝ copiā. Siquādo opus erit: a uiro optimo: & istis rebus instructissimo familiari meo lōge mutuabor:

Historiā dico: q̄a dixit reliq̄ a Crasso snpius disputata. Prudētiam: pl̄bescitoꝝ: quae statuta uocatur. Antiquitatis: mores: & consuetudines maiorum. Exemplorum copiam: quae de historia: & antiquitate sumuntur. Istis rebus: scilicet historia: pl̄bescitis: & consuetudine maiorum. Instructissimo: idest peritissimo uiro. Hunc longum constat historiarum studiosissimum fuisse.

Neq; n repugnabo: Quia supius dixerat Antonius nō cōcedere: ut i diuerſa ſtudia oratoris iduſtria diſtrahat: uidebat iudicere: ne aliud diſceret p̄ter oratoriā artē. Nūc uero q̄ cōcedēda ſūt: cōcedit quæ aut negāda reſellit. Hortatus: ſicuti uidiſimus i Crassi diſputatione. In oī recto ſtudio & humanitate. i. i oī honeſto ſtudio humanitatis. Humanitatis: eruditionis & diſciplinæ. Ci. p̄ Archia poeta: Etenī oēs artes: q̄ ad humanitatē p̄tinēt: quoddā q̄ſi cōe uinculū &c. Nō ita multū: Nūc q̄ſi beniuolentiā captare uidet a Cotta: & Sulpitio. Et p̄ſeq. i. ſi uoluerint oīa cōſeq. Huic ætati: occu-

neq; repugnabo quo minus id quod modo hortatus es oīa legāt: oīa audiāt: i oī recto ſtudio atq; humanitate uerſent. Sed mehercule nō ita multū ſpatii mihi habere uidētur: ſi modo ea facere: & p̄ſequi uolent: quæ a te Crasse præcepta ſūt: q̄ mihi p̄pe iā nimis duras leges i ponere uiſus es huic ætati: ſed tñ ad id qd̄ cupiūt: adipi ſcēdū: p̄pe neceſſarias. Nā & ſubitæ ad p̄poſitas cauſas exercitationes: & accuratæ ac meditatæ cōmēdatiōes: ac ſtilus ille tuus: quē tu uere dixiſti p̄fectorē dicēdi eſſe ac magiſtr̄: multi ſudoris ē: & illa oſonis tuæ cū ſc̄ptis alienis comparatio: & de alieno ſcripto ſubita: uel laudādi uel uituperādi: uel cōprobādi: uel reſellēdi cauſa: diſputatio: nō mediocris cōtētionis ē: uel ad memoriā: uel ad imitādū. Illud uero fuit horribile: qd̄ mehercule uere or ne maiorē uim ad deterrēdū habuerit: q̄ ad cohortandū: uoluisti. n. i ſuo gñe unū quēq; nīm q̄ſi quēdā eſſe Roſciū: dixiſtiq; nō tā ea: q̄ recta eēt p̄bari: q̄ q̄ parua ſūt: ſaſtidiis adhæreſcere. Quod ego nō tam ſaſtidiōſe i nobis: qd̄ i hiſtrionibus ſpectari puto. Itaq; nos raucoſ ſæpe attētiſſime audiri uideo: tenet enī res ipſa atq; cauſa: at Eſopū ſi paulū irracuerit explodi: a quibus enim

patiſſimæ: p̄pter maietate populī romani. Ad id qd̄ cupiūt. ſ. p̄fectā ſaſtate oratoriā. Nā et ſubitæ: oīa ferme repetit q̄ Crassus dixerat ſupius oratori neceſſaria: & ē zeugma ab inferiori.

Subitæ: ut uſ ex tpe: p̄poſita cauſa dicere poſſit. Accuratæ: diligēter. Cōmēdatiōes: collocatiōes rez: eo q̄ collocantur. i. memoriæ mādantur. Meditatæ: aīo uerſatæ. Stilus: ad iduſtriā ſcribēdi p̄tinet. Stilus: character: ut ſicut i ſcribēdo dicere cōſueuiſſes: ita p̄nūciādo ſeruare. Illa comparatio: Hoc etiā i exercitatiōe p̄capit Crassus: ut i ſua ſc̄pta cū alienis cōpararet: & q̄ meli ora eēt ſua: illis adæquare cōtēderet. Tuæ. i. cuiuſq; p̄pria. Et de alieno ſc̄pto: ſelus ē: Si oīa q̄ dicta ſūt a te o Crasse: orator efficere uoluerit: neceſſe ē: ut nunq̄ ab exercitatiōe deſiſtat. Vel laudādi: q̄ digna ſūt. Vt uituperādi: q̄ idigna. Cōprobādi: q̄ uera uel uerifiſſima.

Reſellēdi: quæ falſa. Cōtētionis. i. nō mediocris intētionis: cōtinuationis: & p̄ſeueratiæ. Illud uero: Hæc ē ſeptima: & ultima huius capituli pars: In q̄ Antonius Crassi reſp̄ndit de p̄nūciatiōe ſententiā: tanq̄ durā & imitē. Deterrēdū: remouēdū ab eloquētia: ne ſperet ſe tātā p̄nūciādi artē cōſeq̄ poſſe. Quā cohortādū: ad eloquētiā. In ſuo gñe: p̄pa ſaſtate dicēdi. Quāſi quēdā eēt Roſciū: ac ſi diceret: ut nihil poſſet i p̄nūciatiōe nra reſp̄ndi. Dixiſtiq;: Et quā argumētare Crassus: tantā operā i p̄nūciatiōe ponēdā eē dixerat: hiſtrionē: ſi nō nunq̄ illā ſeruare potuiſſet p̄nūciatiōe excuſatores facile iuenire: eo q̄ diceret crudū eē: & nō bene diſpoſitū ad eā rē. Non tā ea: q̄ dixerat ea: q̄ dicerent: inepta i aīs auditoꝝ magis p̄manere: q̄ ea q̄ recta eēt. Nō tā q̄ recta eēt. ſ. q̄ ea q̄ eſt ſc̄pta. Faſtidiis: faſtidiōſis hoībus. Quod ego: Nūc Antonius cōuertit hoc argumētū Crassi: & dicit: Tu dixiſti ea q̄ ab oratoribus dicunt faſtidiōſius audiri: q̄ ea q̄ dicātur a mimis: & hiſtrionibus. Sed ego aliter ſentio. Nā q̄ audiūt oratorē: nō uſqueq; audiūt delectationis cauſa: ſed utilitatis. Quod ſi aliqd̄ minus iocūdū dixerit: æq̄o aīo ſerūt: q̄ nō ē oratoris intētio: ut delectet ſolū. Si uero hiſtrio aliqd̄ ineptū. ptulerit: q̄ nihil p̄terea requirit ab eo: niſi delectatio: nulla rōne tolerari pōt.

Itaq; nos: Primo qd̄ re ipſa cōfirmat: deinde rōne reſellit: q̄ uidelicet oratorē raucū ſapiffime ſūma attētiōe audierit. At uero hiſtrionē: ſi paulo uocē remiſerit: nō ē q̄ eū audire uelit. Res ipſa atq; cauſa. i. cauſa rerū. Tenet. ſ. auditores. Nā orator nō ſolū delectat: ſed etiā docet. Hiſtrio uero tantūmodo delectat. Sed ſi orator alterū fecerit. ſ. ut doceat: æquo aīo eū p̄p̄s patiet: & auditores.

Res ipſa: ſcilicet quomodo docet. Irracuerit: id eſt paululum raucoſ fuerit factus. Notandum eſt uerbum: quod rariffime inuenies. Componitur ex in: & rauco. Explodi: eiici: & uituperari. & eſt ſūptum de theatro. Nam qui in theatro pronūciationem minime gratam habuiſſet: explodebatur: id eſt extra theatrum: & extra plauſum eiiciebatur. A quibus enim: Et uerifiſſime eſt: ut audire non poſſint Roſcium: q̄ aliqd̄ iniocundum dixerit: quia nulla alia de cauſa illuc acceſſerit.

In iis: histrionibus. Offēditur: impersonale ē. i. offēnsio fit. Simul atq; i. q̄ primū diminutio aliq; etiā pexigua facta fuerit. Imminuit: detrahit. Quæ. s. ab oratore pnūciata. Sūma nō sūt: quia i oratione ab oratore multa inserūtur: quæ nō sūt magni pōderis. Ergo ut ad p̄mū illud reuerrar: Postq̄ Crassi rationes cōfutauit Antonius: q̄ tantarū rerū scia oratori minime sit necessaria: nūc infert cōclusionē ostēdēs qd ipse de p̄fata oratoris scia sētiat. Ego quoq; oratorē ita diffinio sicut Crassus: & tamē nemo ipsi ea necessaria eē dicet: q̄ disputauit Crassus. Nā etiā sine illis poterit officiū suū adimplere. Ad primū illud: Quia qū de oratore disputaturus eēt Crassus: primū p̄ iduentionē quādā diffinire uoluit: qd eēt oratoris officiū. Accomodate: quā nō semp̄ psuadet orator: & finē huius breuiter p̄ transitū tetigit: quā finis huius artificis ē apte psuasisse. In usu: in cōsuetudine ciuitatū. Rē gestā cæteris studiis. s. philosophiæ: aut iuris ciuili. Ut ita dicā: quā exercitationē dicitur cēdi opus appellauerat: iō dicit: ut ita dicam. Opus. n. magis materialis rei ē: q̄ in corporeæ. Illū: emphasim facit. q. d. p̄stātē & illustrē. Impedimēta naturæ: quā anteq̄ ad dicēdum Demosthenes ueniret: necesse fuit: ut uitia naturæ corrigeret: & emēdaret. Diligentia: propter studiū. Industria: propter laborē. Balbus. i. perplexa lingua eēt. Primam litterā. s. p. Cōstat enim ipsū plurimū laborasse i hac littera. d. p. quā. λ. quodāmodo p̄ferebat. Angustior: quā in media oratione deficiebat: & p̄sertim si p̄iodus longior fuisset. Aia. i. spū retinēdo. Cōtentiones: elationes: & intētiōes uocis. Remissiones: demissōes. Cōiectis. s. calculis i os ad corrigēdā linguā balbucientē: ut cū ore ipedito multa pnūciaret: expedito deinde ore plura possēt pnūciare. Studium: qd ē magis īgenii. Laborē: qd ē corporis. Tā&si: Nā etiā si tantū īgenio ualuerit: ut hæc oīa cōsequeris: tñ nō debes hæc aliorū īgeniis iponere: quā nō sūt adeo acuti īgenio. Hæc quā Antonius: Postq̄ inquit Antonius aduersus Cras. disputationē p̄fecit: quā Sulpi. & Cotta cogitabūdi se sigrēt icertos eēt: cuius potius ofoni assētirētur: ofonē ipsius Crassus excēpit. Tum Crassus: o Antoni: Tu oratorē opariū quēdā facis: quēadmodū de oratore dixisse uidebat Antonius: q̄ nihil ageret: nisi causas secūdū uulgarē hōrum cōsuetudinē tractaret. Atq; haud scio: Et tñ o Antoni q̄ uis īgeniū tuū i cōfutadis sentētiis nr̄is onderis: tñ te aliter sētire: & aliter dicere sētio. Præstitit: excelluit: quā mirificus fuit Antonius i refellēdis inimicorū causis. Propa: quā sicut Cicero ponit i arte id p̄ptiū ē oratoris refellere aduersarioꝝ cās. Exercitatio: ē oratoris: sed p̄cepta sūt philosophiæ

Sed iam in philosophorum. s. pipateticorum. Maximeque declarat: quia & inueniendi: & dicendi rationem habet. In utraque partem. s. confirmandi: & infirmandi. Infirmari: minui: ut eos negligentiores reddere mus: sed potius augeremus: ut res magnitudinem maius eorum desiderium efficeret. Nullius. i. quod uulicum quod id est: sed omnia ornamenta oratori Romano necessaria esse oporteret. Scia & liberales artes animi & ingenium exornant. In nostra reipublica cuius imperii maiestas tanta est: ut iam ferme totum terrarum orbem occupauerit. Exiguus quibusdam finibus. i. exiguis diffinitionibus: quia breuiter descripsisti oratorem. De officiis: quid

est: sed iam in philosophorum consuetudine uersat: maximeque eorum quae de omni re proposita in utraque parte solent copiosissime dicere. Verum ego non solum arbitrabar: his praefertim audientibus: a me informari oportere quibus illis esse posset is: quae habitaret in subfellis: neque quicquam amplius afferret: quae quod causa rerum necessitas postulareret: sed maius quiddam uidebam quam censebam oratorem: praefertim in nostra reipublica nullius ornamentum exparte esse oportere. Tu autem quam exiguis quibusdam finibus totum oratoris munus circūdedisti: hoc facilius nobis expones ea: quae abs te de officiis praecipitque oratoris quaesita sunt: sed opinor secundum hunc diem satis. n. multa a nobis hodie dicta sunt. Nunc & Scaeuola quam in tusculanum ire constituit: paulumque reuiescet: dum se calor frangat: & nos ipsi: quam id tempus est: ualitudinem demus operam. Placuit sic omnibus. Tu Scaeuola. Sane inquit uelle: non constituisse in tusculanum me hodie uenturum esse Laelio: libenter audire Antonium: & quem exurgeret: simul aridum: neque. n. inquit tam mihi molestus fuit: quod ius nostrum ciuile puellit: quae iocundus quod se id nescire: confessus est.

M. T. Ciceronis ad Quintum fratrem in secundum de Oratore Librum praefatio Incipit.

AGNA nobis pueris Quinte frater: si memoria tenes: opinio fuit. L. Crassum non plus attigisse doctrinae: quam quantum prima illa puerili institutione potuisset. M. autem Antonium omnino omnis eruditionis

Quonia autem L. Crassi: & M. Antonii omnis de oratore disputatio futura est: Cicero ne uideretur eis partes dedisse: quarum ipsi omnino ignari essent: Idcirco principio huius proemii confutat eorum opinionem: qui Crassum & Antonium de hac arte nihil aut parum didicisse credebant. Hoc autem proemium in sex partes diuidere possumus. In prima ponit: quid de his uiris uulgo creditum sit. In secunda parte confirmat: eos quae alioque: tum ipsius iudicio doctissimos. In tertia parte rationem affert: quare illi huius doctrinae ignaros: & rudem uideri uoluerunt. In quarta ostendit eloquentiae praestantiam quam uiri illi mediocriter consecuti sunt: eam esse: ut omnis doctrinae: & sapientiae studium: cognitionemque desideret. In quinta parte causas adducit cur hunc de oratore sermonem ab his uiris habitum memoriae prodiderit. In sexta & ultima: hos libros Quinto fratri commendat: quae eiusmodi esse dicat: ut non possit contemni nec debeant. In quo illud aduertendum est: Cicerone iterea non praetermississe praemii uirtutes: nam quae diluit minus honestam suspicionem: quae eos faciat de arte loqui: quae arte ignorat: beniuolentiam comparat a persona sui. Item quum dicit hunc sermonem ab his uiris habitum ideo se scribere uoluisse: ne talis uiri apud posteros indocti haberent: & ne eius nomen obliuioni mandaret: beniuolos reddit auditores. Quibus ita breuiter percursis ad litterae expositionem descendamus. Magna opinio fuit. s. inter omnes. Nobis pueris. i. a pueritia nostra. Prima institutione. i. in ludo litterarum: quam primas litteras in schola cum aequalibus didicisset. M. autem Antonium: & rursus fuit magna opinio.

agendum sit. Praecipitque: quomodo agendum. Secundum. i. post hunc diem. Iam. n. instabat tempus curandi corpora. Nunc & Scaeuola: quia ab initio etiam hoc dixerat ipse: quum a Laelio expectaret in tusculano: tamen dixerat se libenter huic disputationi interesse. Dum se calor frangat: bona: & honesta per phrasim: ut ostendat caloris diminutionem. Tu Scaeuola: Velle inquit non conuenisse cum Laelio in tusculanum ire: quia libenter audire uolebam Antonium: & quum hoc diceret intelligimus surrexisse: ut abiret in tusculanum. In tusculanum: Quo ire poterat in tusculanum: si in tusculano erat? Hoc id dicit: quia omnis ille ager appellatur tusculanus: quod est circa oppidum tusculum quod non est mirandum: si de tusculano in aliud tusculanum profecti sunt. Peruellit. i. detraxit de dignitate eius ad suam utilitatem.

Liber primus finit.

AGNANO
BIS: Hoc praemii initium continet discessum scaeuolae ex tusculano in urbem

& quomodo Catullus: & Caesar fratres hortatu Scaeuolae Romana profecti sunt in tusculanum: ut huic disputationi interessent

Expertē atq; ignarū. i. imperitū: & indoctū. Erantq; multi: & erāt nōnulli: qui nō solum q; ita fu-
isse existimabāt: sed inuidia quadā inducti nos a studio litterarū deterrere uoluerunt: q; dicerent: si
sine his studiis docti uiri euaserūt: stultū esse nostrū studiū. Rem habere: ut indocti fuissent. Hor-
mines: Antonius & Crassus. Deterrerēt: remouerēt. Sūmam prudentiā atq; eloquentiā: in proe-
mio artis ueteris Cicero disseruit: eloquentiā cū sapientiā cōiunctam esse debere: alioqn uero parū
pdesse ciuitatibus. Patris nostri: Qu. Ciceronis. Inanis: uanus & inutilis. Studiū. i. incōsulta ui-
deret eē cupiditas. Quos

tu: Hæc ē secūda pars: i qua
Cicero cōsutat eoz opinio-
nē: qui eos indoctos existi-
mabāt dicens: q̄q̄ noc illi di-
cerēt: nos tamē eoz opinio-
nē facile cōsutabimus. Ut
pueri. i. quātū pueri possūt:
& eis cōcedebatur. Testi-
bus patre & C. Aculeone:
qui uterq; familiarissimi fu-
erunt: alter Crassi: alter An-
tonii. Patruo: qui parētis
eius frater extiterat. Testi-
bus. s. patre & C. Aculeone
ppinquo. Nostra mater-
tera: Declarat qd̄ dixerat p
pinquo. Dicitur matertera
quasi mater altera: est enim
foror matris. Patruus: sci-
licet Aculeo. In cilicia: quā
Antonius in ciliciā quæstor
missus ē: & reuerterūt una.

Decefferat: non significat
mortuus erat i puincia: sed
decefferat. i. discefferat: nā
Antonius postea iussu Ma-
rii capite obrūcatus ē. Cō-
sobrini: q ex duabus forori-
bus nati eēnt: & consobrini
dicūt q̄si cōsororini. Ab
his doctoribus: quum Crassi
consilio erudiremur. nam
quos ille doctores hūerat:
etiā nobis p̄fecerat. Illud:
s. qd̄ seq̄. Eiusmodi: eius i
genii: & uerecūde dixit pue-
ros magni ingenii fuisse.
Nullā aliā nosse: adeo apte
græca lingua pnūciabat: ut
nunq̄ i latio fuisse uideret.

Ponere: p̄ponere: ē. n. aphe-
resis. Nouū: qd̄ nō didicisset ipse p se.

Inauditū: qd̄ nō ab alio accēpisset. De Antonio uero: Di-
xi de Crasso: nūc de Antonio. Accēperamus: audiueramus. Patruo. s. L. Cicerone. Sermoni-
bus: sicut etiā ipse Crassus de se dixerat. nā & ipse cōmemorauit quos sermōes habuisset partim cū
philosophis atheniēsis: partim cū philosophis rhodi: & p̄cipue cū Menedemo. Ipse: scimus secū-
dū Priscia. hoc pnōmē tres psonas significare. s. p̄mā: secūdā: & tertiā. Ineūtis ætatis: Onidit qd̄ sit
a dolescētiæ. i. ineūtis ætatis tēpus: quum a pueritiā ad dolescētiā uenire cōepit. Patiebat: q̄a adole-
scētis p̄p̄m ē & ineūtis ætatis pudor. Ex eo. s. Antonio. Iam tum. s. ab ineunte ætate. Ex mul-
tis: quia sæpe cum illo colloqui mihi contigit. Artibus. s. grāmatica: rhetorica: & dialectica: quæ
sunt artes adolescētiæ. Aestimare. i. æstimationē uel iudicium facere. Rudem: imperitū. Ignarū:
indoctū. Sed fuit: Hactenus cōsutaui opinionē eoz: q nihil eos de hac arte didicisse crede-
bāt. Nūc ad aliā partē trāsiti: q̄ ostendit illos uoluisse se ignaros & rudes in omni doctrina uideri.

expertē: atq; ignarū fuisse. Erātq; multi q̄quanq̄ nō ita
se se rē habere arbitrarent: tamē quo facilius nos icēfos
studio dicēdi a doctria deterrerēt: libēter id qd̄ dixi: de
illis oratoribus prædicarēt: ut si hoīes nō eruditi sūmā
eēnt prudētiā: atq; icredibīlē eloquētiā cōsecuti: inanis
oīs noster eēt labor: & stultū i nobis erudiēdis: patris no-
stri optimi ac prudētissimi uiri studium uideret. Quos
tum ut pueri refutare domesticis testibus patre: & C.
Aculeone pp̄ quo nostro: & L. Cicerone patruo: sole-
bamus: qd̄ de Crasso pater: & Aculeo: quo quum nupta
erat nostra matertera: quē Crassus dilexit ex oibus plu-
rimū: & patruus q cū Antonio i ciliciā p̄fectus: una de-
cefferat: multa nobis d̄ eius studio doctrinaq; sæpe nar-
rauit. Quinq; nos cū cōsobrinis nostris: Aculeonis filiis
& ea disceremus: q Crasso placerēt: & ab his doctoribus
qbus ille uteret: erudiremur: etiam illud sæpe intellexi-
mus: quē essemus eiusmodi: qd̄ uel pueri sētire potera-
mus: illum & græce sic loq; nullā ut nosse aliam linguā
uideret: & doctoribus nostris ea ponere in percontan-
do: eaq; ipse oī sermone tractare: ut nihil eē ei nouū: ni-
hil iauditū uideret. De Antonio uero: q̄q̄ sæpe ex hūa-
nissimo hoīe patruo nō accēperamus: quē admodum
ille uel athenis uel rhodi: se doctissimosq; hominum ser-
monibus dedidisset: tamē ipse adolescētulus quantū il-
lius i euntis ætatis mex patiebat pudor: multa ex eo sæ-
pe q̄siui: nō erit p̄fecto tibi qd̄ scribo: hoc nouū: nā iā
tū ex me audiebas: mihi illū ex multis uariisq; sermoni-
bus: nullius rei: q̄ qd̄ eēt in his artibus: de qbus aliqd̄
æstimare possem: rudē aut ignarū eē uisū. Sed fuit hoc

In utroq; .f. Antonio & Crasso. nā Crassus nō impediēbat quin homines de se existimārēt sciētā: sed illa græca uolebat uideri despiciere: eo q; græca latinis postponere cōsueuerat. Si putaretur. .f. artificii dicēdi: ut nō tam arti: q; ueritati cōsilius eē uideretur. Alter. .f. Crassus. Alter. .f. Antonius.

Quale: rectū nec ne. Ad hoc tēpus. .f. attinet. Quoꝝ cōsiliū: Hæc est qnta pars huius pemiū: in qua cōfirmat & ostēdit Cicero eloquentiā tantā uim habere: ut omniū rerū sciētā cognitionēq; desideret. Illud autē: sed hæc mea sentētia est: neminē sapiētis nomē habere posse: nisi omniū rege

ferme sciētā tenuerit. Est: pertinet ad hæc disputatio: nē quā istitumus. Sine dicēdi doctrina. .i. sine p̄cepti one artis rhetoricæ. Flore re: uigere: & excellere elo quētia. Etenim: Vere inq; nemo poterit eloquentiā p̄fectā habere: nisi sciētā oī um artiū tenuerit: reliquæ enim artes cōtētæ p̄ se ipsæ sūt. Tuētur. .i. singlæ artes: uidelicet: grammatica: rhe torica: dialectica: & reliquæ certos terminos habēt: quibus se tueātur. Omni sapi entia. .f. bonarū artiū: & p̄æ fertim philosophiæ. Bene dicere: qđ ē eloquētis. nam illud quoq; Cicero in oī li bro de arte sētit. Per se: si ne alterius artis adminicu lo. Fere: ideo dixit q̄ sunt quædā artes: quæ indigent alterius adminiculo: ut uer bi grā geometria sine arith metica eē nō pōt. Scien ter: docte. Perite: p̄opte.

Ornate: eloquēter. nā sciē ter ad artē: perite ad exerci tationē: ornate ad elocutio nē. Regionem. .i. nō habet circūscriptā alicuius sciæ se dē. Terminis: finibus. Se pta: circūdata. Oīa: uideli cet aut d̄ oibus bene dicere possit: aut certe eloq̄ntis no mē relinquat. Disceptatō nē: cōtrouersiā: cōtentionē.

in utroq; eorū: ut Crassus nō tam existimari uellet: non didicisse q̄ illa despiciere: & nostrorū hominū ī omni ge nere prudentiā græcis anteferre. Antonius autē pbabilio rē hoc populo orationē fore cēsebat suā: si omnino didi cisse nunq̄ putaret: atq; ita se uterq; grauiorē fore: si al ter cōtēnere: alter ne nosse quidē græcos uideret? Quo rū cōsiliū quale fuerit: nihil sane ad hoc tēpus: illud au tē ē huius istitutæ scriptionis: ac tēporis: neminē eloquē tia: nō modo sine dicēdi doctrina: sed ne sine oī qdē sa piētia: florere unq̄ & p̄stare potuisse. Etenim ceteræ fere artes: se ipsæ p̄ se tuētur singulæ: bene dicere autem qđ ē sciēter: & p̄ite: & ornate dicere: nō habere definitā aliquā regionē: cuius terminis septa teneat. Omnia enī quæcūq; in hominū disceptationē cadere possūt: bene sūt ei dicēda: q̄ hoc se posse p̄fitef: aut eloquētia nomē relinquēdū ē. Quare equidē & ī nostra ciuitate: & ī ip sa græcia: quæ semp hæc sūma duxit: multos & īgeniis: & magna laude dicēdi: sine sūma omniū rerū scia fuis se fateor: talē uero existere eloquētiā qualis fuerit ī Cras so: & Antonio nō cognitis rebus oibus quæ ad tātā pru dentiā p̄tinerēt: tantāq; dicēdi copiā: quāta in illis fuit: nō potuisse cōfirmo: quo etiā feci libētius: ut eū sermo nē: quē quondā illi īter se: de his rebus habuissēt: māda rem litteris: uel ut illa opinio: quæ semp fuisset: tollere tur: alterum nō doctissimū: alterū plane indoctū fuis se: uel ut ea quæ existimarem a sūmis oratoribus de elo quētia diuinitus eē dicta: custodirem lris: si ullo modo

Posse p̄fitef. .i. q. p̄fitef se posse dicere de qualibet re artificiose. Quare eqdē: Cōcludit argumē tū: & syllogismus ē ex oī pte p̄fectus. Perfecta eloquētia ē bene d̄ oibus rebus posse dicere: bene au tē dicere nemo poterit: q̄ nō cuiuslibet rei sciam tenuerit. Atq; Antonius & Crassus p̄fectæ eloquen tiæ fuerūt: igit nullius rei cognitionē nō habuerūt. Hæc. .f. p̄cepta dicēdi. sēsus ē: Fateor eqdē mul tos mediocrē dicēdi laudē cōsecutos fuisse: p̄fectā autē neminē. Sine sūma: hoc ē etiā mediocrī scia.

Talem eloquentiā. .f. p̄fectam. Prudentiā: dixit. .i. rationē p̄æceptiōis: nam hæc duo paulo post cōiunxit: uel per transitū ostēdit sapiētā cū eloquentia eē cōiunctā: nam prudentia ē de his rebus quæ aliter eē possunt. At sapiētia est perfecta diuinarū humanarūq; rez cognitio. Prudentiā tātāq; dicēdi copiam: intellige artē & exercitationē: prudentiā rationem dicēdi: copiam exercitationē: nā ex exercitatione sequitur copia. Quo etiā feci libētius: Hæc ē sexta & ultima pars huius proemiū: in quo beniuolentiā cōparat ab auditoribus qum officiose se fecisse dicat: ut hūc sermonē ab his ui ris habitū scriberet: ne eorū memoria oblitaref. Alterū: Crassum. Alterū: Antonium. Quo. .i. q̄ obrē. De his rebus: quæ ad eloquentiā pertinet. Mandarē: p̄ cōmendarē. Tol'eret: aboleret. Vel ut quæ: facit attētos qum laudat quæ in hoc opere cōtinentur. Sūmis. .f. Crasso & Antonio

Assequi. f. dignitatem dicēdi. Cōplecti: magnitudinē cogitādo. Senescētē: deficientē. Atq; a silētio: unū sequitur ex altero: nam q̄a obliuiscimur: ideo silemus. Nā si ex scriptis: si ipsi inq̄ aliqua scripta reliquisset: q̄bus se memoriā pdidisset: hoc onus minime sustinēdū putassem: sed q̄a nullū posteris scriptū reliquerūt: hoc mihi sustinēdū putauī. Scriptis: quæ ipsi reliquisset. Hoc. f. scribere de ipsis. Sed qum alter. f. Antonius: libellū quendā dicit: quē sup̄ius cōmemorauit Antonius de eloquēte & disertō: quē sibi inuito excidisse dixit: i quo dicebat multos disertos: paucos uero elo

quētes adhuc inueniri. Al
ter: Crassus. Quod. i. q̄a.
Etiā nūc uiuam: sēsus ē: ideo
mihi de talibus uiris scribē
dū putauī ut memoriā eorū
quādoquidē apud nos ma
net: apd̄ posteros æternam
reddere. Quod hoc etiā:
sensus est: Spero inq̄ poste
ros maiori fide nostra lectu
ros: q̄ uidelicet de illis scri
bo: de q̄bus inter p̄ntes ad
huc memoriā ē. Quia nō
ē Sergii Galbæ aut. C. Car
bonis: qui fuerūt tpe Prisci
Catonis: & uetustissimi.

Ad p̄bandū: uidelicet quæ
de his libris scribo: q̄a si de
his oratoribus scriberem:
quorū memoriā oblitterata
ē: fortasse fides nobis nō ad
hiberet. Edo. i. memoriā
p̄do posteris. Differentia est
iter edere: & cōponere: q̄a
p̄mo cōponimus: deinde cō
posita edimus: quare nō oē
qd̄ cōpositū ē: editū est: sed
qd̄ editū ē: cōpositum est.

Sed edo hæc: sensus ē: Mor
tuos inquit uiuorū testimo
nio posteris notos facio.
Ambo. f. Antonius & Cra
sus. Nec uero: Hæc est sex
ta: & ultima pars huius pe
mii: in qua cōmēdat libros
suos Quinto fratri: ne dicat
esse cōtemnendos: & audī
tores facit attētos. Quibus
dam libris. f. uulgaribus.

Nec uero: scilicet ip̄edio
te. Insequor: urgeo impel
lo. Agrestes: significat ue
terē artē: quā. Q. frater Agrestē appellare solebat. i. insulsā. Subtilius aut ornati
us: uidelicet quid
pōt eē disertū magis: aut eloquēs oratione tua? Siue iudicio: q̄a quīs dicas tuā hāc eē sniam: tamen
fortasse tecū aliter sētis. nā nō iudicio: sed exēplo Isocratis fecisti: q̄ timiditate quadā a dicendo refu
gis: q̄ dicebat t̄mmodo duo genera dicēdi eē: uidelicet qum ea: quæ dicūtur: necessaria sūt: aut utilia
Ingenua: libero homine digna. Pater eloquentiæ: Nā Isocrates rhetor præstātissimus fuit Athe
nis: qui dicēdi præcepta tradidit: cuius orationes græce scriptas adhuc i manibus habemus. Ta
mē: quāuis tu ita deteritus sis a dicēdo. Propter ieiuitatē. f. bonarū artium: q̄ in his libris nō intro
ducūtur: qui bonarū artium expertes fuerunt: sed doctrina sūma præstantes. Nihil enim: uere in
quā nō erant contemnēdi tibi: eo q̄ in his continetur sūma bonarū artium eruditio. Sermone: quē
a Crasso & Antonio habitū fuisse facimus. Cognosci: ratione. Percipi: sensu. Summis ingeniis
ingenti acumine: uehementi labore: præstanti scientia: exercitatione non parua. Prudenti

assequi cōplectiq; potuissē: uel mehercule etiā: ut laudē
eorū iā p̄pe senescētē: q̄tū ego possē: ab obliuione homi
nū: atq; a silētio uindicare. Nā si ex scriptis cognosca ip
si a suis potuissēt: minus hoc fortasse mihi eē laborādū
putassē. Sed qū alter nō multū: qd̄ qd̄ extaret: & idip
sū adolescēs: alter nihil admodū scripti reliquisset: deberi
hoc a me tātis hoīum īgeniis putauī: ut quo etiā nūc ui
uā: illoꝝ memoriā teneremus: hanc īmortalem redderē
si possē. Quod hoc etiā spe aggredior maiore ad p̄bādū
q̄a nō de Sergii Galbæ aut. C. Carbonis eloquentia scri
bo aliqd̄ i quo liceat mihi fingere: si qd̄ uelī: nullius me
moria iā me refellente. Sed edo hæc iis cognoscēda: qui
eos ipsos: de q̄bus loquor: sæpe audierūt: ut duos sum
mos uiros iis q̄ neutrū illoꝝ uiderint: eorū q̄bus ambo il
li oratores cogniti sint uiuorū: & præsentīū memoria te
ste cōmēdemus. Nec uero te charissime frater atq; opti
me: rhetoricis nūc quibusdā libris: quos tu agrestis pu
tas: īsequor: ut erudiā: qd̄ enim pōt eē tua oratione: aut
subtilius: aut ornatius: Sed quoniā siue iudicio ut so
les dicere: siue utile pater eloq̄ntiæ de se Isocrates sc̄psit
ipse pudore a dicēdo: & timiditate īgenua quadā refugi
sti: siue ut ipse iocari soles: unū putasti satis eē non mo
do i una familia rhetorē: sed pene i tota ciuitate. Nō t̄n
arbitror tibi hos libros i eo fore ḡnē: q̄ mento p̄pter eo
rū: q̄ de dicēdi rōne disputarūt: ieiunitate bonarū artium
possit illudi. Nihil. n. mihi qd̄ uidet i Crassi & Antōii
sermone eē p̄teritū qd̄ qd̄ sūmis īgeniis: acerrimis stu
diis: optia doctrina: maxio usu cognosci ac p̄cipi potuif
se arbitraret: qd̄ tu facillime poteris iudicare: q̄ prudētī

am:rationēq; dicēdi.i.præceptionē:& artē dicēdi.Prudētiā.i.sapiētiā:aut certe ostendit id qđ dixi mus:eloquētiā cū sapiētiā cōiunctā eē oportere. Vsum.i.exercitationē dicēdi:quasi uelit. Q. fra trē:exercitationi potius:q; arti operā dare. Sed quo citius:sed ne te lōgiori exordio tencam: ueni mus ad illoꝝ disputationē:q; ante sermonē incēperāt. Nō mediocre.i.sūmū:& artētos facit audi tores:qum dicat se pfecturū munus.i.artem:quā incēperat.Ergo sūmū munus.i.officiū. Omīssa nostra:qua usi sumus hoc proemio:qum te ad hos libros legēdos adhortabamur. Eoꝝ. f. Crassi:

am:rationēq; dicēdi p teipsū: usū uero p nos: pcipe uo luisti.Sed quo citius hoc:qđ suscipimus nō mediocre munus:cōficere possimus omīssa nra adhortatione:ad eoꝝ quos pposuimus:sermonē disputationēq; uenia mus. Postero igit die:q; illa erāt acta:hora fere secūda: qū etiā tū ī lecto Crassus eēt:& apud eū Sulpitius sede ret:Antonius aut iambularet cū Cotta ī porticu repēte eo. Qu. Catullus senex cū. C. Iulio fratre uenit: qđ tibi audiuit:cōmotus Crassus surrexit:oēsq; admirati:ma iorē aliquā eē causā eoꝝ aduētus:suspicati sūt. Qui qū iter se:ut ipsoꝝ usus ferebat:amicissime cōsalutassent. Quid uos tadē Crassus:Nūqđ nā inqt noui:Nihil sa ne inqt Catullus: etenī uides eē ludos.Sed uel tu nos ī eptos licet inqt:uel molestos putes. Qum ad me ī tus culanū inqt heri uespi uenisset Cæsar de tusculano suo dixit mihi a se Scæuolā hinc euntē eē cōuētū:ex quo mi ra quādā se audisse dicebat:te quē ego totiēs omni rati ne tētans ad disputādū elicere nō potuissē: p multa cū Antonio differuisse de eloquentia:& tanq; ī schola ppe

faris atq; Catulli:q; audiēdi Crassi mira quadā cupiditate tenebant. Postero die.i.sequēti die. Igi tur:quādoquidē Crassi & Antonii disputationē de eloquētia dicturi sumus. Illa. f. quæ in supiori libro disputata sūt. In lecto:in triclinio. Antiqui enim stratis tribus lectis epulari solebāt:unde tri cliniū dictū ē. Antonius:cuius erāt partes disputādi hodierna die. Inambularet:mōre peripateti eoꝝ:qui deambulātes disputare cōsueuerāt. In porticu. f. ædiū:ubi cōsederat Crassus atq; Sulpi tius. Qu. Catullus:Hic ē. Qu. Catullus:q; de collega suo Lepido qū seditioso eius exercitu delecto triūphare noluit. Cōmotus:aduētus eoꝝ:quasi grādī aliqua causa uenissent Cæsar & Catullus.

Surrexit:de lecto:ubi cōstiterat. Maiorē causā. f. fuisse aduētus eoꝝ:q; uenisset ex improuiso credi dcrūt causā maiorē eē. i. quæ ad rēpu. spectaret. Quid. f. uenistis. Noui. f. accidit. Nunqđ. i. an.

Vsus:cōsuetudo. nam maxima cōsuetudine iter se cōiuncti erant. Inter se. f. Crassus Catullus:& Cæsar. Cōsalutassent. i. ultro citroq; salutatione data. Nihil. f. accidit. Ludos:de qbus in prin cipio huius libri cōmemorauit. Nam ædilis erat eo anno:ædiliū autē officiū erat:ludos instaurare

Sed uel tu nos:sed qam noueris causā aduētus nostri nos dixeris fortasse ineptos:& molestos. i. ī cōmodos:& graues. Qum ad me:Reddit causā cur ineptos:seu molestos se eē putet:dicit enī for te ita accidit:ut Scænola ueniret ad Cæsarē:& narrauit quō tu o Crasse mira quādā de eloquētia di putassēs. In tusculanū:ager tusculi:tusculanus oīs appellatur:q; circa tusculū erat:qđ oppidum nō longe fuit ab urbe:a Telegono circes & Vlyxis filio cōditum. De suo tusculano. i. de sua uilla tusculani uenisset in meū tusculanū. Vesper. i. iam sole ad occasū tendēte. uesperī aduerbiū est: & significat pncipio aduētus noctis:quo tpe stella hespus apparet. Euntes:abeūtes aphæresis ē. nā si cut supius dixit:discessit Scæuola ab Antonio & Crasso. Ex quo. f. Scæuola. Mira: admiratione digna. Te quē: Hoc mix nobis uisū fuit:q; tmmōdo spōte tua cum Antonio differuisti:qđ ut face res nunq; te adducere potuimus. Totiēs. q. d. multotiēs. Omni ratione. i. omni modo & omni arte. Elicere. i. arte quadam adducere. In schola: mōre græcoꝝ:qui disputare solēt ī schola qū de aliqua re quæritur: ita etiā uos fecistis: nam σχολή græce: latine significat ocium:quia in scho la est ocium & studium litterarum:deriuaturq; a σχολῶν: teste Festo: quod uaco significat.

Exorauit: Orare ē precibus aliquid cōtendere. exorare ē oratū impetrare. Frater. f. Cæsar. Nō abhorrentē. i. libētissime audientē. lypote ē. minus dicit: & plus significat. Molesti: nā subdubitaui ne noster aduētus uobis molestiā aliquā afferret. Eteum: Ecce qua spe uenerāt: q̄a uide licet superiori die nō de omnibus disputauissēt: sed bonā. i. magnā partē distulissent in hunc diem.

Aiebat: Cæsar. Bonā. i. magnā. Esse dilatā: & ideo me frater exorauit: ut adhuc ad uos uenirē. Hoc si tu: Si hūc aduentū nostrū cupiditati ascribis: culpā Cæsari attribue: culpa enim ipsius est: q̄

me exorauit. Si uero familiaritati: nō solū ipsi: sed mihi attribue. Familiaritas. i. familiaritate quadā factū ē: nā uterq; nostrū ea familiaritate frātus ē: quæ semp nobis tecū fuit. Tum Crassus: In hoc sermone crassus eleuat hesternā disputationē suam dicit enī quacūq; causa uenistis ad nos: gaudeo quum mihi charissimi sitis: sed tamē uoluissē quacūq; alia causa uenissetis: q̄ hac. Charissimos. f. te o Cæsar atq; Catulle. Ego enim: quandoq; dem nec mihi ipsi hesternā die disputās suffeci: ego uobis minus satisfaciā. Sētio. i. quēadmodū sentētia mea est. Facilitate. f. igenii mei: q̄a facilis fui ad obsequēdū studiis adolecētū: adeo ut i prudēter hoc munus susceperim. Magis: Hic Crassus eleuat disputationē suā dicens se facilitate quadā adductū: ut adolecētibus prius q̄ sibi obsequerē. Adolecētibus: Sulpitio & Cottæ. Senē: cui hęc disputatio nō cōgrua erat: neq; enim grauitatem seruauit. Iis de rebus. f. de uita: de moribus: & iure ciuili: & cæteris: quæ in media philosophia uersantur. Sed hoc: quāuis de eloquētia disputauerim: ta-

men mihi placet: q̄ partibus meis peractis supuenitis: etiā quum uicissim Antonius disputaturus sit.

Cecidit: accidit. Tum Cæsar: In hoc sermone Cæsar aperit q̄ cupidus sit audiēdi Crassi: & simul qd sibi de ipso Crasso polliceatur. Lōgiore: declarat. Ac ppetua: cōtinua: iugi: sine interceptione alicuius rei. Ut si id: uidelicet ut ppetua oratione utaris. Sermonē: Sermo ē: q̄ inter duos uel plures habetur ex interrogatione & respōsione mutua. Itaq; Ergo quādoquidē tantope te audire cupimus: periculū faciamus: plus ne apud te Cotta & Sulpitius ualuerint q̄ ego. Te: αὐτοῖς est. i. augmentū. Exorabo: Inter orare & exorare hoc interest: orare ē precibus petere: exorare est precādo obtinere. multi. n. orāt: pauci uero exorāt. Ut mihi quoq;: Hic tātū frātus ē humanitate Crassus: ut exoraturū se dicat. Impertias: Est unū ex his uerbis: quæ utrāq; habent declinationē actiua. f. & passua: ut reuerto: reuortor: imperitio: imperitor. Libebit. f. mihi & Catullo obsequi. Urgebo: instabo tibi. Ne tu sis ineptus: si hęc disputationē suscipiamus. Tum ille: Audito hoc uerbo ineptus Crassus occasione nactus disputādi de hoc uerbo docet quid sit ineptus cū ingenti græcorum insectatione: & dicit græcos hoc uerbū nō habere: sed ipsius uerbi re laborare: qui omniū ineptissimi sunt. Verbis. i. dictionibus: neq; enim hoc loco uerbum pro illa parte orationis accipit. Vim: significationē. Naximā: effusam: & late patentē. Ineptum: Ineptus ita interpretari pōt: nō

ad græcorū cōsuetudinē disputasse. Itaq; frater exorauit me ipsū nō quidē a studio audiēdi nimis abhorrentē: sed me hercule uerentē: ne molesti uobis iterueniremus: ut huc secū uenirē: Scæuolā enim ita dicere aiebat: bonam partē sermonis i hūc diē eē dilatā: hoc si tu cupidius factū existimas: Cæsari attribues: si familiarius utriq; nostrū. Nos quidē nisi forte molesti iterueniemus: uenisse delectat. Tū Crassus: Equidē quacūq; uos causa huc attulisset: lætarer: q̄ apud me uiderē hoīes mihi charissimos: & amicissimos: sed tñ uere dicā: qua eius cā malē fuisse: q̄ ista: quā dicis. Ego enim: ut quēadmodū sentia: loquar: nunq̄ mihi minus q̄ hesternō die placui: magis adeo id facilitate: q̄ alia ulla culpa mea cōtigat: q̄ dū obsequor adolecētibus: me senē eē oblitus sū: feci q; id qd ne adolecēs quidē fecerā: ut iis de rebus: q̄ doctrina aliqua cōtinerent: disputarē. Sed hoc tñ cecidit mihi p opportune: qd trāfactis iā meis partibus: ad Antonium audiēdū uenistis. Tū Cæsar: Equidē Crasse ita sū cupidus i illa lōgiore te: ac ppetua disputatione audiēdi: ut si id mihi minus cōtigat: uel hoc sim quotidiā sermone cōtētus. Itaq; expiare qd illd: ut ne Sulpitius familiaris meus: aut Cotta plus q̄ ego apud te ualere uideantur & te exorabo profecto: ut mihi quoq; & Catullo tuæ suauitatis aliqd ipertias. Sin tibi id minus libebit: nō te urgebo: neq; cōmittā: ut dū uereare: tu ne scis ineptus me eē iudices. Tū ille: Ego me hercule iqt Cæsar ex oibus la

aptus: sed uideamus an græci habeant hoc uerbū: sed non habent uerbū: sed rem: quoniam ipsi omnium
īeptissimi sunt. Ductū: deriuatū. Perlate pater: quod superius dixerat maximā uim habere: & diffi-
sam: & late patentē. Nam qui: Hic locus pdest ad intelligēdū decoꝝ illud: de quo Cicero ī libro
de officiis disputauit. Quid tēpus postulet. i. qui intēpestiuus est. nam intēpestiuus dicitur: qui præ-
ter tēpus aliquid uel dicit uel agit. Aut plura loquitur. i. qui petulans est. i. qui petulans est. i. arro-
gans ē. Vel dignitatis uel cōmodi: uel incōmodus uel importunus. In aliquo genere. s. dicti uel

tinis uerbis huius uerbi uī uel maximā sp̄putauī. Quē
enī nos īeptū uocamus: is mihi uidet̄ ab hoc nomē h̄re
ductum: quod nō sit aptus: idque ī sermonis nostri cōsuetu-
dine plate patet. Nā qui aut tēpus quod postulet: non ui-
det: aut plura loquitur: aut se ostētat: aut eorū: quibus cum
est: uel dignitatis uel cōmodi rationē nō habet: aut de-
niq; ī aliquo gñe: aut incōcinnus: aut multus ē: si īeptus
eē dicit̄: hoc uitio cumulata ē eruditissima illa græcorū
natio. Itaque quod uim huius mali græci nō uidēt: ne nomē
quidē ei uitio īposuerūt. Vt enim quæras oīa: quō græ-
ci ineptū appellēt: nō repies. Oīum aut ineptiarū: quæ sūt
īnumerabiles: haud scio an ulla sit maior: quā illorū quæ so-
lēt: quocūque ī loco: quosque īter homīes uisū ē: de rebus
aut difficillimis: aut nō necessariis argutissime disputa-
re: hoc nos ab istis adolescētibus facere īuīti & recusātes
heri coacti sumus. Tū Catullus: Ne græci quodē īqt Cras-
se: quæ ī ciuitatibus suis magni & clari fuerūt: sicuti tu es:
nosque oēs ī nr̄a rep. uolumus eē: horū græcorū qui se īcul-
cāt auribus nr̄is similes fuerūt: nec tñ in ocio: sermones
huiusmodi: disputationesque fugiebāt. Ac si tibi uident̄:

facti Inconcinnus: incon-
gruus: nam cīnus plurimo-
rum est cōmixtio. Cicero ī
hoc opere: cinnus utriusque
particeps: uel utriusque: si ue-
rum quærimus: expers: un-
de cinnare & cōcinnare.

Mltus. i. grauis & molestus.

Aut incōcinnus: incōgru-
us: Hoc uitio. s. ineptiæ.

Cumulata est. i. plena usque
ad cumulū. Eruditissima:

unde omnia humāitatis stu-
dia emanarūt. Itaque: quan-

do quidem græci nō agno-
scūt hoc uitium ineptiæ: ideo

nec nomen quidem ei īpo-
suerunt: nam & si pximum

habent: tamen propriū nō
habent: ut cōuertit alios: id

est incōmodus: uel cōuicio-
sus incongruus: quæ speci-

es sunt inepti. Vim: signifi-

cationem: uel magnitudinē
& amplitudinē. Huius

mali: de quo dixit quælatissi-
me patere. Vitio: unum se

quid ex altero: nam qui rem
aliquam ignorant: ei nomē

non imponunt. Vitio: sci-

licet ineptiæ. Quæras: id est quantūlibet græca legas: tamen non inuenies quo uerbo appelleretur
īeptus. Omnium autem: Nunc reddit causam cur tam multa de īepto disputauerit: uidelicet græ-
cos aliis quidē in rebus ineptos esse: sed in hoc potissimum: ut uelint quibuscūque in locis: aut qua-
cūque in re: & apud quascūque personas etiam dignas disputare. Haud scio: ac si diceret dubito.

Villa: scilicet īeptia. Maior: id est an ex omnibus ineptiis ulla sit maior est enim abusus: aliquando
enim genitiuū recte damus comparatiuo: ut hic. Quocūque in loco: Quia superius dixit: non ha-
bere rationem: uel dignitatis uel cōmodi. Aut difficillimis: id est non seruata personarum: uel rei:
uel loci dignitate. In quod uitium incurrimus hesternā die: ut adolescentum studiis obsequeremur

Difficillimis: Quod superius dixit in aliquo genere dicti uel facti. Argutissime: loquacissime:

quia argutari: ut Nonio marcello placet: est proloqui: quēadmodum loquaces solēt. Inuiti: quia

nullo pacto hanc disputationē suscipere uolebat. Heri: hesternā die. Tempore Quintiliani: hēre

dixerunt: antea uero dicebāt heri: sicut & nos dicimus. Tum Catullus: In hoc sermone Crasso re-

spondet Catullus dicens græcos etiam grauissimos uiros: si quando ocium daretur: neminē tamē

ab huiusmodi sermonū cōsuetudine abhorruisse. Tamē: quāuis graues essent: & auctoritate p̄sta-

rēt: tamē si quādo eis ocium daretur: nō erant ab huiusmodi disputationibus alieni. Clari: sicut So-

crates: Xenophon: Plato: Alcibiades: Aristides: & ceteri: quæ prætatiissimi fuerūt. Magni: noīe & re-

Nos oēs. s. Romani ciues. Horū grecorū: quos ut ineptos recte reprehēdēs dixisti. Inculcant:

ingerūt: obstreperūt: & nobis inuitis semper aliquid habēt de quo disserere uolūt. Similes: si dixerō

sum similis tui significat moribus: ut hic: si dixerō sū similis tibi: significat imagine & forma. Nec

tamen: quāuis non essent similes horū græcorum: qui nec loci: nec temporis: nec hominum ratio-

nem habent: nō tamen huiusmodi disputationes fugiebat. Ac si tibi: Nunc ad alteram partem de-

scendit: in qua ostēdit Catullus: se ita cōmode uenisse: ut nihil eorū: quæ inepti hominis sit: sibi obui-

ci possit. Videntur: scilicet inepti: qui nec temporis: nec loci: nec hominum rationem habent.

Qui temporis. s. rationem nō habent. Hæc ipsa: demonstratiue dixit. Inambulamus: more pi-
pateticog: ut supra diximus. Palæstra: Palæstram posuit p stadio: ubi exercetur luctatio a παλα-
iv: idest a luctando. Sessiones. i. sedilia ad similitudinē gymnasiog: ubi homines in colloquio cō-
sedere solebāt. Aut importunū tempus: superius de loco pbauit: nunc uero de tempore probat.

Peroptato. i. exoptato & ualde optato. Qui omnes. s. hic præsentēs sumus. Ducamus. i. exi-
stimemus: ac si diceret sine litteris nemo nostrum uiuere posset. Omnia ista: Crassus respondet;

nam hic Crassi sermo totus
artificiosus ē: ubi ad omnia
respōdet: quæ superius Ca-
tullus: de loci: de temporis
cōmoditate: de personarū
dignitate disputauerat: & ī
pposito perisistit: ut ostēdat
non oportere se huiusmo-
di sermonibus inserere. Et
primam partem primo cō-
futat de loco: quem uideli-
cet aptum: & idoneum esse
Catullus affirmauerat: neq;
enim inquit ab ipis gymna-
sia primum inuenta fuerūt
disputationis gratia: sed ex-
ercitationis: & delectatiōis.

Garrere. i. inepte strepere:
ut Nonio placet: q̄ huius lo-
ci utit' exēplo. Et hoc ipso
tempore: non solum priscis
illis temporibus factitatum
est: ut potius exercerentur:
q̄ disputarēt: sed etiam hoc
ipso tempore. Quom om-
nia gymnasia: idest q̄ oia
gymnasia: ī quibus iuuenes
se exercere solebant: nūc di-
sputantes philosophi occu-
pauerint. Teneant: occu-
pauerint. Discum: Discus
est rotunda moles: cuius ia-
ctu iuuenes inter se certare
solebāt: qui aut altius ī subli-

me: aut longius in tractum iacerent. Simulac: idest qum primum. Increpuit: nimio impetu mis-
sus: nam qum magna ui iacitur: stridorem facit per aerem. In media oratione: idest interrupta ora-
tione: ut apud Virgilium: Incipit effari: mediaq; in uoce resistit. Vnctionis: idest causa palæstræ:
Virgilius: Exercent pingues oleo labente palæstra. Leuissimam delectationem: scilicet disci. Vti-
litati: disputationi. Vt ipsi ferunt: Hoc ideo dixit: ne ipsis assentire uideretur. Ocium autem: ha-
ctenus respondit ad id quod de loci cōmoditate dixerat: nunc de ocii cōmoditate. Quod de ocio
dicit: assentior: sed si te sequimur: nullum ex hoc ocio fructum capiemus. Contentio: intentio: ut
Cicero in hortensio: Magna animi contentio: idest intentio animi. Relaxatis: translatio ab arcu:
nam qum intentus est laborat: qum remissus requiescit: & huic sententiæ suffragatur Herodotus: q
refert de quodam rege græco: qui Nitrocis appellabatur: dicit enim qum a prima hora usq; ad ter-
tiam iura suis ciuibus redderet: Interrogatus a familiaribus: quidnam ita faceret? Respondit græ-
ce: Si nunq̄ cesses tendere: mollis erit: quod ouidius in heroidibus sine dubio mutuatus est. Læliū
cum Scipione: Exemplo probat ocium non negocium esse debere: sed relaxationem animi: quod
Lælium & Scipionem fecisse legitur: qum se a republi. laboribus: laxare uolebant. Is: scilicet so-
cer meus Scæuola. Fannius & Scæuola generi fuerunt Lælii: hic autem Scæuola focer erat huius
Crassi. Rusticari: rus colere. quotienscunq; rus peteret Scipio: etiam cum illo proficiscebatur
Lælius. Repuerefcere. Honeste dictum est ad pueritiam redire: ut idem Cicero libro de senectū-
te: ut ex hac ætate repuerefcam: & in cunis uagiam. Tanq̄ ex uinculis: quæadmodum equi faciunt
qui diu coerciti qum remittuntur se relaxant.

qui t̄pis: q̄ loci: q̄ hoīum rationē nō habēt: inepti sicut
debēt uideri: num tādē aut locus hic nō idoneus uidet:
ī quo porticus hæc ipsa: ubi īambulamus: & palæstra &
tot loci sessiones: gymnasiog: & græcarū disputationū
memoriā quodāmodo cōmouēt? Aut īportunū tēpus ī
tāto ocio: qd' & raro dat: & nūc poptato nobis datū ē?
Aut homines ab hoc genere disputationis alieni: q̄ oēs
hi sumus: ut sine his studiis: uitam nullā esse ducamus
Oīa ista inqt Crassus: ego alio modo īterpretor: q̄ p̄mū
palæstræ: & sedes: & porticus: etiā ipsos Catulle græcos:
exercitationis & delectationis causa īstituisse arbitror.
Nā & seculis multis ante gymnasia inuēta sūt: q̄ in his
philosophi garrere cœperūt: & hoc ipso tpe qū oīa gym-
nasia philosophi teneāt: tamē eog; auditores discū audi-
re: q̄ philosophū malūt: q̄ simulac ut īcrepuit: ī media
oratione: de maximis rebus: & grauissimis disputātem
philosophū omnes unctionis causa relinquūt: ita leuis-
simā delectationē: grauissime: ut ipsi: ferūt: utilitati an-
teponūt. Ocium aut: qd' dicit eē assētio. Veg; ocii fructus
ē: non cōtētio aī: sed relaxatio. Sape ex focero meo audi-
ui: qū is diceret focerū suū Læliū semp fere cū Scipione
solitū rusticari: eosq; īcredibiliter repuerefcere eē solitos
qū rus ex urbe: tāq̄ e uinculis: euolauisset nō audeo dice-

Conchas legere: p colligere: sicut Valerius dicit: Cōchas & calculos ī caietā littoribus: atq; laurē ti legebat. Umbilicos: ē ostrei marini genus: sic dictū: qđ ī umbiliculi modū speciose suauiterq; coeat: & eiusmodi ostrea ī littore legebat. Sic. n. res: recte qđ inqt dicit: ocū nobis datū eē: sed fructus ocii ē: a labore desistere. nā ideo rusticari solemus: ut animū nostrū a labore relaxemus. Quod nūc etiā facit: & p similitudinē ostēdit: Aues enim ad tēpus nidificāt: & ad tēpus a labore desistunt: neq; n. ullū animātis genus ī ppetuo labore p̄sistere pōt. Procreatiōis atq; utilitatis: uidelicet ubi

re d' talibus uiris: sed tamē ita solet narrare Scæuola: cōcīnas eos: & umbilicos ad caietā: & ad Laurētū legere cōfuisse: & ad oēm aī remissionē: ludūq; descēdere. Sic. n. res sese habet: ut quēadmodū uolucres uidemus: pcreationis atq; utilitatis suæ causa: effingere & cōstruere nidos: easdē autē qū aliqd effecerint leuādi laboris sui causa: passim ac libere solutas ope: uolitare: sic nrī aī forensibus negociis: atq; urbano ope defessi: gestiūt: ac uolitare cupiūt: uacui cura ac labore. Itaq; illud qđ ego ī cācuriana Scæuole dixi: nō dixi secus ac sentiebā. Nam si unq; Scæuola nullū erit testamētū recte factū: nisi q; tu scripseris: oēs ad te ciues cū tabulis ueniamus: oīum testamēta tu scribes unus. Quid igit inq; qñ ages negocium publicū? Quādo amicorū? quādo tuū? quādo deniq; nihil ages? Tū illud addidi: mihi enim liber eē nō uidet: q; nō aliquādo nihil agit: ī qua p̄maneo Catulle sētētia: meq; qum huc ueni: hocipsū nihil agere: & plane cessare: delectat. Nā q; addidisti tertiū: uos eos eē: q; uitā ī suauē sine his studiis putaretis: id me nō modo nō horrat ad disputādū: sed etiā deterret. Nam ut. C. Lucilius homo doctus & perurbanus dicere solebat: ea quæ scriberet neq; se ab indoctissimis: neq; ab doctissimis legi uelle: quod alteri nihil intelligerent: alteri plus fortasse q; ipse: de quo etiam scripsit: Persium non curo legere hæc: fuit enim ut noramus: omniū fere nostrorum

niamus. Igitur: si semp scribēdis testamētis occupatus eris: quādo negociis publicis operā dabis: & rempu. administrabis: quādo amicorū & tuū priuatū negociū ages? Nihil ages: idest ocium habebis: ac si diceret: quādo tibi licebit ab omni re gerēda laxare animū. Tum illud: si quis est: qui ali quando a labore nō desistat: hic mihi nullo pacto libertate uti uidetur. Quid? scilicet hæc uerba suæ orationis attulerit: ut ex his uerbis ostēderet suam semper fuisse sētētiā: ut animum suum a labore nō nunq; laxaret. Huc: in tusculanū. Quid? hæc dixi: qum aduersus Crassum orationē intēderem. Nam qđ: nunc aliā rationē Catulli cōfutat: q; uidelicet dicebat: se non ineptum esse præter personarū dignitatē: p̄pterea q; hi homines tales erant: q; uitā nullam sine litteris: esse dicebant Vos eos: sicut dixistis: litterarū estis studiosi: propterea ego minus audeo disputationem suscipere inter tales uiros: nam qum uos audiat: nihil dicere possem sine reprehensione: quod incultum esset: siue iniocundū. Deterret. i. dehortaret. Nam ut: Reddit rationē: & auctoritate utit' Lucilii. dicebat enim: scripta mea: neq; ab indoctissimis: neq; a doctissimis legi uellē: nā indocti nō itelligerēt: doctissimi uero fortasse plus intelligerēt q; uellē: ita & ego potius apud rusticos disputationē habere uellē. hūc autē locū mutuatus ē Plinius in epistola ad Domitianū in præfatione naturalis hīstorīæ. Alteri: indoctissimi: q; doctrīna carēt. Alteri: doctissimi. Ipse: de se. f. intellexisset: q; scripserat. Persium: nolis intelligere persiū: cuius satyræ extant: sed multo ante hic fuit: & hæc uerba sūt Lucilii: qui dicebat: non curo legere persium. Nihil ad persium: idest nihil persio comparādus.

pariāt: qbus hybernētur. Effingere: cōponere. Construere: adificare. Effecerint: qū ex pte nidificauerit. Leuādi: remittendi. Passim: uarie. Solutas. i. liberatas ab ope. Forēsis: ut in puata re amicorū. Vrba no ope: ī publica admīstratione ciuitatis. Gestit: exultat: nam gestire ē gestu & motu corporis læticiā animi significare: Virgil. Et studio icassū uideas gestire laudādi. In causa curiana: De qua supius dixi: ubi agebatur de hæreditate Curii: qū Crassus testatoris uolūtātē: Scæuola testamenti scriptū defēderet. Nā si unq; face te & urbane: sicut mos erat Crassi. cōstat enim ipsū fuisse urbanissimū. Nullum testamētum: Hæc autē dicebat Crassus ī Scæuolā q̄si p illusionē: q; Scæuola ita plene scribēdū eē dicebat testamētū: ut ab eo ne pūctū qđ discedi oporteret. Non audeo. q. d. uix au deo dicere. p̄pter grauitatē tātorū uiroꝝ sed tamē dicā: qđ Scæuola narrare solebat. Nisi qđ: q. d. o Scæuola: si nemo cōdere testamētū scit p̄ter te: necesse erit: ut ad te oēs ue-

Hominum: Romanorum. Lælium: Hic est lælius qui introducit a Cicerone de amicitia disputans. Sed nihil: ac si diceret: nihil litteratus: si ad Perium spectes. i. cōpares. Virgilius: Si ad uirtutem spectes: nihil est q̄ pocula laudes. Sic: pari ratione. Multo minus: scilicet disputatio apud rusticos.

TVM CAESAR: Sunt qui uelint hic incipere secundū caput huius tractatus: nec absurde quidem nam ē quasi quædā œconomia. i. præparatio ad Antonii disputationē: & dicit operæ præciū eē au-

dire Crassum disputare recusantē: sed inutile eē Antonii impedire paratū dicere.

Nauasse: studiose ipse: & absoluisse: ut ait Seruius: q̄ huius loci utriusq̄ exēplo: ergo nauasse. i. p̄fecte ipse operā. Est autē uerbū tractū a celeritate nauii. Nam: p̄ q̄ Crassus dū disputare recusat: quodāmodo disputat.

Periocūda: ualde iocūdisima. Sed: quāuis placuerit audire Crassū disputare recusantē: non p̄pterea Antonii impedire debemus disputare paratū. De eloquentia. f. qd̄ sentiat. Ego uero: In hoc sermone Crassus affirmat: nec se: nec Antonii disputaturos eē: nisi prius si dē dederint apud se illo die māsuos: qd̄ illi nō sine quādam urbanitate p̄mittūt. Et ipse obmutescā. i. silētiū faciā.

Quid nam inquit? Et anteq̄ diceret qd̄ uellet Crassus: interrupit orationē Catullus.

Sitis: p̄ maneatis. Tum quum: quū suspēsus ai nesciret Catullus qd̄ faceret (nam p̄ miserat fratri se apud eū eo die futurū) tum Cæsar frater pro utroq̄ r̄ndit. Ille. f. Ca-

tullus. Dubitaret. i. suspensus & incertus esset: quid ageret. Quod. i. quia p̄miserat se futurū apud fratrem. Pro utroq̄. f. pro fratre: & pro me. Sic faciemus: id est erimus hodie apud uos. Me teneres: id est etiā si uerbum nullū a uobis haberetur: tamen me teneres. Ut: pro quauis: sic. n. apud idoneos inuenitur significare: ut famulos dicas: homines tamē esse memeto: id est quāuis. Hic Catullus: Catullus qui uidit adeo promptum fratrem fuisse respondere etiā p̄ eo cur p̄miserat se apud eum eo die futurū: risu p̄secutus est hanc fratris promptā promissionē. Præcisa: sublata: ut dubitare nō possim. Arrisit: ideo arrisit: quia tam prompte p̄misit. Dubitatio: & quia nihil est qd̄ dubitem: nam fratri p̄miseram: & ideo famulis meis nō imperauerā: ut triclinia pararent: sed nec apud fratrem cui p̄miseram cœnare possum. nam ipse Crasso p̄misit: ideo omnino apud te o Crasse me esse oportet. Imperarā: ut sterneretur tricliniū: ubi accūberemus. Et hic: scilicet frater meus: cui p̄miseram me affuturū. Sine mea sentētia: id est priusq̄ exploraret: quid ego uellem. Tum omnes Postq̄ Crasso uterq̄ promisit: se apud eū eo die futuros: omnes in Antonii conuersi sunt: expectantes: ut disputationem inciperet. In hoc autē capite continetur: quomodo Antonius disputationis suæ partes assumit. In quo docet rhetoricæ facultatē præclarā eē: artē uero semiplenā. Audite: intelligimus Antonii hæc dixisse per iocū: quæ de seipso loquitur. Coniecerūt. i. conuersi sūt. Ille. f. Antonius. Hominem: iocatur. Eruditū: omnia per ironiam dicta sunt. Vult enim Antonius crediti se huiusmodi græcorū studiorū imperitū esse. Ego enim inquit sum: q̄ audiuerim hoīes eruditos

Et eo qd̄: & hic locus ē captādæ beniuolētiæ: nec tñ a ioco discedit: ac si diceret: quū auditor mihi sit adeo eruditus: libet disputabo. nā ipsi eruditi magis disputationē: & eruditus auditor intelliget.

hominū doctissimus: Læliū decimū uolo quē cognouimus uirū bonū: & nō illitteratū: sed nihil ad Perium. Sic ego: si iā mihi disputandū sit de his nostris studiis: nolim equidē apud rusticos: sed multo minus apud uos. Malo enī nō intelligi orationē meā: q̄ reprehēdi. Tum Cæsar: Equidē inquit Catulle iā mihi uideor nauasse operā: q̄ huc uenerim: nā hæc ipsa recusatio disputationis: disputatio quædā fuit: mihi qd̄ p̄iocūda. Sed cur impedimus Antonii: cuius audio eē partis: ut de tota eloquentia differat: quēq̄ iādudū Cotta & Sulpitius expectant. Ego uero inquit Crassus: neq̄ Antonii uerbū facere pati ar: & ipse obmutescā: nisi p̄us a uobis impetrabo. Quid nā inquit Catullus: Ut hic sitis hodie. Tū quū ille dubitaret: q̄ ad fratrem p̄miserat. Ego inquit Iulius: p̄ utroq̄ r̄ndeo: sic faciemus: atq̄ ista qd̄ cōditione uel ut uerbum nullū faceres: me teneres. Hic Catullus arrisit & simul. Præcisa inquit mihi qd̄ e dubitatio: quā neq̄ domi imperarā: & hic apud quē erā futurus: sine mea sententia: tam facile promisit. Tum omnes oculos in Antonium coniecerūt. Et ille: Audite uero audite inquit: hominē enim audietis e schola: atq̄ a magistro: & græcis litteris eruditum & eo quidem loquor cōfidentius q̄ Catullus auditor accessit: cui non solum nos latini sermonis: sed

Subtilitatē elegantiāq; .f. disertæ orationis. Cui nō solū: ac si diceret: q nō solū latina lingua cæteris p̄ster: sed etiā i aliena tātū ualeat: ut i ea p̄nceps eē putet. Sed tamē: Quāuis Catullus sit adeo eruditus: ut nō solū latinæ: sed etiā græce linguæ p̄mas partes consecutus sit: tñ ego tanq̄ discipulus docebo: & hæc oīa p̄ iocū dicta sūt. Vnde etiā risus cōsecutus ē. Hoc totū: qd̄ diciturus sū artificii.

Artificiū: artis p̄ceptio. Studiū: usus & exercitatio dicēdi. Nisi os. i. nisi adhibita sit oratio: & in strumētū posuit p̄ re. Docebo: iterū iocat. Quod: plane iocū ostēdit: ubiq; enī uult credi se iperi

tū eē huiusmodi studioꝝ.

De oi genere: de oi q̄litate artis rhetoricæ. Hic: p̄ tūc qū dixisset uos discipuli.

Arriserūt: res. n. ridicla erat spōdere se dicturū: qd̄ nō didicisset. Res: de q̄ disputa turi sumus. Facultate: qd̄ i ter artē & facultatē interest uedeamus. sic. n. facile itelligere poterimus: qū alicuius rei artē p̄cipimus: necesse ē nos aliqd̄ cōseq. Quare id qd̄ ex arte p̄cipit facultas ē: ut Cicero i arte ueteri ostendit: materiā inqt̄ artif hāc eē dicimus: circa quā oīs ars & ea facultas: q̄ ex arte cōficiū uersat: ergo facultas est ipsa eloq̄ntia: ars uidelicet ē rhetorica. Facultate: eloq̄ntia.

Mediocris: qa semiplenā

ars ē huius factatis. nā nō p̄pe ars ē rhetorica: quē admodū & sētit: & docet Antonius: & iō mediocris dixit. Præclara: qa cæteraz artū facultates eloq̄ntia uincit. Ars enim: & p̄bat a diffinitōe: & ē syllogismus ex oi parte p̄fectus. Ars ē eaz rez: quæ scia cōprehēdunt: at uero rhetorica i rebus incertis uersat: nō igit̄ ars ē. q̄ ita sit p̄positio ipsa p̄ se patet artē eē earū rerū quæ sciūtur: atq̄ rhetorica ē earū rerū: quæ incertæ sūt. fortasse p̄ma assūptio: quā minorē dialectici appellāt: idiget approbatione: ergo Antonius p̄bat eē de rebus opinabilibus & incertis. Oīs actio. i. officii. nā officii est cōgruus actus uniuscuiusq; p̄sonæ secūdū mores ciuitatis. sed si officii ē ars: ergo oē officii actione cōtinet. officii autē oratoris ē apposite dicere ad p̄suationē: p̄sualio aut̄ fit ex uulgi opinionē: ergo nō ē de rebus certis officii: siue ars oratoris. q̄ nō fiat scia: sed opinionibus sæpe auditoribus p̄sua det orator nō ueris: sed uerisimilibus: nō certis: sed p̄babilibus: quare hoc itēdit: uidelicet rhetori cā magis opinionibus: q̄ scia cōtineri. Nā & apud eos: Possumus. n. p̄suadere q̄ falsa sūt adeo rhetorica ē de rebus incertis: ut plerūq; eos: q̄ audiūt: decipiat. at rhetorica si eēt ars: eēt de rebus certis. nā si eēt de rebus ueris: auditoribus nisi uera p̄suadere nō posset. Quæ nescimus ipsi: q̄ orator sæpe dicat q̄ ipse nesciat: manifestū ē: q̄ppe qū dicat: quæ ipse a cliētibus accēpit: nā si clientes p̄ q̄bus dicit: falsa docuerit: necesse ē ut dicat qd̄ nescit. Alias: alio tpe. Apud eos. f. iudices: apud populū apud cōcionē: apud senatū. Iisdē de rebus: quia modo hoc: modo illd̄ iudicabūt: quare nesciūt au ditores quæ dicit orator: qa modo una: modo alia ratione suadet: aut dissuadet. Iudicāt: quātū ad populū & iudices. Sentiūt: quantū ad senatū: ubi snia dicitur. Et nos: Nūc necessario p̄bat Anto nius: eā eē de rebus incertis: qū duo inter se oratores cōtendūt: & alter affirmat: & alter negat: oportet alterū falsū dicere: ergo ars nō ē de rebus certis. Nos. f. oratores. Nō modo ut Crassus: ut al ter neget: alter cōfirmet: sed etiā ut eadē de re alius aliud dicat: & alius aliud sētiat. & hoc i cōiectura li cōstitutione sit: qū alter instat eē factū alter uero negat. Sed etiā: Sed etiā qū accidit: ut uterq; de eadē re alius aliud dicat: uidelicet qū factū cōceditur. Hoc autē i iudiciali: aut in legitima causa fit. Eadem de re: qa factū cōceditur: ut occidisti matrē: occidi: sed iure. Alius aliud: alius iure: alius in iuria factū dicit: ita etiam in legitima: nā alius scriptū: alius scripti uoluntatē defendit. Quam al terutri falsum necesse: necesse eēt unā sniam eē uerā: alterā uero falsam. Alterutrū: nūc de duobus: nam necesse est: aut ex duabus unā partem ueram eē: uidelicet qū factū instat alter: alter negat: aut ex pluribus necesse ē unā tantūmodo sententiā esse uerā: quum uidelicet scriptū: aut legem multis & uariis sentētiis interpretemur: ergo alterutrū dixit de duobus: unū de pluribus. Ut igit̄: Postq̄ p̄ba uit artē nō esse rhetoricā: nunc cōtēdit: Postq̄ ostēdimus inqt̄: qd̄nam sit facultas rhetoricæ: nō ple nam: sed semiplenā esse: ita de ipsa loquemr: ut de re quæ i opinione potius: q̄ i ueritate cōsistat.

Nixa: firmata mēdacio. Quæ ad sciam. i. quæ i ueritatē aliquādo nō ueniat: neq; auditor neq; orator: sed uterq; nōnunq; mētiatū dicēdo: ille uero audiēdo. Venire: ēi aliquā rem spōtē se cōferre. In cidere casu: nūc ergo dicit nō sæpe uenit: sed icidit orator dicēdo: auditor credēdo: qā nōnunq; orator dicēdo i ueritatē icidit: auditor audiēdo: ergo qā nō cōstat rōne: ars aut rōne cōficiat: igit ars nō ē rhetorica. Opiniones: quæ aut uerisimile: aut pbabile aliqd dicat. Errores: Subiūxit errores: qā pbabile: aut uerisimile semp dicit orator: nec solū hoc i re falsa: sed etiā i uera semp seruat: nihil. n. impedit orator: qd homies opinētur: dūmodo se eis ac cōmodet. Aucupet: callide inuestiget: qā satis habet orator modo illis qd uelit psuadeat. Ita dicā si causā: q. d. fortasse: qā p fiteor me dicturum de rebus incertis: mea oratio uobis nō ē audienda. Nos uero: Nūc itro ducit respondentem Catullum p se: & cæteris: q ad audiendū parati erāt: dicēs se magnopere putare hac de re audiendū eē: quā Antonius pposuerat: uidelicet nō eē artem plenā: sed semiple nam. Nulla ostētatione. i. q; pure ac simpliciter locutus es: nec ut ingeniū tuum ostētes: sed ut rei ueritatē explices. Exorsus enim non gloriose: Sēsus ē: dediisti pncipiū nō arrogās: sed ueritati ppinquus: q; dignitati: non ostētatione usus es in exordiando: sed nuda: ac simplici ueritate: nā alii i exordiis

magna qdā magis q; uera polliceri solēt. Nō gloriose: sicut solēt hi: q magis sc̄lara qdā: q; uera pollicētur. Dignitate: qd uulgo facere solēt: ut i exordiis suis dignitatē quādā pponāt: ut artētos auditores habeāt. Ut igit: ergo qn̄quidē uobis uidet causā eē cur d̄ hac re audiatis: quā ego nō magno pere artē eē dico: Incipiamus nūc sn̄iam nostrā apire. De ipso gñe. i. facultate rei: & uniuersa re. s. rhetorica. Nō eē. i. nō eē magnope artē dicēdi id qd seqtur. s. Nō maximā. q. d. semiplenā. Peracuta: callida. Pertractādos: pquirēdos: & inuestigādos. Excipiēdas. i. captādas: & obseruandas uolūtates hominū. nā excipere ē dolo circūuenire: orator autē nihil aliud agit: nisi ut uolūtas hominū excipiat. Ad ptractādos animos hominū: nā facilius ē psuadere auditoribus: qd sentiūt: q; qd nō sentiūt. Siquis: si hāc artē maximā eē quis dixerit: ego etiā cū illis sētiā: sed tamē genus & facultatē nunq; artē eē maximā cōcesserim. Etenim: illud cōfirmat: concedā inquit hāc artē eē: diligēter cognoscere animos hominū: ut ad opiniones eorū accōmodetur oratio. nā ex oratoribus pdeunt ad dicendū: alii cōsuetudine: alii exercitatione: ergo hoc ipsū: qd p exercitationē: siue cōsuetudinē quādā efficit: siquis in quādā artē redegerit: nō erit absurdū illā dicere artē. Temere: incōsulte. Terētius: Vide neqd temere agas. i. incōsulte. Ratione: præceptiōe. Propter exercitationē: aut cōsuetudinē. Idē dicit: & ē iteratio ex diffinitione. Exercitatio. n. nihil aliqd ē: q; assiduus rei cuiusdā usus Aiaduertit i. diligēter cōsiderauerit: & excogitauerit: an exercitatio: an cōsuetudo. Quod: uidelicet ipsā exercitationē: nā exercitatio facit ut hoies alii aliis melius dicāt. Toto gñe. i. uniuersa re & facultate dicēdi. Atq; utinā: Vellē inqt Antonius: ut quēadmodū i actione: ita i disputatione explicare possem. nā qum causas ago: uideo quid sit illud: qd alii aliis melius dicāt: ergo fatef Antonius se i agēdis causis melius uidere: qd agēdū sit: q; i disputationibus explicare: & repire quēadmodū orator facere debeat. In foro atq; i cāis i. i causis forēsisibus: qā cogisco: & quodāmodo cōtēplor Exponere: explicare. Sed de me uidero. s. quantū in ea re explicāda ualeā. Nūc hoc ego: redit ad illud. Præclarius: qā hāc facultas aliarū artiū dignitatē exuperat. Nam ut usu dicēdi: Hic incipit nūc hāc facultatē dicēdi p cōparationē cæterarū facultatū extollere: quā ea aliis anteponat. Quoties aut aliquid laudamus: id ab honesto: ab utili: a iocūdo laudamus: duo nūc cōplectit Antonius.

nixa sit quæ ad sciam: nō sæpe pueniat: quæ opiniones hominū: & sæpe errores aucupet. Ita dicā: si causā putatis eē: ut audiatis. Nos uero & ualde quidē Catullus inquit putamus: atq; eo magis a ueritate ut tu putas: q; a nescio q; dignitate. Ut igit de ipso genere sū cōfessus iquit Antonius artē eē nō maximā: sic illud affirmo præcepta posse quædā dari pacuta: ad ptractādos hominū animos: & ad excipiēdas eorū uolūtates: huius rei scientiā: siquis uolet magnā quandā artē eē dicere nō repugnabo. Etenim quæ pleriq; temere ac nulla rōne: causas in foro dicāt: nōnulli aut ppter exercitationē aut ppter cōsuetudinē aliquā callidius id faciāt: nō ē dubiū: q; si quis aiaduertit: qd sit: quare alii melius q; alii dicant id posse notare. Ergo id q; toto in genere fecerit: is si nō plane artē: at quasi artē quandā inuenerit. Atq; utinam ut mihi uideor: illa uidere i foro atq; i causis: ita nunc quē admodū ea reperiātur: posse uobis exponere: sed de me uidero. Nunc hoc ppono qd mihi persuasi: quāuis ars nō sit: tamen nihil esse pfecto oratore præclarius: nā ut

Dicit enim q̄ sit utilis mihi nūc p̄termittēdū uidēt: sed si quærimus uoluptatē: & iocūditatē: cæteris oibus anteponeſ. Vſū: utilitatē: quāta ē utilitas eius facultatis: ut q̄ in ea p̄ſtates ſūt: hi i oī repu. dñi eē poſſint. Pacata: ideo dixit pacata: q̄a in ciuitate quæ ſeditionē laborat: nō uerbis: ſed armis diſcæptat: ergo pacata: ſine ſeditione. Libera: Nā in ciuitate: quæ alicui ſeruit: parendū ē uni: nō per ſuadendū. Libera: quæ nullius īperio ſubiecta ſit. Auribus: uoce & cōpoſitiōe orationis: & uerbo rū. Mētibus: magnitudine: & uarietate rerū. Quis enim: a iocūditate ſiue delectatione ſumit ar-

uſū dicēdi omittā: qui in oī pacata ac libera ciuitate do-
minat: tāta oblectatio ē i ipſa facultate dicendi: ut nihil
hominū aut auribus: aut mētibus iucūdius p̄cipi poſ-
ſit. Qui enim cātus: moderata p̄nūciatione dulcior iue-
niri pōt: Quod carmē artificioſa uerboꝝ cōſtructione
aptius: Qui actor i imitāda: quā orator i ſuſcipiēda ue-
ritate iucūdiior: Quid aut ſubtilius: q̄ crebræ acutæq; ſē-
tētix: Quid aut admirabilius: q̄ res ſplendore illuſtrata
uerboꝝ: Quid plenius: q̄ oī reꝝ gñe cumulata oratio?
Neq; n. ulla nō p̄pa oratoris ē res: quæ quidē ornate di-
ci grauitatēq; debeat. huius ē i dādo conſilio de maximis
rebus cū dignitate explicita ſnīa: eiꝝdē etiā lāguētis po-
puli icitatio: & effrenati moderatio: eadem facultate &
fraus hoīm ad p̄nitiē: & itegritas ad ſalutē uocat. Quis
cohortari ad uirtutē ardētius: q̄s a uitiis acrius reuocare
q̄s uitupare i probos aſperius: q̄s laudare bonos ornati-
us: q̄s cupiditatē uehementius frāgere accuſādo pōt: q̄s
mœrorē leuare mitius cōſolādo: Hiſtoria uero teſtis tē-
poꝝ: lux ueritatis: uita mēoria: magiſtra uitæ: nūcia ue-
tuſtatis: q̄ uoce alia niſi oratoris īmortalitate cōmēdat:

ad ultionē improboꝝ: uidelicet languēſcentē populū ad improboꝝ ultionē incitare uituperādo i
probos. Effrenati: ſæuētis i bonos. Moderatio: cōpreſſio. Eadē. ſ. facultas eloquētix. Fraus:
iniuria. Integritas: innocētia. Quis cohortari? Hoc loco tria: quæ ſupra dixit gñā cauſarū: orato-
ris p̄pa eē dicit. nā & cohortari ad uirtutes: & reuocare a uitiis deliberatiui generis ē: qd i ſenatu ſæ-
pe tractat: deinde laudare bonos: & uitupare malos demōſtratiuo generi cōuenit: qd ad populū
frēq̄nter agit. Cupiditatē frāgere: iudiciale genus inuita quo nō ualde diſtat cōſolādo lenire mœ-
rorē. nā q̄ i iudicio nocētes deſēdit: ſine dubio cōſolat mœſtos: ſed hoc dixit: ut amplius aliqd ora-
tori attribueret: q̄ nō ſolū inſōtes deſēderet: & ſōtes accuſaret: ſed etiā miſeros cōſolādo iuaret. Il-
lū aut aiaduertēdū ē: Antonū ſērire: qd i ſequētibus apparebit: nec hortādo populū lāguēſcētē: nec
obiurgādo ſæuētē: nec cōſolādo mœſtū i nullo gñe cauſarū eſſe: quin etiā Antonius negat demō-
ſtratiuū genus nō eē. nam Antonius hoc facit: ut ſe huius artis imperitū oſtēdat. Reuocare: qū ali-
quid ſuademus: & honeſtū eſſe oſtēdimus: & ab omni turpitudine alienū. Ergo qum hoc dicit: ſine
dubio deliberatiuū genus oſtēdit. Ardētius: cupidius. Acrius: uehementius: ut acrior ad pugñā
redit. Accuſando. ſ. nocentes: & deſendēdo inſontes. Quis mœrorē? Ecce poſtq̄ dixit frange-
re cupiditatē accuſando: addit mœſtos cōſolari: ſed tñ hoc dixit Antonius: ut aliquid amplius ora-
tori attribueret: ut modo dicebā. Mœrorē: Quia ut ſupra dixit: defendere innocētes: eſt ſine du-
bio mœſtos cōſolari. Mitius: lenius. Quis leuare? ſcilicet poteſt. Hiſtoria uero: Hoc loco oſtē-
dit oratoris p̄prium eſſe: hiſtoriā litteris cōmēdare: uel etiā oratione ſua populo narrare res ge-
ſtas antiquorum: & eſt pulchra diffinitio hiſtoriæ ex eo quod efficit. Hæc enim omnia quæ in hac
deſcriptione continentur: ſunt quidam hiſtoriæ effectus. Teſtis temporum: quia digērit ætates.
Lux ueritatis: quia res geſtas clariffimorum uiroꝝ aperit. Memoria: quia uetera conſeruat.
Magiſtra uitæ: quia uirtutes & uitia proponit. Nūcia uetuftatis: quia antiqua repræſentat.
Qua: ſcilicet uoce. Immortalitati: id eſt ſempiterna commendatione donatur.

gumentū. Cantus: iter ſer-
monē: & concionē medio-
cris. Artificioſa cōſtructio
ne. i. clauſula p̄odi: q̄ certis
quibusdā numeris cōſicitur

Qui actor. i. mimus & hi-
ſtrio: qui plerūq; nec res ue-
ras agit: nec uerifiſimiles. In
ſuſcipienda: quæ quicquid orator
uera nō dicat: tamē hoc de-
bet eē p̄poſitū: & nunq̄ fal-
ſa deſēdat. Subtilius: p̄p̄i-
caciſ. Illuſtrata cumulata
q;: nihil aliud ē: q̄ ornate lo-
qui: & copioſe dicere. Or-
nate: Duo iſta cōprehendit
ſ. illuſtrationem uerboꝝ: &
cumulationē rerū. Huius
eſt: oratoris inq̄t ē: & i curia
dicere ſnīam ex dignitate ſe-
natoria: & in cōcione popu-
lū aut torpeſcentē excita-
re: aut ſæuientē cōprimere:
& i foro deſēdere innocētes:
& accuſare ſōtes: tria hæc q̄
diximus: his uerbis Cicero
cōplectit. In dādo cōſilio:
i. i cōſultādo de rep. Cum
dignitate. ſ. ſenatoria. Ex-
plicita: expoſita. Incitatio

Nam si qua ars: Nūc pbat qd' pposuit: si alia inqt ars hoc efficere possit q' rhetorica: nō eēt p'p'um oratoris: sed q' nō pōt: ergo ad oratorē tm̄modo spectat. Nā si qua ē ars alia: si alia ars dicendi p'ceptionē dat: q' rhetorica: aut hoc ipsū: qd' rhetorica facit: alius cuiuspiā artis ē: ut id ipsi cū alia arte cōuenit: sed nulla alia ars tale aliquid docet: aut alicui arti hoc cōuenit: necesse ē ergo hāc p'ceptū onē dicēdi nullius artis eē: q' rhetorica: & id ē qd' hoc loco dicit. Alia. i. alius cuiuspiam artis. Verboꝝ faciēdoꝝ: ppter elegantia: quæ nos facit p'priis: & planissimis uerbis uti. Deligēdoꝝ: ex aliis auctoribus: poetis: atq; scriptoribus. Formare: ex suis partibus. f. ex exordio: narratione: diuisione: cōfirmatione: cōsutatione: & cōclusionē. Variare & distinguere. i. fingere: & ornare. nam exornationes uerboꝝ & sententiāꝝ uersicolorem picturā imitant. Verboꝝ: f. exornationes: quæ uerborū & sententiāꝝ sunt. Verborū: ad id qd' dixit uariare. Sententiāꝝ: ad id qd' dixit distinguere. Via. i. ratione Virg. Fata uiam inueniēt. i. rationē. Ab hac arte. f. rhetorica. Argumentoꝝ: propter inuentionē. Inuētio. n. ē rerū uerarū: ac uerisimiliū

Descriptionis: Sūt qui ita intelligāt locoꝝ dispositio: nis: ut tres partes rhetoricæ facultatis tetigerit. f. elocutionē: inuentionē: & dispositionē: qua disponimus & ordinamus res inuētas: ut suo q' loco apte p'nuēciat: sed sine dubio totū hoc historix cōuenit. Quod ipse Cicero haud multo post declarat qū dicit rerū ratio tempoꝝ ordinē cōsiderat: & regionū delcriptionem. Hoc. f. qd' docet rhetorica. Alienū: alius cuiuspiam artis. Esse cōe. i. ipsi cū alia arte conuenire. Sed si: Nūc id efficit: qd' intēdit sicut i argumēto diximus. Hæc etiā neq; aliena ē: neq; alicui arti cōis p'ceptio dicendi: ergo i rhetorica facultate uersat: sed si uersat: iā cæteri artifices: siqd' bene locuti sūt: qd' oratoris ē p'priū effecerūt: hoc aut dicit: ut rīdeat illi obiectioni: nō si mathematicos grāmaticos &c. In hac. f. facultate rhetorica. Rō. i. ars. Doctrina. i. facultas: q' ex arte p'ficiscit. Huius unius. f. facultatis.

Siqui. f. artifices periti docti aliarū artiū. Sed ut orator: sensus ē: Quēadmodū inqt orator cæteras artes sua: ita suas artes cæteri artifices facultate rhetorica exornāt. Eas. f. artes. Cognouit. f. ab his: qui eas artes p'fitetur optime. Pōt dicere: q' hoc idē Crassus disputauit. Homines. f. eruditi. Illa sua: quæ didicerūt. Siqd' ab hac arte. f. rhetorica facultate. Neq; n. si de rebus rusticis: Ecce qd' ab initio dixit: q' etiā si alii bene locuti sūt de artibus suis: tamē qd' est p'priū oratoris: effecerūt.

De rebus rusticis: de agricultura: ut Lucius columella: Cato: & Varro: qui oēs de agricultura elegantissime scripserūt. Id qd' f. fecerūt. Diserte: acute: explicite: & dilucide. De morbis: ut Cornelius celsus. Si de pingēdo pictor: ut appelles: qui teste Pli. in naturali historia tradit: olympiade cētēsimā. xii. picturæ plura solus p'pet: q' cæteri oēs cōtulit: uoluminibus etiā editis quæ doctrinā eam cōtinerent. Dixerit. f. nō solū uua uoce: sed litteris etiā mandauerit. Ingeniis. i. quia hoies multa suo pte ingenio p'cipiūt. Sensus ē: hoies p' acritate ingenii id cōmodi ex rhetorica facultate capiūt: ut artes quas nunq' didicerint: eas tamē scire quodāmodo uideant. In qua. f. eloquētia. Eo. i. ideo.

Vis. i. uirtus: quia multa suo pte ingenio cōsequuntur. Doctrina: illarū artiū. Generū: ut philosophiæ. Aut artiū: quæ ex ipso genere manāt: cuius tria sūt genera: ut physices: æthices: & logices: ab æthica: politica. œconomica: & monastica. nam illa quidē genus ē: sed regere ciuitatē: & gubernare rem familiarē artes sūt. Sed qd' cuiq; p'priū: sensus talis est: Omnū artiū p'prietas ex suo sine p'ficiscitur: sed rhetorica facultas hoc amplius: nā cætere artes sine eloquētia suū munus explēt: at rhetorica sine eloquētia suū nomē retinere nō pōt. Propriū. i. omniū artiū p'prietatē: uidelicet quid sit cuiusq; artis officiū. nam unaquæq; ars suū habet officiū: ut uerbi gratia: Medici est officiū

Nā si qua ē ars alia: q' uerboꝝ aut faciēdoꝝ: aut deligēdoꝝ sciētiā p'fiteat: aut siqs q' dicit: nisi orator formare orationem: eāq; uariare: & distinguere: q' si q'busdam uerboꝝ sententiāꝝq; insignibus: aut si uia hac una arte tradit: aut argumētoꝝ: aut sententiāꝝ: aut deniq; descriptionis: aut ordinis fateamur: aut hoc: qd' ulla: nisi ab hāc ars p'fiteat: alienū eē: aut cū aliqua alia arte eē cōmune. Sed si i hac una ē ea ratio atq; doctrina: non siq; aliarū artiū bene locuti sūt: eo minus id est huius unius p'priū. Sed ut orator de iis rebus: q' cæterarū artiū sūt: si modo eas cognouerit: ut heri crassus dicebat: optie potest dicere: sic cæterarū artiū hoies ornatius illa sua didicerūt siqd' ab hac arte didicerūt. Neq; n. si de rebus rusticis agricultura q' spiā: aut etiā id qd' multi medici d' morbis aut si de pingēdo pictor aliqs diserte dixerit: aut sc'pserit: iccirco illius artis putāda ē eloq̄ntia i q': q' uis magna ē hoium īgeniis: eo multi etiā sine doctrina aliqd' oīum generū aut artiū cōsequunt: sed qd' cuiusq; sit p'p'um

curare apposite ad sanandū. At oratoris pprium est apposite dicere ad persuadendū: & qđ ppriū est medici fieri pōt sine eloquētia: sed qđ est oratoris: sine eloquētia non potest ex fine ipsius artis. nam cognito ipsius artis fine: tūc deniq; cognoscitur officiū: sine fine artis cognosci nō potest: ergo recte finis ab ipso officio ducitur: & officiū a fine: ut medici officiū ē apposite sanare: sed medicinæ finis est curatione sanare: pari ratione oratoris officiū est dicere apposite ad persuadendū: finis aut rhetoricæ facultatis est dictione psuadere. Quid quæq; doceāt. s. quid sit finis cuiusq; artis. Munus. i. suum officiū explent.

& si ex eo iudicari pōt: qū uideris: qđ quæq; doceāt: tamen hoc certius eē nihil pōt: q̄ q̄ oēs artes aliæ sine eloquētia suū munus præstare possunt: orator sine ea suū nomē obtinere nō pōt: ut cæteri si disertī sint: aliqd ab hoc habeāt: hic nisi domesticis se istruxerit copiis: aliū de dicēdi copiā petere nō possit. Tū Catullus: Etsi inqt Antoni mī me īpediēdus ē īterpellatōe iste cursus orationis tuæ: patiere tñ: mihiq; ignosces. Nō. n. possū qn ex clamē: ut ait ille ī trinūmo: ita uī oratoris mihi qū expmere subtiliter uisus es: tū laudare copiosissime. Quod qđ eloquētē uel optime facere oportet: ut eloquētiā laudet: debet enī ad eā laudādā ipsā illā adhibere: quā laudat. Sed pge porro: tibi. n. assētior: uestæ eē hoc totū diserte dicere: id; siq; ī alia re faciat: eū assūpto aliunde uti bono nō pprio: nec suo. At Crassus: Nox te inqt nobis Antoni expoliuit: hominēq; reddidit: nā hesternō sermone uniuscuiusq; opis: ut ait Cecilius: remigē alique: aut baiulū nobis oratorē dīscpseras: iōpē quēdā humanitatis: atq; iurbanū. Tū. M. Antonius: Heri. n. inqt hoc mihi pposuerā: ut si te reuellissē hos abs te discipu

Orator. i. orator sine eloquētia suum nomē retinere nō pōt: ex quo seqtur ut cæteri artifices ab oratoribus: non ergo a cæteris artibus orator dicere discat. Hic. s. orator. Domesticis copiis. i. suis ipsius dicēdi præceptis: quæ rhetoricæ facultas sūministrat. Tum Catullus: In hoc sermone Catullus admirat Antoniū: quæ nam ille de laude oratoris dixerit: & simul ei assētitor: bene dicere ppriū eē oratoris munus. Deinde Crassus iocabūdus concludit qđ Antonius uno noctis curriculo orator mitior factus sit q̄ solebat. dicit autē Catullus: tāta uis ē orationis tuæ: & ita elegāter eloquentiā laudas ut nemo hāc tuæ orationis continuationē impedire debeat. Ego tamē nō possum me cōtinere præ nimia læticia: ut plautus ille in trinūmo. Nō enim possū. s. me cōtinere. Cursus: cōtinua

tio. Interpellatione: interruptione. Ignosces. s. si te īterpellauero. Ille. s. Plautus. Patiere: quia præ læticia me cōtinere nō possum: quin exclamem simul admirās: quænam de ui: ac laude oratoria a te. dicta sunt præstantissime. Qum. i. partim. Vim. i. uehementiā: & uirtutē. Subtiliter. i. diserte. Copiosissime. i. & subtilitate: & copia usus es in laudādo oratorē. Quod: uidelicet laudare eloquentiā. Vel: pro etiā. Optime: nō mediocriter: sed optime. nam si eloquentis est laudare quē uoluerit: quāto magis est laudare ipsā eloquentiā. & cōtinuo reddit rationē: quum eā assecutus sis: ut alios optimos laudare possis. Debet enim ad eā laudādā: Ecce ratio. debet enim ad eā laudem illā ipsam adhibere quā laudat: ut cū eloquētia laudet: eloquentiā laudare non debet nec pōt.

Sed perge: In pma parte dialogi admiratur Antonius: qđ præclare dixit de ui oratoris: nunc uero se ei assentire dicit: bene dicere esse pprium oratoris. Perge: psequere: & pseuera: ut Virg. f. O dea: si pma repetēs ab origine pergā. Porro: deinde. Vestrum. s. oratoris. Diserte: acute & dilucide. Idq;: ut bene loquatur. In alia arte faciat: ut si quis in aliqua arte bene locutus fuerit: nō suū eēt: sed aliūde sumptū. s. a facultate rhetorica. Alia arte: in grāmatica: dialectica: arithmetica: astrologia. Aliunde. s. a facultate rhetorica. Nec pprio nec suo. i. nec sibi nec arti suæ accōmodato. Et Crassus: Crassus hic iocabūdus respondet Antonio. Nox: idest spatium noctis. Expoliit: erudiit. Hominē. i. humanū: quia antea te horridū reddebas nobis: & asperū: qui eum operariū dicebas. Hesternō sermone. i. hesternā disputatione. Vniuscuiusq; operis. i. laboris: quia descripseras nobis oratorē tanq̄ remigem: & uectōrē: qui operā dat p pecunia: & qui onera uehenda mercede suscipit: ergo ut inquit operarii: & remiges onera uehēda mercede suscipiūt: ita etiā oratorē dicebas. Baiulum. i. uehctōrē: qui humeris onera portat. Humanitatis. i. disciplinæ: quia uolebāt tantūmodo oratoris officiū in usu quotidiano eē. Inurbanū. i. agrestē: & insulsum. Tum. M. Antonius: O Crasse nō intellexisti cur ea usus fuerim oratione aduersus te: ego. n. id agebā: ut orationē tuā resellerē: & hos discipulos a te alienarē. Hos abs te discipulos. s. Cottā & Sulpitiū: & p iocū

discipulos Crassi appellat. Abducere: alienare: ut Virg. iam pridem a me illos abducere Thestilis orat. Nunc: Sed nunc quia accesserunt ad hanc disputationem audiendam. & Catullus: & Cæsar: qui & ipsi eruditissimi sunt: non agendum mihi existimo: ut tibi contradicam: sed ut mea de hac facultate sententia explicem. Catullo & Cæsare. scilicet doctissimis uiris. Sequitur igitur: Quandoquidem probauimus hanc non artem proprie dici: sed semiplenum quoddam artificium: deinde ostendimus hanc facultatem cæteris artibus esse anteposendam: sequitur ut de oratoris officio loquamur: & est tertium caput huius tractatus: quod uidelicet in iudiciali: &

deliberatiuo genere causarum uersat: & quare nulla sint in demonstratiuo genere præcepta necessario data. In foro: apud iudices. In oculis ciuium. scilicet in senatu & concione. Quid negotii. id est materia sit illius. Muneri: id est quod officium eius sit. scilicet apposite dicere ad persuadendum. Heri: hesternæ disputatione: cuius partes fuerunt Crassi. Distributione: diuisione artis. Quid ipse sentiret. id est quæ sua sententia esset nunquam laudaret: an uituperaret? Ab his. scilicet rhetoribus

Neque sane: Et nihil me fecellit Crassus: quod aliter sentiret: & aliter diceret: quum diuisit materiam in duplicem. scilicet thesim: & hypothesim.

Duo prima genera. id est unum infinitum: & unum certum: & mira quædam copia Ciceronis est

nam idem sæpe aliis atque aliis uerbis dicit. Infinitum: uidelicet quod in duplici questione materia uersat. scilicet thesi & hypothesi. nam thesis est questio sine circumstantiis: quam dialectica tractat. Hypothesis: est questio cum circumstantiis: quam rhetorica considerat. Infinitum: thesim infinitum appellat: in qua nullæ circumstantiæ sunt locorum: rerum: & personarum: ut quis. id est persona. quid. id est quæ res. ubi: locus: in quo loco res gesta sit. quibus auxiliis: quum considerantur auxilia. quomodo: qua occasione: quæ quoties non uenerint in questione uel oia: uel aliqua earum: infinitum est. Generatim: quia questionum alia sunt indiuidua: alia specialia. Inter generaliter & generatim hoc interest: quia generaliter est: quum dicimus uniuersaliter. generatim: quum per singulum genus de aliqua re loquamur: ut uerbi gratia: Nunquam oratori expetenda est eloquentia: iam est questio specialis: non indiuidua: si quis diceret: expetenda ne sit Scipioni: tunc erit finita. Expetendi: Hic nec personarum: nec rei circumstantiæ sunt. nam honores: alii sunt consulatus: alii cæsuræ. sed si dixisset: expetendi ne Scipioni sunt honores consulatus: dixisset & rem & personam. Certum: questionem hypothesim. In quo quod in personis Hic ostendit causam: uidelicet hypothesim duplicem esse: spalem: & indiuiduam: quæadmodum dicebam: ut si quis rereetur: utrum uero forti petendus sit honor: causa constituta est: sed non diffinita. constituta est causa: quia honores: & uir fortis habet in se personam: & rem inclusam: sed incertam. Quod si dicam: an consulatus est petendus Scipioni: tunc eam diffiniero: & supradicta specialis: hæc uero indiuidua dicit. In personis. scilicet Scipioni. In re: consulatus. In foro: quantum ad iudiciale genus causarum. id est in forensibus causis: quæ aguntur a ciuibus.

Disceptationibusque: Hoc pertinet ad deliberatiuum genus causarum: quia in senatu sententia dicunt diuersæ inter eos: quod de aliqua re dissentiunt. Ea: quæ pertinet ad causas & deliberatiuum genus. Ordinanda: istituenda controversia. Instans. id est accusatis. Deprecatis. id est defendentibus. In consilio: quod est proprium deliberatiui generis: consulere enim est in consuetudine suadentis: & dissuadentis. Nam illud tertium: Nunc quasi rationem reddit Antonius: cur duo tantummodo genera causarum posuerit: quibus ois materia: siue quomodo format hanc questionem. scilicet infinitam: & certam: ut superius uidistis: tria illa genera informant. scilicet demonstratiuum: deliberatiuum: & iudiciale. Sed quia Antonius duas species tantummodo proposuerat: nunc reddi rationem cur tertiã non adiunxit scilicet demonstratiuum. Illud tertium: uidelicet demonstratiuum: sicut postea ipse declarabit interrogante Catullo. Ut audio: Semp in eo persistit: ut ostendat Antonius non legisse philosophos: id dixit ut audio. Extat liber rhetoricæ Aristotelis: nam quum athenis Aristoteles philosopharet: Socrates autem rhetoricam doceret: & maior discipulorum numerus ad Socratem concurreret: inuidia motus coepit de eloquentia: & arte

los abducere: nunc Catullo audiente & cæsare: uideor debere non tam pugnare tecum: quam quod ipse sententiam dicere. Sequitur igitur quoniam nobis est hic de quo loquamur: in foro: aut in oculis ciuium constitutus: ut uideamus: quod ei negotii demus cuique eum muneri uelimus esse præpositum. Nam Crassus heri quum uos Catulle & cæsar non adessetis: posuit breuiter in artis distributione: idem quod graeci plerique posuerunt: neque sane quod ipse sentiret: sed quod ab his diceret ostendit. Duo prima genera questionum esse: in quibus eloquentia uersaret: unum infinitum: alterum certum. Infinitum mihi uidetur id dicere: in quo aliquid generatim quereret hoc modo: expetenda ne esset eloquentia: expetendi ne honores? Certum autem in quo quod in personis & constituta re: & definita queretur: cuiusmodi sunt: quæ in foro atque in ciuium causis: disceptationibusque uersantur. Ea mihi uidentur: aut in lite ordinanda: aut in consilio dando esse posita. Nam illud tertium quod a Crasso tactum est: & ut audio: ille ipse Aristoteles

rhetorica scribere. Hæc præcepta rhetoricæ artis. Illustrauit. f. scribendo. Minus necessarium: quæ iudiciale: & deliberatiuum. Quidnam. f. e. illud tertium quod dicitur. Laudationes. f. demonstratiuum genus in quo laudationes tractantur. Ita inquit Antonius: Respondet Antonius illud esse: & nunc dicitur: quæ minus necessarium esse uideatur illud genus: & illa duo sufficiant ad orationem informandam: nec tamen negauerim inquit: quin laudatio sit tractanda. In eo genere. f. laudis. Quum in funere matrem nostram o Catulle laudasti: & quum ego: & ceteri omnes: qui affuerunt: te laudantem audierimus: magnope delectati sumus. Affuerunt. f. exequiis.

qui hæc maxime illustrauit adiunxit: etiam si opus est: tamen minus est necessarium. Quidnam inquit Catullus an laudationes: id enim uideo poni genus tertium. Ita inquit Antonius: & in eo quidem genere scio & me: & omnes qui affuerunt delectatos esse uehementer: quum abs te est Popilia mater uestra laudata: cui primum mulieri hunc honorem in nostra ciuitate tributum puto. Sed non omnia quæcumque loquimur: mihi uidentur ad artem & præcepta esse reuocanda. Ex his enim fontibus unde omnia ornate dicendi præcepta sumuntur: licet etiam laudationem ornare: neque illa elementa desiderare: quæ ut nemo tradat: quis est: qui nesciat: quæ sint in homine laudanda: Positis. n. in rebus quas Crassus in illius orationis suæ: quæ contra collegam censor habuit: principio dixit: quæ natura aut fortuna darentur hominibus in his rebus se uinci posse a quo æquo pati: quæ ipsi sibi homines parare possent: in his rebus se pati uinci non posse. Qui laudabit quæpiam: intelliget exponenda sibi esse fortuna bona: ea sunt: generis: pecuniæ: propinquoꝝ: amicoꝝ: opum ualitudinis: formæ: uirium: ingenii ceterarumque rerum quæ sunt aut corporis: aut extraneæ:

genus a cæteris separare. Elementa: principia. Quis est qui nesciat: breuiter omnia percurrit: quæ sunt quasi quedam semina: & principia laudandi. Quæ natura: aut fortuna: Verba Crassi: quibus usus est in oratione contra collegam. Cn. domitium: cum quo censor fuerat. Nam orta inter eos altercatione obiecit Domitius Crasso: quod hymettias colunas in porticu domus habuerit: quæ quæ continuo Crassus: quæti ipse domum suam æstimaret interrogaret: atque ut respondit sexages sextertio: quæto eam minore scenore æstimas: si decem arbuscularum ide succidero: ipse tritices sextertio inquit Domitius. Tunc Crassus: uter igitur luxuriosior est: ego ne: quæ decem colunas centum milibus nummum emiserit: an tu quæ decem arbuscularum umbram tritices sextertium summa compescas? Quæ uero hoc in exordio posuit Crassus: ac si diceret de his rebus: quæ natura uel fortuna paratur: pati æquo animo possunt: me superari a Domitio. i. in rebus naturalibus & fortuitis: in rebus autem animi non patiar. Natura darentur: ut bona corporis comoda uidelicet & incommoda: ut robur: uelocitas: ualitudo dignitas: hisque contraria. Fortuna: quæ externa bona appellantur: ut educatio: diuitiæ: prædæ: ciuitates: pecuniæ: & cætera eiusmodi. hæc. n. sunt fortunæ potius: quam uirtutis: nec si quis præ ea minus consecutus fuerit: uituperandus est. Neque. n. industria: aut uirtute: sed fortuna comparantur. In his uero si bonis animi: quæ consilio & ratione consistunt: ut prudentia: iusticia: fortitudo: & temperantia: & cætera huiusmodi

In his rebus. f. naturæ: & fortunæ: in quibus se uinci pati posse dicebat Crassus. In his rebus. f. animi: in quibus dicebat se uinci pati non posse: facile inueniatur semina. Qui laudabit: Nam duo genera sunt bonorum: ex quibus laudes ducuntur: sicut cotidie: quibus e contrario uituperationes sumuntur. Vnum bonorum: quod ad animum pertinet: alterum ad corpus: ut uires: uelocitas: dignitas: & quæ sunt contraria his: ut ibecillitas: deformitas: tarditas: quæ propterea appellantur corporis: eo quod nobiscum sunt. Bona autem externa dicuntur quæ nec ad animum: nec ad corpus pertinet: quæ in fortunæ potestate posita sunt. Generis: quibus maioribus natus sit. Pecuniæ: pauper: an diues. Propinquoꝝ: Vtrum propinquus abundet: an careat quantum ad nobilitatem: uel ignobilitatem. Amicoꝝ: quibus amicis utatur: bonis: an malis: quietis an seditiosus Opum: utrum opibus polleat: an e contra. Valitudinis: utrum bone ualitudinis: an e contra. Formæ: ad dignitatem pertinet corporis: formosus: an iformis. Virium: robustus: an ifirmus. Ingenii: acutus: an obtusus. Corporis: ut antea commemorauimus: uires: &c. Extraneæ: ut genus: propinquus: amici: pecuniæ: & eiusmodi

Si habuerit: Si laudare uoluerimus aliquē: qui hæc bona habuerit dicemus: his sapiēter usum fuisse. Si nō habuerit: dicemus æquo animo caruisse. si amiserit: fortiter tulisse. sed siquādo habuerit: & postea amiserit: moderate tulisse: nā media: sūt nec bona: nec mala: sed p̄ ratione utentis: ut diuitiæ nō sūt malæ: sed ratione utētis. nā siq̄s diuitias habuerit: & his bene & liberaliter usus fuerit: bñ distribūdo: laudabit. sin autē p̄fuse: uituperabit. Moderate: cū moderatione. Deinde qd sapiēter Postq̄ de bonis externis: & corporis dixit: nūc de bonis animi loquit: deinde etiā bona ai laudabimus in eo: quē laudandū fu scapimus. Bona ai: sicut scitis: a q̄tuor fōtibz manāt: A prudētia: fortitudine: iusticia: & tēperātia: & a partibus earū: quarū nōnulla Cicero i p̄sona Antonii declarat. Sapiēter: quantum ad prudētiā: quæ ē uirtutis ps: q̄a oīs uirtus: i quatuor gñā diuiditur. Liberaliter: p̄tinet ad continētiā: nam sicut auaritia cōtraria ē tēperantia: & cōtinētiā: ita etiam liberalitas. quēadmodū tēperantia obsistit auaritiæ. eodem modo de liberalitate intelligimus. Fortiter: manifestū est ad fortitudinē pertinere. Iuste: ad iusticiam.

Magnifice: ad fortitudinē. Pie: ad iusticiā p̄tinet. nam pietas & gratia in naturali iure continētur. Naturale ius diuiditur in pietatē: religionē: gratiā: & uindicationē: & reliqua. Humaniter: ad iusticiā p̄tinet. Fecerit: aliarū uirtutū est. Tulerit: magis fortitudinis est. Fortitudo enim in suas partes diuiditur: in fiduciā: patiētiā: perseuerantiā: & cætera. Hæc & quæ sint: Nūc quasi cōcludit quandoquidē hæc ipsa per se ultro se offerūt laudare uolētī: nō sunt in aliquo genere ponenda: ne omnia: quæcūq; orator dixerit: sub rhetoricæ præceptis cohercere nelimus. Laudare: laudanda. Et uituperare: uituperāda. Cur igitur Catullus? Quādoquidē inquit Catullus: tu quoq; Antonī fateris hæc: quæ ad laudē p̄tinent: accidere posse oratori: ut tractāda sint: tãetsi dicis eē minora illis duobus: cur nō etiam hoc in ipsis generibus ponendū esse censēs? Respondet Antonius: multa eē i oratore: quæ nō tamen præceptis ullis cōtinentur. Ita etiā in demonstratiuo genere dicā: quando accidere potest: ut aliquis uituperādus sit: uel laudādus. Quoniā inest in rōne. i. quia i numero & ordine rerū dicendarū ab oratore cōtinetur. Hoc tertiū. f. demonstratiuū. Nō enim: Hæc ratio redditur a Catullo: cur nō sit tollendū: si nullam aliā rationē habes: q̄ hoc cæteris nō annumeres: qd facile est: nō mihi ratio satis ualida uidetur. Eo. i. ideo. Si ē facilius. f. reliquis generibus. Excerptum: tollēdum. De numero. f. generum. Quia nolo inquit: Respondet Antonius: rō hæc est: cur nolim hoc qd p̄tinet ad uituperationē: & laudationē: cæteris generibus annumerari: q̄a omnia quæ possunt accidere oratori: ut peragēda sint: nō debent quasi p̄priis præceptis indigeāt in facultate rhetoricæ artis inseri: q̄a ab aliis generibus uenire possunt. & ad angustū nimis omnia redigerentur: si nihil cuiq; nisi præceptis p̄priis: dicere liceret. Quæ cadunt. i. incidūt dicēda oratori. quēadmodum inquit omnia quæ dicūtur pene infinita sunt: si unicuiq; sua præcepta eēt tradenda: sequeretur ut etiam præcepta eēt infinita. Suis præceptis. i. cuiusq; rei p̄priis: hoc eēt nimis cohercere oratorē: ut nihil diceret: nisi p̄positis cuiusq; rei præceptis. Nam & testimoniū: Multa cōmemorat: quæ Catullus his annumerauerat. Mihi necesse fuit in Sextū Titium: Ecce p̄bat exemplo: non omnia præceptis propriis esse instruenda. nam sæpe contingere potest: ut oratori sit dicendum testimoniū: pro uerbis eius necesse est ut præcepta tradantur testimonii. Ergo pari ratione nec demonstratiuum genus præceptis suis uidetur mihi indigere. Accuratius: diligentius: & exquisitius. Vt mihi etiam: idest quāuis demonstratiuum genus sit reliquis generibus facilius: tamen non est excerptum. ad illud respicit: quia si hoc fateremur: infinita essent præcepta: quæ in rerum numero posita sunt. In Sextum Titium seditiosum ciuem: ob legem agrariam: i tribunatu suo latam: ob quam rem populo gratiosus erat: sed tamen imago saturnini in domo eius inuenta ita uniuersam mouentem in eum exacerbauit: ut suffragiis omnium opprimeretur. Seditiosum: seditiones mouentem: quia illecebris legis agrariæ uniuersum populum aduersus senatum incitabat. Turbulentum: idest populi animum miscentem: hoc est turbas cientem.

Quibus. f. cōsiliis. Pro rep. i. p. utilitatē seip. Contra tempu. quia nō pro utilitate cōmuni: sed p. priuatis opibus id faceret. Diu retētus sum. f. a senatu: aut in disputatione. Multa audiui: ab in terrogātibus: uel cōtradictōibus. Multa respōdi: sicut fieri solet: quum testes examinātur. Respō di: Ecce quāobrē exemplū sui ipsius posuit: cur dixerit accurate: quia accidere pōt: ut oratori dicen dū sit testimoniū: ergo prāceptū testimoniū tradere oportet. Prācipias: prācepta des de eloquē tia. In arte: quasi testimonia in arte cōtineantur. Quid. f. dicis o Catulle d. mādatis legatorū: quo

in eo testimoniū explicauit: dicēdo oīa cōsilia cōsulatūs mei: quibus illo tribunoplābis p. republica restitiffem: quāq; ab eo cōtra rēpublicam facta arbitrarer: exposui diu retētus sum: multa audiui: multa respōdi. Nū igit placet: quū de eloquētia prācipias: aliqd etiā de testimo niis dicēdis: quasi in arte tradere: Nihil sane inquit Ca tullus necesse ē. Quid siquid sēpe sūmis uiris accidit: mādata sint exponēda: aut ī senatu ab īperatore: aut ad imperatorē: aut ad regē: aut ad populū aliquē a senatu Nū quia hoc gnē orationis in huiusmodi causis accura tiore ē utendū: iccirco etiā pars hęc causarū numeranda uidetur: aut propriis instruēda prāceptis: Minime ue ro inquit Catullus. Nō enī deerit homini diserto ī eius modi rebus facultas ex cāteris rebus & causis cōparata: Ergo itē inquit illa quā sēpe diserte agēda sūt: & q̄ ego pauloante quum eloquētiā laudarē: dixi oratoris eē: neq; habēt suū locū ullū ī diuisiōe partiū: neq; certū prācep torū genus: & agēda sūt nō minus diserte: q̄ quā ī lite dicuntur: obiurgatio: cohortatio: cōsolatio: quorū nihil est: quod non sūma dicendi ornamenta desideret: sed

tiēs ipsi a senatu: populoq; ro. aut ad īperatorē: aut ad regē: aut ad populū aliquē mittūtur: aut ecōtrario: nū quid etiā de mādatis prācep ta tradūtur: ut de his quā dicturi sūt prācepta accipi ant' nō sane. Siqd sēpe sū mis uiris: qā legatōibus p̄fici unt uiri auctoritate digni simi. Imperatore. i. duce exercitus. Ad regē: contra quē bellum gerat: ut ad Mi thridatē: antiochū & prusiā Ad populū: ut Atheniēsē: & Carthaginēsē: q̄ ipsi ali quādo rerū potiti sūt. Hoc genere. f. exponēdorū man datorū. Accuratiore: dili gētiore: & exq̄sitiore. Etiā pars hęc causarū. f. mādato rum: ut dicamus: uerbi gra tia: mandatiū genus causa rum. Propriis: ut propria prācepta tradātur. Mini me uero: Respōdet Catul lus: qā poterit orator ī eius modi causis: siue testimoni um: siue mādata exponēda fuerint: facultatē habere. nā

orator ex cāteris generibus causarum prācepta habēbit parata: ut mandata instruere possit. In eiusmodi rebus. i. ī testimoniis: & legationibus. Instruēda: munienda. Ex cāteris rebus. i. ex cāte ris generibus causarū. Cāteris: quā ab aliis generibus accipiūtur. Ergo itē inquit: Nunc conclu dit a simili Antonius: Postq̄ pbauit multa esse: quā nō indigent propriis prāceptis: ergo iquit de laude: & uituperatione dicemus: nō esse causam: cur hoc genus in cāteris annumeres. Quā agē da: uidelicet laudationis: & uituperationis eē. Oratoris esse: quā ad oratorē pertinet. In diuisiō ne. i. in speciebus rhetoricā: nam partes p. speciebus posuit: ut quum dicimus pars sequitur suū genus: ita etiā species sequitur suū genus: ut animal genus ē: species est homo: quicquid est animalis: est & species: nam species & pars: nullā ferme differentiā habent. Partiū: specierū: eādē dicūtur gene ra causarū: q̄ omnis causa sub uno genere causarū cadat necesse est. species & genera dicūtur: quia sicuti dialectici docēt: aliud est species specialissima: & species subalterna. Rursus: aliud ē genus ge neralissimū: aliud genus subalternū. Nam species specialissima genus esse nō potest. Itē genus gene ralissimū: nō potest esse species: ut ens. ens autē sub nullo ponitur: qđ omnia cōtineat: & a nullo cō tineatur. animal: si respicias hominē: bouē: & leonē: genus est. idem partes appellari possunt: supra dicta ratione: sed nō est genus generalissimū: ut si dicam: Animal est substātia animata: hic animal species substātiā. Deinde sunt genera: sed nō generalissima. nam si causas cōsideraueris: recte di centur genera: quibus causā subiciuntur: quia omnis causa: siue īdiuidua: siue specialis sit: sub uno horū genere cadat: necesse ē eādē species erūt rhetoricā: quia facultas est genus. Partium. i. specie rum: quia in diuisione nō est ponēda species: in qua laus cōtineatur. Non minus diserte: acute: & ornatē. Quā q̄ ī lite. i. in iudiciali genere causarū: siue ī deliberatiuo. Obiurgatio: cohortatio: cō solatio: obiurgare īprobos: laudare bonos: cohortari ad uirtutē: detertere a uitis: uel dolorē cōso lādo lenire: altioris cuiusdā sentētia ē: q̄ rhetoricā: qđ ad philosophiā moralē. i. ad aethicā p̄tinet. Obiurgatio: a uitis deterredō. Cohortatio: ad uirtutē incitādo. Cōsolatio: dolorem leuando.

Præcepta. f. rhetoricæ facultatis. Præcepta: pprie intellige: quæ nō sua ppria ad eas res accōmo-
dari debēt p̄cepta: sed quæ ex aliis generibus caufarū sumūtur. Rhetorica aut̄ tota ē ī generibus su-
is: ergo spēs rhetoricæ artis est. Ex artificio. i. a rhetorica. Plane inqt̄ Catullus: Hactenus docuit
Antonius: nec testimonia: nec legationē: nec cohortationē: nec obiurgationē: nec cōsolationē pp̄a
habere p̄cepta: quibus tractari debeāt. Nūc quidē hoc de historia cōfirmat: nō eē in tractāda historia
pp̄a rhetoricæ artis p̄cepta. Age uero inqt̄ de historia inqt̄ dicamus. Qualis. f. optimi. Et q̄ti:

ac si diceret maximi: & cum
admiratione potius q̄ inter
rogatioe legendū ē. Si ut
græci: Catullus r̄idet Anto-
nio dicēs: O Antoni summi
hominis ē scribere historiā.
Si ut græci. f. si quæris quē
admodū græci scripserunt:
latini uero nō ita. Sūmi. f.
hominis eē scribere histori-
am. Si ut nostri: Sed si q̄ris
quēadmodū nostri. f. roma-
ni ueteres historiæ scripto-
res res gestas memoriæ tra-
diderūt. i. p̄mi q̄ prisco illo:
& horrido dicendi mō scri-
psere annales. Satis est nō
esse mendacē. i. uera scribe-
re: quia pp̄rium est histori-
ci: nec falsa scribere: nec ue-
ra cōticere. Satis est ergo: si

ue neteres illos sc̄ptores re-
spiciamus: qui nō dum elimatiori stillo usi sūt: sed prisco illo: & horrido modo. Atqui ne nostros
cōtemnas: Quia dixisti o Catulle: si græcos respiciamus sūmi hominis ē: si nostros: nō eē opus ora-
toris. Tibi dico nō eē contēnendos nostros: quin græcos quoq; in eo numero habeas. nam quēad-
modū prisca scriptores latini rudes fuerūt: itidem etiā in græcis scriptoribus repies. Sic: uidelicet
nil artificiose: nil elaborate. Vt noster Cato: princeps portiæ familiæ: qui de originibus romanis
libros scripsit: in quibus magna pars historiarū romanarū cōtinebat. Vt pictor ut Piso: Hi oēs ue-
tustissimi fuerūt historiæ scriptores: quorū testimonio frequēter utitur Lilius. Annaliū cōfectio
i. nihil aliud erat: q̄ explicatio rerū singulis annis gestarū: ubi nullæ rationes cōtinebantur: nec ora-
tiones arte habitæ: has græci χρωικας uocāt. namo χρωυς græce: latine tēpus: uel annus est. Inde
χρωικα. i. annales. Gellius libro. v. noct. art. historiā ab annalibus: ita quorūdam testimonio differ-
re facit: qd̄ cum utriusq; sit rerum gestarum narratio: earū tamen proprie rerum sit historia: quibus
gerendis interfuit is qui narret. Annales uero esse: cum res gestæ pluriū annorum obseruato cuius-
q; anni ordine: deinceps cōponuntur. Sed clarius ea differētia cōcipitur ex Li. Sempronii Afellio-
nis primo ostēdentis: quid inter annales: & res gestas intersit. Verū inter eos inquit: qui annales re-
linquere uoluissent: & eos qui res gestas a romanis perscribere conati essent omniū rerum hoc iter
fuit. Annales libri tantūmodo qd̄ factum quoquo anno gestūue sit demonstrabant. Nobis non fa-
tis esse uideo qd̄ factum esset: id p̄nunciare: sed & quo cōsilio: quaq; ratione gesta essent: & infra A-
fellius. Nam neq; alacriores ad remp. defendendā: neq; segniores ad rem perperā faciendā anna-
les libri cōmonere quicq; possunt. Cuius rei: Vis cognoscere ita esse: q̄ in scribenda historia nihil
aliud requirebatur. cōprehendere possumus: quia hoc officiū scribendi maximi pontificis fuit: po-
stea uero diligentius scriptum est. Cuius rei: scilicet annalium. Memoriæ retinendæ causa: id est
rerum publicarum. Ab initio: id est ab urbe condita: ex quo res romanæ græci cōceptæ sunt. Ad
sunt. Ad. G. Mutium: Nam a. C. Mutio cōeperunt esse diligentiores in scribendis historiis. Res
omnes singulorum annorum: declarat quid sint annales. Efferebat: pro proferebat: ut Virgilius:
Coestus pater extulit equos. In album: album proprie dicitur tabula: ubi populi romani scribebā-
tur actiones. Proponebat: id est in publicum proferebat: ut omnibus qui eam legere uellent pate-
ret. Domi: scilicet pontificis. Cognoscendi: scilicet res gestas litteris demandatas. Hanc simili-
tudinem scribendi: Declarat quid dixerit maximi: quia nihilo expoliores fuerūt uetustissimi græ-
corum scriptores. Nam & ipsi tantūmodo memoriæ mandabant historias: nec maiori arte scribe-
bant. Hanc. f. pontificum. Ornamentis. i. exornationibus uerbis: & sententiarum. Monumenta:
historias: ut Virgilius: Tum genitor uoluens ueterum monumenta. i. historias. Hominum. i. a

ex artificio res iste præcepta nō quærūt. Plane inqt̄ Ca-
tullus assentior. Age uero inqt̄ Antonius: qualis orato-
ris: & quāti hominis in dicēdo putas esse historiā scribe-
re: si ut græci scripserūt. Sūmi iquit̄ Catullus si ut no-
stri: nihil opus ē oratore fatis est: nō esse mendacē. Atq;
ne nostros cōtemnas inquit̄ Antonius: græci ipsi sic ini-
tio scriptitarūt: ut noster Cato: ut Pictor: ut Piso. Erat
enim historia nil aliud: nisi annaliū cōfectio: cuius rei
memoriæq; publicæ retinendæ causa: ab initio reꝝ roma-
narū usq; ad. P. Mutiū pontificē maximū: res oēs sin-
guloꝝ annoꝝ mā dabat litteris pōtifex maximus: effere-
batq; in albū: & p̄ponebat tabulā domi: potestas ut eēt
populo cognoscēdi: hiq; nūc annales maximi nomiant̄
Hāc similitudinē scribēdi multi secuti sūt: q̄ sine ullis

quibus res gestæ fuissent: ut a Scipione cōtra Hānibalem. Tempore: quādo gesta sūt. i. qbus cōsulibus tūc exiitibus. Locor: ubi res gestæ sint: an in Italia: an in Aphrica: ut Scipio in Aphrica bellū gessit. Rerū gestarū. s. qd gestū sit. Itaq: Redit ad ppositū: ut ondat nihilo laudabiliores græcos fuisse scriptores: q̄ romanos. Pherecydes: Syrius fuit: Basis filius: pittaciq; auditor: ac pythagoræ præceptor: p̄mus omniū de natura & diis apud græcos tradidit: & p̄mus (ut Cicero in quæstionibus Tusculanis scribit) animos hominū sempiternos asseruit. Idē teste Plī. lib. xii. natura. hist.

ornamētis monumēta solū tempore: hominū: locorū: gestarūq; res reliquerūt. Itaq; qualis apud græcos Pherecydes: Hellanicus Acesilas fuit: aliiq; permulti. Talis noster Cato: & Pictor: & Piso: qui neq; tenēt quibus rebus ornetur oratio. Modo enim huc ista sūt importata: & dum intelligatur quid dicāt: unā dicēdi laudē putāt eē breuitatē. Paululum se erexit & addidit historię maiore sonū uocis uir optimus Crassi familiaris Antipater: cæterū nō exornatores: sed tantūmodo narratores fuerūt. Est inquit Catullus ut dicis: sed ipse iste Cælius neq; distinxit historiā uarietate locor: neq; uerborum collocatione: & tractu orationis leni: & æquabili poliuuit illud opus: sed ut homo neq; doctus: neq; maxime aptus ad dicendū: sicut potuit dolauit: uicit tamē ut dicis superiores. Minime mirū inquit Antonius: si ista res adhuc nostra lingua illustrata nō ē: nemo enim studet eloquētiæ nostrorum hominū: nisi ut in causis atq; in foro eluceat. Apud græcos autē eloquentissimi homines remoti a causis forensibus: quā ad cæteras res illustres: tum ad scribendā historiā maxie se applicauerūt.

Proflam orationē p̄mus cōdidit tpe Cyri regis: floruit regnante Tullio hostilio. Helamicus & Vtilas: hi apud græcos p̄sci historiarū scriptores fuerūt: sicut apud nos Cato: Piso: & Fabius pictor. Qui neq; nedū ipsi potuerūt ex arte loqui: sed nec artem quidē tenuerunt. i. nesciebant: qbus rebus ornetur oratio. Modo enī huc ista sint importata: dumodo inquit ad hanc ætatē nostram memoria rerū gestarū referat: nihil p̄terea requirūt: & nihil aliud laudādū putant p̄ter breuitatē. Importata: q̄si quodāmodo uideat: modū illū horridiorē imitari: dumodo ad hanc ætatē facta ista ueterū referantur: ut cognosci possint: satis habent Importata: relata. Huc ad hanc ætatē. Paululū se erexit. i. post. C. Scæuolam historiā scribere cœpit Cælius antipater: qui paulū altius scribendæ historiæ stilū euexit. Paululū. i. ad al-

tiore stilū se euexit: & cōtinuo declarat dicēs. Maiore sonū. i. grandiorē dicendi characterē. Cæteq; ante Cæliū antipatrē: nō fuerunt exornatores: quia satis habebāt dumodo rem gestā narrarēt. Est inquit Catullus: Respōdet Antonio Catullus dicēs: Assentior tibi: sed tamē nec iste: de quo loqueris: omnia cōsecutus est in scribēda historia: quæ requirūtur. Distinxit: uariauit. Varietate locor: quia regiones describēdæ sunt ei: qui historiā cōponit: ut chorographiā nō sit ignarus. Varietate: descriptione regionū. Verborū collocatione. i. cōpositione: quā cōpositionem uerba apte locata cōficiunt. i. illam dignitatē orationis: quā cōpositionem appellāt. Tractu. i. tenore quodam dicēdi: translatione sumpta a filante. nam ut mulier filū trahit: ita etiā scriptor tenore quodā deducit ea quæ scribēdo p̄sequitur: ut Cicero in Lælio: Aliū quoddā filum orationis tuæ expectamus. Leni & æquabili. i. tenui: & uniformi: ac simplici. Perpoliuuit: trāslatio sumpta ē a fabro: qui opus suū primo fabricatur: deinde politius reddit. Doctus: ad scientiā. Neq; aptus. i. eloquēs. Dolauit: translatio iterū a fabris: quum ipsi etiā materialū asperitates explanāt: edolare dicūtur. eo uerbo usi sunt antiqui scriptores: ut Varro: Nunquid librū nō edolem: p̄ edolabo: quia post edolationē sequitur expolitio. Superiores. s. historiæ scriptores: ut Catonē: Pictorem: & Pisonē. Minime mirum inquit: Respōdet Antonius: Minime est mirandū: si nō dum temporibus suis romani scriptores omnes numeros sunt cōsecuti: p̄pterea q̄ romanorū nemo eloquētiā discebat: nisi ut i foro causas agere posset. Ac uero græci studiosissimi fuerūt: iidē & ociosi. Minime mirū: quia res ipsa non ualde a nostris tractata fuit. Ista res. s. scribēdi historias. Nostra. s. romana. Nemo enim studet eloquētiæ: nisi quatenus causas in foro tractare possit. In causis atq; foro. i. in causis forensibus. Eluceat. i. clarior euadat in forensibus causis tractādīs. Apud græcos autem: sed apud græcos nō ita: multi enim uiri præstantissimi: qui eloquentia cæteros anteibant: se ab administratione reipublicæ separarunt: & se totos ad scribendum historias applicuerunt. Res illustres. i. politias scriberet: ut de re militari: de oī admistratiōe ciuitatis: & de cæteris memoratu dignis ac disciplina uiuēdi.

Nāq; & Herodotū: q; ita sit: grācos a rebus ciuilibus omnino remotos historiā scribendā suscepisse: pbari pōt. nam Herodotus maximus in historia scribēda: nunq; causas i foro tractauit. ē autē testimonio Quintiliani: dulcis: cādidus: & fufus. Scripsitq; historiā: ut Pli. refert. xii. natural' hist. An no urbis romæ tricētesimo. x. Princeps. i. p̄mus: ut Vir. Princeps ardētē cōiecit lāpada turnus. i. p̄mus. Accēpimus: itelleximus. Tāta ē eloquētia. f. Herodoti. Quantū ego: Hoc dixit respiciēs ad illud qđ ubiq; uult uider. Antonius nō ualde litteris grācis eruditus eē. Post illum. f. tēpore: & nō dignitate. nā Quintilia

nus hūc Herodoto antepo nēdū cenſet. fuit enim eodē teſte denſus: & breuis: ac ſē per ſibi inſtās: cōparaturq; Saluſtio: quēadmodum Herodoto Liuius: ex quo ſeq̄ tur Saluſtiū Liuius eē melio rē. Dicēdi artificio: uideli cet p̄ceptione dicēdi ſecun dū p̄cepta rhetoricæ artis. Dicēdi artificio: p̄pter nar rādī cōmoditatem. Ita cre ber: p̄pter concionū ſubtili tatē: q̄a nemo unq; artificio ſus ſcripſit cōciones: q̄ Thu cydides. Freq̄ntia: id eſt ut quot uerba: tot ſn̄as ipſius oratio cōtineat. Cōſequa tur: ad æquet. Preſſus uer bis: nō potuiſſet melius ex p̄mere: ita aptus & p̄ſus. i. ita elegās: & ſubtilis. Cicero de officiis: pulchritudo cor poris apta cōpoſitione mē broz. i. elegāti. Idē in hortē ſio: Quis autē te: aut in diffi niēdis: explicādīſq; ſenrētīs preſſor. i. ſubtilior. Atq; quāuis tantū dicēdo ualue rit: tamē nec ipſe quidē cauſas ægiſſe legit. In rep. fortāſſe minus mirū ē de Herodoto: q; nunq; rei pu. adminiſtrationē geſſerit: nec cauſas ægerit. at uero de Thucydide mirū ē: q; repu. geſſit: ſicut ipſe ſcripſit: q̄a p̄fectus Clāſſis miſſus ē aduerſus Thracas. Et hos libros: Nā quā historiā Peloponneſia ci belli ſcripſit Thucydides exulabat Lacedæmone. A republica remotus. i. quā eēt in exiliū pulſus

Id qđ optimo: & dicere audēt optime oīum geſſiſſe rep. athenis: unde oēs ferme optimi i exilium pulſi ſūt. Id qđ optimo cuiq;: p̄pter exoſtraciſmō. i. decē annoz relegationē. legimus enim apud Plutarchū oēs ferme: quoq; opes libertati obſuturæ uidebant: a populo Atheniēſi exoſtracizatos. i. ad tēpus i exiliū miſſos: ſicut Alcibiades: ſicut Themistoꝛes: Ariſtides: q; p̄pter innocētā iuſtus cog minatus ē. Nā exoſtraciſmus dicebat̄ ab obſtraco: qđ latine dici pōt teſta. nā i oſtracis. i. teſtis noīa eoz: q; relegādi a populo uidebant̄ iſcribi cōſuetū erat: & erat ſuffragii genus. Vnde legit̄ i exoſtra ciſmo Ariſtidæ: quā iuxta eū qđ a ruſticus illitteratus ſederet: ipſi Ariſtidi teſtā dediſſe: ut nomē ſuū i ſcriberet. Admiratus Ariſtides iſterrogauit: nūqđ iſtū cognosceret? mime inq;: ſed q̄a cæteri ita ſen tiūt: ego quoq; ita cēſeo eē eū dānandū. Philoſtus: q; & ipſe egregiā ſcripſit historiā: & p̄ximus a Thucydide fuit. Dionyſii familiariffimus: a quo ociū cōſecutus erat: ita ut oē tēpus i ſcribenda hi ſtoria cōſumere potuerit. Poſtea uero: poſt hūc Philoſtū ſyracuſanum ſecuti ſūt Theopompus & Ephorus Iſocratis diſcipuli. Officina. i. ex ſchola. Theopōpūſis tragicus fuit & orator: ut teſtat̄ Gellius. li. noct. att. x. Cauſas oīno nunq; i. nunq; ad cauſas agēdas ſe cōtulerūt. Princeps Xenophon: Nā Xenophon p̄mus philoſophoz omniū ſcripſit historiā. Hic p̄mo quidē apologiā. i. ex culationē Socratis p̄ceptoris ſui dānati ſcripſit: deinde de arte eq̄tādī: de arte uenādī: de lacedæmo nū politia: de rep. atheniēſiū: & de educatione Cyri: cui oēm diſciplinā optimi impatoris attribuit: q; liber ſcriptus ē nō ad ueritatē: ſed ad exēplū. Ille: emphāſim facit: ac ſi diceret magnus ille. Cal liſthenes: q; Ariſtoſtelis diſcipulus fuit: & illi neceſſitudine ex materna ſtirpe cōiūctus: quā ad Alexan drū ab ariſtotele miſſus fuiſſet q̄ſi Hermolai cōiurationis auctor ab Alexādro interſectus ē: de hoc

Nāq; & Herodotū illū: q; p̄nceps genus hoc ornauit in cauſis nihil oīno uerſatū eē accēpimus. Atqui tāta ē elo quētia: ut me qđ quātū ego grāce ſcripta itelligere poſ ſum: magnope delectet: & poſt illū Thucydides oīs di cēdi artificio: mea ſn̄ia facile uincit: q; ita eſt creber rerū frequētia: ut uerboz p̄pe numerū ſententiārum numero ſequatur. Ita porro uerbis ē aptus & preſſus: ut neſcias utrū res oratione: an uerba ſentētīs illuſtrētur. Atq; ne hūc quidē q̄q; in republica uerſatus: ex numero accēpi mus eoz qui cauſas dictarūt: & hos libros tū ſcripſiſſe dicit̄ quā a republica remotus: atq; id qđ optimo cuiq; Athenis accidere ſolitū ē: in exiliū pulſus eēt. Huc cōſe cutus ē Syracuſius Philoſtus: q; quā Dionyſii tyrāni fa miliariffimus eēt: ociū ſuū cōſūpſit ſcribēdo: maxieq; Thucydide ē: ſicut mihi uidet̄ imitatus. Poſtea uero q; ſi ex clariffima rhetoricis officina duo præſtātes ingenio Theopōpus & Ephorus Socrate magiſtro impulſi: ſe ad historiā cōtulerunt: cauſas omnino nunq; attigerūt. Deniq; etiam a philoſophia profectus princeps Xenophon Socraticus ille poſt ab Ariſtotele Calliſthenes co

plura Iustinus. li. xv. Scripsit autē & gesta Alexandri: & bellū troicū. Et hic. f. Callisthenes. Rhetorico pene more. i. secundū p̄cepta rhetoricæ artis. Leuiore sono. i. usus ē humiliori stilo dicendi. nā stilius: siue character Xenophontis magis philosophicus ē q̄ historicus. Illū impetū: quē Callisthenes habere uidet. Minimus natu. i. iunior. Timæus: q̄ thebanū bellū scripsit: qd̄ Cicero indicat in epistola: quā ad L. Luceiū scripsit. Quantū iudicare possū. i. quantū qd̄ iudicio meo cōseq̄ possum. Et rerū copia & sniaḡ. i. q̄ nō solū multaḡ: sed etiā uariaḡ rez̄ sciam teneret. Nō ipolitus. i.

mes Alexandri scripsit historiā. Et hic quidē rhetorico pene more: ille autē superior leuiore quodā sono est usus & q̄ illū impetū oratoris nō habeat: uehemēs fortasse minus: sed aliquāto tamē ē: ut mihi quidē uidet: dulci or. Minimus natu omniū horū: Timæus: quantū autē iudicare possū: lōge eruditissimus: & rerū copia: & sniārū uarietate abūdantissimus: & ipsa cōpositione uerborū nō impolitus: magnā eloquētiā ad scribēdū attulit: sed nullū usū foresem. Hæc quē ille dixisset: Quid ē inquit Catullo Cæsar: ubi sūt q̄ Antonium græce negāt scire? Quot historicos nominauit: q̄ sciēter: q̄ pprie de uno quoq; dixit: Id mehercule: dixit Catullus admirās illud iā mirari desino: qd̄ multo magis ante mirabar: hūc quē hæc nesciret: in dicēdo posse tātū. Atq; Catulle inqt Antonius: Nō ego utilitatē aliquā ad dicēdū aucupās: horū libros: & nōnullos alios: sed delectationis causa quē ē ocū legere soleo. Quid ergo ē: fatebor aliqd̄ tñ: quē i sole ambulē: etiā si ego ob aliā causā ambulē fieri natura tñ ut colorer: sic quē istos libros ad missenū: nā romæ uix licet: studiosius legeri: sētio illoꝝ cātu orationē meā q̄si colorari: sed ne latius hoc uobis patere uideat: hæc dū taxat in græcis: q̄ ipsi q̄ sc̄pserūt uoluerūt a uulgo itelligi.

q̄ qum antea hæc Antonius ignorare uideret: tantā inde dicēdi facultatē haberet. Id mehercule: Sensus ē: Id ego inqt admirās: q̄ disputatione sua se litterarū græcarū eruditissimū eē ostēdit. Iā desino admirari: ac si dicat: quē ego id admirer: qd̄ de scriptoribus græcis tanta scia disputauit: illa mihi: quæ multo maior erat: sublata nūc ē admiratio: quonā modo litterarū græcarū ignarus hæc dicēdo cōseq̄ posset. Hæc. f. quæ a græcis didicit. Atqui Catulle: Respōdet Antonius dicēs: O Catulle: p̄ uerbis tuis ego uideor magna adiuuētā ex lectione librorū græcorū cœpisse ad ornatū orationis: sed nō est ita: neq; enim hos libros græcos legere soleo: ut locupletioꝝ orationē reddā: sed oblectationis causa. Utilitatem: sicuti tu putas. Aucupans: id est latēter uendicans. Utilitatē ut ex lectione librorū græcorū ornatior meā reddatur oratio. Qum ē ocū: id est qum mihi datur tempus uacuum a rebus gerendis. Quid ergo? Quid est diceret aliquis o Antoni: q̄ tñ in dicendo ualeas: & orationem tuam uariis distinctā coloribus pnuncies. Fatebor: scilicet fieri: & similitudine ostendit: quid ornet orationē suam. Quēadmodum inquit est: qum in sole ambulo: nō ut colorer: sed ut calefaciā: & colorer tamen. Ita hos libros græcos lego: non ut ornetur oratio: & ornatur tamen: quod natura potius: q̄ uoluptate mea efficitur. Ad missenū: id est lego in agris: non in urbe: quia usq; a deo rebus gerendis occupatus sum. Missenus mons campaniæ sic appellatus a Misseno comite Aenæ: ibi sepulto: ut Virgilius: Qui nunc missenus ab illo dicitur. Cantu: suauitate dicendi. Sed ne latius: Sed nollem uos exstimare: me uim dicendi itelligere: quæ i his libris inest: tantūmodo itelligo superficiem: nec aliud præterea requiro: nisi ut itelligam id quod ipsi qui scripserunt itelligi uoluerūt. Sed ne hoc latius patere uideatur: Fortasse creditis me hos libros itelligere accuratius: ac subtilius quo artificio scripti sunt: sed erratis: quia tātum eorum superficiem itelligo: quēadmodum uoluerunt: qui scripserunt: ut historiæ itelligerentur.

ppolitus: ornatu oratōis: Li prote ē. Nullū usū: q̄ nūq̄ in foro causas tractauit.

Hæc quē ille: interponit alio rū sermonē delectatōis causa: ne unius pp̄etua: & lōga nimis oratio fastidiū pariat

Quid ē inquit: qd̄ audiui mus ab Antonio disputate.

Vbi sūt q̄ Antoniū: ac si diceret: magnope fallūtur: & cū aduiratione quadā locutus ē: q̄ uidelicet tāta copia Antonius de historicis græcis disputasset: quē tamē fecisset ad id tempus hæc oibus opinionē: se litterarū græcarū expertē eē. Quā sciēter: ut q̄ uim: atq; uirtutē eorū itelligeret.

Quot historicos? Hic facile ostēdit: se nō ignarū eē: sed eruditissimū: qum tot nominauerit historicos græcos. Prope: qui pp̄rietatē eorū explicauerit

Id mehercule inquit: Cæsar Catullo respōdet: dicēs: Se quidē admirari: q̄ tā diligēter: tā p̄be d̄ historiis scribēdis Antonius disputaauerit: & aliā sibi demptam admirationē multo maiorem

In philosophos uero: Sed si forte libros græcos: q̄ de philosophia scripti sūt: in manibus accipere: qd̄ plerūq; facio decæptus titulo librorū: q̄ q̄ facili sit: ita etiā reliq̄ eē credo: sed q̄ ad legēdū uenio: nec uerbū ullū quidē itelligo. In philosophos n̄ros: o Cæsar & Catulle: quos constat fuisse eruditissimos l̄is græcis. Indicibus. i. p̄scriptionibus & titulis. Indices: p̄scriptiones: & tituli librorū: q̄ indicāt de quo disputādū sit. Nullū: q̄a philosophia p̄sus mihi icognita ē. Angustis & concisis disputationibus. i. subtilibus & breuib; disputationibus: & p̄pterea obscuris. Illigati: intricati. Poetas oīno: de poetis nihil ē qd̄ admirationē faciamus. nā mihi nō uidentur græca lingua: sed alia quodāmodo locutos fuisse: hoc iō dicit: q̄a poetæ græci oībus linguis utūtur: put stilo suo cōmodius eē uidet: h̄ra d̄a: attica: doricā: æolica: & cōi. siq; q̄reret: q̄nā ē lingua poetica? Lingua poetica ē oībus linguis uti: put cōmodū erit. Qum his. s. historicis & oratoribus: q̄ itelligi uoluerūt. Qui res gestas: sicuti multos nominauit. Aut oratione: sicuti Isocrates. Nobis. s. mediocribus. Sed illuc redeo: Nūc redit ad historias dicēs: incertū esse historia plus ne adiuuēt oratoribus afferat: an uarietate an q̄ copiose scripta sit.

Munus: quantū utilitatis ex historia cōsequat̄ orator. An flumine. i. copia: & abūdātia. Et uarietate: quia historia nō solū multis: sed etiā uariis instructa sit necesse ē. Sensus ē: Historicos uideo nulla a rhetoribus præcepta sumere scribēdi: qum tamē ipsa præcepta omnibus cognita sint: sed sicut uidemus iquit: nulla scribēdæ historiæ præcepta adhibēda: & redit ad illud: nō omnia quæ ornate dicenda sunt: ad rhetoricæ artis præcepta referēda eē. Neq; eam reperio separatim: q̄ aliquod genus: qd̄ sit. p̄priū: adhibeatur scribēdæ historiæ. Instructa: munita. Separatim: p̄p̄e ab aliis præceptis

Sita ante oculos: obiectioni respondet. i. præcepta ita manifesta: ut ab omnibus p̄spici possint: & ostēdit ea quæ sūt p̄pria scribēdæ historiæ: nulla eē rhetoricæ artis. Nam quis? Hæc nō p̄cipiunt in arte rhetorica: quia rhetores p̄cipiunt: ut nō uera dicamus: sed uerisimilia: & secundū uulgi opinionē loquamur. Nequid falsi. i. ut nihil a ueritate discedat. Nequid ueri tacere: quia potest alius quis nō dicere falsum: sed nec tacere ueritatē: necesse enim est: ut quēadmodū falsa nō dicit: ita uera nō taceat. Nequa suspitio gratiæ. i. qd̄ Cicero. L. Lucero scribit: uidelicet gratiā illā: qua te non magis potuisse affici demōstras: q̄ Herculē Xenophontiū illum a uoluptate: sed me tibi uehementius cōmēdabit: ne aspernare: amoriq; nostro plusculū etiam: q̄ cōcedet ueritas: largiare. dicit enim historicū seruare oportere: ne cuiusq; gratia: aut odio a ueritate discedat. Neq; simultatis: Nec ita scribat: ut suspicēt̄ legētes ad gratiā potius: q̄ ad ueritatē locutū fuisse. Simultatis: q̄ similitate alia qua motus nō dixerit ueritatē. Oībus: q̄ historiā scribūt. Ipsa autē: ac si diceret: hæc sūt: qd̄ q̄si p̄cepta: q̄ i historia scribēda sūt seruāda: & tñ nō uidemus i rhetorica arte cōtineri. Exadificatio. i. cōpositio: & tractatio historiæ: & q̄si fabricatio. & ē reciproca trāllatio cōponere: & adificare. nā p̄ priū ē orōis cōponere: adificare adiu: & tñ cōponi adēs: & orōes adificari: reciproca trāllationes sunt: quæ ita inter se habēt: ut inuicē alia p̄ alia ponatur: ut exadificatur oratio. i. cōponitur: & eō uerso: cōponitur adēs. i. adifcatur: ut Virg. Quā tuta possis urbem cōponere terra. i. adificare. In rebus. s. gestis. Verbis: q̄bus gesta scribunt: q̄a nō solū p̄statiū uiroꝝ facta: uerū etiā uerba memoria tradunt: ut Thucydides: q̄ ondit difficillimū eē: nō solū digere ordibus: & t̄pibus: sed et uerbis q̄ dicta sūt. Res: rō: & q̄a dixit i uerbis & i rebus. Primo ondit: q̄snā res scribēdæ: ordo sit seruādus i historia. duo p̄cipue: ordo tēporū: & descriptio regionū. i. ut itelligi possit: & ubi q̄q; res gesta fuerit: & q̄n: uidelicet q̄bus cōsulibus. ubi an i hispania: an i italia: an i macedonia. Vlt̄ ē: ecce quō

In philosophos uestros si quādo incidi: decæptus idicibus librorū: q̄ sūt fere inscripti de rebus notis & illustribus: de uirtute: de iusticia: de honestate: de uoluptate uerbū p̄sus nullū itelligo ita sūt angustis & concisis disputationibus illigati. Poetas oīno quasi aliena quadam lingua locutos nō conor attingere: qum his me (ut dixi) oblecto: q̄ res gestas: aut qui orationes scripserūt suas: aut qui ita loquūtur: ut uideātur uoluisse nobis: q̄ nō sumus eruditissimi: eē familiares. Sed illuc redeo: uideatis ne quātū munus sit oratoris historia. Haud scio: an flumine orationis: & uarietate maximū: neq; tamen eā repio usq; separatim instructā rhetorū præceptis: sita sūt enī ante oculos. Nā q̄s nescit p̄mā eē historiæ legem: ne qd̄ falsi dicere audeat: deinde: neq; ueri tacere audeat: nequa suspitio gratiæ sit in scribēdo: nequa simultatis hæc: scilicet fūdāmēta nota sūt oībus. Ipsa autē exedificatio posita est i rebus & uerbis. Rerum ratio ordinem temporum desiderat: regionum descriptionē: uult etiā

manifeste docet hoc loco Antonius: quæ in historia scribenda requirebatur: & tamē nō cōtineri in p̄ceptis rhetoricæ artis: neq; oīa: quæ ornate dicēda sūt: ad rhetoricæ facultatis p̄cepta trāfferri debere. Mignis memoriaq; Optimū sequitur ordinē: sicut hoc idē Salusti. ostendit. nā p̄sūq; inq; facias opus ē cōsulto. Vbi cōsuleris: mature opus ē factō. historia ē: in q̄ res magnæ memoratūq; dignæ cōtinentur: & unū sequitur ex altero: nā q̄a magnæ sūt: ideo memoriæ dignæ. Cōsilia: q̄a anteq; facias p̄mū opus ē cōsulto. Acta: q̄a ubi cōsuleris mature opus ē factō. Euetus: nā p̄mo agitur: deinde

quoniā tamē ī rebus magnis memoriaq; dignis: cōsilia p̄mū deinde acta: postea euetus expectātur: & de cōsiliis significari: qd̄ scriptor p̄bet: & ī rebus gestis declarari: non solū qd̄ actū aut dictū sit: sed etiā quæ: & quē de euetu dicatur: ut causæ explicētur oēs: uel casus: uel sapientia: uel temeritatis: hominūq; ipsorū nō solū res gestæ: sed etiā qui fama ac nomine excellat: de cuiusq; natura atq; uita. Verborū autē ratio: & genus orationis fū atq; tractū: & cū lenitate quadā æq̄biliter p̄fluens: sine hac iudiciali asperitate: & sine sētētiarū forēsibus aculeis p̄sequendū est. Harum tot tantarūq; rerū uidetis ne ulla eē p̄cepta: quæ in artibus rhetorum reperiantur. In eodem silentio multa alia oratorū officia tacuerūt: cohortationes: cōsolationes: p̄cepta: admonita q̄ tractāda sūt omnia disertissime: sed locū suū in illis artibus quæ tradita sūt: habent nullum. Atq; in hoc genere illa quoq; ē īfinita silua: qd̄ oratori pleriq;: ut etiā

actionē sequitur euetus. De cōsiliis: recte dicit: nā si hoc ordine scribēda est historia eorū: de quibus tractat: ut p̄mo: quādo: deinde ubi quæq; gesta fuerint: describatur nō satis ē scriptorē historiarū cōsilia dicere eius: d̄ quo res gestas scribere suscipit: nisi cōsilia ipsius. uel laudet quæ laudāda sūt: uel uituperet: q̄ uituperāda. Significari: a scriptoribus. In rebus gestis actū sit: qd̄ pertinet ad secūdā partē ordinis scribendæ historiarū. Quō ad rōnem & cōsiliū agendi ptinet. Vult. s. historia: ut explicent causæ oīum casuum: oīum rōnū: & oīum temeritatū. Vel casus: nihil oīno p̄termisit. q̄q; enim euenit: uel casu accidit: uel ratione gerit: uel temeritate admittit. Vel sapientia: quo cōsilio illud gestum fuerit.

Euetus: qui subterfugi potuisset. Res gestæ: quæ multa in historia tractant: quæ non solū ad acta: uerū etiā ad uitā: & famā eorū q̄ laudant: ptinet. Hoc uidemus fieri ab historicis: & a. T. Liuiō. & a. Salustio: ut laudētur q̄ laudādi sūt: & e contrario: q̄ uituperādi: uituperent. Verborū autē ratio: Et cum diuideret ī duas partes historiarū cōpositionē: in rē: & in uerba: postq̄ ostēdit: qd̄ seruādū sit in rebus: nūc ostēdit: quid ī uerbis seruari debeat. Ratio & genus. i. cōpositio. Fusū: planū: sine asperitate ulla trālatio a fuso metallo: qd̄ q̄ fuditur planū ē: & æquū. Tractū: iuge atq; cōtinuū: ut Virgilii. Tractimq; susurrāt. Lenitate: suauitate. Aequabiliter: nā qd̄ fustum ē: æquabilitatē habet. Solent enim poetae: quēadmodū historici: ut cum aliqd̄ ip̄licite dixerint: explicite dicāt: sicut dicit hoc loco. Tractim: cū æquabilitate. Iudiciali asperitate. i. sine acerbitate accusandi. Quod forēsū aculeis. i. sine uehementia obiurgādi: qd̄ ī iudiciali ḡne tractat: & utrūq; sine uehementia: & acerbitate fieri idē dicit. Sine sētētiarū. i. sine uehementia accusādi. nā ī forēsibus causis: sicut uidet̄ plerūq; mordēt̄ aduersarii: ut in odiū adducātur. Aculeis: quēadmodū aculeis: & stimulis apes uehementē nocent: ita etiā pleriq; ī causis aduersarii aduersarios mordēt: quē eorū uitū uituperēt. Harū tot tātarū: & ita plane cognoscis quō Antonius cōcludit: qd̄ ab initio p̄posuerat: multa eē oratori dicēda: quæ nō indigent rhetoricæ facultatis p̄ceptis. Tot: numero. Tantarū: magnitudine. In eodē silentio. s. p̄ceptorū rhetoricæ artis. uidemus multa taceri: quæ in p̄ceptis rhetoricæ cōtineātur

Cohortationes: ad uirtutē. Cōsolationes: doloris. P̄cepta: bene uiuēdi. Admonita: bene īfuituēdi. Cohortationes: ut impatoris ad milites. Cōsolationes: ut amici ad amicū. P̄cepta: philosophi ad discipulos. Admonita: ut sapiētis ad uulgus. Suum: p̄priū. Illis artibus. s. rhetoricæ facultatis. Atq; in hoc genere: Nunc redit ad illud qd̄ ab initio dixit: cum ceteros artis scriptores tum Crassū etiā materiā omnē in duas partes diuidere: in certā: & īfinitā: hanc græci thesim. i. sine circūstantiis appellāt: illā uero hypothesim. i. circūstantiis inuolutā. & dicit hanc duplicem quæstionē informari duobus generibus causarū: quia sicuti in hac disputatione sua uidimus: hæc ē Antoni snia: ut iudicialis: deliberatiuū sit t̄m̄ddo: tertiū uero demonstratiuū nullū locum habeat quia duci possit ex aliis generibus. In hoc genere. s. facultatis rhetoricæ. Illa quoq; ē īfinita silua: i. inexplicabilis materia: quā græci uocāt τὴν ὄλην. i. siluā. Infinita. i. quæstio īfinita: quæ nec locis: nec rebus diffinit: sed uaga quodāmodo: & libera: ac late patēs ē: sicut Ci. paulopost declarabit.

Duo genera. i. duplicē quæstionē. De certa: Aduertēdū ē: q̄ nō possumus dicere quæstionē infinitā causæ. nā simulac dixeris causam: cōtinuo personā & rem includis. Causa enim ē alicuius rei: res agit: agitur aut a p̄sona: res igitur nō pōt eē sine actione p̄sonarū. nam unaquæq; causa ē res: res autē agit: igitur simulac causā p̄posueris: rē certā includis: quæ una ē e circūstātiis. Definitaq; .i. quæstione: hæc quæstiones finitæ: hoc ē quæstiones finitæ causæ: formātur duabus speciebus. .i. & specie iuridiciali: & specie deliberatiua. id enim ē qđ sētit Antonius. nā qū dixit: q̄les sint: q̄ in litibus uersantur: significat speciē iuridicialē: in deliberatiōibus: significat speciē deliberatiuā.

Addat: uidelicet huius rhetoricæ artis scriptor. i. quīs rōnes sup̄ius ostēderim: cur mihi duæ spēs uideant. Ad dat etiā: siq; uolet: deliberatiuā tertiā. Oēs scriptores: rhetoricæ artis. Appellāt: .i. genus infinitū: & quīs dicāt infinitū a diuisione generū: tamē nemo ē eorū: q̄ de hoc p̄cepta dederit. Sine tpe: sine his duabus circūstātiis: quā ubi nō finiunt hæc duo: quæstio dicitur infinita. Hoc qđ & quātū: Quū dicūt infinitū genus: siue quæstionē: dicūt qđē: sed nō diffiniunt quantū sit. .i. huius generis infiniti: neq; naturā: neq; magnitudinē itelligere uidētur

Si enim est oratoris: uere inq̄ nō uidētur itelligere: quā si itelligerēt: nō dicerēt hoc eē oratoris p̄priū: nā ē adeo magnū: ut fieri nō possit: ut cōprehēdatur ab oratore. possūt autē icidere oia: quæcūq; ab oibus artibus p̄cipiūtur: sed hoc nō uidetur fieri posse: ut oēs artes orator cōprehendat: igitur nō uidet fieri posse: ut quū in diuisione ponāt: nō intelligāt quid dicāt. Infinite. i. generatim p̄posita sit ad dicendū. nā qō infinita est generis: quæstio finita speciei: siue indiuidui. Et quāta sit solis: de mathematicis loq̄tur: quā alii dicūt sole terrā maiore: alii minore: alii æqualē. Quæ forma terræ: itē de forma terræ diuersæ sentētiæ fuere philosophorū. nam alii quadratā: alii oblongā: alii rotundā eē dixerūt. De musicis: ut si quærat de sonis: de materia cantilenarū: quarū triformis est natura. nā aut a uoce editur: aut flatu: aut pulsu. Voce q̄ canit ore: flatu q̄ tibiis: pulsu qui fidibus canit. Deniq; his q; & ut breui cōplectar inq̄t Antonius: ni q̄ dicūt oratorē res infinitas tractare oportere: nihil aliud agūt: nisi ut oratores de quacūq; re orationē habere possint. Suū: p̄priū. Quæ t̄pibus & p̄sonis notæ sūt. .i. ut quū accusatur q̄s furti: uel cædis: ut uerbi gratia: Verres accusatur furti: hæc causa nota est oibus & re: & p̄sona: re furti: p̄sona Verres. Forēlibus: q̄ i foro tractant: ut de cōtrouersis iuridicialibus: & de qōne cōiecturali: & iudiciali: & p̄tibus eius: i q̄bus alius petit: alius negat. Notæ: cognitæ. Infinitis genere: ut sup̄ius posuit de mathematicis. Nullū pōt. .i. nulla res: de q̄ possit haberi oratio: ex cæpta erit oratori. Sed si illā quoq; partē: Primo qđ ostēdit nō eē p̄priū oratoris infinitū genus qōnū tractare. Nūc aut dicit: quō hoc quoq; oratoribus cōcedi possit: uidelicet ut certa qđā diffinitione terminet. Sed si illā: Hoc loco declarat Antonius: quale sit infinitū hoc genus qōnis: qđ oratori cōueniat. & hæc oia de quibus nūc loq̄tur: in aliquo rerū expetandarū: aut uitandarū gñe posita sūt. Sunt aut tria: aut eorū quæ p̄pter se: aut eorū quæ p̄pter aliud: aut eorū quæ p̄pter utrunq;. Primū genus p̄pter se nulla utilitate extrinsecus quæsitā: sed qđ nos sua ui: atq; natura alliciat: qđ genus: iusticia: ueritas: scia. Secūdū genus eorū quæ p̄pter aliud expetūtur: quæ nō p̄pter suam uim atq; naturā: sed p̄pter fructū nos ducūt: quo i genere sūt diuitiæ: pecuniæ: & cætera huiusmodi: q̄ p̄pter utilitatē expetūtur. Tertiū genus ex duobus superioribus pmixtū: ut gloria: amicitia: amplitudo honores & cætera. Ut nōnulli uoluerūt: hæc nō solū dignitate sua trahūt: sed etiā utilitatē quādā p̄ se gerūt: quā magna expetūtur. Vagā: nulla ratione moderatā. Liberā: nullis terminis circūscriptā aut diffinitā. Late patentē: in oēs partes diffusā. De rebus bonis aut malis expetēdis. genera sūt rerū expetēdarum: & fugiendarum p̄pter se: & p̄pterea subiunxit: Aut honestis aut turpibus: Duo genera uitū & uirtutis. Expetendorum bonorum: quæ honesta sunt. Malorum: quæ turpia sunt.

Crassus ostēdit duo genera ad dicendū dederūt. Vnū de certa definitaq; causa: q̄les sūt quæ i litibus: quæ i deliberationibus uersant: addat siq; uolet etiā laudatiōis alterū: qđ appellāt oēs fere scriptores explicat nemo: infinitā gñis sine tpe & sine p̄sona qōnem: hoc qđ & quātū sit: quū dicūt: itelligere mihi nō uidet. si enim ē oratori: q̄q; res infinite posita sit: de ea posse dicere: dicendū erit etiā ei & quāta sit solis magnitudo: q̄ forma terræ de mathematicis: de musicis rebus: nō poterit: qn dicat: hoc gñe suscepto recusare. Deniq; his q̄ p̄fitetur eē suū: nō solū de his cōtrouersis: q̄ t̄pibus & p̄sonis notæ sūt: hoc ē de oibus forēlibus: sed etiā de genēz infinitis qōnibus dicere: nullū pōt eē genus orationis: qđ sit ex cæptū: sed si illā quoq; partē quæstionū oratori uolumus adiungere: uagā & liberam: & late patentem: ut de rebus bonis aut malis: expetendis aut fugiendis: honestis aut turpibus:

Utilibus aut inutilibus: Alia duo genera ponit rerū ppter aliud expetēdarum. nam oēs res utiles aut inutiles expetūtur ppter aliud: aut fugiūtur. De iusticia: Nūc descēdit ad speciē: & pmo de iusticia dicit: quæ pars una integralis ē uirtutis. Nā uirtutis quatuor partes sūt integrales: iusticia: prudentia: fortitudo: & tēperantia. Cōtinētia: pars est tēperantiæ. Nam tēperantia diuidit: in abstinentiā: continētiā: & modestiā. Prudentia: ē pars integralis uirtutis. eius partes: memoria: intelligētia: prudentia. De magnitudine animi: ad fortitudinē animi refertur. De liberalitate: Liberalitas etiam

utilibus aut inutilibus: de uirtute: de iusticia: de cōtinētia: de prudentia: de magnitudinē aī: de liberalitate: de pietate: de amicitia: de fide: de officio: de cæteris uirtutibus cōtrariisq; uitiis dicēdū oratori putamus. Itēq; de re publica: de īperio: de re militari: de disciplina ciuitatis: de hoīum moribus: assumamus eā quōq; partē: sed ita: ut sit circūscripta modicis regionibus: eqdē oīa q̄ ptinent ad usū ciuiū: morē hoīum: quæ uersātur ī cōsuetudine uitæ: ī ratione reipublicæ: ī hac societate ciuili: in sensu hominū cōmuni: & natura: ī moribus: cōprehēdēda eē oratori puto. si minus ut separatim de his rebus respōdeat philosophoꝝ: more: at certe ut ī cā prudēter possit intexere. Hisce autē ipsis de rebus ut ita loquat: uti ii: q̄ iura: q̄ leges: q̄ ciuitates cōstituerūt: locuti sūt: simpliciter & splēdide: sine ulla serie: disputationū: & sine ieiuna cōcertatione uerborū. Hoc loco nequa sit admiratio

cū fortitudine cōtinet. nā liberalitas pars ē magnificentiæ. De pietate: pietas est pars iusticiæ. De amicitia Multi uoluerūt eē in eo gñe rerū: quæ ppter se: & ppter aliud expetūtur: ut supra diximus. Cicero tamē ī libro de amicitia id sētit: ppter se & nō ppter aliud expetēdā. Nā amicitia uera expetēda propter se ē: ut amicitia fructus sit ipsa beniuolētia: sed si ppter aliud expetere nō eēt uera amicitia. nam si amicitia ppter utilitatē expeteretur: deficiēte utilitate deficeret amicitia. De fide pars ē iusticiæ. nā fides ueritati cōuenit: quā scimus iusticiæ. i. iuris naturalis partē eē. De officio: officium ad oēs uirtutes ptinet. quicqd cū uirtute geritur officiū est

Nam officiū duplex ē: unū pfectū: qđ nos rectū κ̄ροποο. u. græci appellāt. nā mediū. i. qđ cur factū sit. rō pbabilis reddi pōt. Itēq; de reip. cuius cōseruādā rō in potētia: & incolumitate consistit.

De impio: cuius officiū magistratus ē. De re militari: hoc ppum ē impatoris. De disciplina ciuitatis: cēforiæ potestatis ē officiū. Cēsores. n. curā habēt: ut sub optima uiuēdi disciplina ciues oēs uirā agāt. Modicis. i. moderatis. nā modicus animus ē moderatus: sic Salustius: Animus bella ingēst: domi modicus. Equidē oīa: Dixit supius Antonius: etiā siqs uelit infinitū illud qōnis genus oratori attribueret: attribuat: dūmodo modicis qbusdā terminis circūscribat. Nūc autē qbus terminis diffiniendū sit idē p̄cipit & ostēdit. Dicit enim oīa quæ supradicta sūt his spatiis circūscribēda eē cenleo quatenus orator orationi suæ īserere possit: si forte cōtigerit: ut de his rebus dicēdū sit: q̄ uersātur in cōi hoīum sēsu: ut de rebus moralibus. nā moralis philosophiæ thesis ē. i. qō īfinita. Ad usū ciuiū: Declarat ipse q̄ uersant ī usu ciuiū. Per mores. n. hoīum accipiamus ius cōsuetudine. Nā mores dicūtur: q̄ ī ciuitatibus fieri solēt. In rōne reip. q̄ rō reip. moribus: & legibus cōtinet. In hac societate ciuili. i. ī hac cōmunionē ciuiū. In sēsu homini cōi & natura. i. in naturali sēsu hominū: atq; iudicio

Moribus: in oī ratione uiuēdi: quæ ciuitatibus bene cōstitutis seruāda est. Si minus ut separatim Nō inqt desidero: ut orator eiusmodi disputationes teneat: sicut philosophus: ut qū de his rebus interrogatus fuerit: ex tempore possit philosophoꝝ more disputare: sed satis erit si eatenus didicerit: ut qū opus fuerit: dicere possit. Rūdeat. s. q̄rētibus. Intexere: īserere. Prudēter: p̄ qlitate rei: de q̄ agit: ut supius dixit de suadēdo: & dissuadēdo: de hortādo: cōsolādo: uituperādo: & de cæteris huiusmodi. Hisce autē de rebus. s. supradictis. oīa. n. ad ethicā ptinet. i. ad phiam morālē. Iura: capitā legū. nā leges sūt spēs iuris. Cōstituerūt: firmarūt: ut Ci. ī Catone maiore: Senū cōstituēda ē uita i. cōfirmāda. Simpliciter: cōmode: nō more phōꝝ: sed dilucide: & ipse declarat. Sine ulla: ad id qđ dixit simpliciter. Ieiuna: ad id qđ dixit splēdide. Simpliciter: q̄ loq̄tur simpliciter: nō uti lōgo ordine: & tenore sniæ: q̄ plærūq; magnitudine sua auditorē cōfūdīt. Splēdide: uidelicet loq̄tur: & nō obscure. Dilucide illud sit: qđ ī rōnibus sibi inuicē aduersatibus disputat. Ieiuna. i. mani & inutili. Nā q̄ ita disputat: ut rationes afferat pro & cōtra: easq; inter se: hoc ē alias aliis dissidentes obscurā facit orationē: & hoc pprium philosophoꝝ ē: qui in utrāq; partē arguūt. Neq; sit admiratio: & qū multa pposuerit: q̄ sub īfinita qōne cōtinētur: rīdet his q̄ fortasse dicēt: quāquidē Antoni dicis īfinitā qōnem oratori nōnunq; eē tractādā: cur nō uis de hac præcepta tradidit? Nequa admiratio. s. audientibus hanc meā orationem: si tot tantaq; quot & quanta superius pposuerim.

Tot: numero. Tantarū: magnitudine. Præcepta: sua ipsius quæstionis infinitæ. Statuo: sic dif-
finito. Difficillima: uidelicet ea quæ difficultatē habēt. Reliqua: Sic inq̄t in arte rhetorica cenſeo
ſicut in cæteris artibus. Qum enim capita rerū p̄poſita fuerint certa quadā rōne diſtincta: nō opus
erit de oibus rebus: quæ ad ea p̄tinebūt: præcepta tradere. Ex generibus enim ip̄s poterimus eti-
am ad alta: quæcūq; ſpecialia ſint uenire. Difficillima: p̄ncipia: & capita rerū. Facilitiora. ſ. difficilli-
mis. Reliqua: quæ ſub ip̄s generibus cōtinētur. Similia. ſ. generibus ip̄s p̄poſitis. Et p̄ ſimilitu-
dinē oſtēdit: ut inq̄t in arte

pingēdi uidemus eum: qui
ſpeciē hominis pingere di-
dicerit: poſſe etiā cuiuſlibet
ætatis imaginē pingere: ut
quū didicerit ſpēm uiri effin-
gere ſenioris: uel adultæ æta-
tis: nō ē opus ut ediscat p̄ge-
re formā mulieris: ſēt a ſimilitu-
die ad ſi poterit fingere pu-
erū: & hoc mō dicimus d' ar-
te rhetorica. Formæ: ſoſa
ē p̄prie facies cuiuſlibet rei.

Ætatis: uidelicet aut pue-
ri: aut iſtatis: aut iuuenis: aut
etiā ſenis. Neq; eē pericu-
lū: etiā ſtatuo hoc nō eſſe pi-
culū: ſi q; taurū aut leonē po-
terit p̄ſtiter formare. idem
etiā nō poſſit multoꝝ aian-
tiū imagines pingere: ex ſimilitu-
dine enim pingi poſſunt.

Egregie: excellēter. Qua
drupedibus: ut in equo: & i
ceruo: & i cæteris huiuſmo-

di animantibus: quorum imagines poſſunt excellenter pingi. Neq; eſt: quæcūq; ars fuerit: ſiue
grammatica: ſiue rhetorica: ſiue dialectica: nec ſolum de artibus ad ſciētiam pertinentibus: ſed etiā
de mechanicis: nō poſſūt omnia præcepta tradi: nec calceolarii quidē: q; qum unā aut alterā calce-
oꝝ formā diſcētī oſtēderit: ille ex hoc ſimilitudine multas diſcet: pari ratione de dictōibus: ſi uel-
let oēs (uerbi gratia) dictiones q; ſpiā ſcriptor artis tradere: infinitū eēt. ob eā rē dixit infinitū eē. Oēs
enim dictiones: quæ unq; dictæ ſūt: uel dicūtur: uel dicēdæ ſūt: ſi q; cōplecti uellet: opus immenſum
atq; infinitū ſuſcepſiſſe uideret. Si uiliter: cōfert ſimilitudinē ad id qd̄ intēdit. Primarū: præſtan-
tiore: & præcipuarū rerū: ut Virg. Primos iuuenū tot miſerit orco. Et cæterarū rez. Quēadmodū
inq̄t: qui didicerit: partiū orationis: alias eē declinabiles: alias indeclinabiles: & unū aliquod nomē
declinare didicerit: ita aliud nomē eius ſimilitudine declinare poterit: non incōmode: imo cōmo-
de: & utiliter. Ratione: ad illud reſpicit: q; alii uoluerūt rhetoricā nō eſſe artē: ſed uſum: & exerci-
tationē dicēdi. Qui aut de rep. uidelicet audiat ſententiā in ſenatu. De ip̄s rebus. ſ. priuatis. i.
de rebus amicorū. Aut de his: omnia quæ tractātur: aut enim ad remp. aut ad priuatā: aut ad ami-
cos pertinēt. Cōtra quos: uidelicet accuſādo. Nemo enim poterit p̄ amico dicere: quin contra ali-
quē dicat. Aut p̄ quibus: uidelicet deſeſor. Qum aliqua: uidelicet iudices: ſenatus: populus. Ois
enim oratio ſit: aut in ſenatu qum ſentētia dicitur. aut ad iudices qum accuſatur: uel deſēditur: uel
petitur: uel negatur. aut ad populū: qum uel cōcitur aduerſus improbos: uel lenitur ſi cōtra pro-
bos exaſperatus fuerit. His cōtra quos: Oſtendit tantūmodo duo genera cauſarū. ſ. deliberatiuū
& iudiciale. nam ad iudices: uel accuſas: uel defendis: uel petis: uel negas. Apud ſenatum: uel ſuades
uel diſſuades. hoc facit Antonius: ut in ſentētia perſiſtat: tantūmodo duo genera eſſe. Statuēdi:
ideſt iudicādi. De toto: aut ratione: aut cōſuetudine. Hūc de toto genere illo reliquarū oratio-
num: ideſt de uniuerſo rez genere. Nō plus quæſiturum: Qui duo illa genera cauſarum optime
agere didicerit deliberatiuum: & iudiciale: nō plus quæret quomodo tractet infinitā illā quæſtio-
nē: quā Polycletus qum finxiſſet Herculé: quærebat quomodo pellē & hydram fingeret. nā qum
magna didicerit: parua etiā ab eorū ſimilitudine ſciat. Reliquarū orationū: quæ ſub neutro duo-
rum generum continētur. Polycletum: Hunc teſte Pli. conſtat fuiſſe ſua ætate ſtatuarium eximiū
Hageladiſq; diſcipulum. & quēadmodū Quintilianus tradit: fuit diligētia: ac decore ſupra cæte-
ros. Pellē: leonis q̄ rectus erat Hercules. Nā Hercules dicit pellē leonis nemai: humeris geſtaſſe.

ſi tot tantarūq; rerū nulla a me præcepta ponentur: ſic
ſtatuo: ut i cæteris artibus: qum tradita ſint cuiuſq; ar-
tis: difficillima: reliqua q; aut facilitiora: aut ſimilia ſūt
cuiuſq; artis: tradi nō neceſſe eē: ut in pictura q; homi-
ſpeciē pingere p̄didicerit: poſſe eū cuius uis uel formæ:
uel ætatis: etiā ſi nō didicerit: pingere: neq; eē periculū q
leonē aut taurū pingat egregie: ne idē i multis aliis qua
drupedibus facere nō poſſit: neq; ē oīno ars ulla i q̄ oīa
quæ illa arte effici poſſint a doctore tradātur. Sed uelut
qui primarū & certarū rerū genera ip̄ſa didicerūt: reliq̄
p̄ſequūtur. ſimiliter arbitror i hac: ſiue ratione: ſiue ex-
ercitatione dicēdi: q; illā uim a deus ſit: ut eorū mentes
q; aut de rep. aut de ip̄s rebus: aut de his contra quos:
aut p̄ quibus dicat quū aliqua ſtatuedi poteſtate audiant
ad ſuū arbitriū mouere poſſit hūc de toto illo gñe reli-
quarū orationū: nō plus quæſiturū eē qd̄ dicat: q; Poly-
cletū illum quū Herculé fingebat: quēadmodū pellem

Hydrā: fabula nota ē: Quā hydrā sagittis fixisset: cui uno capite succiso tria: aut ut nōnulli uolūt septē: uel centū pulularēt: tandē eā igni cōsūpsit. Tū Catullus: Hic Catullus p̄mo quidē respōdēs Antonio quodāmodo epilogū facit eorū omniū: quā Antonius i disputatiōe sua cōfirmauerat: de inde obiectionē quādā facit: q̄ ea uidelicet: quā i qōne īfinita cōtinētur: lōge aliter se habeāt: q̄ Antonius dixerat. Antonius. n. dicebat tractari posse ex similitudine generū: q̄ in rhetorica tractantur. At uero Catullus dicit ea his mltō maiora eē: ut pote: ubi quærat de uirtute: & natura deorū. Præ-

aut Hydrā fingeret: etiā si hæc nunq̄ spatim facere didicisset. Tū Catullus: Præclare mihi uideris Antoni posuisse a te oculos qd̄ diserte oporteret eū: q̄ orator eēt futurus: qd̄ etiā si non didicisset: ex eo qd̄ didicisset assumere. Deduxisti enī totū hoīnē i duo genera solū causarū cætera īnumerabilia exercitatiōi & similitudini reliquisti. Sed uide: ne in istis duobus generibus hydra sit & pellis: Hercules: & alia opa maiora: ne in illis rebus quas prætermittis relinquuntur. Nō enim mihi minus operis uidet̄ de uniuersis ḡnibus rerū: q̄ de singulorū causis ac multo etiam maius de natura deorum: q̄ de hominū litibus dicere. Non est ita inqt̄ Antonius: dicā enī tibi Catulle non tam doctus: q̄ id quod ē maius expertus

clare: egregie. Posuisse ante oculos. i. explicasse & de clarasse. Quid diserte orator oporteret: uidelicet duoḡna causarū: q̄bus oratoria oīs materia īformet: quam uoluit eē qōnem finitā. Nā infinitā p̄ Antonii snia eate nus orator exercere debet: quoad de rebus eiusmodi i oratione sua dicere possit.

Assumeret: uidelicet ex illa qōne finita: & duobus generibus: q̄bus ipsa qō informat: assumeret: cum eēt de infinita qōne differendū: & simul ornate dicenda: exponēda: narrāda: exequēda: testimonia: mandata: legationes: historia: cohortatio: ob-

iurgatio: cōsolatio: q̄ nulla p̄p̄a p̄cepta rhetoricæ habeāt: sed ab aliis īstruātur: ut supius dixit Antonius. Deduxisti: Ipse plane explicat: qd̄ Antonius disputauerat dicēs: In duo genera: in iudiciale & deliberatiuū. Cætera: ut qōnem illā uniuersalē: testimonia: legatorū mādata: ut historia: ut ob iurgatio: cohortatio: cōsolatio: ut supius dixit: ut de his rebus orator sine p̄ceptiōe elegāter dicere possit similitudine aliorū p̄ceptorū. Sed uide: quasi i similitudinē p̄sistit Antonii: q̄ supra dixit qū ondere uellet qd̄ oratori faciendū eēt: ut ex his q̄ difficilia tractare didicisset: posset alia: q̄ faciliora eēt dicere. Nā similitudo hæc fuit Antonii: q̄ imaginē Herculis optime fingeret: nō quæ siturū: quō pellē formaret: qū fingere Hercule difficius sit. Pellē aut hydrā: q̄ si faciliora respectu imaginis Herculeæ. Duo genera. i. iudiciale: & deliberatiuū. Sed uide: Hæc duo genera ita ītroduc̄ta sūt a te: q̄ si res faciliores. qō illa īfinita: ubi ea cōtinētur: quæ nullis p̄ceptis īstituūtur q̄ si facilior. Sed uide ne id ecouerſo dicēdū sit: uidelicet quæstionē illā īfinitā: & oīa: in q̄bus nulla p̄cepta rhetoricæ tradūtur: sint difficiliora duobus illis generibus: hoc ē: uide ne ea: q̄ tibi faciliora & mīora uidētur: ecouerſo maiora: & difficiliora dici debeāt. Istis duobus. i. iudiciali: & deliberatiuo. Alia opa maiora: uidelicet īfinita qōne: ubi tractat̄ de rebus honestis: & turpibus: utilibus: & inutilibus. Quas p̄termittis: quasi facillima. Nō enim: nō minus oratoris negociū eē uidetur tractare de his rebus: q̄ in disputatione uenire possēt. Op̄is. i. laboris. De uniuersis: hoc ē de his: q̄ sub īfinita qōne cōtinētur. i. de rebus honestis & turpibus: utilibus & inutilibus: & cæteris huiusmodi uirtutibus: & uitiis. Quā de singulorū: uidelicet de causis hypotheticis. i. causis: quæ circūstātis inuolutæ sūt: ut qū tractatur de p̄sona: de re: de loco: de facultatibus: quas habuit is q̄ accusat̄. Ac multo magis de natura deorū: quod p̄tinet ad philosophiam: & metaphysicā. Naturalis philosophia: diuidit̄ i mathematicā: & metaphysicam. Metaphysica. i. ea quæ sūt post naturalia: nō dignitate sed ordine discendi: q̄a p̄mo philosopho dicēda sunt physica. i. naturalia: deinde aggreditur metaphysica. i. quæ sūt post naturalia: nō dignitate secūda: sed ordine: q̄a p̄mo discēda sunt naturalia: deinde supranaturalia. Supranaturalia dicūtur supracælestia: uidelicet dicere de natura deorū: cuius naturæ sint: & cuius formæ. Nā in hac disputatione philosophi multa dixerūt: quæ minus pbāda sūt religioni nræ. Nā fuerūt q̄ dicerēt deū humanā formā h̄re: qū cōstet eē īuisibilē. Alii uero deū eē mētē sapiētiaq̄ p̄fectā: omniūq̄ rerū: quæ sūt ei subiectæ quasi prudētiā quandā: p̄curantē cælestia maxime: deinde i terris ea quæ p̄tinent ad homines: quæ omnia deorū naturæ conueniūt: quæ sit eadē sēpiterna. Nihil enim ualētius esse a quo intereat. Sed Simonides recte respōdisse dicit: cum Hiero Syracusanus ex eo quæreret qualis deus eēt: ille cogitandi diē unū poposcit: postero die biduū petiit: & qū sapius duplicaret numerū: admiratus Hiero quæsiuit ex eo: qd̄ ita faceret: r̄ndit: q̄a q̄to magis cōsidero tāto species eius mihi uidet̄ obscurior. Nō doctus: q̄a maior ē expiētia q̄ doctrina. Nō est inqt̄. i. ut dicis: uidelicet illas res: de quibus generatim disputandum ē: difficiliores eē: q̄ forenses causas.

Oratio: quæ cæteris ẽ adhibenda. Non hebeti. i. nõ obtusioris: & tardioris ingenii. Neq; in expto i. nõ iperito. In exercitato: q nulla in his meditatione fecit. Cõium litterarũ: cões litteras appellat studia humanitatis: quæ ad grãmaticã & rhetoricã ptinet. Politioris: urbanioris: quæ ad politiciũ. i. civilẽ hominẽ ptinet. Ludus: Hæc quæ tibi difficiliora uidentur: p ludo habetur homini ingenioso. Sed agere causas i iudicio: maiori ẽ opus ingenio. Contentionibus. i. disceptationibus. f. cõtẽdere de iure: de facto rei. Lõge: ualde. De humanis operibus. i. de oibus negociis humanis: quæ ad hoĩem ptinet: haud scio

an maximũ sit tractare causas. In qbus. f. cõtentionibus Et pmo dicit difficile ẽ oratori: q uidelicet etiã si egregie dixerit: tamẽ auditores plærũq; iudicat ex euentu causæ: ut si bene dixerit: & causã amiserit eũ iperitũ iudicent: si cõtra: bene dixisse existimẽt. Vis: uirtus. Exitu. i. ab euentu: & successu.

Armatus: instructus rõnibus & argumẽtis suis ad contradicẽdũ. Vbi adest: Hic breuiter: uim oẽm oratoriã tangit q ad iudiciale genus ptinet. Feriẽdus: qũ accusas.

Repellẽdus: qũ defendis. Vbi sæpe rei dñs: uidelicet iudex. Iudex enim dñs ẽ rei: nã i potestate eius ẽ: uel dãnare uel absoluere: iõ dixit eũ aliq potestate. Alienus atq; iratus: & qũ iratus uidebit: necesse erit magna arte:

ut ex alieno ppitiũ: & ex irato pacatũ reddas. Amicus. i. & ex amico necesse ẽ reddas inimicũ ad uersario. Inimicus: sed uidet iterare qd supius dixerat futurus alienus: & iratus efficit auditor merito causæ. Nã si causa fuerit eiusmodi: q displiceat: aut etiã si ille nobiscũ amicitias nõ agat: utrunq; horũ subiratũ faciet. Alienus: turpitudine causæ alienatus. Iratus: p suasionẽ aduersariõũ infelsus

Amicus: grã aduersarii. Inimicus: uidelicet simultate aliq: q tibi cũ illo aliqñ fuerit. Docendus uidelicet honestã ẽ causã: q ipsi turpis ẽ uidebat. Dedocẽdus: dissuadẽdus: ut dissuadeas causã tuã nõ ẽ turpẽ. Reprimẽdus: ab ira: si quid tibi iratus fuerit. Incitãdus: cõtra aduersarios: si forte eis amicus fuerit. Ad tẽpus ad causã. i. ad causã tps. i. ad opportunitatẽ causæ. Omni rõne. i. oĩ modo. i. quocũq; põt. Moderãdus: corrigẽdus. In quo. i. in qua moderatione: si te oderit: necesse est ut arte quadã ex alieno tibi beniuolũ reddas: si aduersariũ dilexerit: iratũ facias. Machina. p pte ẽ instrumentũ: quo moles aliq facile quocũq; uolueris ipelli põt. Nã solẽt q eiusmodi rez artifices sunt peritissimi machinas quasdã struere: qbus res grauissimas paruo labore impellũt. Pari rõne utẽdũ ẽ artificio: quo auditorũ animũ: in quacũq; partẽ uolueris facile ipellas. Qui. f. auditor. Machinatione: instrumento quodã: quo fabri utunt ad moles torquẽdas. Ad seueritatẽ. i. asperitatẽ: qd fit p amplificationẽ: qum auget crimẽ: & instigat auditor. Ad remissionẽ: cõtrario & ad tristitiã: p cõmiserationẽ: qũ minuit crimẽ & misericordia captat: & utrobq; orator curabit: ut sua uis nõ rebus tantũmodo insit: sed etiã uerbis: ut Vir. de Iunone: Gens inimica mihi: tyrrhenũ nauigat æquor. Inimica dixit mihi: nõ his qbus faueo: sed mihi tyrrhenũ dixit: qsi iã italiã teneret Aeneas. Iliũ in italiã portat: uictosq; penates. Iliũ dixit nõ reliqas i italiã portare: uictosq; penates. & qa poterat Aeolus dicere: si secũ deos portat: eis obfistere nõ potero. dicit Iuno secũ deos fractos & denictos portare.

Ad læticiã: nõnunq; urbanitate: & facetiis nris cõtorquẽdus ẽ auditor ad læticiã. Omnium sniag: oĩum uerborũ: ut nõ res solũ: sed etiã uerba suã uim habeãt: ut supra diximus. Actio. i. pñciatio: q pñciatio in actione cõsistit. Nã si uerba ẽent grauia: & utereris humili uoce: nõ seruares tõpẽ rov. i. decore. Nã qũ res de q agit: seuera fuerit ac tristis: uehemẽt nõce: & cũ quadã acrimonia pronũciãda ẽ. Varia: put res fuerit: uel seuera: uel humilis: uel tristis: uel læta. Vehemẽs: cũ acrimonia quadã p cõtentionẽ. Plena aĩ. i. iræ: uidelicet p cõtinationẽ: ubi exclamatiõẽ cõtinuata uerba cõficiũtur. Plena spũs. i. intẽtiori uoce p distributionẽ: ubi exclamatio ab imis faucibus adhibetur.

Omnium cæterarũ rerũ oratio mihi crede: ludus est homini nõ hebeti neq; iexercitato neq; cõmuniũ litterarũ & politioris humanitatis experti: in causarũ cõtentionibus: magnũ ẽ quoddã opus: atq; haud sciam: an de humanis operibus longe maximũ: in quibus uis oratoris plærũq; ab imperitis exitu & uictoria iudicat: ubi adest armatus aduersarius: q fit & feriẽdus & repellẽdus: ubi sæpe is qui rei dñs est: futurus ẽ alienus: atq; iratus: aut etiã amicus aduersario: & inimicus tibi ẽ: qum aut docẽdus is ẽ: aut dedocẽdus: aut reprimẽdus: aut incitãdus: aut omni ratione ad tẽpus: ad causã oratione moderãdus: in quo sæpe beniuolẽtia ad odiũ: odiũ aut ad beniuolẽtiã deducendũ est: qui tanq machinatione aliqua: tum ad seueritatẽ: tum ad remissionẽ animi: tũ ad tristitiã: tũ ad læticiã est cõtorquẽdus: omnium sentẽtiarũ grauitate: omnium uerborũ ponderibus est utendũ. Accedat oportet actio uaria: uehemẽs plena animi: plena spũs:

Doloris: hoc ad tristitiā pertinet: cū pñciationē uerbis similit. i. mœstā fecerimus. Nā docet etiā Cicerō plerūq; in pñciatione: quā de re tristi & mœsta loquimur: caput eē pulsandū: & id p cōqōnem faciendū: quæ pars ē distributionis: ubi ad misericordiā auditoris animus cōmouet. Seueritatis: p cohortationē. i. quā res seuera fuerit: sed seueritas significat in actione: uoce magis: q̄ gestu corporis. Vox enim quæ plenior ē: & canora: seueritatē quandā significat: sicuti uox humilis: & remissa latitiā quādam p se fert. In his: Nūc ergo cōcludit Antonius i causis: & in iudiciis si quolibet auditoris ani-

mū uersare didicerimus: in cæteris rebus: quæcūq; tractanda fuerint: nihil erit quod magnopere laboremus. In his. s. exercitationibus uersandi auditoris animos. Cōprehēderit: Si eā artē cōprehēderit: ut tñ dicēdo ualeat quantum phidias in fingēdo: ita nō elaborabit i minoribus opibus: quēadmodum phidias i clypeo. Phidias: q̄ mineruæ statuā egregies fabricauit. Minora illa: Hæc oīa supra memorata minora dicit: uidelicet de rebus honestis: turpibus: de uirtute: & uitio: & de cæteris eius modi. Fuit autē Phidias statuarius clarissimus: melior

plena doloris: plēa seueritatis. In his opibus siq; illā artē cōprehēderit: ut tanq̄ Phidias Mineruæ signū efficere possit: nō sane: quēadmodū i clypeo idē ille artifex mira illa opa facere discat: laborabit. Tū Catullus: Quo ista maiora & mirabilia fecisti: eo me maior expectatio tenet: quibus nā rationibus: quibusue præceptis: ea tanta uis cōparet: nō quo mea quidē iā intersit: neq; n. ætas id mea desiderat: & aliqd̄ quoddā genus dicēdi nos secuti sumus: q̄ nunq̄ snias de manibus iudicū ui quādam orationis extorsimus: ac potius placatis eorū aīs tātū q̄ tū ipsi patiebant accēpimus: sed tñ ista tua: nullum ad usū meū: tātū cognoscēdi studio adductus req̄ro. Nec mihi opus ē græco aliquo doctore: q̄ mihi peruulgata

tamē i diis: q̄ hoibus effingēdis artifex: ut Quin. testat. In ebore uero lōge citra æmulū: ul' si nihil nisi Mineruā athenis: aut Olympiū i elide louē fecisset. Mineruæ quoq; ut i natu. hist. Pli. refert statuam fecit Athenis amplitudine cubitoꝝ. xxvi. quæ ebore & auro cōstabat. Sed in scuto eius: in quo amazonū plū cælauit ambitu parmae eiusdē cōcaua parte: & gigantū dimicationē. In soleis uero la pitharū: & cetauroꝝ. In basi aut sūt dii. xxx. numero: & reliqua quæ Pli. de eodē tradit. Minora. s. potuit fingere. Nō sane: Nā quum ipse formasset signū Mineruæ: facile fuit clypeū effingere.

TVM CATVLLVS: Hic ē tertius tractatus: in quo agit de eo: quod pertinet ad pfectā dicēdi rationem hoc ē de inuētionē earū rerū: quæ ad uerā eloquētiā pertinet. Diuidit aut in quatuordecim capita: quæ oīa suo quæq; loco nobis plana fiēt. In pmo aut capite: reprehēdūtur græci: q̄ rerū forensiū ignari: & imperiti præcepta oratori nec necessaria: nec ad ueras causas accōmodata subiiciūt: & Catullus ubi Antoniū disputatē audiuit de his rebus q̄ ad materiā p̄tinerēt oratoris: q̄ finita uidelicet q̄ circūstantiis uoluta maior: atq; p̄stātor p̄p̄a eēt oratoris: infinita uero nonnunq̄ ab eo tractaret: quā ab oratore uolebat eatenus suscipi: ut res eiusmodi: siquādo opus eē cōtingeret: eas etiā sciret ipse oratori suæ inserere: i hūc modū loq̄ itro ducit. Maiora & mirabilia: q̄ p̄p̄a sūt oratoris: uidelicet materiā hāc finitā: q̄ duabus his speciebus informat. s. iudiciali: & deliberatiua. Et me maior expectatio tenet: q̄ ab his etiā sumi possunt p̄cepta: quibus illa etiā q̄ suppleret: quæ difficilior aliis uidebatur: eā Antonius ostēdit eē faciliore. Quibus nā rationibus quibusue p̄ceptis. i. quibus rōnibus præceptoꝝ. est enim endiadis. Tāta uis. s. oratoris: quæ i utroq; genere cōsumit: in iudiciali: & deliberatiuo. Neq; enim ætas id mea desiderat: nec desidero inq̄: q̄ ad hāc facultatē pertinet: quod mea ætas ita postulare uideat: quæ iā ingravescit: & p̄sertim quā fuerim alio dicēdi genere delectatus. Id genus. s. cōtētiōsum quod in foro: & causis uersat. Aliud: uidelicet familiare quietū ac planū: sine ulla acrimonia: & sine ulla dicēdi uehemētia. Extorsimus: extorquere est uehemētia quadā: & artificiosus dicēdi sniam a iudicibus p uim quodāmodo auferre. Sentētiās. s. damnādi: uel absoluēdi. Placatis: tranquillis: ac nulla oratione cōmotis. quia orator p̄t causæ requirit: auditoris animos cōcitare solet: uel ad iram uel ad odiū. Quantum ipsi patiebantur. i. quantum eius postulabat uoluntas. Sed tamen: quāuis inquit ea præcepta sint a pposito meo aliena: quæ tu p̄fessus es: ea tamen non causa utilitatis: sed scientiæ desidero. Nec mihi: Et ne forte se excuset Antonius: q̄ hāc cōsuetudo tradendi præcepta græcorū sit. dicit se quidem scire peruulgata esse præcepta a græcis: nec ea se desiderare ab doctore græco: qui sibi præcepta omnibus nota tradat. Peruulgata: Hoc loco Catullus dicit se græcorū præcepta didicisse: quæ uulgo de arte rhetorica proponere solent: uidelicet officium oratoris esse: apposite dicere ad persuadendum. Deinde tria genera causarū: demonstratiuum: deliberatiuum: & iudiciale: Postea quinque rhetoriæ artis partes eē. s. inuētionē: dispositiōnem: elocutionē: memoriā: & pñciationē: & cætera huiusmodi: & ob eā rem nihil de eis curare.

Quum ipse nunq̄ for̄: Quō inq̄t poterūt gr̄aci p̄cepta dicēdi nobis tradere? & ad ueras causas ac cōmodo data: qū ipsi nunq̄ causas egerint? neq̄ for̄: unq̄ aspexerint? Ut pipateticus: et exēplo on̄dit gr̄acos eiusmodi rhetores: q̄ p̄itent se dicēdi p̄cepta dare: eē temerarios: q̄ uidelicet eor̄ p̄cepta quor̄ ipsi nullā experiētiā habēt: aliis tradere audeāt. Quum Hānibal Carthagine pulsus: apud Antiochū exularet: forte accidit: ut ab hospitibus eius philosophus hic Phormio ad cōmuniū uocaret̄ cū ipso Hānibale: q̄ rogatus ut audire uellet Phormionē de re militari disputatē: nō reculauit. quum

igit̄ ille multa de imperatoris & militū officio disputasset & ceteri admiratione q̄dā tenerētur: & ipse Hannibal nihil oīno moueret: iterrogatus: qd̄ de hac Phormionis disputatione fēiret? Tū ille: multos inq̄t deliros uidi senes: neminē aut̄ Phormionē magis: & recte qd̄e: q̄ ausus fuisset tractare d̄ re militari: quā nūq̄ attigisset: Hānibale p̄sertim audiente quē constat imperatōrē fuisse p̄stantissimū: q̄ bellū diu cōtra romanos gesserit: & ita gesserit: ut plarūq̄ p̄elio uictor euaderet: & cōuiuio Scipionē etiā cū Hānibale īterfuisse narrat Plutarchus. Quum iter cetera q̄reret ex Hānibale: quē oīum primū putaret eē ducē. Respōdit Alexandrū magnū: q̄ oēm ferme terrarū orbē subegisset. Deinde quē secundum: Pyrrhū dixit: q̄ optime rei militaris peritiā tenuisset. Postea quē tertiū: tum se respōdit Hānibal p̄stantissimorū ceterorū ducē fuisse. Hic

Scipio: Quid si me uicisses? ^{En} inuero inq̄t Hānibal: & Alexandro & Pyrrho me anteposuisse. Ut peripateticus ille dicitur: quotiēs incepta oratione: multa iter ponūtur anteq̄ p̄dus p̄ficiat: eo q̄ hypbatos obscuriorē orationē facere uidet̄: iterū repeti solet: qd̄ ab initio politū erat: ut hoc loco locutus eē dicit̄. Expulsus: Postq̄ Scipio aphyricanus sup̄ior Carthaginē populo romano tributariā fecit: haud multo post populus Carthaginēsis: qū uideret Hānibalē inq̄tū eē: eū ciuitate expulere: q̄ patriā relinquēs ad Antiochū regē Syriē se cōtulit. Hospitibus. f. Hānibalis. Copiosus: qui multarū rerū sciam teneret. De imperatoris officio. i. de officio imperatoris: & militū. Hic: p̄ tunc. Poenus: Hānibal: nō satis apte locutus ē: utpote barbarus: q̄ gr̄ace nesciret: sed liberū dedit respōsū i. libero homine dignū: ut libertatē quādā ai ostēderet. Deliros: Delirus a r̄um: & deliro deliras utrūq̄ deducit̄ a l̄era. Est aut̄ l̄era fossa recta: quā cōtra tuēdos agros ducit̄: & inq̄ totius agri uligo decurrit: & quā rectus ē sulcus: delirare dicūtur: q̄ a recta uia declinat̄: ergo delirus ē: q̄ a ratione discedit. Ratio enim ē recta uia: per quā omnes ducūtur: in qua significatiōe hoc loco: & ubiq̄ ponitur.

Neq̄ mehercule: Laudat hoc responsū Catullus: & similitudinē affert: Ut inquit delirū esse duxit illū: q̄ nunq̄ militiā exercuerit: ita ego etiā illos deliros existimo: qui quum nunq̄ causas egerint: p̄cepta dicēdi tradere audeant. Mehercule: ita me adiuuet hercules. Arrogātius: impudentius. Loquacius: petulātius. Hānibali: ac si diceret tanto duci. Gr̄acū hominē. f. Phormionē. Hostē: idest armatū militē. Nunq̄ castra uidisset: idest qui nunq̄ in castris fuisset. Vilius publici muneris qui nunq̄ alicuius officii ad rempu. pertinētis partē attigisset: ac si diceret: qui nunq̄ in gerēda reuerfatus esset. Hoc mihi: Nunc cōfert similitudinem rhetorum gr̄acorum: sicut Phormio de re militari disputabat: quum nunq̄ miles fuisset: ita hi: qui nunq̄ causas experti sint: p̄cepta tradunt.

Docere et conantur: idest in schola p̄cepta sua adolescentibus tradunt: & non uiris eruditissimis: quemadmodum tu es o Antoni. Te: scilicet Antonium: Crassum: & ceteros praestantes.

p̄cepta decātet: qū ipse nunq̄ for̄: nunq̄ ullū iudicium aspexerit: ut pipateticus ille dicit Phormio: qū Hānibal Carthagine expulsus: ephesū ad Antiochū uenisset exul: p̄q̄ eo: q̄ eius nomē erat magna apud oēs gloria inuitatus eēt ab hospitibus suis: ut eū quē dixi: si uelit audiret: qūq̄ se nō nolle dixisset: locutus eē dicit̄ hō copiosus aliquot horas de imperatoris officio: & de oī re militari. Tū qū ceteri q̄ illū audierāt: uehemēter essent delectati: q̄ rebāt ab Hānibale quā ille ipse de illo philosopho iudicaret. Hic poenus nō optime gr̄ace: sed tñ libere r̄ndisse fert̄: multos se deliros senes saepe uidisse: sed q̄ magis q̄ Phormio deliraret: uidisse neminē. Neq̄ mehercule iniuria: qd̄. n. aut arrogātius: aut loq̄cius fieri potuit: q̄ Hānibali: q̄ tot annos de imperio: cū populo romano: oīum gētū uictore certasset: gr̄acū hominē q̄ nunq̄ hostē: nunq̄ castra uidisset: nūq̄ deniq̄ minimā partē ullius publici muneris attigisset: p̄cepta de re militari dare: Hoc mihi facere oēs isti: q̄ de arte dicendi p̄cipiūt: uident̄: qd̄ enim ipsi experti nō sūt. id docēt ceteros: sed hoc minus forasle errāt: q̄ nō te ut Hannibalē: sed ut pueros: aut adolecētulos docere conantur.

Erras Catulle: In hoc sermone Antonius dicit præcepta rhetoricæ aſtis græcorum eē ſupflua: q̄ oī-
bus ultro ſeſe offerat: & p̄pterea nō eſſe neceſſaria. Et p̄m̄m Catullo reſpōdet: & hac occaſiōe ca-
pta: ea nihilominus breuiter enumerat: q̄a autē dixerat Catullus: hoc prudētiores eē doctores græ-
cos: quā Phormionē: q̄ nō uiros eruditos hæc quædā quaſi ludibria docerēt: ſed pueros. Dicit An-
tonius falleris: o Catulle: ſi credis græcos hæc præcepta ſua imprudēter pueris tantū tradere. nam
neminē romanū exiſtimāt participē eſſe doctrinæ. Ea inſolētia græci ſunt: ut tantūmodo doctos ſe

Erras Catulle inq̄t Antonius: nā egomet ī multos iam
Phormiones icidi: q̄s enim ē iſtorū rhetorum q̄ quenq̄
noſtrum quicq̄ ītelligere arbitretur: ac mihi quidem nō ita
moleſti ſunt: facile omnes p̄petior & perfero: nam aut
aliquid afferunt quod mihi nō diſpliceat: aut efficiunt
ut me non didiciſſe: minus p̄niteat. Dimitto autē eos
non tā cōtumelioſe: q̄ philoſophum illum Hannibal: &
eo fortaffe plus habeo etiam negocii: ſed tamen eſt eorū
doctrina: quātum ego iudicare poſſum perridicula. Di-
uidunt enim totam rem in duas partes: ī cauſæ contro-
uerſiam: & in quaſtionis cauſam appellant rem poſitā
in diſceptatione rerum & controuerſia: quaſtionē au-
tē: rē poſitā ī infinita dubitatiōe: de cauſa præcepta dāt
de altera parte dicēdi mirū ſilētium eſt. Deniq; quinq;

eē exiſtimēt: Romanos autē
omnis doctrinæ penitus ex-
pertes. Erras: falleris inq̄t
Catulle: quia dixerat Catul-
lus eē rhetores græcos mo-
deſtiores: q̄ philoſophos:
eo q̄ philoſophus ille uolu-
erat Hannibalē rem militariē
docere: rhetores autē tantū-
modo pueros docere conā-
tur. Nam egomet: qui nō
ſum puer: ſed uir: nō adole-
ſcēs: ſed grauioris ætatis hō
Phormiones: Phormio-
nis ſimiles. Quis enim: ne-
mo inquit eſt tanta inſolen-
tia: tanta impudētia: quāta
græci rhetores: qui eiſmo-
di præcepta ſic tradūt: qua-
ſi romanū quenq̄ nihil om-
nino ītelligere exiſtiment
Iſtorū rhetorū. ſ. græcorū.

Noſtrum. ſ. Romanorū. Ac mihi quidē: & q̄q̄ inquit intolerabili quadā ſint ineptia: ego tamē
illos facile patior. nā aut aliquid dicūt: qd̄ nō utile ſit: ſed tamē nō moleſtū: aut aliquid ineptū. Si in-
utile: ne moleſtū quidē facile patior. Si uero aliquid ineptū: laudo meū conſiliū: q̄ doctrinā eorū cō-
temperim. Perpetior & p̄fero. Plus ē p̄ferre q̄ p̄peti. Nam p̄ferre: eſt p̄ſeueratē ferre: ut illud pa-
tiētia: hoc p̄ſeueratā ſit: quæ partes ſūt fortitudinis. Patiētia enim parū p̄deſt: niſi coniuncta ſit cū
perſeueratā. Nam aut: nūc affert rationes. Quod mihi. i. qd̄ ſi nō utile ſit: minus tamē moleſtū.
Aut efficiūt: aut ſiquidē inepte dixerint: efficiūt: ut laudē p̄poſitū meū: qui doctrinā illiuſmodi par-
uiferim. Dimitto autē. ſ. a diſputatione. Non tam: nō enim illos delirare dico: ſicut Hannibal.

Et eo fortaffe: fortaffe inq̄t plus negocii ſuſtineo: q̄ eos Lentius fero. Nam me magis obtundunt
q̄ ſi eos aſperius repellerē. Plus negocii. i. laboris plus ſuſtineo. Plus. ſ. q̄ Hannibal. Sed ē tamē:
Quāuis inq̄t hos rhetores græcos æquo animo ferā: eſt tamē eorū doctrina pridicula: & ita occaſi-
ōne capta: quaſi p̄ tranſitū tāgit: quæ ab ipſis d̄ rhetorica p̄cipiūt. Perridicula. i. riſu digna. Tō-
tam rē. i. materiā rhetoricæ facultatis. Cauſæ cōtrouerſiā: ſignificat hypotheſim. In quaſtionis:
theſim oſtēdit: uidelicet infinitā illā p̄poſitionē materiæ. Diſceptatione rerū: inter cōſulētes: q̄
ſnadeāt: aut diſſuadeāt aliquid: cōtrouerſia uero ſignificat iudiciale genus: inter cauſidicos. Cauſidi-
ci autē: uel accuſāt: uel defendūt: uel petūt: uel negāt: & ita duas ſpecies rhetoricæ facultatis tetigit:
q̄bus format̄ finita q̄ō. Vel diſceptatione & cōtrouerſia: quæ ex diſceptatione naſcit̄ controuerſia.
Nā plus diſſētimus: deide cōtendimus. Quaſtiōis cauſa: Hic nullā cauſæ mētiōē fecit: quæ ſimul-
ac cauſa noiatur: cōtinuo ī circūſtātiis ītelligit̄: ut dixi ſupius. Infinita dubitatione: Quia ſiq; uel-
let diuidere in partes infinitā quaſtionē: nullū finē iueniret. Nā oīa de q̄bus ſine circūſtātiis quaerit̄:
ſub hac continētur: ut ſuperius dixit: qua magnitudine ſit ſol: qua forma ſit terra: quid ſit turpe: qd̄
honestū: quid utile: & cætera huiuſmodi. De cauſa præcepta dant: de iudicialibus: forenſibusq;
cauſis. Nam qum ita diuiſerint materiā rhetoricæ facultatis: de finita præcepta dant: de infinita au-
tem nihil omnino. Mirum ſilentiū: quia nulla omnino præcepta proponunt. Deniq; quinq;:
Poſtq̄ materiā p̄poſuerunt finitam & infinitā formari duabus ſpeciebus. ſ. deliberatiua: & iudi-
ciali: uel tribus: ut nōnulli uolunt: demonſtratiua: deliberatiua: & iudiciali: adiungūt partes: q̄ ſunt
inuentio: diſpoſitio: elocutio: memoria: & p̄nunciatio: quæ partes appellantur integrales: eo q̄ alī-
qua earum deficiente rhetorica facultas integra non ſit. Nam quēadmodum corpus aliquo mem-
bro deficiente imperfectum eſt: ita rhetorica: ſiqua harum defuerit: tunc integralis non erit: quia
non ſatis eſſet inuenire: niſi inuenta diſponerentur: neq; diſponi: niſi diſpoſita eloquerētur: & elo-
cuta memoriæ mandarentur: & niſi inuenta: diſpoſita: elocuta: & memoriæ mandata p̄nunciarent.

Agere: ad gestū corpis. Pronūciare: ad uocē referē. Rē sane nō recōditā. i. nō obscurā: neq; late: quæ ipsa se sua spē offerat. Quis enim? Et pbat illud. Diuidūt inq; hāc facultatē in eiu/mo di partes: quæ oibus facile offerūtur: ut sua spē cognosci possint: sine ullis huiusmodi præceptis. Nemo ē enim: q nō uideat neminē posse apte dicere: nisi q illa itelligat: & habeat qd dicat. Quid diceret: ppter inuētione. Quibus uerbis: ppter elocutionē. Quo ordine: ppter dispositionē. Meminisset: ppter memoriā. Atq; hæc: ac si diceret nō nego qn sint apte disposita: & cōgrue: sed ea nō necessaria eē cōtēdo.

Ante oculos. i. manifesta eē oibus. Vt eas itē quatuor: Hoc. d. secūdū diuersas rhetorū opiniones. Alii enī dixerūt orationis partes quatuor tantūmodo: hi sūt qui diuisioni annectūt cōfirmationē. Dicūt enim diuidi in exordiū: narrationē: cōfutationē: diuisionē. Alii quinque partes: exordiū: narrationē: diuisionē: cōfirmationē: & cōclusionē: qā cōfirmatiōi cōiungūt confutationē: sed a diuisione separāt cōfirmationē. Alii sex. i. exordium: narrationē: diuisionē: cōfirmationē: cōfutationē: & cōclusionē: & hæc opinio uulgatior ē. Alii septē: nā his oibus partibus addiderūt digressionē: ut orationē exornemus: aut augeamus atēq; poramus. Aliter ab aliis: ab aliis plures: ab aliis pauciores: ut modo dicebā. Iubent: Nūc partes orationis ostēdit: & quæ pcepta i una quaq; pte ipsi rhetores tradiderūt. Beniuelū: hæc partes sūt exordii: beniuelū: docilitas: & attētio. Narratiōis ptes sūt tres: ut breuis: ut uerisilis: ut disticta sit. Post autē diuidere: qā diuisio duas ptes habet: enumerationē: uidelicet & expositionē. Enumeratio: q cōtineri nō debet plus q tribus pibus. & expositio quā res de qbus dicturi sumus breuiter exponimus & absolute. Proponere: quā ostēdimus qd nobis cōueniat cū aduersariis: aut qd i cōtrouersia nobis relicū sit. Tū. i. post has quinque ptes. Perorationē. i. finē orationis. Nā porare ē finē orationi iponere: & nihil itere: iter porationē: & cōclusionē. Alii iubēt: secūdū eos: q dicunt se pte eē orationis partes. Digredi: digressionē fieri. Ornādi: tūc qum ea: quæ p omnē orationē dixerimus: exēplis ornare uoluerimus. Deinde: & ubi p digressionē ornauerimus: & amplificauerimus: cōtinuo deinde inferat cōclusio. Cōcludere: efficiēdo id qd itēdimus. Perorare: hoc ē finē imponere. Neq; hæc quidē: paucis uerbis oia quæ ad artē rhetoricā ptinet pcepta cōplexus est: si cut uidistis: Antonius. Nūc autē ostēdit: qd ab initio instituerat: hæc apte quidē distributa eē a rhetoribus illis græcis: nō tamē perite satis: q ea ordinē quēdā pbatū magis habēt: q utilitatē necessariam. Nec hoc reprehēdo: q uidelicet hæc pcepta rhetores græci iuenerint: & inuēta distinxerint. Concinne. i. apte disposita: ut pmo quidē materiā posuerint: postea in gñā diuiserint: deinde i ptes integrantes: deinde instrumētū mēbra pposuerint laudādū ē. Sed tamē: sēsus ē: cōgrue quēdē distribuerūt græci rhetores: sed iperite: qd necessario cōtigit oibus: q a ueritate discedūt. nā ut iperite faciāt necesse ē. Quæ enim: Hic pbat græcorū rhetorū distributionē magis cōgruā fuisse: q uerā. Quæ enī Vere inq; impite distribuere. nā quæ dicūt exordiorū & narrationū ppam eē: ea ego totius oratiōis sua eē cōfirmauerim. Neq; enim in pncipio solū auditorē: beniuelū: docilē: attentū reddere uolo: sed i oratione uniuersa. Nam ego: Quomodo inq; beniuelū mihi facere auditorē potero: anteq; qcq; dixerimus de causa: quā suscepimus: quā enī nō audierint: nō possūt se nobis beniuelos p̄stare.

In cursu. i. p̄cessu orationis. Inaudita: quod in pncipio est: quum nihil ab oratore dictum fuerit.

faciūt q̄si mēbra eloquētia: iuenerē qd dicas: inuēta disponere: deinde ornare uerbis: post memoriā mādare: tū ad extremū agere & pnūciare rē sane nō recōditā. Quis enī hoc nō sua sponte uideret: neminē posse dicere: nisi & qd diceret: & qbus uerbis: & quo ordine diceret: hēret & ea meminisset: atq; hæc ego nō reprehēdo: sed añ oculos posita eē dico: ut eas itē qtuor: qnq; sexue ptes: uel etiā septē: qm aliter ab aliis digerūt: i q̄s ē ab his oīs oratio distributa. Iubēt. n. exordiri: ita ut eū q audiat: beniuelū nobis faciamus & docilē: & attētū: deinde rē narrare: ita ut uerisimilis narratio sit: ut apta: ut breuis: post autē diuidere causā: aut pponere: nrā cōfirmare argumentis: ac rōnibus: deinde cōtraria refutare: tū autē alii cōclusionē orationis: & q̄si porationē collocāt: alii iubēt: anteq; porare: ornādi aut augēdi cā digredi: deinde cōcludere ac porare. Neq; hæc quēdē reprehēdo: sūt. n. cōcine distributa: sed tñ id qd necesse fuit hoibus exptibus ueritatis nō perite. Quæ enim pcepta principiorū & narrationū esse uoluerūt: ea in totis orationibus sunt cōseruanda. nam ego mihi beniuelū iudicē facilius facere possū in cursu orationis: q̄ quum omnia sūt iaudita:

Docile: docilitate etiā dico melius fieri posse: quum causā aperuerō. Nā docilis ē ille q̄ aptus est do-
 ceri. i. q̄ causā intelligere coeperit. Polliceor. s. anteq̄ aliqd sit auditū. Quum doceo: aperiēdo eā p̄
 diuisione. Explano: demonstrādo causā p̄ expositionē. Attētū uero: sed attētionē comparare de-
 bemus ab aduersariis: nō p̄ exordiū solū: sed p̄ uniuersā orationē. Tota actione. i. tota p̄nūciatio-
 ne: quis actio magis ad gestū corporis ptineat. Actione: demonstrādo argumēta nostra. i. in cōfir-
 mādis argumētis nostris: & aduersarioꝝ refellēdis. Excitādis: cōmouēdis ad audiēdū. Nō p̄ma

docile autē nō quum polliceor me demonstraturū: sed tū
 quum doceo: & explano: attentū uero credo tota actione
 excitādis mētibus iudicum: nō p̄ma nūciatione efficere
 possumus. Iā uero narrationē q̄ iubēt uerisimilē esse: &
 apertā: & breuē: recte nos admonēt: q̄ aut hęc narratio-
 nis magis putāt eē pp̄ria: q̄ totius orationis: ualde mi-
 hi uidētur errare omnino: qū ī hoc oīs est error: q̄ existi-
 māt artificiiū eē hoc quoddā nō dissimile ceteroꝝ: cuius
 modi d̄ ipso iure ciuili hesternō die Crassus cōponi pos-
 se dicebat: ut genera rerū primū exponerēt: in quo uiti-
 um ē: si genus ullū pr̄termittatur: deinde singuloꝝ ge-
 nerū partes: in quo & deesse aliquā partem: & superare
 mendosū est: tum uerboꝝ omniū diffinitiones: ī q̄bus
 neq; abesse quicq̄ decet: neq; redundare: sed hoc si ī iu-
 re ciuili: si etiā in paruis: aut mediocribus rebus docto-
 res assequi possūt: nō idē sētio tanta hac in re: tāq; im-
 mēsa posse fieri. Sin autē qui arbitrant: deducendi sunt

nūciatione. i. nō p̄ma p̄n-
 cipiū ostēsiōne. Iā uero: ha-
 cenus ostendit iperite græ-
 cos illos artis sc̄ptores fecif-
 se: quātū ptinet ad exordiū
 q̄ hęc pp̄tates non magis
 sūt exordii: q̄ totius orōnis:
 nūc illd̄ idē ostēdere aggre-
 dit: de pp̄tatis narratione
 nis: q̄ sūt breuitas: uerisimilitu-
 do: & diluciditas: & ita tenē-
 dū ē uniuersā orationē de-
 bere: & breuē: & uerisimilē:
 & dilucidā esse. Qui? pro
 quō. q. d. nulla hac rōne du-
 cti fecerūt. Quum ī hoc oīs
 ē error: sētus ē: liccirco īquit
 rhetores græcoꝝ fallunt: q̄
 hęc dicēdi rōem: siue facul-
 tatē certis q̄busdā: ac diffini-
 tis ḡnibus: & partibus: sicut
 ceteras artes cōprehēdi ar-
 bitrant: qd̄ lōge secus ē. Nā
 oratoris officiiū multo lati-
 us patet: q̄ q̄ dispositis disti-
 ctisq; q̄busdā q̄li membris

corpus unū efficiat: ut uer. g. Aliæ qdē artes certis q̄busdā ḡnibus & partibus cōtinētur: qd̄ de arte
 rhetorica dici nō pōt. Nā illa oēs alias p̄stat artes: & cōprehēdit: sicut Cicero dicit: Gramatica distri-
 buit ī certa ac diffinita quādā ḡnā. Nā eius q̄tuor sūt ḡnā: littera: syllaba: dictio: & oratio. Līræ rur-
 sus qnq; ptes: aliæ uocales: aliæ semiuocales: aliæ cōsonātes: aliæ mutæ: aliæ liq̄dæ. Syllabaz; aliæ
 sūt unius līræ: aliæ duarū: aliæ triū: aliæ plurimū cōprehēsiō. Dictionū partes sūt: nomē: uerbū: par-
 ticipiū: & p̄nomē: & raeliq̄. Orationū uero: aliæ p̄fectæ: aliæ imp̄fectæ: aliæ cōgruæ: aliæ incōgruæ
 & tam generū: q̄ partiū descriptiones: atq; diffinitiones sūt faciendæ: qd̄ ī ceteris oībus artibus fieri
 posse repies: sed nō ita in arte rhetorica: & hoc ē qd̄ dixit sup̄ius Antonius nō artē eē: sed semiplenā
 & oēs artes cōplecteret amplitudie suæ: q̄ magna sit: & late pateat. In hoc: uidelicet ī hac facultate
 rhetorica, Ceteroꝝ. s. artificioꝝ. Dissimile. s. artificio gramaticæ: dialecticæ: astrologiæ: musicæ
 arithmeticæ: astronomiæ: & sic de ceteris huiusmodi. Cuiusmodi: sicut sup̄ius. Nā qū Crassus di-
 ceret ius ciuile oratori necessariū eē: idq; pbare uellet facillimū eē: dixit corpus oē iuris ciuilis pau-
 cis ḡnibus posse cōprehēdi: q̄ tria sūt tm̄. s. ius naturale: ius lege: & ius cōsuetudie. Deinde singuloꝝ
 generū ptes. s. religio: pietas: gr̄a: uindicatio: & obseruātia. & ueritas. Ius cōsuetudie: pactū: par: & iu-
 dicatū. Ius lege: & eaz; partiū diffinitioes: nā tot ptes sūt: quot leges iuriscōsulti exadificauerūt. In
 quo: uidelicet ī exponēdis ḡnibus rez. Vitiū ē si genus ullū p̄termittat: oīs diuisiō generū debet eē
 plena: ut nullū oīno relinquat. Medosū: q̄a sicut ḡnā ponēda sūt oīa: ita & generū ptes. Tum uer-
 boꝝ oīum diffinitiones: In diffinitione cauēdū ē: neq; p̄tereat: qd̄ ab aliis separat diffinitū: quæ sūt
 generū: & differētiæ: q̄bus positis qcqd̄ accesserit sup̄flūū erit: ergo ī descriptione rez; pp̄tetas circū-
 scribatur. Diffinitiones: generū & partiū. Sed si hoc inquit fieri potest in disputatiōe
 iuris ciuilis: ut ipsius quoddā quasi artificiiū fiat: & si hoc idē in ceteris artibus fieri potest: in paruis:
 ut in gr̄matica: in mediocribus: ut arithmetica: nō hoc idem censeo posse fieri in hac arte rhetori-
 ca. Iam dignior: quia pr̄stat ceteris omnibus. Et maior: quia omnes artes complectitur. Hoc:
 uidelicet ut artificiiū quoddā fiat ex generibus: & partibus generū distinctis: ac dispositis. Tanta
 re. s. magnitudine: qua omnibus pr̄stat. Immensa: latitudine: q̄ oēs cōplectatur. Sin autem: sen-
 sus est: Artē rhetoricā certis generibus: ac partibus cōprehēdi posse ego nō arbitror: his autē q̄ ar-
 bitratur: satisfaciēt græci doctores: si modo eloquētiæ p̄ceptores adhibēdi sūt: qd̄ ego nō cōcedo

Ad eos. f. rhetores græcos: q̄ hæc tradūt p̄cepta. Oīa iam explicata. i. explanata. Perpolitā. i. p̄fecta: trāslatio a fabris. Sūt enim innumerabiles: apud græcos hos: q̄ se rhetores p̄fiterentur: multi sūt libri: nec obscuri: ut Hermagoras: Hermogenes: Lyfias: & cōp̄lures alii: q̄ de arte rhetorica scripserūt. Nō abditū: q̄ p̄ se clari sūt. Neq̄ obscuri. i. neq̄ p̄plexi: atq̄ difficiles. Sed uideant: Sed nō mihi uidētur adhibēdi eloquētiæ rhetores huiusmodi: q̄ aliud ē qd̄ ipsi p̄cipiūt: & aliud qd̄ cōuenit oratoribus. Ludendū: Quia græci rhetores ludere potius q̄ certare docēt: & ē trāslatio a ty-

ronibus: q̄ p̄ludiis q̄busdā se exercēt: anteq̄ ad uerū p̄lium descendāt. Arma: eloquētiæ. Ad ludendū: more declamādi: sicut ī schola fit.

Arma: nā arma sūt cuiuslibet rei instrumēta: ut Virg. ī georgicis: Dicendū & quæ sint duris agrestibus arma.

Pugna: in acie: ubi non simulata pugna: sed uera exercet. Ludus: in cāpo martio: ubi p̄æludia fiebāt pugnæ. Facies: aspectus: quia facies ē ingenitus cuiuslibet rei aspectus. Aliud: q̄ horridus aspectus pugnæ aliud requirit. f. magnanimitatē.

Ludus: aptitudinē: & agilitatē quandā corporis: & perficit in trāslatione: ut ostēdat pugnandū quodāmodo eē

oratori: qum ad causā dicendā uenerit: siue defēdat: siue accuset. Cāpus: q̄ in cāpo martio p̄æludia quādā fiebāt: in quibus imago quādā erat ueri certaminis. Attamē: Diceret aliq̄s: nōnē dimicādī peritia p̄dest: p̄dest quidē: sed ita: si magnitudinē quādā animi adhibuerit. Ludrica armorū: i. dimicādī pitia. Gladiator: q̄ singulari certamine dimicat. Militi: q̄ cū hostibus pugnat. Acer: i. acris & uehemēs. Præsens: firmus ac stabilis. Acutus: p̄spicax in cognoscēdis his: q̄ cliētibus suis p̄sūt. Versutus: in inueniēdis rebus: quæ aduersariis suis noceāt: & illud quidē ē p̄spicacitatis ingenii: hoc uero calliditatis. Versutus dicit: cuius mēs crebro uertit ad maliciā. Inuictos uiros. f. oratores inuictos in hac arte dicēdi. Efficat: reddit. Nō difficilius: q̄ p̄dest: ut dixit: multis ars dimicādī: sicut oratori artificii dicēdi: sed nō in eo ponēda sūt omnia.

Q. VARE EGO TIBI: Hoc ē secūdū caput huius tractatus: ubi docet: q̄ sint ad oratoria studia ad mittēdi. Et q̄ ī optimis oratoribus excellāt: nō solū diligētī imitatioe: sed et frequētī exercitatioe p̄lequēdū. Ita inq̄t Antonius: quādo qd̄ de instituēdo oratore dicturi sumus: p̄mo mihi cōsiderādū uidet: qd̄ ualeat: nunqd̄ ad eā p̄stantiā uenire possit: neq̄. n. de mediocri: aut humili loq̄mur: sed d̄ excellētī: & p̄stātī. Quare: q̄nquidē nō mihi uidētur oīa: q̄ p̄p̄a sūt oratoris ī his cōsistere: q̄ uulgo dicūtur: dicā ego qd̄ de oratore sentiā. Instituā. i. sic incipiā fingere oratorē. Quid efficere possit. i. quantū ualeat. Ante: uidelicet q̄ ad hāc facultatē admittēdū eē censēā. Si enim: Et incipit ostēdere: q̄bus modis periculū faciat eius: quē ad facultatē admittēdū iudicabit. Mihi: sup̄uacuū ē: & nihil si gnificationis habet: ut idē Cicero in alio loco: q̄ mihi accubatis. Tinctus: imbutus: & mediocriter eruditus. Audierit: a p̄æceptoribus. Legerit: p̄ se ipse ex libris. Ista ipsa p̄æcepta: quæ uulgo tradūtur a rhetoribus græcis: quæ paulo ante dixit de materia oratoris: d̄ duplici forma: & ceteris huiusmodi. Quid deceat. i. qd̄ decēs sit & q̄ idoneus sit. Voce: Quæ in tres partes diuidit: in magnitudinē: firmitudinē: & mollitudinē. i. an magnā: firmā: & p̄ cōmodo suo uariabilē habeat uocē.

Quid uiribus: Declarat: uidelicet qd̄ sp̄. i. tētabo an firmis: & bonis lateribus sit ad p̄nunciādū. Quid lingua. i. an uolubilē: & expeditā habeat linguā. Si itelligā: si oīa uidebūtur inesse adolescētī: quæ ad sumū oratorē p̄uehāt: tantū oratori optimo tribuo: ut ip̄sū nō solū adhortari: sed etiā obsecrare nō dubitē. Elaboret. f. in studiis eloquētiæ. Si uir quoq̄ bonus: Si nō solū ad hanc facultatem p̄discēdā natus erit: uerū etiā uir bonus fuerit. h. d. quia eloquētiā sine sapientia p̄dest nunq̄: obest uero sæpe: quod etiam Quintilianus sentit: qum diffinit oratorē. orator est uir bonus dicēdi peritus. Nam uniuersa ciuitas: ut Hesiodus ait: Sæpe malum hominem sentit. pari ratione bono uiro uniuersa ciuitas fruitur: sed si mihi non dederit spem posse ad summum oratorem peruenire non ualde eam sollicitabo: sed ad arbitrium suum dimittam: uelit an nolit eloquentiam sequi.

Sin ipar: si uidebit nō posse adæq̄re sūmū oratorē. Mediocris: ut mediocriter eloq̄ntia ualeat. Molestus. i. nō magnopē fatigabo: aut sollicitabo eū: uel adhortatōe: uel p̄ce. Sin plane: sed si oīo iēptus erit ad hęc studia eloq̄ntiæ: ut nullā partē nec corpis hēat: nec īgeniū: ul' p̄xiguū admodū ip̄ sū nō solū dehortabor: sed etiā deterrebo: ut ad aliud se trāsferat. Abhorrebit. i. manifeste alienus erit. Absurdus: absonus. Cōtineat. f. ab eloq̄ntiā. Aliud trāsferat studiū: cui magis uideat' eē ido neus. Nā neq; & reddit rationē: cur p̄mū qdē adhortabit': secūdū nō ualde sollicitabit: postremū

m̄hi uidebit': obsecrabo: tātū ego ī excellēte oratore: & eodē uiro pono eē ornamēti uniuersæ ciuitati. Sin ui debit' impar: & qū omnia sūmā fecerit: tamē & medio cris orator eē uēturus: p̄mittam ipsi qd uelit molestus magnopere nō ero. Sin plane adhorrebit: & erit absur dus ut se cōtineat: aut ad aliud studiū trāsferat: admo nebo: nā neq; is q̄ optime pōt: deferendus ē ullo modo a cohortatiōe nostra: neq; is q̄ aliqd potest: deterrēdus: qd' alterū diuinitatis m̄hi cuiusdā uidet': alterū uel nō facere: quod nō optime possis: uel facere: quod nō pes sime facias humanitatis: tertiū uero illud: clamare con tra q̄ deceat: & q̄ possit: hoīs ē: ut tu Catulle: de quodā clamatore dixisti: stulticiæ suæ q̄ plurimos testes præco nio domestico colligentis. De hoc igit': q̄ erit talis ut co hortandus: adiuuandusq; sit: ita loquamur: ut ei trada mus ea duntaxat: q̄ nos usus docuit: ut nobis ducibus ueniat eo: quo sine duce ipsi puenimus: quoniā melio ra docere non possumus. Atq; ut a familiari nostro ex ordiar: hūc ego Catulle Sulpitiū: p̄mū in causa puula adolefcētulū audiui: uoce: & forma: & motu corpis: & reliquis rebus aptū ad hoc munus: de quo q̄rimus: ora tione autem celeri: & cōcitata: quod erat īgeniū: sed uer bis exferuescētibus & paulo nimiū redūdātibus: quod erat ætatis: nō sū asp̄natus: uolo enī se efferat ī adolefcē te fæcūditas. Nā facilius sicut ī uitibus reuocāt' ea q̄ sese

uero oīno alienabit. Opti me. f. eloq̄ntiā cōseq. De serēdus: non debemus eū si ne adhortatione unq̄ relin q̄re. Neq; is: q̄ mediocris orator euadere posse uidet'

Deterrēdus: remouēdus: ēt si ī hac arte optiē nō uale at. Quod. f. euadere opti mū oratorē. Alteq; uideli cet nō facere: qd' non possit optime facere: ul' facere: qd' non possit. Alteq; ut q̄ me diocris facultatis est ad elo q̄ntiā. Tertiū: uidelicet iē ptū oīno nihilominus studi is eloq̄ntiæ īsistere: nihil ali ud facere uidet': q̄ q̄ tu o ca tulle aliqñ de quodā decla matore dixisti: q̄ erat iēptus

Deceat: cōueniat. Quā possit. i. supra uires suas.

Præconio: domestico: f. sū ē: Absurdū & alienū ab elo q̄ntiā hominē uelle tñ elo q̄ntiæ studiis operā dare: nihil ē aliud q̄ clamādo ine ptia suæ arbitros facer': quē admodū p̄co tuba strepens pplm colligere solet. ī quo etiā cōparat horridū clamo rē oratoris tubæ strepētū p̄ conis. Nā qū uoluerit clama re: testes oēs iēptiæ suæ faci et: q̄ ad eū clamātē cōcurrēt Colligētis p̄conio. i. uoce.

Nā quē admodū p̄co tuba populū colligit: ita ipse qū ī foro iēptus sit: tñ clamare uelit: oēs cōcurre re facit: & multos q̄ iēptiæ suæ ignari erāt: testes facit. De quodā declamatore: Nam Catullus luse rat ī quēdā declamatore: ad quē oēs cōcurrerāt: nō audiēdū: sed ludificādū cā. De hoc igit': Nūc di cit: postq̄ delegerimus eū: q̄ ad eloq̄ntiā idoneus fuerit: reliquū erit: ut ea ipsi tradere uelimus quæ nos usu & exercitatiōe cōsecuti sumus. Neq; n. meliora habemus p̄cæpta: q̄bus ipsū istituere possi mus: q̄ uelit puenire ad sūmā eloq̄ntiā. Talis. i. q̄ natus erit ad eloq̄ntiā. Quæ nos usus docuit: ī ea q̄ nos usu & exercitatione didicimus. Eo. i. ad eā dicēdi facultatē. Ipsi. f. ego & tu o Crasse. Atq; ut: & icipit p̄ similitudinē ostēdere: q̄lis eē debeat: q̄ ad eloq̄ntiā adhorret. Atq; ut. i. d' familia ris n̄ri Sulpitiū exēplo sūmā dicēdi p̄ncipiū: q̄lis eē debeat: q̄ ad oratoriā facultatē admittit. Hunc: demōstratiue dixit. In causa paruula. i. exigua: & exili: & facili. Voce. f. canora: firma: magna: & uerfatili: & clara. Forma: uultus: habitus: & oris. Motu corporis. i. gestu. In reliq; uidelicet ī spū & lingua: ut firmis lateribus: & uolubili lingua eēt. Celeri: ueloci & agitata. Ingeniū: naturæ suæ Exferuescētibus. i. erūpētibus. Redūdātibus. i. supabūdātibus: & ē trāslatio a fonte scaturiēte: & erūpēte. Aetatis: nā adolefcētia cōcedit' luxuriæ qdā orationis. Quod. f. hāc uim & uehementiā: copiā: & ubertatē dicēdi. Nō sū asp̄natus: lip̄tote ē. i. libēter admisi. Efferat. i. se effudat. Fæcūdi tas. i. copia dicēdi. Nā facilius sicut iuitibus: Pulcherrima similitudo. Sicut lasciuētis uitis facilius est p̄p̄inos rep̄mere: q̄ ī uite deficiēte nouā uirgulā excitare: ita ē etiā oratoris facilius lasciuētis ora'

tionē refrænare: q̄ lāguescēti nō nihil addere. Nimiū p̄fuderūt. i. nimiū p̄fusa sūt. Nā Pāpini: qum nimis luxuriauerint: rep̄mi possūt falce. Quā si nihil ualet. i. si lāguescat. Excitatur: p̄sistit i trāllatione. i. ex aliis excitatur. i. ex uitibus iutilibus. Noua farmēta. i. tenellā: & noua uirgula pululantes ex uite: quas q̄ excideris periculū ē: ne uites intereāt. Cultura: satiōe: uinitoris opa & industria. Excitatur: suscitatur. Cultura: isitione: qa nō tā facile ē iserere uites. Noua farmēta. i. nouos surculos. Ita uolo: pari rōne de oratore: si i eo supflua oratio fuerit: facile erit rep̄mere. si uero defuerit orō: nō tā facile erit exci-

tare. Amputē: abscindam

Nō enim: R. eddit rōnem cur uelit in adolēscēte aliqd supabundare: qd̄ amputari possit. q̄q̄d enim cito maturefcit: breuiter succū amittit: & unū seq̄tur ex altero: & i trāllatione p̄sistit. Significat autē moderatā i adolēscēte orationem cito euaneſcere. Vidi docilē. i. doceri aptū: & idoneū. Indolē. i. uidi statim uirtutis imaginē quā ipso aspectu dignoscit. Indoles enim ē spēs futuræ p̄bitatis. Eum. f. Sulpitiū perdere tempus. f. in schola declamator. Cohortatus Sed eū admonui: ut sibi forum p̄ schola deligeret: ubi causas ageret. Ludū: scholā. Nam magister ludi dicit magister scholæ. i. schola. n. q̄si ludi exercentur. Magistrū. f. oratorē quēpiā: & p̄sistit i similitudine: sicut scholastico ludus: ita oratori fo-

rū sit q̄si studiū. Me qd̄ si: Et etiā admonerē si mihi obsequerē: ut præ cæteris deligeret. L. Crassū: q̄ disputatiōi itererat. Sed audiret. i. si qd̄ obrēparet mihi: & ē honestus dicēdi modus. Quod f. cōsiliū meū. Ita sese factus. i. nec ipse quidē tardus fuit ad parēdū p̄ceptis meis. Arripuit. i. rap̄tim accipit: & sine mora. Ita: quēadmodū p̄cæperā. Atq; etiā: Et p̄ter q̄ q̄ ipsi. L. Crassus quasi magistrū p̄ponebā: me quoq; p̄missi magistrū fore: si ita uideret. Gratia. i. causa mei erga illū fauoris. Me quoq; i. nō solū magistrū habiturū cē. L. Crassū: sed me quoq; si ita uideret. Vix ānus intercesserat: Et nihil mea me scellit opinio: nā uix anni spatiū p̄terierat: qū hic ausus ē accusare. C. Norbanū me defendēte illū. Accusauit. f. repetūdarū. Nō ē credibile: credi nō pōt: quāta mihi differētia uisa fuerit iter Sulpitiū qualis erat: qū adhortatus sū illū: & q̄ postea fuit: qum aduersus. C. Norbanū causā diceret. Nam idē eē nō uidebat. Interesse. i. differre. Qui tum. f. tēpore adhortationis meæ. Anno ante. f. accusationē Norbani: ac si diceret multo excellētior: multoq; præclarior. Omino: sensus ē: ualde natus erat: ut assequerē Crassi excellentē dicēdi rationē. Magnificū: dignitate. Præclarū: excellētia. Sed ad ea: Natura quidē plurimū ualet: sed ipsa p̄ se infirma ē: nisi studiū: & industria adhibeatur. Sed ea. f. natura. Sensus ē: natura tācti erat egregia in Sulpitio: tamē nō potuisset omnia efficere ad consequendū illud genus Crassi: nisi studiū: & industriā ad illud adhibuisset. Eodē: est aduerbiū. i. in id genus: studio & uolūtate incidisset: nisi dicēdi cōsuetudinē adhibuisset. Tota mēte. i. omni dispositione: atq; uolūtate Crassum sibi p̄poneret quē imitaret. Ergo hoc: A superiori infert: quando quidē iquit tantū ualet imitatio: sicut exēplo Sulpitii oī dimus: ergo hoc sit primū in p̄ceptis meis: ut excellētes uiros ipsi p̄ponamus: quos sequat & imitetur egregie: & quēadmodum demōstramus hanc uia suscipiendā esse: ut quicqd̄ egregiū uidebit in eo quē imitabitur: id studeat diligētissime assequi. Nō enim omnia imitari debemus: quā i eo sunt quia poterit etiā in eo aliquid inesse uitii: sed tantūmodo quæ optima sūt: & excellētia. Demōstramus. f. qualis eē debeat is quē imitemur. Excellēt. i. præstabūt: & præclara erunt. Tum accedat. i. qum ea cognouerit: quæ in oratore uidebūt eē p̄stantiora: ad quæ tota mēte ferret: uelim ipsū diligētissimā adhibere exercitationē: ut quē imitat exp̄mere possit & rep̄itare. Accedat: adiciatur.

nimiū p̄fuderūt: q̄ si nihil ualet materies: noua farmēta cultura excitatur ita uolo eē i adolēscēte unde aliqd amputē. nō. n. pōt i eo esse succus diuturnus: qd̄ nimis celeriter est maturitatē assecutū. Vidi statim docilē uidi indolē: neq; dimisi tēpus & eū sū cohortatus: ut forum sibi ludū putaret eē ad dicēdū: magistrū autē quē uellet: eligeret: me quidē nō: sed audiret. L. Crassum: qd̄ iste arripuit: & ita sese factus cōfirmavit: atq; etiā addidit gratiā. f. causa: me quoq; magistrū sibi futurū. Vix ānus intercesserat ab hoc sermone cohortationis meæ: qū iste accusauit. C. Norbanū defendēte me: nō ē credibile: qd̄ itereffe mihi sit uisū iter eū q̄ tū erat: & q̄ anno ante fuerat: oīno i illud genus eū Crassi magnificū: atq; præclarū natura ipsa ducebat: sed ea nō satis p̄ficere potuisset: nisi eodē studio: atq; imitatiōe icœpisset: atq; ita dicere cōsueffet: ut tota mēte Crassū atq; oī aīo intueret. Ergo hoc sit p̄mum i p̄ceptis meis: ut demōstremus quē imitemur: atq; ita: ut q̄ maxime excellāt: in eo: quē imitabimur: ea diligētissime p̄sequamur. Tum accedat

Qua illū effingat atq; exprimat. i. formet: & repñtet. Ita nō ut multos: Ostēdit modū imitandi: sensus ē: Volo inqt ubi cognouerit: quæ in oratore pñtatissima sūt: quæ imitāda suscipit: tūc adhibeat exercitacionē tātā: ut formare: ac repñtare possit: quē imitat: nō tamē exēplo eorū duci: q; adeo studiosi sūt imitādi eos: quos sibi pposuerint: ut nō solū quæ in his pñclara sūt: uerū etiā q; facilia sūt & uitiosa imitāda cēsuerint: quorū alterū uulgare: alterū nō pbandū. Insignia: magna: & notabilia Insigne nō solū de uirtute: sed etiā de uitiiis. Oē enim qd excellit: siue illud uitiiū: siue uirtus fuerit: isti

exercitatio: qua illū: quē elegerit: imitādo effingat: atq; ita exprimat: nō ut multos imitatores saepe cognoui: qui aut ea q; facilia sūt: aut etiā illa q; insignia ac pene uitiosa cōsectētur imitādo. Nihil est facilius: q; amictū imitari alicuius: aut statū: aut motū: si uero etiā uitiose aliqd ē id sumere: & i eo uitiosū eē: nō magnū ē: ut ille q; nunc etiam amissa uoce: furit in rep. Fufius: neruos i dicēdo C. Fimbriæ quos tñ habuit: ille nō assequit: oris prauitate: & uerborū latitudinē imitatur. Sed tñ ille nec deligere sciuit cuius potissimū similis eēt: & i eo ipso quē delegerat: imitari etiā uitia uoluit. Qui aut faciet: ut oportet: pñmū uigilet necesse ē i deligēdo: deide quē pbauerit i eo q; maxie excellēt: ea diligentissime psequat. Quid. n. cāx seletis eē cur ætates extulerint singula: singula ppe gñā dicēdi: qd nō tā facile in nr̄is orationibus possumus iudicare: q; scripta ex qbus iudiciū fieri possit: nō multa sane reliquerunt: q; i gr̄cis: ex quorū sc̄ptis cuiusq; ætatis: quæ dicēdi rō: uolūtasq; fuerit: itelligi pōt. Antiquissimi fere sūt: quorū qdem scripta cōitent Pericles

hoc quantū ad ea quæ facilia sūt. In eo. s. quē imitari cōstituis. Vitiosum: natura enim homines ad uitia pcliues sūt: utrūq; ergo uitare debemus. Ut ille Fufius: Et exēplum ponit cuiusdā Fufii: q; qū sibi. C. fimbriā imitādū pposuisset: q; i illo uituperāda erāt diligentissime assecutus ē: uirtutē uero oīno prætermisit. Amissa: ppter ætatē: qū senex eēt: & uocē pene amisisset. Furit: dicēdo de rep. in oratione sua. Quos tamē: & quis insaniat: nō tñ assequitur neruos. C. Fimbriæ i dicēdo. Neruos: uim & uirtutē orationis in dicēdo. Oris prauitatē. i. pueritatē: & deformitatē. Nam q; Fimbria i citator erat in dicēdo: necesse erat ut richū oris deformaret: qd fieri solet ab his qui incitatores sūt. Et uerborū latitudinē. i. hiantia uerba: & lōgo ambitu pñciata. Sed tamē: Hic dupliciter errauit & q; nō delegit optimū: & q; in eo quē delegit: uitia potius q; uirtutes ē assecutus. optimus ē ille in quo nihil oīno insit uitii. In eo. s. Fimbria: si nō delegit optimū: at saltem omisissis uitiiis: q; i eo probāda erāt: imitatus eēt. Qui aut: Cōcludit ergo: ne i alterū horū uitiorū: aut i utrūq; icidmus. s. & facilia: & uitiosa. Primū qdē dabit operā: ut optimū deligat. q; si optimū delegerit: nō poterit face re quæ pbāda nō sūt: sed tamē si quē sibi pposuerit: i quo sit aliqd uitii: imitet uirtutes eius tñ. Vigilet. i. diligēs sit. Excellēt: præstabūt. Deligēdo. s. optimū oratorē. Quid enim: Hic Antonius: siue Cicero in psona Antonii: auctoritate maiorū pbat pponendū esse quendā in dicēdo pbatissimū: quē imitemur. Dicit enim hoc idē factitasse oratores illos ueteres: ut imitarētur quēpiā: q; siqs eorū scripta diligentius cōsideret: id eos omni ætate seruasse repiet. Extulerint: ediderint: puxerint ut Virg. Extulit hæc detios: marios: magnosq; camillos. Aetates: Alii diffiniūt numero cetū annorū: alii triginta tantūmodo: quāto tpe cursū suū Saturnus pagit. Quod nō tā id ita fuisse: uidelicet ætates oēs sua quāq; dicēdi genera habuisse: possumus facilius in gr̄cis cognoscere: q; i latinis: propterea q; gr̄corū multi libri sūt: nostrorū autē pauci admodū ne nullos dicā. Cuiusq; ætatis: a tēpore Crassi itelligit. Ex quorū scriptis: Ex scriptis gr̄corū itelligi pōt: q; dicēdi modus placuerit: & quo quæq; ætas dicēdi genere delectata sit. Ex scriptis: q; plurima usq; ad hāc ætatē pmanēt. Quæ dicēdi uoluptas. i. q; dicēdi modus cuiq; placuerit. Pericles: Qui & orator insignis: & philosophus: & dux inclytus atheniēsū fuit: quorū rep. quadraginta annis mira prudentia rexit.

gne appellat: ut Virg. Scilicet ante alias amor ē i signis equarū: Nihil ē facilius: & qū duo pposuerit uitāda in imitatione: unū ē: ne facilia deligamus: altez ne uitiosa. Demōstrat facilia pñmū: deinde uitiosa: & more optimi pceptoris Cicero pponit pmo quidē qd faciendū deinde qd nō faciendū. Facilius: Siquis delegerit sibi imitādum oratorē pñtatissimū: & imitabit eius habitū: nihil magnū erit. hoc enim facillime faciet: ut q̄lis erit habitus: talē & ipse hñe possit. Amictū. i. cultū corporis: ut palā ab humeris pedētē usq; ad talos hēat. Statū: quō steterit in pñciādo eodem modo stare studeas. Aut motū: uidelicet gestum corporis: quo gestu corporis usus fuerit i pñciādo: eo tu quoq; utaris: quæ oīa sūt facillima: sed i aliis quæ sūt pbabiliora. Si uero: &

Alcibiades: in quo natura uidet experta qd efficere possit: ut Aemilius pbus dicit. Namq; imperator fuit: & terra & mari sumus: atq; in p̄mis disertus: cuius tāta erat cōmēdatio oris ac oratōis: ut nemo ei dicēdo posset resistere. fuit autē educatus i domo Periclis patruī sui: sicut testat Iustinus: eruditus uero a Socrate. Thucydides: hic nō orator solū: sed historiæ sc̄ptor clarissimus euasit. Subtilis: disputādo. Acuti: inueniēdo. Breues: qbus nihil supest. Abūdātes: qbus nihil deesset. Thucydides: nā de Thucydide supius dixit: q uerba p̄pmodū sniis adæquit. Nā hi oēs uno ferme gñe delēctati sūt. Nō potuisset

ecce quō nūc quasi isert: qd supius dixerat: semp imitationē fuisse apud illos uetustissimos: nō potuissent oēs unū dicēdi genus consequi: nisi habuisset quēpiam unū quē imitati essent: & ideo factū ē: ut oēs idē genus haberent. Critias: Theramenes Lysias: hi oēs demagogi fere atheniēses: hoc ē q populū quocūq; uellēt trahere poterant. Lysias uero mirā iocūditatis fuit orator: subtilis: atq; elegās: ut Quintil. ait: & quo nisi: si oratori factis sit dicere: quæras p̄fectus. Nōnulla Critiæ: Hi q si in alia ætate cœperūt nō nihil a charactere illo antiq̄ssimo declinare: sed tñ retinebāt illā dignitatē Periclis

De theramene: cuius pauca scripta pmanēt. Succum. i. dignitatē: & grauitatē. Filo. i. tractu orationis.

Translatio sup̄ta a filate: ut supra diximus. Cicero aliud quoddā quasi filū tuæ orationis desideramus. Ecce tibi: Tertia subsecuta est ætas: in qua Isocrates ille rhetor potissimū uiguit: qui scholam etiā Athenis celeberrimā habuisse fert: ex cuius schola præstātissimi oratores: atq; philosophi euasere. fuit enim Gorgiæ auditor: & teste Quintiliano in diuerso genere nitidus: & comptus: & palæstræ: q pugnae accōmodator: oēs dicēdi ueneres sectatus. In inuētionē facilis: honesti studiosus. In cōpositione adeo diligēs: ut cura eius rephēdatur. Tibi: uacat sicut mihi plæ: q; ut Virg. Mihi nō segnior ito. nā hic mihi nihil facit. Cuius e ludo. i. cuius ex schola. Ex equo troiano: Troianum equū dicit: quo capta ē Troia: in quo armati uiri græcorū p̄ncipes delituerūt. h. d. sicut ex equo troiano p̄ncipes euasērūt: ita etiā ex schola illius euasērūt p̄ncipes eloquētiæ. Sed eorū. s. principū eloquētiæ. In pompa. i. in turba discipulorū. In acie. i. in forēsi certamine. Alii iquit delēctati sūt eloquētia sua: qua utebātur apud discipulos. Alii qua utebātur in foro. i. in causis forēsis: ubi quasi i certamine oratores ad dicēdū prodeūt. Itaq; & multos nominat ex his: q discipuli Isocratis præstantissimi fuerūt. Theopompi. i. similes Theopōpo. Ephori. i. Ephoro similes. de Theopōpo & Ephoro Cicero in hortēsiō: Theopompū autē acris: Ephorum mitē esse cōmemorat. Naturis: ut de Theopōpo & Ephoro: qā alter acris: alter mitis erat. Volūtate: qā oēs ad idē dicēdi genus tendūt. Et inter sese: qā tenore quodā seniores semp iuniorū præceptores fuerūt. Magistri: scilicet Theopōpus: Ephorus: Philistus: Naucrates: & alii quos supra memorauit. Et ii qui se ad causas. s. Demosthenes: Lycurgus: Aeschines: Demarchus: qui i causis forēsis uersati sūt. Declarat ergo quia dixerat in acie: hoc ē in causis forēsis claruerūt. Demosthenes: atheniēsis. Lycurgus: Lacedæmonius. Et si inter se: ait etiā de his nunc: qui in pōpa claruerūt: dixit eos naturis differre: ita etiā qui in foro. i. qui in causis uersabātur dissimiles naturis fuerūt: & tamē in eodē genere uersati sunt. Virtutis. i. uehemētiæ: & dignitatis oratoriæ. Quorū q̄diu māsit imitatio: Plane nūc concludit Antonius: id qd intendebat: singulum genus dicēdi: singulis ætatibus māsisse: q unū semper sibi p̄posuerūt. Postea q; De tribus generibus dixit: quæ i totidē ætatibus fuerūt: qā unū imitabātur oēs: sed postq; hi exceßerūt: & imitatio periit: & meliores cœperūt eē: & hoc qā neminem secuti sūt: ut ex hoc p̄bet imitationē maxime p̄desse oratori. Sēsim: p̄detēti. Obscurata ē. i. absque

atq; Alcibiades: & eadē ætate Thucydides: subtiles: acuti breues: sententiis magis: q uerbis: abūdantes non potuisset accidere ut unū genus esset omnium: nisi aliquē si bi proponerent ad imitandum. Consecuti sūt hos Critias Theramenes Lysias: multa Lysia scripta sunt: nonnulla Critiæ: de Theramene audiuimus omnes etiā: tñ retinebāt illū Pericli succū: sed erāt paulo uberiore filo. Ecce tibi exortus est Isocrates magister istorū omniū cuius e ludo tanq; ex equo troiano innumeri p̄ncipes exierūt: sed eorū partī i pōpa: p̄tim i acie illustres eē uoluerunt: itaq; & illi Theopōpi: Ephori: Philisti: Naucrates: multiq; alii naturis differunt: uoluntate autē similes sūt & iter sese & magistri: & ii q se ad causas cōtulerūt: ut Demosthenes: Hyperides: Lycurgus: Aeschines: Demarchus: aliiq; cōplures: & si iter se pares nō fuerūt: tñ sūt oēs i eodē uirtutis imitādæ gñe uersati: quorū q̄diu māsit imitatio: tādiu genus illud dicēdi studiūq; uixit: postea q̄ extinctis his: oīs eorū memoria sēsim obscurata ē

Euanuit: sublata est: & oblitterata penitus. Nam p̄mo obscurior facta ē: deinde euanuit penitus. Molliora: effœminatiora. Remissiora: humiliora. Inde demochares: quē aiūt filiū fuisse sororis Demosthenis. Phalerius Demetrius: q̄ (ut Ci. i officiis ait) disputator fuit subtilis: orator parū uehemēs: dulcis t̄m: ut Theophrasti discipulū possis agnoscere. Politissimus: ornatissimus. Quæ si uolemus: Hec ē cōclusio ḡnālis: uidelicet imitatio nē sēp̄ i singlis ætatibus fuisse. Dicit enim hodie quoq; Menedemus t̄m suo dicēdi ḡnē p̄stat: ut asiatici oēs eū imitētur. Quæ. s. diuersa septa græcorū: q̄ supra memorauimus.

Perseq. i. narrando numero rare. Vt ego audiui: ut ad me delatū ē: tota asia imitat

Plarig. i. pars maxima. Hæc igit: Postq̄ pbauit imitationē seruādā eē: qd̄ uidelicet plurimū utilitatē afferre possit. q̄ ita eē pbauit exemplo græcorū: q̄ unaq; ætate semp̄ unū aliqd̄ dicēdi genus habuerūt. Igit: quādo quidē satis constat imitationē oratori eē utillimā: possumus hæc cōsequi duabus rebus. s. exercitatiōe: & scriptione. Imitatione. s. alicuius probatissimi uiri. Crebris: frequētibus: & diuturnis: & intēsis. Scribēdo: nā hoc dixerat Crassus plurimū oratori conferre: ut frequēter scribat. Quod si: & hoc loco q̄si latēter mordet Sulpitiū: q̄ negligēs sit i scribēdo. Quod si hic noster: s. Sulpitius faceret: ut nō so

& euanuit: alia q̄dā dicendi molliora: ac remissiora ḡnā uiguerūt. Inde Demochares: quē aiūt sororis filiū fuisse Demosthenis: tū Phalerius ille Demetrius oīum isto rū mea snia politissimus: aliiq; horū similes extiterunt. Quæ si uolemus usq; ad hoc tēpus p̄seq̄ itelligemus ut ēt Alabādensē illū Menedemū: & eius filiū Hierodē: ut ego audiui: tota imitet asia: sic sp̄ fuisse aliquē: cuius se similes eē uellēt. Hæc igit similitudinē q̄ imitationē assequi uolet: tū exercitatiōibus crebris: atq; magnis: tū scribendo: maxie p̄sequat: qd̄ si hic n̄ Sulpitius faceret: multo eius orō eēt pressior: i q̄ nūc iterdū: ut i herbis rustici solēt dicere: i sūma ubertate iest luxuries q̄dā: q̄ stilo depascēda est. Hic Sulpitius: Me qd̄ inqt̄ recte mones: idq; mihi gratū ē: sed ne te qd̄ Antoni multū sc̄ptitasse arbitror. Tū ille: Quasi uero inqt̄ nō ea præcipiā aliis: q̄ mihi ipsi defūt: sed t̄m ne tabulas qd̄ cōficere estimor: uerū etiā in hoc ex re familiari mea: & i illo: ex eo qd̄ dico: quantulum id quq; est: qd̄ faciam iudicari potest.

lū exercēdo: sed etiā scribēdo exerceret. Pressior. i. subtilior. nā elimaret orōem suā scribēdo: quē admodū enī scriberet: ita etiā loqueret. In qua iest luxuries: quæ nōdū satis correctā: & emēdata ē: & similitudine segetū dixit luxuries quædā. Dicit aut̄ reprimēdā eē supfluitatē orōnis: quā Sulpitius habet. Luxuries: p̄pe d̄r itēpestiua segetis abūdātia: ut Virg. Quid qd̄ ne grauidis p̄cūbat culmus aristis: Luxuriē segetū tenera depascit i herba. Vt rustici: ubi luxuries abūdāt: i segetes imittere solēt oues: ut eā depascatur: ita etiā faciēdū ē in orōne Sulpitii. Depascēda: moderāda: & depmēda.

Hic Sulpitius: Sulpitius q̄si subridēs Antoniū acriter mordet. dicit. n. recte tu qd̄ me admones ut scribā: q̄ nihil unq̄ scripseris. nā si id faceres: iusta causa eēt: cur me admoneres ad scribēdū. Sed ne multū: Antonius enim sicut apud Valeriū legiē: aiebat se nullā scripsisse orationē: ne si qd̄ p̄ori causa actū erat: qd̄ ei noceret: quē postea defensurus eēt: ut id a se dictū negare posset. Ne multū. i. nihil: uel parū: q̄a nunq̄ scripsit aliqd̄ Antonius: qd̄ quidē extet: nisi lib̄ illum de eloquēti: & diserto quē sibi nescio. quo pacto excidisse dixit.

TVMILLE: Caput tertiu: i quo docet Antonius: siue Cicero i p̄sona Antonii: multos sine cuiusdā imitationē solo naturæ studio claros euasisse. Deinde nō p̄us ad cāx dictionē pueniēdū eē: q̄ tota penitus ab oratore cā cognita sit. Sed p̄mo Antonius r̄ndet ad id qd̄ supius i fine lectōis dixerat: nec te mlū sc̄psisse arbitror: tu inqt̄ mihi ita obiicis: q̄ nihil sc̄ptitaueri: q̄si nō p̄cipiā ea aliis: q̄ mihi ipsi defūt: ac si diceret: scio me nihil sc̄psisse: sed nō p̄cipis aliis: q̄ i me sūt. Sed t̄m: quis inqt̄ ea mihi defūt: & ea ipsa nō faciā: q̄ aliis p̄cipio: q̄tū t̄m ad scribēdū attinet: plus facio q̄ aliis uidear: tabulas enī cōficio: qd̄ sine scriptione fieri nō p̄t. Tabulas autē stipulationū: & testamētōrū itellige: in quibus scriptiōnis opa cōsumitur. Verū etiā: sensus ē eiusmodi: & q̄ in tabulis cōficiēdis exerceor: & q̄ etiā in dicēdo operā cōsumo: ut r̄q; iudicari p̄t. Nā nisi tabulas cōficere res mea familiaris tāta nō esset: nisi me exercere eloquētia minus ualere. Vtrūq; .s. me & scribere tabulas: & exerceri in dicendo. In hoc. s. cōficiēdis tabulis: in quo sine dubio scriptiō cōsumitur. Ex re: quia nisi tabulas cōficere: res mea familiaris tanta nō eēt: nā ex earū scriptiōne lucrū faciebat. In illo. s. exercendo me in dicendo. Ex eo: uidelicet ex ipso genere orationis mee. Nam quantū dicendo ualeam: quantulū cūq; id est: ex eo est: q̄ me exerceo. Quantulū cūq; minuit meritum suū: ne arrogās esse uideatur.

Atq; eē: Postq̄ satis respōdit ad id qđ obiecerat Catullus: qđ aliis p̄ciperet scribere: quoniam id ipse nō fecisset: nūc ad id uenit: qđ ē alterū p̄ncipale mēbr̄ huius capitis: & si inq̄t dixerim: aliquē imitādū eē: cuius imitatione ducamur: tamē nōnulli fuerūt: qđ suo p̄te ingenio: ac natura: sine ullius imitatione eloquētiā cōsecuti sūt. Suapte. i. sua ipsius natura. Quod & in uobis: Et ne lōge exēpla petamus de uobis o Cæsar & Catulle hoc dici pōt: qui nullius imitatione ducti tm̄ in dicēdo consecuti estis: ut alter quidē suauitate orationis: alter elegātia plurimū ualeat. Alter. s. Cæsar. Alter. s. Cotta: sic

cut & ipse Cicero libro de claris oratoribus ondit. Dicit enim urbanitate illum p̄stitisse: ut facile oratiōe sua attētos retinere potuerit. Inusitatum. i. nouū quē nulli ex oratoribus nostris adepti sunt. Leporē: lepor. p̄prie est sermo nitidus & absterfus: hoc est lauticia quædam orationis. Et salem: iocū accipimus. Nam sicut sal suauitatem quandā cum mordacitate habet: ita etiā ioca urbanor̄. Acutissimū & subtilissimū utrūq; ferme idē est nisi qđ unū inuentioni: alterū uero sensui magis cōuenit. Neq; uero: alio utitur exēplo Curiois: qui & ipse nullū delegerat oratorē imitandū. Aequalis. i. æqueuus: Virgili. Ast illum uidi æq̄les genua agra trahentē. i. æqueui. Pater: sensus est: Curio neminem imitatus est: quāuis occasio nem habuerit maximā: ut pote patrem eloquētissimū uirum: tamen suo studio: &

industria p̄prium quoddam dicēdi genus cōsecutus est. Crauitate: dignitate. Elegātia: p̄prietate. Copia: ubertate. Formam figurā: Vnū est expositio alterius: quia figura est forma. i. character. Quod maxime: uidelicet eū esse grauem: elegantē: & copiosum. In ea causa: Accusabantur Roscii fratres: incertū cuius criminis: aduersus eū dixit Curio: & in hac defensione tantū eloquētiæ in eo esse cognoui. In ea oratione inquit Curio ostendit plane omnibus nihil sibi deficere: qđ optimū oratorem habere oporteret. Nam ita orauit: ut eloquētiā simul ac sapientiā ostenderet: qđ altera sine altera nihil aut parū ualet. Copiosus. i. eloquēs: hoc est orator: qui eloquētia & sapientiā p̄dicitus esset. Verū ut: Alterū mēbr̄ p̄ncipale: in quo ostendit: nō prius ad causæ dictionē deueniendū esse: qđ causa tota ab oratore cognita sit. & ostēdit causas quæ a discipulis: aut declamatoribus tractātur: esse ueris dissimiles: quia hæc sūt multo difficiliores. Ad causas deducamus. i. ut aliq̄do p̄cipiamus oratori: quē instituiamus: quomodo causā suscipiat: anteq̄ ad eā tractandā perueniat. Ad causas. s. forenses: ubi de crimine agitur: & pecunia. i. ad causas criminales: & pecuniarias: ut nostri dicunt. In quibus. i. in quibus plus aliquāto laboris est: qđ in deliberatiuis causis. Riferit: Fortasse aliq̄s hoc p̄ceptū meū risu. p̄sequet: quia ē p̄ceptū nō tam acutū. i. difficile: & ideo quæ est p̄ceptū facile intellectu: tamen si utilitatē habeat: tamē nō magni æstimabitur. Non fatui. i. non stolidi: quod est in uerbis. Eruditi: periti. Monitoris: qui monita dat. Magistri: qui p̄cepta. Quascūq; causas. s. iudiciales. Diligēter: uidelicet ex oī parte. Penitus: iterius: ut eas plene atq; p̄fecte ex omni parte cognoscat: sed nō p̄cipimus inquit de causis: quæ tractantur in foro p̄cepta dētur. Hæc autem omnia etiam a Quintiliano p̄cipiūtur. Hoc: scilicet ut causas diligēter cognoscat orator. In ludo: in schola declamatorum: quia ille causæ declamatorum facillimæ sūt: sed non de his dicimus: sed de forensibus multo difficiliores. Ad pueros: id est adolecentes: qui declamare discunt apud sophistas. & ponit exemplum p̄ceptoris: & sophistæ. Lex peregrinū uetat i murum ascendere: ascendit: hostes repulit: quæritur quid iuris: hæc qđ facillima est.

Atq; eē tamē multos uidemus: qui neminē imitētur: & suapte natura qđ uelint: sine cuiusq; similitudine cōsequarur: qđ & i uobis aiaduerti recte pōt Cæsar & Cotta: quorū alter inusitatū nostris quidē oratoribus: leporē quandā & salē: alter acutissimū: & subtilissimū dicēdi genus: est cōsecutus. Neq; uero noster æqualis Curio pater mea snia uel eloquentissimus: t̄pibus illis quenq̄ mihi magnopere uidet imitari: qđ tamē uerborū grauitate & elegātia: & copia: suā quandā expressit quasi formā: figurāq; dicēdi: qđ ego maxime potui iudicare i ea causa: qđ ille cōtra me apud centū uiros p̄ fratribus Cof s̄i dixit. In qua nihil illi defuit: qđ nō modo copiosus: sed etiā sapiens orator: habere deberet. Verū ut aliquādo ad causas deducamus illū quē cōstituiamus: & eas quædem: in quibus plusculū negocii est: iudiciorū: atq; litiorū riferit aliquis fortasse hoc p̄ceptū: est enim non tam acutū: qđ necessariū: magisq; monitoris nō fatui: qđ eruditi magistri. Hoc enim primū p̄cipiemus: quascūq; causas erit acturus: ut eas diligēter: penitusq; cognoscat hoc in ludo non p̄cipitur. Faciles enī causæ ad pueros

Negocii. i. laboris: & ppter ea aliq̄s fortasse riserit: q̄ p̄ceptū hoc in ludo nō tradit: & recte: q̄a facile ē causas eiusmodi itelligere: ideo p̄cepta nō dant: ut sui scholastici causas cognoscāt. Formula. i. regula. At uero: Hactenus dixit multū differre causas ueras a fictis. Fictæ. n. facillime sunt: quas declamatores discipulis suis pponūt. At uero causæ ueræ sūt difficillimæ: quæ nisi adhibita ac curatori diligētia: nō facile cognosci possūt. hic efficit: ut q̄ causas cognoscere neglexit: eas necessario male agere cogat. Nūc uero dicit: quæ causæ sunt: quæ in foro agātur. Tabulæ. f. testamentorū

cognoscēdæ sūt: qua solēnitate cōficiantur: quas se Antoninus cōficere dixit. superius. Testimonia: criminū: quæ aut p aliquo: aut cōtra aliquē adducūtur. Cōuenta: cōuentiones: siquid iter aliquos cōuenit: qd̄ iustū & ratum haberi solet. Pacta: siquid inter se pepigerint. Stipulationes: ppe in cōtra hēdo celebrant: emēdi: uendendi: locādi: conducendi.

Cognatiōes: Paulus dicit cognationis nomēta græca uoce dictū nam illi συγγενες uocāt: quos nos cognatos appellamus. Cognati iqt sūt: & quos agnatos lex duodeci tabu. appellat. Sed hi sūt: qui p patrē agnati ex eadē familia: q̄ autē p foeminas cōiungūtur: cognati tm̄ noiant. p̄ximiores ex agnatis sui dicunt. Inter agnatos igit̄ & cognatos hoc iter est

deferūtur: lex peregrinū uetat in murū ascēdere: ascēdit hostes repulit: accusat: nihil est negocii huiusmodi causam cognoscere. Recte igit̄ nihil de causa discēda p̄cipiūt: hæc ē enim ī ludo causarū fere formula. At uero ī foro tabulæ: testimonia: pacta: cōuenta: stipulationes: cognationes: affinitates: decreta: respōsa: uita deniq; eorū: q̄ in causa uersātur: tota cognoscēda ē: quarū rerū negligentia plarāsq; causas: & maxime p̄uatas: sūt. n. multo sæpe obscuriores: uidemus amitti. Ita nōnulli: dum operā suā multā existimari uolūt: ut toto foro uolitare & a causa ad causam ire uideātur: causas dicūt incognitas: in quo ē illa quidē magna offensio: uel negligentia suscepris rebus uel perfide recēpris: sed etiā illa multo maior opiniōe: q̄ nemo potest de ea re: quā non nouit non turpissime dicere. Itaq; dū inertia uituperationē: quæ maior est: contemnunt: assequuntur etiam illam: quam magis ipsi fugiunt tarditatis. Equidem soleo

qd̄ inter genus: & speciē. Nā qui ē agnatus: & cognatus ē. nō utiq; aut qui cognatus ē: & agnatus ē. Alterū enim ciuile: alterū naturale nomē ē. Affinitates: sūt necessitudines: quæ ex matrimonio cōtrahūtur. Decreta: sēnatus. Respōsa: prudentū. Vita. f. eorū: q̄ in causa uersātur accusatoris. f. & rei. nā utriusq; uita cognoscēda ē. Quarū rerū. f. supra memoratarū. Negligētia. i. ppter negligētiā. Priuatas: q̄a sæpe multo magis dubiæ sūt p̄uatæ q̄ publicæ: eo q̄ in publicis causis semp̄ leges sūt: quæ uetāt: aut pmittant: aut iubeāt aliqd̄ fieri. In p̄uatis uero nō ita: nā p̄uati casus multo plures sūt q̄ leges. Ita nōnulli: Ostēdit rationē: quare plariq; causidici causas nō diligēter cognoscūt: q̄a uolūt uideri multa facere: & in foro uersari: ut nūc hāc: nūc illā: modo aliā causā gerant: ut inde magnā estimationē acquirāt: quo fit: ut plarūq; causas amittāt. Nōnulli. f. causidici. Dum operam suā. i. dum uolūt omnibus uideri negociosi: ut multa faciāt. Volitare. i. cōcurrere per totū forum.

Et a causa ad causam ire. i. ut modo hanc: modo illā causā tractent. In quo. i. in qua re: uidelicet dum causis pluribus se implicāt. Vel negligētia susceptis rebus: Differentia est inter suscipere: & recipere: suscipimus rogati: recipimus spōte. Nūc ergo dicit: erratū maximū est: quia plures: q̄ cognoscere possūt causas: uel susceptas negligūt: uel recēptas pdunt. Nā qum causas amiserūt: iudicātur uel negligētes nō curare susceptas: uel pfidi: pdere recēptas: qd̄ ppter ea eis cōtingit: quia causā nō satis cognitā habēt. Magna offensio. i. magnū erratū est. Susceptis rebus: quia negligētes iudicātur: qum causas susceptas amittūt. Perfide recēpris. f. spōte. nam pfidi sumus: qum causas sponte recēptas agere nolimus: sicut illud ē negligētis. f. nō curare susceptas: ita hoc pfidi nolle agere recēptas. Sed etiā illa. f. offensio: quō enim quis poterit causā pbe dicere: cuius nullā: uel pexiguā cognitionē habuerit. Illa multo maior opinione. i. illa offensio uincit opinionem: & est honestissimus modus dicēdi. Itaq; sensus ē: Dum minime curāt: ne negligētes eē uideātur: id incurrūt: qd̄ uitant: & obtusi: & hebetes esse iudicētur. Illam. f. uituperationē tarditatis. Contēnunt. i. dum minime curant: uitiū. f. inertia. Dum inquit minime curāt: ne inertes appellētur: id etiam incurrūt: qd̄ uitant: ut obtusi & hebetes uideātur. Nam inertia damnātur ab his: quoq; causas obtinere nequie rint. Equidē: sensus ē: Ingenio prompti uideri uolūt: dum causas minus cognoscere studēt: nō cognoscētes male eas agere necessario cogūtur. Male agētes uero postremo tardi etiā iudicant. Equidē soleo: Dixit qd̄ alii plarūq; faciāt: dū causas negligētius cogicūt: ut tarditatis etiā uitiū incurāt: qū

causas amiserint. Nunc qd ipse facit ostēdit. & hoc modo duo facit: quæ ppria sunt præcipientis: ut qum ostēderit: qd nō sit faciendū: postea qd sit faciendū pponat. Quid nō sit faciendū ex aliorū negligētia ut supius ostēdit qd faciendū ex sua diligētia. Neq; alius: & ut possit causā suā cliēs meus liberius & explicatius declarare: ipsū remotis arbitris dicere iubeo: qd de causa sua sentiat: & nulli us respectu teneat. Et agere aduersarii causā: Et hoc etiā seruare cōsueui. qum cliēs mihi causā suā am dicere incōperit: ego cōtradico illi: qd aduersarius obicere posset: ut ab ipso eliciā: quæ respōderet. Qum Cliēs mihi cau-

sam suā dixerit: ego illi con- tradico. Tu quidē ita dicis: qd si aduersarius aut hoc diceret: aut illud: tu qd cōtra respōdebis: Et ita quodāmodo: qum uideor causam ad uersarii suscipere: Cliēs declarat qd diceret. Itaq; qū ille: & qum cliēs meus discessit: ego tres psonas susti- neo: uidelicet meā: cliētis: & iudicis: & sūma cū æquitate

Meā. i. his tribus psonis in uenio: quæ p sint æque: atq; obsint. Sūma animi æqui- tate: quia tam ea quæ cōmo- da sūt: q̄ ea quæ incōmoda diligēter considero. Prodes- set: ad cōfirmandum. Obes- se: ad refellēdū. nā hoc mo- do ea mihi cōfirmātur clari- us. Aequitate: quia non minus cōmoda causæ meæ

q̄ incōmoda causæ aduersari^o diligēter cōsidero. Qui locus: & qum i causa mihi se obtulerit ar- gumentū: in quo plus cōmodi: q̄ incōmodi eē uideatur: hūc ego suscipio in cōfirmāda Cliētis cau- sa. Si uero plus incōmodi q̄ cōmodi: illd̄ reiicio. Satius enim ē ea: quæ magis obesse possūt: q̄ pdes- se tacere. Locus: p argumento inesse uidet̄ plus mali q̄ boni. Abdico: pcul a cā. Reiicio: extra causā. hoc enim intrinsecus: illa uero extrinsecus magis cōsiderantur: quæ sumūt̄ur ex maiori: mino- ri: dispari: similitudinibus: & exemplis. Ita hoc pacto dum me ita gero: illud cōmoditatis assequor: ut alio tēpore me ad dicendū cōparem: & alio ad dicendū ueniā. Quæ duo. s. cogitādi & dicendi.

Sed certe: sed pfecto illi etiā: q̄ excellēti ingenio p̄diti sūt: si in duo tpa diuiderēt̄: ad qd ē cogitan- dū: & id id qd ē dicēdū: oratoriū munus p̄clarius iplerēt. Iidē illi. s. qui sūt ingenio frati.

Q. VMREM: Caput quartū est: in quo causa cognita docet Antonius premeditandū esse orato- ri: quæ sit ambigēdi ratio. i. quæ sit cōstitutio causæ: quot sūt numero cōstitutiones. causa iquit rei cognita: p̄mum ratio ineunda est ambigēdi. i. p̄mum cōstitutio causæ ineunda est: i qua posita sit res de qua agitur. Rem causāq;: endiadis ē. i. causam rei. Occurrit. i. statim offertur animo meo.

Ambigēdi. i. ratio dubitādi. Nihil est enim: declarat quomodo dubitetur ac discēptetur de causa quæcūq; fuerit. Ambigitur inter homines. i. dubitatio fit. Omnis res: quēadmodū ipse Cicero i arte ueteri docet: quæ habet in se positam cōtrouersiam: aut discēptationē aliquā: aut rei: aut nois aut generis cōtinet quæstionē. Rei: ut factū sit nec ne: cōstitutionē cōiecturalē innuit. fecisti: nō feci. Nominis: cum factum constat: sed quo nomine sit appellandū dubitatur: diffinitiuā cōstitutio na- scitur. Generis: qum de uis: & genere negocii quæritur: tunc cōstitutio generalis appellatur: quæ di- uiditur in iudicialē: & negocialē. Est etiā alius status: qui appellatur actionis ex trāslatione: uidelicet qum aut rei: aut accusatoris: aut iudicis: aut loci: aut temporis: aut cuiusmodi rei cōmutatio facienda esse dicitur. De hac ideo nihil omnino tractat: qd ea raro in iudiciū uenit. Siue ex crimine: Ex his uerbis iudiciale genus causarum innuitur. Nam iudiciale genus causarū: aut criminis: aut cōtrouer- quæstionē continet. Criminis: qum agitur de re: quæ ad aliquod maleficium pertinet: ut occidisti: non occidi. Controuersia: qum agitur de pecunia: ut: illa res: illa pecunia mihi debet: nō debetur

Deliberatione: Vt si quærat̄ur: bellū Carthaginēsis iferendum sit nec ne: deliberatiū dicitur causæ genus. Siue ex psona: Nam demonstratiū genus causæ est: quod i alicuius psonæ laudem: aut uituperationē tractatur: ut si agatur de laude Scipionis. Disputatiōe: hoc loco ifinitū signifi- cant: quā sæpe thesm diximus practicen: ut uerbi gratia: si quærat̄: an bonū aliud sit p̄ter honestū:

dare operā: ut de sua q̄sq; re me ipse doceat: & ut neq; alius assit: quo liberius loquat̄: & agere aduersarii cau- sā ut ille agat suā: & qcquid de sua re cogitarit: i mediū proferat. Itaq; qū ille discessit: tres personas: unus susti- neo: sūma animi æqtate: meam: aduersarii: iudicis: qui locus est talis: ut plus habeat adiuuenti q̄ incommodi hunc iudicio esse dicendum: ubi plus mali: quam boni repio: id totum ab dico atq; reiicio: ita assequor: ut alio tempore cogitē: qd dicā: & alio dicā: q̄ duo plariq; inge- nio frati: simul faciunt. Sed certe iidē illi melius aliq̄to dicerēt: si aliud sumēdū sibi tēpus ad excogitādū aliud ad dicendū putarēt. Qum rē penitus: causāq; cogno- ui: statim occurrit animo: q̄ sit causa ambigēdi. nihil ē. n. qd i ter hoies ambigit̄: siue ex crimie cā cōstet: ut facio- ris: siue ex cōtrouersia: ut hæreditatis: siue ex deliberatō- ne: ut belli: siue ex psona: ut laudis: siue ex disputatiōe

ut utilitas: ut gloria: ut amicitia: & cætera huiusmodi. Multi enim hæc oia supradicta i bonis ponēda eē uoluerūt: hic de nulla certa re agit. Nā gloriæ diuersæ sūt genera: q̄a aliā ē gloria belli: aliā pacis: & aliā alius rei: ergo nullā circūstātiā habet rei certæ. Circūstātia dicit: quæ re certā circūscribit: ut si quæreret de gloria Scipionis: tūc haberet p̄sone circūstātiā. Rōne uiuēdi: q̄ p̄tinet ad oēm philosophiā morālē. s. politicā: œconomicā: monasticā. Factū sit. i. an sit ita: sicut Cicero i arte uerteri docuit. p̄mū an sit: deinde qd sit: postea q̄le sit. in his tribus modis oīs cōstitutio uerfatur. An sit cōstitutio cōiecturalis effici

ut de ratione uiuēdi: i quo num aut qd factū sit: aut fiat: futurūq; sit quærat: aut quale sit: aut qd uocet? Ac nostræ fere causæ: quæ quidē sūt criminū: plærūq; inficiatione defēdūtur. nā & de pecuniis repetūdis: q̄ maxime sūt: negāda fere sūt oia & de ambitu: raro illud dat ut possis liberalitatē: atq; benignitatē. de ambitu atq; largitione: seiungere. De sicariis: de ueneficis: de peculatu: inficiari necesse ē. Id est igitur genus primum causarum in iudiciis: & cōtrouersia factus. In deliberationibus plærūq; ex futuri: raro etiam ex instanti: aut facti:

tur: ut occidisti aiacē? nō occidi. Quid sit: qū factū nō negat: sed d' facti noie dubitat: quo noie sit appellādū: ut siqs accusef' sacrilegii: q̄ uasa argentea de loco sacro sustulerit: nō tū ipsa sacra: & is fateat qdē se sustulisse nec iō eē sacrilegiū dicat sed furtū. Quale sit: quā de ui & gñe negocii ambigit: tūc cōstitutio generalis appellat: q̄ diuidit i negociālē: & iuridicā. Iuridicā i duas p̄tes: absolutā: & absūptiuā sci

dicit. Factū sit: de p̄terito. Fiat: de p̄senti. Futurūq; sit: de futuro. De p̄terito: ut si quærat: utrū occidit Aiacē Vlyxes? de p̄terito ē cōtrouersia. Fiat: ut si quærat: bono ne aio sint i rep. fregellani? Futurū ut si quærat: si Carthaginē reliq̄rimus incolūmē: nūqd i fide māfuri sint Carthaginēses? Quale. s. tūc qd sit: & res: & rei q̄litas: sed tamē de rei noie quærit: & q̄a uis uocabuli uerbis diffiniēda ē: ideo q̄stio siue cōstitutio diffinitiuā appellat. Ac nostræ: de trālatiuā nihil oīno dicit: qū aut iudicis: aut loci aut eiusmodi rerū mutatio faciēda sit: & ideo nihil oīno tractat: q̄a raro uenit i iudiciū. Ac nostræ: sed n̄ræ causæ: uidelicet romanog: q̄a apud græcos plærūq; causa illa in iudiciū uenire solet: q̄a ius ciuile diffinit: apud quos: quo i loco: quo tpe agendū sit: cōstitutio actionis dicit: q̄ mutāda sit actio

Criminū: quæ ad iudiciale genus causarū p̄tinet: ut pulsatio: adulteriū: ut furtū: ut cædes: ut cætera huiusmodi. nā in iudiciali gñe uersant. Inficiatione: negatione: fecisti? nō feci. fecisti? instat: nō feci. deprecā. cōtrouersia ē p̄ma intētio accusatoris: cū defēforis inficiatione cōiuncta. Nā de pecuniis: incipit alias causæ: quæ nō in criminibus uersant: sed in q̄bus petit aliqd aut negat: i iudiciali genere uersat. Nā iudiciale genus habet petitionē cū defēfione. defēfio ad utrūq; p̄tinet: ad petitionē: & defensionē: q̄a negat qd petit. Repetūdis: accusat' is q̄ puinciae alienas pecunias expilauit: sed postea latius patuit. Nā etiā siqs populus alteri populo iniuriā fecerit: aut captiuog: aut incēdii: aut p̄dæ: q̄ iniuriā repetere: diceret agere repetūdas: rerū. ergo qū repetūtur q̄ sūt ablata: tūc repetūdarū rerū agit. Fere: hoc modo: ut rapuisti gregē meū? nō rapui. De ambitu: Sed si de ambitu incidit cōtrouersia: raro inqt p̄ inficiationē defēdere poterimus. nā q̄a largitio late pater: obscura eē nō pōt: ideo negatio locū nō habet. Nā ambitus accusat' ille: q̄ populū largitione corrupit. ergo 'si uolūt largitionē defēdere: nō negabimus factū? sed necesse erit: ut ad liberalitatē cōfugiamus: q̄nq; dē largitio facta negari nō pōt. Largitio ē: qū al' q̄ munera i populū distributa fuerint: q̄ notissima sūt: uulgo negari nō possūt. ergo necesse ē: ut ad liberalitatē cōfugias: ut distribuisti annonā i pplm hoc negari nō pōt. respōdet: distribuisti: sed iure. Licuit. n. mihi p̄ mea liberalitate populo subuenire Rursus: q̄ istabit: largitionē in pplm fecisti? feci nō largitionē: sed liberalitatē. Quā. n. accusator largitionē appellabit: defēfor liberalitatē eē dicit. ergo diffiniēdū erit: qd sit liberalitas: & qd sit largitio. Seiungere: sep̄rare. De ambitu atq; largitione. i. de ambitu largitionis. sed de his rebus: q̄ in crimie uersant: nulla cōstō icidere poterit: nisi cōiecturalis. nā si cōcesseris: nihil iudiciū cōmorabit.

De sicariis. i. latrōibus. Nā sicarii dicti sūt a sica gñe teli: quo utunt. De ueneficis: ut siqs accusef' q̄ aliquē ueneno necauerit. De peculatu: iter furtū: sacrilegiū: & peculatus hoc itereft: q̄a furtū ē rei puatæ: sacrilegiū rei sacræ: peculatus reipublicæ. Inficiari. i. negare. Id ē igitur: uidelicet an sit cōtrouersia facti: q̄ cōiecturalis cōstitutio appellat. De deliberationibus: de rebus futuris cōtrouersia sumit: ut si quærat: si Carthaginēses dimiserimus incolūmē: an i fide ipsi mansuri sint? Facti raro: q̄a nō icidere pōt: ut sit deliberatio rei instātis. Ut si quærat: an fregellani bono in rep. aio sint? Nā alii suadēt: alii dissuadēt. Facti raro: Rursus: ut uerbi gratia: Postq̄ Hānibal italiā inuaserit: & pplō romano bellū itulerit: quærat in senatu Carthaginēsi: utrū hoc Hānibali licuerit? raro icidit deliberatio: uel p̄teriti: uel etiā instātis: q̄a nō deliberamus: q̄ facta fuerint. aut q̄ fiāt: sed quid faciēdum sit.

Sæpe aut̄ res: Quæ breuiter supius pposuit: declarat. Sæpe. n. icidit: ut de re nulla q̄ sit: sed de q̄ litate rei: q̄ de ui & gñe negocii quærit. Qualis sit: uidelicet iusta: an iniusta. & ideo de gñe rei: siue negocii agit: siue iuridicialis: siue negocialis: siue absoluta: siue assumptiua. L. opimii: Ostēdit exē plo posse incidere cōtrouersia: de qualitate rei. i. huiusmodi. L. opimius. C. gracchū leges agrarias ferre uolentē facto grege bonorū inuasit: & eū ad pontē miluiū dephēsū occidit. post aliquot annos accusatus ē læsæ maiestatis: q̄. C. Gracchus occisus esset eo auctore. Nihil de. C. Gracchi: q̄. L. opimii accusabat. dicebat occidisti. C. Gracchū? defensor respondebat occidit: sed iure. nam patriæ libertatē defendit: & hoc modo defendebat causā iustā eē. Apd̄ populum: q̄a diē dixerat tribunos plæbis. L. opimio ad populū. Iure: ut occidisti. C. gracchū? occidi: sed iure. nā patriā defendere uolebā. hic d̄ qualitate rei quærebatur utrū iuste: an iniuste. sed q̄a factū erat. i. p̄teritū: ideo iuridicialis erat cōstitutio: quia re extranea assūpta: hoc est defensione patriæ confirmabat: ideo dicit assūptiua. idē Carbo eandē causā e diuerso suscepit. Alia tamē mēte: ut gratificaret Mario: cuius tūc opes maxime erant.

Nā qum ex numātia rediret Scipio aphricanus inferior: quā nup̄ euecterat: q̄a magna erat uiri auctoritas: & ipsius meritū recēs: id agebat: ut tāti uiri iudicio. C. gracchi cædes improbare: & ita plæbis opes auerent. cuius cōmodis Gracchus cōsulare uoluerat: nec dubitabat qn̄ hāc necessariū sibi cædē idigne ferret Scipio. Veniēt̄ igit̄ illi obniā ad ipsas p̄pe portas obuiā p̄dit: & eū interrogauit q̄ndam sibi de cæde. C. gracchi uideret. Ille cōtinuo iure cæsū uideri respōdit. Quod plæbē romanā uehemēter offēdit: & creditū ē ipsū p̄pterea etiā in cubiculo domi suæ interfectū eē: & huius cædis cōsciam fuisse uxorē Sempronīā. Alia tamē mēte: ut gratificādi Mario: ut supra dictū ē: q̄ semper nobilitati infesus fuerat. De. C. graccho. i. de cæde. C. gracchi. ergo si hęc cōstitutio faciēda fuisset: ita obiectū fuisset: occidisti. C. gracchū? occidi: sed iure. Iure aut̄: Hic attēdēdū est: quō oēs partes iuridicialis assūptiue breuiter Cicero pstringit. Ut aut̄ oportuerit: p̄ assūptionē ex trāslatione criminis: ut qū Orestes trāsfert crimē in matrē: q̄ magnitudie sceleris eā necari oportuerit. Occidisti matrē? occidi: sed iure. nā patrē meū necauerat. Licuerit: p̄ assumptionē: ex remotiōe nō criminis: sed culpæ. ut q̄ Sulpitiū occidit trāsfert culpā in cōsules: qui ita iusserūt: ut ideo sibi occidisse licuerit. Aut necesse fuerit. s. p̄ concessionē ex purgatione: quæ sit tribus modis: uidelicet imprudentia: casu: necessitate. Iam tum qd̄: ad aliā. i. diffinitionē transit dicēs: qd̄ autē p̄tinet ad cōtrouersia nominis: uidelicet qū uis uocabuli diffiniēda erit uerbis: tūc diffinitiuā cōstitutio appellat̄: qū & factū cōuenit: & facti qualitas manifesta fuerit: & de ipsius facti nomine quærit̄: q̄a uis uerbi diffiniēda ē: diffinitiuā appellat̄. Ut mihi ipsi: Sulpitiū accusauit Norbanū: q̄ populū aduersus Scipionē cōcitasset: q̄ exercitū aduersus Cimbroſ amiserit. hic instabat dicēs: ipsū læsisse maiestātē: q̄ concitaret populū cōtra Scipionē. Antonius aut̄: q̄ eū defendebat: nō negabat cōcitātū populū. id uero factū eē nō lædēdæ maiestatis: sed sumēdi supplicii causa ex eo q̄ læserat maiestātē. Norbani: Trib. n. plæbis. Plæraq̄: uidelicet q̄ Scipionē apud populū accusasset: q̄ populū aduersus eum concitasset. Ex quo. s. læsæ maiestatis. nam Appius legē tulit de maiestate contra eum: qui ciuitatis amplitudini derogasset. Et in hoc dubitabatur: quia alius alio modo diffiniēbat. Atq̄ in hoc genere: scilicet diffinitiuo. Hic reprehēdit eos: qui putāt diffiniēdā eē uim uerbi breuiter & absolute: quia puerilis & dialectica ratio est: uidelicet scholastica. at rhetorica latius: ac locupletius loquitur: nec cōcisus huiusmodi diffinitionibus utitur: qd̄ ostendit exēplo sui: in causa. C. Norbani de maiestate læsæ: nō hoc fecisse: qd̄ nō uidebatur ad oratoriā artem pertinere: sed causā multis: & uerbis: & rationibus explicasse. In hoc: uidelicet in diffinitiuā cōstitutione. causam facit: qum quæritur quid sit lædere maiestātē: hoc modo: Læsiſti maiestātē: nō læsi. diffiniēdum est: an læserit. Dilucide: absolute. Breuiter: cōmode absolute cui nihil deest. breuiter cui nihil superest. Quod: Antonius

improbat. Nō enim uti debet tanta orator breuitate. Per quē puerile. i. aptū potius pueris: & scholasticis quā oratoribus. Alia est: Et alia diffinitio quā disputatur inter philosophos: & alia quā disputatur inter oratores. nō enim quā causa agit: de artibus disputatur: sed quā in diffinitione uersatur: oratori: & locupletiori ē oratione declarandū: & planū iudicibus faciendū. Diffinitio. s. dialectica. In artibus: ut in grāuatica: rhetorica: dialectica. nam artes dialectico more tractātur: ut grāmatica est sciētia recte loquēdi: recteque scribēdi. Nam ars ipsa per se intelligentiā sui plenam nō habet:

nōnulli prācipiūt: ut uerbū illud quod causā facit: breuiter facit: breuiter uterque definiat: quod mihi quidē p̄p̄uerile uideri solet. Alia ē enī: quā inter doctos hoīes de iis ipsis rebus: quā uersant̄ in artibus disputat: uerborum diffinitio ut quā quārit quod sit ars: quod sit lex: quod sit ciuitas: in quibus hoc prācipit ratio: atque doctrina: ut uis eius rei quam definiat sic exprimat: ut neque absit quicquid: neque sup̄sit: quod quod ē illa causa: neque Sulpitius fecit: neque ego facere conatus sū: nā quātū uterque nō potuit: oī copia dicēdi dilatauit: quod eēt maiestātē minuere. Etenī diffinitio p̄mū reprehēso uerbo uno: aut addito: aut dēpto: s̄ape extorquet e māibus: deīde ḡne ipso doctrinā redolet: exercitationēque pene puerilē: tū & in sēsū: & in mētem iudicis intrare nō pot: ante .n. preterlabit: quā p̄cepta ē. Sed in eo ḡne in quo

sed intelligitur ad aliquid pertinere. Lex: ē receptio boni: prauisq; depulsio. Ciuitas: quā nōnulli describūt p̄ ætymologiā: ciuium unitas nec tamen quamuis dicat se hanc diffinitionem dialecticam non laudare: quod ea uti nō debeat orator: tamē quod facere soleat p̄mū declarat: uidelicet: quod diffinitio nihil desit & nihil sup̄sit. Ratio atque doctrina. i. rō doctrinæ ē enim endiadis. Vis. i. natura & pprietas: ut si diffinitio as hominē: Homo ē animal rationale: & mortale: hic nihil abest: nec sup̄est. Nam si diceret homo ē animal: deesset: quia etiā equus est animal. Si adiunxeris rationale: tunc separatur ab equo:

sed nō est satis. Nam angelus siue mētes singulares est animal rationale: sed addis mortale: & ita separatur homo ab angelo. Angelus enim nō est mortalis. Ut neque absit quicquid: quod facit absolutio. Superfit: quod facit breuitas. Quod: Ostēdit quid facere soleat philosophi: siue dialectici: & quid faciendū sit oratori. Nam alia ratio ē dialectici: & alia oratoris: & ideo nec se: nec Sulpitiū fecisse inquit in causa Norbani. nō enim diffinierūt uim uerbi breuitate: sed locupletiori oratiōe aperuerūt

In illa causa: in qua agebatur de læsa maiestate. Omni copia. i. omni faciendia & ubertate. Etenī Alias nūc rationes adducit: cur huiusmodi diffinitionibus uti nō debeat orator: quā in his quæ cōstant ex genere: & differētis: quæ breuibus uerbis circūscriptæ sunt: si unū uerbū reprehēderis: tota ipsius diffinitio destruetur. Tria sunt: quæ facile destruūt diffinitionē illā dialecticā: uno uerbo: uel reprehēso: uel addito: uel dēpto: nō debet id agere orator: ut uno uerbo causa tota nitatur. Vno uerbo reprehēso: ut homo est animal placabile: uideris recte diffinisse: sed tamē facile reprehēdetur: si quis dicat: alia quoque animalia placabilia esse: ut equum: leonē: ursam: quæ placari possunt. Dēpto: ut si de illa diffinitione: homo est animal rationale: & mortale: adimas siue rationale: siue mortale. Addito: ut homo ē animal rationale & mortale: & bipes: quā nō solū homo: sed etiam aues bipedes sint. Diffinitio. s. dialectica. Extorquetur: destruetur. hæc est p̄ma ratio: cur non debeat se oratores eiusmodi diffinitionibus astringere. Deinde: sed genere ipso. i. ui: ac natura ipsius diffinitio uidetur potius cōuenire pueris: hoc est scholasticis: quā oratoribus. Genere. i. ui. Natura. i. ppriate. Redolet. i. præ se gerit. Tum: deinde. alia ratio: quod qui præsūt iudicio: & foro: nō possunt facile huiusmodi diffinitiones percipere: quā orator debeat elaborare: ut quicquid dictū fuerit ab omnibus intelligatur. Ante enim preterlabitur: quā enim adeo breuibus: cōcisisque uerbis dicta fuerit: uix dicta est: quā memoria excidit. Sed in eo genere: Postquā satis dixit de diffinitione nunc redit ad generalē constitutionē: uidelicet cū generis controuersia incidit. Generis autē controuersia diximus facere constitutionē generalem: & quas partes nunc generali constitutione subiicit: eandem in arte noua legitimā cōstitutionis nominauit: uidelicet scriptū: & sententiā: contrarias leges: ambigū: & ratiocinationē. Illud autem animaduertendū est: quod etiam superius dixit: generis quæstionē esse: quā queritur quale sit id de quo agitur: & ideo generalē constitutionē appellauit. Est autē duplex: negocialis: & iuridicialis. De iuridiciali superius satis dictū est: quæ diuiditur in purgationē: & deprecationem. Relinquitur nūc: ut de altera parte dicatur: quæ negocialis dicitur: quæ spectat ad duo tēpora: præsens: uel futurū: quæ in ipso negotio iuris ciuiliis habet controuersiam: cui diligētia iuriscōsulti præsente existimāt: & ideo recte subiicitur legitimæ. Nam a lege legitimū deducitur. Legum autem interpretes sunt iuriscōsulti. In quo: in qua constitutione generali.

Quaeritur quare sit illud de quo agitur. Saepe contentio: in quo dubitatur de qualitate rei uidelicet iusta an iniusta sit. Ambigitur: dubitatur: & in controuersia uenit. Existit: Non solum inquit existit contentio iure: an iniuria factum sit. i. iustum ne sit: an iniustum id est quo agitur: sed etiam in hac generali constitutione existit controuersia in scripto: quum aliquod ambiguum uidebitur scriptum esse. Illud autem ambiguum constat ex his partibus: scripto: sententia: contrariis legibus: diffinitione: ratiocinatione: ex quibus duas tamen partes hoc loco breuiter & succincte commemorat: atque obscure. nam nisi quis diligenter animaduertat: uix uerbis ipsi percipi poterit: sed eas Cicero in arte noua planius tractauit. Interpretatione: Quum scriptum interpretandum sit: uidelicet in ea parte constitutionis: quae appellatur negotialis: quum quaeritur ex iure ciuili: an in scripto aliquo: siue testamento: siue lege obscure aliquid interpretandum sit: siue etiam contrariae leges fuerint.

Ambiguum: quod in duas pluresue sententias trahi possit.

In quo. scilicet scripto: uel genere interpretandi scripti. Ex

ambiguo: Ergo uult ambiguo cuidam quasi generi has partes negotialis constitutionis esse subiectas: ut ambiguum sit genus: & sub eo contineantur partes: una quae nascitur ex contraria sententia unius legis. altera ex contrarietate duarum legum. Nam illud: Ecce quomodo nunc illud declarare incipit: uere inquit nulla controuersia nasci potest in scripto: nisi ex ambiguo: quia ambiguum est quoddam quasi genus ad controuersiam scripti. Ambiguum: uidelicet sub hoc genere: quod ambiguum dicimus continetur controuersia scripti: atque sententiae: quum scriptum aliquid significare uidentur: & sententia scriptoris alia fuisse uidentur.

Quod: uidelicet ambiguum. Quum inquit controuersia inciderit ex scripto: & sententia: genus huius controuersiae ambiguum dicitur: quod explicatur: quum ea uerba suppleta fuerint: quae ambiguum illud facere uidebatur: ut in illo testamento Ciceronis: Vt Tullius haeres meus Terentiae uxori meae triginta pondo uasorum argenteorum dato: quae uolet. hic scriptum & sententia ambiguitatem quandam habet. Quum. n. ita dicat: quae uolet: ambiguum est utrius arbitrio dari oporteat. Dato: pro det: uel ipse haeres: uel Terentia. illa maioris pecuniae uasa petit. hic uero dicit se illi debere uasa: quae ipse uoluerit: & ex hoc controuersia nascitur. sed quum uerba suggesta sunt: uidelicet dato. xxx. pondo uasorum: quae ipse uolet: tunc desinit esse ambiguum. uel e diuerso: dato quae ipsa uolet: etiam remouetur ambiguum. Suggesta: suppleta. Quae desunt: quae minus uidentur. Defendit: ab utraque parte pro comodo suo. Ex contrariis scriptis: Nunc instat Cicero probare: quod superius conieperat: uidelicet controuersias omnes: quae ex scripto nascuntur: esse unius generis: quod ambiguum appellatur. Deinde docet multas esse ambiguum species: quorum sciam esse dialecticorum. Ex contrariis scriptis: uidelicet ex contrariis legibus. i. non ambigue scriptis. controuersia quae ex contrario consistit: non separatur ab ambiguo. Nam quae leges contrariae sunt: ideo etiam ambiguum nascitur: quod & duorum scriptorum contrarietas facit alteram quasi partem subiectam ambiguae. Causa duplicatur: Quia in hac controuersia ex duobus scriptis ambiguum consistit. in superiori ambiguo: ex uno scripto tamen modo constabat: ut dato quae uolet. Sed quum ex contrariis scriptis controuersia consistit: non est diuersum genus a superiori. Nam ita sub ambiguo continetur controuersia: quae ex contrariis legibus oritur: ut quae ex scripto: & sententia. Duplicatur: quia illa tamen modo ex uno scripto: haec uero ex duobus consistit: quum duae: aut plures inter se leges dissident: tunc dicitur controuersia. Quae ex contrariis scriptis Lex est: indemortui locum quae perat augur nominet: indemortui locum. i. quae perat substitui in locum eius: qui mortuus est: non dum exacto ipsius magistratus tempore. Nam consulis magistratus erat annuus: sed si consul decessisset: qui petebat substitui: eum augur lege nominare poterat. Altera lex est: quae damnatus fuerit indemortui locum nominare non potest. Forte ita accidit: ut augur quidam damnatus de pecuniis repetundis: eum qui substitui uellet: nominaret. hic oritur controuersia. Nam quae augur est: ei licet indemortui locum lege nominare: sed quia damnatus erat repetundis lege nominare uetat: quomodo ergo ambiguum explicari poterit: uidelicet si referatur ab utroque. scilicet defensore & accusatore: quae causae suae praesentat: quae defendit dicit: licuisse auguri nominare indemortui locum: hoc modo: Lex praemittit: ut augur quilibet indemortui locum nominare possit: quod uero accusat ita refert: legem augur innocens indemortui locum nominare: ergo uterque rettulit ex comodo suo: ille quilibet: hic uero innocens. Nouum. i. a superiori se iunctum. Superioris: quia causa erat unius scripti.

Duplicatur: quia causa est ambigui duorum scriptorum. Idque autem: Et id ambiguum eiusmodi est: ut nunquam discerni: nunquam explicari possit: nisi uerba referantur: quae uel a scriptore: uel a legislatore praetermissa esse uidebuntur. Verbis praeteritis: uel a scriptore: uel a legislatore: ut in illa causa: quae defendit augur dicit: quilibet. q

qual sit: quid: ambigit: existit etiam ex scripti interpretatione saepe contentio: in quo nulla potest esse: nisi ex ambiguo controuersia. Nam illud ipsum quum scriptum a sententia discrepat genus quoddam habet ambiguum: quod tamen explicatur: quum ea uerba: quae desunt: suggesta sunt: quibus additis defenditur: sententiam scripti perspicuam fuisse. Ex contrariis scriptis siquid ambigitur: non nouum genus nascitur: sed superioris generis causa duplicatur: idque autem nunquam diiudicari poterit: aut ita diiudicabitur: ut reueredis praeteritis uerbis: id scriptum: quodcumque defendimus: suppleatur.

uero accusat: dicit innocens auguf. Ita: Ergo fequitur ifta conclusio: ut unū genus. f. ambigū relin-
quatur. Ambiguoꝝ: Dicit autē ambiguoꝝ plura eſſe genera: quæ magis noſſe uidetur: qui diale-
ctici appellatur: ppter cognitionē amphibologiarū: quæ tractatur ab illis. & hic Autonius ſentit cō-
tra illud: qđ in arte noua ipſe Cicero dixit: amphibologiæ cognitionē nō modo adiuuētō eſſe: ue-
rū etiam impedimento: ſed hoc ipſo excuſatur: quia ſub aliena pſona loquitur. Amphibologia: di-
citur ambigue dictū: qđ in diuerſas partes trahi poteſt. Qui. f. noſtri oratores. Qum: a ſuperiori

**Ita fit: ut unū genus ī iis cais : q̄ ppter ſcriptū ambigū-
tur: reliquat: ſi ē ſcriptū aliqd ambigue. Ambiguoꝝ au-
tē cōplura gña ſūt: q̄ mihi uident melius noſſe: q̄ diale-
ctici appellant. Hi autē nri ignorare: q̄ nō minus noſſe
debeāt: q̄ illud ē frēq̄ntiſſimū ī oī cōſuetudine: uel ſer-
monis: uel ſc̄pti: cū iccirco aliqd ambigit quin aut uer-
bū: aut uerba ſint prætermiſſa. Iterū autē peccāt: q̄ ge-
nus hoc cauſaꝝ: qđ ī ſc̄pti īterpretatione uerſat ab illis
cauſis: ī q̄bus qualis quæq; res ſit: diſceptat: ſeiūgunt
nuſq̄ enim tātū quærit: q̄le ſit genus ipſū rei : q̄ ī ſc̄pto
quod totū a facti cōtrouerſia ſepatū ē. Ita tria ſūt oīno
gña: quæ ī diſceptationē: & cōtrouerſiā cadere poſſunt
qđ fiat: factū: futurūue ſit: aut quomodo nomiet: nā
& illud: quod quidā græci adiungunt: recte ne ſit factū
totū ī eo ē qđ quale ſit q̄rimus. Sed iā ad inſtitutū re-
uertar meū. Qum igit accepto cauſaꝝ gñe: & cognito: rē**

ſtitutionē: quæ ex ſcripto naſcitur a generali cōſtitutione ſeparant: quia in ſcripto potiſſimū quæri-
tur de qualitate rei. Quale ſit. i. qualis ſit ipſius rei qualitas. In ſcripto. i. in cōtrouerſia ſcripti.
A facti cōtrouerſia. i. a coniectura. nam qum de facto ambigitur: cōiecturalis cōſtitutio appellat.
Qum uero factū conſtat: de qualitate rei quæritur: & generalis cōſtitutio appellatur: ut uerbi gra-
tia: Qum agitur de uafis argenteis hæreditate legatis uxoris Terentia: de facto nō ambigitur: nā fa-
ctum fatetur: ſed qualitate. i. cuiuſmodi uafa debeātur. hoc modo: Debes triginta pondo uafōꝝ ar-
genteoꝝ: debeo: debes autem qualia ipſa uult. Ecce quomodo hic incipit eſſe cōtrouerſia: quia ille
dicit: Immo debeo qualia ipſe uolo. Ita tria: Nūc quæ ſunt de cōſtitutionibus breuiter dicta: breuī
epilogo cōplectitur. In diſceptationē: ppter deliberatiuum genus. Ibi enim diſceptatio dicitur:
qum alius ſuadet: alius diſſuadet. Cōtrouerſiā: iudiciale genus magis innuit: qum alter accuſat:
alter defendit. Quid ſit: Coniecturalem cōſtitutionē oſtendit: quæ in tria tēpora diſtinguitur:
præſens: præteritum: & futurū. Quomodo nominetur: Diffinitiuā eſt cōſtitutio: qum de nomi-
ne uerbi ambigitur. Futurūue ſit: Nūquid Carthaginēſes ſi cum ipſis pacē fecerimus in fide pmā
furi ſint? Factū ne ſit: utrū Vlyxes interfecerit Aiacem? Quale ſit: Generalis cōſtitutio ē: qum de
genere facti cōtrouerſia naſcitur cōiecturalis eſt: quæ diuiditur: in iuridiciale: & negocialē: & ob eā
rem reprehēdit græcos: q̄ iuridicalem ſepararūt a cæteris partibus. Nam id qđ græci adiungunt:
recte ne factū ſit? Hoc manifeſtū eſt cōtineri ſub generali cōſtitutione: uidelicet ſub ea parte quæ iu-
ridiciale dicitur. In eo: in ea cōſtitutione. Recte ne factū. i. iure: an iniuria?

SED IAM AD INSTITVTVM: Hoc eſt quintum caput: ubi dicitur: quomodo cōſtitutione cau-
ſæ inuenta: iudicationem reperire debemus: ad quā totius orationis ratio conferenda eſt. Deinde
generalia quædam de triplici orationis effectu. Poſtremo de duplici perſuaſione: ſcilicet artificiali
& inartificiali. Poſteſt hoc caput in tres partes diuidi. In prima oſtendit quomodo iudicatio inueni-
atur. In ſecunda oſtendit triplicem orationis effectum. In tertia oſtendit duplicem eſſe perſuaſionē
artificialem: & ſine artificio. Sed iam: Quia ſuperius quaſi digreſſionem quandam fecerat: dum
reprehēdit eos: qui ſeparant ſcripti cōtrouerſiam a cōſtitutione generali: & reprehēdit eos: qui
amphibologiarū ignari eſſent. Quandoquidem inquit oſtendit: quomodo artis ſcriptores repre-
hendendi ſunt: qui ſcripti cōtrouerſiam a cōſtitutione generali ſeparāt: nunc ad ppoſitū reuertar.

Qum igit. i. cōſtitutione cauſæ inuēta: ſiue cōiecturali: ſiue diffinitiuā: ſiue gñali. Rē cognitā:
Sic enim præcipit ſuperius: diligentia nō mediocrem adhibendā eſſe: ut rem cauſaq; noſcamus.

Nihil prius. i. nihil aliud ago: uel cōstituo: q̄ iudicationē inuenio. i. post cognitā causā: & causā in-
stitutionē inuentā: nihil p̄us ago: uel cōstituo. Quō mihi sit. i. quō inueniēda sit iudicatio: ad quā
oīs orationis nostrāe ratio cōferatur. Quæstionis: ut fecisti? nō feci. quæstio ē: an fecerit? & in cōie-
cturali cōstitutione quæstio ē: eadē quæ & iudicatio. nā quia factū negatur: facti ratio nulla affertur
& ob eā rem necesse ē: ut cōiecturis uerū quæeratur. Nam qui accusant: factū esse cōtendūt: qui defē-
dūt factū eē negāt. At uero in aliis cōstitutionibus ex ratione defensoris: & ex firmamēto accusato-
ris quæstio nascat̄ oportet.

Iudicii: Quod ex quæstio-
ne nascit̄: quā iudicationem
nos: græci uero κριναει-
ωγ. i. iudicationē. Nā κριναει
græce: latinæ iudico. Inde
κριναειωγ iudicatio. Iudi-
catur enim factū in cōiectu-
rali cōstitutione: quū utrinq̄
peroratū fuerit: & in iuridi-
ciali iudicabit̄ factū ne sit: iu-
re: an iniuriā. Quæstionis
f. iudicii. i. iudicatiois. De-
inde: recto ordine procedit
Primo quidē diligenter de-
bemus cognoscere causam
& causæ cōstitutionē. dein-
de ipsas iudicationes: ad q̄s
oīs quæstionis ratio cōfera-
tur. Tertio: quæ cōmoda &
icōmoda sint nobis: & quæ
cōmoda rursus: & incōmo-

da sint aduersariis. Nā bona nostra ad id ualēt: ut auditorq̄ animos nobis cōciliemus: mala uero ad
uerfarioḡ. i. uitia ad id ualēt: ut aduersus ipsos odiū: & iracūdiā cōcitet̄. Rursus icōmoda nra ad id
ualēt: ut nobis beniuolos reddamus auditorq̄ animos: cōmoda uero aduersarioḡ amplificādo eos
in odiū: & inuidiā rapimus. Illa duo: uidelicet bona nra: & mala aduersarioḡ. Denide: Infert An-
tonius dicēs: Quādoquidē ad cōfirmationē causæ nostræ: & ad cōfutationē aduersarioḡ hæc duo
accōmodata sūt: alterū q̄ nobis cōciliet auditorq̄ aios: alterū q̄ cōmoueat i aduersarios: seq̄tur tri-
plicē orationis effectū. i. tripliciter psuaderi: docēdo: monēdo: cōciliādo. Cōmouēdis. f. cōtra ad-
uerfarios incitādo. Eoḡ: Quoniam. n. laudamus aliqd̄ i cliētibus nris: ad cōciliādos auditorq̄ aios plu-
rimū ualeat. Alterū: uidelicet uitia aduersarioḡ: & eoḡ cōmoda ualēt: ut aduersus eos concitemus
auditorq̄ aios: quia siqd̄ uitii aduersarioḡ oñderimus: qd̄ i arte ueteri & noua didicimus: adducemus
eos i odiū & inuidiā. In odiū aut̄ adducemus: si uitia eoḡ apiemus: spurce: supbe: cōtumeliose: flagiti-
ose aliqd̄ factū eē oñdētes. Ad odiū cōcitabimus: rursus: si cōmoda eoḡ amplificauerimus: eos iur-
fos faciemus. i. i inuidiā deducemus: ut si nobilitatē: dignitatē: diuitias: opes: cliētelas aduersarioḡ p̄-
dicemus. Eoḡ. f. q̄ audiūt. Itaq̄: Infert ḡ ex his rōnibus triplicē eē suadēdi rōem: & rōnis effectū:
docēdo: cōciliādo: mouēdo. Nixa: firmata: & posita. Quæ defēdimus: uidelicet ad cōfirmatio-
nē nostrorq̄ argumētoḡ: & aduersarioḡ cōfutationē ualeat. Ad q̄cūq̄: ad odiū: ad inuidiā: ad mise-
ricordiā: ad idignationē. Ad pbandū: Postq̄ ostēdit triplicē eē psuadēdi rationē: nūc quō unūqd̄
q̄ eoḡ fieri debeat p̄cipit: & p̄mo oñdit quō p̄bare possimus: cuius duplicē docet eē rōnem: una: q̄
simul cū causa sumit̄: & nullā oratoris cogitationē desiderat. alterā: q̄ tota in oratoris inuētiōne cōsi-
stit. In re. i. in causa de q̄ agit̄. Ratione: Formādis argumētis cū ratione: quæ illis inesse debet. nā
argumēta oia: siue cū causa ueniāt: siue cogitatione nostra inueniant̄: certa quadā rōne tractāda sūt.

Vt tabulæ: Ostēdit quænā sint ea: quæ i re ipsa posita sūt: nec ab oratore inueniūtur. Tabulæ: si cā
nostra aut in tabulis testamētū: ul stipulationū cōtinetur: aut testimoniis cōfirmat̄: aut pacto: aut cō-
uēto: aut qōnibus: aut legibus: aut senatuscōsultis: aut decretis: aut respōsis: hinc poterimus ad p̄bā-
dū plurimū adiuuamētū sumere. Testimonia & qōnes: Ex his duobus uerū inuenit̄: sed hoc differūt
q̄ ueritas testimonis exq̄rit̄: qōnibus extorquet̄. Nā qū testes p̄ducti testimoniū dederint rei: de q̄
agit̄: tūc ueritas elucescit: pari rōne: qū is q̄ i tormētis habet̄: uerū dicere cogit̄. Pacta: siqd̄ iter se pe-
pigerint: id etiā p̄bationē plurimū iuuabit sine p̄soni labore. Cōuēta: eodē modo: siqd̄ cōuenerit
iter aliquos: ut emēdo: uēdēdo: locādo: cōducēdo. Quæstiones: ut dixi i tormētis. Leges: si leges
scriptæ fuerint. Senatuscōsulta: siqd̄ ad causā nostrā p̄tinebūt. Res iudicata: prætorq̄. Decreta:
scilicet principum. Responsa: prudētū. Hæc omnia supradicta ab oratoribus cū causa accipiunt̄.

Siquæ sint. s. eiusmodi: ut cæcor in uestimētis: ut liuor in corpore mortui: & similia. A cā: quæ in quæstionibus: aut testimoniis audita fuerint. Reus: quicūq; accusatus fuerit: siue iure: siue iniuria: ille reus dicitur. Altera: Dixit duplicē esse rationē pbatōnis: una quæ cū causa sumit: & nulla oratoris cogitatione indiget. altera quæ tota ad oratorē ptinet. In qua necesse ē: ut plurimū industriæ: ac laboris ponat: ut inueniat ea quæ causā suā adiuuēt. hæc autē sūt: quoꝝ extrinsecus ratio inuenit ex his: quæ aut psonis: aut negociis attributa sint: ut in sequētibus dicitur. In disputatione. i. in tractatione argumēti. argumētatio ē ipsius argumenti tractatio. Argumētū est: qd' ex loco nudū sumitur: ut uerbi gratia: Si peperit: cū uiro cōcubuit. locus qui sedes ē argumēti: ē a cōsequētibus. Argumentū autē est ipsa res quæ ex causa cōsequitur: & ideo peperisse: & cū uiro cōcubuisse: cōsequētia sūt nam unū ex altero sequitur ergo dicimus locū esse a cōsequētibus: & argumētum nudū esse: argumentationē uero ipsius argumēti tractationē appellamus. In superiori genere: argumentorū quæ cum causa deferuntur ad oratorē. De tractandis

reliqua: siquæ sunt: quæ nō ab oratore pariūtur: sed ad oratorē a causa: atq; a reis deferūtur. Altera est quæ tota in disputatione & argumētatione oratoris collocata est: ita in superiori genere: de tractandis argumētis: i hoc autē etiā de inueniendis cogitandū est. Atq; isti quidē: qui docēt: quum causas in plura genera secuerūt: singulis generibus argumentorū copiā suggerūt: qd' & si ad iustituēdos adolecētulos magis aptū ē: ut simulac posita sit causa: habeāt: quo se referāt: unde statī expedita posint argumēta depromere: tñ & tardi ingenii ē: riuulos cōsectari: fōtes res; nō uidere: & ætatis ē: ususq; nrī: a capite: qd' uelimus: arcescere: & unde oīa manāt: uidere: & p̄mū genus illud earū rerū: quæ ad oratorem deferūtur:

argumentis: per argumentationē: quæ amplissima quidē quinq; partita. ex ppositione: ppositio nis ratione: exornatione: & cōclusionē. breuissima tripartita: ex ppositione: assumptione: siue ratione: & cōclusionē. mediocris: quadripartita sublata exornatione: uel cōplexione. In superiori genere: ubi res ipsa argumēta nobis suggerit: unus labor est tractandi. s. In hoc autē: in hac pbatōne: q̄ sumitur ex attributis psonæ & negotio duplex: tractandi. s. & inueniēdi argumēta. Atq; isti qdem: Ex tribus p̄prietatibus orationis: quæ ad p̄uadendū ualēt. s. docere: siue p̄bare: conciliare: mouere aggressus est p̄mam. i. p̄bare. Dixit autē duo genera argumentorū eē: quibus utitur orator ad cōfirmandam causā. unū qd' simul cū causa traditur. alterū: qd' ab ipso oratore excogitatur. Nūc p̄sequit' qd' facere instituerat: & rhetorū p̄mo præcepta ostēdit: deinde quid sibi faciendū eē uideatur declarat. Rhetores inq;: qui de dicēdi ratione præcepta tradūt: cōstitutiones: & constitutionū partes p̄mo pponunt: deinde singulis cōstitutionibus p̄pria quædā præcepta substituūt: at nos aliter faciendū sentimus. Id enim qd' isti faciūt: potius ad adolecētulos ptinet: ut argumēta parata habeant: qū declarandū fuerit. Nos uero: qui causas in foro agimus: oportet argumentorū fundamenta itelligere: ut nobis ad omnē causā utilitati eē possint. generalia igitur præcepta eē uolumus: non specialia. In plura genera. i. in cōstitutiones: cōstitutionūq; partes. Secuerūt: diuiserūt. Generibus: cōstitutionibus. Suggestūt: subiiciūt: sicut Cicero in arte noua: & ueteri fecit. Nā p̄positis cōstitutionibus singulis sua cuiq; argumēta distribuit. Quod & Postq̄ reddit rationē: cur ita faciāt: nūc dicit: qd' ipse faciat. Primo quidē nō negat utilia esse hæc adolecētibus: qui se exercere cœperint. Deinde dicit aliā adolecētū: & aliā oratorū: qui causas agūt: esse rationē dicēdi. Quod: uidelicet sua cuiq; cōstitutioni argumēta subiicere. Ut simulac posita causa: cōstitutione causæ: uel cōiecturali: uel diffinitiuā: uel generalis: & partibus earū. Habeāt. s. argumēta. Quo: ad quæ argumēta. Vnde. i. a quibus argumētis. Depromere: p̄ferre. Tardi ingenii: Hoc inquit est tardioris ingenii. Riuulos cōsectari. i. argumēta aliunde sumpta. Trāslatio est a fōte: de quo riuuli deriuātur. Quēadmodū inq; riuuli de fonte deriuātur: ita hæc argumēta tradita rhetoribus: aliūde sumpta sūt: hoc modo: Qui amore ardet: amatā cōcupiscit: argumētū erit. Fons autē argumenti sumptus erit ab adiunctis negotio ex genere & specie. Cupere genus ē: pars est amor. Nā si species cōceditur: genus negari nō pot: hoc modo: si amat: ergo cōcupiscit: & sicut species generis: ita etiā amor pars est cōcupiscētix: & hoc sentit Antonius: nō modo argumēta esse tenēda: sed argumentorū originē: ut oīa quæ ab eodem fonte manare possūt: quum opus erit: inueniamus. Fontes. i. originem ipsoꝝ argumentorū. Et ætatis: Præterea nec ætatem: nec consuetudinem nostrā decet specialiter argumēta pponere. Aetatis: qui grauiores sumus. A capite: ab origine. Arcescere. i. ab ipsa origine sumere: id est a loco: qui sedes est argumēti. Et primum genus earū rerū: sensus est: Inter cætera argumenta ea potissimum parata esse debere: quæ simul cū causa traduntur: id autem quāobrem continuo declarat.

Meditatum. i. exercitatum: meditari exercere significati: & hoc loco passiuū est. Multa enim: q̄ apud nos deponētia sunt: apud antiquos actiue & passiue significationis inueniebatur cōmunia. Similiū: uidelicet quum similes res inciderint tractādæ nobis. Nam & p̄ tabulis: Ecce quæ sint res: quæ oratori tenēdæ sunt: ut preparati sint: & ē ratio: cur uelit ea: quæ simul cū causa tradūtur: ab oratoribus: diligēter exerceri. Dicit enim res: quæ simul cū causa nobis tradūtur: eo diligēter p̄cipi uolumus: q̄ & infinite p̄ thesim tractātur: & diffinite p̄ hypothesim: nā id est: qd̄ dicit de ḡne uniuerso. i. de quæstione infinita: q̄ circūstantiis seiuncta est. & finite. i. de quæstione finita: q̄ implicita est circūstantiis: certarū personarū: reꝝ & locorum. Hæc enim circūstantiæ sunt: ut uerbi gratia: Siquis cōtra testes dixerit: dupliciter dicere poterit: & uniuersaliter: & finite. Uniuersaliter: testibus credendū nō eē in quibus gratia: metus: odium officiunt. Diffinite: testibus credendū nō esse. Nā seruo fides habēda non est: qui nihil p̄ aduersariis contra dominū diceret: eodem modo de cæteris eiusmodi dicendū est argumētis. hoc igitur sentit Antonius: quo nobis taliū argumētōꝝ utilitas maior est: diligētius p̄cipiēda. Pro tabulis. i. pro stipulationibus: cōtra stipulationes.: & testibus contra testes. Testibus: Credendū esse testibus: uniuersalis est quæstio: & ideo infinita. eodem modo testibus credendum nō esse e diuerso. Se-

paratim. i. solemus per thesim tractare. i. per quæstionē infinitā: quæ separata est a circūstantiis. Definite. i. per quæstionē finitā. i. implicitā circūstantiis locōꝝ rerum: & p̄sonarum. Singulis temporibus. i. certis diffinitis. Scimus enim has eē circūstantias: quis: quid: ubi: quibus auxiliis: cur: quo modo: quando. Quos. f. cū causa cōiunctos. Multa cōmentatione: ut. f. memoriæ mandetur. Expeditos. i. promptos præludio quodā: qd̄ græci μελει appellāt. Longū. Ideo inquit uolo hæc expedita & parata uobis esse: quia si quis declarare uellet uobis: quomodo cōfirmare: aut infirmare tabulas: quæstionesq; oporteat: nimis longū: ac perplexū erit. Hæc sūt omnia: Primo quidē excusat: cur nolit de singulis præcepta dare. p̄mo: q̄a p̄lixū: deinde q̄a nō ē necessariū: q̄a qlibet ingenii: etiā mediocris poterit a seipso p̄cipere: quō hæc argumētōꝝ ḡna cōfirmari: aut infirmari debeat

Exercitationis maxime: Necessē est ergo: ut in his multū se exerceat orator. Hæc. f. tabulæ: & quæstiones. Certis luminibus. i. certis exornationibus uerboꝝ & s̄niarū. Nā exornationes uerboꝝ & s̄niarū sūt quædā q̄si lumina oratiōis. Id. n. fit q̄ argumētatio artificiosa his etiā argumētis adhibet q̄ cū causa ueniūt. Itēq; illa q̄ sūt alterius: Similiter nec illa inq; q̄ ab oratore excogitant argumētata difficile ē inuenire q̄ tractare. Excogitationē. i. inuentionē. Explicationē: expositionē ornatā: & p̄politā. sensus ē ergo: Duo ḡna argumētōꝝ eē: unū qd̄ sua spē offerē: nec ulla arte nisi exornatione indiget: ut tabulæ: respōsa: decreta: & reliqua. Alterū: qd̄ nō cū causa uenit: sed ab oratore repitur: q̄ sūt ab attributis p̄sonæ: & negociis: & i his argumētis necesse ē: ut orator nō nihil labore iueniēdis: simul & exornādis: ḡ elocutio utriq; cōueniat: alteri qd̄ sola: alteri uero cū iuentione cōiuncta.

Itaq; Cōcludit ergo a superiori: q̄ si quidē duo ḡna argumētōꝝ se ita habēt: ut alter p̄ se offerat: alter uero ab oratore iueniat. sequitur difficile nō eē qd̄ dicas inuenire: sed t̄mmodo exornare. Quid: iuentionis ē. Quō: elocutiōis ē. Alter. f. qd̄ dicat inuenire: artē qd̄ desiderat: sed nō difficilē. Mediocris. i. mediocriter prudēs orator: q̄ sibi p̄posita fuerit cā: poterit ex ea sumere argumētū: uide licet ex attributis p̄sonæ: & negociis. Alterū: uidelicet quō dicat: exquire totū ē oratoriæ factatis

meditatū nobis in perpetuū : ad omnē usū similiū reꝝ esse debet: nā & p̄ tabulis: & cōtra tabulas: & p̄ testibus: & cōtra testes: p̄ quæstionibus: & cōtra quæstioēs: & itē de cæteris rebus eiusdē generis : uel separatim dicere solemus de genere uniuerso : uel definite de singulis tēporibus: hominibus: causis : quos quidē locos uobis hoc Cotta & Sulpiti dico: multa cōmētatione atq; meditationē paratos: atq; expeditos habere debetis. Longū est enim nūc me explicare: qua ratione: aut cōfirmare: aut infirmare testes: tabulas: quæstiones oportet. Hæc sūt omnia ingenii: uel mediocris : exercitationis autem maxime: artē quidē & præcepta dūtaxat hæcenus requirunt: ut cæteris dicēdi luminibus ornētur. Itēq; illa: quæ sūt alterius generis: quæ tota ab oratore pariūtur : excogitationē nō habēt difficilē: explicationē magis illustrē perpolitāq; desiderant. Itaq; quum hæc duo nobis quærenda sint in causis: p̄mū quid: deinde quomodo dicemus: alterū: qd̄ totū arte incinctū uidetur: tametsi artē requirit: tamē prudētia ē pene mediocris : qd̄ dicēdū sit: uidere: alterū ē i quo oratoris uis illa diuina utriusq;

Ornate copiose uariæq; nã id oratoris ẽ p̄priũ: mltis uariisq; rebus exornare & locupletare orationẽ. Quare illã: Quãdoquidẽ duo sũt i qbus potissimũ elaborare debet orator: inuẽtio. s. & elocutio. Nã ex qnq; partibus rhetoricæ facultatis: dicit duas p̄cipue oratori eẽ necessarias. s. inuẽtionẽ & elocutionẽ. Ego qdẽ de inuẽtione dicere conabor: exornationis uero partẽ Crasso relinquã. Illã partẽ. s. inuẽtionis. Quoniã semel. i. quoniã semel ita placitũ ẽ. id. n. sũmope ab Antonio petierũt Cotta & Sulpitius. Interim: dũ ego uobis eiusmodi expedito argumẽta. Cõsequar. s. p̄cipiẽdũ: d̄

cernitur: ea q̄ dicẽda sunt: ornate: copiose: uariæq; dicere
Quare illã ptem superiorẽ : quoniã semel ita uobis placuit: nõ recusabo quo minus perpoliã: atq; conficiam: quantũ consequar: uos iudicabitis: qbus ex locis: ad eas tres res: quæ ad fidẽ faciendã sole ualẽt: ducat oratio: ut & cõciliẽt animi: & doceant: & moueant. Hæc sũt enĩ tria: ea uero quẽadmodũ illustrent: præsto est: qui oẽs docere possit: qui hoc primũ in nostros mores induxit: q̄ maxime auxit: q̄ solus effecit. Nanq; ego Catulle (dicam enĩ non reuerẽs assẽtandi suspitionẽ) Neminẽ esse oratorẽ paulo illustriorẽ arbitror: neq; græcũ neq; latinũ: quẽ ætas nostra tulerit: quẽ nõ & saepe tuleri: & diligẽter audierim. Itaq; siqd ẽ in me: qd' iã spare uideor quãdo qdẽ uos: his i gẽniis hoies: tãtum opere mihi ad audiẽdũ datis: ex eo ẽ: q; nihil qsq; unq; me audiẽte ægit orator: qd' non i memoria mea penitus infederit. Atq; ego is: qui sum: quãtuscumq; sum: ad iudicãdum omnibus auditis oratoribus sine ulla dubitatioẽ: sic statuo & iudico neminẽ omniũ: tot & tãta: quanta sint i Crasso habuisse ornãmẽta dicẽdi. Quamobrem: si uos quoq; hoc idem existimatis: non erit (ut opinor) iniqua partitio: si cũ ego hunc oratorẽ: quẽ nũc fingo (ut institui) crearo: aluero: confirmaro: tradã eum Crasso: & uestiendum: & ornãdũ. Tum Crassus: Tu uero iquit Antoni

i. nihil dubitãs ne assẽtari uidear Crasso q; ei tantũ attribuã. Tulerit: ediderit: pdiderit: ut Virg. Si duo præterea tales idea tulisset terra uiros. Tulerim. s. diu audiẽdo passus fuerim & diligẽter: qa nõ solũ diu sed etiã diligẽter. Siqd ẽ. i. si qua dicẽdi peritia ẽ in me. Quod iam: hoc ẽ possũ sperare me aliqd dicẽdo ualere: q; tãto ingenio uiri: tanto studio me audire p̄gãt. Infederit. i. infixũ sit: ita ut aboleri nequiuẽrit. Atq; ego: Tandẽ cõcludit qd' uolebat: postq̄ ostẽdit se optimũ eẽ q̄ iudicare possit. Is: talis qui bonoꝝ omniũ oratoꝝ auditor extiterim. Quantuscũq; moderate de se ipso locutus ẽ. i. quãtũcũq; ualeã. Statuo: delibero: & iudico. p̄mũ deliberamur: deinde iudicamus. Totũ numero. Tanta: magnitudine. Quãobrẽ: Nũc infert qd' intẽdit: nõ est inquit absurdum: si ex duabus partibus rhetoricæ facultatis: unã mihi assumpserim: alterã Crasso delegaueri. Hoc idẽ. s. præferẽdũ eẽ oibus oratoribus ætatis nostræ. Partitio. i. iniqua diuisio: ut ex duabus ptibus: unã mihi: alterã uero Crasso tradiderim. Crearo. i. naturalĩ bonoꝝ optione. Aluero: optimoꝝ rũ scriptoꝝ imitatione. Cõfirmaro: locoꝝ: siue argumẽtoꝝ instructione. Crearo: Item ut bonis: & firmis sit lateribus: & bono utit' ordine i trãlacione. p̄mo enim creat filius: deinde alit': postremo uestit'. Et uestiendũ. i. tradã Crasso: ut ei tradat ornãmẽta dicẽdi: uidelicet elocutionẽ: q̄ cõsumit' in i exornatione uerboꝝ & sentẽtiarũ. Vestiũr: uerbis. Exornãt: sentẽtiis. Tum Crassus: Urbane Crassus: atq; facete i trãlacione p̄mansit. Dicit. n. nihil ẽ Antonii: q; mihi hũc oratorẽ uestiẽdũ: & exornãdũ tradas. Nam si parẽs optimus es: indignũ facies parẽte libero: ut quẽ creaueris: atq; alueris eũ sine uestibus: & ornatu relinquis: p̄sertim quã sciamus te diuitẽ eẽ: qui hoc optime facere possis.

hac maxima rhetoricæ facultatis parte. Quibus: Nam sicut supius dixit: hi sũt effectus orationis: ut cõciliẽtur in p̄ncipiis auditores: doceant in cõsutatione & narratione: & moueãtur in cõclusionẽ siue poratione: q̄ tũ p̄ totã orationẽ faciẽda sũt: ut etiã s̄tire uidet' Antonius.

Quẽadmodũ: unde inueniãt' ego me dictũ p̄fiteor quõ uero exornẽtur: adest hic Crassus. Illustrentur. i. exornẽtur inuẽta: & ostẽdit tantã eẽ exornãdi facultatẽ in Crasso: ut oĩum oratorũ quos unq; uiderit & audierit Crassũ p̄stãtissimũ eẽ cõfirmet. In romanos. i. a græcis trãsserẽda: & bono ordine p̄cedit. p̄mo nouũ aliqd in cõsuetudinẽ adducit: deĩ de auget: postea cõfirmat.

Nãq;: Hoc est qd' Antonius dicit in laudẽ Crassi: se oratores oẽs: q̄ ubiq; sint ætatis suæ audiuissẽ diu adeo ut q̄ cũq; i eis notanda sint: memoria mādãrit: & tamẽ ex oibus oratoribus se iudicare p̄stantissimũ eẽ Crassũ: & p̄pterea dicit Crassũ ipsum optime exornãdi partẽ tractare posse. Nõ assẽtãdit:

Neq; est boni: ille enim nec bonus nec liberalis parēs uidetur: ut quē filium creatū aluerit: atq; cō firmauerit: eū sine uestibus relinquat: atq; ornāmētis. Eduxerit: educauerit: ut Terentius: Eduxi te a paruo. Præsertim: iusta causa eēt si parens ideo filiū nudū relinqueret: quia facultates ei nō sup peterēt: sed quū tale nihil de Antonio dici possit: quippe quē locupletē esse cōfirmat: nō recte faci et eū sine uestibus relinquere. Te locupletē. i. te diuitias orationis habētē. Quod enim: ex eo quā antea fecerat Antonius: pbat Crassus ipsū habere uim: quæ ad exornandā orationē pteat. Nam

si causas iquit difficiles atq; desperatas tu solus sustinui sti: quid est quā tibi nō inesse dicamus? Quæ uis. s. p. sua sionis. Qui animus. s. con citationis. Quæ dignitas: s. uenustatis: quæ in gestu & habitu corporis considera tur. Reum: Aquiliū dicit: quē legimus belli Asiatici re liquias cōfecisse: nō ille qui dē romano more: sed quū sō tibus uenena miscuisset: ad quarundā ciuitatū deditio nem: quā maturā quidem uī ctoria fecit: sed ifamē. Itaq; dies illi dicta est: quæ ueneno cū hostibus certasset: & ro mana arma: quæ sacrosācta in id tēpus habebātur: medi caminibus ipsius uiolauerit. Hūc defendit Antonius p ductū in concionē: & cicatri ces scissis uestibus ostēdens: quas aduerso pectore accæ perat: populo cōmiseratio nem leniuit. Diloricare:

Vsus est militari uerbo. nā diloricare pprie est scindere tunicā: ut Nonio Marcello placet. Aduer sas: aduerso pectore accæptas: in quo significatur eū strenue ac fortiter aduersus hostes dimicasse: nō autē terga dedisse. Cicatrix autē signū est uulneris obducti. Qui idē: Antonius quū defende ret Norbanū: quæ populū aduersus Scipionē cōcitasset: qui exercitū amisisset: ostēdebat non esse cri mīni dādū: quæ populū seditio plærūq; reip. pfuisset. Seditiosus: quia nō negabat seditiōē cōcitātā esse a Norbano. Furiosus: nō quæ ipse furiosus esset: sed qui aliis furorē immiserit. Præstare nemo possit. s. certos reddere: quippe qui p uulgi mobilitate pueniunt: Virgil Scæuitq; animis ignobile uulgus. quis enim populū motus confirmet? Exacti: expulsi. Exigere enim expellere significat: ut pbande uobis an exigendæ sint pūs? Multas: pēdet littera a superiori. Seditiōes: seditio popu li ac tumultus ingēs aduersus reges ppter cædem Lucretiæ facta est: ut apud Titū Liuiū. Tum tri bunitia potestas: Hoc quoq; a Liuiō scribitur: ppter cædē uirginia populū secessisse in Auentinū montē: hic creatos tri. plæ. eē: deinde sensim descēdebat ad hāc Norbani seditiōē: & dicebat eā in re factā: nā ciues mœrore cōpulsos amissi exercitus: nullo modo reprimi potuisse. Luctū: quæ luge bāt tot ciues romanos in exercitu fuisse deletos. Odio: quo pcciti erāt aduersus Cepionē. Neq; re primi: quā si uoluisset Norbanus repmēre nō potuisset. Potuit hic: Exaggerat & rei & causæ dif ficultatē: ut maiore uim ostēdat eloquētiæ in Antonio: neq; enim difficile ē causas uulgares defēde re: sed magnas ac ppe desperatas. Hic. s. defēdere populū seditiōē iuste factā: & eū qui ipsius sedi tionis auctor fuerat: nūne magnæ fuit eloquētiæ? Id demū est omni laude: omniq; admiratione p sequendū. Anceps: dubius & periculosus. Inauditus: inusitatus. Lubricus. i. causa difficilis. Tā nouus. i. pter cōsuetudinē. Vi. i. uehēmētia oratoris. Facultate: quæ ex arte cōficitur. i. habilitate dicēdi. Nā facultas est habilitas quæ ex arte cōficitur: & ē cuiuslibet artis genus. Quid ego: Si alia persequi uellē quæ sūma cū laude Antonius suscipit: suscipitq; defendit: nūne facile pbare pote ro quā dico: uidelicet posse illū unāquāq; causā ornare ac locupletiorē reddere. C. Maniliū: Histo ria ē eiusmodi: galloz: senonū: teutonūq; atq; tugurinoz: qui ex ultimis galliæ regionibus: quā ter ram eoz oceanus iundasset: nouas sedes quærebāt. Primū impetū Syllanus: secūdū Manilius: terti um Scipio sustinere nō potuerūt. fusi igitur fugatiq; sunt: & castris exuti. Sed Māilius ab abronibus

ppge ut istituiisti: neq; enim boni ē: neq; liberalis parētis quē pcrærit: & eduxerit: eum nō & uestire: & ornare: præsertim quū te locupletē esse negare nō possis. Quod enim ornāmētum: quæ uis: qui animus: quæ dignitas illi oratori defuit qui i causa perorāda: non dubitauit exci tare reū cōsularem: & eius diloricare tunicam: & iudici bus cicatrices aduersas senis iperatoris ostēdere: qui idē hoc accusāte Sulpitio: quū hominē seditiosū: furiosum q; defēderet: nō dubitauit seditiōes ipsas ornare: ac de mōstrare grauissimis uerbis: multos sæpe impetus po puli: nō iustos: quos præstare nemo possit: multas eti am re. p. seditiōes sæpe esse factas: ut quū reges eēnt ex acti: tū tribunitia potestas esset cōstituta: illā Norbani seditiōem ex luctu ciuiū: & ex Cepionis odio: qui exer citum amiserat: neq; reprimi potuisset: & iure esse con flatam. Potuit hic locus tam anceps: tam inauditus: tā lubricus: tam nouus: sine quadam incredibili ui: ac fa cultate dicendi tractari? Quid ego de. C. N. Maniliū:

quod eius gentis robur in exercitu fuerat: qui cum accusatus esset: quod spoliatus castris esset: Antonius eum defendit: & in ea causa potissimum elaborauit: ut populum ad commiserationem adduceret: cum ostenderet non ducis temeritate factum esse: sed fortunae: cui nemo resistere potest. Prusia: idem etiam defendit Prusiam: quod Hannibalem ab Antiocho profugum hospitio suscepisset: & ducebatur in suspensionem: quod de bello inferendo romanis cogitasset. Commiseratione: quam p. C. Manilio populo commisit. Prusia: Quia Prusia regem Bithyniae defendit: qui accusatus fuerat: quod Hannibalem suscepto: cogitasset de

Quid de. Qu. regis commiseratione dicam? quid de aliis innumerabilibus: in quibus non hoc maxime enituit: quod tibi omnes dant acumen quoddam singulare: sed haec ipsa: quae nunc ad me delegare uis ea semper in te eximia & praestantia fuerunt. Tum Catullus: Ego uero inquit in uobis hoc maxime admirari soleo: quod cum inter uos dicendo dissimilimi sitis: ita tamen uterque uestrum dicat: ut ea nihil neque a natura denegatum: neque a doctrina non delatum: esse uideatur. Quare Crasse: neque tu tua suauitate nos peruabis: ut siquid ab Antonio: aut praetermissum: aut relictum sit: non explices neque te Antoni siquid non dixeris: existimabimus non potuisse potius: quam a Crasso dici maluisse. Hic Crassus: Quin tu inquit Antoni omittis ista: quae proposuisti: quae nemo non horum desiderat: quibus ex locis ea quae dicenda sunt in causis repiuntur: quae quae abs te nouo quodam modo pluraque dicuntur: sunt tamen & re faciliora: & praecipue peruagata: illa deprope nobis unde afferas quae sapissime tractas: semperque diuinitus. Depromam eadem inquit Antonius: & quo facilius id a te exigam: quod peto: nihil tibi a me postulati recusabo. Meae totius in dicendo orationis: & istius ipsius facultatis

litio. Quare: Quandoquidem pares in dissimili genere dicendi estis: petimus a uobis: ut tu Antoni dicere perites ut coepisti: & tu o Crasse siquid ab Antonio praetermissum fuerit: supplere non refuses. Explices: declares. Praetermissum. scilicet cursu dicendi. Relictum: inchoatum: uidelicet quod inchoauerit: & non perfecit. Neque te: Et siquid non dictum erit: quod ad praecipua huius facultatis pertineat: non ideo factum esse dixerimus: quod nescieris: sed Crasso dicendum delegaueris. Hic Crassus: Cum hoc dixisset tum aliam interlocutionem Crassus inseruit: ut uarietatem faceret: Crassus ita allocutus est Antoni: Quid opus est inquit: ut narres quae uulgo traduntur ab oratoribus: de inuentione & elocutione? non ista requirunt Caesar & Catullus audire: quae uulgo docere solent: sed quae in agendis causis ipse facere consueuisti. Quibus ex: Hoc non dixerim: quod tua oratio non sit mirifice perbanda: quippe qui noua quaedam: & mira dixisti. Quamquam: quauis & noue dixeris & mire: tamen sunt uulgaria. Peruagata: Omnes enim ferme de arte rhetorica scribentes: eiusmodi praecipua tradiderunt. Depromere: perferre: manifesta nobis: quae sint illa quae facere soles.

DEPROMAM: Hoc est caput sextum de primo genere persuasionis artificialis: quod docendos auditos causa tradit: & argumentorum acumen desiderat. Depromam: Ita ingreditur ad disputationem: ut dicat: petis a me o Crasse: ut ostendam quod ego faciam: & ueni ueni ea quae sapissime tractent: non deero tibi quominus obtemperare: Idque faciam: ut quam postea a te meo quodam iure quasi debitum exegero: tu mihi negare non possis. Exigam. id est quasi debitum recipiam. Nam exigere est debitum reponere. & aduertendum est: quod haec pars huius libri perutilis est. Nihil tibi: aequum enim est: ut quod postulas impetrauit: postulatus deinde reddet. Meae totius: Incipit nunc declarare repetens breuiter rationem illam artificialem persuadendi: quot effectus intendantur: sed primum percipiet quomodo docere possimus auditorem: uidelicet praecipua dabit confirmandam rationis nostrae: & refellendam rationis aduersario. Meae orationis: quam seruare soleo in dicendo. Facultatis. id est copia dicendi & facilitatis. Nam facultas facilitas dicitur: sed inter facultatem & artem hoc differt: quod facultas ex arte proficitur: & ideo facultas dicitur: quia uidelicet in omnibus causis iudicatus fuerit in dicendo excellere.

bello inferendo populo romano. Quid: scilicet dicam.

Quod. scilicet singulare quoddam tibi omnes dant. Dant. id est concedunt. Acumen. scilicet inueniendi quae causae utilia sunt. omnes enim hoc tibi inueniunt concedunt. Sed haec ipsa: ut non solum habeas quae ad inuentionem pertinet: sed quae ad elocutionem spectant. Delegare: deferre. Eximia: singularia: & praestantia. Eximia dicitur ab eximendo: nam quod a uulgo exemptum est: singulare dicitur: quod in aliorum ordinem non sit redigendum. Tum Catullus: Catullus hic interlocutus est: hoc ideo facit: ut in terlocutione utatur eorum qui introducuntur ut fastidium perpetuae orationis tollat: & uarietate auditos animos retineat erectos. In uobis. scilicet o Crasse & Antoni

Dicendo: hoc est quod me admiratione tenet. Dissimilimi. id est diuersum dicendi genus sequatur. Denegatum: non delatum: pulchra est expositio.

Extulit. f. dū laudat causas quas semp ægerim. Tres: Nā tres has psuadēdi pp̄tates Antonius se
 pe noīauit. Ante. i. in sup̄iori disputatione. Vna cōciliādoꝝ: Nūc dicit qd̄ in unaquaq; istarum
 partiū seruādū sit. Harū triū: uidelicet in cōciliādo faciēdiā: & in docēdo acūmē: in cōcitādo uehe
 mētiā. Lenitatē: ut cōciliemus. Acūmē: ut doceamus. Vim: ut cōmoueamus. Lenitatē: suauita
 tē quādā: ut nobis beniuolos efficiamus auditores. Acūmē: p̄spicacitatē quādā igeni. Nā acūmē
 inueniēdi ē: necesse enim ē: ut q̄ causā p̄sint inueniat orator. Vim: uehēmētiā: & acrimoniā orōis:
 q̄ auditōꝝ aīos quocūq; ue
 limus ipellamus: uel ad iram
 uel ad misericordiā. Ut is:
 uel p̄tor: uel iudex: uel p̄p̄s
 uel impator. Propēdeat. i.
 pp̄sūs & iclinatus i nos sit.
 Inclinatione: q̄ arte cōfici
 tur: & hoc ad cōciliandū au
 ditoris animū. Defēsionis
 qd̄ fit docēdo: si sua sponte
 inclinatus nō fuerit. Per
 motione: hoc ad cōcitandū
 p̄tinet: siue ad iracūdiā: siue
 ad cōmiserationem. Ad
 ducatur: Quia qum ratio
 nes nostras uel ueras uel ue
 risimiles uel necessarias uel p̄
 bables adduxerimus: tūc i
 ducit̄ auditor ut nobis faue
 at. Sed quoniam illa pars:
 Tria inq; sūt: quæ p̄posui
 mus ad psuadēdū p̄tinere
 f. docere: cōciliare: & moue
 re. hōꝝ autē p̄mum ē doce
 re: ut cōsiderentur loci ex q
 bus argumēta ducatur: quib
 us omnē causā nostram i
 struere: & aduersariōrū de
 struere possimus. De hac igit̄ psuadēdi parte p̄mū dicemus: deinde de cæteris subsequēter. Expli
 catio ac defēsio: unū ex altero seq̄tur: nam causā nostrā explicādo defēdimus. Explicatio: qū. n. rō
 nes n̄ras exponimus: causā nostrā cōfirmamus. Ḡn̄s. i. huius facultatis rhetoricæ: cuius finis est p̄
 suasio. Ad psuadēdū aut̄ tria intēdūt. f. docere: cōciliare: & mouere. De ea. f. p̄te psuadēdi q̄ ad
 docēdū p̄tinet. Pauca: ideo inq; pauca dicemus: q̄ pauca sūt minus nota. Vt: cōsuetudine & lō
 gi exercitacione. Nō tentatā. i. notā & tritā: aut qd̄ mihi nō displicet: tentā: inchoatā dixit: ut sit se
 sus ab aliis iā iccepta tractari. Actibi: Nūc sp̄aliter r̄ndet Crasso: q̄ supra adhortatus erat Antoniū
 ut p̄cepta rhetōꝝ puulgata ommitteret: neq; n. ab oratore desiderari. Assēt̄iemur: uidelicet ne sin
 gula argumēta cuiq; cōstitutioni subiiciamus: qd̄ facere solēt magistri huius artis: uidelicet rheto
 res: q̄ de huiusmodi arte p̄cepta dāt. Assēt̄iemur. i. tibi i hac re libēter morē geremus o Crasse.
 Defēsiones. i. argumēta a p̄cedere qd̄ seq̄tur. nā argumēta p̄cedūt: ex argumētis uero defēsioēs cō
 sequūtur. Apiamus aut̄. i. ipsoꝝ argumētōꝝ originē explicemus: ex qbus argumētis oīs causa cō
 firmat̄: ac si diceret: uolumus p̄cepta nostra ḡn̄alia & nō particularia eē: ut qū ḡn̄a reꝝ tenuerimus
 ad oēm causā istructi simus. Capita. i. origines: quēadmodū capita fluminū sōtes & origies appel
 lamus. nā q̄ capitula dicūt: satis latine nō loquūtur. Causā. i. cōtrouersiā. Oīs disputatio. i. oīs cō
 firmatio. Nā cōfirmatio ē quādā quasi disputatio rei d̄ qua agit̄. Ad causam & orationē. i. oratio
 nem causæ: cū qua ipsa causa defenditur. Neq; enim: Per similitudinē ostēdit: quomodo uniuersa
 liter argumentōꝝ loca tenere debeamus. Nam loci sūt sedes argumentōꝝ: quēadmodū inquit nō
 singulorū uerborū. i. dictionū litteras mente p̄tractamus: qum dictionē aliquā scribere uolumus:
 sed uniuersaliter omnes litteras cognitās habemus: pari ratione uelim argumēta. i. locos nobis eē
 cognitos: quēadmodū promptas habemus litteras: qum uerbū aliquod scribere uolumus: ita p̄m
 ptos haberi locos uolumus: qbus oīs causa cōfirmet̄. Verbū: qd̄ græci τοῦ λόγου appellant. i. di
 ctionē. Litteræ: quibus dictio scribit̄. Nec quotiēs: Satis enim ē: ut uniuersas litteras mente nota
 tas teneamus: qd̄ facere uidētur hi rhetores: q̄ unicuiq; cōstitutioni sua argumēta subiiciūt quasi p̄
 pria. Nam p̄positis argumētōꝝ locis: facile erit eligere: quæ p̄positæ quæstioni & causæ cōueniāt.

quā modo Crassus i cælū uerbis extulit: tres sunt ratio
 nes: ut ante dixi: una conciliātorum hominum: altera
 docētorum: tertia cōcitandorum. Fiarum triū ptium
 prima lenitatem orationis: secunda acumen: tertia uim
 desiderat. Nam hoc necesse est: ut is qui nobis causam
 adiudicaturus sit: aut iclinatione uoluntatis propēdeat
 in nos: aut defēsionis argumentis adducat: aut animi p̄
 motione cogatur. Sed quoniā illa pars: i qua rerum ip
 sarū explicatio: ac defensio posita est: uidet̄ omnem hu
 ius generis quasi doctrinā cōtinere: de ea primū loque
 mur: & pauca dicemus. Pauca. n. sunt: quæ usu iā tra
 ctata: & aīmo quasi habere notat̄ uideamur. Ac tibi sa
 piēter monēti. L. Crasse libēter assentiēmur: ut singula
 rū causā: defēsiones: quas solēt magistri pueris trade
 re: reliquamus: apiamus autē ea capita: ūde oīs ad oēm
 & causā: & orationē: disputatio ducit̄. Neq; enī quoti
 ens uerbū aliqd̄ ē scribēdum: nobis totiēs eius uerbi līræ
 sūt cogitatioē cōquirendæ: nec quotiēs cā dicēda ē totiens
 ad eius causā seposita argumenta reuolui nos oportet

Certos: firmos: stabiles: notatos: & mētis nostræ habitu ita p̄ceptos: ut oblittefari non possint.
Causa: quæcūq; illa fuerit: siue cōiecturalis: siue diffinitiuā: siue ḡnialis: siue partes eius: quas satis pla
ne supra memorauit. Seposita: separata: sicut a rhetoribus fieri solet. Statim: sua spē: nulla no
stra cogitatione. Explicandā: tractandā: & cōfirmādā. Occurrūt. i. nobis sese offerūt. Sed hi lo
ci: Et neq; forte existimet in his locis oīa cōsistere: admonet Antonius alia quædā necessaria eē ora
toribus: qui aliquā ex his locis utilitatē capere uoluerūt: uidelicet multarū rerū sciam: atq; experiē
tiā tenere: tūc demū usui po
terūt eē. Hi loci: quos nūc
oratori s̄ponere statuimus

**certos locos: q̄ ut litteræ ad uerbū scribēdum: sic illi ad
causā explicādā statī occurrūt. Sed hi loci ei demū ora
tori p̄desse p̄nt: q̄ est uersatus ī rebus: uel usu: quē ætas
deniq; affert: uel auditione: & cogitatiōe: q̄ studio & di
ligentia p̄æcurrit ætatē. Nā si tu mihi q̄uis eruditū ho
minē adduxeris: q̄uis acrē & acutū ī cogitādo: q̄uis ad p̄
nūciādū expeditū: si erit idē ī cōsuetudine ciuitatis: ī ex
emplis: īstitutis: ī moribus ac uolūtātibus ciuiū suorū
hospes: nō multū ei loci p̄derūt illi: ex q̄bus argumenta
p̄mūtur: subactō mihi igenio opus ē: ut agro nō semel
arato: sed nouato: & iterato: quo meliores factus possit:
& grādiōres edere: subactio autē ē usus: auditio: lectio:
litteræ. Ac p̄mū naturā causæ uideat: q̄ nunq̄ lateat: fa
ctū ne sit: quærat an quale sit: an qd̄ nomen habeat?**

Ei oratori: uidelicet q̄ uer
satus ē in rebus agendis: uel
usu: uel exercitatiōe: uel pe
ritia. Quē. f. usū & scientiā
ac si diceret: si nulla alia rati
one multarū rerū experiēti
am cape potes: at potes lon
gitudine uitæ: & nunc q̄si p̄
transitū ostēdit oratorē tūc
demū eē p̄fectū: q̄ p̄uectio
ris ætatis eē cœperit. Vel
usu. i. q̄ usū rerū ab aliis p̄ci
piēdo: & intelligētia conse
quēdo cognouerit: etiā si iu
nior fuerit orator: & multa
ab aliis p̄cepit: & multa itel
ligētia consecutus fuerit: tū
hāc facultatē: d̄ q̄ loq̄tur cō
seq̄ poterit. Aetas: q̄a expi

entia nisi lōgi t̄pis eē nō p̄t. Cogitatione: rerū. f. quas acumine inueniēdo tenuerit. Auditione:
quas ab aliis p̄cipiēdo didicerit. Studio: quātū ad cogitationē. Diligētia: quātū ad auditionē.
Nā si tu: Rationē affert: cur uelit multarū rerū usū & experiētiā habere oratorē: q̄a tūc poterit ma
gnā ex his locis capere utilitatē. nā si oīa etiā locoꝝ argumēta tenebit orator: tamē sine experientia
& p̄cipue ciuitatis: ī qua uixerit: nō ualde hęc illi p̄desse poterūt. sensus ē: Si bona igeniū: & natura
lia adeptus fuerit: nō tamē usū tenuerit: & rerū ciuiū rationē habuerit: hi loci parū ei ne dicā nihil
p̄desse uidebunt. uult ergo oratorē ex ciuitatis cōsuetudine: & p̄ sēsis hoīum dicere: ut nō solū ar
gumēta sua ui: sed ex snia uulgi cōprobētur: & iudicū. Quāuis. i. q̄tū uis eruditū: q̄ doctrinam ade
ptus fuerit. Acrē: diligētē: & p̄uidū: Vir. Iā tū acer curas ueniētē extēdit in annū. i. quēlibet adduxe
ris mihi oratorē acrē. Acutū. i. excogitādo ingeniosū: q̄ acumine igeniū p̄ditus sit ad iueniēda quæ
causæ p̄sint. Expeditū. i. etiā si doctrinæ: ac naturæ bona cōsecutus fuerit: rerū aut peritiā non te
nuerit: utilitatis parū capiet ex his locis. In cōsuetudine. i. in usu agēdoꝝ. In exēplis. i. monumē
tis dictoꝝ uel factoꝝ. Institutis. f. disciplinā maiōꝝ obseruādo. Moribus. i. rōnibus uiuēdi. Vo
lūtātibus: opinionibus: & uulgi studiis. Hospes: peregrinus: alienus. i. nisi hęc oīa tenuerit: q̄ sine
magna experiētia rerū cōsequi nō poterit. Subactō: Qualis igit̄ esse debet orator: cui huiusmodi
loci utilitatē afferat & usū? Subactō exercitato: & molito multarū rerū usu: & ē translatio ab agri
cultura. Nā terra dicit̄ eē subacta: q̄ exulta: & molita fuerit agricolarū labore: Virgil. Scrobibus
mutata subactis. i. excultis: & molitis: ut plāta succrescere possit. Ut agro: Tūc enim dicit̄ ager ille
noualis: q̄ frequēter cultura renouat. Nouato. i. quotannis exculto. Quo. i. ut: & ī trāslatione p̄
sistit agri bene culti. fructus enim pp̄ria ex terra nascūtur. Edere: de se dare: emittere. Subactio:
i. exercitatio. Vsus: cōsuetudo agendarū rerū ciuiū: q̄s res ciuiles: & audiēdo: & legēdo: & doctri
na p̄cipiēdo cōsequi possumus. Litteræ: scia atq; doctrina. Ac p̄mū: Postq̄ dixit: quæ nā ī oratio
re regant: cui argumēta de q̄bus p̄cepta traditurus ē usui: atq; utilitati eē possint: nūc quō causam
cōsiderare debeat ostēdit. Dicit. n. p̄mū exq̄rendū eē: q̄ in cōstitutione posita sit: deinde iudicationē
inueniēdā: ad quā oīs suæ orationis rōnem cōferat orator: & recte quidē. nā quē de locis p̄cepta da
turus sit: ex q̄bus argumēta sumūtur: p̄mū debet ostēdere: qd̄ sibi p̄ponat orator: ad qd̄ q̄si obiectū
orationē suā itēdat. hęc igit̄ p̄mū docet inueniēdā eē. Naturā. i. uim: & p̄petatē causæ. i. cōstōnem

Ne sit: p̄ qd̄ cōiecturā cōstitutionē accipe. An q̄le: ḡnalem. An qd̄ nomē: diffinitiuā cōstitutio
nē intellige: qum quærit̄ de ui: & nomine uocabuli. Partes: In negocialē: & iuridicialē. Iuridicialis
in absolutā: & assūptiuā. Assūptiuā in purgationē: & deprecationē. Purgatio: in imprudētiā: neces
sitatē: & fortunā. Negocialis: q̄a scidit̄ i sc̄riptū: & sniam: & cōtrarias leges. f. ambiguū & contrariū.

Quo: uidelicet genere causæ & cōstitutione cognita. Naturali quadā. i. sua spē offeritur: quā si
 mulac pposita ē causa: homines uidēt: quid cōtrouersiam faciat. **Quid faciat causā:** ex qua cōtro-
 uersia nascit: ut uerbi gratia: Accusatur furti Verres. hic cognoscit orator etiā sine illa præceptione
 ac naturaliter intelligit: quod facit causam. **Quem enim accusator obiicit:** surripuisti bona illa: respon-
 detur: nō surripui. quæstio erit an surripuerit? Ecce quomodo prudētia naturalis causam facit: uide-
 licet inficiatio. **Surripuisti ē instātis accusatoris:** nō surripui est inficiatio defensoris: quæstio ē an sur-
 ripuerit? **Subductionibus:** surreptionibus: subtractioni-
 bus. Nam isti rhetores ar-
 tis scriptores: subductioni-
 bus causam facere docent.
Dicūt enim subducto hoc:
 aut illo: causa non erit. Sub-
 ducere significat surripere:
Terentius: Vbi primū pote-
 rit statim se subducat. **Quid**
 faciat causā. i. cōtrouersiam
 ut uerbi gratia: occidit Ore-
 stes parētē: ille respōdet: oc-
 cidit: sed iure. Nā illa paren-
 tem meū occiderat: hoc sub-
 ducto: nā illa patrem meū
 occiderat: causa nō erit: car-
 pit ergo huiusmodi rheto-
 rum subductiones. **Quid**
 causā. i. cōtrouersia: ex qua
 cōstitit cōstitutio: deinde iuenit iudicatio: quæ ppe dī qō iudiciū: quæ i ea oīs iudiciū snia uersat. **Quod:**
 More suo oīdit: quod uulgo facere solēt: deinde quod ipse facere cōsueuerit. **Denique:** Coepit superius
 Cicero in psona Antonii scipere: quod oratori faciendū sit: simulac causā accipit. **Primo. n. dixit cō-**
 stitutionē causæ eē inspiciendā: deinde quōnem iudiciū: quæ a nobis iudicatio appellat. hic etiā rheto-
 res reprehēdit: quæ causā certis quibusdā pceptis: sed tñ nō necessariis obscuriorē quodāmodo reddere
 uident. **Dicit. n. magistros hoc facere:** quæ quibusdā interrogatiūculis ad discipulos erudiēdos utunt. **De-**
 inde redit ad ppositū: quod ab initio pposuerat: ostēdēs quibus argumētis i agēda cā rhetores istituan-
 tur: sed p̄mū docet: nō eē p̄mittēdū quōnem ifinitā: magistri. n. de ea nihil scipiūt. **Deinde:** a su-
 periori lra pēdet. **Quid: uidelicet cōstitutio.** In iudiciū. i. quō iudiciū: quā iudicationē appellat. nā
 p̄mo quodē causa cognoscēda ē. i. cōstitutio causæ: quæ fit ex accusatoris ifimulatione: & defensoris ificia-
 tione: & sicut supra dixi: interrogatiūculas istorū rhetorū carpit: deinde ipsius cōstōnis iudicatio: quæ
 ex defensoris rōne: & ex accusatoris firmamēto cōstituit. **Isti. s. p̄ceptores: & artis scriptores: & uer-**
 ba ponit: quibus utitur p̄ceptores ad discipulos: hoc mō: interfecit Opimius Gracchū: ita quæret p̄cep-
 tor: quod ē quod causā facit: r̄ndet discipulus: reip. cā. Nā si reus respōdet: interfeci: n. hil remorabit iudi-
 ciū: & cā nō erit: nisi quod additū fuerit. **Hoc:** quæ ē factū reip. cā. Vocasset. s. populum ad arma. **Ecce**
 quō nūc ostēdit: quod faciat causā. s. iuridicialē: & assūptiuā. **Assūptiuā dicit:** eo quod ab extranea re sumit
 Sumit enim ab utilitate reip. quum fateat Opimius se occidisse Gracchū: id quod reip. causā: quod nihilo-
 nus negat ab accusatore licuisse: & ad hāc quæstionē uter quæ sua argumēta: & rationes intēdit. ille ut
 ostēdat licuisse: hic cōtra nō licuisse. **Ex senatuscōsulto:** Quia senatus ita p̄cepit: ut populus inci-
 taret ad arma: & C. Gracchus a lege agraria p̄mulgāda p̄hiberetur. **Hoc. s. quod interfecerit ex utili-**
 tate reip. & quod ex senatuscōsulto populū cōuocauerit. **Causa. i. cōtrouersia nō erit.** **Ipsū. s. Deci-**
 um: quæ accusabat Opimiū: dicebat enim nō licuisse Opimio facere cōtra leges: quæ p̄hibent uim i-
 ferri tribunoplæ. **Nam tri. plæ. erat Gracchus:** quum hāc legē ferret. **Scimus enim:** ut apud. T. **Liuiū**
 didicimus sacrosanctū fuisse trib. plæ. **Quicūque eū uiolasset:** caput eius sacrū eēt: & imolaret: ac sacri-
 ficaret. **Veniet igit:** Ecce quō iudiciū. ita inquit isti docēt iuenire causas p̄ceptis quibusdā mime necessa-
 riis. **Nūne p̄spicua ē:** & nō necessaria? ac si diceret quæ ē: quæ nō uideat cām eē nō posse: ubi nulla fuerit
 cōtrouersia. i. ubi p̄tes iter se cōueniāt? **In uulgari. i. nāli: & sine arte.** **Sed illa:** quæ iuēta fuerit quō iu-
 diciū: quæ ut scire iā dixerimus: ex rōne defensoris: & firmamēto accusatoris cōstituit: argumēta quæ ab ora-
 tore iueniūt: eo itēdent tā ab accusatore: quæ a defensore. **Hāc. n. quōnem quæsi quod dā obiectū sibi p̄ponūt:** ad
 quod argumēta sua cōferūt. **Ad id: uidelicet ad iudicationē:** quo sumā argumētū: uter quæ cōferat.
Spectati. s. accusatore & defensore. **Atque hic:** Hoc loco rephendit Antonius uulgo errare rhetores
 oēs: quæ ifinitā quōnem a causis separāt agēdis: quæsi nihil ad oratorē p̄tineat: quum etiā i oibus causis uni-
 uersaliter de natura rei: & quæri possit: & debeat. **Hic:** i hoc loco anteq̄ ulterius progrediamur.

Mittimus liberos: erudiendos intellige: & ideo diligenter perspicendum est. Magistros: quae praecpta artis tradunt. Est error: quod in duo genera materia scindunt: de finito praecpta tradunt: de infinito uero nullum omnino uerbum faciunt. de natura quaerere: nihil aliud est: quam de causa uniuersaliter agere. Non quo hoc quidem ad dicendum magnopere pertineat. id est non ideo dixi: quod hoc ualde interfit: utrum finite: an infinite causa tractetur. Eadem enim est ratio dicendi: consideratio autem uaria: & ideo errare uidetur: quod de ea nihil omnino praecipiat: ut uerbi gratia: In causa Milonis & Clodii: quae uulgatissima est: accusator instat: Interfecit

ad quos liberos nostros mittimus: non quo hoc quidem ad dicendum magnopere pertineat: sed tamen: ut uideatis: quod sit genus hoc eorum: quod tibi eruditi uident: hebes atque impolitum constituit. nam in partitio orationum modis duo genera causarum. Vnum appellat: in quo sine personis: atque temporibus: de uniuerso genere quaeratur. Alterum quod personis certis & temporibus definiatur: ignari: omnes controuersias ad uniuersum genus uim: & naturam referri. Nam in ea ipsa causa: de qua ante dixi: nihil pertinet ad oratoris locos Opimii persona: nihil Decii. de ipso enim uniuerso genere infinita quaestio est: non poena uideatur esse afficiendus: quod ciuile ex senatusconsulto: patriae conseruanda causa: iteremerit: quum id per leges non liceret: Nulla denique est causa: in qua id quod in iudicium uenit: reorum personis: ac non generum ipsorum uniuersa disputatio quaeratur. Quin etiam

Clodium Milo interfecit: sed iure. nam ille sibi insidias facientem gladio prohibuit. Haec causa est finita personis: locis & temporibus. Personis: uide licet Milo Clodium. Locis: quia in Appia uia. Temporibus: ipso meridie. Sed Antonius dicit: non solum finite consideranda esse cum circumstantiis causa: sed infinite sine circumstantiis. Nam si primum rei natura quaesita fuerit & ea orator ex comodo suo probauerit: facile erit causa ipsam certam: & finitam confirmare. Primo quidem quaeritur: liceat ne hominem interficere. simpliciter: & haec dicimus esse quaestione infinitam: neque enim diffinitur personis: nec rebus: nec locis: nec temporibus: sicut ipse

Cicero in hac causa facit: qui ubi probauit licere hominem interficere: aditum sibi facile aperuit ad Milonem defendendum: quum intulit: sicui unquam hoc licuit: profecto licuisse Miloni Clodium occidere: ergo hoc est quod dixi: aliam esse finitam: & aliam infinitam quaestionem: & prope eadem utraque ratione tractari.

Genus hoc eorum: id est haec conditio huiusmodi hominum. Qui sibi: id est tamen si pro iudicio suo uideantur esse eruditi: tamen si quis diligentius considerauerit: uidebit eos ingenio esse hebetes. Impolitum: rude: incultum: sine doctrina. Constituit enim: Vere inquam rude: & incultum probatur esse eiusmodi genus hominum: duo enim genera causarum proponunt: & alterum tantummodo tractant. Impartitio: id est diuides.

Vnum. scilicet genus. Appellat: Mire dixi: quia communis est quaestio de genere: sicut appellatio nominis communis est. Alterum. scilicet genus proponunt. Personis: ut supra diximus Clodius & Milo. Temporibus: uidelicet quo tempore. scilicet meridie: quia meridie caedes facta est. In quo. scilicet genere finito: & circumstantiis implicito. Occupati sunt: Nam quomodo haec finita causa tractari debeat tantummodo praecipit. Distinctum: separatum ab aliis propriis nominibus personarum: locorum: & temporum. Superius: sed de illo superiori genere infinito uerbum nullum faciunt. Vniuersi generis: id est ubi uniuersaliter de natura rei quaeritur. Ignari: hoc faciunt ignari posse in omni causa de uniuerso genere quaeri: in quo uis atque natura ipsius rei consideratur. Vim: potentiam. Naturam: proprietatem: ut ante dictum est: ut si consideretur de natura caedis: quum ostensum fuerit: utrum aliqua caedes honesta esse possit: hanc quoque iustam probare possumus. Sed si nulla iusta caedes est: nec ea quidem iusta erit. Naturam: Et per exemplum uult hoc ostendere Antonius: ut facilius intelligi possit ab omnibus: ut in ea causa Opimii: quam supra proposuit: poterimus inquit ipsius rei considerare naturam: seposita persona: & loco & tempore: ut nunquam licuerit ciuilem occidere: hic enim nullum certae personae nomen affertur. Si probatum fuerit: licere aliquando ciuilem occidere: facilius erit ostendere: & huc licuisse.

De qua: ubi agitur de caede Gracchi. Decii: qui accusabat Opimium. De uniuerso genere: uidelicet quaeratur de ipsa uis: ac natura rei: uidelicet de caede ciuilem romani. Qui: Non qui interfecit Gracchum: sed qui interfecit ciuilem: ut ostendatur iure occidi ciuilem ex senatusconsulto. Quum id per leges: Lex erat potestate tribunitiam uiolari non posse: quia sacrosancta erat. Nulla: Ut inquit ostendimus fieri posse in hac causa Opimii: eodem modo instituumus omnem omnino causam: in qua de finito genere agitur: posse infinitum quoque considerari hoc modo: Orestes matrem interfecit: quaestio est finita. Infinita est nunquam aliquando liceat filio matrem interficere: & ideo sensus est: Nullam omnino causam esse: in qua genus finitum consideretur: id est in qua quaeratur de persona: & caeteris circumstantiis: in qua non possit de infinito quaeri: id est de natura rei. Nam si hoc inest: illud quoque inest necesse est. Quin etiam: Non solum inquit in his causis: in quibus factum conceditur: sed in quibus factum negatur: in huiusmodi causis

inuenimus fieri posse hanc uniuersalem questionem: & exemplo probat huius Decii: qui accusatus est: deinde
quod ipse actionem suscepit aduersus Opimium pecunia corruptus. hanc quod erit de facto. Nunquid sit Opimius
pecunia corruptus: hoc modo: Accipisti pecuniam: nunquid accipisti. quod erit: nunquid pecuniam accipe-
rit: & id dixit: non solum in his causis: quibus factum concedit: sed etiam quum factum negat: posse esse uniuersam
questionem. Contra leges: Quia lege Cynthia: ut Cornelius Celsus docet: cautum est antiquis: neque ob cau-
sam porandam pecuniam donum accipiat. Caput: Oñdit in hac quoque causa Decii argumenta omnia ad ge-
nus. i. infinitam questionem refer-
ri: hoc modo: uidelicet luxu-
ria: seditiosus: & mali ciues te-
stimonia sunt ueliam: argumenta
ta ab ipsis supra ueliam erunt:
neque enim de unius: aut alte-
rius avaritia: seditio: aut te-
stimoniis agit: sed generaliter.
est autem ordo a superiori: argu-
menta de luxuria: quia sumptuo-
sus est: & de avaritia: quia alieni
appetens: & sic de ceteris re-
uocentur oportet ad genus.
Sumptuosus: Quia uerissimi-
le ac probabile argumentum cum
pecuniam aliquid fecisse homi-
nem: si sumptuosus est. Nam ideo est
audivior ad rem: ut sumptibus
sufficiat. Auarus autem aliena
appetit: seditiosus & malus
ciuis perturbat quos: sed ta-
lis est Decius: ergo & cetera.

Decius: Omnis quae aliena ap-
petit avarus est. Atque aliena appetit Decius: igitur avarus est. Quod seditiosus & turbulētus: Pari ratione
de turbulētis. Omnis seditiosus ciuis turbulētus: & malus ciuis est: sed Decius seditiosus est: igitur turbulētus
& malus. De genere testium: Quando contra aliquem testimonia dicuntur: is nocens est: atque haec omnia in Decium con-
currunt: genus nocens est. In hac igitur causa: nihil de facto ambigitur: potest etiam de natura rei considerari: & quod haec
inueniri. Nam in rebus: ubi factum concedit: minus mirum est: posse generale questionem tractari: sed in hoc: ubi negat
factum: uidetur esse difficilius. Contra quae: Eodem modo dicimus de argumentis: quibus defensor utitur: poterit
ea trahere ab uniuerso genere: & uniuersale appellat. Dixit de argumentis: quae contra Decium dici possent. si
quis eum accusaret: quod corruptus. L. Opimium ad populum accusauerit: eodem modo dicere possunt de argumē-
tis: quae pro eo dicerentur: si quis accusatum defederet. Contra: e contrario. Reuoluetur. i. reuocabitur. A te-
pore. i. a circumstantiis: quae finitam causam ostendunt. Ad causas sumas. i. uniuersalitates. Cicero ad Herennium: &
si summatim: & non particulatim narrabimus. Atque haec: Probat a consequentibus: genera rerum esse confi-
deranda: quia si quis ea minus prospiciet: putabit innumeras esse questiones iudiciorum. Sed quum de facto inquit quiritur: &
si infinita praeterit incidere crimina: ea tamen omnia eadem ratione tractantur. Quum uero de qualitate facti ambi-
gitur: si personas consideres: infinitum hoc erit: & difficile. si res: finitum & facile. Ita in coniecturali constitutione
crimina in negotiali personae modum non habebunt: si a rerum genere discesseris. In natura rerum: quae seorsum a
circumstantiis considerat. Hominum. i. is quae ea generalia prospicere non poterit: infinitas iudiciorum questiones esse putabit
& hoc continget ei: siue coniecturalis: siue generalis quaestio fuerit. Si coniecturalis constitutio fuerit: cri-
mina modum excedunt. si generalis: personae: ut modo dicebat. Sed crimina tamen si infinita sunt: de quibus
dubitari potest: facta sunt nec ne: in omnibus tamen tractandis una ratio erit: siquidem ipsa uniuersaliter con-
sideres sine circumstantiis: ut furtum: ut caedem: ut incestum per se: non furtum ueris: aut caedem Milonis: aut in-
cestum Clodii. Ex reis: ex personis. Innumerabilia & obscura. i. multa sunt: ac difficilia. Modica:
singula singulis reddenda sunt. Modica: opponere innumerabilibus. Illustria: opponere obscuris. In-
numerabilia: quia multa: & innumerae personae saepissime eiusdem criminis accusantur. Obscura: nam
quae admodum multitudo obscuritatem: ita paucitas claritatem generat. Nam si: Et ut exemplo
planius fiat: quod obscurius dixisse uidebatur Cicero: nobis causam Mancini proponit. Causa haec
est negotialis. Ambigitur nanquid Mancino postliminium esse possit? Mancinus missus est cum im-
perio aduersus Numantinos: qui cum exercitu interceptus in summum salutis suae exercitusque sui
discrimen uenit: quare cum hostibus pacem iniussu populi romani fecit: quam senatus non pro-
bavit. Itaque decreuerunt ipsum hostibus tradere. Fecialis enim: & pater patrius Numantinis deden-
dum ducit: a quibus ille non receptus romam rediit: quaeritur: nunquid ei postliminium esse possit?

Paterpatratus: Dicebatur is qui p̄æerat foederi patrādo. Nam patrare significat cōficere: idē paterpatratus. In hac causa: si quæstio fuerit: nūqd Mancino: qui hostibus deditus erat: & ab hostibus nō recaptus: postliminiū eē debeat? Quotiēscūq; recaptus nō erit: is q deditus fuerat hostibus: noua causa instituēda erit. Sed si p̄sona seposita: quærit nūquid ei: qui deditus fuerat: & nō recaptus postliminiū eē debeat? Iam nō finita erit hæc quæstio: sed infinita. oēs enim causæ ad hoc q̄li genus referēda sūt: si omnibus q dediti fuerint: & ab hostibus nō recapti: ei postliminiū eē possit: ergo &

Paterpatratus dediderit: recaptus nō erit: totiens causa noua nascet: sin illa cōtrouersia causā facit: uideat ne ei quē Paterpatratus dediderit: si is nō sit recaptus postliminiū eē: nihil ad artē dicēdi: nec ad argumēta defensionis Mancini nomē p̄tinet. At si qd affert præterea hoīs: aut dignitas: aut idignitas extra quæstionē ē: & ea tamē ipsa oratio: ad uniuersi generis disputationē referat ne cesse ē. Hæc ego nō eo cōsilio disputo: ut homiēs eruditos redarguā: q̄q̄ reprehēdēdi sūt: q̄ i genere definiendo istas causas describūt: in p̄sonis: & in tēporibus positas esse. Nam & si incurrūt tēpora: & p̄sona: tamē intelligēdū est: nō ex his: sed ex genere quæstionis p̄dere causas sed hoc nihil ad me: nullū enim nobis certamē cū istis esse debet: tantū satis ē intelligi: ne hoc quidem eos consecutos: qd̄ in tanto ocio etiā sine hac forēsi exercitatione efficere potuerūt: ut genera res̄ discernērēt: eaq; paulo subtilius explicarēt. Verum hoc ut dixi: nihil ad me.

Mancino. pari ratione: si ecōtra p̄batum fuerit: nemini postliminiū esse: q̄ hostibus deditus fuerit: & non recaptus: & inde ad p̄pā reuersus: nec Mancino quidē. Videat. f. uideat ne in p̄stinā libertatē eē restitutus? Si is: Ecce quō excludit p̄sonam. Nam ḡualiter dicit si is tātū modo: & nō Mancinus siue alius. Nihil ad artē. i. nō p̄tinet ad argumēta: quæ ab oratore arte quadā & ratione inueniūtur. Nā unū ē expositio alterius. At si qd: q̄ uis inqt ex dignitate: uel indignitate p̄sona: i. ex honestate hominis: aut turpitudine sumūtur argumēta: tñ ea ad quæstionē generis referēda sūt. Si qd. f. argumētōrū: ut si dignitas fuerit ualeat ad defensionē. si indignitas: ad accusatiōem. Vtrūq; completi. f. turpitudinem

& honestatē. Extra quæstionē: quia hæc indignitas nō pertinet ad hanc causam postliminationis.

Indignitas: Nam indignus eē uidetur in pristinā libertatē restitui: qui se turpiter hostibus dedit hæc indignitas nō p̄tinet ad naturā rei: nūquid is qui dediticius fuerit: & nō recaptus ab hostibus i pristinā libertatē restitui possit? sed tamē quīs extra quæstionem sint: ad quæstionē ipsa referenda sunt: ut si ei qui dediticius fuerit: & nō recaptus: postliminiū esse non potest: ergo nec Mancino: q̄ præsertim ignauia sua gratiā nullam a populo romano mereri debet: q̄ turpiter se hostibus dedit: i. multo minus huic q̄ aliis p̄pter eius socordiam. Ea. f. dignitas uel indignitas. Referatur: ad quæstionem quā pauloante dicebā. Hæc ego: Nō inquit hæc dixerim reprehēdēdi causa: sed ad monēdi potius. excusat enim inuidiā: ne solus multis: & eruditis uiris cōtradocere uideatur. Quāq; Digni inquit sunt: qui reprehēdantur: qui cum quæstionū duo genera esse dicāt. f. finitum: & aliud infinitum. Infinitū genus ita diffiniunt: ut nō generis alicuius uim: sed p̄prietatem indiuidui explicare uideantur: quippe qd̄ p̄p̄riis nominibus personarū: locorum & temporū determinatū sit.

Istas causas: facti: nominis: & generis. i. cōiecturales: diffinitiuas: & generales. Nam & si: Quāuis inquit secum trahant personas & tēpora causæ: tamē in his ipsis causis: nō de p̄sonis: sed de uniuerso genere causæ quærendū est: ut cum quæritur de adulterio: aut de furto. p̄mo considerare debemus naturā rei. i. ipsius furti: ut uerbi gratia: Furtum cōmitti solere a cupidis: a sumptuosis: a aleatoribus. deinde furtū secum trahit personā: aut locū: aut tempus: quia necesse est: ut factum fuerit ab aliquo: aut nocte: aut die: & alicubi. Ex his. f. tēporibus: & personis. Sed ex genere: Vt in Mancini causa demonstratū est: ut quæritur: nō de Mancino statim: sed prius: an dediticio: nō recapto quis quis ille fuerit: postliminiū esse possit. Sed hoc nihil ad me. f. pertinet. h. d. respiciens ad id qd̄ superius ait: non ut redarguam. Cum istis: Contemptim locutus est. Nam hoc pronomen dici solet de his: qui paruifunt. non ideo locutus sum: ut uelim cum huiusmodi hominibus intendere certamen: sed tamen reprehēdēdi sunt. Nec hoc consecutos. Et ostendit reprehēdendos esse: quia ipsi ne in summo ocio genera considerare potuerunt: quod causidicus: id est forensibus rebus occupatus uidere: & intelligere potuit. Sine hac: Probat ocium superuisse illis quippe: qui i forensibus negociis occupati non essent. Discernerent: scilicet a causis certis: & diffinitis. Paulo subtilius: quam nos uidelicet.

Illud: Nihil ad me pertinet hæc disputatio: ut uelim cōtra eos disputare: & eorū negligentia re-
 hendere. Sed illd' ad me: uosq; in p̄mis Cotta & Sulpiti: q; si rhetores istos sequemur: infinitas crede-
 mus causas eē: & ab his deterrebimur. Pertimescēda: quia nisi genera rerū spectemus: sed p̄sonas
 tm̄: nullo poterūt sine cōplecti: quēadmodū p̄sonæ sunt infinitæ: ita etiā causæ erūt infinitæ: & ex oī-
 bus circūstantiis p̄sona potissima ē: & ideo eam elegit. Sin ad generū: uidelicet ut de genere rei q̄-
 ratur atq; natura: remotis omnibus circūstantiis: p̄sonarum: locorū: & temporū. Modicæ: mensu-
 ra: & quātitate. Paucæ: nu-
 mero: ut eas oēs tenere de-
 beat orator diligēter: & me-
 moriter: & sobrie: absolutif-
 simū ē qd' dicit. Siquidē oīs
 ars diligētia: ingenio: & so-
 brietate cōparatur. Dili-
 gētes: p̄pter industriā. Me-
 mores: p̄pter ingeniū. So-
 brii: p̄pter continentia. i. ui-
 uēdi rationem. Percursas:
 Trāslatio ab cantore: q; tra-
 gœdiarū partes sibi deman-
 datas: p̄mo quidē ideo per-
 currit: deinde percursas ī scæ-
 nā decātat: eodē modo ora-
 tor facere pōt de causis om-
 nibus: si earū genera p̄curre-
 re uoluerit nō personas: &
 causas circūstantiis diffinitas.

Nisi forte: Probat qd' su-
 perius dixerat: nō personas
 sed rei naturā eē cōsideran-
 dū: tamen si res ipsa secū p̄so-
 nā trahat: aut illd' est inquit
 quod dixi: aut putatis cau-
 sa. M. Curii ab alio didicif-
 se Crassū: & nō ipsius rei na-
 turam p̄cēpisse: sed hoc nō est: igitur illd' ad ueritatē disiūctiue sufficit aliā partē esse uerā. Causam
 illā repetit: de qua etiā in superioribus dictū est plenius: quomodo eā Crassus defenderat. L. Cras-
 sum. s. hunc: de eo enim loquitur: qui disputationi intererat. Quā posthumo: qui mortuo patre na-
 tus: quasi post humationē eius. Nam. L. Crassus. M. Cepionē defendebat: q; Pomponii hæres eē de-
 beret. Ea re: qd' didicerit ab alio. Ad causæ uim & naturā. i. ad sūmam rei: ubi omnis causa nitit̄:
 nō in personis. In genere: uidelicet hæres ne eē deberet is qui ita institutus eēt: ordo ē a superiori
 oīs quæstio erat in genere uniuerso rei: atq; negotiū uidere: ne is hæres eē: & reliqua. In genere. i.
 quæstione finita. Rei negotiū: Res & negotiū idē ferme est: nisi q; negotiū ad unū tantū modo
 p̄tinet: res uero ad oīa uniuersaliter. Isq; p̄us. s. q; testamētū cōdere possit. Ille. s. Curius. Nā si na-
 tus nō est filius: ergo nō mortuus. quæstio igitur incedere uidetur: nunqd' Curius hæres esse debe-
 at? Perpetui: Ideo inqt cōsideranda sūt genera rerū: & præcipue qum agitur de iure: quia sicut di-
 ximus in iuridicali p̄sonæ modū nō habet si uoluerimus nō uim: sed p̄sonas cōsiderare: ad q̄s cau-
 sa p̄tineat. Perpetui: qd' semp idē est: nō mutatur p̄sonarū uel tēporū uarietate. Infinita: & ad ipsū
 ius incōmodandæ sunt p̄sonæ: nō autē leges p̄sonis: alioquin leges infinitas eē oporteret. Ratio-
 nem dicendi & argumentorū formas: alterū est expositio alterius. Formas. i. tractationes argumē-
 torū. In quo: iure. s. p̄discēdo. Impediūt: Causam nūc ostēdit: quare iuriscōsultorū scientiā phorre-
 scāt nōnulli: quasi infinitā quandā: atq; difficilē: id fieri dicit iuriscōsultorū culpa: qui p̄ singulis qui-
 busq; p̄sonis leges scribebāt: qd' fieri nō oportebat. Nam nō ius ciuile p̄sonis: ut dictū ē: sed ecōtra-
 rio p̄sonas legibus accōmodare oportebat. Nā si p̄sonis accōmodarētur leges: infinitas eē eas oport-
 teret. Quis. n. tot leges scribere poterit: quot p̄sonis casus icidere p̄nt? ergo ḡnalia qdā iura scriben-
 da sūt: ad q̄ singulæ p̄sonæ accōmodent. Impediūt: Multitudine rerū. nā ex multitudine rerū gene-
 ratur cōfusio: ubi enim multæ res fuerint: ibi ferme ordo eē nō poterit. ex cōfusione difficultas: sed
 cōfusio ipedit: multitudo aut deterret. Impediūt: cōfusioe. Deterret: multitudie. Impediūt: Ve-
 re inq; nos deterret iuriscōsulti: p̄pterea q; ita sc̄pserūt iuriscōsulti ius ciuile: q̄si singulis p̄sonis: aut
 iuris: aut mulieribus r̄siderēt: qum ecōtra ius ciuile ḡnale eē debeat: ad qd' omnes p̄sonæ referātur.

Illud ad me: ac multo etiā magis: ad uos Cotta noster
 & Sulpiti: quomodo nūc se istorū artes habēt: p̄timescē-
 da ē multitudo cāz. ē. n. īfinita: si in p̄sonis ponit̄ quot
 hoīes: tot causæ. Sin ad genēz uniuersas quōes referent̄:
 ita modicæ & paucæ sunt: ut omnes eas diligētes: & me-
 mores: & sobrii oratores p̄cursas aīo & p̄pe decātas hē-
 re debeant: nisi forte existimatis a Manio Curio cām di-
 dicisse. L. Crassū: & ea re multū attulisse: quā posthu-
 mo nō nato: Curiū tm̄ hæredē Cepioni eē oporteret. Ni-
 hil ad copiā argumētōz: neq; ad causæ uī: & naturā no-
 men Pōponii: aut Curii: p̄tinuit: ī ḡnē erat uniuerso rei
 negotiū: nō ī tpe: nō ī certis p̄sois: ac nominibus: oīs q̄
 stio: qū sc̄ptū ita sit: Si mihi filius genitus: isq; p̄us mo-
 rit̄: & cætera: tū mihi ille sit hæres si natus filius nō sit
 uideat̄ ne is: q; filio mortuo institutus hæres sit: hæres
 eē p̄petui iuris: & uniuersi ḡnis quō nō hoīum noīa: sed
 rōnē dicēdi: & argumētōz formas desiderat. In quo eti-
 am isti nos iuriscōsulti ipediūt: a discēdoq; deterrent.
 Video. n. ī Catonis: & ī Bruti libris noīatim fere referri

Quid respōderit: Nō q̄ respōndēdū sit singulis p̄sonis: sed oībus suū ius tribuāt. Nā illud infini-
tū ē & imēsum: nō enim ita erat scribēdū ut singulis cōueniret: sed genus qd̄ eēt oībus cōe. Credo
Ironice carpit iuriscōsultos q̄ singulare quodāmodo ius scripserūt. Credo inq̄t nō i rebus: sed i hoī-
bus eē discēptationē. Vt putarem. i. qū hoīes sint innumerabiles: & casus itē inuerabiles eē oportet
& leges. Debilitati. i. ibecilliores facti multitudine caufarū: nā q̄ multæ sūt leges p̄ respōsis iur-
iscōsultorū: iō cōfusæ: q̄ cōfusæ: ideo obscuræ. Abiiceremus. i. deponeremus. Perdīcēdi. s. ius

qd̄ alicui de iure uiro: aut mulieri responderit: credo ut
putarem i hoībus: nō i re cōsultatiōis: aut dubitatio-
nis causā aliquā fuisse: ut qum homīes eēt innumerabi-
les debilitati a iure cognoscēdo uolūtātē discendi simul
cū spe pdiscēdi abiiceremus. Sed hęc Crassus aliquādo
nobis expedit: & exponet desc̄pta ḡnati. Est enī: ne for-
te nescias: heri nobis ille hoc Catulle pollicitus: se ius ci-
uile: qd̄ nūc diffusū: & dissipatū ē: i certa ḡnā coacturū
& ad artē facile redacturū. Et qd̄ iquit Catullus: haud
quāq̄ id est difficile Crasso: q̄ & qd̄ disci potuit de iure
didicit: & qd̄ iis: q̄ eū docuerūt defuit: ipse afferat: ut q̄
sint in iure uel acute describere: uel ornate illustrare pos-
sit. Ergo ista inq̄t Antonius: tū a crasso discemus: qū se
de turba: & a subselliis i ocīū ut cogitat: solitudinemq̄
cōtulerit. Iā id qd̄ s̄ape: inq̄t catullus: ex eo audiui: qū
diceret: sibi certum esse a iudiciis causisq̄ discedere. Sed
ut ipsi soleo dicere: non licebit: neq̄ .n. ipse auxiliū suū
s̄ape a uiris bonis frustra iplorari patiet: neq̄ id æquo
aīo feret ciuitas: quæ si uoce. L. Crassi carebit ornamē-
to quodā sese spoliata putabit. Nā hercule inq̄t Antoni-
us si hęc uera a Catullo dcā sūt tibi mecū i eodē ē pistri-
no istituto Crasse uiuēdū: & istā oscitantē & dormitantē

ius ciuile pertinebāt pdidicisse: & siquid deesset ipsū facile additurū ex facultate sua. Qui & quod
omnia quæcunq̄ de iure ciuili disci possunt: ipsum didicisse. Docuerunt eum. s. ius ciuile discere:
uidelicet qd̄ inuentū est. Nam quæ inuēta sunt discere possumus: quæ autē nondū sunt inuēta: inue-
nire oportet. Afferat: addat. Vt quæ: Et declarat quæ superius dixit: & singula singulis referēda
sunt. Describere: quæ didicit inuēta. Illustrare: quæ inuētis adhibebit. Apte: cōmode distinguē-
do. Ornate. s. id qd̄ erit adhibendū. Ergo: Quandoquidē Crassus se ius ciuile descripturū gene-
ratim pollicitus est: & tu etiā affirmas id facile fieri posse a Crasso: ergo expectabimus ius ciuile: &
tūc deniq̄ nos etiā id discemus. A turba. i. a iudicialibus causis in foro peragēdis. A turba: a mul-
titudine populī: ubi quæstioēs habētur. A subselliis: nā subsellia sūt tribunorū: quæstioꝝ triuuiorū
& cæterorū huiusmodi minora exercētū magistratū tribunalia. Iā id: Recte inq̄t Catullus dixit
sti Antoni: nā ego ipse ex Crasso p̄cæpi fore: ut aliquādo se sub huiusmodi causis forēsis remoue-
at. Certū: statutū ac deliberatū. A iudiciis. i. a causis iudicialibus. Sed ut: Sed nō licebit: tamen si
nūc habebat i aīo. Nā amicis suis & familiaribus deesse nō poterat: q̄ ab eius eloquētia quotidie au-
xiliū deposeūt. Neq̄ ciuitas. i. nec p̄uate nec publice hoc Crasso cōcedet: ut se a foro liberet. Nā &
amici eū cogēt p̄uatim sibi auxiliū eē: & resp. eū p̄ se dicere cogēt: ut studis se dedere nō possit. Nā
sine. L. Crassi eloquētia nō ualeret ciuitas suā dignitatē obtinere. Nā hercule: Hic Antonius si uer-
inq̄t ē o Crasse qd̄ Catullus dixit: ut tibi nec p̄ rep. nec p̄ amicos ocio frui liceat: necesse ē ut uitā no-
strā in p̄petuo labore cōsumamus. Pistrinū appellat laboriosū seruitiū silitudine trāsllata a seruis:
q̄ ob noxiā a dñis i pistrinū tradūtur: ut Terē Daue te in pistrinū dedam. Pistrinū agendarum in
foro caufarū laborē: & publice & priuatim appellat. Et istam oscitantē: dormitantē & somnolen-
tam. q. d. ociosam: eo q̄ oscitare. pprie significat dormire: ab oris hiatu: ut dormitantes uidemus.

Beatorum: ironice dixit: nam ita dixit beatorum: ac si diceret iurifconsultorum: qui sibi ipsis beati esse uidentur. Arrisit hic Crassus leniter: Crassus quia Catullus dixerat sapientiam hanc oscitantem scæuolarum: & cætera iurifconsultorum: eo quod Crassus & ipse erat iuris ciuili scientia peritus: ideo arrisit quod oscitantem iuris ciuili scientiam appellasset. Et pertexe: ac si diceret de hac scientia iuris ciuili postea uidebimus.

Pertexe: perge: profice. translatio pulchra a textoribus: qui primo telam ordiuntur: & orfam deinde texunt. Me tamē ista oscitans: Sed tamē interea scias uelim sapientiam hanc iuris ciuili: quam tu oscitantem appellas: me cum in oculi re-

licto foro & causis contulero tunc denique facturam: ut libere uiuam remotus a seruitio fori. Huius quidem loci: Redit ad disputationem suam Antonius recreatis interloquendo animis. Est autem ordo a superiori: huius loci finis est: ut quod studiosi essent dicendi comprehendere materia orationis & reliqua. huius autem loci uidelicet causas non in personis poni debere: sed ad generum questionem referri. Modo in paulo ante incœpi. Finis. i. huc tedit ratio disputationis huius. Omnia quæ in dubium. i. de quibus ambigi possunt. In dubium. i. in controuersiam: siue de facto: siue de nomine facti: siue de qualitate facti ambigatur. Varietate hominum ac temporum: Hoc est non in circumstantiis personarum ac temporum uariis & infinitis.

Sed in generum causis atque naturis. i. generalibus causis & questionibus. Genera autem Sed ut personarum loca & tem-

pora sunt infinita: ita genera rerum: hoc est uis atque natura rei de qua agitur: & si secum trahunt circumstantias tamē pauca esse comprobantur. Numero sed etiā paucitate. i. genera rerum non solum esse numerabilia uerum etiā pauca. Multum enim interest: utrum aliqua numerabilia sint: an pauca: Nam sexcentorum summa numerari potest: & non sunt pauca: at uero quicquid uel sex pauca sunt. Cuiusque generis. i. cuiusque constitutio nis. Studiosi quod essent dicendi. i. eloquentia. Omnibus locis. i. oēs constitutiones: constitutionumque partes suis locis descriptæ essent atque instructæ. Descriptæ: propriis. Instructæ: ualidis. i. ad confirmandum argumentis. Ornata rebus dico & sententiis: quia uidebat ornata ad uerborum compositionem posse referri: ideo subiunxit rebus & sententiis: ne quis in modo uerbis ornata intelligeret. Ea uero sua uerba pariatur. Ex locis enim nascuntur argumenta: ex argumentis res atque sententiæ. ex his autem sua sibi uerba pariuntur.

Ea uero sua. i. proprietate ipsa rerum atque sententiarum. Pariatur: quia simulatque aliquis rem tenuerit: facile suis illam poterit uerbis explicare. Quæ semper ornata: hoc pertinet ad eam partem elegantia: quæ latinitas dicitur: ut propriis uidelicet uerbis unumquodque dicatur. Ac si uerum queritis: Et si inquit sententiam meam scire uultis: neque enim id ego confirmo: sed dico quid mihi uideatur. censeo oportere ante oratorem primeditari esse: & hoc quasi proprium habere: ut argumentis rem quolibet de unaquaque constitutione confirmare possit: non tamē primū delata causa cogitare. Hoc instrumentum. i. hæc argumenta quibus cause instruantur: nam argumentis causa munitur: quibus ea confirmatur. Et generum uniuersorum: ne obiciatur quod poterunt ad causam referri argumenta antequam nobis proposita sit: sed dixit ad causam generum uniuersorum & non personarum: quod si personarum dixisset: hoc recte obici posset. Generum uniuersorum. i. questionum ut dixi

In forū. i. ad causidicandum. Scrutari. i. excogitare. Locos: declarat quid sit locus. Quæ quidem omnibus: Et hæc inquit argumenta quæ sumuntur a locis: si quis se mediocriter exercuerit facile consequatur. Mediocriter. i. non ualde fuerit in his imoratus. Studio: ingenium. Vsu: industria. Sed tamen: Sed hæc argumenta inuenire & concipere. poterimus. quæ ad uniuersum uniuscuiusque causæ genus referenda sunt: si ad locos animi nostrum continuo infederimus. Ad ea capita. i. ad eam originem & fontes.

sapientiam scæuolarum & cæterorum beatorum ocio concedamus Arrisit hic crassus leniter. Et pertexe modo inquit Antonius: quod exorsus es: me tamen ista oscitans sapientia: simul: atque ad eam confugero in libertatem uidebitur. Huius quod loci quem modo sum exorsus: hic est finis inquit Antonius: quonia in telligit: non in hominum innumerabilibus personis: neque in infinita temporum uarietate: sed in generum causis: atque naturis omnia sita esse quod in dubium uocarentur. Genera autem esse definita: non solum numero: sed etiā paucitate: ut eam materiam orationis: quod cuiusque essent generalis: studiosi quod essent dicendi: omnibus locis descripta: instructa: ornataque comprehendere: rebus dico: & sententiis: ea uero: ut sua uerba pariatur: quod semper satis ornata mihi quod uideri solent: si eiusmodi sunt ut ea res ipsa pepisse uideatur. Ac si uerum queritis: quod mihi quod uideatur: nihil. non. aliud affirmare possunt: nisi sententiam & opinionem meam: hoc instrumentum causarum: & generalium uniuersorum: in foris deferre debemus: neque ut quod res delata ad nos erit: tunc denique scrutari locos: ex quibus argumenta eruamus: quod quod omnibus: quod ea mediocriter modo considerant: studio adhibito: & usu tractata esse possunt. Sed tamen animus referendus est ad ea capita

Ad illos locos: nam siue capita: siue origines: siue fontes argumentorū dicat semp locos argumen-
torū intellige qui sedes eorū sūt. Omnia ad omnē. i. ad omnē cuiuslibet causæ orationē. Hoc totū.
f. instrumentū causarū. Nōsse regiones intra quas: Nam q rem latentē inuenire uoluerit: neces-
se est ut prius locū sciat: ubi posita sit: alioquin eius nunq cōpos eē poterit. ergo qum argumēta iue-
nire uoluerimus qbus unūquodq negociū cōfirmatur: necesse est ut ad locos ueniamus: q sedes sūt
argumēti. Artis: præceptionis. Animaduersionis: Hoc ideo dixit: quia nōnulli uoluerūt nō artē

& ad illos: quos sæpe iā appellauī: locos: ex qbus oīa ad
omnē orationē inuēta dicunt. Atq; hoc totū ē siue artis
siue aiaduersionis: siue cōsuetudinis nōsse regiones: itra
quas uenire debeas: ut puestiges: qd̄ q̄ras. Vbi eū locū
omnē cogitatiōe sepsers: si modo usū rerū pcallueris: ni-
hil te effugiet: atq; oē: qd̄ erit ī re: occurret atq; īcidet: &
sic qū ad īueniendū ī dicēdo tria sūt: acumē: deīde ratio
quā licet: si uolumus: appellemus artē: tertiū diligētia
nō possū eqdē nō īgenio pmas cōcedere: sed tñ ipsū īge-
niū diligētia etiā: ex tarditate īcitāt: diligētia inq̄ qū oī-
bus ī rebus tum ī causis defēdēdis plurimū ualet. Hæc
præcipue colēda ē nobis: hæc sēper adhibēda: hæc nihil
ē qd̄ non assequat: causa penitus: qd̄ initio dixi: nota
sit. Diligētia ē: ut aduersariū attēte audiamus: atq; eius
non solū sētētiās: sed etiā uerba oīa excipiamus: uultus
deniq; pspiciamus oēs q sēsus ai p̄alrunq; indicant: dili-
gētia ē: id tñ dissimulāter facere ne sibi ille aliqd̄ p̄ficere
uideat: prudētia ē: deīde: ut ī iis locis quos p̄ponā pau-
lo post reuoluat aiūs ut penitus īsinuet ī cām: ut sit cu-
ra & cogitatiōe ītētus. Diligētia ē: ut his rebus adhibeat

esse rhetoricā: sed tantūmo-
do obseruationē quandam

Regiones: locos: χωρῶν
græci appellant. Res: quæ
in ipsa regione abdita sunt
& latētes. Vbi eum: Vbi ī-
quit ad locū quēlibet euen-
ris & tota cogitiōe cōpre-
hēderis: si modo rerū ciuiliū
um peritus fueris: facile erit
omnia argumēta & ratiōes
inuenire: quibus causa cōfir-
metur. Sepsers. i. cōpre-
hēderis cogitatiōe tanq̄ ma-
ceria. Si modo usū: si mo-
do inq; rerū ciuiliū cōsuetu-
dinē tenuerimus. Percal-
lueris. i. optime sciueris: &
cū calliditate. Nā callere sci-
re significat. Calliditas enī ē
urbana peritiā atq; scientiā

In re. i. ī utilitate rei & cau-
sæ. Occurret: spōte sua.
Incidet. f. casu. occurrere. n.
est sponte: incidere aut casu
Incidere in nos dicit ille qui
etiā inuitus nobis obuiā fue-
rit: & ideo nescius tūc occur-
ret: incidet quasi iuitus. Et
sic: Et qum tria sint: ex qbus

omnia hæc cōsequi possit: uidelicet ingenio: ratione: & diligētia: acumen: præceptio: & industria:
ex his omnibus mihi acumen antepōndū esse uidetur. Non possum nō. i. possum & debeo cō-
cedere. Ad inueniendū. i. ad ea inueniēda q̄ dicēda sunt. Acumē: sensus est: Qum inq; inuenire
possimus ea quæ causa desiderat: ingenio: acumine: præceptione: siue arte & industria: his tribus an-
teponendū est ingeniu: q̄ parū ars ualere sine ingenio: & si etiā mediocre ingeniu habuerit diligē-
tia adiuuare poterit. Immo q̄ ingeniosiores sūt: nōnunq̄ negligētiores sūt: fratri suo ingenio. Ars: ni-
hil aliud ē: q̄ quædā p̄ceptionis ratio. Diligētia. i. industria. Nō possū nō. i. possū antepōnere īge-
niū duabus illis. Sed tamē: sed tamē nō deterius ē qd̄ diligētia cōfert: quippe q̄ mediocritatē inge-
niū plurimū iuuare potest. Hæc p̄cipue colēda: Laudare pergit diligētiā: de qua supius dicere coe-
pit: hic ex tribus unū p̄bat in p̄mis. Nam & si ingeniu antepōndū: tamē q̄ diligētia potest īgeniu:
si forte tardius fuerit: excitare nō uidet eē inferior. Colenda: exercenda: Virg. Fructusq; feros mo-
lite colēdo. Adhibenda. f. in causis cognoscēdis & tractādis. Hæc nihil est. i. diligētiā latere: & fu-
gere nihil potest eorū: quæ ad causam cognoscēdā penitus p̄tineat. Diligētia: Hoc etiā ad diligē-
tiā p̄tinet: ut dum causā aduersariū dicit: adeo attēti simus: ut ipsius nō res modo: sed etiā uerba p̄-
cipiamus: & tamē aliqd̄ agere uideamur: ne si ille se attētius notauerit audiri: credat aliqd̄ dicēdo cō-
sequi. Excipiamus. i. quibusdā quasi insidiis obseruemus. Vultus deniq;: qū aduersariū: tū iudicis
Qui sensus. f. iudicis. Sentētia est Aristotelis: mētis aurigā esse uultū. Proficere. f. dicēdo: eo q̄ te
tua diligētia magis sollicitū ostēdit. Prudētia: Est quæ simul cū diligētia debet eē cōiūcta: ut sæpe
animo locos reputamns: unde argumēta sumūtur cōfirmandæ causæ: & qum eos animos uolueri-
mus ea sumamus: quæ causæ nostræ p̄futura uideantur. Reuoluat. i. sæpe hi loci repetātur aio.
Ut penitus: cōtinuo subiungit: quare istos locos sæpius animo repetere debemus. Ut penitus. i. lo-
cos ipsos: ubi promptos & expeditos fecerit: cōtinuo in causā inferat. i. ī cōfirmationē causæ. Cu-
ra: affectu. Cogitatione. i. studio. Diligētia: aiaduersione. Insinuet: ut ī medium causæ inferat.

Tanq̄ lumē aliqd̄: Hoc etiā ad diligētiā ptinet: uidelicet ut adhibeat̄ rebus iuētis: tanq̄ lumē aliqd̄ memoriā: ut q̄ iuenerit memoriæ fixa remaneāt: & bene memoriā tanq̄ lumē appellauit. nā quē ad modū sine luce oīa obscura sūt: ita etiā q̄ iuēta sūt sine memoria obliterant. Vocē: ppter p̄nūcia- tionē. Vires: ppter sp̄m & latera: q̄a etiā si uox magna erit: oportet ut firmi lateris sit & boni spi- ritus. Hæc. f. q̄ dixi de magna uoce & uiribus. Inter ingeniū: s̄sus ē: Vbi ingenū & diligētiā adhi- bueris: artis usus erit paruus admodū: hoc ē parua admodū utilitatē ex arte, capies: & hoc uult ostē- dere Antonius qd̄ s̄ape Ci- cero i arte noua & ueteri cō- memorauit: ingeniū & exer- citationē plus ualere sine ar- te: q̄ artē sine his. Perpau- lulū. i. p̄az̄ loci ars h̄e pote- rit: ac si diceret nō erit ualde necessaria. Demōstrat t̄m Et oñdit rationē: cur nō plu- rimū indigebit arte ille q̄ ex-ercebit̄ ingenio p̄ditus. Etenī ars t̄m modo locos idicat & ingeniū deinde atq; diligētiā ex his locis argumēta sumit q̄ cōfirmādā causā sunt ac- cōmodata. Inuenire. f. illa bona. Reliq̄: p̄ter locos ab arte demōstratos diligē- tiā cōprehēdit. Nā hoc uno uerbo curā: attētionē ai: co- gitationē: uigilātiā: assiduita- tē: ac laborē exp̄mit. Hoc uno uerbo. f. diligētiā: q̄a di- ligētiā ita describi pōt. Dili- gētiā ē cura attētiō ai: hæc cogitatio: hæc uigilātiā: cu- ra & labor: q̄ndo qdē de his oībus p̄dicari pōt diligētiā.

Reliquæ: absolute dixit: q̄a oīs uirtus diligētiā cōparat. Nā ofonis: Nūc p̄bat exēplis: qd̄ dixerat de ni diligētiā. uere inqt diligētiā arti eē aīponēdā. Nā philosophos uidemus sine arte dicēdi facultatē sola diligētiā cōsecutos eē. Si philosophi id cōsecuti sūt sine arte: p̄babile igit̄ eē id qd̄ dixit: diligētiā arti p̄stare. Copia. i. facultas dicēdi. Ut opinor: Redit causā dicēs: Sed tu o Catulle q̄ ph̄æ operā dedisti: & ph̄oz̄ libros p̄cepisti: melius cognoscis an dēt p̄cæ- pta dicēdi: Nā ubiq; Antonius uult ostēdere se artū græcæz̄ rudē eē: hoc aut̄ cur faciat supra decla- rauit: & iserius etiā declaraturus ē: ne uidelicet dicēdi auctoritas minueret̄ ad ppl̄m. Nec iccirco. i. q̄nis nullā dicēdi artē adhibeat̄ græci: t̄m nihilo segnus q̄cqd̄ p̄positū fuerit de quo disputet: copio- se & abūdāter disputat. Copiose: abūdāter: postremū ē maioris, significantiæ. Nam abūdare sup- fluitatem quandā ostendit.

TVM CATVLLVS: Hoc ē septimū caput i quo docet̄ moderate philosophiam ab oratore eē tra- ctādā: ne exq̄sita nimis & ambitiosa oratio eē uideat̄: & q̄a Antonius dixit: tu hoc Catulle melius co- gnoscis: iō Catullus r̄ndet ad ea laudās Antonii sn̄iam: q̄a uidelicet philosophi habeāt genus quod- dā disputādi q̄tū de his q̄ ad ph̄iam ptinet: t̄m ip̄os ualere eloq̄ntia tātū: ut d̄ quocūq; uoluerit pos- sint cōmode disputare. Et habeāt paratū: quis inqt nulla habeāt p̄cæpta dicēdi: t̄m ita parati sūt: ut q̄cqd̄ eis p̄positū fuerit: de eo possint sine arte differere. Quæ re. f. ad disputandū p̄posita. Sed & Aristoteles: s̄sus ē: Philosophi dialēcticā habēt: oratores rhetoricā: q̄bus artibus uterq; suū offiū iplēt: & ipsarū qdē facultatū loci sūt pl̄ariq; ferme cōes: attamē iter se differūt: materia: usu & sine. Materia differūt: q̄a hæc thesin: illa hypothesin tractat. Fine: q̄a hæc. f. rhetorica studet auditoribus p̄suadere: at uero dialēctica elaborat ab aduersario id qd̄ uult extorquere. Differūt etiā usu: nā dia- lectica i terrogatiōibus utiēat rhetorica p̄petua ofone. Rursus dialēctica a p̄fectis syllogismis. rhe- torica enthymematibus gaudet. Oīs uia. i. oīs rō argumētādi nō modo inueniret̄ ad disputationē philosophoz̄: q̄ ex i terrogatione & respōsione cōstat: quātū ad usum: & p̄fectis quoq; syllogismis sed etiā inueniret̄ uia argumētādi ad p̄petuā orationē: qd̄ p̄priū ē oratori. Si qdē enthymemata sunt syllogismi i p̄fecti oratoz̄: p̄fecti aut̄ sūt dialēcticoz̄. Nō abhorret. i. nō ē aliena. Nec aberrat. i. nec declinat. i. uideris quodāmodo Aristotelē imitari. Nā ut ip̄e dicit̄ i topicis: locos eē sedēs argu-

tanq̄ lumē aliqd̄: memoriā: ut uocem: ut uires hæc ma- gna sūt. Inter ingeniū qdē: & diligētiā ppaululū loci reli- quū ē arti. Ars demōstrat t̄m ubi q̄ras: atq; ubi sit illud qd̄ studeas inuenire. Reliqua sūt i cura: attētiōe animi cogitatione: uigilātiā: assiduitate: labore: cōplectar: hoc uno uerbo: quo s̄ape iam usi sumus: diligētiā: qua una uirtute uirtutes reliquæ cōtinent. Nā orationis qdē co- pia uidemus ut abūdēt philosophi: q̄ ut opinor: sed tu hæc Catulle melius: nulla dāt p̄cæpta dicēdi: nec iccir- co minus: q̄cumq; res p̄posita ē: suscipiūt: de qua copi- ose: & abūdāter loquant. Tū Catullus: Est inqt ut dicis Antoni: ut pl̄ariq; philosophi nulla tradāt p̄cæ- pta dicēdi: & hēant paratū t̄m: qd̄ de quaq; re dicāt. Sed Aristoteles is: quē maxime ego admiror p̄posuit quos- dam locos: ex q̄bus omnis argumēti uia non modo ad philosophorū disputationem: sed etiam ad hanc orati- onem qua in causis utimur: inuenirent: a quo quidem homine iam dudum Antoni: non aberrat oratio tua:

mentoz. Ita Antonius dixit regiones inueniēdas esse: in quibus argumēta reposita sūt. Siue simi-
litudine illius diuini ingenii: Nescio inqt quare hoc eueniat: ut disputatio tua adeo similis sit Aristo-
teli: nam fortasse est q̄ diuino es ingenio: ut & ille: aut fortasse q̄ Aristotel. ca. perdidicisti: qd̄ magis
existimo. Nam & si uidebaris abhorrere a litteris græcis: tamē ex disputatione tua percipimus te
græca lectitasse. In eadē incurris uestigia. i. eandē uiam sequeris. Tum ille uerū inqt: Hic respon-
det Antonius ad id qd̄ in extrema oratione Catullus dixerat: uidelicet existimare se Antoniū a græ-

siue tu similitudine illius diuini ingenii i eadē incurris ue-
stigia: siue etiā illa ipsa legisti atq; didicisti: qd̄ qdē mi-
hi magis uerisimile uidet: plus enī te ope græcis dedisse
rebus uideo: q̄ putaremus. Tū ille: Verū iquit ex me au-
dies catulle: semp̄ ego existimaui iucūdiore: & pbabilio-
rē huic populo oratorē fore: q̄ primū q̄ minimā artificii
alicuius: deīde nullā græcarū rerū significationem daret.
Atq; ego idē existimaui: pecudis eē: nō hoīs: qum tātas
res græci susciperēt: p̄fiterent: agerēt: seseq; uidendi res
obscurissimas: & bñ uiuēdi: & copiose dicēdi: rōnē hoīs
daturōs pollicerent: non admouere aurē: & si palā audi-
re eos nō auderes: ne minueres apd̄ tuos ciues auctori-
tatē tuā: subauscultādo tñ excipe uoces eorū: & p̄cul qd̄
narrarēt: attēdere. Itaq; feci Catulle: & istoz oīum sū-
matī causas: & gñā ipsa gustauī. Valde Hercule iqt Ca-
tullus timide: tanq̄ ad aliquē libidīs scopulū: sic tuā mē-
tē ad phīam appulisti: quā hęc ciuitas aspnata nunq̄ ē

cis accēpisse: quā de locis
hactenus instituit: qd̄ in dis-
putādo illis simillimus fuis-
set: qum præsertim ipsū rā
cognouerit græca mltō ma-
gis didicisse: q̄ putabāt. Nō
negat aut Antonius se ea di-
dicisse: sed id dissimulatiōe
quadā agisse: & reddit rō-
nem: q̄ huiusmodi doctri-
næ opio plurimū sibi obest
set in causis agēdis: qui sciē-
tia magis q̄ ueritate fratus
uideretur: quare ego simu-
lauerim me didicisse græca
hęc ratio ē: q̄ existimaui se-
per apud populū romanū
plus auctoritatis hīe orato-
rem: qui nullā sciētīæ alicu-
ius doctrinam ostēderet: &
potissimū qui se alienū a lit-
teris græcis esse simularet.

Iucundiorē: quantū ad
gratiā. Probabiliorē: quā-
tū ad psuasione. i. putat po-
pulo placere magis: & plus

auctoritatis habere oratorē. Significationē. i. uestigiū. i. q̄ parū uel nihil artis se didicisse ostēderet
ut nō arte fratus: sed ueritate ad dicēdū uenisset. i. p̄mo minimā significationē artis: deinde nullam
græcarū litterarū tenere uideret. Atq; ego idē: uidelicet q̄ ita existimo oportere oratorē occultare
se artē aliquā didicisse: & potissimū a græcis aliqd̄ accēpisse. Ego tamē existimaui nō hoīs eē: sed pe-
cudis: q̄ quī græcos doctores tāta polliceri uideātur: eos uel dissimulāter audire nolit. Et si eos: sen-
sus ē: quīs inqt ab audiēdis græcis abstineas: ne apud ciues minus auctoritatis habeas: tamē hoc ipsū
dissimulāter facere potes: qd̄ ego me fecisse p̄fiteor. Nō admouere aurē. i. nō adhibere aurē & at-
tentionē. Susciperēt: aggredierent. Profiterent: p̄mitterēt: suscipimus rogati: profitemur sp̄ote:
agimus p̄nūciādo. Vidēdi res obscurissimas: qd̄ ē physica. i. naturalis philosophiæ: q̄ rerū causas
docet: quarū scīa obscurissima ē. Et bene uiuēdi: qd̄ ē æthica. i. moralis philosophiæ: q̄ bene uiuē-
di p̄cepta tradit. Copiose dicēdi: qd̄ ē logica. i. sermocinalis philosophiæ: q̄ disputādi rōnem tra-
dit: & his uerbis breuiter: & p̄trāsītū tria philosophiæ gñā tetigit: physica: æthica: & logica. Et si
eos: & nō hoīs: sed pecudis eē p̄ntaui: si noles eos apte audire: id tamē dissimulāter facere: & ē sēsus
paulo antedictus. Subauscultādo. i. latēter audiēdo. Excipe: tractare & captare: sicut in superiori ad
p̄tractādos hominū aīos: & eorū mētes excipiēdas. i. obseruādas & caprādas. Procul: q̄si aliqd̄ agas
tamē latēter audire quid dicāt. Itaq; feci: & ut aliis faciēdū existimo: ita me ipsū fecisse cōfiteor.
Sūmatim: uniuersaliter. Causas & genera. i. genera causarū. Valde hercule inqt: Hoc loco Catul-
lus q̄si subridēs Antonio: Valde inqt mihi uideris Antoni græcoz hanc philosophiā aufugere: q̄si
scopulū: quī tñ fuerit a romanis nō aliena: & aliq̄n romæ uersata: p̄sertim quī p̄mū Pythagoras fami-
us i eā partē italiæ: q̄ magna olim græcia appellata ē: uenit: & deinde philosophi etiā a p̄ncipibus
nīs sedulo auditū: quī romā uenerūt: & tamē q̄si neglecta fuerit dicis: q̄ ea uideat oratoribus nostris
auctoritatē tollere. Valde hercule inqt: p̄ similitudinē loq̄tur: Ita uitasti philosophiā: q̄si quēdam
scopulū libidinis: & ē trāslatiō a nautis. Illi enim q̄ maxime possūt: scopulū fugiūt: at si forte uis uen-
toz impulerit eos ita declinat: ne naufragiū faciāt. Libidinis: ac si diceret circā scopulū. Appu-
listi. i. applicuisti: & in trāslatione persistit. Nā appellere: applicare significat. Aphr. appelle ad hęc
mōlem nauiculā. Tanq̄ ad aliquem. i. quēadmodum libidinem uitare debemus: quasi scopulum
ita tu a philosophia declinasti. Nunq̄ aspernata est: Liptote est: id est maximo in honore habuit.

Nam & referta: & pbat exēplis. f. romanos homies philosophiā in honore habuisse: adeo ut Pythagoras ille famius philosophiā docuisse memoret: in ea parte q̄ magna grācia ē appellata. Magna grācia pars ē illa Italiæ: quæ Chalabria dicit: ubi Pythagoras græcarū litterarū studia celebrasse fert. Magna. i. illa italiæ pars: quæ magna grācia ē appellata. Ex quo: Quia nullus extat unde Numa tantā disciplinā accepisse uideri possit: Pythagore discipulū fuisse credūt: sed fallūtur: quia Pōpilius multis ante sæculis fuit q̄ Pythagoras. Scæculū triginta annorū secūdū ali quos dicitur: ut cursus Saturni. Alii cētū dicūt eē annorū. sūt q̄ mille annos sæculū unū habere existimēt: sed spatiū cētū annorū hoc loco accipi debere. T. Liviū ab urbe cōdita offit: q̄a dicit Pōpiliū añ Pythagorā ducētis ferme ānis fuisse. Etiā maior hñdus ē: Hac de causa maiori quadā admiratione psequi debemus Numā Pompiliū: q̄ multis ante annis fuerit q̄ Pythagoras i italiā uenerit. Hic enim ita romanā urbē instituit legibus: moribus atq; institutis: ut nihil i eo desu ille uideat eorū: quæ philosophi p̄cipiunt. Nā politicā multos ante annos inuenit: q̄ Pythagoras fuit. Hic Pythagoras interrogatus: quē se p̄fiteretur: primus philosophū se eē dixit. i. amatorē sapiētiae: quā alii sophos se. i. sapiētes appellarēt. Quam illā sapiētiam: politicā: œconomica: & monasticā. Et

monastica quidē p̄tinet ad theoricā. i. ad uitā contēplatiuā: œconomia ad rei familiaris gubernandæ scientiā: politica uero est sciētia reip. administrandæ. Et certe nō tulit. i. extulit: edidit: & p̄tulit: ut magis affirmet romanos homies semp coluisse philosophiā: dicit ex oibus romanis p̄ncipibus p̄stātiores fuisse. P. Aphricanū: & C. Læliū: & L. Furiū: q̄ tantū se dederāt philosophiæ: ut philosophos græcos secū semp haberēt. Clariores: illustriores. Grauiores: sapiētiores. Politiores: ornatiores. Atq; Et hi etiā aliquādo me p̄nte narrarunt: & sibi & cæteris p̄ncipibus romanis fecisse Atheniensū gratā legationē: in q̄ tres philosophos illius ætatis p̄stātissimos misisset: uidel. cet Carneadē: Critolaū & Diogenem. Tres illius ætatis nobilissimos philosophos: Sic habet historia uenisse hos tres philosophos Romā: & ibi nō nihil t̄pis p̄māsisse: multos auditores habuisse. De rebus maximis. i. de rebus q̄ ad suæ ciuitatis statū p̄tinerēt. Itaq; & ob eā rem: q̄ grata fuerat legatio huiusmodi p̄ncipibus romanis frequēter auditi sūt. Quos tu quā haberes Antoni: Nūc q̄si cōcludit Catullus: cur mētionē philosophorū fecerit: q̄ ab Atheniēsisibus romā missi adeo uniuersæ ciuitati: & p̄ncipibus p̄cipue grati fuerūt: ut frequēter eos quoad romā fuerint libēter audiuerit: & nūc cōcludit quā inqt tātū fuerint apud romanos: miror q̄ ita phiam i se ceteris q̄si p̄peruū bellū tibi cum philosophis sit. Quam haberes. i. habere posses. Minime inqt: Rēspōdet Antonius Catullo: nō ita illa dixisse: q̄ uitupet illā: sed nō ita illā oportere oratorē dicere: ut nihil oīno p̄terea reqrat. Minime. f. indixi bellū phix: ut dicis. Indixeris: q̄si philosophiæ hostis sis: ita eā inseq uideris: ut te Zeto Pacuiano cōparare possimus. Pacuianus. i. quē Pacuuius itroducit aduersus phiam: ubi cū fratre suo Amphione de musica disputare cœpisset: eius disputa t̄ oīs finis fuit: ut phiam uituparet Zetus: sicut dicit Cicero i arte noua: ubi rephēdit eos q̄ ita argumēta sua intēdūt: ut i aliud q̄ icœperint exeāt: sicut illi duo fecerūt Zetus a Pacuio itroductus: & Amphio eius frater. Minime: reſpōdet Antonius Catullo dicēs: Nō ē ita Catulle ut dicis. nō enim ego aduersor ita phix: ut ille: sed philosophādū ita eē cōstituo: ut mediocriter id faciā. Neoptolemus: Hic ab Ennio itroducit dixisse nō oīno philosophādū. Idē ipse Cice. dicit i p̄ncipio secundæ qōnis tusculanæ. Neoptolemus quidē apud Enniū philosophari sibi ait necesse esse: sed paucis & cætera. Paucis: & nō prolixius.

Nā & referta quōdā italia Pythagoreorū fuit: tū quā erat i hac gēte magna grācia: ex quo etiā quā Numā Pōpiliū regē nostrū fuisse Pythagoreū ferūt: q̄ ānis p̄multis ante fuit: q̄ ipse Pythagoras: quo etiā maior uir hñdus ē: quā illā sapiām cōstituendæ ciuitatis: duobus p̄p̄e sæculis añ cognouit: q̄ etiā grāci natā eē seſerūt: & certe nō tulit ullos hęc ciuitas: aut gloria clariores: aut auctōritate grauiores: aut humanitate politiores. P. Aphricano. C. Lelio. L. Furio: q̄ secū eruditissimos hoies ex grācia palā sēp habuerunt. Atq; ego ex his sape audiui: quā dicerēt p̄gratū atheniēses: & sibi fecisse: & multis p̄ncipibus ciuitatis: q̄ quā ad senatū legatos de suis maximis rebus mitterent: tres illius ætatis nobilissimos phos misissent: Carneadē & Critolaum: & Diogenem. Itaq; eos quā romæ eēt: & a se & ab aliis frequēter auditos: quos tu: quā haberes auctores Antoni: miror cur philosophiæ sicut Zetus ille pacuianus: p̄p̄e bellū indixeris. Minime inqt Antonius: ac sic decreui philosophari potius: ut Neoptolemus apud Enniū: paucis: nā oīno haud placet.

Sed tamē: Videbā exposuisse iquit sniam meā i superiori disputatione mea. Dixerā enim nō contē nēdā eē philosophiā: sed mediocrē illi operā eē dandā: & id quidē dissimulāter faciendū: ne si hoies scirēt nos philosophiā eē p̄ditos: minus auctoritatis haberemus. Modo. i. modo aliquo: & sine sci piat. i. nō oē uitæ suæ tēpus i hac discēda cōsumat orator. & hæc rō ē: q̄a uelim moderatā eē ope rā: q̄ ab oratoribus his studiis philosophiæ intēdit: ne hāc opinionē hoies iducat: ipsos ita munitos eē studiis ac doctrina philosophiæ: ut nō magnope ueritatē seq̄ elāborēt. Apud eos q̄ res iudicēt:

Sed tñ hæc ē mea sentētia: quā uidebar exposuisse. Ego ista studia nō i probō: moderata mō sit: opinionē istoz̄ studioz̄: & suspitionē artificii: ap̄d eos: q̄ res iudicēt ora tori aduersariā eē arbitrator: iminuit enī & oratoris aucto ritatē: & oñis fidē. Sed ut eo reuocet: unde huc decli nauit orō ex tribus istis clarissis phīs quos romā uenif se: dixisti: uides ne Diogenē fuisse: q̄ diceret artem se tra dere bene differēdi: & uera ac falsa diiudicandi: quā uer bo græco dialecticen appellaret. In hac arte: si modo est hæc ars: nullū ē præceptū: quomodo uerū inueniat: sed tātū ē: quomodo iudicemus. Nā & omne qd̄ eloq̄mur fit: ut id: aut eē dicamus: aut nō esse: & si simpliciter di ctū sit: suscipiūt dialectici: ut iudicēt uerū ne sit: an fal sum: & si cōiuncte sit elatū: & adiūcta sūt alia: iudicent

sive apud populū: siue sena tū. Imminuit: unū ex alte ro sequit: nā quāto minor ē auctoritas dicētis: tāto etiā ē minor oratiōis fides. Sed ut eo: Nūc redit ad p̄positū i. ut ad argumētōz̄ inuētiō nē redeamus: cuius cā philo sophoz̄ facta ē mētio: uide amus philosophos p̄ diuer sis eoz̄ sectis: diuersas secu tos fuisse rationes disputan di: & hic locus plene a phi losophis tractat: ad cuius in telligētiā: quædā nobis præ mittēda uident: p̄ re pauca: p̄ tpe certe satis. Nā rationē differēdi pipatetici logicen uocat: q̄ duo i se habet inue niēdi & iudicādi rationē. At uero stoici: de q̄bus nūc loq̄ tur: breuius & agustius hæc

rationē tractāt. Nā de inuētiōne nihil laborātes: i iudicatione tm̄modo cōsistūt: de q̄ multa p̄cepta tradētes græco uocabulo dialecticen nūcuparūt. Plato etiā dialecticā uocat facultatē: q̄ id qd̄ unū fiti plura partiri possit: uelut solet genus p̄ ipsas differētias: usq̄ ad extremas spēs separare. Iudiciū aut i ratione colligēdi p̄prias partes habet. Nā oīs argumētatio: siue syllogismus p̄positōibus strui tur. oē aut qd̄ cōpositū ē: duo in se cōtinet cōtemplāda. unū quæ sūt illa ex q̄bus intelligit id qd̄ cō positū sit eē cōnexū: atq̄ ea q̄ multa sūt i unū generū rōne colligerē. alterū qd̄ ē quanā suarū parti um iūctura cōpositū sit: ut i pariete: si lapides tm̄modo cōspicias: materiā spectas: at si ordinē & cō oositionē cōsideres: iā nō materiā: sed de formæ ratione discernis. Itē in argumētationibus: si p̄posi tionū ipsarū naturā cōsideres: hoc ē materiā cōtēplari: at si nō p̄positionū naturā: sed ipsarū cōne xionē iudicare uolueris: tūc de forma oīs erit speculatione: sed i hac differēdi rōne: q̄ in iudicio posita ē: p̄p̄e subministratur regula: quas Analyticas appellāt: & ea qd̄ q̄ de p̄p̄ōnibus uel ueris & neces sariis: uel uerisimilibus: uel cauillatoriis & sophisticis cōsiderat: analytica posterior dicit. Quæ uero de iūctura ipsarū p̄positionū iudicat: ea analytice p̄or nūcupat. Eo reuocet. i. ad argumentoz̄ in uētiōnē. Vñ declinauit oratio. i. cuius causa philosphoz̄ mētiōnē facimus. Ex tribus istis. f. Cri tolao: Diogene: & Carneade. Diogenē: stoicū. Qui: Rō differēdi uocat: a pipateticis logicē: & ea i se cōtinet tā inuētiōnis: q̄ etiā iudicationis rationē. Nā stoici de ratione inueniēdi: nihil oīno la borant: iudicatione tm̄modo cōsistūt: de q̄bus nūc loq̄tur. Quā. f. rōne iudicādi. nā διαλεγομαι idē ē q̄ πisputo. unde διαληκτικη. In hac arte. f. dialectica: quā stoici docēt. Si modo ē hæc ars: q̄a nullā inueniēdi rōne tradit: qd̄ ē p̄priū artis. Sed tm̄ ē quo modo iudicemus. f. i arte a Diogene tradita id cōtinet: quō iudicare possumus de argumētatioe p̄p̄ōnū. Nā & cā: Et nūc incipit onde re qd̄ dixi: uidelicet iudiciū i rōne colligēdi p̄pas ptes h̄re: q̄a syllogismus p̄p̄ōnibus: siue ueris siue falsis struit. ergo hic iudicat Stoicus: an uera: an falsa sint: & de hac tm̄modo iudicatione artē tradit: quoz̄ stoicoz̄ p̄nceps fuit Diogenes. Oē qd̄ eloq̄mur: iō dixit: q̄a oīs p̄p̄ō: aut uera: aut falsa ē. Et si simpliciter: incipit nūc rōne dare: quō iudicēt de p̄p̄ōnibus: ueris: an falsis: an uerisimilibus? Si simpliciter: uera: an falsa: si cōiūctim utrū necessaria: an pbabilis uel uerisimilis: an sophistica? & si qd̄ iudicēt de p̄p̄ōe simplici: uera sit: an falsa? de natura ipsius p̄p̄ōis iudicāt: & hoc analytice posterior & resolutio d̄r: q̄ si nō de natura: sed de cōiūctiōne: & iūctura p̄or dicit. Et si cōiūctē: Quid sit sim pliciter & cōiūctē dici uidēdū: nā dialectici simpliciē enūciationē appellāt cathēgoricā: ut oīs hō est aīal. Cōiūctā uero nūcupāt: hypotheticā: q̄ ex duabus uel pluribus cathēgoricis cōstat: ut si sol ter rā illustrat dies ē. Nā sol terrā illustrat: una ē cathēgorica: altera uero dies ē: & sic utraq̄ dicit græco sermone. Est aut cathēgorica p̄positio: q̄ cōstat ex subiecto & p̄dicato. Hypothetica ex duabus his

ut dictū est: uel pluribus. Et si cōiuncte elatū sit. i. enūciatū: & declarat: ut adiūcta sint alia. Et uera: Dixit duplicē iudicādi eē rationē. unā q̄ materiā tm̄modo notat. i. naturā ipsarū p̄positionū diiudicat: & hæc ē alia iudicādi ratio: quæ formā. i. iūcturā cōpositionēq; cōsiderat. Ad extremū suis acuminibus: p̄pter tertiū genus argumētōz: q̄d̄ cauillatoriū appellat: & sophisticis magis argumentis applicat. Quæ iā. s. necessaria: q̄a argumentōz: quæ iudicātur: alia sūt necessaria: alia uerisimilia: alia uero cauillatoria atq; sophistica. De ueris: & falsis iudicat analytice posterior. De aliis oīno p̄mittēdum eē uidet: q̄a exposita erit rō de medijs: si uerōz & falsoz argumētōrum poterit haberi noticia. Media autē inter uera & falsa sunt. pbabilia: q̄ cognitio extremis notissima sunt. Sed etiā q̄bus ante exorsa: Sed inueniūt etiā argumēta q̄ p̄mo exorsa ḡnē: detexta differētis: postea retexātur: i. resoluātur p̄ eadē q̄ exorsa fuerint. i. p̄ genus & differētias. Exorsa: inchoata. Detexta: p̄fecta. Retexantur: resoluātur: ac partiant: usq; ad ultimas spēs: quarū rationē dialectica p̄stat: ut uer. g. Hō ē animal rationale & mortale: hoc iā diffinitū ē: ut exorsū fuerit p̄ genus: & detextū p̄ differētias. exorsū: ut hō ē aīal. detextū suis differētis: uidelicet rōnale: iā cōepit detexere: nōdū tamē p̄fecta: q̄a etiā angelus est aīal rōnale. si addideris mortale: detexeris p̄ differētias. Retexātur. i. resoluātur p̄ genus & differētias usq; ad ultimas spēs eius: ut aīal rationale & mortale hō. Detexta: trāslatio ē a textore. Nā p̄mo q̄ dē telā ordit: deinde exorsā textit: hō rōnale aīal & mortale: q̄ multa sūt resoluūt p̄ genus: ut aīal: p̄ differētias: ut rōnale: & mortale: usq; ad spēm: ut hō. & q̄a hæc iter se cōueniūt: cognosceat cōgrua cōpositio diffinitionis: & ideo uera. Hic nos igit: Supius stoicoz dicere cōepit cōsuetudinē: q̄ ita i tēdūt argumēta sua necessaria: ut dissolui nō possint. Nūc igit: quādoquidē inqt stoicoz argumēta eiusmodi sūt: ut nec ipsi qdē dissolui possint: nihil oratori utilitatis afferūt. Nā q̄ orator agit talia eē debet: ut ex utraq; parte de ip̄is dici possint. Nō docet. i. nō docet me iuenire argumēta: sed tm̄ inuēta iudicare: nos aut nō quærimus quō iudicemus: sed quō ipsa argumēta inueniamus. Idē. s. stoicus. Impedit etiā. i. nō solū iuuat: sed etiā ipedit: q̄a tolerabilius eēt si nō iuuaret: nisi etiā ipedit ret. Multa: uidelicet necessaria: q̄ dissolui nō possūt. p̄mo igit ipedit: q̄a idissolubilia p̄ponit: dein de q̄ utit̄ minutis argumētis: & q̄busdā q̄si p̄ctis: quæ ab oratoris ornatu: & copia alienissima sūt. Liquidū: latū. Fulum: plenū. Profluēs: abūdans. Latum: uerbis. Plenū: sententiis. Profluens. i. abūdās uerbis & sententiis: utrūq; cōplectit. Exile: angustū. Aridū: inane. Cōscissum atq; minutum. i. imperfectū: cohibitū & repressū: ut exire & p̄fluere nō pmittat. Id etiā Cicero declarat eē paradoxis. Quod dixi stoicos: uidelicet uti minutis q̄busdā interrogatiūculis: ut uer. g. Solū honestum bonū eē: uirtutē ad bene beateq; uiuēdū satis eē. id qd̄ p̄ponit minutis interrogatiūculis: p̄bat honestū solū bonū eē cōtra eos q̄ dicebāt: nō solū honestū bonū eē: sed etiā diuitias. An nō diuitiæ inqunt nocēt habētibus? nō igitur bone sūt. Eodē modo: nōne formæ dignitas: ualitudo: uires corporis detrimētō plærūq; sūt homini? igitur nō bona: q̄ si neq; formæ dignitas: neq; ualitudo: nec cætera quæ bona eē uidētur: q̄a detrimētō sūt bona sūt: mala igitur. Si mala sunt: relinquntur ut uirtus aī omni fortunæ dominet. In quo igitur ea ē: illum tm̄modo beate uiuere necesse ē. his interrogatiūculis minimis: & quibusdā quasi p̄ctis efficit: qd̄ p̄bare intēdit stoicus: & hæc omnino ab oratore aliena sūt. Quod siquid p̄babit. i. siqd̄ p̄babile afferet: ita cōcludet ut facile appareat eē ab oratore diuersū: neq; exornationibus cōuenire: q̄bus oratio quibusdā q̄si coloribus distinguitur. Hæc enim: Nūc p̄ similitudinē ostēdit qd̄ dixerat. Oratoria quidē argumēta locupletiora & copiosiora eē. at uero stoicoz cōscissa & minuta: & ideo statim dicit examiari argumēta stoicoz: ut aur̄ & argentū stāte libra pensat: unde etiā a stādo dicta ē. oratoria uero pōderari trutina sicuti res uulgatiōres uergēte in alterā partē examine. Cōparat igit stoici iudiciū stataræ: q̄ exq̄sita sint ipsius argumēta: q̄bus nihil addi possit. Oratoris uero populari trutinæ: quæ ita nūcupat: a trutinādo. i. spellēdo: & inclinādo: q̄ aliqd̄ pōderi iusto adiicit: sicut argumētis oratoriis multa exornādi cā supadde rē licet. Ad oblectādos aīos: Tres illas ptes supius tractatas breuiter tāgit. Oblectādos: cōciliādi

recte ne adiūcta sint: & uera ne sūma sit uniuscuiusq; rationis: & ad extremū ipsi se cōpungūt suis acuminibus: & multa quæredō reperiūt: nō modo ea quæ iā nō possint ipsi dissoluere: sed etiā q̄bus ante exorsa: & potius detexta p̄pe retexātur. Hic nos igit stoicus iste nihil adiuuat: quoniā quēadmodū inueniā: quid dicam: nō docet: atq; idē etiā impedit: q̄ & multa repperit: quæ ne gat ullo modo posse dissolui: & genus sermonis affert: nō liquidū: nō fufū: ac p̄fluēs: sed exile: aridū: cōscissū ac minutū. Quod siquid p̄babit: ita p̄babit: ut oratori tamē aptū nō eē fateat. Hæc enim nostra oratio multitudinis ē auribus accōmodāda: ad oblectādos animos:

le & mortale: hoc iā diffinitū ē: ut exorsū fuerit p̄ genus: & detextū p̄ differētias. exorsū: ut hō ē aīal. detextū suis differētis: uidelicet rōnale: iā cōepit detexere: nōdū tamē p̄fecta: q̄a etiā angelus est aīal rōnale. si addideris mortale: detexeris p̄ differētias. Retexātur. i. resoluātur p̄ genus & differētias usq; ad ultimas spēs eius: ut aīal rationale & mortale hō. Detexta: trāslatio ē a textore. Nā p̄mo q̄ dē telā ordit: deinde exorsā textit: hō rōnale aīal & mortale: q̄ multa sūt resoluūt p̄ genus: ut aīal: p̄ differētias: ut rōnale: & mortale: usq; ad spēm: ut hō. & q̄a hæc iter se cōueniūt: cognosceat cōgrua cōpositio diffinitionis: & ideo uera. Hic nos igit: Supius stoicoz dicere cōepit cōsuetudinē: q̄ ita i tēdūt argumēta sua necessaria: ut dissolui nō possint. Nūc igit: quādoquidē inqt stoicoz argumēta eiusmodi sūt: ut nec ipsi qdē dissolui possint: nihil oratori utilitatis afferūt. Nā q̄ orator agit talia eē debet: ut ex utraq; parte de ip̄is dici possint. Nō docet. i. nō docet me iuenire argumēta: sed tm̄ inuēta iudicare: nos aut nō quærimus quō iudicemus: sed quō ipsa argumēta inueniamus. Idē. s. stoicus. Impedit etiā. i. nō solū iuuat: sed etiā ipedit: q̄a tolerabilius eēt si nō iuuaret: nisi etiā ipedit ret. Multa: uidelicet necessaria: q̄ dissolui nō possūt. p̄mo igit ipedit: q̄a idissolubilia p̄ponit: dein de q̄ utit̄ minutis argumētis: & q̄busdā q̄si p̄ctis: quæ ab oratoris ornatu: & copia alienissima sūt. Liquidū: latū. Fulum: plenū. Profluēs: abūdans. Latum: uerbis. Plenū: sententiis. Profluens. i. abūdās uerbis & sententiis: utrūq; cōplectit. Exile: angustū. Aridū: inane. Cōscissum atq; minutum. i. imperfectū: cohibitū & repressū: ut exire & p̄fluere nō pmittat. Id etiā Cicero declarat eē paradoxis. Quod dixi stoicos: uidelicet uti minutis q̄busdā interrogatiūculis: ut uer. g. Solū honestum bonū eē: uirtutē ad bene beateq; uiuēdū satis eē. id qd̄ p̄ponit minutis interrogatiūculis: p̄bat honestū solū bonū eē cōtra eos q̄ dicebāt: nō solū honestū bonū eē: sed etiā diuitias. An nō diuitiæ inqunt nocēt habētibus? nō igitur bone sūt. Eodē modo: nōne formæ dignitas: ualitudo: uires corporis detrimētō plærūq; sūt homini? igitur nō bona: q̄ si neq; formæ dignitas: neq; ualitudo: nec cætera quæ bona eē uidētur: q̄a detrimētō sūt bona sūt: mala igitur. Si mala sunt: relinquntur ut uirtus aī omni fortunæ dominet. In quo igitur ea ē: illum tm̄modo beate uiuere necesse ē. his interrogatiūculis minimis: & quibusdā quasi p̄ctis efficit: qd̄ p̄bare intēdit stoicus: & hæc omnino ab oratore aliena sūt. Quod siquid p̄babit. i. siqd̄ p̄babile afferet: ita cōcludet ut facile appareat eē ab oratore diuersū: neq; exornationibus cōuenire: q̄bus oratio quibusdā q̄si coloribus distinguitur. Hæc enim: Nūc p̄ similitudinē ostēdit qd̄ dixerat. Oratoria quidē argumēta locupletiora & copiosiora eē. at uero stoicoz cōscissa & minuta: & ideo statim dicit examiari argumēta stoicoz: ut aur̄ & argentū stāte libra pensat: unde etiā a stādo dicta ē. oratoria uero pōderari trutina sicuti res uulgatiōres uergēte in alterā partē examine. Cōparat igit stoici iudiciū stataræ: q̄ exq̄sita sint ipsius argumēta: q̄bus nihil addi possit. Oratoris uero populari trutinæ: quæ ita nūcupat: a trutinādo. i. spellēdo: & inclinādo: q̄ aliqd̄ pōderi iusto adiicit: sicut argumētis oratoriis multa exornādi cā supadde rē licet. Ad oblectādos aīos: Tres illas ptes supius tractatas breuiter tāgit. Oblectādos: cōciliādi

causa. Impellēdos: mouēdi causa. Probāda: docēdi causa. Statera: q̄a aurū & argētū stāte libra pōderatur. bilāces enim æqualiter stant. Popolari trutina: uidelicet ubi pensant uiliora. Ista ar-
tē. f. stoicorū. Muta: quasi-elinguis: q̄a nihil habet eloquētiæ. In iudicādis: q̄a tripliciter iudicatur:
ut supra dixit. p̄mo de forma: secūdo de materia: & hæc in tres partēs diuidit: in analyticā porē: &
posteriorē: & mediā. Artē. f. dialecticā: quæ iudicādi rationē affert. Loquax: dū genus p̄ suas dif-
ferētiās usq; ad extremas spēs partit: & e diuerso colligit: ut supra dictū ē. Nostro studio. f. orato-

ad impellēdos: ad ea pbāda: quæ nō artificis statera: sed
quadā populari trutina exaiantur. Quare istā artē totā
dimittamus: quæ ī excogitādis argumētis: muta nimiū
ē: ī iudicādis nimiū loquax. Critolau istū quē simul cū
Diogene uenisse cōmemoras: puto plus huic studio no-
stro p̄desse potuisse: erat enī ab ipso Aristotele a cuius
inuētis tibi ego uideor nō lōge aberrare. Atq; hūc inter
Aristotelē: cuius & illū legi librū: ī quo exposuit dicēdi
artē omniū superiorū: & illos ī q̄bus ipse sua quādā de
eadē arte dixit: & hos germanos huius artis magistros:
hoc mihi uisū ē īteresse: q̄ ille eadē acie mētis: qua rerū
omniū uim naturāq; uiderat. Hæc quoq; aspexit: q̄ ad
dicēdi artē: quā ille despiciebat: p̄tinebāt. Illi autē q̄ hoc
solū colēdū ducebāt: laborarūt ī hac una rōne tractāda
nō eadē prudētia: qua ille: sed usu ī hoc uno genere: stu-
dioq; maiore. Carneadi uero uis īcredibilis illa dicēdi: &
uarietas p̄ quā eēt optāda nobis: q̄ nullā unq; ī illis suis
disputationibus rē defēdit: quā nō p̄barit: nullā oppu-
gnarit: quā nō euerterit. Sed hoc maius ē quoddā q̄ ab
iis: q̄ hæc tradūt: & docēt: postulādū sit. Ego autē si quē
nūc plane rudē īstitui: ad dicēdū uelim: his potius tra-
dā assiduis: uno op̄æ eadē īcudē diē nocteq; tūdētibus:
qui oēs tenuissimas particulas: atq; oīa minima mansa

rio. Erat enim. f. ipse Cri-
tolaus. Ab ipso Aristotele
i. a schola ipsius Aristotelis.

Videor: ut supra dixit, Ca-
tullus: disputatōne Antoni
nō ualde ab Aristotele esse
alienā: quē aut īgenio adæ-
quaret: aut certe imitaretur
quā aliquādo eius p̄cepta le-
gisset. Illū libꝛ: q̄a adhuc
extat ille liber Aristotelis:
ubi m̄lta de arte poetica tra-
dūtur. Dicēdi artē: uideli-
cei rhetoricā artē quā Isocra-
tis t̄pibus Athenis: & edidit
se & docuisse constat. Et
hos. f. similes p̄xime ætatis

Magistros: rhetores. Ger-
manos. i. similes docēdi stu-
dio: nō autē rōne intelligen-
di. Nā ualde oibus p̄stitit
Aristoteles. Quod ille ea-
dē acie: q̄ eodē acumine ī-
genii: quo rerū causas: atq;
naturas itellexerit: eodē eti-
am dicēdi artē & rationē fa-
cile perspexit. Qua acie:
quo acumine. Vim: p̄prie-
tatē. Naturā: q̄a nullus unq;
philosophus de reꝛ: natura
copiosius: atq; acutius scri-
psit q̄ Aristoteles. Ille: scilicet
Diogenes. Illi autem. f.
rhetores: q̄ omīsa philoso-

phia: t̄mmodo artē secuti sūt in hac dicēdi exercitatione plus uersati sūt q̄ Aristoteles: sed non eadē
prudētia: ut ille. Neq; enim cū ingenio adæquare potuerūt. Vsu. i. exercitatiōe maiori q̄ Aristote-
les: q̄a phiam magis secutus ē: sed eloquētiā quoq; ut Ci. ait: Veniet. n. oꝛonis aureū flumē fundens
Aristoteles. Carneadi uero: Sed si de Carneade loq̄mur: negare nō possumus habuisse illū m̄x
quoddā dicēdi genus. Varietas. i. copia m̄ltaꝛ: reꝛ: & ē m̄lta laus de Carneadis eloquētia. Qui
nullā unq;. i. q̄cūq; rē defēdere suscepit p̄bauit. Oppugnarit. i. nulli rei unq; contradixerit: qn. uice-
rit. Sed hoc maius. i. q̄tū dicēdo cōsequebat Carneades: maius quoddā ē: q̄ ut n̄lla arte cōseq̄ pos-
simus: ac si diceret illud Carneadi nō ars: sed diuinū quoddā īgeniū submisstrabat. Ego autē: sc̄sus ē
Nō oibus cōcedit: q̄tū dicēdo Carneades ualebat: ego autē si īstituēdus sit orator: hunc si rudis esset
rhetoribus: si eruditus: oratoribus traderē. Siquē. i. si instituēdus est orator: q̄ plane. sit sine erudi-
tione aliqua. Assiduis: tūdētibus: trāslatio a fabris ferrariis: quorū unus labor ē diē nocteq; eadē ī-
cudē tūdere: quēadmodū oratorū una ē exercitatio: eadē semp̄ p̄cepta tradere. Diē nocteq;: Ho-
nestior ē locutio q̄ si dixisset: diē nocteq;. dicēdū enim ē: aut diē atq; noctes: ut noctes atq; diē pa-
tet atrī ianua dices: aut diē nocteq;: n̄ aut diē nocteq;: ut Nocte diē tutū carpe uiator iter. Qui oēs
tenuissimas particulas: atq; omnia mansa: Metaphorice dictū est. i. qui omnes locos particulariter
docēt: uidelicet cōstitutionibus suos cuiq; subiiciēdo. Mansa: translationē respicit infantē nutrien-
tis: quæ cibū p̄mo quidē mādīt: māsūm deinde īfātis admouet ori. Sic etiā rhetores eiūsmodi faciūt
q̄ uulgo hæc artē tradūt: p̄mo qdē locos cōstitutionibus distribuūt: distributos deinde pueris p̄po-
nūt discēdis. Mansa. i. cibos. Et mansa p̄p̄e cibū significat comestū: qd̄ pueris datur a mandēdo

Is. i. talis qui instituedus sit orator. Sin sit: dixit de rudi: nunc uero de perito. Liberaliter institutus. i. doctrina præditus: ut liberū quæq; decet: & ingenuū adoleſcētē. ita enim apud maiores educabatur ingenui: ut in oī gñe litterarū exerceretur. Aliquo iā ibutus usu. i. q uideat iā aliqua exercitatione ualere. Acri. i. satis acuto: uehementi: & puido ingenio: ut una cū doctrina ingeniu etiam habeat egregiū. Illuc. f. ad peritissimū oratorē: & nō ad rhetorē. Rapiam. i. raptim ducā sine intermissione aliqua. Illuc. f. ad oratorē. Seclusa: alia metaphora. i. nō teneatur separatus: & distri-

ctus intra fines suos cuiusq; gñis: uel cōstōnis. Aquula i. locis illis: suæq; qbusq; cōstitutiōi distributis: & diminutio uisus. Nā ut aquula diminutionē significat: ita etiā iminutā ostēdit esse doctrinā eorū q suos cuiq; locos cōstitutioni subiiciūt.

Flumen. i. rerū omniū genera: quæ ex ipsis locis uniuersaliter propositis sumi possunt. Erūpat: exeat. Sedes i. locos. Nam sicut a Boetio diffinitur: Locus est sedes & domiciliū argumentorū. Breuiter. f. recēfendo. Verbis: scilicet explicādo & exponēdo.

QUID ENIM: Postq̄ ostēdit qd sibi faciēdū uideat Antonius: nūc quæadmodū id fieri debeat: ostēdere p̄git: et ē caput octauū: i quo docet: nihil aliud: nisi q loci sumēdi sūt ad instituedū oratorē: & ad confirmādā causam. Et notādū est hos locos nō solū rhetoricos eē: uerū etiā dialecticos: & si usu & materia: & sine rhetorica distet a dialectica: tamē his locis utraq; ars utitur: ut hoc loco ostēdit: & Quint. etiā docet. Quid enim: Vere inq̄ oēs loci sūt demonstrādi: sed iter locos & loca hoc interest q̄ loci sedes argumētōrū sūt: loca uero: ubi locat aliqd: q̄q; etiā locos dicamus i eodē significato. Et tamē loci ideo appellati sūt: q̄ i his locata sūt argumēta. Hæreat: dubitet: q̄ p̄posita cā ad dicēdū uenerit. Oē qd sumat. i. oīa argumēta: quæ uel p̄bādi uel refellēdi cā sumūtur. Probandū. f. causam nostrā. Refellēdū: aduersariorū. Idē i Topicis Cicero dicit: sed alio modo: Ex oibus locis in q bus iclusa sūt argumēta: alii i eo de quo agit inhæret: alii extrinsecus sumuntur i eo de quo agit: ex toto: ex parte: ex nota: & ex his quæ affecta sūt ad id de quo agit: extrinsecus q sūt: lōgeq; distiūcta sūt sed q̄uis aliis usus sit uerbis: tñ idē ē sēsus: sumūtur ex his locis: q i eo de quo agit inhæret. Ex sua ui: i. ita sumūtur: aut ex toto p̄ diffinitionē: ex parte p̄ enumerationē: & ex nota p̄ uocabuli it̄p̄tationē. Tota. i. qum ex toto sumitur argumētū a diffinitione. Pars: qum a parte sumitur p̄ enumerationē. Aut quippiā. f. ex his quæ quodāmodo affecta sūt ad id de quo agitur. Attingat. i. qum argumēta sumuntur ex affectibus. i. quæ adiūcta sūt negocio. Extrinsecus. i. ex his locis: quæ absūt: & lōge distiūcta sūt: & tamē uim maximā afferāt ad p̄bādū: ut exēplis p̄babit: p̄ maius: p̄ minus: per æque magnum & cætera: ex toto: p̄ diffinitionē. Si res tota. i. si ex toto sumuntur argumēta p̄ diffinitionē: ut qui defendit. C. Norbanū reū cōcitati aduersus Cepionē populū: ita finget diffinitionē: Maiestātē læsit Norbanus. nam populū aduersus Cepionē cōcitauit. Respondet: Nō læsit ipse: immo Cepio. Nam qui exercitū populū romani amisit læsit maiestātē: nō autē Norbanus: aut populus qui dolorē suū ultus ē. Sed ita diffiniēda est maiestas: p̄t causæ eius p̄dest: qui Norbanū defendit: & hoc sequit̄ præcepta: quæ superius tradidit Antonius: uidelicet nō finitā quæstionē pus esse considerandā: sed infinitā. Infinitū enim est: qd dicit hoc loco: Is maiestātē lædit: qui amplitudinē ac dignitatē ciuitatis minuit. Nam maiestas ē amplitudo: & dignitas ciuitatis: ergo qui amplitudinē & dignitatē ciuitatis minuit: is maiestātē lædit: & uniuersaliter quæstionē cōsiderat: nō circūstātis ullis implicitā. Probandū: quātū ad cōfirmationē. Refellēdū: ad cōfutationē. Vi. i. uirtute. Natura: p̄prietate. Foris: extrinsecus: ideo animaduertēdū locos istos diligēter memoriæ mādandos: qbus uidemus quātū utilitatis iesse dicat Antonius. Quæ sit tota: ex diffinitione ipsius rei. Aut pars eius. i. p̄ enumerationē cū enumeratis partibus: qbus aliqd fieri possit cæteræ tollunt una relinquitur: quā p̄bare itēdimus. Uocabulū. i. qū sumit̄ ex ipsa it̄p̄tatione uocabuli. Quod attingat: Qum argumētū sumit̄ nō ex cōiunctis negocio: sed ex adiūctis: quæ aut adiūcta sūt: uel cōiūcta: ipse infra declarat. Extrinsecus. f. sumit̄ argumētū. Qum ea q sūt foris. i. qū argumētū sumit̄ur ab his rebus: quæ intelligi possūt ab ipso negocio separata. In rei natura. i. in rei p̄prietate.

Si res tota: Nūc p exēpla declarat qd ppositio: si maiestas ē amplitudo ciuitatis is eā minuit q exercitū pplo ro. amisit. Hoc aut Cepio fecit: ergo ipse maiestate minuit. Sed. C. Norbanus eū q maiestate læserat sub ppli ptate cōstituit: igit maiestatem nō læsit: sed eū q læsit puniēdum curauit: & ē argumētū ex toto p diffinitionē sūptū. Sin ps partitione: Exēplū ex diffinitione clare ē ut apparuit: hoc ex partitione obscurius uidet. ē aut huiusmodi argumētū qd sumit ex parte: sumit p enumerationē: quærit q rōne potissimū saluti reipublicæ cōsulat? Rō cōsulēdi triplex esse pot: aut ex senatusconsulto: aut

Si res tota qrit: diffinitione uniuersa uis explicada ē: sic: si maiestas ē amplitudo: ac dignitas ciuitatis: is eam minuit: q exercitū hostibus populi Romani tradidit: non q eū: q id fecisset: populi Romani potestati tradidit. Si ps: ptitione: hoc modo: aut senatui parēdū de salute rei p. fuit: aut aliud cōsiliū instituēdū: aut sua spē facie dū: aliq cōsiliū: supbū suū arrogās: utēdū igit fuit cōsilio senatus. Sin ex uocabulo: ut Carbo: si cōsul ē: q cōsulit patriæ: qd aliud fecit Opimius: Sin ab eo: qd rē attigat: plures sūt argumētōz: sedes ac loci. Nā & cōiūcta q remus: & gñā: & ptes gñibus subiectas: & similitudines & diffimilitudines & cōtraria & cōseqntia & cōfētanea & qsi praccurrētia & repugnātia: & causas rez inuestigabimus: & ea q ex causis orta sint: & maiora paria minora q remus. Ex cōiūctis sic argumenta dicunt: si pietati sūma tribuēda laus est: debetis moueri: qū. Qu. Metellū tā pie lugere uideatis. Ex gñe aut: si magistratus i populi Romani esse ptate debet: qd Norbanū accusas: cuius tribūatus uolūtati paruit ciuitatis: Ex pte autē ea: q est subiecta gñi: si oēs q reipublicæ cōsulūt: chari eē debēt:

aut ex alio istituto: aut ex semet ipso. Nouū istituere arrogātis. i. supbi fuisse: ex seipso sumere temerarij. Ergo fuit ex senatuscōsulto sumēdū.

Instituēdū. i. inchoandū. Aut sua spē. i. eius q cōsulere uolebat: nūc tollit reliq oia: & qd itēdit efficit. Igitur: quādo qdē & aliud supbū: & aliq temerariū fuit: relinqtur ut a senatuscōsulto reipublicæ cōsulēdi rō sumēda fuerit. Ex uocabulo i. itēptatione uocabuli. Nā L. Opimius cōsul. C. Gracchū occidit. Consul dicit eo q reip. cōsulat. Sed hic opimius itēficiendo Gracchū reip. cōsuluit: ergo recte fecit. nā qd cōsulit erat officio fūctus ē. Sin ab eo: Hactenus de his q ex sua uia ac natura sumūtur: hoc ē q i eo ipso de quo agit iheret: uide licet ex toto: ex partitione: & ex nota: nūc de his q rē illā attingūt: de q agit: hoc est q

ad ipsā affecta sūt. Et hæc i plures diuidūtur partes: quēadmodū i ipsa Cice. lra uideri licet. Sin: a superiori lra pēdet. Sedes. i. loci ex qbus argumēta sumūtur. Nā & cōiūcta: Alio noie cōiugata dicūtur: sūt aut q ex eiusdē gñis uerbis ducūtur. i. q ab uno uerbo i diuersa cōmutātur: ut sapiēs sapiētis: sapiētia σν uya græce: hoc ē cōiugata nūcupātur. Partes: Alio noie formæ: seu spē dicuntur. Nā hoc qd dixi a partibus sumi significat a specie: q subiecta ē generi: q spē sequit sp suū genus. Et similitudines: a simili & a dissimili: & a differētis. Causas: uidelicet qū argumentū sumit ex causis unde effectus: ex effectibus: unde causæ noscūtur. Paria: æque magna. Maiora: a miori ad maius. Ex cōiūctis: Nūc incipit exēpla suæ cuiq parti subiicere: ut ppterea planius itelligant quō sumunt argumēta. Et pmo ex cōiūctis: uidelicet ex uerbis eiusdē gñis: q ab uno orta i diuersa cōmutātur: ut qā pie luget Metellus pius ē. Nā ab eo q ē pius orit pie & pietas: cui plurima laus tribuenda ē. Ex gñe: Rō huius argumēti ē: q spē a gñe: quoad suū nomē retinet separari non pot. tribunatus gñus retinet suū: ut magistratus sit. si magistratus ois i senatus auctoritate eē debet: tribunus paruit senatui: ergo fūctus ē officio suo. Quid Norbanū: tribunatus: stura: cōsulatus: cēsura: ædilitas: hæc oia sūt spē magistratus. Sed Norbanus tri. plæ. erat: qū ex senatuscōsulto cōcionē habuit. Cuius: q. d. accusari nō debet: qū id qd sui officii ē fecisse cōprobat. Ex pte: ex gñe. docuit: nūc ex spē. Ex pte: hic sciēdū ē: qā aliq ē ptē sumere: sicut ē ps totius: aliq sicut ē spē gñis: ut si dicamns tectū: fūdamētū: pietes: ptes eē domus. alio mō dicemus ptes gñis subiectas. Si oēs: Hoc argumētū sumi uē ex gñe: qū dicimus: si oēs q reip. cōsulūt: chari nobis eē debēt. sumit aut a spē: qd planius itelligi pot: si spē i suas ptes diuidit: qd iterdū fieri solet: ut uer. g. Si ita diuidamus: hoium alij reip. cōsulunt: alij nō cōsulūt: nemo dubitat qn hoium sit spē: ex quaz ptebus aliez sumit argumētū. Oēs aut q reip. cōsulūt: nobis chari eē debēt: atq ipatores reip. cōsulūt: g nobis chari eē debēt: quoz cōsilio: & ope patriæ salus defēdit. nā hæc ppositio ois hō mēdax: uis ē. At uero hō mēdax ē: id diffinitua dī: & tñ utraq specie cōtinet: illa uniuersaliter: hæc idiffinitre. Quare si dixeris: ois hō mēdax: igit mercator mēdax ē: argumētū a specie sūptū erit. Pari rōne: hoc Cic. argumētū nō ex gñe: sed ex specie sumit.

Ex similitudine. i. hoc exemplū similitudinis: qđ a Cicerone ponitur per se patet: & perspicuū m est si liberos suos ferā diligūt: a simili nos quoq; liberis nostris indulgētes esse debemus. Si ferā q; bus nō ē innata humanitas: ita partus suso diligūt: nobis quoq; liberi nostri curā eē debēt. Ex dis similitudine: Hic attendendū est quomodo locus a cōtrario: alius sit a loco a dissimili: ne forte exi stimetur unū: & eundē locū esse: eos autē discernere alterū ab altero facile erit. si itelligitur aliud eē differens: & aliud eē contrariū tu. in his ipsis argumētis: cōsilia barbaroz; & cōsilia nostra cōtraria nō sūt: utraq; enim tempus respiciunt. Contraria uero sūt in quibus nihil omnino simile inuenitur. Differunt autē: quia barbaroz; cōsilia diem: nostra uero sempiter nū tempus spectāt: cōtraria uero nō ita. nā omnino op/ posita sūt: ut salus & pnties albū & nigrū: bonū & ma lum. In diē uiuere: hoc est uiuēdi rationē diurnā habe re. Atq; utroq; Quomo do sumitur exemplū simili tudinis: & dissimilitudinis: sumitur ex factis alioz; & di ctis: aut etiā euētis: & nōnū q̄ ex ficta enunciatione uel narratione: ut uerbi gratia: Si hoc ille dixit: & nos idē dicere possumus: & si ille hoc fecit: nos quoq; tale qđ dam facere possumus. Ex fi cta narratione: Nō est assen tationibus credendū: nā qa coruus uulpi credidit caseū

pdidit: igit nō ē assentationibus credēdū. In utroq; i. similitudinis & dissimilitudinis. Ex cōtrario. i. qđ pauloante dicebā: locū a cōtrario aliū eē a loco dissimili. Ex cōsequētibus: Locus hic q̄ dicit ex conse quētibus ad cōiecturales causas: q̄ i iudicio tractant: plurimū ualet. Sed hoc aduertēdū ē: qa locus ex cōsequētibus cōuenit loco ex cōtinētibus: cū ipso negotio i ea qđ ē pte. Vbi q̄rit qđ añ rē: qđ i re & qđ post rē: actū factūue fuerit: & cā p quā: & cur fecerit. Si & ferro ille: Argumentū hoc sumit a cōsequēti: ex eo qđ re trāfacta euenit. hoc autē re trāfacta cōseq; solet: ut appareat qđ qs morte iterierit & qs iterector fuerit: an cruēto gladio forte i eo loco dephēsus sit: i quo cōmissū sit maleficiū. Ini micus: ex causa ipullua: qa inimicus. Gladio: post rē gestā. In ipso loco: ubi occisus ē: & hoc quo q; post gestū negociū. Et cā nemini: Hoc autē ex cā rōcinatiua ex cōparabili sumi pōt argumētum quō onidimus nemini nisi reo cōmodū fuisse. Et tu sēp: Hoc sumit ex pbabili de uita: quā tale aliqd a reo factū habuisse onidimus: ut i superiori tpe aliū occidisti. Quid: cōsequēs onidit eiuſmodi i quo hęc oia supra memorata fuerit ab eo crimē nō abesse. Ex cōsētaneis: Hic locus qđ dī ex cōsētaneis a superiori diuersus ē: qđ a cōsequētibus dī. Nā cōsequētia nō sp eueniūt: hęc de qbus nūc sub uocabu lo cōsētaneoz; loq; sp eueniūt. Itē pcurrētia: qđ añtia dicūtur: & repugnātia sp uera sūt: nā qđ quāq; rē seqtur id cū ipsa re cohæreat necesse ē. Rursus qđ alicui rei repugnat eiuſmodi ē: ut cohæreere nō possit. Quā igit locus hic: tripartito distribuit i consecutionē: in antecessionē: & repugnationē. Ar gumēti quidē inueniēdi simplex ratio ē: tractādi uero triplex: ut uerbi gratia i exēplo Ciceronis quō supseris Carbonē nō iccirco eē bonū: qa. L. Opimiū defēdit: quō superiori tpe alia mēte fuerit nihil dif fert: siue argumētatus fueris. Si. T. Gracchi mortē sēpius deplorasti: & tū. L. Opimiū defēdisti: cōse quēs ē: ut bonus nō sis: siue hoc mō: si nō fuisti socius necis. P. aphricani: qa. L. Opimiū defēdisti: bo nus es. Atq; socius fuisti necis aphricani: igit nō bonus. Tertius itē modus tractādi nihil differt a supi oribus: nō si sp a bonis dissestisti: qa. L. opi. defēdisti: bonus es: at qa a bonis sp dissestisti: nō igit bonus hoc postremū sumit a repugnātibus. repugnat. n. bonū eē: & dissestire a bonis. Illd si nō fuisti. P. Aphricani necis socius: qa. L. Opi. defēdisti: bonus es. At. P. Aphri. necis socius fuisti: igit nō bonus: su mit ab antibus: qa antecedit: ut socius fueris necis. P. Aphri. ex hoc seqtur ut nō sis bonus. At ubi dī Si. T. Gracchi mortē deplorasti: nō iō bonus putādu es: qa. L. Opimiū defēdisti: ab cōsequētibus ē. cōsequētia. n. sūt: T. Gracchi mortē deplorassee: & eūdē nō ideo bonū eē: qa. L. Opimiū defēderit.

Quod legē in tribunatu tulisti: legē. s. agrariā: ex quo apparet a bonis diffēsisse. Ex causis autē: Hic scire debemus: ut locus hic plenius itelligat. Causarū duo gñā eē: unū qđ ex ui ac natura sua: id qđ sibi subiectū ē: efficit: ut ignis naturaliter ardet: ergo effectus ignis ē ardere. alterū qđ nō efficit naturaliter: qđ sibi subiectū sit: sed sine quo aliqd effici nō pōt: queadmodū aēs statuae causā dicimus: nō qđ faciat: sed sine quo statua effici nō pōt. hoc autē Ciceronis exēplū ex superiori gñē sumit. Nam luxuriae natura ē: ut pariat auaritiā: & qđ auaritia & luxuria iter se cōtraria eē uideant: tamē unū ex alte-

qđ eā legē in tribunatu tulisti: qđ sēper a bonis diffēsisisti. Ex causis autē rez: sic auaritiā si tollere uultis: mater eius ē tollēda luxuries. Ex iis autē: qđ sūt orta de causis: si ararii corpus: & ad belli adiuūta: & ad ornāmēta pacis utimur: uectigalibus seruiamus. Maiora autē: & minora: & paria: sic. Ex maiore: si bona existimatio diuitiis praestat: & pecunia tātope expetit: quāto gloria magis expectēda ē. Ex minore sic: hic paruae cōsuetudinis causa: huius mortē fert: tā familiariter: qđ si ipse amasset: quid hic mihi faciet patri? Ex pari sic ē eiusdē & eripere cōtra rempublicā & largiri pecunias. Foris autē assumuntur ea: quae non sua ui: sed extranea subleuantur: ut hac:

ro seqtur. qđ enī luxuriosus ē multas pecunias cōparet necesse est ut luxuriae sufficere possit: & iō qđ luxuria laborat: auaritia labore necesse ē: alioqn pecunias hīe non poterit: qual luxuriae suppeditet. Ex iis: uidelicet ab effectibus: qđ nascunt ex causis: qđ locus mirā dicēdi copiā suggerit oratoribus: poetis: philosophis: qđ denūciāt qđ ex qđ re futurū sit: ut in hoc exemplo Ciceronis. Si ararii copius: Ecce effectus: si uectigalibus seruitū fuerit: qđ effectus erit: ararii copiae efficietur magna: qbus & ad belli adiuūta: & ad patriae

ornāmēta usus ē: & hic locus cū superiori cōiūctus ē. Cognitio. n. causarū & effectus: cōiūcti sūt: quā cā sine effectus: & effectus sine cā eē nō pōt: & iō hos locos diligēter tenere debemus. Vectigalibus seruiamus. i. demus opā uectigalibus. Vectigalia sūt tributa qđ ex uectura pēdunt: usqđ et a uehēdo uectigalia dicunt: qđ ex fūdis fruges in urbē uehūt. Sed eius significatio latius patet: & sicut Ci. in orōe p. Cn. Pōpeio dicit: Vectigalia sūt reip. nerui. Maiora autē: Hoc uis cōstitit in cōparatiōe maiore: minore: & pariu. In his autē spectat nūerus: spēs: uis: & qđ habēt ad aliqđ res affectionē. Numerus: ut plura bona antepōnda sūt paucioribus: & ecōtra pauciora mala antepōnda sūt pluribus: maiora antepōnda sūt minoribus: rara ulgaribus & qđ eiulmodi sūt. Spēs: ut si antepōnunt ea qđ pp se expētūtur his qđ ppter aliud: necessaria nō necessariis: qđ inata sūt & inita externis & aduētiis: aiata inaiatis artificialia nō artificialibus: & cetera id genus. Vis: ita cōparat: causa efficiēs grauior ē qđ nō efficiēs: quae seipis cōtēta sūt antepōnunt his qđ alio idigēt: stabilia instabilibus: certa incertis: quae eripi nō possunt his qđ eripi pōt: qđ gratiora sunt minus gratis: quaeq; pluribus laudata: quaeq; optimo cuiq; pbatā sūt. A pari uero cōparatio: neq; elationē: neq; sūmissionē habet: & mltā sūt qđ ex paribus cōparantur: sed oīa eodē mō cōcludunt: ut hoc: si aequa in laude ponēdū: & qđ auxilio adiuuāt ciues: & qđ cōsilio: ergo pari gloria eē debēt: & qđ cōsulūt: & qđ defēdūt. Ex maiore: sic: Hoc quidē eorū ē qđ ppter se expētūtur: uidelicet quae cōsiderātur ppter speciem suā: quae cōparātur: ut dixi: quae propter se aut ppter aliud expētūtur. Si bona existimatio: Nā oīs uirtus ppter se: cetera uero ppter aliud expētūtur: ergo si diuitiae tātope expētūtur: quāto magis gloria: quae in bona existimatione cōsistit expēti debet. Ex minore: Terētii exēplū Pamphili ē: qđ lugebat mortē Chrysidis. Pater eius qđ eū lugentē uidisset: his uerbis usus ē: quā nō nihil domi huius Chrysidis cū suis aequalibus uersatus ē: ideo mortē eius tāto dolore psequitur. Sed si amasset Chrysidē: quāto magis lugeret. argumētū a minori sumitur: qđ si ego inqđ obiero: quāto maiori dolore afficiet ex funere meo? Ex pari: Vt etiā supra diximus: uidelicet si in aequa laude ponit: & auxilio adiuuare ciues: & cōsilio pari gloria eē debet: & qđ adiuuat: & qđ cōsulit: hoc quoq; Ciceronis sile ē. Eripere. s. pecuniā: in pari culpa ponēdus ē: & qđ depeculat. i. qđ publicā pecuniā furripit: & qđ in populo cōtra rempublicā largitiōne facit: si uterq; in pari ē culpa: seqtur utrūq; parē reprehēsiōne mereri. Foris autē: Modo de locis tractare incipit qđ sumūtur extrinsecus. i. quae nō trahūtur ex ipsa re de qua agit: sed extrinsecus. hac autē argumenta ab auctoritate trahūtur. Nā grāci tales argumētationes ἀρετῶν. i. artis expertes uocāt: ut in Ciceronis ē exēplo. Nam exemplū p̄mū & tertiu sumit ex auctoritate naturae: sed illud scripti: hoc psonae. secūdū ex auctoritate tpis. Nā duo sūt quae auctoritatē auferre pōt: natura: & tēpus. Naturae autē auctoritas ē in uirtute: tpis uero mēbra multa sunt: ut aetas: opes: necessitas & usus. Sed quae exēplū Cice. ab ea pte ē: qđ necessitas dī: uidēdū ē igit: quō ea cōsideret. Nā aut ab aīs: aut a corpibus ē. Ab aīs: ut a dolore: a cupiditate: ab ira & metu. A corpibus: ut a uerberibus: a tormētis: a cruciatibus: ab igne & ferro sicut Ciceronis exēplo deprehēdit. Quāstio. n. habet tūc: cū tormētis & cruciatibus ueritas exgrit.

Hoc uerū est. s. est qđ dicimus iudices ab auctoritate sumi. Nam Lucretius iuriscōsultus ita dixit. Hoc falsū: Sumptū est a necessitate. i. ab ea parte tēporis: quæ necessitas dicit. Falsū est hoc. Nā de eo quæstio habita est: & nullis cruciatibus: & nullis tormentis adduci potuit ut fateret. Hoc sequi necesse est: recito enim tabulas: ab auctoritate naturæ. i. a scripto sumi. i. a tabulis. De quo genere: uidelicet quom ostēderet eē quosdā locos qui simul cū causa ad oratorē uenirēt: argumēta quæ sumuntur a tabulis: a quæstionibus: a testibus: hæc nō inueniuntur ab oratore: sed sua spē occurrunt.

Vt breuissime: uere quidē nam sicut in expositione pcurrimus: multa dici oportuit. Hæc. s. argumenta: q̄ ex locis sumuntur: reddit causam cur hoc fecerit. Vt. n. Hac similitudine dicit se recte fecisse: q̄ has sedes argumentorū: q̄ breuiter potuit exposuit: ut sicui ostendere uellem aurū defossum: satis eēt ostēdere regionē: in qua lateret: ita satis fuit ostendere tm̄ signa: ex quibus argumēta sumi possent. Signa & notas: idē fere significat: nisi q̄ notæ rem ipsā d̄ stinguūt ostendēdo. Multifariā. i. diuersis locis recōdita.

Paruulo labore. s. excogitādi. Nullo errore. s. exgrēdi. Eruuntur. i. extrahuntur & excutiuntur. Quod aut argumentorū: Illud repetit: qđ superius dixit nō eē oratorū suæ cuiq̄ constitutioni pp̄ria subiicere: sed rhetorū potius qui pueros instruūt.

Exquisitæ. i. diligētis. Generis. i. cuiq̄ cōstitutioni causarū. Neq̄ enim: Et ideo nō sit admirādū si nos ita distribuere nolimus: ut suos cuiq̄ cōstitutioni subiiceremus. Sed disputamus hæc: ut ostēdamus qđ nos facere cōsueuerimus. Vfus. i. cōsuetudinis. His igit locis: Propositis argumētōrū locis oibus Cicero nūc ostēdit qđ utilitatis afferat: si quis eos diligētius mēte cōprehēdere: & cōprehēso studio se ptractare uoluerit. Dicit enim id utilitatis cōsecuturū eē oratorē: ut quaq̄ de re dicēdū fuerit instructissimus sit ad argumētandū & refellēdū. Deinde dicit uariā eē tractādoꝝ argumētōꝝ rationē: nec satis eē locos ipsos diligēter tenuisse: nisi etiā tractādi quandā rationē habuerit: ut Cicero ipse subiunxit. His: supra memoratis. Mente: memoria. Cogitatione: p̄meditatione

Defixis: ut firmiter inhereāt. In omni re ad dicendū. i. in oī quæstione siue finita: siue infinita est i. thesis & hypothesis: ut sapius dictū est. Excitatis. i. adhibitis. Nihil erit. i. nihil ē qđ ad cōfirmādam rem p̄tineat: quæ ad dicendū p̄posita fuerit siue finita: siue infinita erit: qđ nō orator facile inueniat: siue confirmandū: siue refellendū fuerit aliquid. Non modo. i. nō modo ī causis ciuilibus ubi de iure agitur: sed omnino nihil erit: qđ nō orator facile inueniat: siue cōfirmandum: siue refellendū quid fuerit: id est qđ superius dixi: in omni re. i. quæstione ad dicendū posita. Si uero assequitur: Sed si argumētis adhibita fuerit opinio p̄bitatis: tum uero facile omnia quæ uoluerit cōsequetur. Nam id tetigit hoc loco Cicero: qđ in ipsius oratoris diffinitione percipitur. s. oratorē esse uigebonū dicēdi peritū: ars facit oratorē dicēdi peritū: bonitas autē addit auctoritatē. Si uero ut talis. i. ut uideatur bonus. Nam id est qđ auctoritatem facit: quæ ad persuadendum plurimum ualet qui finis est oratoris. Quom enim semel bonitatis opinio facta fuerit auditoribus: quicquid orator dixerit: etiam si non recte dixerit: tamen recte dictum esse ab ipsis existimabitur: sicut etiam econtrario. Siquis semel orator malus habitus fuerit: nunquā deinde auditores induci poterunt: ut uerbis eius fidem adhibeant. Et animos eorū ita afficiat: id est quacūq̄ uoluerit affectionem animis auditorum immittat: siue doloris: siue misericordiae: siue odii: siue beniuolentiæ. Trahere: conciliando ad beniuolentiā. nam trahi potius uideretur auditorum animus: q̄ cogi: ut nobis beniuolus efficiatur.

hoc uerū ē: dixit enī Quītus Lucanus hoc falsū ē: habita enī q̄stio ē: hoc seq̄ necesse est: recito enim tabulas de quo gñe toto: paulo ante dixi. Fiac̄ ut breuissime dici potuerūt: ita a me dicta sūt. Vt. n. si aurū cui: qđ eēt multifariā defossum: cōmostrare uellem satis eē deberet: si si gna: & notas ostēderē locorū: quibus cognitis: ille ipse sibi foderet: & id qđ uellet: puulo labore: nullo errore: inueniret: sic has ego argumētōꝝ erui notas: q̄ illa mihi querēt: demōstrāt: ubi sūt reliqua cura & cogitatioe eruuntur. Quod autē argumētōꝝ genus: cuiq̄ causarū generi maxime conueniat: nō ē artis exquisitæ p̄scribere: sed ē mediocris īgenii iudicare. Neq̄ enī nūc id agimus ut arte aliquā dicēdi explicemus: sed ut doctissimis hoibus usus nr̄i: q̄si qđā monita tradamus. His igit locis imēte & cogitatioe defixis: & ī oī re ad dicendū posita excitatis nihil erit: qđ oratorē effugere possit: nō modo ī forēsi bus disc̄ptatōibus: sed oīno ī nullo gñe dicēdi. Si uero assequitur: ut talis uideat: q̄le se uideri uelit: & aīos eorū ita afficiat: apđ quos aget: ut eos quocūq̄ uelit: uel trahere

Rapere: mouēdo & ad odiū cōcitando. Nihil præterea. i. p̄ter argumentoz inuentionē ad docendū præter bonitatis opinionē ad mouendū nihil omnino regret: tūc enim p̄fectus erit orator: quum oīa supra memorata plene tenuerit. Iam illud: Nūc aliud p̄cipit qđ necessariū erat: ne forte orator existimaret satis eē: si locoz cognitionē haberet simplicē. Nam id multo magis inq̄t laborā dū ē: ut argumēta quæ sumūtur ex locis uarie tractare possit: id quō fieri debeat: breuiter & succincte p̄stringit. Nequaqū satis. i. nō satis est reperire: quid dicas: qđ facile facere poteris: si hæc argu-

mentu tenueris: sed hoc nō satis ē. Quid dicas. i. reperire argumēta: quæ ex his locis trahūtur: quæ supra diximus. Nisi. i. nisi id argumētū quadā ratiōe tractaueris. Tractatio: Et incipit nunc p̄cepta tradere quibus argumēta tractari debeat: & quæ uariare oporteat ipse docet ne auditores artē percipiāt. Id enim est oratoris præcipuū: ut auditores argumentandi rationes percipere non possint: hoc etiā fit ne similitudo fastidiū pariat. Tra-

ctandi uarietas duplex est: una modi: altera ordinis. Variat̄ modus argumētationis: ut uel absolutissima sit: ac plenissima quæq̄ partita: quæ cōstat ex p̄positione: & p̄positionis ratione: rōnis cōfirmatione: exornatione & cōplexione. Nā si ex illis partibus alterutra demat̄: relinq̄tur quadripartita. Breuissima tripartita: si exornatione & cōplexione sup̄sedeas: & hic uariis appellat̄ modus tractandi. Argumētandi ordo sic uariat̄: ut si uel exornes uel cōfirmes anteq̄ p̄ponas: ut alio quouis modo: p̄ posterā facias argumētationē: qđ eo fieri oportet: ut difficillimū sit: nisi acutissimo ingenio: atq̄ solerti ipsā argumētationē: argumētatiōisq̄ ipsius p̄tes p̄cipere: cuius cā ne ars p̄cipere multiplicē & q̄si p̄turbatā: ut ita dicā uult eē argumētationē. Simul illud accedit: ut uarietas fatiati medeat̄: tūc faciemus ut auditores similitudine tractandi nos minime fastidiāt: ut supra dictū ē. Proponi. i. exponi p̄ p̄positionē. Nā p̄positio ē p̄ quā exponimus id qđ p̄bare intēdimus: si uoluerimus facere argumētationē nō p̄posterā: debemus icipere a p̄positione: & cætera postea subiicere: & hic erit ordo directus. Quare ita sit ostēdere. i. p̄ cōfirmationis rationē: & rōnis cōfirmationē. Ex iisdē locis. i. ex p̄positione: & p̄positionis assūptione: assūptionis cōfirmatione cōclusio efficit̄. Alias: alio quādo erit q̄ dripartita sublata cōclusionē. Alio trāsire. i. ad aliud argumētū trāsire facere. Sæpe nō: Ecce nūc argumētationis ordo p̄posterus: Sæpe nō p̄ponere. i. sæpe etiā rō p̄ferē p̄pōne sublequēte: uel ut ipse dicit̄ i ipsa rōne p̄pō declaratur. Sicuti qđ sile dicas: Nūc dicit̄ aliquid exornationē p̄mo loco eē ponēdā: deinde cōfirmationē: tertio cōclusionē. Sicuti qđ sile. i. si ab exornatione q̄ ex silibus cōstat: ex cōtrariis: ex maiori: ex minori: & exēplis. exēpli ḡra: Si quis uellet argumētationē recto ordine formare iciperet a p̄pōne: hoc modo: Nō ē cur admiremini iudices frugi uxori sup̄idua etiā eē amicā. Deinde rōne p̄pōnis afferre: Sæpe. n. iocūda utilibus potiora uident̄. Sile deinde subiūgeret: hoc modo: P̄sytacus. n. ferme charior eē solet cicuribus. Deinde i ferret cōclusionē: Nō igit̄ ē cur admiremini iudices matronæ frugi sup̄inductā fuisse amicā illecebrosā: hic ē ordo directus. At uero idirectus a silē iciperet: P̄sytacus ferine charior eē solet cicuribus. Deinde cōfirmationē afferret: Sæpe. n. iocūda solēt utilioribus eē potiora. Postea cōclusionē i ferret: nō ē igit̄ cur admiremini iudices: si matronæ frugi meretricē illecebrosā añposuit. Pari rōe si p̄bare uis p̄uex̄ delicatū añpositū eē frugi liberto: eēt hic ordo directus. p̄pō hæc est: Delicatū p̄uex̄ frugi liberto añponi solere: delicia. n. nōnunq̄ utilitatibus p̄ferunt̄. Postea afferre similitudinē: Equo. n. plarūq̄ catella añponit̄: & t̄t̄ equus ē utilior. Deinde cōclusionē: Quid igit̄ miremini iudices frugi liberto delicatū p̄uex̄ eē añpositū: si icipere uolueris ab exēplis dices: Equo iterdū catella p̄ferē: sic. n. utilitate potiores plarūq̄ sūt delicia: hæc eēt similitudo: Nō igit̄ mis̄ si delicatū p̄uex̄ plaris fecit̄ q̄ frugi libertū. Simile: exem̄plo qđ ex similibus cōstat. Deinde qđ agit̄ adiūgas. i. cōclusionē. Nā cōclusio ē id qđ ex p̄positionibus: rationibus: & cōfirmationibus efficit̄. Quod agit̄: ex his pluribus partibus. Inter p̄cta argumētoz: Deinde inq̄t cauēdū ē: ne auditores p̄cipere possint: quā ab uno argumēto ad aliud trāsseat. Sed dāda inq̄t ē opera: ut latēter ab uno argumēto trāsseat ad aliud: ut uix p̄cipi possit: qđ etiā facit̄ Cicero si eius orationes diligēter aiaduertemus. Sic enī ab uno argumēto ad aliud trāsit: ut uix discerni possit. Inter p̄cta: intersticia argumētoz: quibus argumēta argumētis subnectūtur. Occules. i. occultes. i. ut ipsa inter se argumēta discerni nō possint: si iuncturā & ordinē uerboz inspicias.

Numerare. i. numero dicere possit: ut nec distinguatur uerbis: ita tamē ut distinguatur re: ne sensus confundat: quō hoc sumat ex diffinitione: illud ex toto: aliud ex parte & ex reliquis locis alia ex aliis

Numerare: quot sint uidelicet. Hæc ut pperas: Quia breuiter & q̄si p trāsitu hos locos: & ex locis argumēta tractāda pstrinxit: ideo excusat se dicēs: Hæc inq̄ p̄cepta argumentorū uobis pposui quasi festinās & apud doctissimos semidoctus disputās ut admirari debeat nemo si tanta breuitate uſi sumus. Ad illa maiora: Videlicet q̄bus p̄cipit orator nō solū docere sed etiā cōciliare: mouere aīos auditororū: & ea eiusmodi sunt: ut possimus aīos auditororū p arbitrio nro uersare: & auditores uel ad beniuolentiā: uel ad irā: uel ad misericordiā ipellere: put res postulat: q̄ ageſt p̄posita

en: nā πρῶτος græce: latinæ aī cōmouio: siue p̄turbatio dicit. Fauere: cōciliādo auditororū aīos. Nec faueat tātū auditori etiā beniuolus reddat oratori uel cōtra aduersariis nris maliuolus. Impetu. i. ipulsioe aī. Et p̄turbatione: q̄a p̄mi motus aī regi nō p̄sit: & p̄turbationes animū ita ipediūt: ne recte qcq̄ nec iudicare nec consulere possit. Plura enī: uere inq̄ mobiles sūt auditororū animi

Odio: uitii. Amore: uirtutis. Nam simulac p̄positū fuerit id de quo agit eē honestū: amore iudices mouebūtur: ut secundū nos iudicēt: & ecōtra odio cōcitabūtur in aduersarios. Amore: honestatis: quā causæ nostræ inesse declarabimus. Cupiditate: s. uulciscēdi: uel gratificādi. Iracūdia: indignitatis cuiuspiā. Dolore: iniuriarū in eos: quos auditores charos habēt. Læticia: s. bñfaciēdi: ut benemeritis gratiā reddāt. Spe: cōmodi. Timore: incōmodi

Errore: falsa op̄ione: quā ars oratoria iudicibus iſerat. Permotioe: ut misericordiæ: plariq̄ misericordiā iudicat potius. Veritate: bona fide & sine dolo. Præscripto: tabulæ: uel stipulationū: uel & testamentorū. Iuris norma: ex æquo & bono. Formula: ut secundū decreta p̄ncipū senatus cōsultra: & respōsa prudentū. Legibus: Ex eo qd̄ legibus uel pmittitur uel iubetur: uel phibetur. Quare: Quādoquidē satis diximus de his quæ p̄tinent ad docendū: qd̄ si opus erit mouere bona æstīmatio oratorē plurimū iuuabit. auctoritas enim potissimū ualet ad auditororū animos cōmouēdos. Ad illa: quæ dixi. i. quibus possumus animos auditororū uarie afficere.

PAVLVLVM INQ̄ VIT CATVLLVS: In fine superioris capituli Antonius dixerat se transiturū ad aliud genus: qd̄ est cōciliare & mouere: nisi forte aliud uideret auditoribus: modo ergo subiicit Catullus aliud p̄ponendū: uidelicet ut p̄mū de dispositione locorū agat Antonius: deinde secundū p̄ sua dēdi genus aggrediat. Hoc igit caput nonū ē in quo agit de secūdo ḡne p̄suadēdi: qd̄ sumit: aut ex moribus dicētis: aut eius p̄ quo dicimus: qd̄ in tres partes diuidi p̄t. In p̄ma parte reddit rōem Antonius: cur nō sit de dispositione argumentorū hoc loco tractandū: sed potius de hoc ḡne p̄suadēdi qd̄ ad conciliādū: deinde qd̄ ad mouēdū p̄tinet. In secūda ostēdit quō cōciliari possint auditorū animi. In tertia & ultima quo in ḡne orationis modus hic cōciliādi adhiberi debeat. Paululū: Postq̄ de locis argumētorū satis dixisti: nūc nobis aliud uidet: ut s. postq̄ locos argumētorū ostēderis quo ordine disponēda sint argumēta p̄cipias. Deesse. s. anteq̄ ad secūdū p̄suadēdi genus puenias: qd̄ eē cōciliare. His rebus: his locis argumētorū: qd̄ ostēdisti. Explicādū: exponendū. Quā il luc. i. ad cōmouēdū. Quidnam inq̄: respōdet Catullus. Qui ordo. i. in quo ordine & q̄ dispositione sint argumēta collocāda. Deus. i. diuinus: ita inq̄ i cōf r̄māda causa argumēta oīa disponis: ut id diuinitus potius q̄ humaniter facere uidearis. Vide: respōdet: Tu me quasi deū appellas: i. disponēdis argumētis: sed uide id q̄ recte facias: quādoq̄ de hac dispositione nihil dicturus fuerim: nisi me admonuisses: quō igit me deū appellas? Mihi uenisset in mentē. s. dicere de dispositione.

Vt possis existimare: Et hoc intelligere potes: siquid dicēdo ualeā: usu potius & exercitatioe: q̄ arte me cōsecutū fuisse. Efficere: quā causā obtineo apud iudices. Vsu: cōsuetudine quadā. Vel casu: fortuito. Ac res quā: Nec inqt̄ p̄teribā hāc disputationē locog: quasi nō necessariā: imo nō ea ē: q̄ maximā uim habet ad obtinēdā causā: sed id inscitia potius faciebā: q̄ q̄ rei dignitas contēnda fuerit. Ac res: Similitudo ē: quē admodū inqt̄ ignotū hominē p̄tereūtes nō appellamus: sic hāc disputationē tanq̄ mihi nota nō eēt: nisi abs te monitus oīno reliquissē intactā. Sed tamē: Quanq̄ fateor

ut possis existimare me: i ea in q̄bus nōnunq̄ aliqd̄ efficere uideor: usu solere i dicēdo: uel casu potius icurrere. Ac res quidē ista: quā ego: quā nō norā: sic tanq̄ ignotū hominē p̄teribā: tantū pōt i dicēdo: ut ad uincēdū nulla plus possit. Sed tamē mihi uideris ante tempus a me rationē ordinis: & disponēdā rerū req̄sisse: nam si ego omnē uim oratoris i argumētis: & i re ipsa p̄ se cōprobāda posuissē: tēpus eēt iā de ordine argumētog: & de collatione aliqd̄ dicere. Sed quā tria sint a me p̄posita de uno dictū: quā de duobus reliq̄s dixero: tū erit deniq̄ de disponēda tota oratione quārēdū. Valet igit̄ multū ad dicēdū: p̄bari mores: & iustituta: & facta: & uita eorū q̄ agēt causas: & eorū p̄ q̄bus: & itē i probari aduersario: rū: aīos q̄ eorū: apd̄ quos agit̄: cōciliari: q̄ maxime ad beniuolētiā: tū erga oratorē: tū erga illū: p̄ quo dicet orator. Cōciliant̄ aut̄ aī dignitate hoīs: rebus gestis: existit̄a tione uita: q̄ facilius ornari p̄nt: si modo sūt quā fingi: si nulla sūt. Sed hāc adiuuant in oratore: lenitas uocis: uultus: pudoris significatio: uerborū comitas: siquid p̄ sequare acrius: ut iuitus & coactus facere uideare: facilitatis: liberalitatis: māsuētudis: pietatis: grati aī: nō appetētis: nō auidi: signa p̄ferre putile ē: ea q̄ oīa: quā p̄borū

mediū: quē postremū sortiant̄ locū. Igit̄: Quādoquē p̄mo dicēdū ē de cōciliādis auditorog: aī: si p̄bari p̄nt mores dicētis: uel eius p̄ quo dicit̄: id uim maximā habet ad cōciliādū. Mores: cōsuetudine. Iustituta: uita: rōnē. Facta: res gestā. Vita: ex superioribus dignoscit̄ ex moribus iustitutus: & factis. Aīos eorū: ecce quō ostēdit̄ secūdū genus p̄suadēdi: qd̄ ē cōciliare. Apud quos. i. quā auditores: ubi mores n̄os iustituta facta: & uita p̄babit̄: nō poterūt nobis nō eē beniuoli. Pari rōnē: si cliētū nostrorū egregia facta: & uita optima memorabunt̄: maximā uim habebūt ad cōciliādū. Cōciliari: Sed quā mores: iustituta: facta: & uita p̄bāda ē: quā oratoris: tū cliētis: ut cōciliant̄ auditorog: aī: uideamus quibū nā i rebus talia cōsistūt. Erga illū. i. cliētē: p̄ quo dicēdū ē. Robusti. i. cōstātis: si uel nō stros mores: uel cliētū nostrorū ostēdamus eē: i q̄bus cōstātis plurimū sit: uim maximā hēbit. Existimatioe. i. bona op̄ione uita: ad id qd̄ dixit̄ sup̄ius: q̄ bona aī. Quā facilius ornari p̄nt. i. cū aliqua bona sūt eorū: q̄ p̄bādi sūt: sed si nō fuerint: difficilior erit fingere ea: atq̄ cōponere. Ornari: amplificari. Fingi: cōponi: & cōminisci. Sed hāc: illud cōe ē tā oratoris q̄ cliētis: bona. i. aī: p̄bi: & honesti: sed hoc p̄priū ē oratoris: qd̄ dicturus ē. Lenitas. i. uox mitis. Vultus: modestus. Pudoris significatio: & declarat si pudorē uultu significabimus. Comitas: suauitas. Et si quē p̄sequare: & siquidē forte in aliquē iueharis acerbior ostēdas te inuitū: atq̄ coactū id facere. Acrius: acerbior: austerius: sicut Cicero i Horētio: q̄ si acetū egyptiū acré eē uolebat. Facilitatis: colloquēdo. Liberalitatis: i cōcedēdo. Māsuētudinis: i ignoscēdo. Pietatis: cōmiserādo. Grati aī: remunerādo: siue retribuēdo. Nō appetētis. i. aliena. Nō auidi. i. ultionis. Ea q̄ p̄borū: Persistit p̄bare id qd̄ cōepit: ut p̄cepta det cōciliādi: beniuolosq̄ auditores faciēdi. Nā sicut sup̄ius multa dixerat: q̄ ad mores p̄tinēt honestos. Ita nūc multa eōtrario cōmemorat: q̄ ad p̄uersos spectāt: q̄bus alienari ab aduersariis auditorog: aī possint. Ea igit̄ q̄bus placant̄: inesse nobis: q̄bus uero abalienātur aduersariis nostris

hāc dispōnem argumētorū mihi i mētē nō fuisse ueturā tū oīo hic mihi nō uidet̄ eē locus p̄cipiēdi de ea. Nā quā inqt̄ tria p̄posuerim. i. docere: cōciliare: & mouere. primo quē tria hāc ḡnā tractāda sūt: deinde de argumētōrū dispositioe dicēdū. Nā si ego: Si dixissē inqt̄ p̄suasione i una re. i. i docēdo cōsistere: quā locos p̄posuissē: q̄bus docere possumus: tū de ipsoq̄ dispositioe dicēdū eēt. Nūc relinq̄tur: ut de his duobus p̄mū dicamus. Argumētis. i. docēdo. Cōprobāda: quā argumētis cōfirmat̄ qd̄ p̄bare itēdimus. Per se. i. sine rōne auditorog: nā cōciliare & mouere pertinet̄ ad auditores: p̄pterea dixit̄ p̄ se. Sed quā tria. i. docere: cōciliare: & mouere. De uno. i. de docēdo. Dictū: uidelicet quā locos p̄posuit argumētog. De reliq̄s. i. cōciliādo & mouēdo. Tū erit: Tūc locus etiā digerendi: ac disponēdi argumenta ipsa: ut ostēdamus argumēta q̄ ui sua atq̄ natura p̄mū: q̄

in esse monstrabimus. Probos: pbitate prastatiu. Demissos: uidelicet ais non acruu hominu: na demissus opponit acru. No acruu: no scauoz. Pertinaciu: ptinaces dicunt illi q id uehemetius tenet: qd tenere no debet. No litigiosoz. i. q no sint amatores contetionu: na huiusmodi solent semper inuisi oibus ee. No acerboz: no asperoz. In qbus hac. s. ptinacia: acritas: litigia: acerbitas. Itaq: Ergo qa in qbus illa sut: quae supra memorauimus: ad id pfunt: ut eis beniuoli efficiantur auditores. Ex contrario: i qbus no fuerint: quos dicamus acerbos: acres: litigiosos: & ptinaces: ut eis at tribuemus caetera: quae sunt gnis huiusmodi: abalienabuntur ab his auditoroz animus.

Sed genus hoc totu. s. conciliandi nobis: abalienandi aduersariis. Hoc totu excellit: Excello excellis: & excelleo excelles: apd antiquos intruq: inuenit: ut fulgeo fulges: & fulgo fulgis. Ferueo ferues: & feruo feruif. Virg. Feruere leucatem: auroq: effulgere fluctus. In iis causis. i. remissioribus: q requirunt mollitudinem quadam dicendi potius q incitationem. Fortis: uehement. i. no sp acrimonia dicendi uti debet orator: sed p qualitate rei: de q agitur: siue itefiori: siue remissiori oratione utedu e. Placida: rebus. Smumissa: uoce. Lenis: aequitate uerboz

Reos: Et qa dixit maxime comendat reos: fortasse putaret aliq: q tmmodo dice-

ret de his q accusatur. no est ita inqt. Oes enim reos appello: ad quos causa ptinet. Re enim dicitur a re. Arguuntur: accusant. Disceptat: ut si de iure aliqd agat: ut alius petat: alius neget. Olim loquebatur. s. romani & maiores nostri: q apte & idonee loq solebat. Hoz: igit: Concludit ergo dices: Quandoquidem ad conciliandos auditoroz aios plurimu ualet placida: mitis: ac lenis oratio: ergo elaborare debet orator: ut ostendat mores eoz quos desiderat: ee iustos: integros: religiosos: timidos: & iniurias leniter pferetes. Expmere: explicare. Iustos: inocetes. Integros: icorruptos. Religiosos: pietate coletes. Perferetes: patietes iniurias. Et hoc: & q i parte oronis pncipue aios auditoroz conciliare debemus ostedit: & si id i superioribus fieri posse p oem orationem ostendit: tam p exordiu: p narratione: & p conclusionem causae maxime faciendu e. Et hoc. s. conciliare auditoroz animos. In pncipiis. i. in exordio. In re narrada. i. in narratione. Perorando. i. in conclusione. Suauiter: in uerbis.

Et cu sensu. i. i sententiis. Ut saepe: Na ubi semel auditoroz aios pcepimus causae nostrae fauere no pot no optime confirmari causa: cui semel fauere inceperit. Tantum aut: Ecce qd dixit suauiter i uerbis: sensu: sententiis. Effingat: componat. i. ipsa oratio qsi expmete uideat mores oratoroz. Gne sniaru: ad id qd dixit consensu. Verboz: ad id qd dixit suauitate adhibita. Actione: ad pnuciationem respicit: qa sicut uerba & sententiae sut placidae: & mites: ita etia pnuciatione debet ee remissa: ac mitis: quonia si uerba & sententiae: quae natura sut sumisse & mites: ac placidae: acri uociferatione pnuciaruntur: absurdum quoddam: & incocinnu fieret. Facilitate: declarat. i. pnuciatione. Probi: fide ac factis.

Bene morati: consuetudine & moribus. Boni uiri: genere ipso uitae.

HVIC AVTEM EST ILLA: Caput decimu i quo tractat de tertio gne psuadendi: qd attedit penes auditoru: ut pturbatiobus siue passionibus quocunq: uoluerit ipellere possit. Tria igit i hoc capite pncipiuntur. pmo qd dicit obseruandos ee diligenter auditoroz mores: uel etia iudicu naturas: praeterea quo aio erga nos: uel aduersarios sint. Si igit aduersariis fuerint i sensu: facile erit eos ad indignationem impellere: q ad id sua spote pni erunt: atq: parati. Sinaut: ars maior qda adhibenda e: ut uidelicet primu ipsi oratores moueant: & uoce & uerbis: siqsi opus erit auditoroz aios ad misericordiam: siue indignationem ipellere: & h. d. ee optandū: ut auditoroz ai sua spote comoti sint: ut no arte id: sed rei ueritate fieri uideat. deinde pbat haud difficile ee oratori: i re uera moueri: qu inqt uiderimus i re ficta histriones uel mimos ita pturbari: qu re aliqua indigna pnunciant: ut nec lachrymas: nec acrimonia

uocis cōtineant: quāto igit̄ facilius erit oratori facere id in re uera? Dispar: quia superior cōciliat: hæc uero cōcitat & irritat auditoris aīos. Quodā gñe: uidelicet pturbationis. nā gñe superiori cōciliatur auditoris animi: sed hoc genus ē e cōtrario: ac re: uehemēs: & cōcitatū. Impellit: & dicit quot modis auditoris animi cōmoueri possint ad aliquē effectū. Odiant: crudeles. Diligāt: mites. Inuideāt: potētibus. Saluū uelint: moderatū. Metuāt: superiores. Sperent: inferiores. Cupiāt: probos. Abhorreāt: improbos. Aut lætantur: successibus bonorum. Mœreāt: e cōtrario. Misereant: nō

dispar adiūcta ratio orōis: quæ alio quodā gñe mētes iudiciū pmouet: ipellitq;: ut aut odiāt: aut diligāt: aut iuideāt: aut saluū uelint: aut metuāt: aut sperēt: aut cupiant: aut abhorreāt: aut lætētur: aut mœreāt: aut misereantur: aut punire uelint: aut ad eos motus adducant: siq; finitimi sūt: & p̄pinq; his ac talibus aī pturbationibus. Atq; illud optādū ē oratori: ut aliq; pmotionē aīos; sua spōte ipsi afferāt ad causā iudices ad id qđ utilitas oratoris feret accōmodatā. Facilius ē enī currētē (ut aiūt) icitare: q̄ cōmouere lāguētē. Sin id aut nō erit: aut erit obscurius: sicut medico diligētī: p̄fus q̄ conet̄ egro adhibere medicinā: nō solū morbus eius: cui mederi uolet: sed et cōsuetudo ualētis: & natura corporis cognoscenda ē: sic equidē qū aggredior ancipitē causā: & grauē: ad aīos iudiciū ptractādos oī mēte ī ea cogitatione cura; uersor: ut odorē q̄ sagacissime possim qđ sentiāt: qđ existimēt: qđ expectēt: qđ uelint: quo deduci orōne facillime posse uideant. Si se dāt ita: & ut ante dixi sua spōte quo īpellimus: īclināt: atq; ppendūt: accipio: qđ dat: & ad id unde aliq; flatus ostēdit: uela do. Sin ē integer q̄etusq; iudex: plus ē operis: sūt enim oīa dicēdo excitāda: nihil adiuuāte natura. Sed tantam uim habet illa: quæ recte

spōte peccātibus. Punire uelint: cōsulto delinquētes.

Finitimi: adhærētē. Pro pinqui: similibus ac talibus pturbationibus animi. At qđ illud: Postq; dixit qđ faciendū sit: nūc dicit quō id facile fieri possit: Si inq; auditoris aī iā infēsī erūt aduersarius nostris: facillimum erit eos qū sua spōte īclinati fuerint ipellere. Feret: cupiet. Ouidi. In noua fert animus ī cupit. Facilius enim: pro uerbiū ē: facilius ē currētē excitare: q̄ si languētē nacti fuerimus cōmouere. Poeta Nil nocet admissō subdere calcar equo. Languētē: torpentē. Sin: id est si non dabitur oratori: ut auditor sua spōte moueat: seu mouebit quidē: & tamē id nō facile ītelliget. Sicut medico diligētī: sensus ē: Quēadmodū medicus anteq; medicinam ægroto adhibeat: diligētē & accurate nō solū morbū eius exqrit: sed etiā naturā ipsius: & uitā oēm: qua esse cōsueuit dū ualeret. Eodem modo oratori faciēdū ē: ut

nihil inexplōratū oīno relinq̄t: quo cognito facilius erit auditorē quocūq; uoluerit ipellere. Obscurius: incertius: quia etiā si spōte moueant: nō tamē facile poterit deprehendi. Diligētī: exq̄sito: & accurato. Morbus eius: cui mederi uolet. Cōsuetudo ualētis. i. uita ægrotātis dū ualeret. Natura: robusti: an ībecillis fuerit corporis: dū bona ualitudine frueret: quia si robusta erit: poterit grauiā & fortiora adhibere remedia: & similiter p̄ q̄litate corporis. Ancipitē: incertā: & difficilē. Pertractādos uersādos. Omni mēte: oī diligētia: qđ ē intellectus. Cogitatione cura; unū ē īgenū: alterū studiū. Odorē: inuestigē: explorē. trāslatio a canibus: quos sagaces appellāt: ut Virg. Et odora canum uis odora. i. odoris: quia sequitur odorē. Quā sagacissime: ī trāslatione p̄sistit: quia trāslationē sūpsit a canibus. i. diligētissime: & accuratissime. Sentiāt. i. auditores: qđ sit suū iudiciū. Existimēt: opinione. Expectēt: intētionē. Velint: studio suo: & uolūtate. Quo. i. ad qđ: uidelicet ad iudiciū opinionē: expectationē: intētionē: & cætera. Si se dāt. i. si cedūt oratori auditores: ut cognoscant illos ad eū animi affectū īclinatos: qui sit causæ nostræ accōmodatus. Veri animi: appellauit affectus aī: ut dolor: spes: læticia: metus. & cætera. Propēdūt. i. p̄pēsī sūt: īclinati: & p̄cliuēs. Vela do: Trāslatio a nautis: q̄ quā nauigaturi sūt: diligētē obseruāt: qua parte uētus spiret: & in eā partē uela conferūt. Vela do. i. orationē meā intēdo. Ostēditur: ab auditoribus. Sin ē integer: Alia pars huius capituli: in qua p̄cipit: qđ faciendū sit oratori: qū auditor cōstans fuerit & cōpositæ mētis: ut nō facile in aliquē aī affectū ipelli possit: tūc plus artificii: & laboris requirit. Integer: cōstās: ut difficulter p̄turbari: moueri uel possit. Quietus: mētis cōpositæ. Op̄is. i. plus laboris ē oratori. Oīa. i. oēs affectus animi. Sed tantā uim: Sed uis inq; tāta orationis ē: ut si oīa tētare uoluerit orator: nihil efficiere nō possit: q̄ etiā resistētēs: & repugnātes auditores uincat: ut p̄pterea Ennius nō īcōgruā flexa nimā appellauerit eloquētia: quā græci ψυχαιγῶν dicūt. Nā ψυχή dicitur aīa αγω duco: postea

flexanima a latinis ē interpretata. A bono poeta. s. Ennio. Flexanima. i. flectēs animū auditorū.

Regina: quæ oīa q̄qd uoluerit nō difficulter obtineat. Inclinatē: trāslatio a colūna: quæ qū inclinari cōeperit: facile impellit. Inclinatē. s. ad id qd̄ uult. Stātē. s. erectū: & in neutrā partē p̄num

Repugnantē. i. omni studio renitētē. Aduersantē. i. uolūtate infestū: Imperator. i. quēadmodū imperator præst̄ militibus ad pugnā: ita orator argumētōꝝ suōꝝ: quasi dux est: quibus causā obtineat: & aduersarios opprimat. Fortis ac bonus. i. peritus: ac strenuus. Capere: trāslatio a militi

bus. Hæc sūt enī: Id Crassum ioco fecisse dicit: q̄ sibi hāc de qua loq̄tur uim dicēdi tribuerat: ut quocūq; uellet auditoris animū facile impelleret. Ludēs. i. p̄ iocū irridēs. Modo. i. paulo ante.

Flagitabat: petebat uehemētius. Diuinitus: q̄si diuina quadā uī dicebat solere tractari a me: ut auditorōꝝ affectus quocūq; uellē impellerē. Et i causā. C. Aq̄lii: De quo i superioribus satis dictū ē: sicut etiā de Norbano triplæ. q̄ populū icitauerat aduersus Cepionē: q̄ exercitū hostibus prodiderat. Præclare. i. excellenter. Hercule ego: Tu mihi hāc uim dicēdi attribuis Crasse: quæ tibi rectius attribui pōt. quotienscūq; enim hāc partē artificii tractas: q̄ ad affectus animōꝝ p̄tinet: in eo oīum præstātissimus eē uideris.

πραοος: affectus: & animi

cōmōtio. nā passio satis latinæ dici nō pōt. Hæere soleo: quasi attētius obstupescere. Nam q̄ obstupescit admiratione quadā detētus hæret. Horrere: horrore quodā pfundi in causis: q̄ tu mihi quoq; terrorē incutis: nedū his cōtra quos agis. Tāta uis: tāta uehemētia. Impetus: impressio. ut moueat auditorōꝝ animus: & motus impellat. Dolor. i. significatio doloris: q̄ etiā si nō doleas: tamē dolere uideris. Oculis: q̄ oculi sintillare uidētur: tāta ira excādēscis. Vultu: irato. Gestu significāte iracūdiā. Isto: Demōstratiue dixit: q̄a digitū eius demōstrat. significat cōtentionē: quæ p̄ distributōne tractat: in qua celeritate brachii uti oportet oratorē. In eo inq̄ magna uis ad impellēdos auditorōꝝ animos: & qū digitū illū brachio porrecto intēdis dolorē maximum significas: quo necesse ē: ut auditores moueātur: qum te dolore affici uiderint: sicut Cicero p̄cipit i arte noua: siq̄d tale dicat: ille auarus hic liberalis: ille petulās hic parcus: ille libidinosus hic castus & integer & q̄ huiusmodi sūt. Flumen. i. copia. Grauiissimōꝝ: p̄pter dignitatē. Optimōꝝ: p̄pter elegantia: q̄ dignitatis ē. Integræ: ut nō facile labefactari possint. Veræ: pbabiles & necessariae. Nouæ: iustitata: miræ. Pigmētis. i. coloribus: unguētis: trāslatio ē. Nā pigmēta sūt unguēta: q̄bus utūtur puellæ ad uenustādā faciē: ut fucus. Accipit aut̄ hoc loco p̄ mēdacio & fraude: q̄ nō est naturalis color sed artificialis: Teren. Per tegulas uenisse clauculū fucū mulieri p̄ ipluuū. Puerili: quo uti solent pueri. Incēdere: cōcitare: uel ad irā uel ad odiū. Doleat: iuriis bonōꝝ. Oderit: supbos. Inuideat: potētibus. Pertimescat: uim p̄nciosōꝝ hoīum. Affectet: bonōꝝ salutē. Ad misericordiā: eorū q̄ nō sponte peccauerint. Oēs ii motus: doloris: odii: inuidiæ affectus: misericordiæ & cætera.

Motus: affectus. Impressi: q̄si sigillo. Inusti: q̄si candēti ferro: & p̄ trāsitū dicit oportere eē i oratore signa p̄turbationū: q̄s uelit eē i iudice. Quid si fictus aliq̄s dolor: Hic of̄dit haud difficilē eē dolorē admitti i re uera. Id aut̄ a facili p̄bat. Nā si i re falsa hoc fit: ubi maiori ē opus artificio: i re uera facilius etiā auditorū ai mouebunt. q̄ aut̄ i re ficta moueātur patet: & tamē id nō sine magna arte fieri potest: ut qum i scēna histriōes imitātur: aut execrantē nefāda cōuiuia thiestē: aut indignātem noua cōnubia medeā: nō possūt nō cōmoueri. Fictus: a poeta tragico: præsertim q̄ eiusmodi fabulas scribit. histriōes enim sp̄ dolorē cōcipiūt: quotiēs rē aliquā doloris plenā agūt. In eiusmodi genere: uidelicet in quo auditorum animi cōmouendi sūt. Orationis: uehementis: & acerbæ.

a bono poeta dicta est flexanima: atq; oīum regina regoratio: ut nō mō iclinatē erigere: aut stantē iclinare: sed etiā aduersatē & repugnatē: ut impator fortis ac bonus capere possit. Hæc sūt. n. illa: q̄ me ludēs Crassus modo flagitabat: qū a me diuinitus tractare solere diceret: & i cām. M. Aq̄lii. C. q̄ Norbāi: nullisq; aliis: q̄si præclare acta laudaret: q̄ mehercule ego Crasse qū a te tractant i cais: horrere soleo: tāta uis ai: tātus ipetus: tātus dolor oculis: uultu: gestu: digito deniq; isto tuo significari solet: tantū ē flumē grauiissimōꝝ: optimōꝝq; uerboꝝ: tā itegræ sniæ: tā ueræ: tā nouæ: tā sine pigmentis: fucoq; puerili: ut mihi nō solū tu icēdere iudicē: sed ipse arde re uidearis. Neq; fieri pōt: ut doleat is: q̄ audit: ut oderit: ut iuideat: ut p̄timescat aliqd: ut ad fletū misericordiāq; deducatur: nisi omnes ii motus: quos orator adhibere uolet iudici: i ipso oratore impressi esse: atq; inusti uidebuntur. Quid si fictus aliquis dolor suscipiendus esset: & si in eiusmodi genere orationis nihil esset

Nisi falsū: qualia sūt i fabulis: ut modo dicebā: & ipse postea de histrionibus dicet: plus artificii re-
quireret. Sed qū orator nō falsā: aut fictā causā agat: sed uerā: ppe necesse ē: sine ulla arte dolorē cō-
cipe. ipsa enim res animū eius cōmouet: q̄re haud difficile erit etiā auditores sūr cōmouere: ac si di-
ceret: qd̄ mihi: idē uobis usu uenire existimo. Cæteris. f. oratoribus. Quid tibi: Nescio qd̄ inq̄t ti-
bi accidere soleat: aut aliis: mihi uero hoc accidit: ut nesciā alios: uel ad irā: uel ad misericordiam ali-
quē cōmouere: qn̄ ego ipse toto aio cōmouear. Cur. i. cur falsū de me dicā. Prudētissimos: q̄ fal-

nisi falsū: atq; imitatiōe simulatū: maior ars aliqua for-
sitan eēt req̄rēda. Nūc ego qd̄ tibi Crasse: qd̄ cæteris acci-
dat: nescio: de me autē causa nulla ē: cur apd̄ hoīes pru-
dētissimos: atq; amicissimos mētiar: nō mehercule un-
q̄ aut dolorē: aut misericordiā: aut iuidiā: aut odiū dicē-
do excitare uolui: qn̄ ipse i cōmouendis iudiciis iis ip-
sis sēsibus: ad quos illos adducere uellē pmoueret. Ne-
q; n. facile ē pficere ut irascat: cui tu uelis iudex si tu ip-
se id lēte ferre uideare: neq; ut oderit eū quē tu uelis: ni-
si te ipsū flagratē odio ante uiderit. Neq; ad misericor-
diā adducet: nisi ei tu signa doloris tui uerbis: sentētis:
uoce: uultu: collachrymatione deniq; ostenderis. Vt. n.
nulla materies tā facilis ad exardescēdū est: quæ nisi ad
moto igni: ignē cōcipere possit: sic nulla mēs ē: tā ad cō-
prehēdēdā uī oratoris parata: quæ possit icēdi: nisi inflā-
matus ipse ad eam: & ardens accesseris. Ac ne hoc forte
magnum: ac mirabile eē uideatur: hominē totiēns irasci:
totiēns dolere: totiēns oī motu animi concitari: præfertim

li nō p̄nt: ita non debēt ami-
cissimi. Nō mehercule: ec-
ce dicit: qd̄ sibi accidat. Il-
los. f. iudices. Dolorē: idē
gnæ rei. Aut misericordiā
calamitosa. Aut inuidiā:
aduersus potētes. Aut odi-
um: contra flagitiosos. Iis
sēsibus. i. affectibus: ac ptur-
batiōibus. f. doloris: miseri-
cordiæ: iuidiæ: & odii. Ne-
q; enī: Et rō ē cur id fecerim
& uos quoq; idē facere exi-
stimem: qn̄ nisi orator p̄us
moueret: auditor mime cō-
moueri posset: si tu eā placi-
de & lēte tuleris: quō audi-
tores idigne patient? Lēte:
placide: patiēter. Ci. i. hortē-
sio ait: Qui causas publicas
lēte tulisses. Flagratē: ardē-
tē: & excādescētē. Duo autē
sūt ḡna cōmouēdi. Vnū qd̄
fit p̄ amplificationē: alterū
p̄ q̄onē. Per amplificationē
quī icitamus ad odiū: ad ira-
cūdiā: quī eorū crimia auge-

mus: cōtra quos dicimus. Per q̄onē: quī calamitates & miseriae eorū ante oculos ponimus: pro quib-
us dicimus. Adducet. f. iudex: quī p̄ calamitosa aliqd̄ dixeris. Verbis: ut nō solū res: sed etiā uer-
ba q̄ndā cōmiserationē præ se ferrēt. Voce. f. humili. Vultu: demisso. Collachrymatiōe: ut etiā
a lachrymis nō tēperes: sicut illa apud Virg. de Euryali morte: cōquestio plena cōmiseratiōis: Hūc
ego te Euryale aspicio: tu ne illa senectæ sera mea reges? potuisti linquere solā crudelis? nec te sub
tāta picula missū Affari extremū miseræ data copia matris? Deinde: Heu terra ignota canibus data
p̄da latinis. A litibusq; iaces: nec te tua funera mater. Produxi: p̄ssive oculos: aut uulnera lani. Veste
regens: tibi quā noctes festina diesq;. Vrgebā: & tela curas solabar aniles. Nihil. n. habet illa qō: qd̄
nō lachrymaz undiq; plenū esse uideat. Vt enim nulla: sēsus ē huiusmodi: Quēadmodū inq̄t ma-
teries tācti ardere facilis sit: tñ sine igne flāmā cōcipe nō poterit: sic etiā auditorū aiūs: tācti ad irā
p̄cliuis fuerit: sine oratoris ardore nō excādescet. Tā facilis: tā p̄cliuis. Ardēs: ut fomes qd̄ acci-
pere ignē possit. Admoto: appropinq̄to. Sic nulla mēs tā parata. i. tā disposita ad irā & uim cō-
prehēdēdā oratoris i cōmouēdo. Vim: uehēmētā dicēdi: q̄ ipellunt auditorū ai. Eā: ad eā rē: q̄ i-
pellere tētat orator. Ac ne forte: Alia pars ē huius capitis: i. quo ostēdit aliā rationē: cur facile mo-
ueri possint ad uarios effectus ai oratorū: q̄ alios ipsi cōcitare uoluerint. Qum. n. inq̄t ex his locis:
quos paulo ante p̄posui argumēta sumūtur eiusmodi: qbus orator: aut dolorē: aut odiū: aut irā: aut
misericordiā mouere possit: res ipsa quodāmodo cogit oratorē: modo irasci: modo misereri: mo-
do odisse: modo dolere: q̄ quī sint ita: quēadmodū nō ē difficile ipsi oratori: aiūm suū cōmouere: ita
facile erit auditorū aiūs ad quēcūq; affectū uoluerit ipellere. Ipsa enī natura: Primo qd̄ facit qd̄
q̄si obiectionē: & quō pōt orator: totiēns irasci: totiēns dolere: totiēns odisse: aut iuidere: & p̄fertim quī res
alienas tractet? Nā si res p̄pas ageret: fortasse iusta eēt cā cur moueret: sed quī agat alienas: uī eē dif-
ficile. Deinde tollit hāc q̄onē: nā si locos inq̄t diligētius supra positos notaueris: ex qbus argumēta
sumūtur diuersi affectus: nō uidebit̄ adeo difficile: imo res ipsa quodāmodo cogere pōt: ut si indi-
gna res fuerit: doleamus. si calamitosa: misereamur: si inuidiosa: oderimus: si supba iuideamus. Ma-
gnū: igēs quoddā uidet. Ac mirabile: admiratione dignū. Totiēs: quotiēs cā agēda fuerit: q̄ indi-
gnitatē req̄ret. Irasci: rei indignitate. Dolere: re praua. Oī motu: uel ad misericordiā: uel ad irā:

uel ad odiū: uel ad inuidiā. In rebus alienis: quā in propriis nō difficile ē. Suis enim quicquid rebus facile commouet. i. magna uis ē rerū ipsarū: ut si indigna dolorē: si calamitosa commiserationē: si superba inuidiā: si flagitiosa odiū commouere possit. Eorum. s. argumentorum: quæ ex ipsis locis sumuntur. Agas dicendo: quātū ad gestū corporis. Tractes: quātū ad pronūciationē uocis. Nihil ut opus sit simulatiōe: ut in re uera nō simulādū: neque fingēdū: quū res ipsa ipellat: quo causa ipsius regere uideat. Ipsa enī Argumētū a minori ad maius. nā si res ipsæ eiusmodi sunt: ut facile pmouere possint alios: quō magis commouere poterūt oratorē ipsū: quæ ea iuenerit: & in uēta pronūciauerit. Et ne hoc in causis: sēsus quod breui orō ē ac dilucidior. Dicit enī nō eē admirādū si orator in re uera mouet: quū histrio in re ficta inflāmet: quū pseritim alter de ingenio tm̄ piclites. Orator uero etiā d̄ fide: de officio: d̄ diligētia: quæ multo maiora sūt. In causis: quæ agūtur in foro apud iudices. Iudiciis. i. in causis quæ agunt a cētūuiris. Amicorum picul: quæ ppulsant apud pplm̄: ubi suffragiis ppli absoluit aliquis: aut condēnat. In cōcurfu: singula singulis redde. In cōcurfu hominū: quātū ad picula: ubi agit de salute ciuis ad populū: cuius suffragiis: uel dānatur uel absoluitur. In ciuitate: in iudicio centūuirog: ubi de iure agit: quorum iudiciū secundū mores: & instituta maiorum explicat & obseruat. In foro: in causis forētibz apud p̄torē: ubi accusat reus: aut defēditur. Hoc: uidelicet ut cōcitetur auditorum animi. & ē una rō: quæ commoueri debeat oratores: quæ agitur de æstimatione sui ingenii. Quam ficti. i. in quibusdā rebus: quæ cōminiscūtur: sicuti poetæ fabulas nōnunquā cōponūt cōmiseratiōe plenas. Cogitatione: sæpe enim cogitamus res cōmiseratiōe dignissimas. Nostri: nō solū agit iudiciū nostri ingenii: nūquid de ingenio nro bene: aut male sētiāt auditores. Quāquā quū p̄fessus sis id. i. facultatē orandi. Negligēdū. s. ab eo oratore: quæ se in paucorum numero cōnumerari & haberi uoluerit. Sed alia sūt maiora: sed quæ diligētius sūt oratori cōseruāda. Fides cōstātis hoīs. Officiū: uiri. Diligētia: studiosi & uigilātis. Quibus rebus: quæ nō m̄ oris faciēda ē fides: officii: diligētia. Nā si hæc seruare uoluerimus quū alienos defēdemus: debemus eos nō alienos sed nobis cōiūctos existimare. Cōstātia: in fide. Probitate: in officio. i. nō solū cōciues fideliter & studiosè: sed etiā alienos quos cōciues defēdere debemus. Boni uiri: si fidē: officii: diligētia: quæ in causis seruabimus agēdis. Quid pōt eē tā fictū? Et in his fabulis sæpe histrio inflāmat: nō igit mirū eē debere: si in ueris causis orator commoueri poterit. Fictū: tā fabulosū: uanū: & falsū: quæ in scæna: & in fabula nec uera: nec uerisimilia tractātur plærūq. Gñe: fabularū: quæ narrātur in scæna. Persona. i. larua ut iuniores dicūt: quā mimi induūt: uel p̄ncipis: uel regis: & alius huiusmodi. Dicit aut persona: uel quæ faciei adhibita p̄sonet: uel ut aliis placet αἰσθητικόν πρῶτον. Ex p̄sona: ex foraminibus p̄sonæ sintillare oculi uidētur: quū illa narrabat plena indignationis: ubi inducit Telamon Teucrū icrepātē: quæ sine fratre suo Aiace domū redire ausus fuisset. Quam Telamon duos filios suos ad bellū troianū mitteret: Aiace: & Teucrū: hūc iam grādiore: illū iuniorē: p̄cepit Teucro: ne sine Aiace rediret Ajax quū multa fortia facta apud Troiā gessisset: & singulari certamine cū Hectore certasset: unde æquo Marte discessit: post aliq̄d tēpus cōtiguit ut Achilles p̄ insidias occideret a Paride: quū sub pactiōne Polyxenæ: cuius amore ardebat Achilles: in tēplū iouis uenisset: & supplex ad altaria cōstitisset ut puella sibi despōsaret: & Paris quæ in tēplo delituerat sagittis eū occidit. Deinde certamē inter græcos fuit: utrius arma Achilles eē deberēt: quæ uulcanus thetidis p̄cibus fabricauerat: tandē oraculo habito ut fortiori & pp̄iniori darētur. Ajax & Vlyxes iter se cōtēdere: Ajax quæ fortior: & pp̄inior: Vlyxes aut quæ fuisset prudētior: & fortiori anteponēdus: quæ nō solū robore corporis: sed etiā cōsilio multū ualuisse. Quam diū discēptatū fuisset: tandē Agamēnon arma adiudicauit Vlyxi: quo facto Ajax indignatus ē: ut nullo modo iniuriā hāc ferre potuerit: & in furorē cōuersus: quū stabula irripuisset: animalia cūcta occidit: sed ex cæteris suam unū ingētē caprā: & credēs se tētoria ualuisse Vlyxis:

in rebus alienis: magna uis ē eorum: s̄n̄iā: atq; eorum locorum: quos agas: tractes: quæ dicēdo: nihil ut opus sit simulatiōe & fallaciis. Ipsa. n. natura orōnis eius: quæ suscipit ad aliorū aīos pmouēdos: oratorē ipsū magis etiā: quæ quēq; eorum quæ audiūt: pmouet: & ne hoc in causis: in iudiciis: in amicorum piculis: & in cōcurfu hoīum: in ciuitate: in foro accidere mireremur: quū igit nō solū ingenii nostri existimatō cōsiderāda est: nā id eēt leuius quā quū p̄fessus sis: id posse facere quod pauci: ne id quod negligēdū ē: sed alia sūt maiora multo: fides: officii: diligētia: quibus rebus adducti: etiā quū alienissimos defēdimus: tamē eos alienos: si ipsi uiri boni uolumus haberi existimare non possumus: sed ut dixi: ne hoc in nobis mirū eē uideat: quod pōt eē tā fictū: quæ scæna: quæ fabulæ: tamē in hoc gñe sæpe ipse uidi: quū ex p̄sona mihi ardere oculi hoīs histriōis uiderēt: sp̄dialia

quasi Vlyxē pedibus trabe suspēdit: & usq; ad necē uerberauit. Postea uero quā ad se rediit: dolore nimio cōpullus deserta loca petiit a castris: ibi se gladio trāssixit. Capta igit Troia: quā Teucer rediisset i patriā: grauer incipatus ē a Telamone patre: q̄ iperauerat: ne sine fratre rediret: quē discēdēti cōmēdarat: sed qd̄ ad p̄positū p̄tinet: pacuius fabulā: siue tragœdiā cōposuit: i qua intro ducit Telamonē teucrū icrepantē: q̄ relicto Aiace rediisset i patriā. Dicit aut̄ quā i scēna histrio hęc narra ret: tāta erat idignatiōe: ut sintillæ qd̄ ex p̄sonæ foramibus emicare uiderent. Dicētis: p̄nūciātis.

illa dicētis: segregare abs te aufus: aut sine illo salamina īgredi: neq; paternū aspectū es ueritus: nunq̄ illū aspectū dicebat: qn̄ mihi telamō iratus furere: luctu filii uideret: ut idē inflexa ad miserabilē sonū uoce: quē atate exacta idigē liberū lacerasti: orbasti: extinxisti: neq; fratris necis: neq; eius gnati parui: q̄ tibi i tutelā ē traditus flēs: ac lugēs dicere uidebat. Quæ si ille histrio quotidie quā ageret: tñ recte agere: sine dolore no poterat: qd̄ pacuiū putatis i scribēdo leui aīo: ac remisso fuisse: Fieri nullo mō potuit. Sæpe. n. audiui: poetā bonū neminē: id qd̄ a Democrito & Platone i sc̄ptis relictu eē dicū: si ne inflāmatione aīoꝝ existere posse: & sine quodā afflatu q̄si furoris. Quare nolite existiare meipsū: q̄ nō heroum ueteres casus: fictosq; luctus uelī imitari: atq; adūbrare dicēdo: neq; actor sim alienæ personæ: sed auctor meæ: quā mihi. M. aquilius i ciuitate retinēdus eēt: q̄ i illa causa poranda fecerī: sine magno dolore fecisse. Quē

Spōdialia. i. metra illa spōdaica. Segregare abs te: uerba sunt Telamonis.

Nunq̄. i. nunq̄ inqt uidebā aspectū histriōnis imitantis Telamonem: qn̄ ipse Telamon ante oculos meos esse uideret. Segregare: seiugere Aiace. Salamina: accusatiuus græcus ē: $\nu\sigma\alpha\lambda\alpha\mu\iota\gamma\tau\eta\sigma\sigma\alpha\lambda\alpha\mu\iota\nu\sigma\sigma$: insulā & patriā eiusdē nois. Est aut̄ in Euboico mari contra Athenas sita. Histriōnis: imitantis Telamonē furentē. Vt ille inflecti: Apparet ergo i superiori alio gñe uocis utendū eē: alio etiā hoc loco: q̄ i superiori necesse ē concitata uoce uti oratorē: ut dolor ostēdi uideatur: in hoc uero miserabili. Idē. f. histrio.

Inflecti: a cōtētōne uocis ad remissionē. nā sicut concitatio ad idignationē: ita remissio ad cōmiserationem mo

uet auditorē. Inflexa. i. mutata uoce i miserabilē sonū. Exacta: decrepita. Indigē liberū: p̄ liberorū: p̄pter decrepitā atate. Lacerasti: dolore. Orbasti: solitudie. Extinxisti: acerbitate uitæ: q̄ mihi uita acerbior ē ipsa morte. Parui: quē Ajax i castris genuerat ex Tecmessa cōcubina. Flens ac lugēs: Differētia ē iter flere ac lugere. Flere ē lachrymis dolorē ostēdere. Lugere ē quā exterius dolorē uultu ipso: atq; aspectu declaramus. Vnde legimus Matrone Bruti: & Valerii memoriā annū luxerūt: nō q̄ lachrymata fuerint unū annū: neq; n. id fieri potuit: sed itelligimus luxerūt. i. moestæ fuerūt. Quæ si: Ecce nūc redit ad exēplū supra positū. Et si mouent histriōnes: q̄ uerba a poetis accēpta p̄nūciāt: q̄to magis ipsi poetæ cōmouent: q̄ excogitat & ponūt. Si poetæ q̄ cōponūt mouentur multo magis q̄ histriōnes: qd̄ facere nos oratores oportet: q̄ nō solū iuenimus: ut poetæ: sed etiā iuēta p̄nūciamus. Vtriusq; n. motū: & cogitatiois: & p̄nūciatiois habemus. Quæ. f. uerba: ut supra diximus cōmiseratiois: & idignatiois plena. Quotidie: quotiēscūq; ludi agerent i scēna. Sæpe enī audiui: Probat qd̄ supius dixerat: uidelicet Pacuiū ipsū: quā hęc i tragœdia scripsit supradicta: ubi introduxit Telamonē acrius icrepere Teucrū: facere non potuisse: qn̄ ipse moueret: & p̄bat auctoritate neminē poetā bonū eē: q̄ nō moueret i scribēdo. hinc ē illud qd̄ apud Virg. poetæ isanire dicunt: ut Insanire libet: qm̄ tibi pocula ponā. Sæpe enī: q̄ & ipsi ita sēserūt: oportere inflāmari poetā si carmina scribit. Sine inflāmatione. i. qn̄ nō inflāment aī: quā carmina scribūt. Afflatu: q̄si afflatu diuini furoris. Quare: Nūc isert qd̄ itēdit. f. cōclusionē: quā multis p̄bauit argumētatiōibus. Si in re ficta mouent poetæ: multo magis oratores i re seria moueri debēt. Heroum. f. Telamonis: aut aliorū eiusmodi: quos illi imitādo explicare conant. Herouū ueteres: q̄ heroes ueteres imitatu sūt difficiles. Nā q̄ a memoria nra remota sūt: renouare difficilior eē solet. Veteres. f. a memoria remoti. Fictos: nō ueros: sed a poeta cōpositos. Atq; adūbrare. f. imagiaria qd̄ similitudine rep̄ntare: ut uti umbrā. i. imaginē ueritates effingere. Trāslatio sūpta a pictore: q̄ quā aliquā imaginē formare uoluerit: p̄mo qd̄ eā adūbrat: deinde adūbratā coloribus effingit. Neq; actor: sicut histriōnes. Meæ. f. honestatis. Quam mihi. M. Aglius: de quo supra dictū ē: q̄ belli asiatici reliquias cōfecit: sed inuidiā cōsecutus ē: & iō repetūdis accusatus: ipse noluit de p̄cari iudices: sed Antonius: q̄ eū defēdit: tunicā eius discidit: & cicatrices aduerso pectore acceptas ostēdit: & iō dicit: nolite putare iudices p̄ncōmotos esse q̄ ego. Quē: Et ostēdit quō maxima animi cōmiseratione cōmouerit auditores.

Imperatorē: cōtra Mithridatē. Quantē debilitatū: prostratū: Et hic locus est cōmiserationis ple-
nus: quō ostēdimus nos in maxima foelicitate fuisse: deinde fortuna uariāte ad minimā cōditionē re-
cidisse. Discrimen. i. capitis periculū. Aliis. f. auditoribus: & iudicibus. Sensi equidē: Tūc qum
causā illā cōmiserationis plenā apud iudices egit: ipsos iudices eē cōmotos: quippe q lachrymis tēpe-
rare nō poterāt. Quantē: nam triumphū quidē nō meruit: sed ouationē sordida ueste idutum.
De qua: Extenuat meritū suū Antonius: ut uideat nō arte hęc dicere: sed potius quodā usu. nā qto
magis oratio sine arte eē ui-

detur: tāto oibus pbabilior
est. Tunicā. f. a pectore. C.
Aquilii. Afflictū: crimine
derelictū ab amicis. Mœ-
rentē. f. sordidatū. In sum-
mū discriminē adductū: quip-
pe cuius de salute ambige-
batur. Sum ipse captus: qā
ipsa orationis natura me in-
uitū etiā ad misericordiam
impellere potuisset. Mœ-
stū ac sordidatum: qā senex
M. Aquilius: tristis: ab omni-
bus amicis suis desertus: de-
missis oculis iudiciū expe-
ctabat: sed. M. Antonius: quī
in optimā spem erexisset:
nudato pectore eius popu-
lo uniuerso cicatrices osten-
dēs: oēs in misericordiā cō-
mouebat. Discinderē: di-
loricarē dixit supius. Ostē-
derem: nudo pectore: hone-
stas: pulchras. i. aduerso pe-
ctore acceptas: & non a ter-
go: qd fugiētis ē. C. Mari-
rius. C. Marius collega erat
M. Aquilii: quo tēpore hęc
gesta sūt. Motus: quī lachry-
mas emitteret ob nimīā cō-
miserationē. Mœrore ora-

tionis. i. mœrore: quē oratio mea cōmouebat. Præsens: in iudicio. Collegā suū. f. Aquiliū. Cre-
bro. i. altero quoq; uerbo. Cōmendarē: Dicebā enim qualis fortuna fuerit Marci Aquilii hodie-
na die: talē & reliqui impatores expectēt: quotiēs aliquid eis aduersi cōtigerit. Nō: fuit hęc. f. iplo-
ratio: qua implorabā: deos: ciues: homines: socios imploro: uelitis huic ciui misero adesse in ipsius
periculo ac discriminē. Sine meis lachrymis: quia lachrymas simul emittēs magno animi dolore
afficiebar. Quid omnibus: Si inquit quum hęc uerba pnunciarē sine meis lachrymis pnunciassē:
nō modo lachrymas ciere: & alios ad misericordiā cōcitare nō potuissēm: sed me etiā ridēdū præ-
buissem. Quāobrem: Nūc cōcludit: quæ quum ita sint: iudices cōmoui potius q̄ docui. Ego bo-
nus atq; eruditus: ironice loquitur. q. d. qui minime idoneus magister sum apud tātos uiros. Ira-
sci: dolere: flere: bono ordine pcedit. Quāq; sensus ē: Dixi me uos admonere: quīs iā pridem id
tu feceris Sulpiti: ut nulla admonitione indigeas. In accusādo sodali. i. in causa. C. Norbani: qui il-
lum accusabas: q̄ populū aduersus Cepionē concitasset. Sodali: quia. C. Norbanus quæstor fuit
Antonii in ciliciā pficiscenti. Vi: uehēmētia. Ardore: inflāmatione. Vix conarer: id est tantā p-
turbationē omniū cōcitaras: ut eam uix sedare possēm: sicut quum incendiū magnū suscitātū fuerit:
nō facile extingui pōt. Habueras enim: Ostēdit hoc loco Antonius causā illā: qua. C. Norbanum
tribunū plæ. defendit: qui plabē concitauerat aduersus Cepionē: fuisse difficillimā. Nam Catullus
multa ipse in ea causa aduersus Norbanum habuit adiūmēta: quæ hoc loco cōmemorat: & quæ ad
modū plurima Catullo cōmoda erant: ita multa sibi in eadē causa incōmoda fuisse demonstrat. hoc
autē facit: ut defensionē suā ostēdat laudabiliorē fuisse. Nam qui causā periculosā: atq; difficilē dese-
dit: hic sine dubio uim magnā dicēdi se habere demonstrat. Habueras: recte quidē incēdiū icitauer-
ras. In causa. C. Norbani. Vim: populū aduersus Cepionē cōcitari. Fugam. f. factam ex foro.

enī ego cōsulē fuisse: impatorē: ornatū a senatu: ouatē i
capitoliiū ascēdisse memissē hūc quī afflictū: debilitatū
mœrētē: i sūmū discriminē adductū uiderē: nō p̄sus sū cō-
natus misericordiā aliis cōmouere: q̄ misericordia sū ip-
se captus. Sēsī eqdē tū magnope moueri iudices: quī ex-
citauī mœstū: ac sordidatū senē: & quī ista feci q̄ tu Craf-
se laudas: nō arte de q̄ qd loquar: nescio: sed metu ma-
gno aī: ac dolore: ut discinderē tunicā: ut cicatrices ostē-
derē: quī. C. Marius mœrorē orōnis meæ præsens: ac se-
dēs multū lachrymis suis adiuuaret: cunq; ego illū cre-
bro appellās: collegā ei suū cōmendarē: atq; ipsū aduoca-
tū: ad cōem impatorū fortunā defendendā iuocarē: nō fu-
it hęc sine meis lachrymis: nō sine dolore magno: mise-
ratio: oīumq; deorū & hoīum: & ciuiū: & socioꝝ iplora-
tio: quibus oibus uerbis: quæ a me tū sūt habita: si dolor
abfuisset meus: nō modo nō miserabilis: sed etiā irridē-
da fuisset orō mea. Quāobrem hoc uos doceo Sulpiti: bo-
nus ego uidelicet atq; eruditus magister: ut i dicēdo ira-
sci: ut dolere: ut flere possitis. Quāq; te qdē qd hoc doce-
am: q̄ i accusādo sodali meo: tātū icēdiū: nō orōe solū:
sed multo ē magis ui: & dolore: & ardore aī cōcitaras:
ut ego ad id restiguēdū uix conarer accedere. hūeras. n:

Lapidationē: quia cōstat lapides cōiectos fuisse in concionē: & inde tribunos plæbis deturbatos. Crudelitātē. f. Norbani trib. plæ. In graui casu Cepionis: in quē tribunus plæbis populū concitauerat: q̄ amisso exercitu cū paucis ipse fugisset. Lapidū: Nam. M. Manilius Læpidus: quo tēpore acta est causa. C. Norbani accusantis Cepionē: & ipse e foro cū cæteris lapidibus eiectus fuerat: qui bis censor: cōsul: & pōtifer maximus fuit: & p̄nceps senatus aliquotiēs fuisse legitur. ergo quia maxime auctoritatis uir erat: & dignitatē ipsius cōtumelia affectā querebatur: plurimū inde cōmodi

accedebat ipsius causæ. Principē: uidelicet. M. æmyliū. L. Cottā & T. didium: Hi tribuni plæbis erāt collegæ. C. Norbani: & a Cepione: cōtra. C. Norbanū collegam appellati fuerāt: ut sibi in periculo adesse uellēt. habebāt enim potestātē tribuni a reo appellati intercedere quo minus aduersus eum ageretur: & si tribunus plæbis: aliquis alicui ciui romano diē dixisset: cæteri tribuni plæ. appellati (erāt enim decē) intercedere poterant: quo minus ille dānaret. Dicit enim: quē tribunus plæ. appellati eēt a Cepione aduersus. C. Norbanū accusatorē eius: & illi intercessiōnē pararēt: facta lapidatiō

tu oīa ī causa supiora: uī: fugā: lapidationē: crudelitātē tribunitiā: ī cepionis graui: miserabiliq; casu: in iudiciū uocabas: deīde p̄ncipē & senatus: & ciuitatis. M. æmiliū lapide pcussū eē cōstabat: uī pulsū ex tēplo. L. Cottā: & T. didiū quī ītercedere uellēt rogationi: nemo poterat negare. Accedebat ut hic tu adolescēs p̄ repub. q̄ rī sūma cū dignitate existiarere: ego hō censorius: uix satis honeste uiderer seditiosū ciuē: & ī hoīs cōsularis calamitate crudelē: posse defēdere. Erāt optimi ciues iudices: uirosq; bonosq; plenū forq; uix ut mihi tenuis q̄dā uenia daret excusationis: q̄d tñ eū defēderē: q̄ mihi q̄stor fuisset: hic q̄d ego dicā: me artē aliq̄ adhibuisse: q̄d fecerī: narrabo: si placuerit: uos meā defēsiōnē: in artis loco reponetis. Omniū seditiōnū ḡna: uitia: pericula collegi

ne: uī e foro eiecti sunt: & hæc cōmoda Catullus cōmemorat: quæ ipse habuit accusādo Norbanū: qui defendebatur ab Antonio. C. Norbanus: qui harum rerū omniū auctor fuerat: q̄ accusauerat Cepionē. nam ut legitur in historiis: Cepio dānatus est: cū magno tumultu populi romani: post autēctiōnē factā ædiū: bona omnia eius publicata sunt: & horū auctor fuerat. C. Norbanus: q̄ turpiter amisso exercitu fugerat. Quū igit̄ accusaret Norbanus a Catullo: Antonius sūma arte & uī dicēdi eū defēdit. Hicī hac causa. Tu adolescēs: Adolescētēs solēt eē: imo sūt seruētiores ad turbādā reip̄. tranquillitatē. Quū igit̄ ageret aduersus seditiōnē: id ipsi nō poterat nō eē maxio decori: & e cōtrario senior quī seditiōnē factā defēderet: id p̄ter dignitatē suā facere uidebatur. Iccirco dicit ī causa magna cōmoda fuisse Catullo: sūma autē cōmoda Antonio. Ego hō cēsorius: ego q̄ cēsor aliquādo fuerā: & p̄ seueritate cēsura: debebā seditiōsis: ac turbulētis homibus resistere: nūc cōtra uidebar eos defendere. Cēsor: Quia. M. Antonius cēsor fuerat cū. L. Flacco: ī qua cēsura nota sua affecterūt duorū: q̄ de coercēdis sūptibus legē abrogauerat. Seditiosū. f. Norbanū. In hoīs consularis. i. Cepionis q̄ cōsul fuerat. Optimi ciues: Præterea equestris ordinis uiri huius causæ iudices erant: quibus p̄ntibus nō uidebat̄ seditio posse defendi. Bonosq; uirosq;: q̄ oēs fauere uidebātur causæ Cepionis. Tenuis: p̄ exigua. Excusationis: Per exigua hæc ē excusationis ratio: q̄ quæstorē suū defēdebat: & tamē quis tenuis: q̄ nō ideo seditiosū ciuē defēdere debes: quia quæstor tuus fuerat. Hic ego: In tot tantisq; difficultatibus huius causæ: in qua. C. Norbanū defendit: nō dicā inquit qua arte fuerim usus: quippe qui nullā habeo: qua iactari possim: sed quid p̄ cōsuetudine fecerim explicabo: ut etiā superius ostēdit. Vos meā defēsiōnē: quia quū ego ante oculos meā defēsiōnem posuero: uos postea in quacūq; artis parte uolueritis: eā reponetis. Omniū seditiōnum generat: Quū maiestatis ageretur in. C. Norbanū: q̄ populū aduersus Cepionē cōcitasset: Antonius ita defendit eū: ut ostēderet nō omnē seditiōnē p̄nciosam eē: sed multas plærūq; iustas: & reipublicæ utiles fuisse. Ergo hæc thesim p̄ argumēto suscipit. i. infinitā quæsiōnē: ut ostēderet iustas seditiōnes: & nōnunq̄ utiles fuisse ciuitati. Deinde ad hypothesim descendit. i. ad hanc certā causam. C. Norbani: & ex illa traxit argumētū. Si ulla seditio iusta fuit & utilis: hic populi motus aduersus Cepionē iusticiæ plurimū præ cæteris habuerit. hoc enim ē q̄d sūptus dixit: p̄mo uim ac naturā rei eē ī omnibus causis antea cōsiderandū: deinde ad specialitatē descendēdū: ut uerbi gratia: Si unq̄ seditiōes ullæ iustæ fuerūt & utiles: fuerūt autē p̄ multas: hūc certe motū iustissimū fuisse negari nō pōt. Ḡna: diuersitates. Vitia. i. causas a p̄cedēti q̄d seq̄tur. Pericula: casus seditiōnū. Collegi: congregaui: & ante oculos posui. Oīum seditiōnū: Quia multæ seditiōnes fuerūt: ut apud Liuiū legimus. Sed duæ p̄cipue extiterūt memorādæ: quarū p̄ma facta fuit in sacrū montē: quodam Sicinio auctore:

ob ſceneratoꝝ crudelitatē: q̄ i umculis tenebāt: quos nexos uocabāt: ſed hāc ſeditionē miſſus Agrip-
 pa cōciliauit: q̄ fabulā de corpore a cæteris mēbris diſſetiēte narraſſet: & tūc tri. plæ. creati ſūt. Sici-
 nius: & L. Albinus: q̄ tres ſibi collegas optauere: q̄bus latio auxiliū aduerſus cōſules eēt: & iā cōſula-
 ris ptās minui cœpta ē. hęc p̄ma fuit. Secūda uero facta ē i auētīnū montē: Virginio cōcitate plæbē
 aduerſus decēuiroꝝ ſupbia: & ſcipue Appii: Claudii libidinē. Diuilius tri. plæ. & Valerius deinde le-
 gē tulit: neq̄s magiſtratū ſine p̄mulgatione crearet: eū q̄ creaffet occidi ius: falſq̄ eēt. Diuilius p̄mul-
 gavit: Siq̄ populū romanū
 & magiſtratū ſine p̄uocatō-
 ne creaffet: tergo: capiteq̄
 puniret. Et hęc duæ ſeditio-
 nes p̄æ cæteris cōmemorā-
 tur: q̄ famoſæ: ac clariffimæ
 fuerūt ap̄d romanos: ſed p̄-
 ter has multas fuiſſe cōſtat:
 hęc uero reip. utiliſſimæ fue-
 rūt: & iuſtæ: ideo nō dubita-
 mus has cauſas ab Antonio
 i cauſa. C. Norbani fuiſſe re-
 citatas. Tū: deīde: ubi hęc
 q̄onē ifinitā ita cōcluſit fuiſ-
 ſe ſeditiones nō ſolū iuſtas:
 ſed etiam utiles. Exigi. i. ex-
 pelli. Teren. Expectādæ uo-
 bis: an exigēdæ ſint prius. i.
 expellēdæ. Scimus enī quo
 modo cōcitauerit populū:
 Brutus ille auctor libertatis
 romanæ: deīde Valerius pu-
 blicola: & Lucretius cōſules

Neq̄ tri. plæ. ſine diſſeſio-
 ne nobiliū: ſicut paulo ante.
 primo Sicinius uir tribuni-

trius: deinde Virginius: q̄ ſe-
 ditiones cōtra nobiles factæ ſūt. p̄mo aduerſus ſceneratores: q̄ ære alieno ciues oppreſſerāt. Neq̄
 plæbeſcitis: p̄mo quidē a Sicinio creati tribuni plæ. deinde aduerſus cōſularē poteſtatem. Plæbeſci-
 ta dicebantur plæbis ſtatuta. Nā ſciſcere ſtatuerē ſignificat: ergo plæbeſcita ſtatuta plæbis. ſtatuta
 aut̄ plæbis erāt leges: quæ rogātibus tribunis lata fuiſſet. Patronā: q̄a ſi cōſules: aut alius quis ma-
 giſtratus plæbē cōtra ius urgere uideret: poterat q̄ urgeret: ad populū puocare: & id firmū erat: ſi
 ue abſolutus: ſiue dānatus fuiſſet. Patronā: utricūq̄: ac deſefatricē. Nā patronus dicit: q̄ aliquē i pe-
 riculo deſedit: Cliēs uero q̄ deſedit. Nobiliū. i. p̄ncipū. Nā nō ſolū nobiles dicūtur patricii: hoc eſt
 q̄ claro ſāguine nati ſūt: ſed etiā plæbei: q̄a nobiles dicūtur: fama ac nomine clari ſūt. unde etiā plæ-
 rūq̄ nobile appellamus eū: q̄ p̄ditus ē ingētibus uitiiis. At ſi ille: Quam multis rōnibus hanc q̄onē
 firmaffet Antonius: deinde ad cauſā rediit: de qua agebat: nōnullas ſeditiones reipublicæ utiliſſimas
 fuiſſe: hęc uero iuſtā quoq̄ i eū: q̄ negligētia populi romani exercitū p̄didiffet. Ille: ſupra memo-
 rata. Saluti: q̄ creati fuiſſet tri. plæ. & iminuta poteſtas cōſularis: q̄ tantū ip̄erū habebat: ut nulla
 ſpes eēt libertatis. Motus: minuēdæ cauſæ dixit. Seditio enim eſt plus q̄ motus. Fraude: pœna.
 Quod ſi unq̄: Cōcludit ſi unq̄ ſeditio fuit iuſta: p̄fecto hęc iuſtiſſima fuit: qua Caius populū roma-
 nū cōtra Cepionē cōmouit. Illa. ſ. cauſa. C. Norbani. Id qd̄ docebā: multis rationibus confirma-
 uit ſupius pp̄lo romano ſapiffime cōceſſū eē ſeditiones cōcitare. Tū oēm: Poſtq̄ uidi ſemel audi-
 toꝝ aīos mihi fauere: cœpi inq̄ exaggerare crimē Cepionis: q̄ amiſſo exercitu pp̄li romani: turpi-
 ter fuiſſet. Interitū: q̄a amiſſus erat exercitus: q̄ aduerſus cimbroſ pugnaret. Et eoꝝ dolorē: q̄a
 cōmemorabā mltos: q̄ occiſi fuiſſet i illa fuga: & q̄bus poterā uerbis lachrymas auditoribus cōcita-
 bā. Refricabā: incēdebā: & renouabā: & eſt trāllatio ab ulcere: qd̄ ſi refricueris exacerbat̄ dolor.
 Qui lugebāt ſuos: uidelicet q̄ parētes: frēs: filios: pp̄i quos ſuos i exercitu amiſſos lugebāt. Et aīos
 & ecce qd̄ dixi: & optimi iudices erāt. Aīos. ſ. icēdebā: q̄a iudices erāt huiꝰ cāæ. Iudicia: q̄ tūc ip̄i eq-
 tes exercebāt. In poſſeſſione iudicii. i. poſſeſſiſſe eos q̄ iudicia tractabāt. Ip̄i abalienati pp̄ iudicia
 q̄bus ſæpe agitatoſ fuerat Cepio appingq̄: & cōgnatis occiſoꝝ. Quod ubi ſeſi: Nūc q̄ iā uideret
 cōcionē ferme oēm i lachrymas eē ſolutā: & cōciliatoſ pp̄modū auditoꝝ aīos: oſiſit ſe ad aliū oſo-
 nis genus cōtuliffet: uidelicet cōmiferationē: ubi mltā de ſua i Norbanū neceſſitudīe cōmemorauit.

eamq̄ orationē ex oī reipublicæ noſtræ tēpoꝝ uarietate
 repetiui: cōcluſi q̄: ita ut dicerem: & ſi oēs ſemp moleſti
 ſeditiones fuiſſet: iuſtas tñ fuiſſe nonnullas: & p̄pe ne-
 ceſſarias: tū illa quæ mō Craffus cōmemorabat: ægi: ne-
 q̄ reges ex hac ciuitate exigi: neq̄ tribunos plæ. creati: ne-
 q̄ plæbeſcitis totiēs cōſularē pōtatē minui: neq̄ puoca-
 tionē patronā illā ciuitatis ac uīdicē libertatis po. ro. da-
 ri ſine nobiliū diſſeſione potuiſſe. At ſi ille ſeditiones ſa-
 luti huic ciuitati fuiſſet: nō cōtinuo: ſiq̄s motus popu-
 li factus eēt: id. C. Norbano i nefario crimīe: atq̄ i frau-
 de capitali eē ponēdū. Quod ſi unq̄ po. ro. cōceſſū eēt:
 ut iure cōcitus uideret: id qd̄ docebā: ſæpe eē cōceſſū
 nullā illa cauſa iuſtiorē fuiſſe. Tū oēm orationē tradu-
 xi: & cōuertī i increpādā cepiōis fugā: i deplorādū iteritū
 exercitus: ſic & eoꝝ dolorē: q̄ lugebāt ſuos: orōne refrica-
 bā: & aīos equitū romanorū: ap̄d quos tū iudices cauſa
 agebat: ad. Qu. cepiōis odiū: a quo erāt ip̄ſi: pp̄ iudicia
 abalienati: renouabā: atq̄ reuocabā. Quod ubi ſeſi me

In possessione: exulceratis iudicū animis. Defensionis. i. cōciliatis p̄p̄modū populi animis: quō ostenderē illū populi motum iustissimū: ac utilissimū fuisse in Cepionē. Exulceratis: odio & iniuriā in Cepionē. Calamitate: quō uidelicet romanæ iuuetutis nobilissimi cecidissent. Luctu: quā lugebāt suos in ea trepidatione amissos. Desiderio: quā desiderabāt amissos. Vehemēti atq; atroci: quō fit p̄ uerborū amplificationē: & uocis cōtentionē. hoc genus orationis initio habuerat. Nam cōtentio p̄ amplificationē est: quō uehemētius & acrius uerbum aduersariū. Sermo p̄ cōquestionē est

ī possessione iudicii: ac defensionis meæ cōstitisse: quō & populi beniuolentiā iā mihi cōciliari: cuius ius etiā quō se ditionis cōiūctione defēderā: & iudicū aīos totos: uel calamitate ciuitatis: uel luctu: ac desiderio p̄p̄iquorū: uel odio p̄p̄o: ī cepionē: ad causā nostrā cōuerterā. Tūc ad miscere huic ḡn̄i orōnis uehemēti: atq; atroci: genus illud alterū: de quo ante disputauī: lenitatis: & māsuētudinīs cōepi: me p̄ meo sodali: quō mihi ī liberū loco: more maiorū eē deberet: & p̄ mea oī fama p̄p̄e: fortunifq; discernere: nihil mihi ad existimatōnē turpius: nihil ad dolorē acerbius: accidere posse: quō si is: quō s̄ape alienissimis a me: sed meis tñ ciuibus saluti existimarer fuisse: sodali meo auxiliū ferre nō potuissē. Petebā a iudicibus: ut illud x̄tati meæ: ut honoribus: ut rebus gestis: si iusto: si pio dolore me eē affectū uiderēt: cōcederēt: p̄sertim si in aliis causis itellexissent: omnia me sēper pro amicorū periculis: nihil unquā pro me ipso: deprecātū. Sic ī illa omni defensionē: atq; causa: quod esse in arte positum uidebat: ut de lege apuleia dicerē: ut quid esset minuere maiestātē: explicarē: per quā breuiter p̄strinxi: atq; attigi

quō uoce remissa: & uerbis: & sententiis mitioribus auditorē tētamus. Lenitatis: ad uocē. Et māsuētudinīs: ad uerba: & s̄esus orationis. Et nūc incipit tractare illud cōmiseratiōis genus. Dixi p̄ meo sodali: quō mihi in liberū loco eē deberet. Sodali. i. q̄store meo. C. norbano. nā maiores honeste appellaue re sodalē mistrū suū. & rursus magna indulgētia in ministros: quos non solū sodales: sed etiā filios appellabāt Liberū: p̄ liberorū. Discernere: decernere. Pro mea omni fama: Nā quō tria sint: quæ mortalibus chara eē debēt: p̄p̄a salus: fama: & diuitiæ: duas tetigit hoc loco. s̄. existimatōnē: & fortunā. Nihil mihi: Hic est ille cōmiserationis locus i quo ostēdimus: quōdam mali nobis euenturū sit: nisi causam obtinuerimus: quē admodū hic facit Antonius. ostendit enim ī quāta molestia & de decore foret nisi sodalis sui

causam obtinuisset. Existimatōnē: reputationē (ut ita dixerim) & bonā famā: hanc inquit nō me diocrē maculā mihi futurā: si nihil iuuare possem. C. Norbanū: qui mihi quāstor fuisse. Turpius ignominiosius. Acerbius: asperius. Quā si is: quō si ego: quō mei ipsius rationē nō habuissem: & paratus semp̄ extitissē in amicis tuēdis: uiderē nūc sodalē meū a iudicibus condēnari. Si inquit ego s̄ape defēdi eos: qui mihi alienissimi fuerāt: sed tamē ciues romani erāt: nequēā. C. Norbano: qui nō solū ciuis romanus sit: uerū etiā sodalis: ac tāta necessitudine cōiūctus opitulari? Alienissimus a me Hoc ideo dicit. Nā Antonius: quē admodū legimus: quō q̄stor mitteret in Sicilia: & Brundisiū usq; puenisset: cognouit ex litteris amicorū se icēsti accusatū fuisse. Quare e uestigio reuersus ē ad urbē ad cāe dictionē: & cū lege memia tueri potuisset: tñ maluit sua se inocētia defēdere apud L. Crassū cuius tribunal p̄ ipsius seueritate reorū scopulus appellabāt: quō b̄nficio legis uti: quō noīa eorū uetabar recipi quō ī magistratu eēt. Alii tñ habēt alienissimis: quō melius ē: & tūc argumētū erit hoc modo: Si hoc ipetraui: ut alienissimis a me: sed tñ ipsi ciuibus romanis auxiliū ferre: quō nūc dolore cōficiar si hoc idē ī sodali meo mihi amicissimo facere nō potero? Is. s̄. ego talis. Aetati: quō iā igrāuesceret

Honoribus: quibus s̄ape quō populi romani dignitate fūctus fuisse. s̄. cōsulatu: cēsura: p̄tura: & q̄stura. Rebus gestis: quas ego p̄ repu. susceperā: & susceptas strenue p̄gerā. Si iusto: si pio: post genus speciē posuit: sicut apud Virg. Quo iustior alter: nec pietate fuit: nec bello maior: & armis.

Sic ī illa: In hac causa. C. Norbani quō eēt minuere maiestātē: quod artis eēt etiā breuiter tetigi: quō aut cōsuetudinīs magis ē quō artis: uidelicet cōmēdare Norbanū populo romano p̄ conciliationē: & cōcitare auditōrē aīos p̄ amplificationē: i eo plurimū moratus sū. hoc loco ostēdit quō sup̄ius dixerat ī cā diffinitiuā: puerile ē uocabli uim: & naturā diffinire. at uero augere & amplificare: id p̄p̄riū ē oratoris: & uī maximā habet ad defendēdū quō quō uoluerit. De lege apuleia dicerē: quā id puerile uidebat uerbis diffinire: quō eēt lædere maiestātē. Nā Apuleius legē tulit: ut capitis dānarent hi quō maiestātē ciuitatis minuisset. Explicarē: ostēderē p̄ diffinitionē. Perstrinxi: succincte tractauī.

His duabus. f. cōciliando: & mouēdo: q̄a iādiu hoc agit Antonius: ut tria gr̄a p̄suadēdi ostēdat. f. cōciliare: mouere: & docere. Cōmēdationē. f. cōciliādo. Cōcitationē: mouēdo. Quae minime i. de q̄bus rhetores: q̄ dicēdi p̄cepta tradiderūt semiplene dixerūt. Ut & acerrimus: Ecce q̄ breuiter duas illas partes p̄strinxit. f. cōciliādi: & mouēdi. Acerrimus: q̄tū ad alterā partē: quae cōcitatō dicit: uidelicet mouēdo. Renouāda. i. q̄d sup̄ius dixerat: refricādo. Moribus: cōciliādo auditoꝝ beniuolentiā erga me: uidelicet q̄ ostēderē me p̄ cōsuetudine in ea defendisse amicos: & necessari

os & cōciues meos. Ita magis: Et ita cōcludit hoc modo: o Sulpiti uicimus accusatōne tuā: quā itēderas ad uersus Norbanū: auditorū aios diuersis affectibus uersando: magis q̄ docēdo. Iudices enim p̄be causā nouerāt: ut doceri nō eēt opus.

Affectis: Duplici rōne. Nā affectus dicit oīs animi motus: unde ēt gr̄aci παθος appellāt: q̄d si latinā exp̄mere uolueris p̄p̄e passio nē appellabis: ergo affectis: i. indignatiōe aduersus Cepionē: & cōmiseratione aduersus meip̄sū. Hic Sulpitius: Nūc Sulpitius respondēs Antonio: affirmat siml nūc: & admirat quō illā causā. C. Norbani aduersus tātū incēdiū obtinuerit. Hic tūc. Vere hercule: nihil abs te falsū narratū ē: oīa uera esse testificor: q̄ppe q̄ experiendo ita eē cognoui. Nihil unq̄ ex his fuit quae agerim uidelicet i foro: q̄d mihi ita nescio quo pacto elaberēt: q̄ illū p̄p̄modū dānatum eē credere. Elaberēt. i. fugeret. Qum enim quēadmodū: Incipit nūc Sulpitius narrare: quae i Antonio circa agēdā causā Norbani admiratus fuerit: q̄ ea ille inuenit: quae a minori cura ad maiore metū aios iudicū traduceret. Quod. i. quale tuū p̄ncipiū: & caetera. Qum mea inq̄t actio i. C. norbanū istar incēdiū uideret: potius q̄ iudicū: incredibile ē quātū i ipso orationis ingressu oīum aios excita ueris: q̄ suspitionē iterdū faciebas maioris periculi: nō unq̄ suspēdēdo orationē: admonebas iudices ne absoluēdo Cepionē populū dānarēt: & pleraq̄ eiusmodi. Principiū: exordiū. Dii immortales: admiratiue dixit: nō exclamatiue. Quis timor: q̄lis timor: quē simulabat q̄ diceret uereri se: quonā illius causae iudicū euaderet: i quo maius aliqd agerēt: q̄ C. Norbani salus. Dubitatio: q̄s exitus iudicū futurus eēt: i quo factū ppli romani cū Norbani cā cōiungeret: q̄ si temeritatem populū timeret. Tractusq̄ uerboꝝ. i. uerboꝝ iterualla: q̄ simillima sūt dubitāti & p̄cauēti periculum. Ut: deinde. Quod tibi. i. tibi unū relictū erat: q̄a quēadmodū & ipse sup̄ius dixit: hoc in illa causa t̄mmodo honestū erat: ut diceret se p̄ hoīe q̄store: & amico causā dicere. Quā uia. f. q̄ p̄ necessario diceret: p̄mo q̄dē uia quādā fecisti. Ecce autē: Sed q̄ iudicibus p̄p̄modū p̄suasisse uideris: ut tibi ignoscerēt: ut p. C. Norbano diceret: & si seditiosa: ut illi putarēt: uiro tamē tibi necessitudine deuincto. Coepisti sensim ad causā ingredi: & q̄ caeteri nihil aliud suspicārēt: & ego qui te nossem: suspicarer iam tū te aliud agere: nihil me fefellisti. Nam populū romani iracūdiā iustam & debitā eē ostēdisti. Serpere. i. latēter ingredi. Occulte. i. clam: ac pedetētim. & bene addit occulte ut ostēderet Sulpitius hāc orationē Antonii fuisse cōpositā maiori artificio. Nihil: Quia nouerā cōsuetudinē tuā: & p̄mū id me iam suspicari faciebat illud futurū: q̄d postea euentus docuit: ut oīa q̄ dicerētur a Norbano facta ad populū transferret. Arbitror: unū est ex his uerbis: q̄ apud antiquos cōmunia fuerāt: nūc autē apud nos deponētia sunt. Serpere: insinuare ad causā. Meritā ac debitā: bene dixit. nam q̄d quisq̄ meretur: id ei debetur. Qui locus a te praetermissus est. q. d. nullus.

His duabus p̄tibus orōnis quae altera cōmēdationē habet: altera cōcitationē: q̄ minime p̄ceptis artis sunt p̄politae: oīs ē a me tū illa causa tractata: ut & acerrimus i cepionis iuidia renouāda: & i meis moribus erga meos necessarios declarādis māfuetissimus uiderer: ita magis affectis aīs iudicū: q̄ doctis: tua Sulpiti ē a nobis tū accusatio uicta. Hic Sulpitius: Vere hercule iquit ista cōmemoras: nā ego nihil unquā uidi: q̄d tā e manibus elaberet: q̄ mihi tū ex collapsa illa causa. Qum. n. quēadmodū dixisti: tibi ego nō iudicū: sed incēdiū tradidisse q̄d tuū p̄ncipiū dii immortales fuit: q̄ timor: quae dubitatio: quanta hēsitatio: tractusq̄ uerboꝝ: Ut illud initio: q̄d tibi unū ad ignoscēdū hoīes dabant: tenuisti: te p̄ hoīe p̄necessario q̄store dicere tuo: quā tibi p̄mū munisti ad te audiēdū uia. Ecce autē q̄ te nihil aliqd p̄fecisse arbitraret: nisi ut hoīes tibi ciuē iprobū defēdēt: ignoscēdū p̄pter necessitudinē: arbitrarent: serpe occulte coepisti. Nihil tū aliis suspicātibus: me uero iā p̄timefcete ut illā nō Norbani seditiōne sed illā popu. Ro. iracūdiā neq̄ eā i iustā: sed meritā: ac debitā fuisse: defēderes Deide q̄ locus praetermissus ē in cepionē: ut tu illa oīa:

Quem enim quēadmodū: Incipit nūc Sulpitius narrare: quae i Antonio circa agēdā causā Norbani admiratus fuerit: q̄ ea ille inuenit: quae a minori cura ad maiore metū aios iudicū traduceret. Quod. i. quale tuū p̄ncipiū: & caetera. Qum mea inq̄t actio i. C. norbanū istar incēdiū uideret: potius q̄ iudicū: incredibile ē quātū i ipso orationis ingressu oīum aios excita ueris: q̄ suspitionē iterdū faciebas maioris periculi: nō unq̄ suspēdēdo orationē: admonebas iudices ne absoluēdo Cepionē populū dānarēt: & pleraq̄ eiusmodi. Principiū: exordiū. Dii immortales: admiratiue dixit: nō exclamatiue. Quis timor: q̄lis timor: quē simulabat q̄ diceret uereri se: quonā illius causae iudicū euaderet: i quo maius aliqd agerēt: q̄ C. Norbani salus. Dubitatio: q̄s exitus iudicū futurus eēt: i quo factū ppli romani cū Norbani cā cōiungeret: q̄ si temeritatem populū timeret. Tractusq̄ uerboꝝ. i. uerboꝝ iterualla: q̄ simillima sūt dubitāti & p̄cauēti periculum. Ut: deinde. Quod tibi. i. tibi unū relictū erat: q̄a quēadmodū & ipse sup̄ius dixit: hoc in illa causa t̄mmodo honestū erat: ut diceret se p̄ hoīe q̄store: & amico causā dicere. Quā uia. f. q̄ p̄ necessario diceret: p̄mo q̄dē uia quādā fecisti. Ecce autē: Sed q̄ iudicibus p̄p̄modū p̄suasisse uideris: ut tibi ignoscerēt: ut p. C. Norbano diceret: & si seditiosa: ut illi putarēt: uiro tamē tibi necessitudine deuincto. Coepisti sensim ad causā ingredi: & q̄ caeteri nihil aliud suspicārēt: & ego qui te nossem: suspicarer iam tū te aliud agere: nihil me fefellisti. Nam populū romani iracūdiā iustam & debitā eē ostēdisti. Serpere. i. latēter ingredi. Occulte. i. clam: ac pedetētim. & bene addit occulte ut ostēderet Sulpitius hāc orationē Antonii fuisse cōpositā maiori artificio. Nihil: Quia nouerā cōsuetudinē tuā: & p̄mū id me iam suspicari faciebat illud futurū: q̄d postea euentus docuit: ut oīa q̄ dicerētur a Norbano facta ad populū transferret. Arbitror: unū est ex his uerbis: q̄ apud antiquos cōmunia fuerāt: nūc autē apud nos deponētia sunt. Serpere: insinuare ad causā. Meritā ac debitā: bene dixit. nam q̄d quisq̄ meretur: id ei debetur. Qui locus a te praetermissus est. q. d. nullus.

Odio. f. flagitii in fuga. Inuidia: audacia: in reperēda patria. Nā pmo quidē odiū illud cōcitare poterat: q̄ turpiter fugisset: sed nō minus inuidiā: q̄ amisso exercitu se i patriā recāpisset. Misericordia: in. C. Norbanū: q̄ qū antea tri. plā. populo affuisset: ipse ut iustā irā ulcisceret: nūc ab amicis deserat. Miscuisti: mistū tractasti. Neq̄ solū: Et hoc nō solū fecisti i cōfirmatione: & cōfutatione uerū etiā i testibus: quos refellere studebas i his q̄ aduersus eos dicebas: plena odii & inuidiā i Cepione: & miserationis i. C. Norbanū. Nā hic Scaurus testis p̄ ductus i. C. Memiū: & M. Flauū repetūda

odio: inuidia: misericordia: miscuisti: Neq̄ hęc solū i defēsiōe: sed etiā i scauro: cæterisq̄ meis testibus: quorū testimonia nō refellēdo: sed ad eūdē ipetū populi cōfugiendo refutasti: q̄ qū abs te modo cōmemorarent: eq̄dē nulla præcepta desiderabā: istā. n. ipsā demonstratiōne defēsiōnū tuarū abs te ipso cōmemorata: doctrinam eē nō mediocrem puto. Atq̄ si ita placet inq̄ trademus etiā q̄ nos seq̄ i dicēdo: quæq̄ maxie spectare solemus: docuit. n. lōga iā nos uita: usq̄ res maxiarū: ut q̄bus rebus aī hoīum mouerent: teneremus. Eq̄dē p̄mū cōsiderare soleo: postulet ne cā: nā neq̄ parius in rebus adhibēdā sunt hęc dicendi faces: neq̄ ita aīatis hoībus: ut nihil ad eorū mētes oratione flectēdas p̄ficere possimus ne aut irrisione: aut odio digni putemur: si aut tragœdias agamus: in nugis: aut cōuellere adoriamur ea quæ non possint commoueri. Nam quoniam hęc fere maxime sunt in iudicium animis: aut quicunq̄ illi erunt

cōprobantur quæ dixi: cætera p̄sequamur quæ supersūt: ut itelligatis omnia: quæ nos usu potius: & exercitatione quadā facere solemus: q̄ artificio. Et est undecimū caput quō sint affectus ab oratore tractādi: & qua rōne ingenerari auditorū animis possint passiōes: quæ πῶσι a græcis appellant. Postremo ponit q̄ cōciliandorū: & cōcitantorū aiorū cōueniētia sint: & differētia. Nā p̄cipiētis illud ē potissimū docere: nō modo qd̄ sit faciēdū: sed etiā quō q̄q̄ sit faciēdū. Equidē p̄mū considerare: Prima quidē pars ē: ubi docet duo tpa esse in q̄bus auditorū animi cōmouendi nō sūt. Vnū tempus: qū adeo exilis ē res: de qua agitur: ut uerbis extolli nō possit. alterū qū animi iudiciū adeo a nobis alienati sūt: ut nulla possint oratione moueri. Atqui: Dixit docēdos: cōciliādos: & mouendos eē auditorū animos. & de p̄mo quidē p̄cepit: ubi dixit: quēadmodū docere possimus auditorū animos i cōfirmāda causa nostra: & refellēda aduersariorū. deinde dixit duo reliq̄ eē. f. cōciliare & mouere. Hactenus q̄bus i causis faciēdū sit declarauit: nūc aut quō id fieri possit p̄cipe istat. Spectare i. maxime solemus p̄bare: ut Ci. in hortēsiō: Nō igit̄ philosophi i singulis uerbis spectādi sūt. i. p̄bādi. Docuit enī iā nos longa uita: & hoc sicut cætera uobis ostēdā: nō q̄ ea artificio quodā p̄cipim sed usu & exercitatione: & re ipsa experiēdo cognouerim. Usus: experiētia. Teneremus: disceremus. Eq̄dē p̄mū: Hic incipit p̄mū huius capituli mēbrū: in quo dicit duo tpa eē: q̄bus tētādi nō sūt auditorū animi. Primū ē qū exilis ē causa: quæ uerbis amplificari nō p̄t. Alterū ē qū auditorū animi a nobis alienati sūt: ut nulla oratione flecti possint. Faces: q̄bus odiū: inuidia: ira: indignatiō cōcitant: Paruis: angustis atq̄ exilibus. Animatis. i. indignatis: alienatis a nobis hoībus. Flectēdas: quātū ad cōciliādū. Animatis. i. ita dispositis. Irrisio: Si i re parua indignatiōne cōcitare uoluerimus: aut si ab alienatis auditorū aīs beniuolētiā cōciliare uoluerimus. Sic Ci. i arte ueteri: Nā ab alienatis si p̄spicue pax & beniuolētia petat: nō modo nō minuit: sed auget & inflāmat̄ odiū potius. Tragœdias. i. detestāda scælera: quæ pprie sūt tragicorū. Nā in eiusmodi rebus tragœdia uersat̄. Tragœdias. i. amplificationes criminū: qualia tragici tractare solēt. In nugis. i. in paruis: & exilibus rebus Cōuellere: Translatio sūpra est a demolētibus aliqd: q̄ si mouere nō possūt: multo minus euertere poterūt. & argumētū intēdit: si auditorū animi moueri nō possūt: quō uincētur? Nam quoniā: p̄bat qd̄ superius dixit. Dicit enim uere aīos acriter insensos nō eē sollicitādos: sed tūc uidelicet qū tractabiles fuerint. Tractabiles aut erūt: si nihil dicemus qd̄ eorū q̄ audiūt animos offēdere possit.

rū: & i. C. Norbanū maiestatis nihil oīno p̄fecit: quāuis magnæ uir auctoritatis eēt: & religionis: qua præ cæteris p̄ditus eē uidebat. Refellēdo. f. rōnibus. Neq̄ enī negabas: qd̄ negari nō poterat. Nā. C. Norbani trib. plā. cōcitiōe seditiōne factā eē cōcedebat: qū p̄plus merito succēseret Cepioni: q̄ quā amisisset exercitū: ipse turpi fuga euasisset. Quæ qū abs te: Hęc oīa q̄ in causa illa p̄fecisti: qū abs te paulo ante exponerētur: eā mihi uim habere uidebant: ut satis haberē sic ea declarari: nec p̄terea artificiiū aliquod desiderarē. Istā ipsā: uidelicet posse hęc efficere: uel sci re: aut usu: aut exercitatiōe mihi satis magna doctrina esse uidebatur.

ATQ̄ VI: Quādoquidē iquit Antonius: hęc uobis

Apud quos agemus: q̄a nō semp apud iudices oramus: sed nōnunq̄ apud populū: nōnunq̄ apud imperatorē: plerunq̄ apud senatū. Amor: uidelicet si beniuoli fuerint aduersariis n̄ris. Odium si oderint cliētēs n̄ros. Iracūdia: pari rōne. s. i. malos. Inuidia: i potētes. Misericordia: i calamitosos. Spes: cōmodi alicuius. Læticia: parti iā cōmodi. Timor: piculoꝝ. Modestia: calamitatū.

Vtile: & qm̄ p̄posuit amorē: odiū: iracūdiā: misericordiā: spem: &c. Nūc ostēdit quo iuidia: amor & singuli deinceps affectus ordie tractent quo p̄posuit. Sētimus: Prima hęc rō ē cōciliādi audito

rū aīos: si ostēdemus uelle ea defēdere: q̄ illis grata eē itel legerimus. Apud quos agas: & id ē qd̄ Ci. p̄cipit i arte: si q̄les fuerimus i eos qui audiūt: ostēderimus. Si aut p̄ uiris: Simpliciter hoc ē si p̄bitate p̄diti fuerit: aut certe si etiā cōmodo fuerint alii cui ex his apd̄ quos cā agef

Pro iis. i. q̄ sint illis cōmodo futuri: aut etiā iā fuerint.

Hęc res: uidelicet p̄ illis laborare: q̄ sint boni & illi utiles. Fieri nō pōt: si qd̄ audiuerit nos p̄ his dicere: quos bonos eē: & utiles sibi fore scēserint: qn̄ eoz̄ beniuolentia & amor nobis cōciliet.

Illā: uidelicet q̄ p̄ his laboramus: q̄ simplr̄ boni sūt.

Vtilitatis futuræ: ad id referatur qd̄ dixit: q̄ illis boni sint & utiles. Illa uirtutis defēfio. i. defēdere bonitatē: hoc p̄tinet ad bonos uiros. nā si boni sūt: ex eo boni eē eoz̄ scūtur: q̄ de rep. aut de aliq̄

bus p̄uatim benemeriti fuerint. Enitēdū: Nūc ponit quō a re ipsa: & cliētibus nostris beniuolentiā auditoꝝ cōparare poterimus: de re digna dicere. i. q̄ nō cōtēnenda sit: aut de utili q̄ sit appetēda.

Eū: cliētē tuū nunq̄ ægisse aliqd̄ sui cōmodi causa. Cui cōcilies. i. cui hęc beniuolentiā cōpares. Ac oīno. i. in oī actiōe sua nihil unq̄ ad suā utilitatē: sed ad cōem semp̄ rettulisse. Inuidet enim cōmodis: Et reddit causā: cur ostēdere debemus eā inesse cliētibus nostris uirtutē: ut nō suarū utilitatū: sed cōium rationē habuerit. Quod si ipsū dixerimus: magnificū: p̄stātē: gloriosū: inuidiā potius p̄ferēt: sed si sollicitū: studiosū: industriū fuisse ostēdemus: & hęc oīa ad cōem utilitatē accōmodasse tūc illū beniuolentiā cōplectētur auditores. Dignitatē: ne cōtēnatur. Vtilitatem: ne negligat. Nihil ad utilitatē. i. nihil utilitatis causa fecisse. Moderādis: ut studio moderato fuerit i his: q̄ ad se p̄tinerint. Vidēdū: Ex hoc p̄cipit diligētē eē aiaduertēdū: i quo plariq̄ fallūtur. Qum. n. beniuolū

auditorē facere uoluerint: nōnunq̄ uirtutes eius extollere laborāt: i quo solet iesse odiū potius: & iuidia eoz̄ q̄ audiūt: aut q̄a nō credūt: aut si credūt: iuidere incipiūt: q̄ se talia cōseq̄ nō potuisse uideāt. Hoc: uidelicet ubi agit de uirtute cliētis: cōsiderandū ē ne modū i excolēda eius uirtute transgrediamur. Diligi. i. q̄bus beniuolentiā ob benefacta eoz̄ cōparare uoluerimus. Cui maxime iuderi. i. h̄ri maxima solet iuidia. Atq̄ hisdē: Incipit nūc de odio dicere quō possimus i aduersarios n̄ros odiū cōmouere. Nā q̄ locos inq̄ tenuerit: q̄bus a se odiū repellat: tenere eos ē poterit: q̄bus i aduersarios cōcitet: & recte qd̄e: nā eadē ē cōtrarioꝝ disciplina. Iracūdia: cōcitatāda. si ostēderimus ad uersarios n̄ros p̄p̄a spectasse cōmoda: & nō cōia. Sedāda: si cōtra demonstrarimus: nos sp̄ utilitatis cōis: nō n̄rā rationē habuisse. Nā si: Et p̄bat tandē eē rationē sedādi: & cōcitatādi odii. Nā si uolueris inq̄ odiū cōmouere cōtra aduersarios: opus ē ut p̄nciosū aliqd̄ & iutile augeas: qd̄ dicas ab aduersariis tuis eē cōmissū: sicut e diuerso i beniuolentiā cōparāda ostēdebas id defēdere: qd̄ salubre eēt & utile auditoribus. Perniciosū: exiciosū: piculosū. Inutile: rebus eoz̄ q̄ audiūt. hęc iter se differūt: nā p̄nciosū ad salutē corpis p̄tinet: iutile ad res externas. Augeas factū: p̄ amplificationē exaggeres: qd̄ in bonos deliquerint aduersarii i eos: i quos mime q̄sq̄ debuerit: ut i parētes: i cognatos i amicos. Qum. n. dicimus aduersarios n̄ros: aut bonis uiris iustos fuisse: aut amicis p̄fidos abomi

apud quos agemus: oratione molieda: amor: odiū: iracūdia: iuidia: misericordia: spes: læticia: timor: molestia sētimus amorē cōciliari: si id iure uideamur: qd̄ sit utile ipsis: apud quos agas: defēdere: si aut p̄ bonis uiris: aut certe p̄ iis: q̄ illis boni: atq̄ utiles sint: laborare. Nanq̄ hęc res amorē magis cōciliat: illa uirtutis defēfio charitatē: plusq̄ p̄ficat: si p̄ponitur spes utilitatis futura: q̄ p̄teriti benefici cōmemoratio. Enitēdū ē: ut ostendas i ea re quā defēdas: aut dignitatē inesse: aut utilitatem: eūq̄: cui cōcilies hūc amorē significes: nihil ad utilitatē suā rettulisse: ac nihil oīno fecisse causa sua. Inuidetur enim cōmodis hominū ipsoz̄: studiis aut ipsoz̄ ceteris cōmodati fauetur. Vidēdūq̄ hoc loco ē: nequos ob benefacta diligi uolemus: eoz̄ laudē: atq̄ gloriā: cui maxime inuideri solet: nimis efferre uideamur. Atq̄ hisdem his ex locis & odiū in alios struere discemus: & a nobis ac nostris dimouere: eadēq̄ hęc genera tractāda sūt in iracundia: uel excitanda uel sedanda. Nam si quod ipsis qui audiūt perniciosum: aut inutile sit: id factū augeas

nant oēs. Si nō tā acerbū odiū: tñ aut iuidiā: aut odiū: nō dissimil' offēso. Nā significat: nā ex inuidiā odium: ex odio ira nascit. Nō dissimilis: irā siue odio: qđ cōcitāt ex aduersariorū iniuria: uel cōtū melia ī eos ipsos q̄ audiūt. Hactenus de iracūdia: nūc de timore dicit: q̄ plurimū ualēt ad cōcitādos auditorū aīos. Timor inq̄ silit' ex ppriis & cōibus piculis excitat. Sed pprius. i. q̄ de ppriis rebus ē: iterior ē: quia uidelicet altius īsudet. Hic quoq̄ cōis. s. timor ad eādē silitudinē pducēdus est: ut sicut iniuria ppa acerbior ē q̄ cōis: ita timor de pūatis rebus uehemētior sit q̄ de cōibus: q̄uis. n.

odiū creat: sin qđ aut in bonos uiros: aut ī eos quos minime qđ debuerit: aut ī rēpublicā: tū excitat: si non tā acerbū odiū: tñ aut iuidiā: aut odiū nō dissimilis offēso. Itē timor īcutit: aut ex ipsorū piculis: aut ex cōibus īterior ē ille pprius: sed hic quoq̄ cōis ad eandē silitudinē ē pducēdus. Par atq; una ratio ē spei laticie: molestia: sed haud sciā an acerrimus lōge sit omniū motus ī iuidiā: nec minus uiniū opus sit ī ea cōprimēda: q̄ excitāda. Inuidēt aut hoīes maxime paribus: aut īferioribus: qū se relictos sētiūt: illos aut dolēt euolasse: sed ēt supioribus iuidēt sape uehemēter: & eo magis si ītolerātius se iactāt: & aq̄bilitatē iuris prāstātia dignitatis: aut fortunā suā trāseūt: q̄ si īflāmāda sūt: maxime dicēdū est nō eē uirtute parata: deīde ēt uitiis: atq; pctis: tū si erūt honestiora: atq; grauiora: tamen nō eē tāti ulla merita: q̄ta insolētia hoīs: quātūq; fastidiū. Ad sedādum aut:

ille magis moueat: hic tñ nō dissimil' mouet. Par: atq; una rō ē spei: laticie: molestia: Quia silit' bonis ppriis atq; cōibus mouent. Contra uero malis itē propriis & cōibus mouet molestia. Est aut futuri boni spes: pntis laticia: sicut motus futuri mali: molestia siue dolor prāsentis. Par atq; una ratio: par quātitas ē: una qualitas. i. ui & silitudine eadem. Laticia: gestiētis: uidelicet quā cōficitur ex bonis prāsentibus: nā spes futuroꝝ est ut diximus: sicut timor maloꝝ. de huiusmodi affectibus plenius in Tusculanis qōnibus tractat: & nos ibidē plura ī mediū diximus: qđ ī nris cōmētariis uideri licet. Sed aut sciā: Qum de multis affectibus

tractaret: q̄ solēt ac debēt auditorū aīis īgenerari: ut eos ad cōmoda causā nrā trahamus: dicit oīum maximā esse inuidiā: siue incitāda cōtra aduersarios fuerit: siue incitata iam ab aduersariis sedanda nobis. Et ostēdit quibus in psonis maiorē uim inuidia habere cōsueuerit: & quo pacto inciteat: si nō fuerit: aut sedetur: si iam exulitata sit. Haud sciā: ac si diceret dubito. Acerrimus. i. asperrimus oīum. Sit ī ea. s. inuidiā. i. dubito an maiori uehemētia: uiq; dicēdi opus sit ad incitandā iuidiā: q̄ si excitata fuerit ad sedandā. Nō minus enim laboris habebit orator in sedāda innidia: si cōtra clientem suū incitata fuerit: q̄ incitāda cōtra aduersarios: si eos in odiū ducere uolemus. In ea cōprimēda: s. inuidiā: si aduersus nos incitata fuerit. Excitāda: cōtra aduersarios nostros: si nulla fuerit. Inuidēt autē homines: Dicit autē inuidiā solere uim maximā habere inter pares: sed nōnunq̄ inuidia solet eē aduersus inferiores: qum prāsertim illi uidebūtur ab inferiori gradu ad supremū euasisse. & hoc cōtra opinionē eorū: qui existimāt inuidiā tantūmodo dici debere īter impares. Paribus: īter pares potissimū solet eē inuidia. Aut inferioribus. i. qū se uictos eē sentiūt ab his qui erant īferiores. & est trāslatio sumpta a cursoribus: quorū q̄ tardiores sūt a uelocioribus relinquūtur. Relictos. i. superatos dignitate & fortuna. Illos: inferiores. Euolasse: uicisse. Inuidēt sape: Sed non solū paribus: aut īferioribus: sed etiā superioribus sape uehemēter inuideri solet. Eo magis. i. acrius: & hęc maior inuidiā causa: si qui superiores fuerint ostētatione: ac iactātia quadā glorientur: & neminē sibi aequalē pariantur. Seiactāt. i. ostentāt arrogantius: ut eorū arrogantia tolerare nemo possit. Aequabilitatē: uidelicet ut nō cōtēti aequo iure cū aliis uiuere: plus aliquid aliis habere uoluerint. Dignitatis: ad industriā. Fortunā: ad externa bona magis spectat. Quā si inflāmāda: Quid igitur faciendū erit oratori: qum hęc prāstātia dignitatis & fortunā uidebitur inesse aduersariis nostris: si incitare in eos uoluerimus auditores? Inflāmāda: si inflāmatione. i. concitatiōe utēdum est: dicemus dignitatē illam: nō uirtute: sed diuitiis potius esse comparatā. Vitiis: uidelicet rapinis: astutia: calliditate: dolis: quā omnia solent plerūq; maximas opes acquirere. Vitiis: quod ē acris. Tum: Si poterimus inquit ostendere fulgorem illū dignitatis: & fortunā comparatū esse uitiis: plurimum ualebit ad concitandam in aduersarios nostros inuidiam: q̄ si honestā adeo erūt: ut reprehendi non possint: tūc dicemus eos insolentes: maiorēq; eorum esse superbiā: q̄ benemerita. Honestiora: uidelicet si bona uirtutis erūt: & ingenii: quā plus grauitatis: & auctoritatis habēt. Grauiora. s. q̄ sint bona fortunā. Ad sedandum: Sed si sedare uoluerimus inuidiam: clientes nostros e contrario dicemus: si quid gloriā habebūt: eam sūmo labore: sūmaq; industria comparasse.

Illud uidelicet uirtus & ingenii bona. Deinde quā ad hanc dignitatē uenisset: nō quod a nonnullis plerūque fieri uideamus: suorum tamen bonorum & utilitatis: uerū etiā cōis omnium cōmodi rationē habuisse: & quā ostendimus hoc institutū eē clientū nostrorum: facile inuidiā: si qua fuerit lenire poterimus. Collata: Et id ē quod magnā gloriā cōsecuti sūt: quia hanc sua bona semp cōtulerunt ad aliorum cōmoda potius quā ad propria. Tamē & si ea nō sit iniqua merces. scilicet gloria: quā merces sit periculi nō cōtēnenda: nunquā tamē oblectatos fuisse: quoniam etiā ab ea quantū potuerint se abdicasse dicemus. Omninoque p̄ficiendū est: Et illud inquit p̄cipue oratori faciendū ē: ut opinio illa gloriā: quā de clientibus nostris habet: quantū fieri possit minuat. Naturale enim quodammodo ē: ut semp magnis uirtutibus: magnisque rebus iudeatur. Inuidet autē: quoniam p̄s maior hominū hoc inuidiā uitio laborat: ideo dixit p̄uagatū. Præstati: meliori: & altiori fortunæ. Minuatur ut si dicamus: Nō ē ita iudicet: ut uulgo arbitratur: beata præstatiū uiroꝝ uita. Nā si quis ituri possit curas & sollicitudines: quas quotidie patiuntur: facile intelligeret molestiā plenā eē: & hoc quantum quod ad cōciliandos auditōrū aīos p̄tinet. Iam misericordiā: Nūc p̄cepta misericordiā mouendæ tradere incipit. Plurimū inquit confert ad misericordiā cōmouendā auditoribus: si ostendere possumus his calamitatibus affici cliētes nostros quibus aliquādo affecti sūt hi qui audiūt. Is qui audit: id est auditor: ut si quis apud

Qu. Metellū diceret restituentū eē Ciceronē. Nā & ipse Metellus ex ciuitate pulsus fuerat: deinde summa laude reuocatus: si quis uellet misericordiā cōmouere diceret: Scis Metelle oīum æquissime iudex quā fuerit Cic. iniuria: quod & si bene de rep. meritis fuerat: patria tamen caret: quā de p̄niciosorum manibus eripuit: quā p̄ter dignitatē: p̄terque meritū suū icōmoda p̄pessus sit: nō opus ē ofone p̄sequi: satis superque satis expertus es ipse huiusmodi casū & indignitatē. Ut illa: ut i deploranda alterius miseria suā ipsius reminiscat: & p̄pterea uehemētius cōmiseret: p̄sertim si talia cū dolore p̄nūciēt. Nā calamitas grauior æstimat: si uirtus cōtumelia idigne affecta ostēdit. Singuli: quocūque illi fuerint. Accipiunt. i. grauius audiunt. Si dolēter Nā oportet orationē nō uerba solū habere plena misericordiā: sed ipsā quoque uocē remissā: ac lenā: & una cū rebus p̄nūciatio cōueniat. Afflicta: debilitata. Ut illa: sēsus breuis: Quēadmodū inquit leni oratione utēdū ē: quā uirtutē cōmēdamus: ita uehemētī ofone: quā uitia insequimur. Specie imaginē. Lenis: ipsis uerbis. Summissa: ipsa uoce. Cōmutandos. i. p̄turbādos. Intēta: opponitur leni. Vehemēs: opponitur subuissæ. Sed ē quædā: Vidistis quomodo præcepta Cicero tradiderit: & cōciliandi auditōꝝ aīos: si forte nobis infesti fuerint: & ex uisitati: si aduersariis nostris beniuoli eē uidebūt. Nūc docet eē quoddā genus orationis: quod ex utroque cōficiat: & cōtētiōe uidelicet & remissione orationis: i quo dissimilitudo quædā inest: quā nemo facile dignoscere potest. Sēsus est: Quom inquit lenitati acerbitas: & acerbitati lenitas p̄miscetur: dissimile quoddā ex diuersis generibus orationis nascit: quod nō facile discerni potest. Lenitate. scilicet orationis genus cōciliandi. Vehemēs: scilicet orationis genus cōcitantī. Difficilis: quā alterū alteri p̄miscet: ut lenitati acerbitas: & acerbitati lenitas. Nā ex illa lenitate: quā auditōꝝ aīos cōciliamus nobis. Ad hanc uim acerrimā. i. ad aspram cōtentionē dicēdi. Vim: uehemētīā: quā auditores cōcitamur. Influat oportet. i. necesse ē: ut nonnihil acerbatis huic lenitati cōiungat. Ex hac uim. i. uehemētīa & cōtētiōe ofonis: quom auditōꝝ aīos

magno illa labore: magnis periculis eē parta: nec ad suū cōmodū: sed ad aliorum eē collata: seseque si quā gloriā p̄perisse uideat: tamē & si ea: nō sit iniqua merces piculi: tamen ea nō delectari: totaque abiicere atque deponere. Oīoque p̄ficiendū ē: quoniam plerique sūt inuidi: maximeque ē hoc uitium peruagatū. Inuidet autē præstati florētique fortunæ: ut hanc opinio minuatur: & illa excellens opinione fortuna cū laboribus: & miseris permixta eē uideatur. Iam misericordia mouetur: si is qui audit: adduci potest: ut illa quæ de altero deploratur: ad suas res reuocet: quas aut tulerit acerbis: aut timeat: aut intuentis aliū crebro: ad se ipsū reuertatur: ita tū singuli casus humanarū miseriarū grauius accipiuntur: si dicuntur dolēter: tū afflicta & prostrata uirtus maxime luctuosa ē. Et ut illa altera ps orōnis: quā p̄bitatis cōmēdatione boni uiri debet spem tueri lenis (ut sæpe iam dixi) atque summissa: sic hanc quæ suscipitur ab oratore: ad cōmutandos aīos hominum: atque oī rationē flectēdos: intēta ac uehemēs eē debet. Sed ē quædā i his duobus generibus: quorum alter lenis: alter uehemēs eē uolumus: difficilis ad distīguendū similitudo. Nā ex illa lenitate quæ cōciliamur iis: quæ audiūt: ad hanc uim acerrimā: quæ eos de excitamus: influat oportet aliquid: & ex hac uim nonnunquam

nobis cōciliamus. Inflāmandū: incitādū. Ai aliqd. i. ad aliqd ipetus: & spūs. Neq; est ulla: diuer-
fis modis idē dicit quo itelligat: ne forte obscurior nōnullis uideat. Neq; ē ulla. i. nlla magis ordi-
nata & cōposita oō ē. Aspitas cōtētionis. i. acerbitas acrimoniā: q̄ i uoce cōsistit. Humanitate:
lenitate ipsius oratoris. Remissio: Alia pars q̄ cōciliamus auditorē aios: & leni oratiōe utimur.
Grauitate: aspitate: q̄ potissimū i uoce cōsistit: ut diximus. In utroq; autē gñe. h. d. i. utraq; oratione
& leni & citata debemus tardius aggredi p̄ncipia: exitus uero cōtinēter: ac prolixē tractare. Vis:

orationis. Cōtētio: uocis.

Et hoc: in illo gñe qdē cō-
mouēdi: & i hoc qdē cōcili-
liandi: dixit plurimū ualere
mores. Et p̄ncipia tarda
sūt. i. pedetēti iqt debemus
subire p̄ncipia: & qū ea subi-
erimus: cōtinēter ac p̄lixē
tractare. Spissus: dēsi: ut Vir-
gil. Scrobibus supabit terra
repletis: Spissus ager. i. den-
sus: nōnunq; tardū: ut apud
Plautū: Spissū: hoc ē amāti
dicere: ueniet: nisi uenit.

Producti: p̄lixi. Nā neq;
Reddit rationē: q̄a simulac
oratōnē exordiri cōepimus:
nō statim ad cōcitādos: siue
cōciliādos auditorē aios ac-
cedere debemus: sed pede-
tētū demū rebus p̄positis
q̄ p̄p̄a sūt cāa: ad utrūq; uia
qdā facere debemus. Abest
enī: Rō. n. ul' cōcitādi ul' cō-
ciliādi: nihil ad causā p̄tinet.
Nā extra causā sumit: uel a
moribus: & uita: si cōciliare
uel a supbia: & opibus: si cō-
citare uolueris: & iō his i ex-
ordio supsedemus: q̄a audī

ai aliqd ifluēdū ē illi lenitati: neq; ē ulla temp̄tior oō:
q̄ illa i q̄ aspitas cōtētionis oratoris ipsius hūanitate cō-
dit. Remissio autē lenitatis qdā grauitate & cōtētioe fir-
mat. In utroq; autē gñe dicēdi: & illo: i quo uis atq; cō-
tētio dicēdi q̄rit: & hoc qdē ad uitā & mores accōmodat
& p̄ncipia tarda sunt: & exitus tamē spissus: & p̄ducti eē
debēt. Nā neq; affiliendū statī ē ad illud genus orōnis:
abest enī totū a causa: & hoīes p̄us illd' ipsū: qdē p̄p̄riū
sui iudiciū est audire desiderāt: nec qū i eā rationē igres-
sus sis: celeriter discēdū ē. Nō. n. sicut argumētū simul
atq; positū ē arripitur: alterumq; & tertiū poscit: ita mi-
sericordiā: aut inuidiā: aut iracūdiā: simul atq; ituleris:
possis cōmouere. Argumētū. n. ratio ipsa cōfirmat: quā
simul atq; emissa est: adhærescit. Illd' autē genus orōnis:
nō cognitionē iudicis: sed magis perturbationē req̄rit:
quā cōseq̄ nisi multa & uaria & copiosa orōne: & subtili
cōtētione actionis: nemo potest. Quare q̄ aut breuiter:
aut sumisse dicunt: docere iudicē possūt: cōmouere nō
possūt: in quo sūt oīa. Iam illud p̄spicuū est omniū re-
rū in cōtrarias p̄tes facultatē: ex iisdē suppeditari locis.

tores i ipsius orōnis exordio audire cupiūt: qdē ad causā p̄tinet: deinde ad cōmouēdū: & cōciliādū
accedere debemus. Quod. i. causā. Causa. n. p̄p̄e ē iudiciū i q̄ oīs eoz aios itētus ē: ut causa cogni-
te iustius iudicare possint. Nō enī: Nō. n. ita se habet cōciliatio: & cōcitatio: sicut argumētū. Nā si
hoc fuerit ab oratore p̄positū: facile ab auditoribus p̄cipit: ut ab illo ad altez trāsire possis. Siml
atq; positū ē. i. qū p̄mū positū fuerit. Alterū. f. argumētū secūdū: q̄a alter sp̄ dicit de duobus. Po-
sitū ē. i. posito uno argumēto aliud substituit: & deinde tertiū: sed nō ita utq; misericordiā. f. & iui-
dia cōcitari pōt. Simul atq; ituleris. i. simulac itroduxeris. Argumētū confirmat. i. rō p̄bat id eē
uerū: qdē p̄ponit i argumēto. uere inq̄ nō ē eadē rō docēdi: ac mouēdi. In illa. n. ubi inqt argumētū
p̄posueris: & ipsius rōnē subiūxeris: ita aīs auditorē ihæret: ut diuelli nō possit. Emissa: p̄nūciata.

Adhærescit. i. infigitur. Illud autē genus: At uero cōciliatio: & cōcitatio ifigēda ē penitus: & diu i
ea imorandū ē. Illud. f. cōciliādi: & cōcitādi. Nō cognitionē: Nō quēadmodū inqt i cōfirmādo
doces auditorē aios: ita i cōcitādo: & cōciliādo docere oportet: sed opus ē maiori quadā ui: ut non
doceas solū: sed etiā aios eoz p̄moueas. Quā. f. p̄turbationē. Multa: lōgitudine orationis. Va-
ria: sentētis. Copiosa: uerbis. Subtili: artificio. Cōtētione: acrimonia: & p̄seuerātia & uocis ela-
tione. Breuiter: ad docēdū p̄tinet. In quo. f. cōmouēdo. i. ubi auditorē aios moueris sūma rei cō-
sistit: satis ē ad obtinēdā causā. Iā illud: sēsus ē: Ex qbus locis: uel docēdo: uel cōciliādo: uel cōcitan-
do causa defēdit: iisdē etiā ex cōtrario sūptis ipugnari pōt. sed alia ē argumētatiōis rephēsio: & alia
auditoris: uel cōciliati: uel cōcitati refutatio. Necesse. n. ē: quēadmodū i cōmouēdis: ita i cōciliandis
maiori qdā ui orōnis: q̄ etiā suā habet rephēsionē. i. cōsutationis rōnē. In cōtrarias partes. i. p con-
trariū sumēdo. Nā oppositoz eadē rō ē: ut q̄ scit qbus rōnibus auditor si sedatus fuerit p̄turbet: idē
nō ignorabit quonā modo: etiā si p̄turbatus fuerit: sedet: q̄q̄ p̄us illud uideat eē difficilius. Illud p̄-
spicuū. f. manifestū ē. Omniū. f. docēdi: cōciliādi: & cōcitādi. Cōtrarias: in resellēdis aduersariis.
Ex iisdem: uidelicet ex quibus locis aduersariū cōfirmauerint: ex iisdem per contrariū infirmes.

Sed argumēto: Postq̄ de tribus generibus dixit psuadēdi. s. de cōfirmatiōe quæ tribus generibus cōficit: docēdis: cōciliādis: & pturbādis auditōz animis: cōsequēter de cōfutatiōe dicere icipit quō refellere possumus dicta aduersariōz. Est autē reprehēsiō: p̄ quā argumētatio aduersariōz: uel diluitur uel infirmat: uel infringitur. Primo docet quomodo infringat: quum ex his quæ assumpta sunt nō cōceditur aliquid unū: pluraue: aut quum argumentū ipsū aliqua ex parte uitiosū ē: aut quū his cōcessis: quæ assumpta sūt argumētū ex his fieri negamus: postremo quū aduersus firmā argumentationem aduersariōz: æque firmam: aut firmiorē opponimus. Sed argumēto: Quādo ex his quæ assumpta sūt ab aduersariis: nō cōcedendū est aliquid unū pluraue.

Cōsequēs. i. quādo ex his concessis negamus fieri id quod in cōclusionē ponitur. Illa autē: sed illa duo genera psuadendi. s. in cōciliādo aut mouēdo. Illa. s. argumēta: ubi cōciliamus auditorū animos. Leniter: quia quū cōciliare uolumus remissa ac suaui uoce opus est. Vehemēter: uidelicet argumenta quibus animus auditoris uehemētius agitur. Cōtrariis: Quia si ab aduersariis nostris perturbatus fuerit auditor animus in nos: aut in elietes nostros e cōtrario se

dari debet: quod si ab aduersariis nostris ppitius eē uidebitur: rursus alienare tētabimus. Efferēda sūt id ē minuēda. Nā dicimus & effert illius uirtutes: & fortia facta. i. euehit & extollit ab humiliori gradu ad altiorē. Et rursus effert: eleuat: minuit: quasi extra fert: hoc ē euacuat: ut si uas eēt liquoris plenū: & inde extra duceres: euacuares & minueres. ergo efferēda extra ferēda: minuēda: & euacuāda: alibi tamē legitur iferēda. Tollatur: auferatur: ubi beniuolos auditōz animos uideris aduersario tuo odiū p̄ beniuolētia ingeras. Ut misericordia: & ubi uideris auditōz animos ad misericordiā aduersariōz inclinatos eē: inuidiā p̄ misericordia subiicias. Suauis autē est: Dicit autē in his generibus cōciliādi auditōz animos plurimū p̄desse urbanitatē: ut qui urbanus fuerit & facetus: hoc ē orationis festiuitate ad mouendū auditōz animos p̄mptus: hic plurimū ualere poterit in cōciliandis auditoribus: & ita occasione capta Cicero de facetiis dicere icipit: quod totus locus difficillimus est sed quēadmodū difficillimus: ita & suauissimus. Locus: risus. Facetiæ. i. sales. Quæ etiā si alia: sensus ē: Etiā si alia huius rhetoricæ p̄cepta arte cōcedat cōsistere: quod ad facetias & sales ptinet: id certe ab arte penitus remotū eē affirmauerim: quia nō cōcedit: ut dictū ē: artē plenā eē rhetoricā. Etiā alia quæ ad hanc facultatē ptinet. Naturæ: quia nullā sibi partē ars uēdicat. Lōge: ualde: quod suplatiuo iūgit

Quo magis: O Cæsar inquit: tu mihi nel cōcedis: nullā artē eē urbanitatis: aut certe artē eē e cōtrario dicis. Si mihi cōcedis artē nō eē: de hac nihil ē opus dicere. Nā quæ natura cōparant: ea nulla arte cōtinētur. Si autē artē eē cōcesseris: quādo quidē tu præ cæteris urbanus es. Nos quæ de hac præcipi potest: docere incipies. Et hac cōplexione utitur: ut negare nō possit Cæsar: quum si in arte facetias cōsistere dixerit: de ea dicat. Tua. i. ad te potissimū pertinet.

EGO UERO INQ. VIT: Tertiūdecimū caput ē: in quo disputatiōis ptes de facetiis Cæsar sortitus magnā in eis uī fesse: uel ad hilaritatē orōis: uel ad laceffēdos aduersarios ofidit. Huius capitū p̄ma ps cōtinēt facetos hoies natura potius quā arte eē: quod ab enumeratiōe partiū p̄bat hoc mō: Duo sūt ḡna facetiæ: unū quod eē p̄petuū: alterz uero cōcisū: sed neutrū artē p̄cipit: igitur naturale ē. R. fidet Cæsar Antonio: quod hoc ipsi attribuerat: ut cæteros hoies in eo ḡne excelleret: petebatq; ab eo: ut uel sibi testis eēt nullā facetiarū artē eē: uel si artē eē cōtēderet: eā ipse quū oīum p̄stātissimus eēt: p̄tibus ostēderet. Ego uero inquit: Facilius eē dicere de quibus re: quod de rōne facetiæ disputare: quū quod arte cōtineri nō p̄nt sed natura facetiæ cōprehēdunt. Facetius: aki legūt. i. facetū magis. Ab hoie nō in urbano. i. ab hominē nō isullo. Itaq; Et dicit se hoc expiētia didicisse: nullā de facetiis artē tradi posse: quū inquit adolefcēs in libros quosdā icidisse: quoz titulus erat de facetiis: sp̄aui me aliqd ex his cōseq posse: sed quū illos legisse: multa quodē in his ridicula eē p̄cæpi: sed tū nullā facetiæ p̄cepta iueni. Itaq; quia disputari

Sed argumēto resistēdū ē aut iis: quæ cōprobādi eius cāusa sumunt reprahēdēdis: aut demōstrādo id: quod cōcludere illi uelit: nō effici ex p̄positis: nec eē cōsequēs: aut si ita nō refellas: asserēdū ē in cōtrariā ptē quod sit aut grauius: aut æque graue. Illa autē: quæ aut cōciliationis causa leniter: aut p̄motionis: uehemēter agunt: cōtrariis cōmotionibus iferēda sūt: ut odio: beniuolētia: misericordia: inuidia tollat. Suauis autē ē: & uehemēter sæpe uti: iocis: & facetiæ: quæ etiā si alia oīa tradi arte possūt naturæ sūt p̄pria certe: neq; ullā artē desiderāt in quibus tu longe aliis mea snia cæsar excellis: quo magis: mihi etiā testis eē potes: aut nullā eē artē salis: aut si quæ ē: eā tu nos potissimū docebis. Ego uero inquit oī de re facetius puto eē ab hoie nō iurbano: quod de ipsis facetiis disputari: ita quod quosdā græcos iscriptos libros eē uidisse de ridiculis

nō pōt de facetiis. Nōnullā. i. aliquā spem. Inscriptos libros. i. quorū iscriptio erat de ridicul: quē admodū uidemus libꝝ. M. Cice. de offi. ita & Theophrasti de ridiculis. In spem uenerā. i. sperare cōperā. Inueni autē ridicula: nō negauerim i illis libris collecta eē mltā ridicula: & salū plena: sed artē tū nullā oīno iscriptā eē. Salsa: urbana: faceta. Nā & siculi: qā ex græcis multæ sūt natiōes: q̄ i hoc gñe excellūt & noīat eos. Excellūt: p̄stāt. Siculi: rhodii: byzātii: hi oēs facetiis delectati sūt: q̄ illæ eēt ipsi a natura isūtæ. Sed q̄ de facetiis scribere uoluerūt: id cōmiserūt: ut isulsa eorū sc̄pta uiderent: qā isulsa hoc negocium susceperūt: uñ eorū isulfitas p̄ facetiis habet. Oīa. n. q̄ de huiusmodi arte dixerūt isulsa atq; iurbana fuerūt.

nōnullā i spē uenerā: posse me aliqd ex istis discere: iue ni autē ridicula: & salsa multa græcorū: nā & siculi in eo gñe & rhodii: & byzātii: & præter cæteros attici excellunt sed q̄ eius rei rationē quādā: conati sūt artemq; tradere sic isulsi extiterūt: ut nihil aliud eorū: nisi ipsa isulfitas rideat. Quare mihi nullo uideat modo doctrina ista res posse tradi. Etenī qū duo gñā sint facetiæ: alteræ æq̄biler i oī sermone fusū: alterū pacutū: & breue: illa a ueteribus superior cauillatio: hæc altera dicacitas noīata ē. Leue nomē habet utraq; res: q̄ppe. Leue. n. ē totū hoc risū mouere. Verūtāmē ut dicis Antoni multū i causis persape lepore & facetiis p̄fici uidi. Sed qū i illo gñe p̄petue festiuitatis ars nō desideret: natura enī fingit homines: & creat imitatores: & narratores facetos: & uultu adiuuante: & uoce: & ipso genere sermonis. Tū uero in hoc altero dicacitatis qd̄ habet ars loci: qū ante illud facetū dictū emissū hæere debeat: q̄ cogitari potuisse: uideat.

Inulfitas: qā hoc negocium susceperūt: ut q̄ res oīno naturalis ē: eā artificio quodā cōprehendere nitent. Doctrina. i. arte & rōne qd̄. Etenim: ex partiū numeratione p̄bat. Fusū. i. qd̄ p̄ oēm orōnē iocūditas isulsa ē: quē admodū p̄ oīa corporis membra sāguis isulus discurrit. Peracutū: subtile. Breue: p̄ strictū: ḡ pacutū & breue ingeniosi & solertis ē: ut uno dicto efficiat id qd̄ p̄petua orōne q̄rit. Illa cauillatio: Relatiuū iter duo substantiua positū: diuersorū generū recte cū utroq; cōcordat: nisi alterū p̄priū fuerit. Hic: illa: cōcordat cū cauillatione poterat etiā dicere illd̄. s. ge

nus. Ergo facetiæ q̄ p̄ omnē orōnē cōtinent: cauillatio a maioribus nostris dicta ē. Sed illud quidē uno aut altero uerbo cōtinet: ab eisde dicacitas appellata ē. Leue: leuitatis plenū. Quid. n. leuius di ei pōt q̄ cauillationē & dicacitatē? Cauillatio autē dicit̄ a græcis σκωμωα. & eius natura ē: ut ab euidēter ueris p̄ breuissimas mutationes disputatio ad ea q̄ euidēter falsa sūt p̄ducatur. Sed hoc loco p̄ genere facetiæ accipit: tanq̄ scomate faceto. Au. quoq; Gellius Ciceronē imitatus i hac significatiōe accipit. Sed dicacitas qā dicēdo dicta ē: ut Quintil. placet: significat sermonē cū risu aliquos icessētē. Iō Demosthenē urbanū fuisse dicūt: dicacē negāt. Leue. n. hoc totū: Probat facetias leuia noīa merito cōsecutas fuisse. Nā facetiæ mouēt risū: risus autē res leuissima ē: sequitur ergo & ipsas facetias leues eē. Vtraq; res: cauillatio & dicacitas. Hoc. s. mouere risū: q̄ ē utriusq; gñis effectus. Verūtāmē: Quāuis inq̄ utriusq; rei effectus leuis sit sicut nomē: tamē nō minimū uideat habere uiriū i dicēdo: siue i oratione quærit̄ hilaritas: siue aduersarii lacescēdi fuerint. Lepore: festiuitate. Facetiis: salibus. Sed qum i illo gñe: Nūc icipit facere qd̄ dixi. s. a sufficiētī partiū enarratione ostēdere: nō i arte positas eē facetias: sed a natura p̄fici. Sed qū: Horū utriusq; generū postea Cicero quodā modo exēpla p̄ponit: sed superioris gñis nō facile ē exēpla p̄ponere: nā & gestu & uoce iuuat. Differūt tamē iter se nō solū: q̄ id p̄petuo tractat: hoc autē cōcū: uerūtetiā q̄ illud nō tantū salis habet. Vtrūq; autē modo acrius intēdit: modo lenius: sicut Cicero i cōsulatū Vatinii. Dixit enim: Hoc maximū portētū ē factū tpe Vatinii: q̄ i cōsulatu eius: nō autūnus: nō bruma: nō æstas: nō uer fuisset. Hoc quoq; genus. s. dicacitas aliqñ plus mordacitatis habet: aliqñ minus: sicut illud supius: ut idem Cice. Qum apud Damasippū cenaret: & is uinū exile apposuisse: dixissetq;: Bibite hoc salernū: q̄ draginta annorū ē. Bñ inq̄ Cice. ætatē fert: hoc minus mordet. qd̄ sequitur mordacius ē: Qum cedētē ex italia Pōpeū uideret Cicero ait: Quē sequar nō habeo: quē uero fugiā habeo. Simile ē illd̄ qū Ciceroni obiiceretur: q̄ i castra sero aduenisset. Respōdit se minime sero uenisse: q̄ nihil paratum uideret. & eiusde generis illud ē: Qum Ciceronē iterrōgaret Pompeius: Vbi nā eēt gener suus Dolabella? Respondit: cū focero tuo. Et multa alia exēpla huiusmodi Ciceronis dici possent. Nam & apud Macrobiū in saturnalibus: & apud Quintilianū in institutionibus multa eius generis dicta leguntur. Fingit: cōponit. Altero: genere: quod est peracutum & breue. Quam cogitari: quia ex responso: uel ex dicto adeo breui conficitur: ut nulla cogitatio prorsus antecessisse uideatur.

Quid enim hic. q. d. nihil. Et pbat exēplo: quo magis intelligatur qđ dicat. Qum: Mirū est hoc argumētū: & hoc genus facietiarū qđ acutū & breue ē. Debet enim tāta celeritate pnūciari: ut uix a pnūciāte excogitari potuisse uideat. Quō igit si tāta celeritatē requirit: ut excogitari nō posse uideat ab auctore: poterit eius gñis ulla tradi ars: Id enim tm̄modo ex arte dici pōt: qđ i cogitatione cōsistit: sed hoc genus facietiarū tūc solū pbat: si repēte: & sine ulla cogitatione platū fuerit. Qum ante. i. qū hoc genus facietiaz: debeat pene p̄us auditor: aios ptingere: q̄ a dicēte inueniri potuisse credat. Quid enim? Per exēplū pbat. Vere inq̄ nō pōt hoc genus dicacitatis qđ & acutū ē: & p̄breue ulla arte p̄cipi. nā qū Philipp⁹ iterrogaret ex fratre: Quid latras cōtinuo r̄ndit: Quia furē uideo: ac si diceret: qa fur es: la trare cōpellor: sicut & canis qū furē uidet: nihil tūc artis eē potuit. Hic meus frater ostēdebat eū. nā huic disputationi itererat. Quid: illd̄ ē exēplū acuti gñis & breuis hoc aut cōtinui: & p̄lixioris ut Crassus i oratione: quā p̄ Curio dixit: & i ea cā quam habuit aduersus Brutum. Apud cētū uiros: qum p̄ Curio diceret: q̄ h̄reditatē petebat: illius cui posthumus natus nō erat. Accusatorē Brutū: q̄ Placū accusabat repundarū. Quapropter hoc: Quādoquidē Crassus

i orationibus suis: qū supra memoratis: tū uero multis aliis se urbanū & festiuū i oī gñe facietiaz ostēdit: negari nō pōt: quin p̄ ceteris urbanissimus sit. Hoc. f. facietis excellere: & p̄stare. Perpetuitate: qđ ē i narratiōe. Leporis: facietiarū. Curiana. i. h̄reditatis Curii. Dicta illa breuia nō habuit: Reddit rationē: qa dicax nō fuit aduersus Scauolā respectu auctoritatis: ac dignitatis illius: iō se a risu cōtinebat: uerba tm̄ mordaciter itēdebat: ut illud i hac cā. Admiror iudices Scauolae i geniu: q̄ hoc uiderit: mori nō potuisse q̄ natus nō sit. Parcebat. i. dū parceret auctoritati & dignitati scauolae: suā ipse seruabat. Nā metuebat ne si lacesseret aduersariū aliqd se diceret idignū. Quod: abest inqt ab urbanitate & facietis: qū aliqd nobis falsū offerret reticere. hoc enim difficillimū ē. Teneret: i. rep̄mere: neq̄ effudere sales: si forte offerant i oibus: p̄sertim q̄ dicacitate abūdāt. Habere rōnē: i. considerare unius cuiusq̄ p̄sonae dignitatē. Tēporē: ut ab urbanitate: & iocis se cōtineat. Salsissime. i. mordacissime. Itaq̄ nōnulli: Cēsar de facietis dicturus. Primo qđ earū artē nullā eē negauit: deinde duo gñia facietiarū eē dixit: unū p̄petuū: altez: uero succinctū. illd̄ cauillationē: hoc dicacitatē appellat: sed utrūq̄ uariat: q̄ nūc plus: nūc minus mordacitatis habet. Id ergo ut liq̄dius apparere possit exēplo Crassi demonstrat: & illius mordacioris gñis: & huius lenioris. lenioris qđ ē i Scauolā: grauioris aut i Brutū: q̄ luxuriose uiuēdo bona patria cōsūperat: q̄bus exēplis: q̄nā d̄ria inter h̄c duo gñia sit itelligi poterit. Itaq̄: Vult p̄bare qđ sup̄ius dixit: Difficilius eē hoīem urbanū tēperare sibi: qū aliqd oblatū fuerit: quo aduersariū irridere possit: qđ tm̄ Crassū fecisse affirmat i scauolā. Id at difficillimū eē auctoritate Enni pbat: cuius dictū tale ē: Facilius sapiētis ore i ardēti flāmā opp̄mi posse: q̄ bona dicta teneri. Sic. n. iterptat: hoīem etiā sapiētē facilius posse flāmā i ore ardentē cōprimere q̄ bona dicta. i. falsa cōtinere: si se obtulerint i aliq̄ cā cōtra aduersariū: & tm̄ id Crassū fecisse dicit. Ridiculi: urbani: q̄ facietis delectant. Nō isulse: nō iculte: nō inurbane. Dicere enī aiūt: ac si diceret: Si homines sapiētes faciūt hoc: & sibi tēperare nō possunt: quo minus bona dicta enūcient si se obtulerint: quāto minus sibi tēperabūt homines semidocti. Quā bona dicta. i. q̄ ut teneat falsa d̄cā. Opprimē: extigui. H̄c. f. bona. Et ē interpretatio urbanog: q̄ uolūt bona d̄cā falsa dicta eē. Proprio iam: quia iā hoc sibi quasi p̄prium nomē uēdicarūt: ut bona dicta merito falsa dicatur. Sed ut: Ecce qđ dixi: differentiā ostēdit inter facietas: siue cauillatio sit siue dicacitas. nā utrūq̄ docet: modo plus: modo minus: mordacitatis habere: quod ostendit Crassum fecisse lenius in Scauolam: cuius auctoritati parcebat: & mordacius in Brutū: qui omnia bona consumpserat.

Quid. n. hic me⁹ f̄ ab arte adiuuari potuit: qū a Philippo iterrogatus: qđ latraret: furē se uidere r̄ndit: Quid i oī orōne Crassus: uel apud cētū uiros cōtra Scauolā: uel cōtra accusatorē Brutū: qū p̄. CH. placō diceret. Nā id qđ tu mihi tribuis Antoni: Crasso ē: oīum sn̄ia cōcedēdū. Nō. n. fere qđ repiet: p̄ter hūc: i utroq̄ gñe leporis excellēs: & illo: qđ i p̄petuitate sermonis: & hoc qđ i celeritate atq̄ dicto ē. Nā h̄c p̄petua cōtra Scauolā curiana defētio tota redūdauit: hilaritate qđā & ioco: d̄cā illa breuia nō habuit. parcebat. n. aduersariū dignitati: i quo ipso seruabat suā: qđ ē hoībus facietis & dicacibus difficillimū: h̄re hoīum rationē: & tēporū: & ea q̄ occurrāt: qū falsissime dici p̄nt: tenere. Itaq̄ nōnulli ridiculi hoīes: hoc ipsū nō isulse iterpretant. dicere. n. aiūt Enniū flāmā a sapiēte facilius ore i ardēti opp̄mi: q̄ bōa dicta: teneat h̄c. f. bona dicta: q̄ falsa sint: nā ea dicta appellant p̄po iā noīe. Sed ut i Scauolā cōticuit ea crassus

In illo. f. leniori & mitiori. Aculei: stimuli morsus. Lusit: p. facetias ludēdo tractauit. Disputa
tionē: q̄ de curiana hæreditate acta ē. Dignū cōtumelia: q̄a & uētre & gula oīa cōsūperat. Vtro
q̄. f. cauillationis & dicacitatis. Atrocior: asperiore. In Bruto: in oratione quā habuit aduersus
Brutū. Quā multa de balneis: Nūc igit̄ incipit ostēdere: q̄ urbanitate usus fuerit i eū. f. acerbioris ge
neris. Quā multa: Et p̄mo quidē unū: aut etiā alterū exēplū ponit dicacitatis: q̄ succincta & pacu
ta sūt. i. uerbis breuibus circūscripta. De balneis: quō romanis frequēs: & p̄pe quotidianus eēt lau
uandī usus: ad id respēssit:

atq; i illo altero gñe: i quo nulli aculei cōtumeliarū ierāt
causā illā: disputationēq; lusit: sic in Bruto: quē oderat:
& quē dignū cōtumelia iudicabat: utroq; gñe repugna
bat: q̄ multa de balneis: quas nup̄ ille uēdiderat: q̄ mul
ta de amisso p̄monio: dixit: Atq; illa breuia: quō ille di
ceret: se sine causa sudare: mīme mirū inqt: mō enī exi
sti de balneis. Innumērabilia fuerūt ei usmoī: sed nō mi
nus iocunda illa p̄petua. Qum enī brutus duos lectores
excitasset: & alteri de colonia narbonēsi: Crassi orōnē le
gēdā dedisset: alteri: de lege seruilia: & quō cōtra iter sese
de rep. capita cōtulisset: n̄ hic facetissīe: tres p̄ris Bruti
de iure ciuili libellos: tribus legēdos dedit. Ex libro p̄mo
forte euenit: ut i p̄uernati eēm Brute: testificat p̄r: se tibi
p̄uernatē fūdū reliq̄sse. Deīde ex libro secūdo: i albano
eram ego: & M. filius: sapiens uidelicet hō: cū p̄mis
n̄rā ciuitatis: norat hunc gurgitē: metuebat ne quō is ni
hil hēret: nihil eē ei relictū putaret. Tū ex libro tertio in
quo finē scribēdi fecit: tot enī ut audiui Scruolā dicere

ut ciues fere oēs: qui diuitiis
abūdarēt: puata balnea i do
mibus haberēt. Hinc Cic. p
epistolā Terētiā uxore mo
net: ut curet labz̄ in balneo
eē. Sed p̄ter puatoz̄ ciuium
m̄ta sūt publice iſtituta bal
nea: quoz̄ adhuc nōnullis i
locis romæ apparent uesti
gia. Dicuntur aut̄ thermæ a
græco uocablo. Nā oepuoy
calidū significat. Ille. f. bru
tus. Modo. i. pauloan̄. Al
lusit hoc mō aduersus Bru
tū Crassus. Qum enī causā
uehementius ageret aduer
sus Crassū: & emisso sudore
dixisset: sine causa sudo. Tū
Crassus minime inquit sine
causa sudat. Nā pauloante e
balneis existi. i. pauloan̄ bal
nea uēdidisti. Illa p̄petuat
f. cauillationis. Nō minus
iocunda: q̄ hæc dicacitatis
breuia. Qum enī Brutus:
Incipit nunc aliud facetiarū

genus ponere: ut exēplo Crassi planius nobis faciat cuiusmodi eē debeat. Brutus cōtēdebat aduer
sus Crassū: & ipsi obiciebat: q̄ narbonēse coloniā deducere uoluisset lege seruilia: ut magnā aduer
sus Crassū cōcitaret iuidiā: q̄ legi agrariæ fauebāt: nō poterāt nō esse nobilitati iuifi. Nam lex agr
ria iubebat ut uirūm agri diuiderent. Qum igit̄ i iuidiā Crassū raperet Brutus: p̄mā eius orationē
uni dedit ex lectoribus: ubi suadebat coloniā narbonēse deduci: alteri secūdā: in q̄ legē seruiliā lau
dabat: q̄ narbonēse coloniā deduci uolebat. Crassus ubi uidit se ita iſtari ab aduersario: iussit tres
lectores i mediū p̄duci. Primo: p̄mū libz̄ dedit a patre Bruti de iure ciuili cōpositū. Secūdo: secun
dū. Tertio: tertiu. In his oībus libris testabat̄ Bruti p̄r p̄dia q̄dā dū uiueret possedisse: q̄ Brutus post
mortē eius luxuriose uiuēdo abligurierat. Hoc eodē exēplo utit̄ Quintil. l. i. institutionū: ubi de face
tūis & ipse tractat. Excitasset. i. p̄duxisset i mediū. Crassi orationē. f. q̄ populo suadebat lege ser
uilia coloniā narbonēse deducēdā: ut coloni romani mitterētur narbonā: q̄bus ager narbonēsis di
uideret. Alteri: lectori. De lege seruilia: qua oratione legē seruiliā laudabat. Dicebat. n. legē illā
sanctissimā fuisse: nihilq; illa factū: aut æquus fieri potuisse: q̄ uolebat: ut agri quēadmodū sāguine
plæbis acquirerent: ita etiā ab his possiderent. Cōtulisset capita: ipsi uidelicet iudices de republi. tm̄
moti cōtra Crassū iter se collocuti fuisset. Nā capita cōferre iter se colloq̄ significat. Noster hic. f.
Crassus. Ex libro p̄mo: supple lectū ē: quē de iure ciuili pater Bruti cōposuerat. Hæc erant uerba
patris Bruti: ex q̄bus cognoscebat̄ p̄uernatē agrū Bruto a patre relictū eē. Et hoc aiebat: ut planum
fieret multa bona possedisse: q̄ luxuriosa uita cōsūperat. Ex p̄mo libro: His libris testatū reliq̄t se
aliquādo possedisse p̄uernatē agrū: quē filius dilapidauerat. Brute: Interrupit Crassus & dixit: O
Brute testificat̄ pater p̄uernatē agrū tibi reliq̄sse. Et ē exclamatio Crassi iuehētis i Brutū: q̄ bona pa
tria obligurierat. Deīde ex secūdo libro. f. lectū ē: qd̄ sequit̄. In albano: Hoc loco Crassus lau
dat prudētīā Bruti: q̄ quō filii noceret i gluuie: hos libros scripsit: ne forte putaret̄ nihil sibi reliq̄sse.

Cū p̄mis. i. iter p̄mos cōnumerādus. Hūc gurgitē. i. huius ingluuiē. Nihil relictū: uidelicet con
sūptis omnibus præ luxuria. Tum ex libro tertio. f. lectū est. In Tyburti prædiis: uerba sūt Bru
ti in libro posita. Tyburs & Tyburtis in nominatiuo dicit̄. Vbi sūt ii fūdi: Verba sūt Crassi incre
pantis pouus q̄ interrogātis Brutū. Finē: quia tres tantūmodo libros de iure ciuili composuit.

Veri Bruti: quia etiam si alia scripta tribuerent Bruto: tamen Bruti non sunt. Quod nisi inquit: sescus est: Nisi pubes inquit fuisse: pater in balneis tecum etiam fuisset: & quartum librae composuisset: sed quia pubes eras: tecum ideo lauari non potuit pater. Nam instituto romano prohibebatur: ne patres cum filiis puberibus: nec foceri cum generis lauerent in balneis. Ergo quia puber eras non licuit: quod si licuisset: quartum librae composuisset: quo appareret quia balnea tibi reliquisset: quod paulo ante cum ceteris bonis omnibus dilapidasti: quemadmodum scriptum reliquit. Primo quod locum in puernati: deinde in Albano: postremo in Tyburtino agro. Quis est igitur: Hactenus ostendit exemplum cuiusmodi genus esset utrumque facitiae: & id quod per petuum: & id quod per strictum: & breue. Nunc dicit eiusmodi sales ad confidendum Brutum plus ualuisse: quam reliqua oratione quam in Brutum iunctus est. Quum forte quidam iter agendum anus cuiusdam nomine luniae funus ex familia Bruti efferret: nam illum capta occasione grauius infectatus est. Forte ita accidit: ut iter agendum cum illa funus luniae de domo Bruti per diceret: & quum populum funeris illius perspexisset Crassus ex iprouiso ita Brutum interrogauit Quid est inquit Brute: quod de te mades huic mortuae maioribus tuis nunciare: quod eorum uirtute dignum sit: a quibus omnino degenerasti. Et multa hic iunctus est in eum: quem nihil habere diceret: quod anus illa mortua narrare posset non alienum a progenitoribus suis. Hoc lepore: hac festiuitate. Iis facitiae: iis salibus. Refutatium: conuictum: quia eum iis facitiae atque salibus ira conuicit atque confundit: ut quod rideret non haberet. Illis tragicediis. i. illis amplificationibus criminum: ac exaggerationibus facitiae: cuiusmodi in tragicediis tractantur. Quum casu. i. quum forte quidam. Dii immortales: Exclamatio admirantis uim: atque per similitudinem dicendi: quum tunc in Crasso fuit ex tempore. Quam inexpectata. i. ex iprouiso. Nam funus illud repere supuenit: quo magis admiraretur Crassus si oratione quae praeparata habere non potuit. Repetina: subita. Coiectis oculis in Brutum. i. conuersus in Brutum dixit. Gestu omni. s. totius corporis. Imminenti: toto corpore Brutum instans: ut magis eum confunderet. Grauitate: seueritate. Celeritate: quum coniectioe requirit: sicut superius dixit. Quid illa: cuius funus ducebatur. Patri. s. Decio Bruto. hic autem. M. Brutus. Quid illis omnibus: De more nobilium mos etiam apud nos tenet: quum funera nobilium perducerent: iubebatur imagines maiorum suorum praecedere: ut quasi memoria eorum in funere renouaretur: ut L. Bruti: qui patriam liberauit: & ceterorum: qui ex ea familia magni uiri euaserunt. Quid L. Bruto: a quo tu ducis originem. Nota est historia: quomodo Iunius Brutus metu simulauerit stulticiam: ne a Tarquo superbo occideretur: & postea ex morte Lucretiae capta occasione regibus exactis patriam liberauit. Agere: Omnis actio aut est animi: aut corporis: & rursus omnis actio: aut priuata est: aut publica: sicut hoc loco ostendit. Rei: quantum ad rem priuata: & ad corpus pertinet. Virtuti: quantum ad animum. i. cui studio: cuiue doctrinae studere. Patrimonio ne augedo. i. mercatura agere: at id non est nobilitatis. Fac. i. concedat: ut sit nobilitatis. Nihil superest. i. non est cur studeas augedo patrimonio. Nam illud ita exhaustum: ut nihil reliquum sit. An in iure civili: uis nunciare illa te studere iure civili. Paternum est. i. studium est patris tui: quod tres de iure civili condidit libros. Sed respondebis te omnino esse ignarum iuris civilis: nedum illi operam dare. Sed dices te quum aedes: Haec formula uenditionis erat. Omnes hoc faciebatur in uendendis aedibus: sicut quod si quod aliud Manicipio daretur: non ita: ut si equum: & alia huiusmodi. Neque enim aedes: aut fundi absolute uendebantur: sed praeterquam quod ritum esset casuum. Ci. i. topi. ostendit hoc ita fieri solere: his uerbis: Ut liberales uenditores solent: quum uendendis fundis: & aedibus ruti casis receptis: aliquid tamen emptori concedunt: quod ornandi causa apte: locoque positum esse uideat. Nunc ergo dicit Brutum adeo fuisse uendendi cupidum: ut eum in uendendo fugerit quod ignotum nemini esse debet: nisi quum iuris civilis sit plane rudis: ideo obiecit ei: nec locum quod seruasse in ruti & casis: ut dicere posset illum aliquem locum fuisse maiorum suorum. Nam quum uendebatur aedes: siquid forte in extremitate aedium esset ritum: casuum: illud excipiebatur: reliquum uero integra se uendere praestabant: quum uero caesa

sunt ueri Bruti libri: in Tyburti forte affedimus ego & M. filius: ubi sunt in fundi Brute: quos tibi praepublicis comertariis consignatos reliquit: quod nisi pubere te inquit iam haberet quartum librae composuisset: & se etiam in balneis lotum cum filio scriptum reliquisset. Quis est igitur quum non fateatur hoc lepore: atque iis facitiae: non minus refutatum esse Brutum quam illis tragicediis quae agit idem: quum quum casu in eadem causa: cum funere efferret anus iunia: per diu immortales: quum fuit illa: quanta uis: quum inexpectata: quum repetina: cum coiectis oculis: gestu omni & uultu: summa grauitate & celeritate uerborum: Brute quod sedes: quod illam animum praepri nunciare uis tuo: quod illis omnibus: quorum imagines duci uides: quod maioribus tuis: quod L. Bruto: qui hunc populum dominatu regio liberauit: quod te agere: cui rei: cui gloria: cui uirtuti studere: Patrimonio ne augedo: Ad id non est nobilitatis: sed fac esse. Nihil superest: libidines totum diffipauerunt: an in iure civili: est paternum. Sed dices te: quum aedes uenderes: ne in ruptis quod: & cecis solum tibi praepri reliquisset:

erāt excipiebāt. Scæuola de uerboꝝ sig. sic dicit: R. utis cæsis ea insūt: q̄ terra nō tenent: quæq̄ ope
struclili: tectoriue nō cōtinētur. Et qcqd ē uocis. i. & sigd dicēdo uales: id totū mercēnariū fecisti
i. clamofas actiones uēditas. Ciuiū. q. d. idignus es: q̄ i hoꝝ cōspectū uenias. Illā mortuā. s. Iuniā
præstātē foeminā. Tu imagines: Quia qū uides tuoz̄ maioꝝ imagines: horror tibi deberet toto
corpore pfudi: qū tibi cōsciū sis oīno ab huiusmodi uiris mentē tuā eē alienā. Quibus nō modo
imitādis: Quia si maiores tui peterēt: ut statuæ suæ aliquo loco ponerētur eoz̄: q̄ aliqñ possidebāt

an rei familiaris: q̄ nūq̄ castra uideris? an eloq̄ntia: q̄ nī
la ē i te? Et qcqd ē uocis & liguæ: oē i istū turpissimū ca
lūniā q̄stū cōtulisti: tu lucē asp̄icere audes? tu hos itue
ri: tu i ciuiū eē cōspectu: tu i foro: tu i urbe: tu illā mor
tuā: tu imagēs ipsas nō phorrescis? q̄bus nō mō imitā
dis: sed ne i collocādis qdē tibi ullū locū reliq̄sti: sed hæc
tragica: atq; diuina: faceta autē & urbana innumerabilia
ex cōcione memistis: nec enī maior cōcio fuit: nec apud
populū grauior oꝝ: q̄ huius: cōtra collegā i cēsura nup
neq; lepore & festiuitate cōditior. Quare tibi Antōi utꝝ
q; assētior: & multū facetias i dicēdo p̄desse s̄ape: & eas
arte nulla posse tradi: & illud qdē admiror: te nobis i eo
gñe tribuisse tātū: & n̄ huius rei quoq; palmā (ut cætera
rū) Crasso detulisse. Tū Antonius: Ego uero ita feciēss i
qt: nisi iterdū in hoc Crasso paulū inuiderē. Nā eē quē
uis facetū: atq; falsū: nō nimis ē p̄ seipsū iuidēdū. Sed
q̄ eū q̄ oīum sit uenustissim⁹: & urbanissim⁹: oīum gra
uissimū & seuerissimū & eē & uideri: qd̄ isti cōrigit uni
mihi uix credēdū uidebat. Hic qū arrisisset ipse Crassus
Attū iqt Antonius qū artē eē facetiarū ullā negares apui
sti qddā: qd̄ p̄cipiēdū uideret. H̄re. n. dixisti rōnē opor
tere hoīum: rei: t̄pis: neqd̄ iocus de grauitate decerpero:
qd̄ qdē i p̄mis a Crasso obseruari solet. Sed hoc præcæ
ptū prætermittēdū ē facetiarū: qd̄ qū his nihil opus sit.

ad facetias p̄inet. Tum Antonius: Respōdet Antonius Cæsari: q̄ sup̄ius dixerat: p̄mo qdē se fate
ri nullā artē facetiarū eē: & tamē plurimū ualere ad p̄urbādū aduersarios: deinde subiūxit: mirari
se: qū Crassus i utroq; facetiarū gñe p̄stet: qd̄ p̄bauit exēplis: cur se potius i hoc gñe dixerit eē p̄stan
tissimū q̄ L. Crassū: cui huius etiā partis: sicut cæteraꝝ oīum: p̄ncipatus attribuedus erat: nūc igit̄ n̄
det: Fateor inqt qd̄ dicis o Cæsar: Crassū i hoc quoq; sicut i cæteris rebus esse p̄stātē. Sed facere nō
possū: qn̄ aliquādo iuidia aduersus Crassū cōmouzar. Nā q̄ aliq; suo p̄te igenio facetus & falsus sit
tolerabile ē. Sed qū facetiis grauitatē coniūctā habeat: qd̄ paucis cōceditur: id i ipso Crasso uix pati
possim. Venustissimus: facetissimus. Urbanissimus: falsissimus. Grauissimū: singula singlis red
de. Grauissimū: uenustissimo. Seuerissimū: urbanissimo. Hic qū arrisisset: Crassus ubi p̄ iocū
audiuit Antoniū dicere q̄ sibi inuideret: id cū risu excæpit. At Antonius cū Cæsare ut instituerat lo
quēs: quāuis inquit neges ullā esse facetiarū artē: tamē qum dixeris locū: tēpus: & p̄sonas esse cō
siderandū: nō nihil de facetiis præcæpisse uideris. Aperuisti: ostēdisti. Quidā: rem aliquā. Ha
bere enim dixisti. s. mihi cōsentienti. Decerperet: derogaret. Grauitate: aut dicētis: aut audientis
Quod quidē: ut ipse tēporis: rei: & personarū: dignitatis cōsiderationē habeat: ut in exemplis su
pra memoratis facile cōprehendi potest. Sed hoc præcæptū: quod iubet habendā esse rationem
temporis: rei: & personarū: facetiarum præcæptum est: nō inueniendarū: sed omittendarū. Præci
pit enim his qui rationē habeāt rei: t̄pis: & p̄sonarū: ut se abstineāt a facetiis. Qum his nihil opus
sit: id est qum præter dignitatē rei: tēporis: & personarū fieri uidebūtur: nihil opus est his facetiis.

Nos autē: Sed nos quærimus a te præcepta des: nō quo tpe omittēda sūt facetiæ: sed quomodo
 his uti debeamus. Et maxime si eius stulticia. i. si stolidus fuerit: ut facile ad iracundiā salibus irrite
 tur. Vbi enim semel aliq̄s leuitate quadā animi facete dicta pati nō poterit: ira excādescit: & ita per
 turba: ut ipsa pturbatione sine ulla oratione cōfundat. Et maxime agitari: ut i testē. Si testis aliq̄s
 stultus: pductus eēt: & eū salibus morderemus: facile pturbaret: ita ut cōfusus in testificādo nesciret
 p̄fus qd diceret. Cupidū: ut facile corrūpi possit. Leuē: ad id qd dixit stultū. Si facile: Neq̄ so
 lum p̄sonæ: i quā facetiæ di
 cūtur: sed etiā iudicū & eorū
 qui interfūt: habēda ē ratio
 dignitatis. Iō dicit si etiā p̄
 sona in quā dicimus patiet̄:
 ut facetiis i eam utamur: ta
 mē cōsideranda est etiā p̄so
 na iudicis: & cæterorū: nedū
 aduersarios: aut testē urba
 nitate urgemus: fortasse eti
 am iudices: aut reliquorū au
 ditorū animos offēdamus.
 Præsūt: ut iudices. Interfunt
 ut reliqua multitudo. Oī
 no: Sed hoc præceptū ur
 banitatis sine dubio uidet̄
 eē potissimum: ut nunq̄ uta
 mur uel raro urbanis dictis
 nisi qū ab aduersariis fueri
 mus puocati. Duo cōmo
 da nobis offerūtur. Primū
 cōmodū ē: q̄ igeniū nostrū
 laudabilius uidet̄: qui conti
 nuo falsū aliq̄d dictū aduer
 sus eos paratū habuerimus
 aliter q̄ ab eis q̄ audiūt mo
 destiores dicimur: q̄ p̄pe qui
 nō p̄us aduersarios offende
 re uoluerimus: q̄ laceffiti. Petulātes: si p̄ores: falsa dicta dicimus. Nā & igeniū: Nā qū rīdemus p̄
 uocati: nostri igeniū celeritas uidet̄ eē maior in respōdēdo. Nemo enim existimare pōt nos respōsū
 illud falsū antea p̄parasse: q̄ p̄pe q̄ nesciebamus: an aduersarii nostri nos puocaturi eēt. Humani
 tatis: Sicut puocatio ē petulātis: ita respōsio ē humanitatis. Prouocare aliū ē petulātis: puocātū re
 spōdere humanitatis. Videremur: ut i ipsa cōcione. Et redit rurius ad exēpla Crassi i cōcione illa
 quā habuit aduersus Domitiū. Ab hoc: Quod facete dictū uideat̄ a Crasso in Domitiū nihil oīo
 inuenit̄ ea cōcione qd nō facete dixerit. Et hoc p̄ceptū secutus ē Crassus: qd ē moderatiōis. Erat
 enim: Et dicit necessariū quodāmodo fuisse Crasso honestis uti facetiis in. Cn. Domitiū: q̄ uir tāta
 grauitate: tantaq̄ auctoritate eēt: ut aliter infringi nō posset. Eleuandū: lepore. Frangendū cōtē
 tione. i. infirmādū. Tum Sulpitius: Quādoquidē igit̄ inq̄t Sulpitius tātā uim habēt facetiæ: patie
 mur ne Cæsare q̄ in his tantū studii posuit: ne dicat qd de huiusmodi fētiat̄. Urbanitatis: festiuita
 tis. Quid si inq̄t: Cæsar quasi hāc disputationē a se repellēs. Tu inq̄t Sulpiti negabas eē patiedum
 quo minus ego q̄ de facetiis sentiā disputare. Sed qd erit: q̄ me de hac re loq̄ cogatis? Si ego affēse
 ro Antonio nullā facietiarū artē eē. Hic Sulpitius quasi ignarus qd rīderet obticuit. Sed sermonem
 excēpit Crassus: etiā si negas ullā artē eē: nō tamē iusta rō ē cur taceas: quādoquidē q̄ disputata sūt
 de arte eloquētiæ: nō arte: sed usu & exercitatione cōstare ab Antonio disputatū est. Artē nullam:
 nullo artificio facetias cōtineri. Nā de quo artē negat eē ullā: de eo disputare nō potest. Antonio:
 Sic enim Antonius in fine orationis suæ deposuerat nullā artē in facetiis cōtineri. Salis: urbanita
 tis. Hic: p̄ tūc. Qum his dictis Sulpitius reticuisset: quasi nō habēs quid respōderet Cæsari: Cras
 sus excēpit sermonē dicens: Quasi ars ulla sit horū ipsoꝝ: de quibus Antonius locutus ē. Sicut nec
 ars eorū est: quæ Antonius tādiu disputauit: ita etiā de facetiis: & si nulla ars est: tamē disputandū ui
 detur. Obseruatio enim nō ē ars: quæ ad dicendā rationē ptinet: q̄a qum multi suo pte ingenio clari
 oratores euaserint: eosq̄ diligēter obseruauerint nōnulli: exinde nō artē: sed idolū artis cōficere: nō
 est tamē ars: sed obseruatio ab aliis suscepta. Nam qd uidimus in aliquo p̄claro oratore in dicēdo
 ualuisse: id quoq̄ diligēter obseruatū nos imitamur. Et hoc modo potius obseruatiōe q̄ arte fit elo

Nos autē quomō utamur: qū opus sit: q̄rimus: ut i ad
 uersariū: & maxie si eius stulticia potent agitari: i testē
 stultū: cupidū: leuē: si facile hoīes auditori uidebūt: oī
 no p̄babiliora sunt q̄ laceffiti dicimus: q̄ q̄ p̄ores. Nā &
 igeniū celeritas maior ē: q̄ apparet i rīdēdo: & hūanita
 tis ē respōsio. Videremur. n. q̄turi fuisse: nisi eēmus la
 cessiti: ut i ista ipsa cōcione: nihil fere dētū ē ab hoc: qd
 qdē facetius dcm uideret̄: q̄ nō puocatus respondent̄:
 Erat enī tāta grauitas i domitio: tāta auctoritas: ut qd
 eēt ab eo obiectū: lepore magis eleuādū: q̄ cōcione fran
 gēdū uideret̄. Tū Sulpitius: Quid igit̄ iquit patiemur
 cæsare: q̄ q̄q̄. M. Crasso facetias cōcedit: tamē multo in
 eo studio magis ipse elaborat: non explicare nobis totū
 genus hoc iocādī: q̄le sit: & unde deducat̄: Præsertī cū tā
 tā uī & utilitatē salis & urbanitatis eē fateamur. Quid
 si iquit Iulius affētiōr Antonio dicēti: nullā artē eē salis
 Hic qū Sulpitius reticuisset. Quasi uero iquit Crassus
 horū ipsoꝝ de quibus Antonius tādiu loq̄t: ars ulla sit ob
 seruatio qdā ista ē ut ipse dixit earū reꝝ: q̄ i dicēdo ualēt

quætia. Quis. q. d. multi. Si oia in hac obseruatione dicēdi cōstarent: quæ ad eloquētiā ptinent: ne
mo nō eēt eloquēs. Facile enim obseruaret & pdiscerent: qd oratores boni facerēt. Sed minime in
hoc sūt oia. Nec enim si ingenio aliq̄s nō ualuerit quātūlibet alios obseruauerit: id cōsequetur: qd
est oratoris. Et ita ostēdit eloquentiā nō omnino artē esse. Hæc enim: uidelicet quæ ad obseruati
onē dicēdi ptinet. Sed ego: Sed in his p̄ceptis: quæ ex alioḡ obseruatione p̄cipiūtur: nō uidentur
mihi illud cōsecuti oratores fuisse: quæadmodū ea inuenirēt: quæ dicēda sūt: sed quæ natura & ige
nio inuenissēt: cuiusmodi es
sent cognoscere possent.

q̄ si eloquētis facere possent: q̄s eēt nō eloquēs? Quis enī
hæc: uel nō facile: uel certe aliquo modo: possent ediscere
Sed ego in his p̄ceptis hāc uī: & hāc utilitatē: eē arbi
tror: nō ut ad repiendū qd dicamus: arte ducamur: sed
ut ea: q̄ natura: q̄ studio: q̄ exercitatione cōseqmur: aut
recta eē cōfidamus: aut praua itelligimus: quō quo refe
rēda sint didicerimus. Quare Cæsar ego quoq; hoc a te
peto: ut si tibi uideat: disputes de hoc toto iocādī gnē: qd
sētias: nequa forte dicēdi pars: qm̄ ita uoluisti: i hoc tali
cætu: atq; i tā accurato sermōe p̄terita eē uideat. Ego
uero iquit ille qm̄ collegā ad cōuiuia Crasse exigis: non
cōmittā: ut si defugerī: tibi causā recusādī aliq̄ dem: q̄q̄
soleo sæpe mirari eoz̄ impudētā: q̄ agūt i scæna gestū
spectāte Roscio. Quis enī sese cōmouere pōt: cuius ille
uitia nō uideat: sic ego nūc Crasso audiēte p̄mū loquar
de facetiis: & docebo: sus (ut aiūt) oratorē eū: quē quā Ca
tullus nuper audisset: & foenū alios aiebat eē oportere.

Quo. i. ad qd genus refe
rēda sint. Quoniam enim eos p̄
mū obseruassent hoies: qui
cæteris melius & ornatus
dicere uidebant: & ex ea ob
seruatione quandā quasi di
cēdi rationē cōfecissent: ip
sam ueluti artē in gnā diui
serūt: & ea de qbus diceret:
ad qd ipsius genus referen
da eēt: facile intellexerunt
ut uerbi gratia: Materiā i tri
bus gnibus uersari. s. demō
stratiuo: deliberatiuo: & iu
diciali. deinde cuiuscūq; ge
neris materia fuerit: eā po
stea inuētionē: dispositione
elocutione: memoria: & p̄
nūciatiōe tractari. Quoniam igi
tur q̄stio p̄posita fuerit ora
tori: continuo uidet ad qd
genus ofonis sit referēda: si
ue iudiciale: siue demōstra
tiuū: siue deliberatiuum. Et

quē genus itellexerit: tūc incipit cōueniēter: quæ ad ipsū materiæ genus ptinet: iuenire: inuēta dispo
nere: & cætera q̄ sequūtur. Sed ego: Hoc ē ego dicere nō artē efficere: ut hæc repiamus: sed ut rep
ta ad aliqd̄ ipsius artis genus referre possimus. Vim: p̄petatē. Nō ut: nō ut ars sit nobis uia qdā
& rō ad ea q̄ iuenimus. Sed ut ea: sed ut q̄ ingenio: studio: aut aliq̄ exercitatione iuenerimus: ad qd
artis genus referēda sint cognoscamus. Natura: ingenio. Studio: industria: q̄ ingeniu sine industria
nihil aut parū ualet. Exercitatione. i. usu: uidelicet ut ad industriā exercitatio etiā cōiugat. Rectas
si secūdū artē uidebunt eē repta. Praua: si a p̄ceptione dicēdi fuerit aliena. Quo. i. ad qd genus
artis sint referēda. Quare Cæsar: Quādoq; hæc p̄ceptio dicēdi nō arte cōtinet: sed obseruatio
ne qdā p̄cipit: & tñ Antonius d̄ ea pleraq; disseruit: tu quoq; idē de facetiis agas: ut de his qd sētias
haud grauatim apias. Ita uoluisti: sic. n. ab initio cōstituerūt. Accurato: diligētī. Ego uero: Cō
futata rōne Iulii Cæsar: ne ab hac disputatione desisteret: & si eā nulla arte cōtineri concederet: se
tñ paratū eē inqt̄ satiffacere Crasso: & his q̄ itererāt. Collectā: Antiquo more ofndit se satiffacurū
Crasso: q̄ mos etiā apd̄ nos nūc seruat. Collectā: Pecuniarū itellige: q̄s antiq̄ solebat i cōuiuīs col
ligere de cōuiuīs: quā collectā appellāt: qd nūc quoq; qbusdā i locis fieri uidemus i nuptiarū cōuiuīs
Hoc ē qd nūc inqt̄ Cæsar Crasso: q̄ si qdā collectā hāc de iocis disputationē tibi p̄soluere patas sū:
ne tu itē recusare possis: quā abs te aliqd̄ reposcet. Tibi recusādī dē: ego satiffaciā tibi poscētī: ne po
stea quā a te reposcent id facere recuses. Quāq; soleo: s̄litudie utit̄ Mimoz̄: q̄ p̄ite Roscio aliqd̄ in
scæna imitari nō audēt: ita & se ipudētē eē dicit: q̄ p̄ite Crasso de facetiis audeat loq. Quæadmodū
inqt̄ ipudētes sūt cæteri Mimi: q̄ p̄ite Roscio Mimoz̄ oīum p̄stātissimo audēt i scæna aliqd̄ agere
ita ipudēs mihi uideor: q̄ p̄ite Crasso aliqd̄ de facetiis audeā dicere. Soleo sæpe mirari. i. soleo sæ
pe admiratiōe duci. Sese cōmouere. s. i scæna Rosciū. n. p̄stātissimū fuisse legimus Mimoz̄ oīum
Vñ eū delicias suas Ci. appllare solebat. Sus: puerbialr̄ dcm̄ ē: cōtra eos q̄ puros ipuri ipsi alios do
cere audēt: & ē. puer. sus Mineruas. ipur̄ pur̄ docet. ut sus spurca ē: ita Minerua itemerata ē: utpote
uirginitatis dea: iō q̄a ifulsus salus: & idoctus doctū docere uīt. Foenū: foenū oportere existīari alios
oratores resp̄cū Crassi: cui oīo tāq; flos uī sp̄ redolere uerbis ac sniis. Duas. n. uirtutes flos h̄z. s. uiri
ditatē: & colorē. uiriditatē uerbis: colorē sniis cōparat. Et iō dicit: quā Sulpitius Crassū audisset: cæte
ros oratores resp̄cū crassi foenū putabat eē. ē. n. foenū herba arida: q̄ nec colorē: nec uiriditatē habet

Tū ille: iocabat inqt: Sibi inuicē cedūt: aiter alterū sibi pferēdo. Dicit enī p iocū: accipe Cæsar qđ de me dixit Crassus: & eo maxie qđ ipse ambrosia ali debere uideat. Allusit ad id qđ ille scēnū dixerat: Ambrosia diuinæ genus ē herbæ: ac solis equos: hæc deos ipsos uesci poetæ scripserūt. Plini. artemisiā credit. Dialcorides itē dixit: Ambrosia quā multi artemisiā credūt. Sed tamē: Quāuis mihi pauca sup sint: interea tamē in sermone Cæsaris quasi diuersorio quodā plixā disputatione defessus requiescā. Itinere. i. quasi quadā itineris lōgitudine fatigatus.

ATQ. VI INQ. VIT IV.

LIVS: Caput quartumdecimū: ubi d' materia ridiculorū agit: quō qrenda sint: & siml' etiā quot sint ridiculorū: & facietiarū gñā tractant. Primū igit' de materia loq' tur: deinde de ipsoꝝ ridiculorū: siue facietiarum gñibus. Sed responsū Iulii cū supiore oratione Crassi ita cōiungit. Dixerat enim Antonius se fatigatū lōgitudine disputationis: quare itineris labore requiē quadā q'rere: & se in disputatione Cæsaris qđ si quodā diuersorio quieturū eē. Ad id igit' respōsiōnē suā Cæsar accōmodat. Dicit enim: Tu quidē qris Antonii reqescere in oratione mea quasi diuersorio quodā. Sed tibi rñdeo: Hoc meum diuersoriū non ualde tibi liberale uisū iri. Nam simulac pauca dixerō te in itineris laborē denuo retrudam: ac si dicat te ad reliquū disputationis cōpellā: ut qđ reliquisti tandē perficias. Nō nimiū. i. nō ualde liberale: qđ i eo perexiguū tēpus morabere. Liberale hospitiū: Persistit i trālatione ab hospite: qui ueniētes ad se hospitio suscipit: susceptoꝝq; cibo & potu reficit. Dicit ergo: Simulac perpaulum gustaris: hoc est simulac de nostra disputatione libaueris: cōtinuo te laboribus: & lōgitudini disputationis dedam.

Nā te extrudā: expellā. Eiiciā. i. extra diuersoriū te mittā. In uia: i. laborē uia. Perpaulum. i. p' exiguum mei sermonis. Gustaris: libaueris: leniter attigeris. Ac ne diutius: Incipit nūc de ridiculis & facietis suā exponere sniam: & facit attētos. Dicit enim se de hac re breuiter eē dicturū. Omni isto gñe. s. urbanitatis: & facietiarū. De risu qnq; sūt: Hæc oīa ad materiā ptinet ridiculorū: uide licet qđ sit unde sit: & nūquid ad oratorē ptineat: & quousq; etiā risus pcedere debeat. Postremū uero est de gñe ridiculorū. Quintilianus hæc oīa pulcherrime libro. vi. institutionū explicat: & nos in cōmētario: qđ scripsimus in illud opus: latius de facietis & eius speciebus diximus. Quid sit qđ tū ad naturā ipsius. Vnde. i. ex qbus locis manet. Oratoris ne sit. i. cuius officii sit. i. an pertineat ad oratorē. Quatenus. i. quousq; ridicula: & facietia p'gredi debeāt: qā quēadmodū in cæteris rebus modus seruādus ē: ita in his potissimū. Genera. i. qualitates. Atq; p'mū: Sed qđ ad uim: naturā: & p'prietatē risus ptinet: qđ est philosophorū: id nobis minime disputandū uidet: qn potius phis ipsis relinquēdū: qđ his rebus disputare cōsueuerūt. Quid. i. qđ natura sit risus. hoc. n. dixerat qđ rēdū eē. Vbi sit. i. i quo loco positus sit: ut i splene: qđ phisici dicūt. Erūpat. i. exeat: egrediat: p'mo qđ qđ rēdū uī: quo i loco positus sit: deinde quō ex quo loco erūpe solet. Existat atq; erūpat. i. uī qđā exeat. Risus. n. i nra uix ē ptate. Sæpe. n. ad risū qspiā ita cōcitāt: ut etiā si prudentissimus sit ab eo se tēperare nō possit. Os: uno eodēq; tpe risus: latera: os: uenas: oculos: uultūq; cōprehēdat. Venas: gutturis. Viderit Democritus: ac si diceret disputēt phis: qđ materia nra nō ē. Nec sine rōe dixit Democritus. Nā ut scribit Athenodorus Hippocrates phisicus admiratus ē Democritū qđ p' acut' adeo eēt i cōg'scēdo rez naturā. Itaq; qđ ei p'pinasset poculū lactis iterrogauit: ut diceret cui' aīa' eēt: Democritus qđ illd uidisset: cōtinuo rñdit caprā: tūc p'mū fetæ & nigræ. Deide qđ uidisset pedisse quā: p'mo qđ salutauit eā dicēs: Salue puella. Postero die occurrēt dicit: salue mulier: eo qđ p'cedētī nocte cū uiro cōcubuerat. Scripsit libꝝ de natura unū: de natura itē hoīs: tā corpis qđ aīa' & si mul hog: oīum libꝝ qđā de aīa' iscripserūt. Hoc. s. qđ sit risus. i. qđ natura sit risus. Nescire me tñ: Ego tñ sine pudore. i. īgenue faterer me nescire: qñqđ nec ipsi philosophi sciūt: & se scire pollicēt.

Est. i. p. tinet ad hoīem ridiculū. i. ridēdi dignū. i. hoīs: quē ridere debeamus. Nā id p. xime. i. secū da qō ē. Turpitudine: & ē diffinitio ridiculi. Nā etiā si neget se dictū de ridiculis: qd sit risus tñ p trāsītū quodāmodo diffinit. R. ridiculū ē turpitudine aliq nō turpiter dicta. Qum. n. aliqd qd turpitu dinē significet: nō turpiter dī ad risū hoīs cōmouent. Sicut Iulia Octauiani fili a quā cōstat ipudī cā fuisse: qū ex ea q̄reret: Dic mihi Iulia: qd ita patri Tyberio filies filios pcreas: qū habeas etiā cum aliis uiris cōsuetudinē? Tū illa: Nauis inqt sū: nisi plena uectōrē nō accipio. Locūs: si q̄rat: q̄s sit lo-

id nō puderet: qd ne ipsi qdē illi scirēt: q pollicerent. Lo cus aut & regio q̄si ridiculi: nā id p. xie q̄rit turpitudine & deformitate qdā cōtinet. Hęc. n. rident: uel sola: uel maxime q̄ notāt & designāt turpitudinē aliq: nō turpi ter. Est aut: ut ad istū tertiū ueniā: ē plane oratoris: mo uere risū: uel q̄ ipsa hilaritas beniuolentiā cōciliat ei: p quē excitata ē: uel qd admirant oēs acumē uno s̄ape in uerbo positū: maxime r̄ndētis: nōnunq̄ etiā laceffentis uel etiā frāgit aduersariū: qd ipedit: qd leuat: qd deter ret: qd refutat: uel qd ipsū oratorē politū eē hominē si gnificat: qd eruditū: qd urbanū maxieq; qd tristitiā: atq; seueritatē mitigat: & relaxat. Odiosasq; res s̄ape q̄s argumētis dilui nō facile ē: ioco risuq; dissoluit. Quate nus hęc sūt ridicula tractāda oratori: p̄q̄ diligēter uidē dū ē id qd i quarto loco quārēdi posueramus. Nā nec insignis improbitas: & scelere iuncta: nec rursus mise ria insignis agitata ridetur. Facinorosos maiore quadā ui q̄ ridiculi uulnerari uolunt: miseros illudi nolunt: nisi se forte iactēt. Parcendum est autē maxime chari tati hoīum: ne temere in eos dicas: q diligunt. Hęc igit

cus: & regio risus. Notant uerbis. Designat: gestu ip so. Est at: & ut tertiū exeqr qd de ridiculis q̄rēdū eē p̄ posui: placet eē oratoris ri sū auditoribus cōmouere. Illud: qd dixi eē quārēdū. Eē: p̄tinere. Et reddit rōem cur oratori cōueniat cōmo uere risū. Quod. i. q̄ audi tores exhilarati facietis be niuoli efficiant. Vel quod alia rō. In uno uerbo: sicut illud: Quid latras? q̄a furē uideo. Maxime r̄ndētis: si cut illa fuit r̄nsio. Etiā laceffētis: sicut de Cicerone m̄lta diximus. Aduersariū. i. stul tū. Nā si aduersarius paulo stultior fuerit p̄turbat: nisi ab oratore facietis atq; ridi culis urget. Impedit: si cu pidus. Quod leuat: si di cēdi petulās fuerit. Deter ret: si fuerit instabilis. Leuat auctoritatē minuēdo. De terret: more s̄ifectādo. Re futat: incōstatiā arguēdo. Vt qd ipsū oratorē: etiā ora toris est mouere risū. Poli

tū: lepore. Eruditū: humanitate. Quod urbanū: sale & facietis. Maxieq; Et maxie oratoris offi ciū ē mouere risū: q̄a si auditores audiēdo defatigati fuerit: tristitiā illā: & miserā quodāmō ridicul & facietis oīno repellūt. Mitigat: singla singlis redde. Mitigat: tristitiā. Relaxat: seueritatem. Odiosas res: & ēt oratoris ē offm. Quas. i. res odiosas. i. qdā ab aduersariis nris dicta: q̄ i nos odiū cōcitet: qū ea nō satis possimus argumētis dissoluere: si faceti fuerimus: eā nōnunq̄ ioco dissoluemus

Quatenus: rōibus pbauit oratorē posse risū mouere: nūc ad aliā qōnē trāsīt: quousq; risus p̄cede re debeat. i. ad quē finē. Dicit aut hoc maxie exstissime eē rōis: uidere quousq; risus p̄cedere debe at. nā si lōgior fuerit: auditorē potius lædit & offēdit. Perq̄ diligēter: p̄ iūgit positio: ut pp̄lchz q̄ p̄ ualde suplatiuo: ut q̄p̄lcherrimū: p̄q̄ rursus positio: ut p̄q̄p̄lchz: & hoc loco p̄q̄ diligēter: si alr ap̄ idoneos iueneris librarioz erit cōpa. Nā: reddit rōnē: cur diligēter ridiculoz modus sit cōsi derādus. Nā: Nō. n. eousq; debemus eē ridiculoz cupidi: ut eos ridicul offēdamus: q̄ offēdēdi nō sūt. nā si eiufmōi hoīes: q̄ aut insigni p̄bitate p̄diti sūt: aut miseria affecti: si hos hoīes inq̄ dictis facietis læserimus: nullā urbanitatē ondemus: q̄a alii sūt ḡuius ulnerādi: alii uero nec qdē attingēdi. qū. n. ui demus miseros irrideri: n̄ ad risū: sed ad cōmiserationē ducimur. Insignis: magna: excellēs: scipua.

Scelere iūcta. i. cū impietate: ut p̄ce pias scelerare manus. Scelere: sic p̄ditio p̄fāz: q̄ ē iprobitas excel lēs: & scelere iūcta. i. impietate. Miseria agitata. i. ab oratore. Miseria: ut de eo q̄ ex regno i seruitutē ceciderit. q̄ ḡ illuderet hoīem tāta miseria circūuētū: nullā delectationē moueret. Faciorosi: & red dit rōnē: cur h̄i hoīes salibus mordēdi nō sint. Faciorosos. scelestos. sic Salu. dixit: flagitiis: faciori busq; coopti. Maiore qdā ui. i. orōis uehēm̄tia maiore qdā. Nisi se forte iactēt: qd gen' ē uai hoīf q̄ nec i miseria qdē ḡhari desistat. Parcēdū ē maxie: s̄ p̄cipue abstinere debemus a ridicul i eos q̄ di ligunt ab auditoribus. nā si irridere uoluerimus eos q̄ diligunt ab auditoribus: nō mō beniuolentiā nobis: sed odiū ēt cōcītābimus. Charitati hoīum: q̄ chari sūt auditoribus: si i eū salsa urbanaq; dcā iacerem? hoc ēt n̄ posset auditoribus placere. Charitatu: intellige d̄ his q̄ diligūt ab oibus. Hęc igit

adhibenda ē moderatio. i. hic modus adhibendus ē: ut intelligamus quousq; pcedere debēt ridicula: ne ad hoies: aut scelestos: aut miseros: aut charos nra urbanitas pueniat. Itaq; Bñ g̃ cōcludit: qñqdē ingt nec facinorosos lædere debemus: nec charos: neq; miseros: seq̃ns ē: ut eos lædere debeamus: q̃ sūt nec chari: nec miseri: nec ulgo oibus diligant. Quāobrē materies: Cōcludit ex his q̃ supra uidistis: qñqdē ingt uidimus q̃tenus ridicula pcedere debeāt: q̃tū ad psonas: i. q̃s eiusmodi dicta tractent. Cōcludit g̃ ridiculorū g̃na placere poterūt: & pbari: si nec i calamitosos hoies: nec i facinorosos dicent. Deinde s̃l' ēt aiaduertēdū ē: i quo aliqd fuerit deformitatis & uitii corpis i cū plærq; ridicula cōuenire. Nec charorū: uidelicet q̃ n̄ diligunt ulgo ab oibus.

Calamitosorū: q̃ nō i extre mā aliq̃ miserā ceciderit.

Neq; eorū: q̃ ob facinus. i. facinorosorū: ut parricidarū: p̃ditorū. Belle: elegāter: scite

Agitata. i. uulnerata. s. ab oratore eiusmōi hoim uitia

Est ēt deformitatis: p̃terea ē ēt alia mā: i. q̃ ridicula & facetiæ uersari p̃t: uidelicet si alicuius isignē deformitatē: aut uitii irridere poterimus

Deformitatis: ut nasi simi ut gr̃ppi. Et corpis uitiorū: ut strumæ: ut gibbi: claudi. nā i eiusmodi hoibus elegās solet ēē urbanitas: si forte i eos aliqd dictū fuerit.

Vitiorū: ut balbi lufci et claudi. nā & i lufco: & i balbo: & i claudio facile irridef posse mus. Sed q̃rimus: Diceret

aliqs. Nūne ēt supius dixit aduertēdū ēē: q̃tenus ridicula pcedāt: quō repetit' nō ē iteratio: sed supius dixit aiaduertēdū ēē quousq; pcedāt ridicula: q̃tū ad psonas: ne oēs psonas ridiculas ēē putaremus. Nūc aut dicit q̃rēdū ēē q̃tenus. i. quousq; ipsa dca falsa pcedāt. i. q̃ lōga ēē debeāt. nā illd̃ supius quos cūq; ad hoies p̃tinet. Quāredū ē. s. i. i. ridicul'. Quatenus: quousq; pcedāt: & q̃ lōga sint ridicula. In quo. s. modo ridiculi: quēadmodū hīc debeāt. i. q̃tenus pcedere debeāt. Perridicule. i. ualde ridicule: q̃a & si aliqd ualde urbanū diceret: & lōgius pcederet: nō ēēt ridiculū: q̃a si lōgū nimis diceret q̃tūcūq; urbanū ēēt: urbanū ēē desisteret: uñ etiā ulgo dicit' iocul' lōgius pcederet: nō ēēt ridiculū: q̃a si lōgū nimis diceret iocul' utriūq;. Et bono ordine pcedit: qd̃ s̃ape iā dixi: sic ut oēs q̃ scipiūt. p̃mo ofēdit q̃bus uitii abstinerere debeamus: deinde q̃ faciēda sūt ofēdit. Scurrilis: uulgaris: & scurræ idoneus. Nā scurræ ē q̃ risus ab audiētibus captare solet: nō hīta suæ dignitatis rōne. Aut inimicus. i. ne inimice aliqd dicat q̃a etiā si aliqd p̃ ridiculū iniquo aīo siml' & uoce diceremus: ridiculū ēē desisteret: sed hilaritate uocis uultus seruata dici pōt uel debet. Quæ. s. uitia oratori uitāda i ridiculis. Quā ad ipsa g̃na. i. q̃ de g̃nibus ridiculorū tractare cōepimus. Duo sūt enī g̃na: Et repetit' qd̃ ab initio dixerat Cæsar g̃na ridiculorū duo ēē: unū p̃petuū: alterū breue. Perpetuū re cōtinēt: alterū. s. breue dicto. Re: p̃petuo & lōgo. Dicto. s. pacuto & breui. Re siquādo: Nūc icipit p̃ exēplū ostēdere: quō p̃petuū illud false dictū tractat. i. aliqd iocūdirate plenū: q̃si fabula narrat' tūc facetū illud cōficiūt: qd̃ cōtinet i re. Ut olim tu Crasse: Exēplū ponit: qd̃ a Crasso sumit. In. i. cōtra Mēmiū. Fabula talis ē: Quia q̃ ridicula tractamus q̃ re cōtinētur: nō uera solū dicimus: sed plærq; singimus ipsi: sicut fictū ē a te o Crasse. Fabula inq̃ eiusmodi ē: Largius & Mēmius cohæredipetæ fuerūt: & sumis studiis cū alicula q̃dā diuite agebāt Terracinēsi: ut i hæreditate p̃ponerent alter alteri: tādē res eo euasit: ut Mēmius ira pctus largii lacertū morsu laceraret: qd̃ negare nō poterat Mēmius: ut Crassus dicebat: q̃a uidelicet parietibus p̃ oēm urbē Tarracinæ iscripta ēent. LLL. MM. q̃ senex it̃rogatus r̃iderat sig̃re: Lacertū Largii lacerat Mēmius mordax. De amicula: uidelicet diuite illa: cuius hæreditatē uterq; petebat. Ac tñ a teipso ficta: q̃a uera nō erat: & ut uerā ēē p̃bares: addidisti clam. Tota tarracina. i. tota urbe tarracinæ. Parietibus: oīum ædificiorū. Oppidanū: uidelicet tarracinensem.

Perfpicitis. Laudat nūc hoc genus ridiculi: qđ nōnunq̄ fingit: sicut hoc fuit a Crasso. Facetū: ur̄ banū. Elegās: scitū. Oratoriū: nō scurrile: nō nugatoriū. Siue hēas uere. i. siue uera sit: siue ueris̄ s̄sis. si uera: asp̄gēda ē mēdaciis. si ficta & ueris̄sis: multo magis q̄ sit tota mēdax. Mēdaculū: dimi- nutiuū ē a mēdax. Est asp̄gēdus: ut ex eo opportūitas risus offerat. Siueingas: siue ueris̄sile sit: ut nō uerū: sed ueris̄sile sit: sicut itelligimus fecisse Crassū. Est. n. huius ḡnis: & q̄ i hoc ḡne seruāda sūt docet. D. cit. n. hoc ridiculi genus multū iuuari gestu: & uoce p̄nūciātis: sicut itelligimus fecisse cras

sū i Memiū. Vt uultus oēs i. ois spēs uultus: & imago oris. Geri: nō narrari: sed geri uideant. In re ē item: Rursus etiā ridiculū i re eē dicit: qđ sit i imitatione de- prauata: sicut etiā ḡnis hu- ius Cice. ponit exēplū Cras- si. Deprauata imitatio dicit ubi: quum fids diffidere: ubi speres timere: ubi gaudes dolere simules: ut Crassus fa- ciebat: sicut i hoc exēplo ui- debitis: q̄ q̄ cōsideret: diffi- dere uidebat. Deprauata imitatione. i. corrupta. Cn. Domicius censor oria alter- catione: Lucio Crasso colle- gae suo obiecit: q̄ colūnas hymeticas i porticu domus hēret: emptas cētū milibus: quē q̄ cōtinuo Crassus q̄ti ipse suā domū existimaret i- terrogasset: atq̄ut ille r̄ndit

Perfpicitis hoc genus q̄ sit facetū: q̄ elegās: q̄ oratoriū : siue hēas uere qđ narrare possis: qđ tñ ē mēdaculis as- p̄gēdū: siūingas. Est. n. huius ḡnis uirtus: ut ita scā de mōstres: ut mōres eius: de quo narres: ut sermo: ut uul- tus oēs exp̄mant: ut iis q̄ audiūt: tū geri illa: fieriq; uide- ant. In re ē itē ridiculū: qđ ex qđā deprauata imitatioe sumi solet: ut idē Crassus p̄ tuā nobilitatē: p̄ ur̄am fami- liā. Quid aliud fuit i quo cōcio rideret: nisi illa uultus: & uocis imitatio. Per tuas statuas Nero q̄ dixit: & extē to brachio paululū ēt de gestu addidit: uehēmētius nisi mus. Ex hoc ḡne ē illa rosciana imitatio senis: tibi ego An- tipho has sero iqt: seniū ē: q̄ audio. Atq; ita ē toto hoc ipso ḡne ridiculū : ut cautissime tractādū sit. Mimoz ē n. ethologoz: si nimia ē imitatio sicut obscenitas orator surripiat oportet imitationē: ut is q̄ audiat: cogitet plu- ra q̄ uideat: pr̄stet idē i genuitatē & ruborē suū uerboz

sexagies sextertio. Quo inqt ergo eā minore scenore aestimas? Si decē ide arbuscula succidero: triti- es inqt Domitius sextertio. Tū Crassus: uter igit luxuriosior ē: ego ne: q̄ decē colūnas cētū nūmoz milibus emi: an tu q̄ decē arbusculaz umbrā trities sextertiū sūmā cōpēsas? Deide cōuersus ad ofo- nis genus cōmiseratioe plenū: q̄si supplicabat Domitio p̄ irrisionē: ne usq̄ adeo sauires. De hoc ēt alio loco dicemus. Deprauata. i. falsa imitatioe. Quid aliđ fuit? uidelicet q̄ Crassus hęc uerba diceret. Cōcio. i. multitudo q̄ aderat: uidelicet ppl̄s. Vultus & uocis im- tatio: q̄ timidū se simula- bat: q̄ tñ nihil timeret. Per tuas statuas: p̄mo qđ dicebat nō extēso brachio: sed i se contracto: si- cut timidi facere solēt. q̄ uero dixit statuas: tūc extēdit brachiū. Ex hoc ḡne ē ego tibi: Meministis enim apud Terētiū hęc uerba eē Demea aduersus Antiphonē adolescētē iracūde & minaciter di- cta. Ergo dicit q̄ hęc uerba Roscius i scēna p̄nūciaret: uoce & uultu adeo senē exp̄mebat: ut non Roscius: sed Demea senex loq̄ uideret. Ex hoc ḡne. s. ridiculi. Afferro inqt: cū cōcussione capitis uultu toruo & minaci uerba hęc p̄nūciabat. Seniū. i. tñ imitatione Roscius ualet: ut nō senex: sed seniū ipsū uideat: senis q̄ psonā sustinet. Atq; ita: Sed aduertēdū ē: q̄ usq̄ adeo imitatione hoc ge- nus ridiculi uniuersū cōficiē: ut nisi caute tractet: histrionibus similes eē uideamur. Nō. n. uocē & ge- stū simile mimis & histrionibus h̄e debemus: sed oratoribus. Mimoz: uidelicet ne supstitiosa sit imitatio. Mimoz ethologoz: Quēadmodū siqs rustice p̄nūciaret rephēderet: ita etiā siqs nimiū uenustus eē uellet: rephēsiōne nō careret. Ethologoz: ηοοσ mos: & λογος rō. Deinde uertit i e lōgū: postea latine p̄fert ethologus. i. moris exp̄sor: q̄ gestu ipso corporis: & sono uocis ita exp̄mit mores hoīum: ut gestus corporis: mores hoīum loq̄ uideant. h̄ic sit ethologia: de q̄ diximus i cōmēta- riis: quos i Fabiū Quintil. sc̄psimus. Orator surripiat: qa genus hoc ridiculi totū imitatione cōficiē & caute agēdū ē: ne histrioni siles eē uideamur: iō bñ subiūgit: Surripiat. i. latēter rapiat imitatio- nē: q̄si nō p̄uidētibus q̄ audiūt. Imitationē. s. eius in quē iocamur. Vt is q̄ audiat. i. auditores inqt ab ipsa imitatione plura mēte cōcipiāt: q̄ oculis uideāt. Nā ut sit aliquādo i gestu tāta uis ē: ut i ipso motu multo plura cogitemus: q̄ auribus audiamus: q̄ aliqd simul & uerbis dicit: & motu corporis ostēdit: duo sc̄p̄it qbus itelligi possit. Vnū qđ auditur. s. i uerbis. aliud qđ uideat. s. in motu. Pr̄- stet: Ad hoc etiā orator curare debet: ne petulāter faciat: sed rubore quodā atq; pudore. Nā i genui pudor ē: quum aliquid nō facis honestū dicimus. Suum. i. p̄p̄um ingenuitatis. Pr̄stet. i. pr̄stet. i. genui dignitatē. Ingenuus enim debet a seruili hominis indignitate dissimilis esse. Verborum: ut nec uerba turpia sint: nec etiā res obscenitatē quandā ostendant. unum ex altero sequitur. Nam

ubi uerba turpia sūt: nec res q̄dē p̄t eē honesta. Ergo hæc duo: Cōcludit ḡ q̄dē exēplo Crassi
oñdimus illud ridiculū qd̄ p̄petuū ē: nūc ī narratione uera: aut uerisili cōtinet: nūc imitatione sequit
ga huius ridiculi ḡna duo sūt. Vnū qd̄ ī narratione: alteꝝ ī imitatione cōsistit. In rei: p̄petuo sermo
ne. Proꝑa. i. lepidi sermōis: atq; festiui: qd̄ p̄lixū d̄f: ī qbus declarat: q̄ sint duo illa ḡna: breue uide
licet: ac p̄petuū. Effingunt: ita forman̄ atq; fingunt quodāmodo atq; p̄igunt. Vt aut re narrata:
singla singlis redde. Re narrata: ad id qd̄ dixit effingunt: ut ipsa ḡna q̄ ī p̄petua festiuitate cōsistit
nobis añ oculos poneret.

Breui: ut si moderate: uel
Claudū imiteris: uel Balbū
ut q uoluerit ī aduersariū io
cari. Si dixerit: qū hic n̄ per
foꝝ icedit singulis gradibus
adorare ut hoies: & ita non
nihil & uoce & gestu corpis
significaret hūc eē claudum
Etiā Crassus ī superioribus ex
emplis imitatus ē hæc duo
ḡna: qū fictā illā fabulā Me
mii mordacis lacerātis Lar
gii lacertū narrauit. Deinde
alteꝝ genus qd̄ ī imitatione
cōsistit imitatus ē: qū uideli
cet nobilitatē Domitii iplo
rabat: p̄ tuā nobilitatē: p̄ tu
os liberos: p̄ tuas uxores: p̄
tuas deniq; statuas. In dco
aūt: Hactenus declarauit qd̄
sit ridiculū: qd̄ ī p̄petua ora

turpitudī & reꝝ obscenitati. Vitāda ergo hæc duo ḡna
sūt eius ridiculi: qd̄ ī re positū ē: q̄ sūt p̄pa p̄petuay fa
cetiay ī qbus describunt hoīum mores: & ita effingunt
ut aut re narrata aliq̄ q̄les sūt itelligant: aut imitatione
breui iniecta: ī aliquo ifigni: ad irridēdū uitio repiant:
In dicto aūt ridiculū ē id: qd̄ uerbi: aut snia quodā acu
mie mouet: sed ut ī illo superiore ḡne: uel narratiōis: uel
imitationis: uitāda ē & mimoy ethologoy similitudo:
sic in hoc scurrilis oratori dicacitas magnope fugiēda ē.
Quid igr̄ distiguemus a Crasso: a Catullo: & a ceteris fa
miliare n̄m Gāniū: aut uargulā amicū meū: nō meher
cule ī mētē qd̄ mihi uenit: sūt. n. dicaces. Gānio qd̄ ne
mo dicatior: hoc opinor: p̄mū ne quotiēscūq; potuerit
dictū dici: necesse hēamus dicere. Pusillus testis p̄cessit
Nūc trāsīt ad aliud ridiculū: qd̄ nō ī p̄petua oratione: sed ī dicto pacuto: ac breui p̄si
flit. Sed anteq̄ ad ḡna ipsius pueniat: dicit aiaduertēdū eē oratori multū differre iter dicacitatē & ur
banitatē. Urbanitas īgenū hois ē: dicacitas autē scurrilis. Et ga nō p̄t lucidius nec planius q̄ exem
plo itelligi: aliquot p̄mū exēpla p̄ponit dicacitatis: deinde quæ a dicacitate separata sunt. Quod
uerbi: qū uerbū aliqd̄ adeo urbanū puūciatur: aut ipsius uerbi snia adeo erit faceta: ut sine magno
ingenio nō potuisse dici uideatur. Sed ut ī illo: Ecce quō ostēdit urbanitatē a dicacitate separatā.
Et p̄ similitudinē ostēdit cuiusmodi debeat eē hoc ridiculū: qd̄ ī dicto: aut snia pacuta cōsistit: ut in
quit ī illo ḡne: qd̄ ī narratione & imitatione cōsistit. Cauēdū ē ne mimis ethologis similes simus: ita
hoc uitādū ē: ne dū urbani eē uolumus: dicaces eē uideamur. Quid igr̄: Et ga nō p̄t melius oñde
re aliis rōnibus: quid iter sit iter dicacitatē: & facetias: ad exēpla continuo se cōfert dicens: Crassū &
Catullū oēs urbanissimos eē cōsētimus. Quid igr̄ differūt a Gānio: & Vargulā: quos dicaces fuis
se cōstat. Deinde dicit q̄si dubitās: Nō mihi uenit ī mētē: quō hæc possit distinguere: & statim q̄si
id sibi oblatū sit distinguit cōtinuo alterū ab altero. Gānius & Vargulā: romanoy ciuiū noīa sūt
q̄ dicaces erāt. Gānio: sed dicacitate Gānius supabat Vargulā. Hoc opinor p̄mū: re uera hæc
ē differētia. Opinor. s. distiguemus a Crasso & a Catullo: & a ceteris urbani. Iō tā copiose de fa
cetiis Cicero noster tractat: q̄ satis cōstat eū: ut Fabius testat ī hoc ḡne fuisse p̄cipuū. Dicaces: dica
citas lōge debet eē ab oratore remota: qd̄ ita p̄cipit Quinti. Dicacitas inqt: & scurrilis: & scānica
huic p̄sonæ alienissima ē. Primū: p̄ma rō distinguēdi urbanitatē a dicacitate: hæc erit: ut si urbani
eē uelimus: nō sp̄ iocemur: sed tūc qū t̄ps: aut p̄sona req̄rere uideat. i. qū nobis: aut cliētibus n̄ris p̄
desse poterit: q̄ si p̄ter loci: & p̄sonē q̄litatē iocaremur: tūc nobis nō mō p̄desset: sed et p̄mū office
ret: nō urbani: sed dicaces diceremur: & id uidelicet qd̄ p̄dest exēpl̄ oñdit. Ne quotiēscūq; ne exi
stemus necessariū: ga nō quotiēs aliqd̄ facetū dicere possumus: dicere debemus: sed qū aut n̄ obest
aut p̄dest. & exēplū p̄oit: quō aliqñ Philippus faceto dco usus fuerit: & licet risū mouere potuerit:
tñ ip̄e m̄to plus dāni cōtraxit q̄ utilitatis. Pusillus Philip. accusator erat: cōtra eū p̄ductus ē testis
pusillæ stature: interrogauit q̄store: q̄ d̄more p̄erat iudicio: quos iudices capitales uocamus. q. īq̄sito
res. Quæstoris. n. offm̄ ē ī suo offō unūquēq; detiere: ut reus nihil aliqd̄ agat: q̄ defēdat: & accusator
nihil aliud p̄terq̄ accuset: & iō si aliqd̄ p̄termitteret: ab officio discederet. Ergo ut supra memorauī
Philippus petiit ex q̄store: nūquid liceret interrogare testē: cui quæstor: licet: modo breuiter roges
Tum Philippus: facete dictū hoc. ptulit: nihil me accusabis: nam perpusillū rogabo. Nā dupliciter
intelligi potest perpusillū: uel breue aliquid: uel hominē perpusillū. Sed dicacitatis fuit: ga huius iu
dicii iudex breuior erat: & omnes credentes in iudicē illud dixisse: in eundē oculos conuerterunt.

Licet. f. rogare. Nō accusabis. f. me o q̄stor ne hoc breuiter faciā. Quid: quō eiusmodi dictū iudicare debemus. Scurrile. i. ex oī pte uulgare & nō liberale. Ergo hoc nobis: sicut hoc dictū accidit iudicē. Bella elegātia: scita & bñ dicta. Ipo gñe: q̄ etiā i alios icidūt: i quos nolles. Vt iste Ponit alterū exēplū: ut ēt Appius qū se dicacē igenue fateret: & pfecto ita ē. Multa. n. dicit q̄ nō solū i alios quos nollet: sed etiā i seip̄sū cōuertunt. Vitiū: uulgare & illiberale: cuiusmodi ē hoc facete dictū. Cœnabo: Appius i quēdā Sextiū iocatus ē i hūc modū: Sextius luscus erat: quē qū uidisset Ap

licet iquit rogare Philippū: tū q̄stor pperās: modo breuiter: hic ille: non accusabis p̄p̄sillū. Rogabo ridicule! Sed sedebat iudex. L. aurifex breuior etiā: q̄ testis ipse: oīs ē risus i iudicē cōuersus. uisū ē totū scurrile iudiciū. Ergo hęc: quæ cadere possūt i quos nolis: q̄ quis sint bella: sūt tamē ipso gñe scurrilia: ut iste: q̄ se uult dicacē: & mehercule ē appius: sed nōnunq̄ i hoc uitiū scurrile delabit. Cœnabo iquit apud te: huic lusco familiari meo C. sexto. Vni. n. locū eē uideo. Est hoc scurrile quidē: & qd̄ sine causa laceffiuit: & tñ id dixit: qd̄ in oēs luscos conueniret: ea (q̄a meditata putant eē) minus rident. Il lud egregiū sexti: & ex tpe: manus laua inquit: & cœna. Tpis igit ratio: & ipsius dicacitatis moderatio: & tēperātia: & raritas dictōꝝ distiguet oratorē a scurra: & quod nos cū causa dicimus: non ut ridiculi uideamur: sed ut pficiamus aliqd̄: id illi totū diē: & sine causa. Quid. n. ē Vargula affecutus: qū eū cādidatus. A. Sempronius cū Marco suo fratre cōplexus esset: puer abige muscas risū q̄siuit: q̄ ē mea sentētia uel tenuissimus igenii fructus. Tēpus igit dicēdi prudētia & grauitate moderabimur: quarū utinā artē aliquā haberemus: sed domina natura ē. Nūc exponamus gñā ipsa sūmatī: q̄ risū maxime moueāt. Hęc igit sit p̄ma partitio: qd̄ facete dicat id alias i re haberi: alias i uerbo: facetiis aut maxie homines delectari: siqñ risus cōiūctē re: uerboq; moueatur. Sed hoc memētote: quoscunq; locos attigā: unde ridicula dicant: ex iisdē locis fere etiā graues snias posse duci: tātū itereft: q; grauitas honestis in rebus seuerē: iocus

p̄p̄s: Cœnabo inqt apud te Sexti: nā uni locū uacū uideo eē. hoc iō dicebat: quia monoculus erat. Nā uni locū uacū uideo eē sigt̄ alteri us oclī orbē uacare. Improbat hoc dicacitatis gen̄: sed laudat id qd̄ sine mora risit Sextius: Laua & cœna. i. purga te ab infamia tua: q̄a repetūdaꝝ accusatus fuerat. Locū. i. orbē alterius oculi uacare dixit. Tpis igit rō: i. qd̄ supius dixit: q̄a nō usq; quaq; facete dicto uti debemus: sed qñ pdest: uel nihil nocet. Meditata: p̄cogitata. Nā oēs putare poterant: hunc Appiū p̄cogitasse hoc facētū: qd̄ nō ex tpe dixit. Manus laua. i. te ab infamia purga. Tpis igit: Cōcludit igit: rō t̄pis hñda ē. Tēperātia & raritas: ne oīa frēq̄ntia sint. Ridiculi: q̄ risū mouere p̄nt. Totū: nunq̄ dicere sperāt. Quid. n. ē uargula: Nūc alterū exēplū dicacitatis p̄ponit. Aulus sēpronius magratū petebat: & ambēdo apphēderat uargulā: & amplectebat eū rogāt ut susfragiis suis uellet se ad magratū p̄uehere. tūc ille uocauit p̄ueꝝ & iqt: Puer abige muscas. Cādidatus: p̄turā petēs. Nā romani magratū petētes ābire solebāt p̄p̄m. Abige puer. i. p̄lle a me: ac si diceret: nolo hūc iuuā

re. Vt tenuissimus: nā ēt tenuissimi igenii hō pōt risū mouere: si diligētius i ea re obseruare uoluerit. Prudētia: ut dicamus q̄ p̄sūt. Grauitate: ut dicamus q̄ nō obsūt. Quaz. f. prudētiā & grauitatis. Sed dñā nā ē. i. hęc uirtutes sub nā cōtinent: nā has uirtutes i ptate tenet. Nūc exponamus: Postq̄ diximus dñā eē iter dicacitatē & urbanitatē: & illā dicimus eē scurriliū: & uulgariū hoīum hęc oratoris & exēplo oñdimus: nūc ad gñā facetiā t̄tāseamus: & quot modis facetiā fieri possint pcurramus. Hęc igit: Hic cogscimus i tria gñā partiri facetiā. Nā unū facetiā genus ē i re: aliqd̄ i dicto: tertiū i utroq; & hoc postremū dicit eē añponēdū. Re: uidelicet qū narramus aliqd̄ ridiculū. Verbo: qū acute ac breuē dicimus aliqd̄. Cōiūctē: ut utroq; Sed hoc memētote: sed aliqd̄ p̄captū: añq̄ ad ipsa facetiā gñā ueniat exponēda: dat: uidelicet añaduertēdū eē qbuscūq; locis res iocosa sumunt: ex iisdē et seria sumi posse. & aliq̄ exēpla ponit: qbus itellr eadē rōe ioca fieri: ac seria deide ad p̄positū reuertit. Locos: quos supius gñā appellauit. Vñ: a qbus gñibus ex iisdē locis: & grauia & iocosa pficisci. Tātū: Sed hęc dñā ē: q̄ altēz qd̄ res hōestas: altēz iocosas magis respicit: q̄a iocus sp̄ nō nihil ab honestate decliat: moderate tñ. Seuerē: ḡuiter: studiose: & cū seueritate.

In turpiculis: q si plane turpes eēt: nō urbanitas: sed obscenitas dicere ē: & pōit exēplū: Quē admodū inqt possumus iisdē uerbis & frugi seruū laudare iocose: & furē seruū uitupare. Neq. i. si fugitiuus: si istudus: si ebriosus ridiculū ē: & pbat exēplo Claudii Neronis: q facete dictū pferēs i seruū furacē dixit: Hic seruus solus ē: cui nihil domi sit: nec obfignatū: nec clausū. si affirmatiue accēpiss: bonus seruus: cui dñs adeo fidit: ut oīa sibi apta relinqt. Si negatiue: intelligis malū esse seruū: cui qd dñs diffidit: nihil aptū relinqt. Nā q Spurio Caruilio: Dicit duas dñas eē i una eadēq; silitudie. Si militudo ē: q ex iisdē locis sumāt & seria & ioca: q ab eadē origine & seria & ioca trahāt. Alia silitudo ē: q nō solū eadē origie: sed etiā iisdē uerbis nōnunq; trahūtur sed nō oīa hisdē uerbis: sed hisdē locis. Nā q Spurio Caruilio: Hæc duo exēpla sumunt ex claudicatōe: unū graue: alterū uero ridiculū. Sed graue Caruillii plane ē. Caruilius glaucia iocabat i Caluiniū Claudiu: & ubi eū uidit: Nō claudicat inqt sed clodicat. Dñia i syllaba. u. p. o. pōere solebāt: ut plaustrū plostrū: claustrū clostrū. Rō ridiculi hæc ē: q dixerit clodicat. i. Clodii morem imitat Nouimus Clodiu flagitiosissimū fuisse: q mīta stupra & scælera cōmisit. At uero Caruillii graue & seue: Caruilius dū p rep. pugnaret: erure sautius sp claudicauit & qū i publicū pdire erube sceret: mater facete: & seure eū admonuit: q nihil timeret: sed potius auderet. Nā si i publicū pdiret: quoties gradū faceret: uirtutis suæ sibi uenirēt i mētē. Et notādū ē dicēdi modus: quo Ci. iteri utit: ut alibi: Qum mihi illius diei uenit i mētē: subintelligit uel cōditio: uel status: uel tale aliqd. Grauitas: graue. n. uulnus accēpat. Clodicat. i. Clodio si milis ē nō corpe: sed aīo clodicat. Vtrūq; uidelicet & seruū Caruillii: & iocosū Caluiniū. Vtrūq; i. i utrūq; claudū: & illud graue aīaduertēdū i Caruilio: & hoc ridiculū i Caluiniū. Quid hoc Neuio? Altes exēplū ē ridiculi: qd sumit ex eodē gñe: ex mutatiōe lras. Primū ē seue: qd seure iussit Neuū Scipio. Qum Scipio ipiū hoīem: & fōcordē uidisset: dixit: nihil isto Neuio ignauius. At uero ridiculose dixit Philippus i quēdā mali odoris hoīem. Qum qdā ad Philippū uenisset male olētis spūs ita iocatus ē: nō cōuenior iqt a te: sed circūuenior. Cōuenire ē colloq; circūuenire autē sigt iſi diose obsidere: qd malo a te odore circūuētus sū: ita ut hic me libēter eriperē: si mō liceret. Philippus. i. inqt. Verbi ad lram imutati: qd & mutant: & addunt lras: ut i superiore. Silitudo: Silitudinē quoq; dicit nōnūq; ridiculū facere posse: qd eiusdē gñis etiā cū superioribus: ut uidelicet ex eo nō solū iocus: sed etiā grauitas: ridiculū: siue facete dictū trahi possit: qd etiā exēplo demonstrat. Ex ambiguo: uidelicet q trahit ex ambiguo. Argutissima: subtilissima. Sed silitudo: qd sicut etiā q superius diximus ridicula: utrūq; hñe pnt grauitatē & iocū: ita etiā silitudo hñe poterit: & pbat exēplo. Aphricano illo maiori: Oñdit silitudinē ex ambiguo ductā posse facetū hñe: i quo iocus silit: & grauitas cōtinet: pbat exēplo: Aphricanus ille superior i cōuiuio erat: & cū ipso honoris gña. P. Licinius uarrus: uel qdā alius coronā capiti iponeret (Coronati. n. epulari solebāt maiores) & cū ea sape frāgeret (erat. n. ex frōdibus sarta) unus ex his q aderat respōdit: Noli inqt admirari si sape frāgit. Caput. n. magnū ē: & ideo crebro frāgit. Iocatus ē in Scipionē his uerbis: sed hoc facete dictū ē laudabile: & graue. i. habet i se grauitatē. Caput magnū dixit: qd pnceps populi romani: sed hæc similitudo ab ambiguo ducit. Nā ex eodē gñe notat etiā caluicias: qū dicit magnū caput dico hoīs laudabile ē: possumus quoq; caluum irridere. Nam calui fere omnes naturaliter caput magnum habēt: & caluiciem nouimus datā fuisse turpitudini: aut re uera magnum caput dixit: quasi cerebrosum.

i turpiculis & qsi deformibus ponit: uelut in hisdē uerbis: & laudare frugi seruū possumus: & si ē neq; : iocari. Ridiculū ē illd' neronianū uetus i furace seruo: solū eē: cui domi nihil sit: nec obfignatū: nec oclusū : qd idē i bono seruo dici solet. Sed hæc iisdē uerbis : ex iisdē nūc locis oīa nascunt. Nā q Sp. caruilio grauitate claudicāti ex uulnere ob rēpub. accēpto: & ob eā causā uerecūdā: ti i publicū pdire: mater dixit: qn. pdis mi spuri: & quotiescūq; gradū facies: toties tibi tuarū uirtutū ueniet in mētē. Præclarū & graue ē: qd caluiniū glaucia claudicāti: ubi ē uetus illd' nū claudicat. At hic clodicat: hoc ridiculū ē: & utrūq; ex eo: qd i claudicatiōe aīaduerti potuit: ē ductū: qd hoc Neuio ignauius? seure scipio. At i male olētē uideo me a te circūueniri: subridicule Philippus. At utrūq; genus cōtinet uerbi ad litterā imutati si militudo: ex ambiguo dcā: uel argutissima putant: sed nō sp i ioco. Saepē etiā i grauitate uersant: aphricāo illi maiori coronā sibi in cōuiuio ad caput accōmodāti: qū ea sapius rūperet. P. licinius uarus: noli mirari iquit: si nō conuenit: caput. n. magnū ē: & laudabile: & honestū

At: Sed caluus ē etiā ex eodē gñe. sed si dixisset in caluū risus fuisset ppter caluiciē. Aliud exemplū ex ambiguo ponit. Sed hoc ambigū pñciatione iuuatur: de docto & indocto dici pōt: sed altez ab altero distinguit hypodiastoli: q̄ ē accētus: q̄ suppositus dictione eā ab alia distinguit. Nam si hoc modo legeris: satis ē qđ didicit. Nā nō parū multa didicit. i. satis multa. si legeris cū grauitate: de docto itelliget. Sed si uis eū pagē didicisse: sic dices: Satis ē qđ didicit pagē: & ne p̄ multa: q̄ nō curauit. Satis. i. multū ē qđ didicit: nō ē contēnendū: deinde iſeras pagē ne multa: doctū eē significas. At

At ex eodē gñe ē: caluus satis ē qđ didicit: parū ne mult: Nullū genus ē ioci: quo nō ex eodē seuera & grauia sumant. Atq; hoc etiā aiaduertēdū ē: nō eē oīa ridicula faceta. Quid enī pōt eē tā ridiculū: q̄ samio est: sed ore: uultu: imitādis moribus: uoce: deniq; ipso corpe ridet: falsū hūc possē dicere: atq; ita ut nō eiusmoī oratorē eē uelī: sed ut mimū. Quare p̄mū genus hoc: qđ risū uel maxime mouet: nō est nīm: morosū: supstitiosū: suspiciosū: gloriosū: stultū: naturā ridet ipse: q̄s p̄sonas agitare solemus: nōn sustinere. Alterū genus ē imitatione admodū ridiculū. Sed nobis tātū licet furti: siquādo & cursim. Altez minime ē liberale. Tertiū oris deprauatio nō digna nobis. Quartum obscenitatis nō solum non foro digna: sed uix cōuiuio liberorū. Detractis igit̄ tot rebus: ex hoc oratorio loco: facetiā reliquā sūt: quā aut ī re quēadmodū ante diuisi positi uident̄ eē: aut ī uerbo

dictis & factis fatui sūt. & dicūtur samiones eo q̄ ī samo isula nascūtur: q̄ a græcis dicūtur σαμοιοι: ut No. Marcello placet: & hi sūt ut nani: ut gibbi: ut strumosi. Eiusmodi enim hoibus q̄ interpolati sūt natura delectari solēt p̄ncipes. unde Teren. Solus samio seruat domū. & Ci. in eplis li. ix. ep̄ pagē ad Papyriū petū: Salis satis ē: Samionū pagē. & hi samiones sūt ridiculi: nō tamē faceti. Nā qū uidemus: risū cōtinere nō possumus: nō tamē faceti sūt. Ore. s. deprauato: si latiori fuerit ore. Vultu: si uultū distortū habuerint. Moribus: qui in eis sūt moribus nōnunq; qū ab ore saluā mittūt: nares digitis: auresq; fodiūt: quæ aliis risū: aliis horrorē mouēt. Corpore. i. ipsa etiā breuitate: & deformitate corporis. Salsū: q̄a risū moueret. Salsū hūc: Sed siq; fuerit q̄ imitet̄ samionē: poterimus hūc dicere falsū: nō tamē eē facetiū. Nā faceta oratori cōuenit: at uero samiones scurris: ac histrionibus magis. Nā si mimus imitet̄ samionē: hoc sibi cōgruet: & qđ erit officii sui adimplebit. Nō ē nostz ī. nō p̄inet ad oratores. Morosū. i. difficilē: & moribus pueris. Supstitiosū: sine causa timidum. Suspiciosū dicit: q̄ deū timet ī rebus etiā nō timēdis. Vel suspiciosū: ut nōnulli habēt: qui simulac uiderint colloquētes cōtinuo eos de se loq̄ suspiciātur. Gloriosū: iactabūdū. Alterū genus: Et rōnē ostēdit: nō eiusmodi hoies facetos. Nō enim oratores: si uiderimus aliquē eiusmodi hominē: eū agimus illudēdo: nō autē sustinemus imitādo. Agitare. s. illudēdo p̄sequi. Sustinere: imitādo: sicut histriones: & Mimi in scēna. Nā q̄ p̄sonā aliquā imitat: illius p̄sonā sustinere dicit: sicut est apud comicos. Alterū: Sed hoc inq̄t gñe debemus uti latēter: & breuiter: q̄a simulac igressi fuerimus ad imitationē: cōtinuo eā oportet succidamus: ut Crassus cōtra Domitiū: p̄ tuā nobilitatē: p̄ tuas statuas. Furtim: latēter. Cursim: celeriter. Alterū: de quo pauloante dixi. Deprauatio: qđ ē samionum. Obscenitatis: Quam obscenū aliquod dicimus: sicut illud Appii quum in luscū iocaretur: & si responsū satis dignū fuit: quum dixit coenabo: uni enim locū uacuum esse uideo. Liberale: quæ faceta nō modo sunt in foro tractāda ab oratore: sed uix in conuiuio a libero homine dicenda uidentur. Liberale: quantū ad urbanū: qui nihil dicit nisi libero dignū. Detractis: Ergo quandoq; dem quatuor genera facietiarū sunt: ex quibus tria sūt ab oratore aliena: uidelicet deprauatio oris: nimia imitatio: & obscenitas: reliquū est ut uideamus unde potissimū originē ridicula habeāt: & ea per genera diuidit: ut certam quandā uiam habeat orator: tamen si multa sint. Detractis: uide licet imitatione: oris deprauatione: & obscenitate. Ex hoc loco: idest ex hoc oratorio officio.

Reliquæ: diuisit omnes facetias: aut in re: aut in uerbo. In re: si perpetua fuerit. In uerbo: si breuis. Sed primo uideamus quomodo distingui possint facetiæ ab his: quæ sunt in re: & in uerbo.

si dixeris eo quo supra dixi modo erit sensus: Sufficit ei q̄ parū didicit: & nō multa Nullū: Cōcludit ergo Cicerone ex his q̄ dicta sūt faceta: nullū esse: q̄ nō ex omni gñe ridiculū: alia seria: alia iocosa interpretari possint.

Seuera: q̄ iocis sūt cōtraria Atq; hoc: Sed aliud præcipit anteq̄ ad ipsorū ridiculorū gñā ueniat. Dicit enim hoc quoq; diligenter cōseruandū ē: nō solū ex eodem genere ridiculorū grauiā dicit atq; iocosa: uerū etiam nō omne qđ ridiculū ē: id oīo facetiū. Sæpe enim multa ridicula sūt: quæ nō sunt faceta: hoc modo igit̄ distinguitur: si facetiū: ergo ridiculū: nō si ridiculū etiā facetiū.

Samio: Samiones dicti sūt a famiis populis: qui in

Nā qđ qbuscūq; Oē qđ qbuscūq; uerbis statim dicit: tantū facetū ē ī re positū. At uero qđ uerbis mutatis aliud efficit ī uerbo: ut uerbi. g. Qum Cicero dixit: quē fugiā habeo: quē sequar nō habeo. Si dixisset ducē habeo: cuius fugā imitari possū: nō aut cuius uirtute duci ualeā: mutatis uerbis: nō mutarent sniā. Ergo hoc ridiculū dicit eē ī re: qā mutatis uerbis remanet tamē ridiculū. At uero qđ mutatis uerbis nō ē facetū: id dicit eē ī uerbo. qū dixit ille: Quid latras? R. ridit: qā furē uideo. Sed si mutares & diceres: qā uideo bonoz alienoz pdatorē: nō eēt facetū: qā mutatis uerbis desineret eē iocosū: neq; conueniret. Nā

qā latrare pprie ē canū: canes aut ī fures latrant: optia fuit responsio. Ergo ex hoc differentiā cognoscere potestis iter facetias: quā ī re: & qī ī uerbo sūt. Leporē: festiuitatē. Ambigua sūt: Nūc incipit tractare gñā ridiculorū. Primū genus dicit eē qđ fumit ab ambiguo: de quo nōnihil sup: tetigit: ita effertur: ut ī diuersas snias trahi possint: q nō tā laudatur q ridicula sunt: q q falsa: & scita: acuta: subtilia: & igeniosa. In uerbo: qā uno uerbo eiusmodi dicta pficiunt.

Ambigua. i. ridicula ex ambiguo dicta. Belle: eleganter. Litterate: scite & docte

Vt ī illū ticiniū: Hoc potuit etiā risū mouere belle: & litteratū ē: nō habet ī se ridiculū: qđ risum auditoribus mouere possit. Ticinius qđ

dā adolescēs optime pila ludebat: sed nocte etiā p urbē lasciuēs statuas frāgebat. qū aqles eius ī cāpū uenisset: & pila ludere coepisset: qrebāt ubi Ticinius eēt. Vnus Terētius uespa: q cū eo noctu fuerat: ridit nō adest: qā brachiū fregit: nō suū: sed statuā itelligebat: & iō dixit nō adest: qā brachium fregit. Ludo pila: ludo tesseris sp cū ablatiuo cōstruit: nam ludo ludū aliud significat. Signa sacra i. simulacra deoz sacra. Gregales. i. sodales de grege suo: q pila ludebāt. Vt illud aphricani: Hic locus uidet obscurior: sed pridiculus. Vt: p sicut: Licinius itroducit Aphricanū his uerbis utētē.

Quid Decius: Vnculā an cōfixū uis faceret? Decius cū puella suspectus colloquebat: hūc qū uidisset Aphricanus ita locutus ē: Vnculā: an cōfixū uis facere. i. utrum cogitas cōplecti: an cōiūgir itelligit satis dixi. Nō eē sextātis: Hoc etiā ambigue dictū sextātis: dupliciter itelligi pōt: nō sufficere sex tātis: ut sint diuisa hāc dictiones: sed potuit etiā itelligere sextātis. i. hois nullius pccii. Nā sextās pars est assis. Et si qritis: & sigs ē q uelit cognoscere dicacitatē ī uno granio cognoscere poterit. Sed risus mouēt alia: Hāc quidē ridicula: q ex ambiguo ducūtur falsa sūt: ac litterata. Sed tamē alia ridicula magis risū mouere possūt: q q ex ambiguo ducūtur: nisi forte hoc timebit: ne ī aliud ridiculi genus trāseāt. hic ostēdit magis mouere risū: qū ab ambiguo ad aliud ambigū trāsit. Maiores: q ambigua. Quāuis inqt ambigua sint scita & litterata. i. igeniosi ac līati hois: nō tamē tantū risus mouent quātū cætera ridicula. In his enī magis ingenū dicētis admiramur: q ad risū cōcitemur. Alia: pter ea q ex ambiguo ducūtur. Ambigū p se: uidelicet qū uidemus aliquē id qđ dictū ē ī aliā significationē ducere posse: q is q dixerat. Ingeniosi: Nō qā sit ridiculosū. i. risu plenū: sed qā igeniosi uidentur esse posse uerbū: qđ dictū fuerit in aliā significationē trahere q dictū sit. Ingeniosi enī uidet: ideo per seipsū laudatur ambigū: quia nemo nisi ingeniosus facere poterit: ut quod dictū fuerit ī aliud q qđ dictū sit intelligatur. In aliud. i. in aliā significationē. Sed admirationē magis: sed hoc acumen ingenii in ambiguo magis ē admirationis q risus. Nisi siquādo: idest nisi forte cōrigit: ut in eo quod ambigū fuerit: aliud quoq; genus ridiculi cōspiciatur quomodo ante dixi. Quā genera: idest genera quā ex ambiguo in aliud genus ridiculi trāseūt: psequar inquit Iulius. Sed scitis eē notissimū: Primū genus ambigui: quod ad aliud ridiculū trāsit: ē qum aliud dicitur: & aliud expectatur: ut uerbi gratia: Qum expectamus ab eo qui loquitur: aliquid & faceta oratione aliter atq; expectatur: rē exire pcipimus: tūc nobis error noster risū aliquādo mouet: & ponit exēplū.

nā qđ qbuscūq; uerbis dixeris: facetū tamē ē: recontinet: qđ mutatis uerbis salē amittit: ī uerbis habet leporē oēm. ambigua sūt ī p̄mis acuta: atq; ī uerbo posita: nō ī re: sed nō sæpe magnū risū mouēt: magis ut belle: & līate dcā laudāt: ut ī illū ticiniū: q qū studiosē pila luderet & idē signa sacra noctu frāgere putaret: gregalesq; qū ī cāpū nō uenisset: reqrerēt: excusauit uespa terētius q eū brachiū fregisse diceret: ut ill d aphricani: qđ ē apud luciliū: qđ decius unculā: an cōfixū uis facere inqt: ut tuus amicus Crasse grauius nō eē sextātis. & si qritis: is q appellat dicax: hoc gñe maxime excellet: sed risus mouēt alia maiores. ambigū per seipsū probat id quidē: ut ante dixi: uel maxime. Ingeniosi enī uidet: uī uerbi: ī aliud: ac cæteri accipiant: posse dicere. Sed admirationē magis q risū mouet: nisi siqn icidit ī ali d genus ridiculi q gñā pcurrā eqdē. Sed scitis eē notissimū ridiculi genus qum aliud expectamus: aliud dicit. Hic nobismetipsis

Error noster: quia dicimus iter nos: ego credideram illud aliud dictum quod mihi placeret: & nunc intelligo me mea spe esse decipitum. Etiam ambiguum. id est propter quod nobis propter expectationem nostram contigit: si aliquid dictum fuerit: tamen ambiguum tunc fiet urbanitas. Ut apud Neuium: Didicistis apud Ti. Liuium: quo hic mos erat Romae: ut qui soluendo non fuisset addicerent foeneratori: cui seruiret: quoad debitum persolueret: & hi Nexi appellabatur. Neuius hic qui uidisset Nexum quendam aeris alieni conuictum duci a foenatore in ergastula (Nam illuc mittebatur ad persoluendum) quasi misericors interrogauit ab his: quati aeris alieni iudicatus est iste reus? Illi responderunt mille numis: & steterunt expectationes: ut ipsius qui ducebatur misericordia ductus se profore per eo fateret. Ille respondit nihil addo: ducas licet. Iudicatum. id est damnatum a profore Duci. scilicet ergastula. Addictus: astrictus aeris alieni foeneratoribus. Nam addicti dicebantur qui profore iussu quam soluendo non essent creditoribus tradebant: ut tadium detineretur quoad exsoluissent. aliquando addictus significat destinatum morti. Addicere etiam est proci deferre in auctio: quod alius alio maius proci potest licet. Nihil addo. scilicet ad illud quod obligatus est uel nihil addo. id est plura non loquor. Addictus mille numis: qui ad defensionem: ad accusationem: ad absolutionem pertinet: construuntur cum genitiuo: ut hoc loco

nam error risum mouet: quod si admixtum est etiam ambiguum fit falsus: ut apud Neuium: uidetur esse misericors ille: qui iudicatum duci uidetur: procontat ita: quasi addictus: mille numis: si addidisset: tamen modo: ducas licet: esset illud genus ridiculi praeter expectationem: sed quia addidit: nihil addo: ducas licet: addito altero ambiguo altero genere ridiculi: fuit (ut mihi quidem uidetur) falsissimus: hoc tamen est uenustissimum: quum in altercatione arripit ab aduersario uerbum: & ex eo (ut a Catullo in Philippum) in eum ipsum aliquid: qui lacecessit: infligit. Sed quum plura sint ambigui genera: de quibus est doctrina quaedam subtilior: attendere & aucupari uerba oportebit: in quibus est ut ea: quae sint frigidiora: uitemus. Etenim cauendum: ne arcessitum dictum putet: permulta tamen. Alterum genus est quod habet prauam uerbi imitationem: quod in Latina positum Graeci uocant εὐ τὸ στόμαχος: ut nobiliorem mobiliorem. Catoni uidelicet: cum quaedam dixisset: eam deambulatum: & ille quod opus fuit de: imo uero: quod opus fuit te: est autem eiusdem responsio illa: si tu &

plane uidetis: addictus mille numis: pro nummorum. Si addidisset. id est respondisset tamen modo. Praeter expectationem: quia expectabat ille: ut misericordia ductus pro eo sponderet: & hic dixit: ducas licet: & falsus fuit: quia nihil addidit ultra: nisi quod dixit: nihil addo: ducas licet. Nam ambiguum est: quia possumus dicere nihil addo. id est nihil respondeo: uel nihil addo aeri alieno quod debet. Hoc tamen est uenustissimum: quis hoc ambiguum quod dixit sit falsissimum: tamen hoc quod supra dixi: & nunc quoque admonebo uidetur mihi aptius ad risum: quum ex uerbo aduersarii per metaphoram aduersarii risum arripimus: sicut illud Catulli in Philippum: Quid latras? quia fure uideo: arripuit per metaphoram. In altercatione: uidelicet in contentione: quia haec magis est cauillatio: quam in uerbo: uel in dicto uersat. Nam altercari est mutuo iurgia iactare. Ab aduersario. id est ab eo quod dixerat aduersarius uerbum per metaphoram ducit. Arripit. id est raptim capit: sine ulla excogitatione: quia data est obnixae opera: ne excogitatum uideatur: quod respondeat. Infligit: impingit. Lacecessit: puocauit. Sed quum plura: Hoc proceptum generale est: ut in quocumque genere ridiculi a nobis uerba diligenter obseruanda sint: ut non uideantur a nobis quae sita: sed ultro oblata: sicut in dicto Catulli in Philippum. Doctrina. scilicet sophistarum: qui amphibologias tractare solent. Nam ambiguum est per dialecticam: in qua amphibologiae tractant. Amphibologia. n. nihil aliud est quam ambigue dictum. Aucupari. id est latenter: & callide: & quasi per insidias inuestigare. Ut: quis non omnia dicamus: qui offeruntur: ne quid insulsius dicamus: quod sophista facere solent. Sed diligenter aduertamus: ne quod dictum fuerit uideatur esse quae sita: non oblata. Etenim canendum est: Post hoc proceptum generale in omnibus ambiguis seruandum: transit ad aliud genus. Est autem eiusmodi: quod in mutatione Latina consistit: & duo exempla Catonis ponit: qui ridicula consistunt ex ambiguo per mutationem Latinae. Nobil Fuluius cuius Romanus appellabat Fuluius nobilior: & quia leuitas uirtutum saepe incurbat: Cato quum uidisset eum: O Fului inquit mobilior magis quam nobilior. Alter genus est: & est duplex. Quidam iuitauerat aequale suum: hoc modo: Eamus inquit deambulatum. qui iuitatus erat dixit: Quid opus est de? quia tu dixisti deambulatum: nunc ne satis fuerat dixisse: ambulatum? Cato qui tunc ibi aderat: audiuit hos iter se colloquentes: & huius secundum diuinationem excipiens continuo ait: Quid opus est te? & quum ille dixisset cur: tu Cato: quia tu auersus: & ad uersus impudicus es. In quo dicto maxima est obscenitas. Significat. n. ex anteriori: & posteriori parte muliebria pati. Sed aliquis fortasse posset Catonem arguere: quod haec uerba tam scurrilia diceret. hac uero excusatione eum defendemus: quod quum ipse uir modestissimus: & temperatissimus esset: libidinosus: & impudicus: atque imperantem adolescens: iure: & merito: uel his uerbis reprehendit. Te: quia societas tua nulli est admittenda. Accersitum: exquisitum. id est ne ambiguum exquisitum uideatur esse: sed sua sponte potius nobis oblata: quod

in littera positū græci uocāt *εὐροτοίχης*. Tamē Quāuis hoc ridiculi genus: qđ p parua uerbi mutationē sit sit urbanū: tamē plus urbanitatis habet: tūc qum ostēdas alicuius nominis causā eēri dendā: sicut fecit Iulius Cæsar: qū uidisset quendā numiū puerog corruptorē: ita appellauit: o Numi ē qđ gaudeas tibi nomē ipositū fuisse diuisoris. Nā sicut Pyrrhus ad troiā fortiter pugnādo nomē Neoptolemū ē cōsecutus: ita & tu ī cāpo martio nomē cōparasti diuisoris. i. puerog corruptoris. Cicero ad Papyriū petū plane ostēdit in hoc uerbo inesse obscœnitatē: his uerbis: Quid enī nō honestū ē uerbū diuisor? At

inest obscœnū: cui respōdet itercapedo. Propē tamē diuisores dicebātur: q in una quaq; tribu serāt diuidēdis æqualiter oibus: q; tribui daretur: quos p largitionē corruptores fuisse Cicero pro Plāco ostēdere uidet iis uerbis. Sed tu doce sequestrem fuisse: largitū fuisse: cōscpisse: tribules decuriasse: unā tribū delige: tu doce qđ debes: p quē sequestrē: quo diuisore corrupta sit. de iis Alconius etiā hęc: Verū legitimos habent oēs tribus diuisores suos: quos Plautus curiarū magistrōs ī aulularia

uocat iis uerbis: nā noster q ē magister curiæ diuideret argētū. Dicit ergo quēadmodū Pyrrhus fortiter pugnādo Neoptolemus dictus ē: ita tu pueros corrupēdo numi. i. diuisoris nomē es consecutus. Habet acūmē. i. nō sine acumine sit. Qum ad ridiculū. i. qū alicuius nominis causā ostēdis eē ridendā. Sæpe enī uersus: Est etiā aliud genus ridiculi: qđ fit qū uel uersus talis: qualis ē: aut parū admodū imutatus: uel oratio interponit de ea re: qua de agit: nō solū ambigua facete dicuntur: sed etiā uersus facete interponit. Velut ē. f. ut ē a poeta scptus. Vel paululū: uel si nō ita. f. his uerbis ut est scriptus a poeta. Aut aliqua pars: uel si nō ponit uersus iteger: alia pars uersus: dūmodo cōueniat rei d qua agit. Vt fatius Scauro stomachati: Negligētia historix facit hūc locū uideri obscuriorē. Cæterū ita res se habet. Varrus hispanus tribu. plæ. legē tulit: ut quæreret i eos: quog ope cōsilioue italici socii cōtra populū romanū arma sūpsissent. Varrus tri. plæ. q hęc legē tulerat: ut gratificaretur. L. Cepioni: cuius inimicus erat Scaurus: ip sū ad tribunal suū adesse iussit. Scaurus qū nondū a morbo leuatus eēt: amicis dissuadētibus: ne uellet ī ea ualitudine & ætate ī inuidiā ppli icidere Ille accersitus p uiatorē: nobilissimis iuuenibus innixus ī fore p duit: & accepto dicēdi loco stomachas hęc uerba dixit: Qu. Varrus hispanus dicit. M. Scaurū pncipē senatus socios in arma cōuocasse. Id Scaurus pnceps romanus negat: testis ē nemo. Vtri uos quirites credere oportet fatius? Neui hūc uersū interposuit: Tacete: qđ hoc clamoris? Quibus nec mater: nec pater ē: tāta cōfidentia estis. Auferte istā superbiā: q uersus in nobilitatē cōpositus ē. Nā totū illud: qbus nec mater: nec pater ē: si gnificat nobiles eē. Hos enim qbus nec mater: nec pater erat: terra natos fingebat. Sicut etiā Linius noster ostēdit in pfatione operis sui: plem e terra natā mentiēdo. Ci. etiā. Cn. Octauius: an. C. Cornelius tuus quidē familiaris sumo genere natus terræ filius. Crasse: Hic. L. Crassus de quo loquitur & Mutius cōsules: qū sūma cupiditate urbis Romæ tenerētur italici populi: & ob eam rem nōnulli eog se pro ciuibus generēt: necessaria lex uisa est: quæ id eos uetaret. Erat autē lex de regūdis ī sua ciuitate ciuibus. hęc ergo Crassus & Mutius rettulerūt: quæ ita inscribebatur: ut ait Cicero: Legē hęciniā: & mutiam de ciuibus regūdis uideo cōstare inter oēs: quā duo cōsules omniū: quos uidimus sapientissimi tulissent: nō modo inutilē sed pnciosā fuisse reip. De ciuitate: Vt ad suæ cuiusq; ciuitatis ius ciues redigerētur: ut in hoc iudicio Scauri: qui pductus erat a tribuno ad populū: eo q socios ad arma cōuocasset: qui ciuitatē romanā quærebāt. i. qui se ciues romanos fieri cupiebant: ideo ex hoc iudicio natā nōnulli dicūt existimare hanc legē Crassi de ciuibus in sua ciuitate regūdis. Satius pprium nomē est. Tuam legē. i. legē de regūdis ciuibus in suis ciuitatibus. Nam in cælio: Hoc quidē facete dictū fuit contra nobilitatē Scauri & cæterog qui aderant. Sed hoc qđ sequitur. i. tunc hic uersus: quē in causa dixisti: ē eiusmodi: Cælio: cui filius erat parū pbata: ac luxuriosa uitæ testis pductus erat in meretricē: quæ adolescētēs expilauerat. Qum igit hic in iudiciū pductus eēt ita rudit se pbe scire: q pecuniā illā accēpisset: q uidelicet a se pfecta eēt: quæ qū dixisset continuo abiit: & qū discederet Antonius uersū illū Terentii it: rposuit. Sentin senē esse tactū triginta minis

In hoc genus cōiiciuntur. i. in hoc genere ridiculi qđ fit per uerbū facete dictū cōtinētur & puerbia: uidelicet quæ uulgo dicuntur: & unius puerbii ponit exēplū: qđ est eiusmodi: Quidā noīe Asellus cuius romanus ostētatione quadā gloriabat: qđ oēs puincias stipēdia merēdo pagrasset. i. nullā puincia poplī romani eē: in qua ipse stipēdia nō meruisset (Erat autē hic obtusi igenii: & senex admodū) qđ qū audiret Scipio respōdit: Agas Asellū: uidelicet pelle nudādū: & hoc iō dicebat: qđ nō nulli sūt iuuenes: qđ uiribus mlū ualuerūs: senes autē nihil oīno nec uiriū: nec cōsiliū habēt: quēadmodū

In hoc genus cōiiciuntur puerbia: ut illud Scipionis: qū asellus oīs puincias stipēdia merētē se pagrasse gloriaret agas asellū & cetera. Quare ea quoq; (qm̄ mutatis uerbis nō pnt retiere eādē uenustatē) nō ī re: sed ī uerbis posita ducātur. Est autē ī uerbo positū: nō ī sūlsū genus ex eo: qū ad uerbū nō ad sniam rē accipe uideare. Ex quo uno gñe: totus ē tutor mimus uetus oppido ridiculus. Sed ab eo a mimis tātū genus huius ridiculi īsigni aliqđ & nota re notari uolo. Est autē ex hoc gñe illud quod tu Crasse nup̄ ei qđ rogasset: nū tibi molestus eēt futurus si ad te bene ante lucē uenisset; tu uero inq̄sisti molestus nō eris. Iubebis igit te inq̄ sciscitari: & tu certe negaras te molestū futurū. Ex eodē hoc uetus illud ē qđ aiunt maluginēsē illū. M. Scipionē: qū ex cēturia sua renūciaret acidinū cōsulē: præco qđ dixisset: dic de. L. Manilio: uirū bonū inquit: egregiū qđ ciuē esse arbitror. Ridicule etiā illud. L. Portius Nasica cēsori Catoni: qū ille ex tui animi sentētia tu uxore habes? Nō hercule inq̄t ex mei animi sentētia. Hæc autem frigida sunt: aut tum falsa:

Asellus iuuenis & ipse multa onera & labores fortiter tulit: qū Senio autē cōfectus est: nihil ī se boni habet nisi pellē. igit hoc puerbiū dici solet ī obtusos senes: qđ in iuuetute sua se maxima gloria edidisse glīant. In hoc genus. s. ridiculi qđ ī uerbo cōsistit: uel qđ ad uersū īterpositionē ptinet. Asellus: nomē p̄priū ciuis romani. Merētē. i. rē militare exercetē: ut apud Iuue. Aere merent paruo. i. militant.

Quare ea quoq;: Et hæc ridicula qđ ad uerbū: uel ad uersū īterpositū: puerbia īterposita spectāt: ridicula ī uerbo dicuntur eē: & nō ī re: qđ si uerba minueris nō retinet eādē urbanitatē quā hēbāt.

Est etiā ī uerbo positū: Dicit etiā genus ridiculi eē: qū sniam referas ad uerbū nō ad rē: nō īprobādū: sed mīmis idoneū magis qđ oratori. & hoc gñe mimicū quē

dā uersū dicit plurimū ualere: igit dicit ex hoc gñe exēpla mimis nō oratori sumēda. Nos. n. oratoria agimus nō mimica. Nō īsūlsū: imo urbanū. Ad uerbū. i. secūdū uerbū. Tutor: nomē mimi.

Ex quo uero gñe: uidelicet qū rñsū accipit ad uerbū: nō ad sniam. Tutor mimus: ī hoc gñe totus uersat tutor mimus. Oppido: ualde significat: ut sæpe didicistis apud comicos. Qum. n. agricolæ ueniētes ad urbē q̄rerent: qđ fœcūditas ī agris eēt: īterrogati rñdebāt oppido: significabāt bonā fœcūditatē eē: qđ uel oppido sufficeret: nō solū agro: sed etiā oppido: & idē cōsuetudo ioleuit: ut oppido significaret ualde. Oppido: qđ solēt frequētē uti hoc gñe ridiculi: qđ nō ad rē: sed ad uerbum accipit. Ab eo: tutore mimo: ac si dicat mimi a mimis exēpla: nos a Crasso: & ab aliis oratoribus exēpla sumamus. Nō īsūlsū. i. uenustissimū fit hoc genus ridiculi. Insigni. i. uolo a mimis sumere īsignis: notæq; rei exēplū: & qđ mimis hoc ridiculi genus magis cōueniat qđ oratoribus exēplū pōit.

Est autē ex hoc gñe illud: Quidā qđ fuit ex Crasso: dic mihi Crasse: Si ad te añ lucē uenero: molestus ne tibi ero? Tū ille: nō eris molestus. Ille rñdit: Te igit suscitari iubebis: & hoc rñsū dedit: qđ si dixisset qđ molestus eēt. Ex eodē hoc uetus illud: Nūc aliud exēplū ponit: Scipio maluginēs ex tribu sua Acidinū cōsulē qū renūciaret. Tū p̄co dic mihi Scipio: Quid cēs de. L. Manilio: utq; tibi uideat cōsul creādus: nec ne? Tū ille: Egregius bonusq; uir mihi eē uir. Rñdere. n. debebat: aut ē creandus: aut nō creādus. Ex cēturia sua. i. ex suæ classis cēturia: ī qđ positus erat cēsor. Præco: qđ perat suffragiis dixisset: nūqđ cēs cōsulē eē creādū? Ciuē eē arbitror: Nō declarauit uerbis suis nūqđ illū creādū eē cēsorē: an nō: & iō risus ē motus his qđ aderāt: qđ nō ad sniam illius qđ īterrogauerat rñdisse uideret. Ridicule etiā illud: Hoc quoq; ridiculū eiusmodi ē: qđ. L. Portius Nasica Catoni cēsorio dixit qđ sui uillici filiā duxit uxore. Cato maior qū admodū senex eēt filiā uillici sui duxit uxore. & qū eēt ī cāpo martio dixit Portius: hēs inq̄t uxore ex tua snia. Tū Cato: nō hercle inq̄t. Ille ītelligebat hēs ex tua snia. i. quā maxie uolebas. & Cato rñdit: Nō hercle inq̄t habeo uxore mihi cōsentietē. i. male morigerā. Hæc aut frigida: Eiusmodi dicta quorū snia accipit ad uerbū: nō ad rē: partim frigida: partim falsa sūt. Salsa qū p̄ter expectationē dictū ē: sicut hæc oīa: qđ supra memorauit: sed si huic dicto rñderet: sicut expectabat īterrogator: nullā ī se festiuitatē haberet. Frigida. i. uulgaria & obtusa.

Aliud: q̄ respōdet. Natura enim nos ut ante dixi: At q̄ p̄ter expectationē nostrā aliqd̄ rīdet: nō possumus facere qn̄ naturaliter moueamur ad risū: sicut de fœnere illo: q̄ seruū ducebat i erga stula: nihil addo: ducas licet. In uerbis: nō solū i uerbis ridicla posita sūt: & uerbis q̄ supradiximus sed etiā q̄ sūt ex imutata oratione: aut ex unius trāslatione: aut ex iuerfione uerborū. Ex imutata oratione: q̄ oratio respōdetis nō mutat ab oratione iterrogātis: uel unius: uel pluriū uerborū. Ex imutatione: Vt olim rusca. M. Pinarius legē ferebat de annalibus: uidelicet de libris: ubi gesta ppli romani cōtinebant: ut i his diligēter scriberent: q̄ non nulli cōtradixisset ei. Ille autē itatus qum̄ male oibus dixisset: tūc Seruilius: Dic mihi Rusca nō mihi etiā male dixeris: si tibi contradixero. Tū ille: Sicut semētē feceris ita metes: q̄ si cōtradicedo maledixeris: male audies. ē autē sementis ipsa satio. Ex trāslatione: Scipio Aphricanus ille supior: q̄ Carthagini tributariā populo romano fecisset: ab oibus ciuitatibus: q̄ populo romano cōfœderatē erāt honores meruit. Inter ceteros Corithii pollicebātur se statuā honoris grā posituros: ubi essent ceterorū iperatorū. Rīdit turmales. i. uulgares statuæ. i. q̄ i ordīe aliorū positæ sūt: sibi displicere: ac si diceret: se nolle statuā suā i ceterarū ordine poni: sed i aliquo celebriori loco seorsū ab aliis q̄ ipse oīum iperatorū p̄stātissimus eēt. ē trāslatio a turmis equitū. i. ab ordine equitū: q̄ socii & coniuncti sunt. Inuertitur: Modo docet: quō iuerfione fieri possit ridiculū. Crassus apud Perpennā iperatorē defēdebat Aculeonē accusatū ap̄d. M. p̄torē. cōtra hūc dicebat. L. Lælius Lamia p̄ grauidiano quodā amico suo: hic autē Lamia erat deformis corpe. q̄ Crassus dicere cœpisset: hic s̄ape orōnē eius iterpellabat. Crassus q̄ bis terq̄ huius Lamia iportuitatē sustinisset: tādē idignatus ait Audiamus inqt pulchellū puey. risus cōtinuo motus ē. Tū Lamia: Nō potui mihi formā fingere: i geniū potui. Tū ille: audiamus inqt disertū: & tūc multo maior risus cōsecutus ē. Qui. f. L. Lamia.

Ingeniū: q̄ etiā si corpus sit deforme: tū ingeniū ē optimū. Mlto. f. q̄ antea: q̄ sicut deformis erat ita icōptus: incultus: & idoctus i loquēdo erat. Sūt etiā illa uenusta: quē admodū ex ambiguo dixit duci eosdē locos ioci: & seueritatis: & multa exēpla demonstrauit eosdē modo fieri i his ridiculis q̄ supra memorauit: q̄ plærūq̄ ioco: plærūq̄ serio dicere possumus. Vt i grauibus. i. eosdē locos ioci & seueritatis eē. Ornāt igit: Nūc aliud genus ridicli tractat: qd̄ sit ex uerbis cōtrarie relatis: qum̄ aliqd̄ dictū fuerit: & cōtrario rīdet: in quo nō solū ē qd̄ q̄si resuratio dicti: uerū etiā faceta nōnūq̄ & purbana: sicut exēplo patebit. Igit: q̄si quidē una eorū ē rō: q̄ tā ridicule q̄ seuerē dicunt. Quod idē: In hoc inqt dicto duæ uirtutes isūt: unū qd̄ ornat orōnē: alterū qd̄ nō solū ornat: sed faceta & urbanā reddit orationē. Vt Seruius ille galba: Seruius galba cū Scribonio tr. pl. litē hēbat: sed p̄ Scribonio Libo dicebat. Ergo libo cōditionē fecit. L. galbæ daret iudices quos uellet. Ille iudices iuenit familiares suos: cū q̄bus s̄ape cœnitare solebat: & q̄ cōbibones: & sodales iudices tulerat galba: q̄ p̄ Scribonio tri. pl. dicebat: ita i eū iocatus ē: q̄ de triclinio exhibis: ubi uidelicet cū familiaribus cœnitare solebat: ac si diceret: nec i iudicio qd̄ obliuisci potes cōbibonū tuorū. Tum ille: Ego inqt exibo de triclinio: q̄ tu de alieno cubiculo exhibis. i. qum̄ tu alienas uxores attrectare desistes. & ita ille

q̄ aliud ē expectatū: natura enī nos (ut ante dixi) nī delectat error: ex quo q̄ quasi decapti sumus expectatio ne: ridemus. In uerbis autē illa sūt: q̄ aut ex imutata oratione ducunt: aut ex unius uerbi trāslatiōe: aut ex iuerfioe uerborū. ex imutatiōe: ut olī tusca q̄ legē ferret annalē dissuasor. M. Seruilius: dic mihi inqt. M. pinnari: nū si cōtra te dixero mihi male dicturus es: ut ceteris fecisti: ut semētē feceris: ita metes inqt. Ex trāslatione autē: ut q̄ Scipio ille maior corinthius statuā pollucētib⁹ eo loco ubi aliorū eēt iperatorū: turmales dixit displicere. Inuertitur autē uerba: ut Crassus apud. M. ppennā iudicē p̄ aculeone: q̄ diceret: aderat cōtra aculeonē cratidiano. L. helalius Lamia deformis ut nostis: q̄ q̄ iterpellaret odiose: audiamus inqt pulchellū puey. Crassus q̄ eēt ad risū: nō potui mihi inqt Lamia formā ipse fingere: i geniū potui. Tū hic audiamus inqt disertū: multo etiā ad risū ē uehemētius. Sūt etiā illa uenusta: ut in grauibus snīs: sic i facetiis. Dixi enī dudū materiē aliā eē ioci: aliā seueritatis. Grauiū autē & iocorū unā eē rationē. Ornāt igit i p̄mis orationē uerba relata contrarie: q̄ idē genus ē s̄ape etiā facetū: ut Seruius ille Galba: q̄. L. scribonio iudices. Tr. pl. ferret familiares suos: & dixisset libo: q̄n̄ tādē Galba de triclinio tuo exhibis: q̄ tu inqt

intemperatā obiecerat: hic p iocū adulteriū. De triclinio. i. de cōpotatione. Nā apud antiquos hæc consuetudo erat: ut stratis tribus toris epularent. De cubiculo. i. de cubili quā alienas uxores attrare desistes. i. cubiculo. n. cubile ē. A quo gñe: dicit huic gñi: quod supius dictū ē: sile eē hoc quod seq̄. Glaucia iocat i Metellū: Villā i tyburte habes: cohortē i palatio. Cohors: Varro de lingua latina exponit etymologiā cohortis. dicit enim: Cohors quod ut i uilla ex pluribus testis cōiungit: ac quoddā sit unū: sic his ex manipulis copulat. cohort quod i uilla quod circa eū locū pecus coerces. Villā i tyburte: obieciebat ei factionē: quod

diceret cohortē militū i palatio cōtineri edicto Metelli: quotiescūque uellet & seditiones facere. Ac uerborū quod ē: Nūc trāsitione uti fōi dēs quibus d' rebus dixerit: & quibus de rebus dicturus sit. dixi de facetiis quod i uerbo cōtinētur: nūc de his quod i narratione cōtineant dīca. Ea quod re cōtinent. Magis: quod ea quod an dixi. Res sane difficilis: i his ridiculis: quod re cōtinētur duo difficilia sūt. Prīmū quod oportet narrationē uerū similitē eē. secundū quod eādē oportet subturpē hñe nōn hīl latentis turpitudis. Nā si plane: & apte eēt turpis: urbanitatē nō hñet. Expōmēda: exponēda auditoribus.

Subturpia. i. quod latentē hñt turpitudinē: quod est p̄priū ridiculi. Subturpe. i. latenter turpe: quod id quod natura turpe ē: uerbis tū honestis dicit

de cubiculo alieno. A quo gñe ne illud quod plurimū dīstat: glaucia metello uillā i tyburte hēs: cohortē in palatio. Ac uerborū quod ē gñā quod essent faceta: dixisse me puto: rerū plura sūt: ea quod magis (ut dixi añ) ridēt: i quibus ē narratio: res sane difficilis. Expōmēda enī sūt: & ponēda ante oculos ea quod uideant eē uerisimilia: quod ē p̄priū narratio nis: & quod sūt quod ridiculi p̄priū ē: subturpia: cuius exemplum ut breuissimū sit: sane illud: quod ante posui Cras si de mēmio: & ad hoc genus ascribamus eēt narrationes apologorū. trahit etiā aliqd ex historia: ut quod Sex. titius se cassādrā eē diceret: multos inquit Antonius possū tuos aiaces oileos noiare. Est etiā ex similitudine: quod aut collationē hñt: aut tanquā imaginē collationis: ut ille gallus oli testis i pisonē: quod innumerabile magio p̄fecto pecuniā dixisset datā: atque Scaurus tenuitatē magii redargueret. Erras inquit scaure: ego enī nō magiū cōseruasse dico: sed tanquā nudus nuces legeret: i uētrē abstulisse: ut illud. M. Cicero senex: huius uiri optimi nri familiaris pater: nros

Verisimilia. i. ea quæ sumimus si uera nō sūt saltē sint uerisimilia. Cuius exēplū: Exēplū huius ridiculi: quod narratione cōtinet: sufficiat illud quod supius de Mēmio dixi: quod morsu Largii Lacertū dila cerauerat. nā exēplo illius alia quoque nobis fingere possumus. Exēplū. f. ridiculi: quod ē i narratiōe. Et ad hoc genus: sed ad narrationes ridiculi: quod finguntur: pnt etiā adiūgi narrationes fabulæ: quod sūt nec ueræ: nec uerisimiles: ut fabulæ Esopi de leone: de uulpe. Apologi sūt fabulæ: i quibus bruta aīa lia introducuntur loq. Trahit ex historia: nōn unquē etiā historia poterit tibi ridicula subministrare. Ve quod Sextus titius: Nota ē historia quod capta Troia Aiāx oileus i tēplo Mineræ Cassādrā uiolauit: quapropter p̄nas dedit. Irata. n. dea ipsū fulmie ad saxū capharæi mōtis affixit. sed quod significare uellet Sextus Titius se diuinare i sīdīas quod aduersus se fabricaret dixit Cassādra sū. i. diuino. rū Antonius: Et ego noiare possū mltos Aiāces oileos. Sex. Titius dicebat se eē Cassādrā: hoc ē diuinare quod admodū Cassādra quod denūciauit bellū troianū. Hoc quod audisset Antonius: Recte inquit te Cassādrā appellas. Nā cogisco multos tuos aiāces oileos: quod te stuprauerūt: quod admodū oileus Aiāx dicit Cassādrā i tēplo palladis uitiaffe: ipsi uero stuprē obieciebat. Collationē. i. cōparationē. iter collationē & imaginē collationis hoc iter est: quia collatio ē res: quod ueræ sūt: imago autē quod nō sūt: sed eē p̄nt. Ut ille Gallus: Gallus testis p̄ductus i Pisonē: quod accusabat repetūdaz: hoc modo arguebat: quod Magio p̄fecto successorī suo pecuniā maximā dedisset: ne iniurias sociorū ad se delatas apiret. Sed Scaurus: quod Pisonē defēdebat: ita argumētabat: quod diceret illū i opē & tenuē eē: nec p̄pterea uerisimile uideri: ut quod iopia & paup̄tate extrema laboraret tantā pecuniā accēpisset. Tūc Gallus subiecit: Falleris inquit Scaure. Nā nō dico eā pecuniā Magiū cōseruasse: sed i opē oia cōsūpsisse. Ita inquit de tenuitate Magii disputas: quod si dixeris pecuniā sibi datā cōseruasse: quod eas deuorasse dicā: quod admodū quod nudus nuces colligit: nō habēs ubi reponat: eas i uētrē mergere solet. Ut illd. M. cicero senex: Hoc loco. M. cicero Ciceronis p̄ uoluit nequā græcorū p̄ similitudinē mordere. Dixit. n. eos quod optime græce scirēt eē syros uenales. Nā fixi ipsi ppli asiæ p̄ se i probi sūt: sed i probiores efficiunt diu cū græcis uiuendo. Nā quod optime græce sciūt: deteriores sūt: sicut etiā dicebāt de romanis siles eē seruorū syrorū: quia quod admodū syrica seruitia cōsuetudinē græcorū se ipsis deteriores efficiunt: ita romanos ignauos efficiunt: si græcā linguā p̄be tenuerint. i. si cōsuetudinē cū græcis habuerint. Nā nemo p̄grinā linguā discere

pōt: nisi diu i eoz: ciuitate uersatus fuerit: quoq; linguā optimē tenet. Vt qsq; optimē. i. ut qsq; diu
cū græcis uixisset. Valde aut ridetur etiā imagines: sed hoc ridiculi genus ē pulcherrimū: qd etiam
breuissimū ē. Valde: nō solū rident q̄ ex similitudinē qdā collationē hnt: sed etiā q̄ de deformi alicui?
uitio i deformius trahūtur. Corporis: iō dixit corporis: q̄a supiora uitia i aīo uersant: sed hoc qd
sequitur i uitio corporis cōsistit. In deformitatē: deformitas ē turpitudine corporis. Vitiū: ut cæcitas
uel claudicatio. Vitiū ai potius ē q̄ corporis: ut placet Venuleio: ueluti siq; mēdax sit: ludosq; aut ta

bulas studiosius uelit specta
re. Modestinus uero ait uiti
um eē ppetuū corporis ipe
dimētum: ueluti si luscus sit
Morbū aut eē tpalē corpis i
becillitatē. Cū similitudinē tur
pioris. i. qū alicuius hoīs tur
pitudinē cū maiori aliq̄ tur
pitudinē cōparas. i. qū turpis
imago i turpiore similitudinē
trahit. Vt meū illud in hel
miū. i. ut ego Iulius Cæsar iō
catus sū i Helmiū. Cæsar cū
Helmiō mácio litē habebat
& qū acrius obstaret Cæsar
iratus iā inqt ostēdā q̄lis es.
Credebat Helmius Iuliu ap
tuz flagitia: rñdit oñde q̄so
Tūc Cæsar oibus ibi astati
bus scutu ostendit quo usus
erat Marius cimbrico bello
in quo gallus qdā depictus
erat uinculoꝝ angustia de
stortus: q̄ p nimio dolore li
guā eiecerat: & labia pfude
rat. Gallū. f. captiuū. Ci
brico: quo usus fuerat aduer
sus cimbro. Distortis: re

uinctis. Buccis fluētibus. i. labiis pminētibus. Nihil tā Mácio lise: q̄ gallus ille. Vt qū testio pena
rio: Testius qdā penarius hoc uitio laborabat: ut mētū qū loq̄ret itorq̄ret. Tū Cæsar: pus frāge nuc
tes: deinde loq̄re: turpitudinē cū maiori turpitudinē cōparauit. Vt diceret siqd uellet. i. pus nucem
frāgeret: deinde loq̄ret. Etiā illa q̄ minuēdi: Nō solū q̄ supradiximus uenusta sūt: sed ea etiā q̄ dicū
tur p hypbolē. Nā ea afferūt nō nihil festiuitatis qū i tpe dicūtur: & exēplū pōit cuiusdā Mēmiū: q̄ se
adeo magnū putabat: ut qū p arcū trāsiret fabii: inclinaret caput. Ita sibi ipsi magnū uideri Mēmiū
Mēmius inqt adeo se magnū eē existimat: ut qū p fornicē fabii trāsiret caput inclinet. Ad fornicē. i. ad
arcū triūphalē: quē Fabius ad memoriā rez gestaz cōstrui fecerat. Illa. f. sūt ridicla. Velut tu Cras
se: Sic Crassus augēdi cā dixit i iudicio: quotiescūq; i forz descendit ad Fabii fornicē caput demittit.
hæc uerba dicebat illudēs ianē pceritatis gliam Mēmiū. Ad fornicē. i. ad arcū i memoriā rez gesta
rū Fabii fabricatū. Adhuc etiā romæ nōnulli eiusmodi arcus extāt. Demitteret: inclinaret. Ex quo
gnē ē: Scipio p hypbolē hebes momordit igeniū dicēs: Si qntus tibi part^o succederet etiā tardioris
igeniū futurus es: adeo hebes igeniū tuū ē: ac si diceret: qū tu q̄rtus adeo obtusi igeniū sis: si qntū pari
tura eēt mē tua: pfecto asinū pepisset. nā ex oibus sribus ipse Metellus q̄rtus tardiori erat igenio: ut
si qntus seq̄ret tardiori futurus esset. Obtusi: qū aliquē obtusi igeniū ofidere uolumus: asinū appel
lare solemus: ut Iuue. Sed culpa doctoris. f. arguit: q̄ læua i pte mamillæ Nil salit arcadico iuuei. i.
asinino. Scipio. f. æmilianus inferior. Ex quo gnē: qd p hypbolē ridiculū facit. Stomacharet. i.
irasceret. Si qntū: qñquidē ex oibus sribus q̄rtus ipse tardioris eēt igeniū: si qntū mater pepisset: asi
nū paritura erat. Arguta etiā significatio: illa etiā significatio: q̄ nō p hypbolē sit: sed parua re spe
ctat uerbo declarat: res obscena arguta ē & subtilis. Vt qū. Cn. Fabritio. P. Cornelius. P. Corneli
us Scipio auaritia laborabat: & peculator erat. i. bonoz publicoz dep̄dator: qū Cādidatus cōsula
tū peteret: & bellū graue ac piculosū eēt cōtra Carthaginēses. C. Fabritius cōsulatū ei demandauit.
Hic qū sibi obuiā factus eēt grās agit: q̄ quī inimicus sibi eēt cōsulatū demādauerit. Tū ille: Nihil ē
qd admireris. Cōpilari. n. malui q̄ uenire. i. cū aliis ciuibus pilari: q̄ uictus uenire ab hoste. Nam q̄
belli peritus es: & bellū graue & piculosū ē: malui abs te pilari: q̄ ab hostibus uendi. Fabritius: q̄ co

hoīs syroz uenaliū similes eē: ut qsq; optime græce sci
ret: ita eē neq̄ssimū. Valde aut rident etiā imagies: q̄ fe
re i deformitatē: aut i aliq̄d uitiū corporis ducūtur: cū
similitudine turpioris: ut meū illud i Helmiū Manciā
iā ostēdā cuiusmodi sis. Qum ille: oñde q̄so: demōstra
ui digito pictū gallū i mariano scuto cimbrico: sub no
dis distortis: eiecta lingua: buccis fluētibus. Ritus est cō
motus nihil tā mácie simile uisū ē: ut qū testio penario
mētū i dicēdo itorquēti: tū ut diceret: siqd uellet: si nu
cē fregisset. Etiā illa q̄ minuēdi: aut augēdi cā ad incredi
bilē admirationē efferunt: uelut tu Crasse i cōcione: ita
sibi ipsi magnū uideri Mēmiū: ut i forz descēdēs: caput
ad fornicē fabii demitteret. Ex quo gnē etiā eēt illud idē
qd Scipio apud numatiā qū stomacharet cū. C. Metel
lo dixisse dicit: si qntū pareret mater eius asinum fuisse
pariturā. Arguta etiā significatio ē: qū parua re: & sape
uerbo res obscura & latēs illustrat: ut qū. C. Fabritio. P
Cornelius hō ut existimat auarus & furax: s; egregie for
tis & bonus iperator: grās ageret: qd se hō inimicus cō

mitia habebat superioris anni cōsul. Bello magno: ex quo magnā glām cōseq̄ posset. Graui: pi-
culoso. Cōpilari. s. a te uictore cū ceteris ciuibus expilari. Quā uenire. i. uenundari ab hoste.
Vt Afello aphricanus: Hoc quoq̄ ridiculū eiū: dē gñis ē. nā uerbis paucis Aphricanus oñdit q̄ scele-
stus eēt Mumius. Scipio aphricanus iserior cēsura agit cū hoc Mumio. Sed qū sibi sorte daret i cēsura
ra collega Mumius: sicut apd̄ Valeriū Scipio dixisse fert: se oia ex dignitate ppli ro. gesturū: si uel col-
legā dedisset: uel nō dedisset: dedisset unū cēsura dignū: nō dedisset hūc: q̄ hic Mumius tāctū no-

bil' eēt & p̄cius tñ uitae erat
minus p̄bata: & iō ineptus
huic mgratui. igit' cēsoria no-
ta ciues romanos notabant
hoc modo: q̄ senator erat se-
natu eiiceret: q̄ eques: equū
publicū p̄deret: q̄ plābeius
i ceritū tablas referet: & ara-
rius fieret: & i albo nō eēt cē-
turiae suae. Ad hāc ciuis nō
eēt tm̄modo p̄ capite tribu-
ti noie ara p̄solueret. Dāna
tus igit' a Scipione Afellus
erat: & ararius fact': Mumius
collega hūc arariū a Sci-
pione factū ex arariis dū lu-
strū cōderet liberauit: sed eo
anno ciuitas pestilētia labo-
rauit. Quū igit' Scipioni lu-
strū iscelix obiceret Afellus
R̄ndit Scipio: Nihil ē q̄ mi-
reris lustrū illd̄ iscelix fuisse
Nā a Mumio cōditū ē: q̄ te
ex arario exemit: ut ostēde-
ret piaculum igēs cōmisisse
Mumiū hoc ipso q̄ cum ex
arariis exemerat. Lustrū:
appellabat: q̄ cōpleto gn̄

fulē fecisset: bello p̄serti magno & graui: nihil ē quo
mihi grās agas inqt si malui cōpilari: q̄ uenire. Vt Afel-
lo aphricanus obiciēt i lustrū illd̄ iscelix: noli inqt mira-
ri aphricanus. Is. n. q̄ te ex arariis exemit. Lustrū cōdidit
& taurū imolauit: tata suspitio ē: ut religiōe ciuitatē ob-
strixisse uideat n̄ Mumius q̄ afellū ignominia leuarit
Vrbana ēt dissimulatio ē: qū alie dicūt: ac sētias nō illo
gñe de quo añ dixi: cōtraria qū dicas: ut Lamie Crassus
sed qū toto gñe orōis se uere laudas: qū aliter sētias ac lo-
q̄re: ut n̄ Scāuola septumuleio illi anagnino: cui p. C.
gracchi capite erat aurū repēsū rogāt: ut se i asiā p̄fectū
duceret. qd̄ tibi uis iqt isane: tāta malorū ē multitudo ci-
uiū: ut tibi ego hoc cōfirmē: si romae māseris: te paucis
ānis ad maxias pecūias eē uētus. In hoc gñe fānius i an-
nalib' suis aphricanū hūc emilianū dic̄ fuisse & qū grā-
co uerbo appellat ironiā. Sed uti ferūt q̄ melius hoc no-
rūt: Socratē opior i hac ironia dissimulātiaq̄ lōge lepo-
re & hūanitate oib' p̄stitisse: gen' ē pelegās: & cū grauita-
te falsū: qūq̄ oratoris dictōibus: tū urbanis sermōibus

quēnio lustrabāt ciuitatē: & taurilia facta: de sue: oue & tauro faciebant: taurilia dicebant a potiore
hostia sacra illa sūt appellata. Insoelix: q̄ pestilētia illa multos ciues Ro. assupsit: & q̄ pauca ciuiū
romanorū capita cēsa erāt. Exemit: liberauit te a cēsoria nota. Cerites septi erāt nō ciues romani:
sed tm̄modo i cēsura ponebant: ut tributū p̄deret. Ex arariis exemit. i. q̄ te ex iḡminia eripuit: & dā-
natione exoluit: q̄ recip. obligatus erat. Tāta suspitio. s. hoc uerbū imolauit. Taurū imolauit: idē
ē qd̄ dixit lustrū cōdidisse. Urbana etiā dissimulatio: Nūc aliud genus ridiculi p̄seq̄: qd̄ grāce iro-
nia appellat: qū aliud dicimus: & aliud sētimus. Ac p̄ q̄ sentias. Vt Lamiae. s. Crassus dixit audia-
mus pulchellū pueg. Quū toto gñe. i. tota nā & forma orōis. Seuerē: grauiter. Afr̄ sētias. i. aliū
sensū hēas: q̄ dicas. Cui p. C. gracchi capite: Historiā hāc s̄pe diximus: quō. C. gracchus leges fra-
tris sui excitare uoluit: eūq̄. L. opimius factō grege bonorū ciuiū p̄secutus ē donec i pōte Miluio de-
prehēdit: & occidit. Edicto aut̄ p̄miū p̄posuerat: ut q̄ caput ad se ferret: tātū auri accipet. qū igit' Sci-
pio p̄fecturus eēt i asiā: & ab eo peteret scāuola: ut se cū ipso i asiā duceret: dixit: nescis qd̄ petas. Nā
si romae māseris: tāta ē multitudo seditiosorū hoīum: ut magnā pecuniā cōseq̄ possis. Ad maximas
pecūias. s. occidēdo eos: ut p̄ capitibus tātū dē auri repēdat. In hoc gñe: dicit i hoc gñe ridiclū adeo
p̄stātē fuisse Scip. aphricanū iseriorē: ut certo noie ironiā ipsā: & nō ironiā: ac si diceret nō ironiā
sed κατὰ εὐφροσύνην. i. p̄ exp̄sionē ironiā ipsā appellet. In analibus. i. i historiis suis: q̄s sc̄psit d' reb'
gestis. Annales. n. dicebāt: i qb' ānua gesta cōtēbant. Grāco uerbo: q̄ ἀπορῶν grāce: latine nihil
aliud siḡt: nisi afr̄ dico: & afr̄ sētio. Sed ut ferūt: qd̄ hic de aphricano sētio: idē de Socrate legit'. Nā i
oibus opibus suis Plato itroducit Socratē loq̄ p̄ ironiā: sicut legimus i libris de repub. ubi cū Trasī-
macho disputat: & itidē ubiq̄ itroducit ironice multa dicere. Qui melius hoc norūt: q̄ si se nō ual-
de doctū lris grācis ostēdat eē. Dissimulātiaq̄: exp̄sist qd̄ sit ironia. Præstitisse: excelluisse. Le-
pore: urbanitate: festiuitate. Hūanitate: doctrina. Genus ē pelegās: Laudat hoc loco ironiā Cae-
sar. dicit. n. plurimū elegātia: plurimūq̄ grauitatis h̄re cū urbanitate qd̄ā: nec solū cōuenire se r̄ nō
bus quotidianis: sed ēt p̄petuā orōi qū causā agūt. Cū grauitate falsū. i. habet urbanitatē cū grauita-
te qd̄ā. Oratoriis dictōibus. i. forēsbus actōibus. Urbanis. i. quotidianis & familiarib' colloq̄is.

Accommodatum: quod utriusque conveniunt generi dicendi. Et hercule omnia haec: Nunc dicit quod utilitatis habent aut ridicula. *Haec non solum oratori convenire: verum etiam quotidianis sermonibus: quod venusta reddere possint oratione in causis forensibus: venustum etiam quotidianum sermonem in colloquiis: quod etiam scire videtur Cato dum dixit. C. Publicium solitum dicere Mumiū quoduis tempore hominem esse: significat ipsum in omni sermone quaedam habere leporem & urbanitatem: quod ipsum faceret omnibus iocundiorē. Sed diligenter advertere debemus: ut fugiamus quae ridicula sunt: non autem faceta: quod etiam superius ipse docuit: ne sannionibus siles efficiamur. & quae nos ex opinione quorundam diximus superius Sanniones a Samo insula dictos. Littera videtur esse corrupta: dicendum est igitur sannio. Est autem sannio: quod distorto vultu & naso risum mouere solet: a sanna dictus: unde & subsannare. Forensium actionum. id est non magis ornant orationes: quam in foro habent: quam ornant sermones quotidianos: quibus inter familiares utimur. iter actio nē & sermonē hoc differt. Actio enim est perpetua oratio: sermo vero quem audimus & respondemus. Nam quod apud Catonem: probat auctoritate Catonis Dicit. non prescit sibi uideri id quod dixit: hominem esse quoduis tempore. id est cuiuslibet ingenii: quod non septe insulsus est. Perficitur: pelegas. Quiduis temporis. id est hominem cuiuslibet praesentis: quod pro tempore insulsus non est. id est qui urbanitatem suam non pro tempore accommodaret: sed eam cum tempore efferreret: ut omnibus esset iocunda & ideo dicit Catonis auctoritate haec ridicula convenire.*

Profecto res sic se habet: Reddit rationem cur laudauerit dictum illud Catonis: & erit sensus: Nullum est uitae humanae tempus: in quo non possimus urbanitate: & facetiis uti. Nullum: siue publice: siue private aliquid agas. Leporem: festiuitatem. Humanitatem. id est eruditionem. Sed redeo ad caetera: Nunc ad id redit: quod omiserat: ut caetera ridiculorum genera persequatur. Est huic: Dixi de ironia: nunc de alio genere: quod est huic proximum dicemus: quum aliquid uitiosum aliquo honesto uerbo dicimus. Vitiosa res. id est res in qua non nihil est uitii honestari uerbo. Ut quum Aphricanus censor: Scitis quod etiam apud Ti. Liuium est quod ad cannas uicem apuliae Hannibal magno exercitu cum Paulo Aemilio: & Terentio Varrone conflixit: & quum in acie eduxissent milites: inuito tamen Paulo: & ibi utriusque acriter pugnatum esset: tandem romani cesserunt: & multa milia romanorum in ea pugna caesa sunt: nonnulli in castris relictis sunt: quod quum uideret iam laborare romanam aciem: nonnulli fugerunt: nonnulli in castris manserunt: quorum Mumiū quodam centurio: quem Aphricanus censor aeriū faciebat: quod auxiliū non tulisset: & quum moueret e tribu: ille se purgabatur dicens ideo in castris mansisse: quod ibi in custodia ab imperatoribus relictus esset. Tum Aphricanus: Non amo nimium diligentes: eo quod in tanto periculo opus non fuit tanta diligentia. Nam quum uideret laborare aciem romanam fuisse diligentior: si relictis castris eis succurrisset: & ideo quam ille custodiam: Aphricanus nimiam appellauit diligentiam. Tribu mouebatur. id est aeriū faciebat. id est in certum tabulas referebat: ut non esset in albo centuriae: sed pro capite tantum census tributi nomine aera perderet. Nimium diligentes. id est quum nimium diligentes esse uolunt. id est segnes & ignauos. Ignauia quae est res uitiosa honesto uerbo. scilicet diligentia appellauit. Acutum: Hoc etiam laudatur: quod ingeniosum est: quum id quod dicitur: aliter accipitur: ut Qu. Fabius Maximus: qui tarentum ab Hannibale liberauit respondisse dicit Salinatori: quod arcem amiserat: historia nota est. hoc idem in Catone maiore rettulit Cicero. Amisso: pro perditione. Ex ea: quia retinuerat arcem. Praeclara. scilicet in propulsandis hostibus: qui arcem oppugnabant. Quid ni. quod d. obliuisci non possum. Nam nisi perdidisses: non opus fuisset recuperari. Sunt etiam illa subabsurda: eo ipso quod absurda sunt: ridicula nonnunquam efficiuntur: quae tamen mimis magis quam oratoribus conueniunt.

accommodatum: & hercule omnia haec: quae a me de facetiis disputant: non maiora forensium actionum: quam omnium sermonum codimeta sunt. Nam quod ante Catonem est: multa rettulit: ex quibus a me exempli causa multa ponuntur: pro mihi scitum uideatur. C. publicium solitum dicere. P. numium quoduis temporis hominem esse: sic profecto res se habet: nullum ut sit uitae tempus: in quo non deceat leporem humanitatemque uersari. Sed redeo ad caetera. est huic finitimam dissimulationi: quam honesto uerbo uitiosa res appellat: ut quam aphricanus censor tribu mouebat eum centurionem: quod in pauli pugna non affuerat: quam ille se custodiae causa diceret in castris remansisse: quaereretque cur ab eo notaretur: non amo inquit nimium diligentes. Acutum est illud est: quum ex alterius oratione aliud excipias: atque ille uult ut salinatori maximus: quum taranto amisso arcem tantum liuius retinisset: multaque ex ea praemia praecleara fecisset: quum aliquot post annos maximus: id oppidum recapisset: rogareturque tantum salinator: ut meminisset: opera sua se tarantum recappisse. quod ni inquit memierim: nunquam ego recapisset: nisi tu amisisses. sunt etiam illa subabsurda: sed eo ipso nomine saepe ridicula: non solum mimis proposita: sed et quodammodo nobis

Homo fatuus: Hoc ridiculū ē ex eo gñe: qđ subabsurdū ē. Nā p̄mo subabsurdū ē hoīem fatuū ha-
buisse rē: deinde etiā absurdū hominē dū pauper eēt uixisse: postq̄ diues factus ē iteriisse. nam si fa-
tuus ē: quō rē adeptus ē: deinde si pauper uiuebat: quō diues factus mortuus ē? R. ē. i. pecuniā: uege-
rei appellatio latior ē q̄ pecuniā: ut Paulus de uer. sig. sētit: q̄ etiā ea q̄ extra cōputationē patrimo-
nii nostri sūt cōtinet: q̄ significatio pecuniā ad ea referat. q̄ i patrimonio nostro sūt. Quid ē tibi
ista: Secūdū exēplū absurditatis: dicit de moroso hoīe: q̄ morosā habebat uxore. Est morosa qđat

q̄ cōquerit uxore h̄e moro-
sā. i. grauē & difficilē ipse dif-
ficilis. Quē ergo diceret il-
le morosā habeo uxorem:
R. n̄dit: Mulier ista uxor ti-
bi similis ē. i. quē admodum
tu morosus es & grauis: ita
uxor morosa ē & grauis. ab-
surdū enim ē: ut qđ tibi sile-
ē: sit molestū. Si ergo uxor
similis ē tibi: quō molestat
q̄ si morosa: ergo similis: se-
cūdū illd̄: Omne simile ap-
petit suū simile. Quid ē
q̄ dicis te uxore habere mo-
rosā. Quā diu ad aquas
Hoc ridiculū i piscatore in-
frigit. Quidā piscator quō
ad uersatus ē i aq̄s uixit pi-
sces semp̄ capiēdo: ubi uero
aquis exēptus ē: & diues fa-
ctus cōtinuo interiit. absur-
dū est. Leuius. i. minus gra-
uitatis habet. Mimicum. i.

hō fatuus: postq̄ rē h̄e cōepit: ē mortuus. qđ ē tibi ista
mulier: uxor similis mediūsfidiis: q̄ diu ad aq̄s fuit: nū-
q̄ ē mortuus. Genus hoc leuius (ut dixi) mimicū: sed ha-
bet nōnunq̄ aliqd etiā apud nos ioci: ut uel nō stultus:
q̄ si stulte quā sale dicat aliqd ut tibi Antoni mācia qum
audisset te cēforē a. M. Duronio de ambitu postulatū:
aliqn̄ inq̄t tibi tuū negociū agere licebit: ualde h̄c ridē
tur: & hercule oīa q̄ a prudentibus q̄ si p̄ dissimulationē
nō itelligēdi subabsurde falseq; dicunt. Ex quo gñe ē ēt
nō uideri itelligere: qđ itelligas: ut pōtidius: q̄ lē existi-
mas q̄ in adulterio deprehēdit. Tardū existimo: ut ego
q̄ i delectu: Metello: q̄ excusationē oculoꝝ a me nō ac-
cipet: & dixisset: tu igit̄ nihil uides. Ego uero inq̄ a por-
ta exqlina uideo uillā tuā: ut illd̄ Nasice: q̄ quā ad poetā
enniū uēisset: eiq; ab ostio q̄rēti: enniū ācilla dixisset do-
mi nō eē. Nasica sēsit illā dñi iussu dixisse: & illū itus eē

mimis idoneū ē: sicut supradictū est. Leuius: q̄ oratori cōueniat. Vt dixi: ubi dixit nō solū mimis
sed nōnunq̄ oratoribus cōuenire. Vt uel: Sed aduertēdū est: qum uolumus hoc gñe ridiculi uti: si
mulare debemus nos nō itelligere qđ dicamus: q̄ si ostēderemus nos itelligere quid diceremus
nō haberet tantū iocūditatis: ac uenustatis. Vt uel nō stultus. i. tanq̄ stultus itelligere nō uideatur
ille etiā qui stultus nō est: q̄ quis stultus nō sit: tamē stulte dicat: oportet tanq̄ id qđ dixerit nō itellige-
re uideat. Vt tibi Antoni. s. hoc nō stulte: sed quasi stulte uiderur eē dictū. Vt tibi Antoni: Vide
quomodo acriter mordet Antoniū. Antonius cēfor s̄ape de moribus ciuiū in cēfura agerat: ipse de
inde accusatus: q̄ de suis moribus agendū eēt: Mancian in eū ita lusit: O Antoni aliquādo tibi tuum
negociū agere licebit: quē admodū q̄ cēfor eras: de alioꝝ moribus agebas: ita tibi nūc de tuis agen-
dū erit. i. aliquādo de aliis negociis agere desistes: & de tuo agere icipies. Postulatū: accusatum.
De ambitu: Ambitus & ambitio differūt. Nā ambitio i animo ē: ambitus i actu. q̄ enim largitione
aliquē corrūpitū ambitū cōmittit: sed q̄ p̄ter modū cupit honores aut laudē: ambitione peccat.
Valde h̄c ridētur: Dixit supius hoc etiā ridiculi genus eē: qđ mirifice placet: q̄ aliqd uidemur te-
mere dicere: q̄ id tamē itelligamus. Sed hoc differt a supiori: q̄ i supiori dissimulamus itelligere:
qđ itelligimus: in hoc uero uidemur plane nō itelligere: & i illo ponit̄ abrutus sermo q̄ si icōsidera-
tus: in hoc uero grauius ridiculū facit. Vt Pōtidius: Quidā Pōtidii iterrogaauerat: qualē existimas
qui i adulterio deprehēditur? R. n̄dit Pōtidius: Tardū. s. existimo eē: & q̄ audiuit uisus itelligere se-
gniorē ad fugā: sed hic itelligebat frigidū in uenerē. Vt ego q̄ i delectu: Metellus q̄ delectū acerrī-
mū h̄ret: & q̄ citare iussisset Iuliū Cēsare: ille nomē suū nō dabat. Tū ille: Quid nō rīdes ad nomē
Tū Iulius: q̄ nō possū militiā agere: nā sū obtusiori acie. Tū ille: Ergo nihil uides? Tū Cēsar: Ego i
quit a porta exqlina uillā tuā uideo: & arguebat luxuriā aediū illius: q̄ tāta celsitudis eēt: ut uel ce-
cutiēs uidere possēt. Delectu: delectus militū: quos acerrime deligebat iussu senatus. Ego uero i
quā: q̄ excusabā oculoꝝ acie: ut obtusā dicerē. Ego: r̄ndit q̄ si cōsulte: tu adeo i aedificādo luxurio-
sus es: ut ego etiā cecutiēs domū tuā a porta exqlina uidere possim. Vt illd̄ Nasica: aliđ genus ridi-
culi: qđ ē supiori sile. Hoc exēplū p̄ se itelligit: qđ ridiculosissimū ē. Nasica uenerat ad ianuā Enniū:
quā pulsās magna uoce clamabat: nungd̄ domi eēt? Ancilla Ennio nūciauit Nasica eē: illa deinde re-
diēs dixit Nasica domi nō eē. Nasica sēsit dñi iussu dixisse: & illū itus eē. Haud ita m̄lto post ad Na-
sica Enniū uēit: & quā a ianua q̄reret: exclamat nasica se domi nō eē. tū Enniū: qđ ego: nūne uocē tuā
aḡsco? R. n̄dit Nasica: Impudētissimū hō es: q̄ mihi n̄ credas: q̄ ipse ācillā tuā credideri te domi nō eē

Est bellū illud: Ad aliū ridiculi genus trāsit: quum id qđ dicit in aliū: in eū qđ dicit retrudi pōt: qđ ta
le est: Qu. Opimius in adoleſcētia ſua parū pudice uixerat: quum iam cōſularis eēt: Aegiliū quēdam
laſciuū: & ob eam cauſā ueluti molliorē muliebri nomine appellās ait: O Aegilia mea quādo colu
lana inſtructa ſuccinctus ad me uenies. Tū Aegilius uetari ſe reſpōdit parētis īperio. Non audeo in
quit: qā mater mea uetuit me ad famoſas accedere. i. ad mulieres: quā infames ſūt. Obiiciebat ergo
mollicie in eū: qū dixit īperio matris uetari ad famoſas accedere. i. ifames. Qui adoleſcētulus ma
le auდიſſet. i. de quo adole

ſcēte mala fuiſſet fama. i. cu
i uſ pudicitia ſuſpecta fuiſſet
& ē honeſtus dicēdi modus

Festiuo: urbano. Molli
or: effcemiator. Famoſas
i. molliciem quā ſibi obiicie
bat i eūdē retruſit: qđ & ſoe
mīno gñe appellauit: & fa
moſā. i. impudicā. Cū tua
colu: lana iſtructa: ſuccinctus

Salfa ſūt: Et hoc qđ pluri
mū habet ridiculi atq; face
tia: qū ita reſpondemus: ut
ſuſpitionē faciamus audito
ribus riſus: & feſtiuitatis ple
nā: ſicut hoc loco: Siculus qđ
dā cōquerebat: qđ uxor ſua
ſe de ficu ſuſpēdiſſet. Tū hic
Siculus: qđ moroſā habebat
uxorē: Amabo. i. amice mi
obſecro te da mihi ex hac fi
cu ſurculos: ut ego quoq; ex
hac i horto meo habeā. Ri
diculū facit: qđ ideo uidetur
optare ex ea ficu ſurculos ha
bere: ut uxor ſibi moleſta
ex eadē ficu pēdeat. De fi

cu: Ficus p arbore apparet
quarta eſſe declinationis. p
fructu aut ſecūda: ut Pli. ad
Octauū Ruffū: Quā nunc
cū ficis: & boletis certamen
nōdū habēt. & i Catone ma

iore: Ci. ex tātulo grano ficu: in qđ declinatione accipit etiā p arbore. Iuue. Ad qđ diſcutiēda ualēt ſte
rilis mala robora ficu: & ē maſculini gñis. Pro morbo uero. i. tuberculis i capite qrtā ē declinatiois:
qū a ſimilitudine eiufmodi fructus denominet. Quo in gñe. ſ. ridiculi abſcōditi. In eodē genere
eiufdē gñis ē. Quidā malus & indoctus orator: qū ſuā orationē poraſſet p cōqđem: ipe qđ orauerat
credebat magnā miſericordiā auditoribus cōmouiſſe. Interrogauit ex Catullo: nūqđ oſo ſua miſe
ricordiā plena fuerit. Tū ille: Maxime inqt. Nā neminē audiſſe credo: qđ nō eā miſerādā crediderit
eo qđ ſepta fuerat. In epilogo. i. i cōcluſione. nā qđ nos cōcluſiones: eas grāci epilogos appellāt.

Miſerāda. i. adeo ſepta erat: ut oēs miſerati ſint eā. Me qđē hercule: Aliū ridiculi ē: qū aliqd moro
ſū atq; ſtomachofū dicit: dūmodo nō dicat ab eo qđ moroſus ipſe ſit: & ſtomachofus. Nā ſigs ſtoma
choſus natura aliqd ſtomachofū diceret: nō id ſed natura eius rideret. Quum uero ab hoīe qđ natura
ē facilis & feſtiuus aliqd moroſe dī bñ rideret: Neuius poeta iducit ſibū cōmiſeratione ductū iterro
gare patrē qđ ita ploret. Filio pater rīdet: Mirū ni cantē: qđ dānatus ſū: qđ ſi ſepta filii iterrogationē re
prehēdit pater: qđ nesciat i dānatione plorādū nō cantādū eē. Stomachofa. i. qđ cū ira dici uidentur.

In quo ut mihi uidetur. ſ. gñe ridiculi. Nimirū. ſ. eſt ni cantē: & cū ſtomacho quodā reſpondit.
Huic generi. ſ. urbanitatis. Eſt aliud qđ uidetur cōtrariū: quum ab hoīe læto: ac placido: uel patienti
dicit: ut illud Catonis: Quidā humeris archā geſtabat p mediū forū: & Catonē obuium archa per
cuſſit: deinde dixit caue. Tū ille: Eſt ne aliud qđ ſeras: ac ſi diceret: habes ne aliā archā: qđ me pcutias
Nam ab archa mihi cauere nō poſſū: qā iam me pcuſſiſti. tale aliqd legitur de Diogene: ut eſt apđ
Laertiū. Nam ad eū: a quo trabe pcuſſus fuerat: aq poſtea dixiſſet caue: ait: Nū me iterū ferire uiſt

paucis poſt diebus qū ad Naſicā ueniſſet Ennius: & eū
a ianua quæreret: exclamat Naſica: ſe domi non eē. Tū
Ennius: Quid ego nō cognoſco uocē inqt tuā? hic Na
ſica: hō es ipudēs: ego qū te qrerē ancillæ tuæ credidi te
domi nō eē: tu mihi nō credis ipſi? Eſt bellū illd' quoq;
ex quo is qđ dixit: irridet i eo ipſo gñe: quo dixit: ut quum
Qu. Opimius cōſularis: qđ adoleſcētulus male audiſſet
feſtiuo hoī ægilio: qđ uideret mollior: nec eēt dixiſſet: qđ
tu Aegilia mea: qñ ad me uenis cū tua colu: & lana. Nō
pol inqt audeo: nā me ad famoſas uetuit mī accedere.
Salfa ſūt etiā qđ hñt ſuſpitionē ridiculi abſcōditā: quo i
gñe ē illud ſiculi: cui qū familiaris qđā qreret: qđ diceret
uxorē ſuā ſuſpēdiſſe ſe de ficu: amabo te inqt: da mihi
de iſta arbore quos ſerā ſurculos. Ita i eodē gñe ē qđ Ca
tullus dixit cuidā oratori malo: qui quum i epilogo mi
ſericordiā ſe mouiſſe putaret: poſtqđ aſſedit rogauit hūc
uidere ne miſericordiā mouiſſe? Ac magnā qđē iqt: ne
minē enī puto eē tā durū: cui nō oſo tua miſerāda uifa
ſit. Me qđē hercule ualde illā mouēt ſtomachofa: & qđ ſi
ſubmorofa ridicula: nō qū a moroſo dicūtur: tū enī nō
ſal: ſed natura rideret. In quo ut mihi uidet: pſalfū illud
eſt apud Neuiū: qđ ploras pater? nimirū ni cantē: con
dēnatus ſū huic generi quaſi cōtrariū ē ridiculi genus.

Lēti: placidi. unde. **M. Cicero** lēte fert iniurias. i. placide. **Etiā stulticiæ falsa:** Etiā reprehēsiō quæ fit in stulticiis plurimū urbanitatis habet: sicut hoc exēplo cōprehēditur: **Siculus** quidā litem habebat: huic prætor patronū dabat hospitē suū nobilē quidē: sed ualde stultū. Tum ille: o prætor quæso te: hūc patronū aduersario meo dederis: mihi autē neminē: quia admodū stultus erat: ut nō timeret eū. Mouēt etiā illa: **Etiā** si quid scriptū ppositū fuerit: quod interpretet aliter atq; scriptū sit: solet mouere animos auditorū ad risū: si nō fuerit acutū & cōcinnū. **Scaurus** & **Rutilius** cōsulatus cōpetitores erāt. **Rutilius** **Scauro** cōsulatū cessit: sed **Rutiliū** nihilominus **Scauro** accusabat crimine ambitus: quo agēdo produxit ipsius **Rutiliū** tabulas de renūciatione magistratus. i. cōsulatus sui: quarū pscriptio erat **A. F. P. R.** Itaq; arguebatur **P. Rutilius** in manibus suis habuisse suffragia: quod ita pscriptisset. **Rutilius** in renūciatione cōsulatus: sic enim interpretabat: **Actum Fide Publiū Rutiliū:** quōsi ipse **Scaurus** cōsul fieri nequerit nolēte **Rutilio**. At **Rutilius** has litteras alio modo interpretabat: dicebat enim eas significare: **Ante Factum: Postea Relatū.** i. pmo factum esse: deinde ad populū relatū eē utrū id populus fieri uellet an nō? Sed **Caninius** qui patrocinebatur **Ruffo**: clamauit neutrum illis litteris significari: sed illud potius: **Aemilius** fecit. i. corripit populū plectitur **Rutilius**. i. punit.

Explanat̄ur: aperiūtur: declaratur. Atq; p q. **Concinne:** cōgrue: ad id de quo agitur. **Esset factus:** quia pmo sit: deinde renūciat. **Repulsā tulisset:** i. æquo aīo tulisset: ut ille cōsul fieret. **Adesset:** i. patrocinebat **Ruffo**. **Aemilius:** Pre. **A. Aemiliū** significari uolebat. nā **Aemilius** pæ diphongū scribit̄. **Ridētur** etiā discrepātia: etiā illa q̄ sibi ipsi discrepāt. i. dissentiūt risū mouēt. **Est quidā q̄** quasi uelle laudare aliquē uidet̄: & dicit: **Quid huic abest?** dicere uelle uidet̄ ipsi oīa esse abūdē. i. nihil deesse: postea subiūgit: nisi res & uirtus: & plane ostēdit boni nihil adesse. res & uirtus i. pecunia & scia. **Discrepātia:** & illa etiā q̄ iter se discrepare uident̄. **Quid huic abest?** uidet̄ interrogare: quōsi abūdē oīa sint. **Nisi res & uirtus:** Hoc uero discrepat a superiori: quia uidebat̄ nihil deesse: sed quā diceret nisi res & uirtus: significabat nihil boni eē. Nā ubi non ē res. i. pecunia: & uirtus: ibi sine dubio nihil boni pot̄ eē. **Bella:** **Quum** **Albutius** quidā litē cū **granio** hēret: & quā cām suā defendere pbauit sibi adiudicādā eē cām tabulis. i. legibus **Scauolæ**. **Quum** ergo absolutus ē **Albutius** **Scauolæ** legibus: & **Scauola** huic obuius factus cōgratulus eēt: quod suis legibus causā obtinisset: hic **granius**: **Gaudes** inquit **igminia** tua: eo quod quibus tuis legibus hic causā obtinuerit: tū tuæ leges a iudicibus iustæ & iniq̄ iudicatæ sūt. hic igit̄ familiaris ē reprehēsiō. **Quod** quā eius tabul. s. **Scauolæ**: quod illud fuerit: quod i tabul. **Scauolæ** scriptū fuerit sciri nō pot̄: sed fingamus nos: ut si tabulas scriptisset i quibus iuberet p̄mū q̄ iniuriarū cōuictus fuerit carcere pœnas luito. Deinde i aliis: quod cōuicti cōuictus fuerit: d̄ tergo pœnas dato: quōs oēs reprehēderūt. nā q̄ maioris criminis cōuictus erat: leuiore pœna plectebat̄: quod ipsa quoq; nimium gnis: ac seuera iudicabat̄. **Huic** silis: & hoc ē ridiculū superiori sile. **Granio** cōsulenti ut p̄sonus quidā obtusus uoce diutino sermone **multū** **frigidū** biberet: r̄ndit ille: **Quid uis bibā?** Nā si **frigidū** **multū** biberet: quod quod ē uocis penitus amittā. **Tū** **granius**: **Melius** est uocē p̄das q̄ tot reos. **Multū** **frigidū**: **multū** ē genus suauioris poculi ex aq̄ & melle cōfectū: & **multū** a p̄mulcedo d̄ctū: quod hoc si calidū bibat uocē p̄mulceat: si **frigidū** exasp̄at. **Melius:** eo quod multi eo defendere causa cadūt.

patiētis ac lēti: ut quā **Cato** percussus eēt ab eo quod archā ferebat: quā ille diceret: caue: rogauit nūquid aliud ferret præter archā: **Est** etiā stulticiæ falsa reprehēsiō: ut ille siculus: cui prætor **Scipio** patronū causæ dabat hospitē suum: hominē nobilē: sed admodū stultū. **Quæso** inquit prætor aduersario meo da istū patronū: deinde mihi neminē dederis. mouēt illa etiā q̄ cōiectura explanant̄: longe aliter: atq; sūt: sed acute atq; cōcinne: ut quā **Scaurus** accusaret **Rutiliū** ambitus: quā ipse eēt cōsul factus: ille repulsā tulisset: & i eius tabulis onderet lras. **A. F. P. R.** idq; diceret eē aptū fide. **P. Rutiliū**, **Rutilius** autē añ factū post relatū. **C. Cānius** eques ro. quā **Ruffo** adesset: exclamat: neutrum illis lris declarari. **Quid** ergo inquit? **Aemilius** fecit: plectitur **Rutilius**. **Rident** etiā discrepātia: quid huic abest: nisi res & uirtus. **Bella** eēt familiaris r̄nsio quā si erratis: ut quā obiurgauit **Albius granius**: quod quā eius tabulis quiddā. **A. albutio** pbatū uideret̄: & ualde absoluto **Scauola** gauderet: neq; itelligeret cōtra suas tabulas eē iudicatū. huic similis ē etiā admonitio i cōsilio dādo familiari: ut quā p̄ono malo: quā uocē i dicēdo obtudisset suadebat **granius**: ut **multū** **frigidū** biberet: simulac domū redisset. **Pardā** inquit uocē: si id fecero: melius ē inquit quā rē.

agitur. **Esset factus:** quia pmo sit: deinde renūciat. **Repulsā tulisset:** i. æquo aīo tulisset: ut ille cōsul fieret. **Adesset:** i. patrocinebat **Ruffo**. **Aemilius:** Pre. **A. Aemiliū** significari uolebat. nā **Aemilius** pæ diphongū scribit̄. **Ridētur** etiā discrepātia: etiā illa q̄ sibi ipsi discrepāt. i. dissentiūt risū mouēt. **Est quidā q̄** quasi uelle laudare aliquē uidet̄: & dicit: **Quid huic abest?** dicere uelle uidet̄ ipsi oīa esse abūdē. i. nihil deesse: postea subiūgit: nisi res & uirtus: & plane ostēdit boni nihil adesse. res & uirtus i. pecunia & scia. **Discrepātia:** & illa etiā q̄ iter se discrepare uident̄. **Quid huic abest?** uidet̄ interrogare: quōsi abūdē oīa sint. **Nisi res & uirtus:** Hoc uero discrepat a superiori: quia uidebat̄ nihil deesse: sed quā diceret nisi res & uirtus: significabat nihil boni eē. Nā ubi non ē res. i. pecunia: & uirtus: ibi sine dubio nihil boni pot̄ eē. **Bella:** **Quum** **Albutius** quidā litē cū **granio** hēret: & quā cām suā defendere pbauit sibi adiudicādā eē cām tabulis. i. legibus **Scauolæ**. **Quum** ergo absolutus ē **Albutius** **Scauolæ** legibus: & **Scauola** huic obuius factus cōgratulus eēt: quod suis legibus causā obtinisset: hic **granius**: **Gaudes** inquit **igminia** tua: eo quod quibus tuis legibus hic causā obtinuerit: tū tuæ leges a iudicibus iustæ & iniq̄ iudicatæ sūt. hic igit̄ familiaris ē reprehēsiō. **Quod** quā eius tabul. s. **Scauolæ**: quod illud fuerit: quod i tabul. **Scauolæ** scriptū fuerit sciri nō pot̄: sed fingamus nos: ut si tabulas scriptisset i quibus iuberet p̄mū q̄ iniuriarū cōuictus fuerit carcere pœnas luito. Deinde i aliis: quod cōuicti cōuictus fuerit: d̄ tergo pœnas dato: quōs oēs reprehēderūt. nā q̄ maioris criminis cōuictus erat: leuiore pœna plectebat̄: quod ipsa quoq; nimium gnis: ac seuera iudicabat̄. **Huic** silis: & hoc ē ridiculū superiori sile. **Granio** cōsulenti ut p̄sonus quidā obtusus uoce diutino sermone **multū** **frigidū** biberet: r̄ndit ille: **Quid uis bibā?** Nā si **frigidū** **multū** biberet: quod quod ē uocis penitus amittā. **Tū** **granius**: **Melius** est uocē p̄das q̄ tot reos. **Multū** **frigidū**: **multū** ē genus suauioris poculi ex aq̄ & melle cōfectū: & **multū** a p̄mulcedo d̄ctū: quod hoc si calidū bibat uocē p̄mulceat: si **frigidū** exasp̄at. **Melius:** eo quod multi eo defendere causa cadūt.

Bellū etiā: Etiā bellū est: quū in aliquē dicit: quod ei cōueniat. Nam si dictū dixeris in aliquē: quod ei cōuenire uideat: potest risū nō mediocrē mouere: quēadmodū illud quod in scaurū dixit Caius Mēmius factū fuit. Ut quū Scaurus: Scaurus hēreditatē habuerat cuiusdā quod mortuus erat ab itestato: ex quo magnā sibi iuidiā cōflauerat. Quū igitur illis eēt iter bestiā: & C. Mēmiū: & Scaurus bestiā aduocatus eēt: forte ita accidit: ut funus efferret: ergo Mēmius ut Scauri inuidiā auget: ubi iter agendū causa duci pompā uidit: Surge inquit Scature: funus effertur: uide si bonorū eius potes eē possessor. Hoc dictū ē: quod Scuro cōueniret:

quā sicuti bōa Pōpeii frigioni sine testamento arripuerat: ita nunc ut eius auariciā denotaret eius mortui: cuius funus ducebat bonorū possessorē fieri iubebat.

Sine testamēto: quā hāeres in testatus hēreditatē adierat Pōpeii. Bestiā: qui accusatus fuerat a Mēmio. Sed

ex his oibus: De his inquit ridiculis: quā re posita sūt: nullū ē quod magis risum moueat: quā illud quod pter expectationē nō p̄nūciatur: quod appellat πῶραδοκία: uel ut nō Cicero in epistolis πῶραπποδοπῶρα appellat. i. pter expectationē: sicut etiā ipse multis exēplis pbat. Nā hęc oīlectio cōsumitur in exēplis quā re posita sūt. In his oibus s. quā in re sūt: hoc genus ridi-

Bellū etiā ē: quū id cuique sit cōcentaneū: dicit: ut quū scaurus nonnullā hēt inuidiā ex eo: quod pugionis Pōpei locupletis hoīs bona sine testamēto possederat: sederetque aduocatus reo bestiā: cū funus quod dā duceret: accusator. C. Mēmius: uide inquit Scature: mortuus rapit si potes esse possessor. Sed ex his oibus nihil magis ridet: quā quod ē pter expectationē: cuius innumerabilia sūt exēpla: uel appii maioris illius quā in senatu quū ageret de agris publicis: & de lege thoria: & pmeret lucilius ab iis quā a pecore eius depasci agros publicos: & de lege diceret: nō ē inquit lucilii pecus illud erratis: defendere luciliū uidebat. Ego liberū puto eē: quā lubet pascit. Placet etiā mihi illud scipionis illius: quā T. gracchū pculit: quū ei. M. flaccus multis pbris obiectis. P. mutuū iudicē tulisset eiuro inquit iniquus es: quū eēt admurmuratū: at inquit p̄s cōscripti non ego mihi illū iniquū eiuro uerū omnibus. Ab hoc uero

culi: quod est pter expectationē in utroque ē. i. in re: & in dicto. siue in re: siue in dicto fuerit: ualde ridet.

Vel Appii maioris: Ad differentiā minoris: sicut Africus superior & inferior. hic ē ille Appius cæcus: quod pacē fieri cū Pyrrho uetuit. De agris publicis. i. de lege thoria. Lex thoria ē a thoro p̄po nōmie quodā appellata. Lex thoria ē quæ p̄hibet cuiuslibet pecus in agris publicis pasci. Agebat in luciliū: cuius pecus pascua publica depasceret. Ibi aderat quod utraq; partē defenderent. Tū appius maior defendēti similis: Nō sunt inquit pecora Lucilii. Omnes expectabāt cuius eēt. Tū ille: Nam pecus illud nullius ē mancipiū: sed liberū: ergo libere pascitur: quā p̄ libidine sua ubi uoluerit pascit. Erratis: fallimini o patres cōscripti: si putatis pecora illa eē Lucilii. Quā lubet. i. p̄ libidine & arbitrio ubicūque uoluerit pascit. Liberū. i. nullius hominis mancipiū. Placet mihi etiā illud: Prosequitur alia eiusdē ḡnis referre exēpla: ut copiosiores eē possint: qui eiusmodi tractare uoluerint: & ppositis multis exēplis alia inuenire: & hoc quoque exēplū est ridiculi: quod pter expectationē risū mouet. Flaccus comes seditōnis eius: quā Tyberius Gracchus lege agraria cōcitauerat: quā libertati populi romani piculosa eē uidebatur: ea beniuolētia & gratificatione iter sibi ad regnū struere uidebat: & quā cōsules dixissent se nihil cōtra leges esse facturos. Tū Scipio nāscica iratus ait: Quādoquidem cōsules legibus obtēperando Tyberiiu tollere nolūt: quicūque rēpublicā uult eē saluā: sequatur: & simul his dictis Brachio toga inuoluto in subsellia tribunorū cū bonis uiris impetū fecit: & parte subsellii fracta percussit Tyberiiu: quo ictu eum interfecit. Multis oprobriis: Quū C. Flaccus multa opprobria iactasset in Nāscicā: nec ei p̄pter uiri auctoritatē crederetur: dixit se iudicē Scipioni fore uerborū suorū: & eum sibi inimicū esse iurauit: Iudicē inquit fero. P. Mutuū: & iuro mihi inimicū esse. Patres labi coeperūt: & inter se mussitare: ut sit. hoc quū sciret Scipio respōdit: Ha patres cōscripti: ille. P. Mutuū sibi inimicū esse iurauit: ego nō illū mihi inimicū eē iuro. illi expectabāt: ut aliquid diceret: cur ostēderet. eū esse bonū uirū. deinde subiūxit: sed omnibus. s. iuro esse inimicū. Ecce quomodo pter expectationē dixit. Ha: p̄hibentis interiectio: quasi populū romanū castigat: quod tam cito mutatus sit: & aliquid sinistrū de eo putauerint. Ab hoc: Aliud exēplū eius ḡnis: quod est pter expectationē: & Crassi dictū est: Piso accusabatur iniuriarū in socios: quod p̄tor expilasset socios. Silus testis p̄ductus dicebat se audiuisse ab alio. Tum secuta ē hęc interrogatio Crassi: Potest ne inquit fieri: ut qui hęc dixerit: iratus dixerit? Tum ille: ita potest etiam fieri: ut nō recte id intellexeris? ille etiā annuit quasi se totū huic sniā Crassi daret. Postremo subiūxit: potest etiā fieri: ut quod te audiuisse dicis nunquā audiueris: ille quia omnino cōcesserat: rubore p̄fusus negare nō potuit.

Pōt fieri: Et ita hoc Crassus dixit: q̄ si amice dixerit. Pisonē lasisset: qd̄ prator socios expilasset. Vnde. i. a quo: Virg. Genus unde latinū. i. a quo. Obrueret: oppmeret: cōfuderet. Nā p̄ iudictio nē cogebat hoc fateri p̄ oribus cōcessis. Huius ḡnis: Neuius tragœdiarū scriptor i hoc ḡnie ridiculi p̄ter expectationē plurimus ē: & laudat hoc genus ridiculi. dicit. n. urbanissimū eē. Familiaris: Vñ ridiculū familiariter sumit. & ē aduertēdū: q̄a fallere pōt: nisi qs diligenter aiaduerterit hoc exēplū: qd̄ seq̄tur: si algebis: qū ille hoc dixisset: expectabat ut sibi remediū aliqd̄ frigoris afferret: ille uero

Crasso nihil facetius: cū lasisset testis silus pisonē: qd̄ se i eū audisse dixisset: pōt fieri iqt̄ sile ut is unde te audisse dicis: iratus dixerit. Annuīt silus: pōt eē ut tu non recte itellexeris: id quoq; toto capite annuit: ut se Crasso daret: pōt etiā fieri inqt̄ ut oīno qd̄ te audisse dicis nunq̄ audieris. Hoc ita prater expectationē accidit: ut testes oīs risus obrueret: huius ḡnis plenus nouius ē: locus est familiaris sapiēs: si algebis: tremes: & alia p̄ multa. Sape etiā facete cōcedas aduersario idipsū: qd̄ tibi ille detrahit: ut. C. Lælius qū ei qdā malo ḡnie natus diceret indignū eē suis maioribus: at hercule inqt̄ tu tuis dignus saepe etiā snōse ridicula dicunt: ut. M. cynthius quo die legē de donis & muneribus tulit: qū. C. ceto pdiisset: & satis cōtumeliose: qd̄ fers cynthiole q̄ sisset: ut emas iquit Cai: si uti uelis. Sape etiā false q̄ fieri nō possūt optant ut. M. Lepidus: qum cæteris i cāpo exercebātibus: i herba ipse recubisset: uellē hoc eēt inqt̄ laborare. Salsū ē etiā q̄rētibus: & q̄ si p̄cōtātibus: lēte respōdere: qd̄ nolēt ut cēfor lepidus: qū. M. antistio pigēsi equū ademisset amiciq; qū uociferarentur: & quærent: quid ille patri suo respōderet: cur ademptum sibi equum diceret: qū optimus colonus: parcissimus: modestissimus: frugalissimus esset: me istorum inquit nihil credere. Colliguntur a græcis alia nōnulla: exercitationes: admirationes:

alia quædā ḡnia ridiculorū: quorū p̄mū ē: qū ea optamus q̄ fieri nō p̄t: ut hoc exēplo: Forte pludia quædā i cāpo martio fiebāt adolecētū: ut i re militari fortiores simul & habiliores redderētur. M. Lepidus forte i herba iacebat: & aliis se exercētibus i cāpo martio inqt̄: Vtinā hoc eēt laborare. hoc fieri nō pōt: ut labor sedēdo exerceat. Vellē: optātis ē. Salsū: etiā falsū ē: qū his q̄ nobis irati sūt: q̄ rētibus aliqd̄ ex nobis respōdemus leniter & placide. Sicut hoc exēplo oñdit: solet etiā risū auditori bus cōmouere. Lepidus cēfor ademerat equū cuidā. M. Antistio pigēsi. Amici q̄ aderāt magna uoce clamabāt: idigne eē adēptū equū: & qū q̄rerēt: qd̄ p̄ri r̄idebit: q̄ parcissimus ē: Tū ille placido ac trāq̄llo aīo r̄idebit: se nihil istorū credere. Quæretibus: Quæreere ē leuius q̄ p̄cōtari. Nā p̄cōtari ē diligēter aliqd̄ sciscitari: atq; exqrere: si spectet ad finē coarguēdi. & ē tractū a cōtoptica: q̄ maris: aut flumis p̄funditas tētatur. Lēte. i. patiēter & placide. Vociferarent. i. magna uoce clamarēt. Amici. i. ipsius Antistii. Nihil istorū. i. nec optimū: nec parcissimū eē. Ademptū. i. cēforia nota. Colliguntur a græcis: Hic admonet Iulius alia etiā ridicula coligū: & i unū cōpilari a græcis: quæ tamen cū his ḡnibus cōtinētur: & ideo se p̄termitturū eē. Satis ē enī scire ḡnia rerū q̄bus parati eē possimus ridicula alia cōfingere: si modo ingeniū fuerit. Exercitationes: magis ex uoce cognoscuntur: qū aliqd̄ itēsus dicit. Admiratiōes: qū aliqd̄ mirabūdi dicimus: & i uultu: & i gestu melius cognoscunt. Admiratiōes: ut si icrepare uoluerim? aliq̄ne: & excitatori uoce utamur risū mouet: ut. u. g. Quid uis bæluat? Admiratiōes: qū aliqd̄ mirabūdi: aut minabūdi dicimus: ut si dixeris: O q̄tū uirtutis i hoīe appetiō admiratiōes magis i uoce coḡscunt. Pati rōe si mihi n̄ satiffeceris: coḡscēs q̄ uir siem.

subiūxit: tremes. hoc ē p̄ter expectationē: & suspēdēdū ē qū dixeris: Si algebis: deī de facta expectationē: subiūges: tremes. Sape etiā facete: Est etiā ḡnis huius ridiculorū p̄ter expectationē: qū aliqñ cōcedis aduersario id qd̄ aliqñ tibi detraxerit: ut qdā sordido loco natus dixerat Lælio nobili uiro: indignus es maioribus tuis. & qd̄ detrahit Lælio: Lælius cōcedit: Vere inqt̄ tu tuis dignus es. i. fordus es: quē admodū maiores tui. Nā ille sordido ḡnie natus erat. Malo. i. sordido loco. Ve M. Cynthius: Cynthius: sicut Cornelius Cæsus dicit legē de donis & muneribus tulit: q̄ causidici donū munusue ob agendā causā accipere phiberētur. Hanc legē M. ceto grauiter ferebat: & pdiit i mediū: & ait: Quid Cynthiole i mediū fers: Tū ille cū grauitate respōdit: ut emas siq̄ uis. i. fero legē: q̄ te coget emere: q̄bus uti uolueris: & phibeabis dona accipe. Vtemas: q̄a qū eum lex a donis & muneribus phiberet: cogebat p̄cio emere. Sape etiā false: Proseq̄

Nam illa quæ in uerbo. f. ridicula quæ in uerbo consistunt: sunt pene certa & diffinita: ambigua: præter expectationem: mutatione litterarum: interpositus uersus. Minationes: quæ aliqd minabundi perferimus & excitati (ut dixi) in uoce magis continentur admirationes: & minationes in uultu & gestu. Laudari magis: Quia ut in superioribus dixi: quæ belle & erudite dicuntur magis laudari solent: quæ irrideri. Partibus. i. species: quæ pars est ueluti species: quæ generi subiicit. Genibus: quæ magis complectitur pars: quæ si specialiter complecti uolueris: hæc ridicula innumerabilia erunt: sed si generaliter: pauca admodum. Expectationibus: quæ aliud dicere uide-

mur: & aliud sentimus: & ea commemorat: quæ in uerbo & sententia posita sunt: quæ superius tractauit. Naturis: ut quæ irridemus uel gibbum: uel strumofum: uel grypum. Similitudine turpioris: sicut ille galilæus in scuto marii depictum ostendit ad similitudinem illius. Subabsurda. i. quæ non nihil absurditatis habeant. Et stulta: quæ uideantur temere dicta: quæ omnia superioribus dicta sunt. Itaque imbutus est is: Nunc ergo concludit: quandoquidem his generibus continentur ridicula: data est opera: ut orator his rebus instructus sit: & si ingeniosus fuerit: facile hæc omnia quæ risum mouere possint: & aliqd falsum habeant: scire poterit. Quasi natura: ideo dixit natura: quæ nisi ingenium fuerit ad eiusmodi ridicula perlium nulla arte poterit urbanus fieri. Natura: ut naturæ ad datur exercitatio cum arte commixta. Vultus etiam accommodatur: Qui enim naturam suam ridiculis longa exercitatione accommodauerit: hic uultum & gestum accommodabit: ut non minus gestu corporis ualeat quam ridiculo. Qui quidem: Accidit inquit: ut si quis ridiculum dixerit: quanto plus seueritatis: & tristitiæ habuerit: tanto id quod ridicule dictum fuerit: urbanius esse uidebitur. Salsiora: urbaniora. Sed iam tu Antoni: Rediit ad illud: quod in propositione suæ orationis dixerat Antonius: Ego a longa inquit disputatione in oratione Iulii Cæsaris: quasi in diuersorio conuiuiscam. Nunc etiam commemorat uerba Antonii: sed tanquam in pontinum uenisses: & ita ad orationem suam pergitur Antonius. In pontinum: Sic sicut ait ut in hoc diuersorium orationis meæ sit. Nam pontina palus uolscorum est: ut Vibius scribit: haud longe a Tarracia: dicitur quæ Iuue. Et pontina palus: & galliaria pinus. Ibi Crassior est: & propterea minus salubre aerem fuisse constat. EGO UERO ATQUE VE HILARE: Sic Cæsar quasi diuersorium suum. i. oratio sua non fuisset diuersorium Antonio dignum: ubi conuisceret. Nunc Antonius laudat orationem illius: quæ de facetiis habuit dicentes se in ea iocunde: & hilariter conuiuiscisse. deinde se ad reliquam disputationem præparat. Est autem caput decimum quartum huius tractatus: quæ sunt in oratione nostra custodienda: & quæ in aduersariorum refutanda. Prima pars huius capitis erit: ut præcipiat tres illas uirtutes diligenter esse perspicendas: uidelicet docere: conciliare: & mouere. deinde ubi ea diligenter & exacte considerauerimus: præcipit quod in unaquaque sit faciendum. Ego uero: Tu dicis orationem tuam de facetiis fuisse quoddam diuersorium minime salubre: sed ego dico hilare fuisse. Hilare: certe: iocunde: suauiter. Nam unum ex his quæ præcipue reguntur ab hospite est uultus hilaritas. Hilare: quippe quia in tua disputatione de urbanitate: salibusque tractasti. Doctior: quæ tria genera iocandi in disputatione tua proposuisti. Audacior: quæ ostendisti urbanos uiros fuisse: quorum dignitas & auctoritas maxima fuit: ut si tanta grauitatis uiri uis sint salibus: ego id audacius facere possim. Non enim: & probat se esse factum audaciorum. Quonia: Quandoquidem inquit dinumerasti maximos ciuitatis nostræ uiros: quæ in hac urbanitate præstantissimi fuerunt: ego quoque uideo ex exemplo eorum hæc posse urbanitatem sequi. Protulisti: pronunciaisti in exemplis facetiæ. Fabricios: qui & ipsi uis sunt eiusmodi salibus.

Sed habetis ea q̄ uoluitis: subaudi ut ad p̄positū redeā. Nūc redit ad id qđ disputandū est Antoinius: uidelicet ad reliquū disputationis suā: qđ intermiserat disputate Cæsare de facetiis. Accuratius: diligētius. Nam cætera: Vere inq̄ habuistis ex disputatione mea: quæ maiori cura animaduertēda sūt: quæ sequētia sunt faciliora. Ego enim: & ostēdit id ita eē. Postq̄ inq̄ cōsideraui ī causa tria argumentorū genera eē. Primū quo docētur: secūdū quo cōciliantur: tertīū quo mouētur auditorū animi. Cōsidero deinde quid cōmodi causa habeat mea: & p̄mū qđ uolumus: & qđ incōmodi ē

Sed habetis ea q̄ uoluitis audire ex me: de quibus quod ac curati⁹ dicēdū: & cogitādū fuit. Nam cætera faciliora sūt atq; ex iis q̄ iā dicta sūt: reliq̄ nascunt̄ oīa. Ego. n. qū ad causā sū aggressus: atq; oīa cogitādo: quoad facere potui p̄secutus: qū ad argumēta cāx: & eos locos quibus aī iudiciū cōciliant̄: & illos quibus p̄mouent̄: uidi atq; cognoui: tū cōstituo: qđ habeat quæq; cā boni: qđ mali. Nulla. n. fere pōt res ī dicēdi disc̄ptationē: aut contro uersia uocari: q̄ nō habeat utrūq;: sed q̄tū habeat: id refert. mea aut̄ rō ī dicēdo hæc eē solet: ut boni qđ hēat: id amplectar: exornē: exaggerē: ibi cōmorer: ibi habitē: ibi hæreā. a malo aut̄ uitioq; causæ ita recedā: non ut id me diffugere appareat: sed totū bono illo ornādo: & augēdo: dissimulatū obruat̄: & si cā ē ī argumētis firmissima quæq; maxima tueor: siue plura sūt: siū aliqñ unū. Sin aut̄ ī cōciliatione: aut ī p̄motione cā ē: ad eā me potissimū partē: q̄ maxime cōmouere aīos hoīum pōt: cōfero. Sūma deniq; huius gñis hæc ē: ut si ī refellēdo ad uersario firmior eē oīo: q̄ ī cōfirmādis n̄ris rebus pōt: oīa ī illū cōferā tela. si n̄ra p̄bari facilius: q̄ illa redargui p̄nt abducere aīos a cōtraria defēsione: & ad nostram conor

illi⁹ quo aduersariis n̄ris resistere possimus. Quam mihi occurrit: qđ cōmodū est in his moror: in his habito: nec unq̄ ab eis diuellor. qđ uero obest nō refugio penitus: sed illa pene obruo: ut uix apparere possint. Ego aggressus. i. causā suscipi a cliētibus. Atq; oīa: quæ in causa continentur. Et argumēta declarat. i. tot locos d̄ quibus octauo capite dixit: ubi argumētōrū locos & sedes explicauit: quæ p̄mo quid dē locos docuit docēdi: deinde conciliandi: postremo mouēdi. Argumēta. i. nō solū argumenta quibus causa p̄batur atq; docet̄. Cōciliantur: si forte fuerint nobis infensi. Per mouētur: ad īdignationē cōtra aduersarios nostros. Cōstituo: diu dico: discerno: diffinio.

Boni. i. cōmodi ad p̄bādū. Mali. i. incōmodi ad refellēdū. Nulla enim: quæ occur rebat illud: quō non pōt accidere ut aliq̄ sit causa sine īcōmodo? dicit nullā causā

adeo honestā eē: quæ nō utrūq; habeat. Disc̄ptationē: iuris. Cōtrouersia: facti. Refert: ad rē p̄tinet. Vtrūq; .s. bonū & malū. Quantū. s. boni: & mali. Mea: Hæc inq̄t mea ratio ē in agenda causa: quæ bona sūt ita tractē: ut ab his nunq̄ ferme discedā: ea q̄ obsūt opp̄mā: ut uix apparere possint: & ab auditoribus cōprehēdi. Boni: cōmodi. Quod habeat. i. qđ causa suggerit. Exornē. i. & uerbis & rebus amplificē. Exornē: uerbis. Exaggerē: rebus. Ibi: uidelicet in eo bono: qđ ē in causa mea. Cōmorer: nē discedā. Habitē: nē relinqūā. Hæreā. i. affixus sūm. A malo: qđ malū est in causa nō ita fugio: ut relinqūā: sed tango nō nihil: ut diminuā: & nō magni faciēdū sūt. Diffugere: quasi metuā ne causa turpis uideat̄. Ornādo: copiosius augēdo: diutius & amplius tractādo

Et si causa in argumētis: Sed si causa eius generis fuerit: ut uel cōciliare p̄ cōmiserationē oportet at auditorū animos: uel mouere p̄ amplificationē: tunc eā partē potissimū capio: quæ mihi potior uidetur. i. ad cōmoditatē meā pertinet. In cōciliatione: & ad misericordiā: & ad indignationē pertinet: utrūq; enim cōplectitur. Sūma deniq; huius generis hæc est: Sed huc inq̄t: omnis orationis meæ ratio cōfertur: ut si uidero causam meam magis cōfirmare posse: q̄ aduersariorū refellere: oīa tela in aduersarios intendā: sed si ē cōtrario: ut magis refelli possint aduersariorū dicta: q̄ causā meam p̄bari: omnia argumēta mea cōferam: ut eorū omnia dicta: uel rationes deleā: atq; infirmem. Deniq; Duo genera causerū sunt: unū genus: in quo nō nunq̄ possumus argumēta nostra probare q̄ aduersariorū infirmare. Alterū genus est: in quo nō tam possumus refellere aduersariorū: q̄ nostra cōfirmare. Omnia: id est nō pugno: ut me defendā: sed ut aduersarium uincam. Si nostra: id est si nō tam possumus refellere aduersariorū argumenta: q̄ mea p̄bare: in eo inq̄t occupatus: ut animos auditorū: qui persuasi sūt: eos ad mei cōmodū traducā: & in ea cōfirmanda totus insistam. Abducere. i. remouere: quæ ad modum illi causam suā confirmāt ualidis argumētis: quibus resisti nō possit: ita meā causam æque ualidis ac ualidioribus cōfirmem. Redargui: refutari: refelli: reprehendi.

Duo illa: Nūc Cicero dicit q̄ sūt illa q̄ p̄ suo iurē sumat: duo uidelicet. Primū inq̄t: ut si q̄d mole-
 stū fuerit: nō repetā: aut si difficile: nō penitus omittā: sed p̄ quādā dissimulationē utrūq; faciā. & su-
 um semp̄ meritū extenuat Antonius: ut uideat̄ i eloquētia nō eē tātus: quantū illū Crassus: & ceteri
 eē dicebāt. Dicit enim: Pro meo iure. i. p̄ mea cōsuetudine & potestate. Molestus. h. d. siq; locus
 fuerit: uel molestus uel difficilis. molestus: cui molestia iſit repetēdi. difficilis: cui iſit difficultas sol-
 uēdi: aut illū oīno p̄tereo: aut parū admodū attingo. Argumēto: q̄a locus ē sedes argumēti. Ali-
 q; uidelicet uideor nō illis
 iure irridēdus: uel q̄a mole-
 sto: uel difficili argumēto ni-
 hil respōdeā: & uere inq̄ ui-
 deor irridēdus: ac si diceret:
 etiā sine p̄cepto facere po-
 terit: uidelicet qd̄ molestū
 fuerit nihil rīdeat. Sed tñ:
 sed qd̄ alii faciāt nō quæro:
 qd̄ facere soleā ostēdo. Cō-
 fiteor: Et quum aliqd̄ fuerit
 aduersariorū rationibus qd̄
 me grauius urgeat: ac p̄mat
 facio quēadmodū exercitus
 q̄ pugnā aduersariorū susti-
 nere nō pōt. Non. n. abiicit
 oīno: aut reiicit scutū: quasi
 desperet: sed pedē sēsīm re-
 ferēt se i tutiorē locū recipit
 & ē trāslatio a pugnantibus
 pulcherrime sūpta. Abie-
 cto: qd̄ faciūt q̄ oīno despe-
 rāt. Reiecto: qd̄ faciūt hi:
 q̄ nō oīno desperāt. Fuge-
 re uidear: Quēadmodū aci-
 es pugnās: quā grauius opp̄-
 sa fuerit: pedē refert seruat̄
 tamē ordinibus. Specie. i.
 soleo quādā imaginē & oī-
 tationē defētionis. p̄ponere
 i. ostētationē quādā defē-
 di speciosa. Cōsistere: hoc
 ē i defētionis meæ uiribus.

Cessisse. i. p̄teruisse argumē-
 tū illud ualidius. Fugisse:
 q̄si uictus. Locos. i. uenien-

di ad locos æque firmos: uel firmiores. Alter: Nūc aut̄ alterū argumētū explicat: qd̄ se p̄ suo iure
 sumere dicit: ut quā diligētē causā suā cōsiderarit: illud magis omittere elaboret: qd̄ causā suā obsit
 q̄ id qd̄ p̄sit nō enarrare. Si inq̄t duobus p̄positis. s. q̄ faciēda sint i causa cliētū meorū: ut ea q̄ p̄sint
 & ea q̄ obsint: nō tā laboro: ut p̄sim causis: q̄ ne obsim. Obsim: q̄a uideat̄ si ea nō omiserit: q̄ obsit:
 q̄si nō p̄fuisse. Vtroq; .s. ne obsim. & ut p̄sim. Sed qd̄ hoc loco: Et quā hęc dixisset Antonius Ca-
 tullus: & Cæsar collatis capitibus nescio qd̄ iter se dicebāt. Hoc loco. s. qd̄ dixi enitēdū esse sūmo-
 pere oratoris: ut dicat q̄ p̄sint: & uitet q̄ obsint. Quæredū: interrogādū: si qd̄ obscurius dixero. Re-
 fellēdi: refutādū. Tū ego mehercule inq̄t Iulius: Quum Antonius diceret se in eo potissimū elabo-
 rare: ut id omitteret qd̄ causā obsit: uideret: & i hoc magis diligētē eē ipsū: q̄ ut ea diceret q̄ uti-
 lia foret: cepit Iulius cū Catullo collatis capitibus nescio qd̄ dicere. Tū Antonius ubi itellexit illos
 dicere aliqd̄: interrogauit ex his quid eēt illud qd̄ iter se cōferrēt: Nūc Iulius respōdet hęc suā fuisse
 sniam: hoc i Antonio fuisse mirādū: q̄ nihil unq̄ in causa diceret: qd̄ cliētibus suis obesset: sed quā ui-
 deret de hac re sermonē cū Crasso audiētibus plæriscq; habere: tum alterius fuisse sniæ: nō eē laudā-
 dū eū: qui omitteret: qd̄ malū est: sed qui qd̄ bonū est exqueretur. Lectissimū: pro electissimum
 ex ceteris. Idq; .s. me dixisse quem aliquādo cū Crasso: & aliis plæriscq; colloquerer. Quum mihi
 sermo institutus. i. sermo esset inceptus. Cū ceteris laudibus. i. ad ceteras tuas laudes: hoc etiam
 accederet: q̄ non solum diceres quæ utilia forent: sed etiā omitteres: quæ inutilia futura essent.

traducere. Duo illa q̄ facillima uident̄: qm̄ q̄ difficiliora
 sūt: nō possū: mihi p̄ meo iure sumo. Vnū ut molestus
 aut difficili argumēto: aut loco nōnunq̄ oīno nihil rñ-
 deā: qd̄ forsitā aliq; iure irriferit. Quis. n. ē: q̄ id facere
 nō possit: Sed tñ ego de mea nūc nō de aliorū facultate
 disputo. Cōfiteorq; me: siq̄ premat res uehēmētius: ita
 cōcedere solere: ut nō mō nō abiecto: sed ne reiecto qd̄
 scuto fugere uidear. Sed adhibere qd̄ i dicēdo specie at-
 q; p̄pā: & pugnæ similit̄ fugā: cōsistere uero i meo p̄-
 sidio: sicut nō fugiēdi hostis: sed capiēdi loci cā: cessisse
 uidear. Alter: ē illud: qd̄ ego oratori maxie cauēdū & p̄
 uidēdū puto: qd̄q; me sollicitare sūme solet: nō tā ut p̄
 sim cais: elaborare soleo: q̄ ut neqd̄ obsim: nō qn enitē-
 dū sit i utroq;: sed multo ē turpius oratori: nocuisse ui-
 deri causā: quā nō p̄fuisse: sed qd̄ hoc loco uos: iter uos
 Catulle: an hęc ut sūt cōtēnēda: cōtēnitis? Minime inq̄t
 ille: sed Cæsar d̄ isto ipso quādā uelle dicere uidebat̄. Me
 uero lubēte inq̄t. Antonius: dixerit: siue refellēdi cā: si
 ue q̄rēdi. Tū Iulius: Ego mehercule inq̄t Antoni sēp̄ is
 fui q̄ de te oratore sic p̄dicarē: unū te i dicēdo mihi ui-
 deri lectissimū. p̄priūq; hoc eē laudis tuæ: nihil a te un-
 q̄ esse dictū: qd̄ obesset ei: p̄ quo diceres. Idq; memoria
 teneo: quā mihi sermo cū hoc ipso Crasso multis audiē-
 tibus eēt de te institutus: Crassusq; plurimis uerbis elo-
 quētiā laudare tuā: dixisse me cū ceteris tuis laudibus:

Tū mihi illū: Et i hoc tecū Antoni sētibā: qđ sūmū i oratore uideat: ea diligēter omittēre q̄ causā nocitura eēt: sed Crassus aliter sētī. Tūc Crassus mihi rñdit: laudādos eē eos: q̄ bñ dicerēt: nō qui male nō dicerēt: p̄pterea q̄ oēs sciūt q̄ mala sūt omittēre: nisi forte ipudēs fuerit. Nā unusq̄sq̄ hoc facere pōt: sed tacere q̄ mala sūt. Boni aut̄ oratoris eē i cā: q̄ bona sūt exeq: non q̄ mala omittēre: q̄ unusq̄sq̄ id facere pōt. Quod alienū: a sua cuiusq̄ cā alienū. Improbū: iniq̄. Perfidiosi: q̄ cliētē suū p̄deret: & noceret ei. Quare: uidelicet nō diceret q̄ aliena eēt: q̄ue icōmoda eēt a defēsiōne

hāc eē uel maximā: qđ nō solū qđ opus eēt: diceret: sed etiā qđ nō opus eēt: nō diceret. Tū illū mihi rñdisse me mini: cātera i te eē laudāda. Illud uero i probi eē hoīs: & p̄fidiosi: dicere qđ alienū esset: & noceret ei p̄ quo qđq̄ diceret: q̄re nō sibi eū disertū: q̄ id nō faceret: uideri: sed i probū: q̄ faceret. Nūc si tibi uideat Antoni demonstrat uel: q̄re tu hoc ita magnū putes: nihil i cā mali facere: ut nihil tibi i oratore maius eē uideat. Dicā eq̄dē Cāsar inq̄t: qđ itelligā. Sed & tu: & uos oēs hoc inq̄t memēto te: nō me de p̄fecti oratoris diuinitate q̄dā loq̄: sed de exercitatiōis: & cōsuetudis meā mediocritate: Crassi qđē rñsū excellētis cuiusdā ē īgeniū: ac singularis: cui qđem portētī simile eē uisū ē: posse aliquē iueniri oratorē: qui aliqd mali faceret dicēdo: & obesset ei quē defēderet. facit. n. de se cōiecturā: cuius tāta uis ingeniū ē: ut neminē nisi cōsulato: putet: qđ cōtra seipsū sit: dicere. Sed ego n̄ de p̄stātī qđā & eximia: sed p̄pe de uulgari: & cōi prudētia liguā disputo: ut apud grācos fert: īcredibili qđā magnitudie cōsiliū: atq̄ īgeniū atheniēsīs ille fuisse Themistocles: ad quē qđā doctus hō: atq̄ i p̄mis eruditus: accessisse dicit: ei q̄ arte memoriā: q̄ tū p̄mū p̄ferebatur pollicitū eē se traditur: q̄ ille q̄sisset: qđnā illa ars efficere possit: dixisse illū doctore: ut oīa meminisset: & ei Themistocle rñdisse: gratius sibi dixisse illum eē facturū: si se obliuisci: quā uellet: q̄ si meminisse docuisset.

mile Crassus portētī eē existimat: ut orator aliq̄s sit: q̄ i causa mala aliqua: aut incōmoda sua dicat: & id portētū quoddā: & aliqd simile mōstri eē existimet. i. miraculo eē ascribēdū: ut orator aliqd i cōmodū causā suā p̄ferat. & rō q̄ a se id alienissimū eē cognoscit. Facit: nisi ex eo qđ ē idē etiā i aliis existimaret: ut siq̄s ibecillis ingeniū fuerit: credere nō poterit aliqd p̄stātī īgenio deprōptū eē, nā de seipso cōiecturā facit: & qđ i seipso ē: i aliis quoq̄ eē credit. Nisi: Ars differt a prudētia aliis rōnibus: sed i hac potissimū: q̄ prudētia si forte aliqd offēderit uolūtariē magis reprehēdit: q̄ si inuite admiserit: ut si prudēs aliqd uolūtariē peccauerit magis reprehēdit: q̄ si inuite admiserit. at e cōtrario siq̄s aliq̄ arte p̄ditus ē: & sciēs aliqd omittit qđ ad artē ptinet: nō ignorātia hoc facit. At uero qđ ad artē ptineat inuitus omiserit: ignorātia ipsius ascribēdū ē. Nūc ergo dicit Crassi sniam q̄ existimat oratorē nō posse aliqd dicere: qđ causā suā oblit nisi uolūtariē. Nā si hoc faceret inuitus nō eēt p̄fectus orator: qđ ignorātia esset ascribēdū: & inuitus quā ars p̄ciperet omitteret. Sed ego: ille quidē respōdit: quia de p̄fecto quodā oratore: atq̄ sublimi intelligebat. P̄stātis. s. oratoris: i quē nō possit error icidere. & exēplo hanc suā rationē cōfirmare intēdit Antonius. Dicit. n. quēadmodū Themistocles fert memoria tantū ualuisse: ut quē ei diceret quēdā eē: qui artē reminiscēdi doceret: respōderit cupere se: qui doceret obliuisci: nō tamē q̄ ille singulari memoria fuerit cōtēnēda mediocris memoria. a fili ergo dicit: Et si Crassus maximus ē orator: nō tñ mediocres cōtēnēdi sūt. Grācos. s. atheniēsīs. uel etiā ap̄ grācos. Nā eius ingeniū i omni grācia claruit: ut oēs grācos sui

nominis fama cōpleuerit. Inuēta. f. a Simonide. Mens: mēmorīa: & grāce locutus ē: q̄ μνημῆνῃ
dicūt: qđ significat mētē: & memoriā. Infusū: isitū. Quā qđ ei fuerit: Grātius inq̄t mihi feceris:
si obliuisci q̄ nolim docueris. Acerrimi īgeniū. f. Themistoclis. Sed neq; ppter hoc Themistoclis
respōsū: Nūc Antonius suscepta disputatione ostēdit: qđ magnū sit ī oratore: si hoc quoq; habuerit
ut diligēter obseruet: & obseruata fugiat: qđ causā possint eē detrimēto. Sed nec ppter hoc: Con-
fert similitudinē: quē admodū p̄stās illud īgeniū Themistoclis: qđ quācūq; uel uidisset: uel audisset
facile retinere potuerit: nō
debemus tñ negligere arti-
ficiū memoriā: ita ppter
singulare īgeniū Crassi ea qđ
ī causis cauent dicta p̄termit-
tere qđ si nihili faciēda. Ne-
q; enī: nullū exēplū attulēt
cuius auctoritate p̄barent:
qđ dicūt: sed de seipsis cōie-
cturā faciūt: qđ ualeāt: quia
nō oīa possumus oēs: ut ait
ille. Sed suā significauit:
Nam si iusta fortasse cā erat
cur disputationi suā acq̄sce-
rē: nō tñ absurdū fuit dicere
q̄ obrē id faciēdū eē censerē
Cautio: ut sibi caueat ora-
tor ne icurrat offētionem.

Etenī p̄ multa sūt: Vere inq̄
cautionē meā: & timiditatē
nō eē negligēdā: & ita sēsīm
īcipit ostēdere qđ ī causa ob-
esse p̄nē: nisi diligēter cautū
fuerit ab oratore. Offen-
das: delirādo. Irruas: lacer-
fendo: aut īsultādo. Sape
aliqd testis: ut. u. g. Si testis
p̄ductus fuerit. Testes. n. eiuf-
modi eē solēt: qđ ab auctori-
tate locus sumit: ut graues:
atq; cōstātes uiri habeāt: &
si grāuius ī examinādis testi-
bus aliqd dixeris: ut ipos te-
stes irrites: fortasse aliquid

grāuius dicere cōpelles ī eū quē defēdes. Nisi lacerat. i. puocet ad irā. Orat reus: Et ostēdit hoc
eē difficilimū: ut orator se cōtineat: ne ipsū testē lacerat. Multi. n. sūt inq̄t qđ causidicū urgent: & īpel-
lūt: ut uelit hūc testē lacerare & īsectari: & q̄to maior ē īpulsio: tāto magis cautior eē debet. Aduo-
cati: Aduocatus & patronus differūt. Aduocatus. n. appellat q̄cūq; adest alteri ī cā officii grā: etiā si
nihil dicat: neq; agat: sed qđ tñ sit paratus defendere. Patronus aut is p̄pe ē: qđ agit causā: sed accusati
nō accusātis: qđ etiā apud Quintil. ita eē ex ipsius uerbis ostēdimus: sed ī mutuis: depositis: locato:
& cōducto: s̄libusq; ea ī re: tā actor: qđ defēsor solet appellari patronus. Ut iuehamur. f. ī testem.
Maledicamus. f. testi: qđ si nris uerbis territi fuerint: minus offēsuri sint cliētē: qđ plærūq; sit. Nō. n.
minis nostris terrent: sed plærūq; irritant: ut dicāt id qđ nō diceret. Nō moueor: ita qđ me īpel-
lūt: ego uero hac īpulsione nō moueor. Neq; tamē: Et uidet eē difficilius: ut in quo nō laudat: sed
potius uitupat orator: ī eo ipse fortis & cōstans eē possit: & q̄nis nō mouear illis īpellētib;: rex tñ
nullā ide assequor laudē: ac si diceret pluris facio rei defensionē: qđ laudē meā. Hoīes enim īperiti:
ī. rex ignari. si qđ sapiēter tacueris: te ignorantē dicūt. Dicūt. n. nihil habet qđ r̄ideat. si uero aliquid
temere dixeris: te stolidū appellāt: nec aliqd cū rōne dicere. Nō stultū: qđ testet ut plurimū p̄ducti
solēt eē graues: prudētes: cōstātes: alioq̄n testimonio eorū: fides nō adhiberet. Habet enī: singla sin-
gulis redde. In iracūdia: ad id qđ dixit: si iratū laceris. Et uim ī ingenio: ad id qđ dixit: si nō stultū

Pōdus ī uita: ad id qđ dixit: si nō leuē laceris. Nec si hoc: Et quis inq̄t Crassus hūc errorē nō icur-
rat: multi tñ icurrūt. Quo qđ mihi: Et hoc uitiū ē eiufmodi: quo nullū iueniri pōt turpius: ut ora-
tor dicat aliqd: ex quo sermo iste oriat: qđ seq̄t. Turpius: uitupabilis. Hoc. f. hoc uitiū p̄fidia: qđ

Vides ne q̄ uis ī hoīe acerrimi īgeniū qđ potēs: & q̄ta mēs
fuerit: qđ ita r̄nderit: ut ītelligere possē? nihil ex illius
aīo: qđ semel eēt īfusū: unq̄ effluere potuisse: quā qđ ei
fuerit optabilius obliuisci posse potius: qđ meminisse
nollet: qđ qđ semel audisset: uidisset uel meminisse. Sed
neq; ppter hoc Themistoclis r̄nsū memoriā nobis opa-
dāda nō ē: neq; illa mea cautio: & timiditas ī causis: pro-
pter prāstātē prudētiā Crassi negligēda ē. Vterq; enim
īstorū: nō mihi attulit aliq̄: sed suā significauit facultatē
etenī p̄ multa sūt ī causis ī oī parte orōnis circūspiciēda
neqd offēdas: nequo irruas: saepe aliqd testis: aut nō lā-
dit: aut minus lādit nisi laceffat. Orat reus: urgēt aduo-
cati: ut iuehamur: ut maledicamus: deniq; ut īterroge-
mus: nō moueor: nō obtēpero: nō satisfacio: neq; tñ ul-
lā assequor laudē. hoīes enī īperiti facilius qđ stulte di-
xeris reprehēdere: qđ qđ sapiēter tacueris: laudare possūt
Hic q̄tū fit mali: si iratū: si nō stultū: si nō leuē testē lā-
seris. Habet enī uolūtātē nocēdi ī iracūdia: & uim ī īge-
nio: & pōdus ī uita: nec si hoc Crassus nō cōmittit: ideo
nō multi: & saepe cōmittūt: quo qđ mihi uideri turpi-
us nihil solet: qđ quā ex oratoris dicto aliquo: aut r̄nsio:
aut rogatu sermo ille sequit: occidit aduersariū ne: imo
uero aiūt se: & eum quē defēdit. hoc Crassus nō putat:

hūc errorē incurrāt oratores. Nisi p̄fidia. i. hoc fieri nō posse arbitror: nisi ab improbo: & p̄fido. At vero ego dico etiā hoc ab his: q̄ p̄fidi nō habētur: s̄pius icurri. Minime malos. i. hoīes nō improbos: ac si diceret hoīes q̄ oratores sūt nō improbi. Et hoc p̄mum ē: qd̄ causis plurimū obesse possit ne orator testes irriter. Nūc ad aliud uitiū trāsit: in qd̄ orator s̄pissime solet incidere: si negligēs fuerit. Hoc inqt̄ maximū ē uitiū: si orator iexpugnabilia aduersarioꝝ argumēta expugnare cōtedet. nam ubi diutius imorabit̄ i eo qd̄ sua ut refutari nō pōt: nō suā: sed aduersarii causā cōfirmare uidebitur

nisi perfidia accidere posse. Ego aut̄ s̄pissimā uideo in causis aliqd̄ mali facere hoīes minime malos. Quid illud quod supra dixi: solere me cedere: ut & planius dicā fugere ea q̄ ualde causā meā premerēt. Quia id non faciūt alii: uersāturq; i hostiū castris: ac sua p̄sidia dimittūt: mediocriter ne causis nocēt: qū aduersarioꝝ ad iumēta cōfirmāt: aut ea q̄ sanare nequeūt exulcerant? Quid qū p̄sonaꝝ: q̄s defēdūt: rationē nō habēt? si quæ sūt i his iuidiosa: nō mitigāt extenuādo: sed laudando & efferēdo: iuidiosiora faciūt: quātū ē i eo tādem mali? Quid si i homīes charos: iudicibusq; iucūdos: sine ulla p̄munitioe orationis: acerbis & cōtumeliosius iuehare: nōne abs te iudices abalienes? Quid si q̄ uitia: aut icōmoda sūt: i aliquo iudice: uno aut pluribus: ea tu in aduersariis exprobrādo: nō itelligas te in iudices iuehi: mediocre pctm̄ ē? Quid si qū p̄ altero dicas: litē tuā facias: aut læsus efferare iracundia: causā relinqs: nihil ne

diu imorādo i argumētis: q̄ refutari nō pōt: nihil ē aliud q̄ aduersarioꝝ cām cōfirmare. Castris: iexpugnabilibus: iudicibilibus. illa trāslatio a militibus: hæc a medico sūpta ē. Satius eē oratori q̄ uinci nō possūt: nō oppugnare: sicut etiā medico: q̄ sannari nō possūt nō attingere. Nā ulcus si sanari nō potest: satius eēt nō attingere: & simulac attigeris nihil aliud feceris: nisi q̄ mortē agro acceleraueris. Quid: Et hoc quoq; nō mediocre malū ē. Nā si eū defēdimus: cui p̄pter potētia: diuitias: nobilitates: cliētelas plurimi inuideat: & eū laudare: atq; extollere istemus: maiorē ipsius inuidiā cōcitamus. Nā ea q̄ extenuare debemus: ea etiā i maius efferimus. Si enim nobilitate: & diuitiis: aut potētia uideat̄ eē ceteris superior: ostēdere debet orator h̄s uti eū nō ad alioꝝ inuidiā: sed potius ad opē: atq; p̄sidiū. Et hoc pacto poterit extenuare inuidiā qua laborāt. Rationē nō habēt. i. nō cōsiderāt

Mitigāt: extenuādo: q̄ etiā si potētia & nobilitas magna eoz̄ fuerit: nō modo eā amplificare debemus: sed leuare ac extenuare. Sed laudādo: q̄ si diceremus ipsū nemini potētia: nemini nobilitate: nemini opibus: nemini cliētelis cedere: hoc ē nō tollere inuidiā: sed potius augere. Quid: Trāsit ad aliqd̄ uitiū: qū orator aduersarios q̄ iudicibus chari sūt: atq; iocūdi: grauiori oratiōe isectamur ex abruto. Nā p̄mo quidē faciēda ē p̄conomia. i. p̄parata quædā: p̄ quā tibi ad inuehendū iter facias. P̄munitioe orationis. i. ratione ut ad obiurgādos aduersarios auditoribus charos occulte uenias: sed si ex abruto ueneris: auditorꝝ aīos a te alienabis. Quid si qua: Nūc trāsit ad aliud uitiū: qd̄ nō minus ē superioribus: imo maius: quāq; uitia sūt in auditoribus: ea in aduersariis nostris ostēdimus: od̄iū & auaritiā: q̄ in auditoribus fuerint dixerimus: nō poterūt nō mediocriter moueri: q̄ iudices quoq; hoc uitiū laborant. Inuehi: idest isectari iudices. Quid si quā p̄ altero: Ad alia pergit uitia: quæ obesse possūt causæ: ut ea magnopere uitemus. Et id efficiat qd̄ superius dixerat: nō minus laborandū eē oratori: ut ea declinet quæ nocitura sūt: q̄ quæ p̄futura sūt eligat. & uitiū hoc eius modi ē: Quomator a causa cliētis ad suā ipsius iniuriā trāsit. Hoc ideo nocet: q̄ uidet̄ potius odio q̄ rei ueritate cōpulsus hāc causā suscipisse: si interdicedū causā: defensionē clientis relinquit: & de tua ipsius iniuria agere incipias: q̄ ab aduersariis iniuriā accipis: plurimū cause obfueris. Iudices enī existimabūt te potius odio q̄ rei ueritate impulsū hoc facere. Si qū p̄ altero. i. a causa clientis: pro quo dicis ad tuam ipsius iniuriā trāseas: & non alienam: sed tuam causam agere uidearis: uel non alium defendere: sed te ulcisci uidearis. Efferare iracundia: idest ad indignationem inciteris.

Ordo: est partiu orationis dispositio. Collocatio: est ut argumēta suo quæq; loco ponamus: prout rō artificii exigere uidebit. Duplex natura causarū: uidelicet dispositio artis quā naturā appellat: quæ ars imitat naturā: ideo posuit naturā p arte. Oēs ferme causæ ita distingui uolūt: ut i pmo exordiū: i secūdo narratio: i tertio diuisio: i quarto cōfirmatio: postea uero cōfutatio: postremo cōclusio sit siue poratio. Altera: uidelicet q̄ ad casū tps accommodat. Sæpe enim accidere poterit: ut exordiū nō sit i causa oratoris ut edū. id autē fiet: quū insinuatione ut edū ē: insinuatione autē ut edū est: quū

ac locorū: cuius rō ē duplex. Altera quā affert natura cā: rū: altera q̄ oratorū iudicio: & prudentia cōparat. Nā ut aliqd ante rē dicamus: deinde ut rē exponamus: post ut eā pbemus: nris præsidiis cōfirmādis: cōtrariis cōfutandis: deinde ut cōcludamus: atq; ita poremus: hoc dicēdi genus natura ipsa præscribit. Ut uero statuamus ea q̄ p bādi: docēdi: psuadēdi causa: dicēda sūt: quēadmodum cōponamus: id est uel maxime p priū oratoris prudentiæ. Multa enī occurrūt argumēta: multa q̄ i dicēdo pfutura uideant: sed eorū partī ita leuia sūt ut cōtēnēda sint: partim etiā siqd habēt adiuuētī: sūt nōnunq̄ eiusmodi ut isit i iis aliqd uitii: neq; tāti sit illud: qd̄ pdesse uideat: ut quū aliquo malo coniūgat. q̄ aut sūt utilia atq; firma: si ea tamē: ut sæpe fit: ualde multa sunt: ea q̄ ex iis aut leuissima sūt: aut aliis grauioribus cōsimilia: secer- ni arbitror oportere: atq; ex oratiōe remoueri. Eqdē quū colligo argumenta causarū: nō tam ea numerare soleo:

beniuolos eē uiderimus: auditores i eos cōcitemus. Ut uero: Sed quū psuasi fuerint oratiōe aduersarioꝝ q̄ dixerint argumētū aliqd cōtra eos afferre possumus. Docēdi: ad demonstratiuū. Persuadēdi: ad deliberatiuū genus: quæ quū aliqd deliberamus: opus ē cōsilio: ac psuasiōe. Id est. i. p̄tinet ad prudentiā oratoris. Multa enim occurrūt: Et incipit nūc tractare de locis collocādis: quā dixit alterā partē dispositionis eē: ut uideamus quō quq; loco ponēda sint argumēta. Et sicut i aliis partibus p̄cipit p̄mo & ultimo loco ualidissima argumēta ponēda eē: in medio autē infirmiora. Profutura: p̄ cōfirmatione nostra. Sed eorū: Horū argumētōꝝ tria ḡn̄a sunt. Vnū genus ē ualidissimū: alterū leuissimū: tertiu uero qd̄ partē utriusq; cōtinet: sed nō pars mala plus nocebit: q̄ bona p̄derit. Sed si argumētū fuerit ualidū: i p̄mo: & i ultimo loco ponēdū erit. Si leue: ut nihil mali habeat i medio. Si utriusq; partē habuerit: animaduertēdū erit: utrū plus boni: an mali habeat: & si plus boni q̄ mali habuerit omittēdū erit. Eiusmodi. i. eius ḡn̄is: atq; naturæ. Cōiūgat. i. cōparet cū aliquo malo. Tūc enī cōiungi aliqd dicit quū cōparatur. Neq; i. illd̄ adiuuētī tantā uim nō habeat. Malo. i. cōparet cū aliquo uitio: qd̄ in ipso argumēto inesse uideat. sensus ē: Si inq; ea quæ utilia fuerint: multa fuerint: arbitror ea eē deligēda: ita ut ex his quæ leuia eē uidebūt a causa penitus moueātur: q̄ grauiora in causa tractētur. Quæ: Si ea argumēta abūdauerint: hoc fieri uult: ut hæc secernātur a grauioribus. Nā si nō eēt multa: aliud præcipiēdū uideret: ut nihil oīno p̄mitteret: ut mercatores: q̄ quū merces multas habuerint: & uehere nō potuerint: p̄ciosiores deligūt. Pari ratiōe uult oratores facere: ut quū sibi maxima copia argumētōꝝ firmissimōꝝ fuerit: p̄ciosiora & firmiora deligāt.

Cōsimilia: Nō tamē eius ḡn̄is: quæ aliud eē simile: & aliud idē. Eqdē: bono quasi epilogo cōfirmat: quō id faciēdū sit: quū ad argumēta causarū uenerimus. Id qd̄ ego facio: tibi quoq; faciēdū p̄cipiā: ut argumēta potius numeres: q̄ colligas. Et iō dixit numerāda: deligēda meliora. Nam q̄ numerat p̄ciosa deligit: q̄ colligit oīa sumit. Numerare: trāslatio sūpta a nūmulariis & libripēdibus. Nūmularii: q̄ pecuniā numerāt. Libripēdes: q̄ expēdūt: & librāt aurū uel argētū. Quēadmodū in pecunia siue numismate inueniūtur numismata nullius p̄cii: ita etiā i multitudine argumētōꝝ multa inueniūtur parui momēti. Sed i auro & argēto: qd̄ pēdit: nulla fraus eē pōt. Aurū qd̄ numerat plarūq; minus ē: qd̄ pēdit fallere nō pōt. Ita si orator ea diligētē exq̄sierit: ut libripens: quū aurū p̄sat ea eliget q̄ utilissima erūt. Numerare soleo: Quū inq; argumēta causarū cōsidero: nō tāti argumētōꝝ

causa turpis fuerit: q̄ auditōrū aīos a nobis alienat: aut quū defessi fuerint auditores quū alii p̄us dixerint. Nam ut aliqd ante: Incipit primo declarare dispositionē naturalē. Præscribit: p̄finit: & cōstituit. Ante rem: p̄ exordiū. Ut rē exponamus: p̄ narrationē. Probemus: p̄ cōfirmationē: & cōfutationē. Cōfirmādis. i. argumētis. Cōfutādis: aduersario rū resellēdis. Cōcludam: i. ex cōclusionē qd̄ fiet cōferamus. Peroremus. i. finē dicēdi faciamus. Ut uero statuamus: Sed ut ea quæ p̄tinēt ad tres illas p̄p̄tates. i. docēdi: cōciliādi: & mouendi ueniā. Hæc inq; oratoris iudicio relinq;tur: atq; prudentiæ: ut intelligat quū auditōrū animi nobis fuerint infensī: demus operam ut cōciliemus eos: seu quū aduersariis

copiā: q̄ grauitatē facio. Nō tam operā do: ut multitudo sit q̄ grauitas. Et quoniā: Dicit de collo-
catione cæterarū partiū: uidelicet cōciliandi & mouēdi. Simul enim de dispositione eorū dixerit: ar-
bitrat̄ hac ratione. Nam q̄ primū oratoris ē docere: ad hāc partē quasi primā reliquæ duæ partes
referūtur: ut ita orator doceat: quasi nihil aliud in tota causa agere uelit: moueat autē uel cōciliet p̄
ut se locus ī tota oratiōe obtulerit. Ergo ad hoc quasi fundamentū duæ illæ p̄p̄tates referēdæ sunt
f. cōciliare atq; mouere. Est ergo ipsarū duarū partiū hęc dispositio: ut utrūq; arbitrio oratoris esse
uideatur: ut modo cōciliet:

modo moueat auditorū ani-
mos. Nō igitur hāc potius:
aut aliā illarū partiū p̄p̄ta-
tē eē uult. Et quoniā: sēsus
est: Quāuis dixerim tres il-
las p̄p̄tates: docere: cōci-
liare & mouere necessarias
esse: tñ ita duabus partibus
est utendū. f. cōciliatione &
cōcitatione: ut semp̄ uidea-
mur docere uelle. Oēs: sci-
licet auditores. Tribus: sci-
licet docere cōciliare & mo-
uere. Docēdo. f. cōfirmati-
one: & cōfutatiōe. Aut cō-
ciliādo. f. ad misericordiam

Aut pmouēdo: ad indigna-
tionē. Vna. f. docere. Fe-
rēda præ nobis. i. p̄ferenda
& ostendēda. Nihil aliud:
i. debemus unā ex his rebus
potissimū ostēdere: & eā cæ-
teris antep̄nere. Et decla-
rat qd̄ sit illud: uidelicet do-
cere. Reliquæ duæ. f. cōci-
liare & mouere. Sicuti sā-
guis: Quēadmodū inqt̄ san-

quis toto corpore diffunditur: ita cōciliatio & cōmotio tota oratiōe diffusa eē debēt. Nam & p̄n-
cipia: Et q̄ dixit sicut in corpus sanguis fusus: ita duas illas partes ī oratione oportere eē iclusas: &
ita dicere uidet̄: nūc in p̄ncipio: nūc in narratione: nūc in cōfirmatione: nūc in cōfutatione: nūc ī cō-
clusionē: ideo ita distinguit Cicero dicēs: cōciliare & mouere exordii: & cōclusionis propria sūt: &
q̄q̄ in omni oratione. i. ī omnibus partibus orationis faciēda sūt: tamē potissimū in p̄ncipio & con-
clusionē hoc fieri solet. Hāc uim. f. cōciliādi & mouēdi. Permanere: p̄rāsire: & plabi. Vel p̄mo-
uere: siue ad misericordiā p̄ cōciliationē: siue ad indignationē p̄ cōcitationē. Sed his partibus: sed
nō negauerim inqt̄ Cicero p̄p̄rium locū harū duarū partiū esse p̄ncipiū & conclusionē: nōnunq̄ a
narratione: cōfirmatione & cōfutatione digredi pōt̄ orator: & ad hāc p̄motionē p̄transire. His
partibus. f. cōmotiōni & conciliationi. Argumentādo: quia commoueret: & conciliaret audito-
rū animos: & nihil de causa doceret. Persuadēdo: qd̄ est cōciliantis. Cōmouendo: qd̄ est cōcita-
tionis. Ab eo qd̄ p̄posueris. i. ab eo qd̄ p̄positū fuerit in argumētatione: & postea tractare ince-
peris: ut nō solū in exordio & cōclusionē: sed etiā ī cōfirmatione facias. Itaq; narratiōe exposita: ī
narratiōe potes etiā mouere aīos auditoris. Vel argumētis confirmatis: in confirmatione. Re-
futatis: in cōfutatione. Vel: q̄ ad ueritatē disunctionis sufficit alterā partē eē ueram: ideo subiun-
xit: uel in utroq; loco. Omnibus: uidelicet in p̄ncipio: narratione: cōfirmatione: cōfutatiōe & cō-
clusionē. Si habet: post confirmationē & cōfutationē: etiā post narrationem quoq; oportet ani-
mus auditorū cōmoueri. Recte id fieri pōt̄: Dicit considerandā eē qualitātē & quantitātē: uideli-
cet nūquid copiosa & uber sit materia: an ecōtra. Nam si copiosa fuerit materia: poterit in quacūq;
parte orationis fieri: ut auditorū animos cōmoueat & cōcilies. Hęc causæ sūt: Et genera earū cau-
sarū: in qbus possumus ad cōmouēdū & cōciliādū auditorū animos sæpe digredi ubera: & copiosa
esse cōsueuerunt: alioquin nō copiā & dignitatē habuerūt. Ad agēdū: singula singulis redde.
Ad agēdū: ad grauitatē. Ad ornandū: ad ubertatē. Grauissime: ad dignitatē. Plenissime: ad co-
piā. Exitus: a causa ad huiusmodi digressionē: & cōmouēdi: & cōciliandi. Impellātur. f. ad indi-
gnationē cōtra aduersariū concitādo. Reflectātur: a nobis cōciliādo. Atq; etiā in illo: Postq̄

dixit de dispositione mouēdi & cōcitandi: nūc redit ad collationē argumentorū: quæ tripartito diuisit. s. alia eē leuia: alia grauiā: alia uero grauioribus similia: nō tamen ipsa grauiā. Nunc ergo dicit quomodo hæc genera locorū sunt ordine disponēda. Et p̄mo quidē reprehēdendos esse dicit: qui p̄mo loco cōfirmationis quæq; leuissima p̄ponūt. Nam cum auditores parati sint ad audiendum aliquid graue: ipse uero dixerit aliquid leue friuolūq; animos auditorū a reliqua oratiōe alienabit. Et ideo dicit argumēta grauiissima in p̄ncipio orationis esse ponēda. Quēadmodū inquit reprehē-

impellātur: aut reflectant: atq; etiā ī illo reprehēdendo eos: q̄ q̄ minime firma sūt: ea p̄ma collocāt. In quo illos quoq; errare arbitror: q̄ siqñ id qd̄ mihi nunq̄ placuit: qū pluris adhibēt p̄onos: ut ī quoq; eorū minimū putāt eē: ita eū p̄mū uolūt dicere. Res. n. hoc postulat: ut eorū expectationi: q̄ audiunt: q̄ celerrime occurrat: cui si initio satisfactū nō sit: multo plus sit ī reliq̄ cā laborandū. Male enim se res habet: q̄ nō statim: ut dici cōcepta ē melior fieri uidet. Ergo ut ī oratore ut optimus q̄sq; est sic ī oratione: firmissimū qd̄q; sit p̄mū: dū illud tamē ī utroq; teneat: ut ea q̄ excellūt: seruēt etiā ad porādū: si quæ erūt mediocria: nā uitiosis nusq̄ eē oportet locū: ī mediā turbā: atq; ī gregē coniciūtur. Hisce omnibus rebus cōsideratis: tū deniq; id quod primū est dicendum postremo soleo cogitare: quo utar exordio: nam si quādo id primum inuenire uolui: nullum mihi occurrit:

beant: quia qui audiūt expectāt: ut aliquid dicas: quo causam tuā firmiter defendas. Sed si leue aliquid dixeris: auditores spe sua frustratus fueris: & ideo a causa tua abalienabis. In reliqua causa. i. in reliquo causa. i. in fine. Male enim res se habet: Et reddit rationē. Melior: p̄babilior: & honestior: & firmiter eam corroborādo. Ergo ut in oratore: Quēadmodum inquit in oratore uolo ut optimus quisq; orator sit p̄mus in dicendo: sic in oratione uolo qd̄ firmissimum sit argumētum p̄ponatur. In utroq; .s. in oratore: & in oratione. Ut ea quæ: Nolo inquit ut in p̄ncipio tantūmodo: sed etiā in cōfirmatione omnia argumēta firmiora ponas: sed quibusdā in cōfirmatione positis: aliqua etiā in fine ponas ualida. Quēadmodū enim auditor expectat: ut ualidū aliquid dicas in p̄ncipio: ita etiā in fine: quia postremo dictū magis inhaeret animis auditorū. Quare firma argumēta in p̄ncipio ponēda sunt: ut expectationi auditorū satisfacias: in fine ut memoriæ eorū rationē habeas. Quisq; siue orator fuerit: siue argumētū. i. idē de oratoribus dico: qd̄ de argumentis. Vtri usq; enim eadē ratio est ad perorandū. Si quæ erūt mediocria: Ecce quomodo nūc docet leuia: & mediocria in medio eē ponēda: quæ si separatim ponerētur: parū uirium haberēt. i. parū aut nihil ualere: si in medio: nō nihil tamē ualere. Hoc etiā Quintilianus præcipit faciendū libro quinto institutionū: ubi de ratione argumentorū præcepta tradit. In turbā. i. in multitudinē argumentorum. i. uiliū argumentorū. Gregem: Quēadmodum gregem hominū multitudinē ignobilē intellegimus: ita intelligit de imbecillibus: ac infirmis argumētis. Hisce omnibus rebus: Quia dicturus de disputatione præcipit quo quæq; pars orationis loco ponēda sit: fortasse admirari quispiā posset: q̄ nō a p̄ncipio sūperis dispositionis præcepta: sed a cōfirmatione & cōfutatione: & ab illis tribus p̄prietatibus: docēdi: mouendi & conciliandi: reddit rationē cur de dispositiōe p̄ncipii postremo loco agat. Ergo inquit ita facere cōsueui: ut excogitē postremū: qd̄ est p̄mum. i. qd̄ p̄mo dicendum est. Nam quia p̄ncipium cū causa cohæret: ut uideatur ex ipsius causæ uisceribus ductum: omnes partes diligēter prius cōsiderantur. Principia enim debēt causæ accommodari: quod sit cum diligēter causam exquisuimus & explorauimus. Hisce omnibus rebus: uidelicet cōfirmatione: & argumētis ipsius causæ: & tribus orationis p̄prietatibus: quas supra memorauimus. Omnibus rebus: quibus cōfirmantur nostra: uel refutātur aduersarioꝝ argumenta. Nam siqñ: Quando inq̄t p̄ncipia inuenire uoluerō: anteq̄ causam diligēter pertentauerim: quæcūq; p̄ncipia mihi occurrūt: ita mihi occurrunt: quæ sunt uel commutabilia: uel cōmunia: uel uulgaria: quæ non magis huic: q̄ alii conueniant causæ. Postremum: scilicet cum confirmationem: & confutationem: & reliquas

do oratorē: qui p̄mo cōfirmatiōis loco leuia argumēta præponit: pari ratiōe reprehēdo eos: qui cum plures patronos ad causam habuerint: iubēt unūquēq; leuissimum p̄mo loco dicere. Nam si plures sūt patroni: p̄mus locus ad dicendū dāndus ē uehemētioribus & potētioribus: q̄ plurimum copia & ornatu ī dicēdo ualeant. Quod mihi nunq;: quia nō sunt in una causa plures adhibēdi patroni. Rō quia alius aliter causā tuam p̄bat quo sit: ut quæ unus patronus dixerit: alius infirmet.

Ut in quoq; eorū. i. quēadmodū unūquēq; eorū leuissimū p̄poni oportuerat.

Res enim: Et reddit rationem: cur p̄mo loco ualidiora quæq; argumēta poni de-

partes diligēter considerauerim. Exile: cōmutabile: quo aduersarius leuiter cōmutato uti posset.

Exile: ergo paupertate uerbosē. Nugatoriū: nimis longū: qđ ē inopia rerū. Illa oratio dicit nugaria: quæ uerbis qđ abūdat: snia: aut inops ē. Vulgare. i. qđ ad plures causas pōt accōmodari.

Cōe: quo tā accusator q̄ defēsor uti pōt: q̄ uitia ī exordiis uitāda sint: etiā ī arte noua docet. Accurata: neqđ temere dicamus. Acuta: ne lōge uagemur. Instructa: ad id qđ dixit nugatoriū. Apta uerbis: ad id qđ dixit exile. Tū uero causarū p̄p̄a eē debēt. s. ipsius de q̄ agit sint: p̄p̄ia: ut nulli alii causā cōueniāt: q̄ illi d̄ qua agimus. Prima ē enim: Et reddit rōnē: cur debēt eius modi eē p̄ncipia. Nā p̄ncipiū ē p̄ma qđā cognitio totius causā de q̄ agit. Si igit̄ exordiū ē & eē debet: q̄si p̄ma cognitio eius rei: d̄ qua agit: ipsū uero p̄ncipiū sit a cā alienissimū: quō eius p̄p̄tate seruabit: p̄fecto erit a cā ualde alienissimū. Cognitio: q̄a cognoscere incipit auditor: qđ dicere uelit orator. Permulcere. s. beniuolentiā cōparādo p̄ rectū exordiū. Allicere: attētū faciendo p̄ insinuationē. In qua: Hoc loco p̄ exēplū resp̄ndit uitiū hoc eorū: q̄ atēq̄ ad dicēdū ueniāt: nil oīno cōsiderāt: qđ p̄mū: qđ secūdum qđ ultimū sit: sed ex abrupto p̄deūt ad orādū: nihil oīno dicere possint: qđ cohære

re uideat. Et dicit ī hoc uitio

uersari Philippū. Et hæc similitudo ē a gladiatoribus sūpta: quā osidit nō eē cōgruā: q̄a nō ipsi qđē gladiatores sine rōne tela mouēt: nec uires p̄fūdūt: & tñ philippus hoc dictū s̄p̄ius ī exordiēda cā usurpare solebat: uidelicet qū dicēdo icaluisset: tū demū brachiū fortius iactare. Istos. s. uulgares.

Nesciat. i. cā p̄us cōsiderata atq; p̄specta: & iō nec uerbū qđē qđ p̄mū dicat scire pōt. Brachiū. i. qū dicēdo icaluerit. hoc dictū a gladiatoribus philippus ī exordiēda cā usurpare solebat: qū brachiū calefecero: tūc optime pugnabo. Sumit ipse a gladiatoribus similitudinē: & tñ nō aduertit: & ē s̄sus: Vt ipsi etiā gladiatores: a qbus hāc similitudinē sumit philippus ī pugnādo: nō solēt tela iacere: nec uires oēs uno ipetu p̄fūdere: qđ tñ ipse q̄si gladiatorū similitudine ductus: illud dictū ī agēda cā usurpat. Gladiatores sunt: quos nūc dimicatores dicimus. Ipsi aut̄ siue hastis: siue gladiis dimicēt nō temere hastas iaciūt: sed qđā aptitudine & arte: ut nō solū uiribus: sed & uenustati cōsulāt. Solēt enī p̄us corpus huc & illuc hastis: uel gladiis iacere: ut iis q̄ uiderint suauē quēdā motū faciāt: anteq̄ ad rē ueniāt: & uti faciūt illi: ita oratoribus faciēdū ē: ut ī p̄ncipio aliquid dicāt: qđ magis auditores delectare possent: q̄ aduersarios offēdere. Leuiter: apte & cōcīne. Et reliqs uiribus suis cōsulant. i. ne uires oēs ī p̄ncipio p̄fundāt: ne p̄cedēte pugna uires deficiāt. Nec ē dubiū. i. manifestū ē exordiū orōnis nō debere eē uehēmētia qđā ueluti pugna instructū. Sæpe eē debeat: Quia aliquoties cā ita requirit: quā cōtra eos dicimus: qui facinus tetrum aliquod fecerint: incipiamus ab indignatione.

Sed si in ipso illo: Si inquit multa faciūt gladiatores: quæ spectatoribus placeant: anteq̄ ad congressionem uenerint: quanto magis facere debet orator: ut ī p̄ncipio aliquid dicat iocūdum: quod auditoribus placeat: deinde sensim ad causam ueniat: & incipiat aduersarios urgere. Glatorio uitæ certamine: idest in illa uita gladiatorum: q̄ quotidie certāt. Ferro decernitur: idest nō uerbis decernitur apud gladiatores: sicut apud oratores: sed ferro. Ante congressum: idest anteq̄ pugna cōmittatur. Ad speciem: idest ad uenustatem: hoc est: quod dixit superius: ut uenustati seruiret.

Vis: quia auditores oratione delectari magis solent: q̄ ui aliquid eis suaderi. Nihil est: Nunc etiā naturali quadam oratione hoc ita faciendum esse probat. Rerum natura ita se habet: Quem admodum omnia natura quadam & certa ratione facit: si herbas inspicias: eas uidebis sensim pululare: si arbores anteq̄ ad debitam suam proceritatem ascendant longo spatio germinare uidebis. Quod igitur natura facit id ita faciēdū oratori dicit. Deniq; ut breuī cōplectar.

nisi aut exile: aut nugatoriū: aut uulgare: aut cōe. Pr̄cipia aut̄ dicēdi sp̄ qū accurata: & acuta: & instructa sētētis apta uerbis: tū uero causarū p̄p̄a eē debēt. Prima ē enī q̄ si cognitio & cōmēdatio orōis ī p̄ncipio: quæq; cōtinuo eū q̄ audit: p̄mulcere atq; allicere debet: ī q̄ admirari solo: nō eqđē istos: q̄ nullā huic rei operā dederūt: sed hominē ī p̄mis disertū atq; eruditū Philippum: q̄ ita solet ad dicēdū surgere: ut qđ p̄mū uerbū hīturus sit: nesciat & ait idē qū brachiū cōcalefecerit: tū se solere pugnare. Neq; attēdit eos ipsos: uñ hoc simile ducat: illas p̄mas iactare hastas: ita leuiter: ut & uenustati uel maxie seruāt & reliqs uiribus suis cōsulāt: nec ē dubiū qn exordiū dicēdi uehēmēs: & pugnax nō sæpe eē debeat. Sed si ī ipso illo glatorio uitæ certamine: quo ferro decernit: tñ añ cōgressū multa fiūt: q̄ n̄ ad uuln̄s: sed ad spēm ualere uideat̄ q̄to hoc magis ī orōe spectādū: ī q̄ nō uis potius: sed delectatio postulat. Nihil ē deniq; ī natura rerū oīum: qđ

Euolet. i. ut a terra germinat arbores: nō repēte ad sūmū ascēdūt: sed sēsīm: & certo quodā modo
Sic oīa: Ea etiā q̄ uehemētiā q̄dā regrūt: p̄ncipiis solēt fieri leuioribus: etiā si causa uehemēs fuerit
tū p̄ncipia leuiora postulat: & hoc p̄ similitudinē reꝝ ostēdit. Fiūt. s. natura. Agunt. s. ingenio:
cōsilio & rōe. Acerrime. i. q̄ acrimoniā q̄dā desiderat. Prætexuit: icōp̄it: exorsa ē. trāslatio a tex-
toribus: & i ipsa trāslatione remanet: id fieri uidēmus. Textores. n. qū telā texere cōp̄int: leuiter p̄-
mo trahūt stamē: qū uero dēsiorē fecerint: grauiori manu utūt. Hæc autē: Sed hæc q̄ ut dixi: pri-

se uniuersū pfūdāt: & qd̄ totū repēte euolet. Sic oīa q̄
fiūt: quæq; agunt acerrime: leuionibus p̄ncipiis natura
ipsa prætexuit. Hæc autē i dicēdo nō extrinsecus aliūde
q̄rēda: sed ex ipsius uisceribus causæ sumēda. Iccirco to-
ta causa ptētata: ac p̄specta: locis oībus iuētis: atq; i stru-
ctis: cōsiderādū ē quo p̄ncipio sit utēdū. Sic & facile re-
periet. Sumet. n. ex iis rebus q̄ sūt uberrimæ: uel i argu-
mētis: uel i iis partibus ad quas dixi sæpe digredi oport-
tere. Ita & momēti aliqd̄ afferrēt: qū erūt pene ex itima
defēsione deprōptæ: & apparebit eas nō modo eē cōes:
nec i alias causas posse trāsferri: sed penitus ex ea causa
q̄ tū agat defluxisse. Oē autē p̄ncipiū: aut rei totius quæ
aget significationē habere debet: aut aditū ad causam
& mutionē: aut quoddā ornāmētū & dignitatē. Sed
oportet: ut ædibus ac tēplis uestibula & aditus: sic cau-
sis p̄ncipia p̄portione rerū p̄ponere. Itaq; i paruis atq;
frequētibus causis ab ipsa re ē exordiri sæpe cōmodius.

mo leuiter tractari debent:
iō p̄ncipia debēt ab ipsa cā
fumi: ne uideant eē aliena:
ut etiā a p̄ncipio diximus.

Extrinsecus: extra causā.
Aliūde. i. ex alia re: quæ ad
causā nō ptineat. Ex ipsius
uisceribus. i. ex p̄batione: q̄
diuidit i cōfirmationē & cō-
futationē. Nā ut ait idē Cic.
tota spes uincēdi: rōq; p̄sua-
dēdi i cōfirmatione: & cōsu-
tatione posita ē. Hæc. n. sūt
q̄si firmamēta causæ. Iccir-
co tota cā pertētata: & hæc
causa cur postremo cogitē
qd̄ p̄mū ē dicendū. Et simul
reddit rationē: cur p̄mū de
dispositione argumētōꝝ p̄-
cipiat. Pertētata. i. p̄quisi-
ta: & uestigata. P̄specta:
i. p̄cognita. Locis. s. argu-
mētōꝝ: q̄ ad cōfirmationē:
& cōfutationē ptinent. In
structis. i. ordine dispositis.

Et id ē qd̄ p̄cipimus quō locari debeāt argumēta. Sumet. s. cōfirmatione: cōfutatione: & cōmotio-
ne. Vberimæ: q̄ copiā q̄dā hñt. His partibus: uidelicet i cōmutione: aut cōcitatōe: aut cōfirma-
tione: q̄a has itelligit ptes mouere: docere: & cōciliare. Ita & momēti aliqd̄ afferrēt: Nūc reddit rō-
nē: cur ex his causæ uisceribus sint sumēda p̄ncipia: uel a locis p̄badi: i q̄bus beniuolētiā cōciliat p̄bā-
di. i. cōfirmadi. Si ex his locis inq̄ p̄ncipia sūpta fuerit: nullū supioꝝ uitioꝝ icurrere poterit orator
ut exordiū: uel cōe: uel nugatoriū sit: sed p̄priū ipsius causæ de q̄ agit. Deprōptæ: excaptæ: & ex-
haustæ. Cōes: q̄bus aduersariū nihilominus uti p̄st. In alias causas: ut sint uulgares. Defluxisse:
duplici trāslatione: defluxisse: tanq̄ a fluuio deriuasse: & tanq̄ a flore pululasse. Oē autē p̄ncipium:
Nūc latēter ipsius p̄ncipii ptes tāgit: q̄ sumūtur a partibus: mouēdi: cōciliadi: & docēdi. Aut rei to-
tius: uidelicet p̄ partes docēdi. nā qū i p̄ncipio significamus qd̄ dicturi sumus: p̄mū a pte docēdi: q̄a
docere nihil aliud ē q̄ oñdere id qd̄ p̄bare uolumus. Aditū ad causā: p̄ conciliationē: qū auditorū
aīos nobis cōciliamus latēter. Quoddā ornāmētū: & hoc p̄ amplificationē: & sil tres p̄perates ex-
ordii tāgit: qū attētū: beniuolū: & docilē facimus auditorē. Aditū. s. beniuolētiā cōciliadi: p̄ p̄nci-
piū & i sinuationē: q̄ latēter ad exordii cōmoditatē nos uenire facit: ergo qd̄ q̄si p̄nūciatio faciēda
ē: ante q̄ ad causā ueniamus: p̄ quā beniuolētiā cōparamus. Quoddā ornāmētū. i. attētos faciēdo.
Tūc. n. attētos facimus: qū oñdim? nos magna: noua: & iustata dicturos eē. In q̄bus qd̄ dignitas eē
uidef: ita ut itelligamur. nō distētiūt hæc p̄cepta ab his q̄ Cicero i arte noua tradit. Hic dicit sumen-
da eē p̄ncipia a tribus his p̄peratibus oratoris: sed i aliis tribus p̄peratibus. s. docēdi: mouēdi: & cō-
ciliadi: quia per partē conciliadi beniuolos facimus: p̄ partē docēdi dociles: p̄ partē cōcitiadi & cō-
mouēdi attētos. Sed oportet ut ædibus: Nūc docet quō nugatoriū exordiū sit fugiēdū p̄ similitu-
dinē: quæadmodū uestibulū sit ædibus p̄ magnitudine ipsaru: ita etiā p̄ncipia orationis p̄poni de-
bēt p̄ magnitudine earū. Pari ratione si domus fuerit angusta & breuis: uestibulū angustius & bre-
uius eē debet: q̄ si ampla: uestibulū amplū eē debet. In ædibus. s. hoīum. Nā ædes plurali numero
hominū ē: i utroq; numero deoꝝ. In tēplis: deoꝝ. Vestibula: itroitus. Et dicta sūt uestibula: eo q̄
uestiāt ianuā: uel q̄ ea pars sit uestæ cōsecrata: uel a ue. i. diu: & stando: Vt Gellio placet. Propor-
tione reꝝ. i. p̄ q̄titate reꝝ. Itaq; Ergo i frequētibus. i. i usitatis & paruis causis sæpe cōmodius ē or-
diri ab ipsa re: q̄a causæ parue & uulgares nō regrūt lōgitudinē exordii: q̄ppe q̄ ab oībus notæ sūt
ideo omisso exordio ab ipsa re nōnunq̄ icipimus. Frequētibus: id est usitatis: atq; uulgaribus.

Sed quā p̄ncipio erit utendū. i. quā grauiores erunt causae. Quod plarūq; erit: q̄a ex maiore parte causae sūt eiusmodi: ut ex ordiū reqr̄at: aut ex reo: aut ex aduersario: aut ex his apud quos aget. Ex reo: Dicet aliquis: uidet Cicero hoc loco sibi dissēire. Nā quā ante dixerit p̄ncipia ex ipsis uiscerib; s. docēdi: mouēdi: & cōciliādi sumēda eē: nūc dicit p̄ncipii p̄p̄erates esse sumendas: aut a reo: aut ab aduersario: aut a re: nō tñ aliud dicit: q̄ supra dixerat. Nā si beniuolētiā nobis cōciliare uolumus: necesse ē ut ex his locis p̄ncipia sumamus: quā aut officiū nostrū: aut cliētis laudamus: aut odiū: uel iudiā cōcitamus. Hāc igitur sumit a reo: quā auditores contra aduersarios cōcitamus. Rursus attētionē facimus: quā ostēdimus breuiter quibus de rebus dicturi sumus & ita sumimus ex re: q̄ pars ē docēdi. Sed diceret fortasse. Ergo ē iteratio: nō ē. Nā quā dixerit a tribus partibus p̄ncipia eē sumēda. s. mouēdi: docēdi: & cōciliādi. Docuit ex quibus locis ducerent. Nūc aut quēadmodū faciēdū sit ostēdit. Ex reo: Ostēdit quō a p̄sona nostra: uel cliētis possumus sumere p̄ncipiū: uidelicet a parte cōciliādi. Nō enim reū appello eū: q̄ dānatus est: sed ad quē res pertinet. Reos appello quorū res ē: p̄ parēthesim legēdū ē. Siue illi nocētes sint siue inocētes rei dicūtur: de quorū re agit. Quorū res ē. i. eos quorū res interest: de qua agit. Virū bonū: Ergo hāc pars ē cōciliandi: quā officiū nostrū sine arrogātia laudādo extollimus: sicut Cic. docet in arte noua. A p̄sona nra beniuolētiā cōparabimus: si officiū nostrū sine arrogātia laudabimus. Calamitosū: quā iopiam: solitudinē & calamitatē nostrā p̄ferimus. Misericordia: quā iudices dicim; eē clamētes: & ab his petimus ut nostri misereant. Ex aduersario: si ostēdimus aduersariū improbū: auarū: potentē: & crudelē. Ex re: si p̄ amplificationē: & cōcitationē: & simul etiā p̄ cōciliationē. Crudelis: cōtra ius humanū. Nefanda: cōtra ius diuinū: & quā ius diuinū: & humanū uiolatur. Et hic locus ē amplificationis: quā crudele ostēdimus eē id quod aduersarius defēdit. Præter opinionē: Hic locus eē poterit cōmiserationi: si ostēdemus præter opinionē ab iis nō offēdi: a quibus minime oportebat: uel bona ex his sperasse: & aduersa nobis euenisse: quod plurimū ad cōmiserationē ualet: ut apud Virg. ostēdimus: in cōploratione matris Euryali: Tu ne illa senectæ Sera meae reges? potuisti linq̄ere solam Crudelis: nec te sub tāta pericula missū Affari extremū miseræ data copia matri &c. Immerita: uidelicet si ostēdemus nos ab his læsos eē: a quibus minime oportebat. Misera: si ostēdemus nos ab his diuelli: quā nobis chari sūt & eē debēt. Ingrata: si ab his nos offēdi ostēdemus: de quibus bñmeriti sumus. Indigna: si maiores ab inferioribus aliqd̄ idignū accēpint. Noua: si ea nō uisgaris: aut nobis id p̄us nunq̄ euenit: ut ostēdamus nunq̄ id nobis antea factū fuisse: & hoc plurimū ualet ad amplificationē: quā peccatū tale eē ostēdimus: ut nullo remedio sanari possit. Ex iis: Et ostēdit iā a reo: & ab aduersario: & a re ipsa sumi possit: nūc a iudicibus. Ex iis. s. duci licebit sn̄a. Bene existimantes. i. bene de nobis opinātes. Sed quō hoc fieri poterit? Quod agēdo. i. tractando causā. Nā quā causā tractamus & eā ostēdimus honestā eē: dignāq; bono: p̄boq; uiro: incipiūt bene de nobis aestimare iudices. Quod. s. bonā de nobis aestimationem h̄re. Rogādo. s. suppliciter tractādo: ut nri misereant. Est id quod: Hoc uidelicet ut beniuolos reddamus auditores: aios: debemus p̄ totā orationē efficere. Sed hoc quod plurimū p̄ncipiis cōuenit. Cōfūdendū: p̄ misericordiā. In extremā. i. p̄ orationē: & cōclusionē potissimū. Multa. s. beniuolētiā: quā maior pars p̄ncipiorū hoc h̄re solet: ut beniuolos studeāt reddere auditores. Nā: Vere inq̄ plurimū orator debet elaborare in p̄ncipiis: ut beniuolos reddat auditores. Nā græci et uolūt: ut & attētos: & dociles faciam; auditores quorū neutrū mihi faciēdū eē ut in p̄ncipiis: quā alter ex iudicibus ducit: alter ex ipsis exordii claritate cōficit. quā igitur expectatiōe sua attēti sūt: ipsorū exordiorū claritate dociles efficiunt auditores. Quae sūt utilia. i. q̄ nō negaueri eē utilia. Sed nō: uere inq̄ nō sūt in p̄ncipiis necessaria imo sūt a p̄ncipio aliena.

Sed quā erit utēdū p̄ncipio: quod plarūq; erit: aut ex reo: aut ex aduersario: aut ex re: aut ex eis: apud quos agitur sn̄as duci licebit. Ex reo: reos aut appello quorū res ē: quā significēt uirū bonū: quā liberalē: quā calamitosū: quā misericordia dignū: quā ualeāt cōtra falsā criminationē. Ex aduersario: his dē: ex his locis fere contraria. Ex re: si crudelis si nefanda: si præter opinionē: si imerita: si misera: si ingrata: si idigna: si noua: siq̄ restitui: sanariq; nō possit. Ex iis aut apud quos aget: ut beniuolos: bñ existimātes efficiamus: quod agēdo melius efficit: quā rogādo. ē id quod ē in totā orationē cōfūdendū: nec minime in extremā: sed tñ multa p̄ncipia ex eo gñe gignūtur. Nā & attētu monēt græci: ut p̄ncipio faciamus iudicē: & docilē: quā sūt utilia: sed nō p̄ncipii magis p̄pria: quā reliquarū partium: faciliora etiā in principiis: quā & attenti tum maxime sunt: quum omnia expectant: & dociles magis initiis esse possunt.

Illustriora: clariora. Arguēdo: Quia nō dubiū est argumēta: siue cōfirmādi: siue cōfutādi obscuro: Resellēdo. i. argumēta aduersarioꝝ refutādo. Maxima autē copia: Vere inq̄ ex beniuolentia p̄ncipiū sumitur: sed p̄cipue ex ea parte cōciliationis: aut cōcitiōis: quæ a ui causæ nobis offerūtur. sensus ē: Quia a beniuolētia p̄ncipiū sumitur: uel cōcitando: uel cōciliādo: quoz utrūq̄ ex reo: reꝝ ipsa efficit: id potissimū ē: qd̄ ex ui causæ sumit. Vult ergo t̄cti beniuolētia p̄ cōcitiōis:

Illustriora. n. sūt: q̄ i p̄ncipiis: q̄ q̄ i mediis causis dicuntur: aut arguēdo: aut resellēdo. Maxima autē copia p̄ncipioꝝ ad iudicē: aut alliciēdū: aut icitādū: ex his locis trahit: q̄ ad motus aīoꝝ cōficiēdos inerūt i causa: quos tamē totos explicare in p̄ncipio nō oportebit: sed tñ ipelli iudicē p̄mo leniter: ut iā iclinato reliq̄ icūbat oīo. Cōnexū aut ita sit p̄ncipiū cōsequēti orationi: ut nō tanq̄ citharedi proemiū affictū aliqd̄: sed cohærēs cū oī corpore mēbꝝ eē uideat. Nā nōnulli: qū illud meditati ediderūt: sic ad reliq̄ trāseūt: ut audiētia sibi fieri uelle uideatur. Atq̄ eiusmodi illa p̄lufio debet eē: nō ut s̄nitiū q̄ uibrāt hastas ante pugnas: q̄bus i pugnādo nihil utūtur: sed ut ipsis s̄niis q̄bus p̄luserūt: uel pugnare possint. narrare uero rē: qd̄ breuiter iubēt: si breuitas appellāda ē: qū uerbū nullū redūdet: breuis ē. L. Crassi oīo. Si tū ē breuitas: qū tātū uerboꝝ ē: q̄tū necesse ē: nōnūq̄ id opus ē: sed s̄ape obest: uel maxīe in narrādo: nō solū qd̄ obscuritatē affert: sed etiā qd̄ eā uirtutē: q̄ narratio nis ē maxīe: & iucūda: & ad p̄suadēdū accōmodata sit:

siue conciliationē trahat ex reo: tamē ex re ipsa. i. ab his potius: quæ sūt i causa de q̄ agit. Alliciendū. s. cōciliando nobis. Incitādū: contra aduersarios. Ad motus animoꝝ. s. cōciliādi & cōcitiādi. Non oportet inq̄t uersos locos concitationis: aut cōciliātiōis simul exponere: ut sint quasi quædā semina: quæ i oratione tractabunt. Inclinato: labefactato. Et est similitudo a mole: quā q̄ euertere tentat semel cōmotam: maiore deinde i pressione urget. Sic ergo q̄ p̄mum animū iudicis atigerit: deinde grauis impellit Impellit: p̄ exordiū. Incubat: istet. Cōnexum: Nūc docet non eē a proemio ex abrupto ad narrationē transeundū: sed ita narrationem oportere proemio cōiungi ut ipsius proemii narratio eē uideatur. Et p̄ similitudinem ostēdit hoc uitiū rhetor

rum Faciūt inquit: ut citharedi: qui p̄mū digitis: & pectine chordas percutiētes cōuocandæ multitudinis causa: modos dant: qui tamē cū reliquo cantu minime cōueniunt: & quis hoc nō cōueniat cū reliquo cantu: nō tamē ita debet esse oratio: sed ita debet cōuenire cū proemio: ut quodāmodo ipsius pars eē uideatur. Cohærēs. i. ut proemiū uideatur eē reliquæ orationis membrū. Nā exordiū est membrū ipsius orationis. Nam nōnulli: Quia inq̄t accurate p̄ncipiū peregrināt: ita deinde transeūt ad reliquā orationē: ut uideantur se nolle audiri: eo quia oratio uidetur eē a p̄ncipio: & ideo quia ita dicūt: faciūt auditores esse alienos. Atq̄ eiusmodi: Alia similitudine p̄ cōtrarium utitur. S̄nites anteq̄ manū conserant: hastas quātūt alienas a pugna. Nam diuersis hastis aliis meditantur: aliis faciūt. Sed nō ita inquit faciendū est oratori: ut quæadmodū illæ p̄mæ hastæ a uera pugna sunt alienæ: ita etiā reliquū orationis alienū sit ab eius p̄ncipio. P̄lufio. i. proemiū: siue p̄ludium. Nam utrunq̄ a p̄ludendo dicitur. Hastas. s. alienas a pugna. P̄ludiū: est p̄fatio cuiuslibet rei. Ipsi sententiis: quas in p̄ncipio oratores posuerūt. Pugnare: in argumētando ad p̄suasionē. Narrare uero: Postq̄ satis p̄cepit quō & qualiter p̄ncipia sumere debeamus: nūc trāsit ad narrationē: quomodo causā nostrā narrare debeamus. i. qualis esse debeat narratio. Nam oportet: ut narratio sit breuis: dilucida & uerisimilis. quæ aut uitia fugiēda sint: partim hoc loco docet: partim in p̄mo rhetoricoz explicat. Sed Quintil. de narratione copiosius: quæadmodū de oībus p̄cepta tradidit. Iubēt. s. rhetores. Duplici autē modo rē aliquā breuē narrare possum. Quia nullū uerbū redundet: Laudat nūc Crassi breuitatē: cuius narratio sicut uerbis nō abundabat: ita etiā non carebat: ita ipse narrat: ut nullū uerbū superfluū in oratione ponat. Qui superflua non ponit: neq̄ etiā necessaria relinq̄t. Sed si inq̄t breuitas dicēda est: qū nullū uerbū nisi necessariū ponitur: ea aliquid uti debemus. Nō negauerim inq̄t hac breuitate eē utendū: sed nō semp. Nōnunq̄. i. aliquādo: duobus uidelicet tēporibus: aut quia res nota fuerit auditoribus: aut nulla narratione indigeat quia narranti parum cōmoda uideatur. Sed s̄ape: Vel quia quia breuior fuerit obscuram faciet orationē: uel q̄ etiā ea quæ in oratione esse debet iocūditas ad p̄suadēdum accōmodata: in tanta breuitate orator eam consequi nō poterit: quia quia breuitati studet orator: obscurior efficitur.

Illā: Et uult oīdēre p exēplū: nō sp utēdū eē oratori hac breuitate orōnis: ut nullū uerbū nisi neces-
sariū ponat. Nā & poeta optimus Terē. narrationē facit: nō tāta breuitate circūscriptā: sed aliqñ pli-
xiorē: utpote q studebat etiā uenustati orōnis. Sōsīa: q ē apud Terētium. In illa. f. narratione. Vul-
tus. f. puellā: quā amabat Pāphilus. Sororis: q̄ credita ē falso soror Chrysidis. Iucunde: q̄ uarie-
tas affert iocūditatē: & iō recte dixit: q̄a unū seqtur ex altero. Nā uarietate psonarū: iocūditas quādā
reddit: q̄ facietatē fugat. Percōtatio. f. Sōsīa q̄ iterrogat hēz suū: & iterrogatiōe facit orōem mini-
me molestā: sed potius iocū-
dā. Peruarie. f. locutiōe p-
sonarū. Iocunde. uarietate
sermonū. Quod si: pbat
hoc loco Cicero id qd̄ dixit
f. Terentiū nō studuisse bre-
uitati. Effert: qd̄ ē ppe fu-
neris. Imus: pseqmur ad
sepulchrū ubi sepeliēda erat.

Totū. f. pficere orōnē uni-
uersā. Quāq̄: In hac pte ef-
fert &c. dixi breuitatem eē:
sed tñ potius ē cōcisio. i. or-
natio uerbi: q̄ fit p articulū.
Articulus. n. ē: qū singla uer-
ba iterualf distinguunt cōci-
sa orōne & huiusmodi arti-
culi: quā cōcisionē appellat

Concisū: ut sūmati cōpre-
hēdi possit. Quod: adhuc
magis cōfirmat non magis
uenustati: q̄ breuitati seruit.
Nā si breuitati seruiret: bre-
uius dicere potuisset: uideli-
cet i ignē posita ē. Ex hoc in-
telligi potuerāt oīa supiora
f. effert: Imus ad sepulchrū
&c. Ergo qū breuius dicere
potuisset: apparet eū nō tā
breuitati studuisse: q̄ uenu-
stati. Distincta psonis. f. si

mone & Sōsīa. Interpūcta sermonibus. i. iterlocutione cōstituta: & sermonū uarietate. Et ē pba-
bilis: p̄terea etiā alia rō ē: q̄a pbabilis narrat: qū nō solū aliqd̄ gestū eē dicas: sed etiā quēadmodū
gestū sit exponas. nā si poeta dixisset i ignē posita ē: nō fecisset rē pbabilē. Est pbabilis. i. magis p-
babile erit si narrabis: ut nō solū gestū eē dicas: sed et quēadmodū gestū sit exponas. Ex quo appet-
uer: eē qd̄ Hora. dixit: Vicit terētius arte. Quod gestū dicas. f. i ignē posita ē. Quēadmodū actū
sit: ut effert: imus: ad sepulchrū uenimus. Et mltō aptius ad itelligēdū: nūc rōnē reddit: cur eiusmōi
faciēda sit narratio i causis: q̄ si lōgior fuerit: mltō aptiorē cām faciet. Si sic cōstituit. f. narratō iter-
positiōe psonarū. Ista breuitate: sermonis: ut factū ē a Terē. Pulchra dīa iter cōstituere & pcurrere
cōstituere. n. ē diligēter aliqd̄ cōponere. pcurrere autē ē aliqd̄ uel negligētius: uel cursim p̄trāsire. Per-
currit. i. celeriter p̄trāsit: q̄ si ut cōstitui narratio erit apta: ualet ad claritatē ipsius. Apta autē debet eē
narratio: nō min q̄ ceteræ ptes orōis: & nō paḡ poterit cōferre: si eā aptius cōposuerimus. Aptā
i. dilucidā eē narrationē. Dixi nō minus: sed fortasse et magis: qd̄ mltis rōib' pbabit. Nā ea q̄ dicūt i
narratiōe: p̄fit plus obscuritatis h̄re: q̄ ea q̄ i cōfirmatiōe: & ubi difficultas maior ē i re declarāda: ibi
et multo plus diligētia ē adhibēdū. Difficilius: Hic dicit p̄ncipia: & argumēta facilius itelligunt: q̄
narratio. Ergo q̄a illa facilius itelligunt: q̄ hac: debemus plus studii ac diligētia i narratiōe ponere
q̄ nō tā facile itelligit. In argumēto. f. cōfirmādo. In purgādo: cōfutādo obiecta ab aduersariis. f. i
cōfutatiōe. In porādo. i. i cōcludēdo. Hęc ps orōis: Aliā rōnē adducit: q̄a si narratio itellecta nō
fuerit: nō poterūt facile reliq̄ itelligi. Vel: Quia si i p̄ncipio aliq̄ sniam dixeris obscurius tñmō ei
parti obest. Rursus si i argumēto aliq̄ partē dixeris obscurius: illa pars tñmō nō erit itellecta. At si
narrationē obscurā feceris: nō illa pars tñmodo: sed ne reliq̄ qd̄e orō poterit itelligi. Vel: p etiā:
i. maiori etiā cū piculo narratio obcecat: ita ut itelligi nō possit. Planius: aptius. Quod alia: q̄ p̄ti-
nēt ad p̄ncipiū. Quo loco: aut in p̄ncipio: aut i argumēto. Perit. i. tantūmodo nō itelligitur.

Narratio: Sed narratio obscura nō sibi tātū nocet: sed etiā uniuersæ causæ. Alia rō ē: cur piculosi, us sit obscurā facere narrationē: qā si uel i pncipio: uel i argumēto nō satis planū dixeris: poteris rē dire & repetere: & id planius dicere. At nō ita i narratione fieri debet. Nā ubi semel narraueris causā: nō tibi licebit rursus ad causā redire. Dixeris. s. aliq: q ptinet ad pncipiū: uel ad argumētū planius: ut itelligat qd' antea minus cognitū fuerit. Erit aut pspicua: Quādoqde inqt tantū cōmodi affert narratio breuis atq; dilucida: tātūq; icōmodi obscura: uideamus qbus modis pspicua possit eē

Erit aut pspicua narratio: si uerbis usitatis: si ordie tēporū cōseruatio: si nō iterrupte narrabit. Sed qn utēdū sit aut nō sit narratione: idē cōsiliū. neq; .n. si nota res ē: nec si nō dubiū sit: qd gestū sit: narrari oportet. Nec si aduersarius narrauit: nisi si refellemus. Ac si qn erit narrādū: nec illa quæ suspicionē: & crimē efficiēt: cōtraq; nos erūt: acriter pseqmur: & qcqd poterit detrahimus ne illud qd' Crassus: si quādo fiat: perfidia: nō stulticia fieri putat: ut causæ noceamus: accidat. Nā ad sūmam totius cause pertinet: caute: an contra demonstrata res sit: q; omnis orationis reliquæ fons ē narratio. Sequit ut causa ponatur: i quo uidendū est: qd i cōtrouersia ueniat: tunc suggerenda sunt firmamēta causæ coniuncta:

narratio. Pspicua: dilucida. Et idē dicit hoc loco qd' i arte noua: sed aliis uerbis.

Usitatis: nequid noue dicamus. Ordine: tpm: cōsiliū: ut res exponat: ut gestæ fuerint: aut ut fieri potuisse uideant. Si nō iterruptat. i. si nō ad aliā rē transeamus.

Sed qn sit utendū: aut non: Nūc tāgit tria tpa eē: i qbus narratione uti nō ē opus: uel si res ipsa p se clara fuerit & apta iudicibus: aut qū facilis sit intellectu: uel qū ipsa nobis narratō obesse possit. Et docet qd facere debet orator: qū narratō nocere nobis uidebit. Debemus. n. narratōnis partē carptim narrare:

& narrādo diluere: qū partē unā rei. pposuerimus: illā diluerimus: & silit aliā. Nota: qū iudicibus uel auditoribus nota erit res de q agitur: nō. n. tūc opus erit narratiōe. Nec si aduersarius: qā carptim diluēdo refellemus: qd' ab aduersario nobis obiectū fuerit. Ac si qū: More suo postq docuit qd faciēdū: docet qd faciēdū nō sit. Neq; .n. satis ē bona seq; nisi mala etiā aufugeris. Si qn erit narrādū: i. si aliqū narratōe opus erit. Noceamus. i. detrimētū aliqd afferamus. Et qcqd. i. suspitiosū: crimī nosū: & cōtrariū nobis. Ne illd: id de quo supius dixit: uidelicet qū Antonius dixit: nō solū solere q i causis utilia eēt: sed etiā ea uitare: q nocitura eēt. Et Crassus ei rēdit: nō sibi magni oratoris uideri nō tā q ea uitaret q necessaria eēt: q q diceret q utilia foret. Perfidia: qā p fidi eē dicebat oratoris: q id faceret. Nā caute: qā a narratione unī inqt cā depēdet: ergo si narratio: aut caute: aut temere tractata fuerit uniuersæ causæ: aut pdesse: aut obesse poterimus. Prodesse: si caute. Obesse: si temere. Cōtra. s. nō caute: sed temere. Quod ois reliq; Et qobrē dicit ptinere ad uniuersā causā: qualis fuerit narratio: aut temere: aut caute dicta: qā narratio ē fons: & origo qdā totius orationis.

SEQ VITVR VT CAUSA: Hæc est secūda pars huius capituli: in qua docet quō sit partiēda & cōfirmāda causa. Et partitio causæ bene subiūgit narrationi: qā pma pars orationis ē exordiū: secūda narratio: tertia diuisio ē. Ergo narratione porata: seqtur ut de partiēda causa. i. de diuisione dicat.

Fons: origo: qā ex narratione oīa cōfirmāda causæ argumēta sumūtur. Ut i causa ponat: cōfirmāda causa. Positio causæ ē quā diuisionē appellat. Ponat: distinguat: secūdū eos q quadripartitā eē uoluerūt cōfirmationē: qā distributio i duas partes diuidit. Prima pars ē: qd nobis conueniat cū aduersariis. Alia ē distributio: q diuidit i enumerationē: & expositionē. Enumeratio est: qū numero dicimus: quot de rebus dicturi sumus. Causa autē nō oportet nisi tribus partibus cōtineri. Expositio qū exponimus qbus de rebus acturi sumus. Per expositionē enim nō modo causā nostrā diuidimus: sed simul etiā demonstramus: qbus de rebus in tota causa dicturi simus. Ergo qū dicit ponatur causa: significat p distributionē: aut numerādo: aut exponēdo. In quo uidendū ē: Et deinde ostendamus qd nobis cū aduersariis cōueniat: & in quo causæ cōtrouersia uersat. Eo enī ois utriusq; orationis rō cōferēda ē. Nā cōtrouersia ē i eo qd' aduersarii a nobis dissentūt: ut quoddā qsi obiectū habeamus: quo oēs uires oratiōis nostræ itēdamus. Et hoc ultimū dicit nō ualde eē necessariū. Tūc: i. post apertā causæ cōtrouersia. i. ubi diuiseris causā: & qd in cōtrouersia sit ostēderis. Coniuncta: Vult cōfirmationē: & cōfutationē quasi unā partē orationis tractari: qā sicut supra diximus: fuerūt nōnulli: q quadripartito orationē diuiserūt: quos nūc sequitur Antonius. s. exordiū: narrationē: argumētationē: & porationē. Nā sicut uidetis argumētationi: & cōfutationi diuisionē pmiscet: & uult diuisionē eē qsi qdā ppositionē cōfirmatiōis. Nā ppositio ē p quā exponimus id qd pbare uolumus: & ppterea p similitudinē quādā uult diuisionē eē partē cōfirmationis. quēadmodū ppositio est pars argumētationis: ita etiā uult ut diuisio sit propositio earū rerū: quas cōfirmaturi sumus.

Infirmādis. i. refellēdis. Vult p̄bationē eē quoddā quasi genus: deinde partes sint: cōfirmatio: & cōfutatio. Nā oratio quatuor partes habet: exordiū: narrationē: p̄bationē: & perorationē. Et p̄bationis partes deinde uolebat eē: cōfutationē: & cōfirmationē. Ratio. i. p̄ceptio. Quæ ad p̄bandū. i. quā p̄bationē appellamus. Reprehēsiōne q̄rit. i. cōfirmationē cōtinet: & cōfutationē: tanq̄ suas partes. Sed q̄: Quare inq̄t uolumus has duas partes sub uno ḡnē cōtineri: q̄a cōiūcta sunt & ui: & natura: utilitate: & ratione: ut altera ab altera seiungi: ac separari nullo modo possint. Rep̄

hēdi: refelli: & confutari: q̄a tā cōfirmatio q̄ cōfutatio p̄suadet auditori: quod uolumus: ergo eandē uim habet

Utilitate: q̄a nihilominus utile ē confirmare tua argumēta q̄a refellere aduersario rū. Tractatione: q̄a altera sine altera tractari non pōt q̄a tua cōfirmari nō possūt nisi aduersarioq̄ refelleris.

Oīa aut̄: Nunc docet quō sit perorandū. i. oratio claudēda sit. Et q̄d s̄p̄ius dixit: hoc loco etiā admonet: q̄i in omni oratiōe auditorq̄ animos: aut cōcitādo: aut miserādo deducas: id potissimū in poratiōe cōsistere. Plærūq̄. i. p̄ maiori parte: quia aliquādo fit p̄ enumerationē: & tūc ea breuiter repetemus: quæ p̄diximus. Cōclusio aut̄ fit p̄ amplificationē: p̄ cōmiserationē: p̄ enumerationē. Per amplificationē

cōcitādo iudicū aīos. Per cōmiserationē: cōciliādo. Augēdis. f. criminibus. Inflāmādo: p̄ amplificationē. Mitigādo. f. iudicis aīos. Per quæstionē: ubi quos defendimus: iudicibus cōmendamus.

Omnia. i. quæcūq̄ in tota cōfirmatione causæ nostræ dicta fuerint. Permouēdas: cōcitando. Et ad utilitatē nostrā uocādas. f. cōciliando.

NEQ̄ VE SANE: Caput quartū huius tractatus: in quo agitur: quæ præcepta seorsū dāda sūt in deliberatiuo genere caufarū. Et p̄mo ostēdit deliberatiuū: & demonstratiuū genus caufarū ita eē cōiunctū: ut nō magnopere uideatur separari posse alterū ab altero. Sed tamē nōnulla particulariter dici posse uidētur: quæ Antonius hoc loco aggredit̄. Et primū qd̄ seorsū in deliberatiuo genere p̄fici possit: deinde ad demonstratiuū genus trāsīt. Neq̄ sane: sensus est: Adeo inq̄t demonstratiuum & deliberatiuū genus inter se cōiunctū est: ut nō uideātur alterū ab altero posse secerni. Nam q̄ sua det laudat: qd̄ psuadere nitit̄: qui dissuadet uituperat id. Ergo si in cōsultatione suadētes laudamus seq̄tur ut dissuadētes uituperemus. Sed laudare & uitupare p̄pria sūt demonstratiui generis: igit̄ alterū ab altero seiungi nō pōt. Sūt enim plærāq̄ cōmunia: Sed qd̄ separatim præcipi pōt de deliberatiuo ḡnē: p̄mū illud tenendū est qd̄ ad p̄sonā p̄tinet plurimū ualere: si dignitatē habuerit cum sapiētia cōiunctā: q̄a parū est scire: nisi fidē facere possit id ita esse. Suadere: faciēdū. Dissuadere: nō faciēdū. Granissimæ: cōstantissimæ. Grauem enim dicimus eū: qui nō facile ab recto diuelli potest: sed tanq̄ immobile saxum in p̄posito p̄sistit: quēadmodū leues e cōtrario uocātur. Explicare: siue suadeat: siue dissuadeat: & reddit rationē. Ut mentes: singula singulis referēda sūt. Mentis: quia sapiētis. Auctoritate: q̄a honestatis. Honesti: sapiētis. Diserti: faciēdi. Nam honestus est r̄le: qui sapiētia: & auctoritate præditus est. Prouidere: quantū ad memoriā. Probare: ad eloquētiā. Persuadere: ad intelligentiā: consiliū senatus. Atq̄ hæc in senatu: Hæc est secūda pars p̄ncipalis huius capituli: in quo ostēdit horū duorū generū p̄mā esse causā deliberatiuā. Nam p̄mū suademus: & dissuademus: grauem eē oportere. Nūc autē admonet aliter in senatu agendū esse: aliter in cōcione: quia in senatu nō nimis oratione utēdū est: sed in cōcione omni apparatu: & maiore oratione utendū est. Sapiens: quia satis est ut dicas ex dignitate senatoris. Vitanda est: Alia ratio cur in senatu paucis transigenda sit sentētia: quia uitanda est suspitio ostentationis ingenii: ne si magna sententiā tuam pompa dicere uolueris: quodāmodo ingenii tuū ostētare uelle uidearis.

Multisq; aliis: Primā rationē reddidit: cur nō accurata nimis: & exq̄lita oratione sit utēdū: q̄a senat⁹ cōsiliū sapiēs facile puidet. Si apparatus nimis orōne usi fuerimus nos potius eloquētia: q̄ rei ueritate fractos fuisse arbitrabunt. Cōcio: Ergo id qd̄ senatus nō patit: cōcio desiderat: ut eā audiēdo erētā tenere possis. Est aut cōcio ppli multitudo cōgregata: uel ex magistratus iussu: uel publici sacerdotis: uel sua iterdū auctoritate. iterdū ipsa ofo cōcio appellat. Accipit aut hoc loco p̄ eo qd̄ græci dicūt ΝΙΚΚΑΛΗΣΙΑΥ. Ostētationis: ostētatio p̄pe ē qd̄ā gliosa inanisq; iactatio. Oēm uim. i. apparatusū oēm dicēdi: q̄tūcūq; adhibere possimus. Grauitatē: s̄niar. Varietatē: uerborū. Ergo i suadēdo: Quandoq̄ sapiētis ē cōsiliū explicare de maximis rebus: & honesti: ac disertū uiri: sequit̄ q; orator nihil magis i suadēdo: uel dissuadēdo optare debeat: q̄ causæ honestatē. Optabilius: qd̄ magis optare debet orator.

multisq; aliis dicēdi relinquēdus locūs. Vitāda etiā īge nū ostētationisq; suspitio. Cōcio capit oēm uim orōnis & grauitatē uariatēq; desiderat. Ergo i suadēdo nihil ē optabilius q̄ dignitas. Nā q̄ utilitatē putat: nō qd̄ maxime uelit suasor: s; qd̄ iterdū magis sequat̄: uidet. Nemo ē enī p̄sertim i tā clara ciuitate: qn̄ putet expetendā maxime dignitatē. sed uincit utilitas plarūq;: qū subest ille timor: ea neglecta: ne dignitatē qd̄ē posse retinēri. Cōtrouersia aut iter hoīum s̄niar: aut i illo ē: utrū sit utiliū: aut etiā qū id cōuenit: certat̄: utilitati potius an honestati cōsulēdū sit. Quæ q̄a pugnare iter se s̄ape uideat̄: q̄ utilitatem defēdit: enumerabit cōmoda pacis: opū: potētia: pecunia: uectigaliū: p̄sidii militū: utilitates cæterarū rerū: quaz̄ fructū utilitate metimur. Itē q; icōmoda cōtrariorū q̄ ad dignitatē īpellet: maiorū: exēpla: q̄ erūt uel cū piculo gloriosa: colliget: posteritatis i mortalē memoriā augebit: utilitatē ex laude nasci defēdet: s̄epq; eā cū dignitate eē cōiūctā. Sed qd̄ fieri possit:

Nā q̄ utilitatē putat: Vere i q̄ optāda ē oratori hōestas. Nā hoīes etiā q̄ ad utilitatē p̄ni sunt: sine honestate causæ nō attēdūt qd̄ suasor dicat: sed si cā fuerit honesta: tāetsi cupidus fuerit: tū hōnestatē causæ cōsiderabit.

Quā dignitas. i. honestas. nā dignitas p̄ honestate ponit̄. Quid iterdū magis sequat̄. s. dignitatē: q̄ honestatē. Nemo ē enī: Probat optāda eē dignitatē his q̄ i oi ciuitate orāt: & p̄cipue q̄ rez̄

potiat̄: ut urbs Roma. Nemo ē. n. q̄ nō putet magnificēdā eē honestatē. Nā i ciuitate q̄ magnū habet īperiiū: sp̄ honestas añfert. Sed uincit utilitas: sed icidēre pōt nōnunq;: ut utilitas p̄ferat dignitati: & hoc tū dignitas sine utilitate retinere poterit: sed si dignitas seruari poterit: nō magnope utilitatē regret. Qum̄ subest. i. qn̄ latēter timēt auditores. Ea. s. utilitate: ergo recte dicit optāda eē honestatē: secūdo utilitatē: q̄a nō sp̄ iest causæ honestas: qn̄ etiā cōtra honestatē utilitas optat̄. uere inq̄ optāda ē dignitas: p̄ quā utilitas desiderat̄. Nā si dignitas sine utilitate retineri posset: nullā rōnē utilitatis h̄femus. Cōtrouersia aut: Sed cōtrouersia q̄ icidēre pōt suadēdo: aut dissuadēdo: aut ē qū p̄cipit̄ utrū utiliū sit id qd̄ nos suademus: aut utq; sit honestius: aut qū honestū uideat̄ ab utili dissētire. Qum̄ id cōuenit. i. qd̄ sit hōestū. Nā cōuenire ē honestū eē. Utq; honestati uidelicet qū honestas ab utilitate dissētire uidet̄. Quæ q̄a: sed qn̄ inq̄ s̄ape utilitas cū hōestate pugnare uidet̄: sapiēter locutus ē: dicēs uidet̄. Nā & si aliter sapiēs: tū si uulgo cōsideret̄: plarūq; id qd̄ utile sit nō apparebit honestū: & qd̄ honestū nō sit utile: sed fallunt̄. Qui. i. q̄ utilitatē defēdit: enumerabit cōmoda pacis &c. Oñdit. n. si forte iciderit: utq; bellū īferēdū sit carthaginēsis: sicut i senatu. M. Cato suadebat eē sumēdū: Scipio aut Nasica dissuadebat. Enumerabit cōmoda: p̄ponit loca utilitatis. Pacis: si fecerint auditores id qd̄ eis suademus. Opū: auxiliorū. Vectigaliū: tributorū. Potētia: īperii: q̄ oia dicere posset seruāda: nec ne abiiciēda. Cæteraz̄ rez̄: sicut agriculturæ: mercaturæ: & cæteraz̄ rez̄ q̄ i pace magnū fructū afferūt. Itēq; icōmoda. s. enumerabit: uidelicet i cōmoda belli: īopiar: egestatis: & cæteraz̄ huiusmodi rez̄. Qui ad dignitatē īpellet: Ecce qd̄ dixit dignitatē itelligēdā eē honestatē. Quæ erūt. i. qbus ostēdet̄ honestatē utilitati fuisse p̄positā. Vel cū piculo: Quia diceret aliq; maiores n̄fos nunq; piculū: aut laborē subterfugisse: ut magnā gloriā cōparare posset: & nō tū utilitati: q̄ dignitati reip. cōsuluisse: q̄a Cato dicebat: Si carthaginēses subegerimus: s̄epirerūā gliam cōparabimus. Deinde adiiciebat: maximā quoq; utilitatē cōsequimur: q̄a uictoriā hāc asserēbat cū honestate eē cōiūctā. Sed qd̄ fieri possit: Nūc alia docet q̄ magnope sunt cōsiderāda: i recto & honesto: & i utraq;: aut qd̄ fieri possit: aut nō possit: & qd̄ sit necesse: aut nō necesse. i. facultatē: aut difficultatē: possibilitatē: & necessitatē: ergo qd̄ fieri possit facultatē ostēdit: qd̄ nō possit difficultatē: qd̄ necesse sit necessitatē: aut nō sit possibilitatē. Vbi cōsiderādū ē sūmā facultatē

tatē & necessitudinē eē icolumitatis: mediocrē utilitatis: leuissimā utilitatis: sic etiā possibilitatis: & diuerso eadē sequēda rō. Vtraq; .s. i re honesta & utili: & etiā salubri. Et hoc loco tñ modo de duobus dicit: qā icolumitas sub utilitate cōtinet. Nihil. n. sine icolumitate utile eē pōt. Nō sit: propter difficultatē & ipossibilitatē. Incidit: Quia etiā si aduersarius ostēdisset id qd suadere ult. uile eē ul' honestū: uel etiā icolumē: nos aut e cōtrario ostēderemus: aut difficulter fieri posse: aut fieri nō posse: illius rō penitus tollerēt. Quod. n. uiderēt utile: aut honestū: aut ēt. salubre ppositū eē ab aduersariis: id aut ipossibile: aut difficulter fieri posse oñdem?

Incidit: tollit. Aliis. .s. ad uersariis: in quo etiā magis laudādus ē: qd alii nō uideant ipse uideat. Ad cōsiliū aut de rep. Primo qdē d' dignitate oratoris dixit: qū p' capta qdā daret seorsū de deliberatiuo gñe causarum dixit aut oportere eā eē grauissimā. i. hñe sapiētā cū grauitate cōiunctā: ut uidelicet & sapiēs eēt: & honesta atq; disertā. Nūc repetit tria illa .s. docere: mouere & cōciliare: ostēdēs quō orator ea cōseque possit. Primo qdē qū in senatu dicēda ē snia ad cōsulēdū: uidelicet qū nō i cāpo uel etiā i rostris ad pbabilitatē ualet: qd ē honesti atq; officiosi uiri: sed quēadmodū illū oportet noscere oēs

reip. partes: ita etiā uarietatē earū & mutationē attēdere. Caput. i. pncipiū: & sūma: græci κεφαλαίον dicit i. sūmā. Nosse rēp. i. cōgscere partes reip. uidelicet statū: & cōditionē reip. Nemo enī de rep. cōsulere poterit. i. ad dicēdā i senatu sniam: qd ē sapiētis caput. Nisi qs nouerit rēp. cuius ipse ciuis fuerit: nunq; recte de ea cōsulere poterit. Probabiliter nosse: qd ē honesti atq; disertī. Mores: qbus moribus & iustitias ciuitas cōtineat. Quia crebro mutant: sed qā nō sp' iudē mores sūt i ciuitate: sed p' q̄litate tpis mutant: iō etiā attēdēdū ē oratori: ut sp' orationē ad mores ciuitatis & cōditōnē referat. Mutātur: quia sicut apud Ti. Liuiū respu. qū p'mū i libertatē uenisset: fuit sub cōsulibus sine appellatione: deinde sub cōsulibus cū appellatione: postea tribuni militū cōsulari ptate: postremo ēt decē uiri creati sūt. Et q̄q; sēsus ē: In oibus ferme causis una adhibēda ē uirtus: ut moueamus auditōrē aīos: sed illd' p'cipue faciēdū ē: qū i cāpo ad pplm: uel i curia ad senatū: uel i rostris ad plābē orationē hēmus: hęc uero i cāpo: hęc i rostris: hęc i curia. In eiusmodi inq; causis nra oīo illustrior eē debet: q̄ ex magna & ornata uerborū cōpōne cōsistat. Erit aut ornata: si aīos auditōrē p' dignitate causā: & cōciliare & mouere studebimus. Quāq; una fere uis. .s. mouere auditōrē aīos. Ferme iqt i oibus causis hęc una uirtus adhibēda: qā plurimū ualet ad suadēdū. Diceret aliq;: Si i his oīonibus cōmouēdi sūt auditōrē aī: q̄ uel ad pplm i cāpo: uel i curia ad senatū: uel i rostris ad plābē: nūne etiā i foro id agēdū ē? Dicit nō ita. Nā aliud ē hoc: qā i foro causā pecuniariā agunt. Reipublicā: qū i senatū sniam dicimus. Grādus. i. grauis figura habēda ē: q̄ constat ex magna & ornata uerborū cōpositione. Grādus: q̄tū ad magnā. Illustrius: q̄tū ad ornatā. Admouēda ē: ut mouētur aī: uel ppli: uel patrū cōscriptōrē: uel plābis. Aut cohortatione: qū cohortamur ad aliqd: uel p' cōciliationē ad misericordiā: uel p' cōcitationē ad iuidiā cōcitamus. Cohortatiōe: magis refert ad populum. Cōmemoratione: ad senatū. Aut in spem: ad populum. In metum: quantum ad senatum. In spem: alicuius utilitatis. In metum: alicuius incommodi. Sæpe etiam a temeritate: Hoc ad plābē maxime spectat mouēdam: quia sæpe multitudo solet temeritate uel iracūdia p' moueri: ut aliquid faciat periculosum. Temeritate: ne uidelicet aliquid incōsulte agant. Iracūdia: ne nocēat. Iniuria: ne oderint. Crudelitate: ne scauiāt. Hęc enim aī perturbationes in plābē maxime icidere solēt. Fit aut ut: Et si nulla inqt p'ceptio nra eēt: ut i eiusmodi oratiōibus grāde dicēdi genus adhiberemus: tñ natura ipsa deberet nos admonere. Maxima. n. multitudo q̄ ad audiēdū cōuenerit hortat nos: ut maiori uis: atq; copia orationis utamur: & pulchra uti' similitudine: quēadmodū tibicē i locis desertis nō canit. Maxime q̄si oratoris scēna: Nā sicut i scēna ad spectaculum

hoies cōueniūt: ita ad oratorē i cāpo cōcionatur: ad audiēdū hoies undiq; cōcurrūt. Ornati⁹ dicē di: amplificādi. Habet. n. multitudo: qā multitudo nos ipellit: ut amplioribus uerbis utamur. Ut quēadmodū: Sic inqt ferme fieri solet: ut nō aliter multitudo oratorē ad dicēdū concitet: q̄ tibicinē ad canēdū: & ecōuerso. Sine tibiis canere. i. sine cōetu hominū: si i loco destituto: ac solitario fuerit tibiē: animus nō suppetit ei ad canēdū. Tibicē: qū alia noia a cano cōposita penultima correpta p̄ferri debeat: ut hricē & fidicē: tamē tibiē penultima p̄ducta p̄ferri debet: qā duæ litteræ breues i

Habet enim multitudo uim quandā talē: ut quēadmodū tibicen sine tibiis canere: sic orator sine multitudine audiēte: eloquēs eē nō possit. Et qū sint populares mult: uariq; lapsus: uitāda ē acclamatio aduersa populi: q̄ aut orationis peccato aliquo excitat: si aspere: si arrogāter: si turpiter: si sordide: si quoquo ai uitio dictū eē aliqd uideat: aut hominū offēsiōne uel iuidia: q̄ aut iusta ē: aut excriminatione atq; fama: aut res si displicet: aut si est i aliquo motu suæ cupiditatis: aut metus: multitudo: his q̄ q̄tuor causis totidē medicinā opponuntur. Tū obiurgatio: si ē auctoritas qū admonitio: q̄ si lenior obiurgatio: tū p̄missio si audierit: p̄baturus: tū deprecatio: qd̄ ē infimū: sed nōnūq̄ utile: nōnullo loco plus faciet: & celeritas & breue aliqd̄ dictū: nec sine dignitate: & cū lepore. Nihil. n. tam facile: q̄ multitudo a tristitia: & sæpe ab acerbitate: cōmode ac breuiter & acu

unā longā p̄ syneresim conuertitur. Sine tibus: quia animus cadit oratori: ubi uiderit se a paucis audiri: nec magnope curat an oīo sua magna sit: an humilis: dum modo id exponat: qd̄ i aio sit dicere. Et qū sint: hactenus p̄cipit qd̄ oratori sit faciēdū dicturo siue i cāpo: siue i senatu: siue i rostris: nūc more p̄cipiētis admonet etiam q̄ uitia uitāda: fugienda q̄ sint. Et qā inqt sæpe orator offēdere posset & errare: diligētius aduertendū ē: ne qua i re auditores offēdat: & i qua re offēdere possit orator docet. Variq; lapsus: q̄ i pp̄lo cōmittunt. sæpe enī uariēq; labūtur oratores i populo. Acclamatio: qā cauēdū ē ne clamorē populi aduersus nos exusci

temus. Aduersa: Bene dixit: quia etiā acclamatio ē nō solū aduersa: sed etiā p̄p̄cia: cum populus oratori applauserit. Quæ aut orationis: Docet uitādū eē aduersū populi clamorē: sed uideamus quō uitare: ac fugere possimus. Causa cognita uitare poterimus his rōibus. Peccato: declarata orationis. Si aspere: his modis i populū labi poterit orator: & clamorē aduersū exuscitare.

Aspere: i sectādo populū. Si arrogāter: licētia nīmū sibi assumēdo. Turpiter: p̄ter honestatem. Sordide: p̄ter dignitatē suadēdo. Si quoquo ai uitio. i. si cū malicia qd̄a dixerit. Offēsiōne: qū offēderimus auditorē aios. Inuidia. i. odiū qd̄ aduersus se cōcitet. Iusta: ueritate. Excriminatione: obtrectatōe. Fama: rumoris: q̄ sæpe orit̄. Si displicet: uidelicet si tūc potissimū ad populū dicere cōtigerit: qū populus: uel cupere: uel metuere uidebit: tamē cauēdū ē diligētissime neqd̄ dicamus: qd̄ metū eius augere possit. Obiurgatio: Opponit offēsiōni: qā i quo offendi populus uidebit: leui quadā rephēsiōne utemur. Si ē auctoritas: qā nō oībus cōuenit obiurgari: sed his t̄rimo: q̄ auctoritate p̄stant. Admonitio: inuidiæ opponit: ut admoneamus eos nō nos ea dixisse: ut aliqd̄ eis molestū faceremus. Quasi lenior obiurgatio. i. q̄ si quadā obiurgatio: q̄ plus lenitatis habeat q̄ superior. Tū p̄missio: si res displicet: qā sic dicet: Scio Quirites hac rē uobis displicere: sed tamen uobis hoc polliceor: q̄ si me audire uolueritis: faciā ut q̄ nūc uobis molesta uidētur: eadē paulo post oībus uobis magnope cōprobet. Tū deprecatio: quātū ad metū & cupiditatē. Audite iudices: ne tantū cupiditati: aut metui nostro tribuatis. Quod ē infimū: sed nōnunq̄ utile: quīs infimū

Deprecatio: qū deprecabūtur: ut æqs auribus q̄ dicturi sūt audire uelint. Deprecatio: Nō est de pulsio: aut execratio qd̄a: aut abominatio: sed ut dicit̄ p̄catio: & iprecatio: sed deprecatio. Precor tibi bonū: p̄cor tibi malū (Nā cōstruūtur i hac significatione cū datiuo) ita de p̄cor liberationē: de p̄cor p̄cōnā: illā ut potiar: hāc ut uitē. Significat igit̄ de p̄cor: a quo fit de p̄catio: aliqd̄ uel dicto uel facto recuso. Nōnullo loco plus faciet: i. qū ē aliqd̄ facete dictū: qū moti fuerint auditorē ai: qā factis uulgi animus mouet: ut etiā si irati fuerint: dicto aliquo faceto leniātur. Et celeritas: Vnū ex reliquo sequitur: qā si qd̄ breue dcm̄ ē: celere ē. Nec sine dignitate: ut nō nihil grauitatis habeat. Nihil. n. tam facile: Quia inqt nihil mobilius ē ipsa multitudine uulgi: q̄ plerūq; uno dicto iocūdiore a mōerore: & tristitia deducit. A tristitia: ad id q̄ dixit metū. Et sæpe ab acerbitate: ad id q̄ dixit iuidiā: siue odiū. Nihil tā facile. i. nihil ē tā mobile: eo q̄ huc & illuc facile impelli pōt multitudo: si orator cautus fuerit & prudēs. A tristitia: si metuit. Ab acerbitate: si cupit. Cōmode: ad iocūditatē. Cōmode. i. ap̄te rei: de qua agitur.

EXPOSUI FERRE UT POTUI: Hoc est quantum caput: in quo fere de genere deliberatio per transitum: & quasi propter institutum suum precepta dant. Et in omni laudationis ac uituperationis generis materia tractant. Primum igitur re petit rationes: cur non putauerit superius in hoc genere precepta laudandi: aut uituperandi seorsum data esse: deinde causas adducit: cur de hoc quoque non nihil precipere uelit: deinde ad ipsius demonstratiui generis precepta descendit. Haec tenus inquit declarauimus uobis: quod in iudiciali genere ac deliberatio causarum facere solerem: in quo docui non modo quod mihi faciendum uideretur: sed etiam admonui quod uitandum esse censerem: in quo & si illud genus uituperationis: aut laudationis non sit necesse distingere quum sit (ut dixit) natura coniunctum. Sed tamen quia acciderere possit: ut laudemus & laudem scribamus: quod & initio fecit: & nos quoque fecisse fatemur. Hic locus non omnino uidetur permittendus: quoniam aliquid de eo quoque tractem.

In utroque genere uidelicet iudiciali: & deliberatio.

Quae sequi solerem: multa. non superius docuit: quam ipse faceret & a quibus sibi cauere. Spectare. id est considerare. id est quo omnia mea orationis rationem conferre solerem. Nec illud tertium: Et his propositis relinquit illud genus tertium: quod nihil difficile est: & propterea alterum separauimus: uidelicet de-

monstratiuum: quasi non esse ualde necessarium oratori. Sed & quia multa: Et reddidit rationem: uidelicet alia ratione etiam segregatum esse. Non solum enim id genus uidetur animis nostris conuenire: uerum etiam quia multa sunt genera orationis: de quibus non sunt separatim precepta tradenda. Argumetur a simili: quemadmodum nec de aliis generibus dicendi precepta darentur: ita nec etiam de uituperatione: siue laudatione esse tractandum: ut nec de cohortationibus: nec de consolationibus: nec de testimoniis: nec de historiis separatim tradatur ab oratoribus: ita nec mihi de laudatione: siue uituperatione separatim precipiendum esse uideretur.

Sed & quia: Repetit breuiter id quod superius multis uerbis disputauerat ipse: de demonstratio generis carum: non uidetur oratori esse laborandum. Multa genera: grauiora: ut cohortationes: consolationes: testimonia legationes. Maiores copia: ut historia quam maiorem orationis grauitatem: & copiam quam laudatio desiderat. Necessarium est. ut late uaget scriptor historiae: & uaria loca describat: & gesta quomodo hic: quomodo alibi res gesta fuerit. Segregabatur a rhetorica preceptis. Sed hoc institutum nostrum est: ut de forensibus rebus dicamus. Hoc igitur laudationis genus a nostra disputatione separandum uidebat. Ipsi. non. graeci: Si quis mihi obieceret rhetores graecos scripsisse precepta laudandi & uituperandi: respondebo hoc fecisse graecos magis quam legendi: aut ornandi: aut laudandi cuiuspiam hominis: quam quod hoc oratori necessarium uideretur. Quorum sunt libri: quibus Themistocles &c. Hi omnes principes athenienses fuerunt: & iter se emulatione quadam: & obtreptione grauius iterum. Sed bello quod Xerxes gessit cum atheniensibus reconciliati in amicitiam rediere. Aristides autem sua probitate iustus est appellatus. Themistocles: princeps atheniensis: qui bellicis ac domesticis rebus praestans fuit. Aristides: qui administratione reipublicae excelluerit: cui nomen sapientiae idictum est. Agesilaus: rex Lacadaemoniae: qui plurimum belli gloria ceteros anteierit. Epaminondas: rex Thebanorum: qui primus ex lacadaemoniis uictoriam consecutus fuerit. Philippus: rex macedoniae: qui magnam graeciae partem imperio suo subegerit. Alexander: qui totam asiam domuerit. Nostrae laudationes: Et probat quod dixit: uidelicet eiusmodi laudationes singulis personis magis accommodatas esse: quam causis forensibus. id est quae in foro tractantur. Nam si incidit eiusmodi oratio ferme est: aut quam laudamus teste: aut etiam quam in funere laudationes prosequimur: quae non ualde ad laudem oratoris pertinent. Laudatur autem testes ab auctoritate: a fide: qui neminem unquam dictis factisque deceperint: a uita: qui in omni uita eorum semper iuridici fuerint: & haec laus breuissima est: ut propterea nullis preceptis indigeat. Nuda: sine ullo ornatu uerborum. Inornata: sententia: quam tamen modo laudamus testimoniis: quantum satis est ad fidem faciendam. Ad funebre: Praeterquam laus agitur in causis: agitur etiam in funere: quam pompa in funere alicuius magni uiri celebratur: quae consuetudo manet ad hoc usque tempus. De oratione funebri Cicero in legibus ita inquit: Honoratorum uiroque laudes in oratione memorant: easque ad cantus: ad tibicen prosequuntur. Et. L. Marcellus inquit. M. Marcellum patrem consulem interfectum laudauit. Cōcio. id est multitudo: quae funus in populo prosequitur. Quae ad orationis

te & hilare dicto deducit. Exposui fere ut potui: uobis in utroque genere causas: quam sequi solerem: quam fugere: quam spectare: quaque omnino in causis ratione uersari. Nec illud tertium laudationis genus est difficile: quod ego initio quasi a preceptis nostris secreueram. Sed & quia multa sunt orationum genera: & maiores copia: de quibus nemo fere precipet: & quod nos laudationibus non ita multum uti soleremus totum hunc segregabatur locum. Ipsi. non. graeci magis legendi: & delectationis: aut hominis alicuius ornandi: quam utilitatis huius forensis causa: laudationes scriptauerunt: quorum sunt libri quibus Themistocles Aristides: Agesilaus: Epaminondas: Philippus: Alexander: alii laudantur. Nostrae laudationes quibus in foro utimur: aut testimonii breuitatem habent nudam: atque inornatam: aut inscribuntur ad funebre orationem: quae ad orationis

laudē. i. in qua laude funeris nō ualde laudat orator. Oīs enim oratoris laus i foro erat. Sed tamē
Quāq̄ his rōnibus nō uideat magnope ad oratorē ptinerere genus demōstratiuū: tamē q̄a nōnū
q̄ icidit: ut scribēdo aliquē laudemus: sicut. P. Tubero: q̄ laudauit Aphricanū eius auūculū: & Lael⁹
& nos aliquādo fecimus: nō uidet hic locus oīno p̄termittēdus: q̄n de eo separatim p̄cepta trada
mus. Sed tamē utē dū. s. hoc ḡnē laudis. Nōnunq̄ etiā scribēdū: nō solū dicēdū: sed etiā plerunq̄
scribēdum: sicut. P. Tubero. Is locus. s. demōstratiuū: ḡnīs. Perspicuū ē igit: Nūc aggredit̄ ipsius p̄

laudē minime accōmodata ē. Sed tñ qm̄ ē utēdū aliqñ:
nōnunq̄ etiā scribēdum: uelut. P. Tuberoni Aphricani
auūculū laudati sc̄p̄lit. C. Caelius: Velut nosmetipsi or
nādi causa gr̄corū more: si quos uelimus: laudare pos
sumus: sit a nobis quoq; tractatus is locus. Perspicuū ē
igit: alia eē i hoīe optāda: alia laudāda: genus: forma: ui
res: opes: diuitiā: ceteraq; q̄ fortuna det: aut extrinsecus:
aut corpori: nō hnt i se uerā laudē: q̄ debent uirtuti uni
putat. Sed tñ q̄ ipsa uirtus i earū rerū usu: ac moderati
one maxime cernit: tractāda i laudatiōibus etiā hęc sūt
naturā: & fortunā bona: i q̄bus ē sūma laus: nō extulit
se i potestate: nō fuisse insolentē in nō se prætulisse:

mus: nō tam sūt optāda: q̄ cōparanda. Ergo recte dixit: alia optāda: & alia laudāda. Duo autē sunt
optāda. s. fortunā & corporis. Fortunā sūt ista: opes: diuitiā: amici: hospites: clientes: sodales: &
nōbilitas. Corporis autē: uires: ualitudo: forma & dignitas. Laudādox̄ unū ē ingenii. i. animi: ut sa
pientiā: fortitudinē: iusticiā: modestiā: rēperantiā: pietatē: & his similia. Alia optāda: refert̄ ad bo
na corporis & externa. Alia laudāda: ad bona animi. Neq; enim laus ē: aut uitupatio: siq; formo
sus fuerit: aut deformis: siq; nobilis: aut ignobilis: siue diues: siue pauper: & cetera huiusmodi. Nec
uitio tribuūtur: nec laudi: q̄ i naturā potestate posita sūt. At uero aliquē eē sapientē: intelligētē: for
tē: p̄seuerantē: patientē: cōstantē: cōtinentē: & multarū rerū memoriā p̄ditū eē: & cetera huiusmodi
uirtutes: eo q̄ i studio: & industria nostrā sūt posita: plurimū idē laudis sumere possimus: sicut et cō
trariō plurimū ignominia. Optāda: ut bona fortunā & naturā. Laudāda: quā uirtute cōparā
tur. Genus: forma: hęc oīa q̄ uel a natura dātur: uel a fortuna: nō habēt laudē ullā: quā hominem
uere laudabilē reddāt. Genus: qd̄ sūmo loco natus fuerit. Nam i ḡnē: patria: parētes: cognati con
tinētur. Forma: si dignitatē quandā: & uenusta: ē a natura cōsecutus fuerit. Vires: si uis animi: ac
robur cū corpe exiterint. Opes: si diuitias magnas cōsecutus fuerit. Opes: in cliētelis cōsistūt:
si cliētelas & magnas factiones habuerit. Diuitiā: si p̄dia lata: & magnū auri p̄odus possederit.
Extrinsecus: ut genus: opes: diuitiā. Nam uires & fortitudo sūt intrinsecā: q̄a sūt in corpore. Vir
tuti uni: quā laus soli uirtuti debentur: ab oībus laudat. Laus enim uera ē eoq; q̄ uere laudari me
rent. Sed tamē: Sed quō inq̄ poterimus laudare quēpiā a bonis fortunā: & naturā & usu: uideli
cet si ostēderimus aliquē his bonis fortunā: aut naturā: modeste: iuste: & fortiter: & sapiētē usū fu
isse: tūc laudē ex huiusmodi rebus: q̄ nihil ad animū ptinēt: ad uirtutē hac ratiōe trahere poterimus
Nō igitur laus ē in illis: sed q̄ uirtus eas ornatiores reddiderit: ut p̄pterea laudē meruisse uideātur:
& ideo nihil ad ornādū cōferre poterit. Sed siq; dicat e cōtrario nobilitate prāditū arrogātia usū
fuisse: & diuitē ideo sup̄bū: & opibus prāditū ideo facinorosū: tantū abesse: ut illa bona laudanda
essent in eo q̄ plurimū uitupationis cōpararēt. Vsu: qualis fuerit: i nobilitate: in potētia: i diuitiis
in uiribus corporis: aut forma. Moderatione: Si in his rebus moderati fuerint: ut modū quendā
his rebus adhibuerint: quā plerūq; homines extollere solēt: ut sui ipsius homines obliuiscātur. In
q̄bus est sūma laus: Et ostēdit quomodo possimus uirtutē his rebus adhibere: ut uerā laudē perfici
amus. Si his rebus uirtutē ostēderis eē cōiunctam laudabis: q̄ si cū eisdē uitiū eē cōiunctū ostēderis
uituperabis. Nō extulisse se i potestate. i. si opes fuerint: ostēdemus illū nō extulisse se. i. nō sup̄bū
fuisse in potestate. Insolentem: arrogantem in pecunia. Nam quāto pecuniosiores sunt: tanto in
solentiores esse consueuerunt: quia pecunia insolentiores solet reddere homines. Terentius: Quia
paululum accessit pecuniā: sublata animi sunt. Non prætulisse se: id est non anteposuisse se aliis: p̄
pter abūdantiā fortunā: eo q̄ bona fortunā cōsecutus fuerit: nō ob eam rem se aliis prāposuisse
se: ut ex opibus atq; diuitiis: nō superbus: atq; insolēs: sed modestus & humanus uideatur euasisse.

Bonitati: ut quanto ditior: quanto nobilior: quanto copiosior fuerit: tanto modestior est ac melior. Virtus autem quae est per se &c. Hic nouus tractatus diligenter est attendendus: & tenaciter memoria tenendus. Plurimum enim hac aetate potest esse. Nullo enim in genere nostro tempore uersata oratio: nisi in hoc uel deliberatio. sed haec duo sunt quadam inter se ratione coniuncta. Quum igitur superius de his uirtutibus dixerit: quae quum natura fortunaeque bonis coniunctae esse dicuntur: nunc de uirtute dicit: quae ipsa per se sola laudari digna est: & ut in de laus duci debeat ostendit. Virtus: Virtus quae per se consideratur: non coniuncta nobilitati: non dignitati: non

diuitiis: non uiribus corporis: non pulchritudini: non ceteris huiusmodi rebus: hoc modo considerari debet: uide licet ab ipsis uirtutibus & a partibus earum. Per se ipsa in nullo extrinsecus loco: aut fortuna: aut naturae considerato. Et sine qua: quia ne illa quidem bona supra memorata sine uirtute laudantur.

Alia est: Et sicut iam uidebitis: duo genera uirtutum ponet: & alterum laudibus aptius esse monstrabit. Sunt enim aliae uirtutes: est genus unum uirtutis.

Aliae quae in ingenio: secundum genus est. In moribus hominum: Mores hominum dupliciter considerantur. Vno modo in consuetudine quotidiana: uide licet quale se quaeque habeat in quotidiana consuetudine hominum: an suavis: & iocundus: an e contra. Alio modo consideratur: qualis sit quaeque in dandis beneficiis: aut accipiendis beneficiis. Vnum igitur ad suauitatem: alterum uero ad benignitatem naturae pertinet. Coitate in suauitate naturae: quae in quotidiana consuetudine apparet. Beneficentia. i. benignitate naturae: quae in dandis beneficiis habetur. Aliaeque in ingenio aliqua facultate. i. aliqua potestate & uirtute ingenio: ut inueniendi: intelligendi: reminiscendi: prouidendi: consulendi: & ceteris huiusmodi uirtutibus: quae ad ingenium pertinent. Aut autem in magnitudine. scilicet appetendo magna. Quum aliquis magna appetit clarus est. Ac robore. scilicet fortiter gerendo: quia non satis est magna appetere: nisi etiam suscepta fortiter gereres. Nam clamorosa: aliquid clamorose: iuste: benigne: fortiter facere: habet quandam cum iocunditate laudem. Qui enim has uirtutes in aliquo homine positas uidet: quadam iocunditate in eis audiendis afficitur. Omnes enim haec uirtutes: Et reddit rationem: cur sint haec uirtutes quae in hominum magis animis quam in ingenio considerantur aptiores ad laudem: quia eiusmodi uirtutes magis delectant auditores: quam in aliquo esse dicuntur: propterea quod eius naturae sunt: quod potius aliis quam ipsis quae habent fructuosiores esse putantur. Fructuosae: utiles: & ideo sunt aptiores laudationi: quam quae sequuntur. Sapientia & magnitudo animi: Quia tametsi sapientia & magnitudo animi res omnes gerantur quam his ipsis: quae eas possident: plus laudis assequitur: quam quae eas audiunt aliquid utilitatis afferant. Et e contra: quia non nihil superbiae: & arrogantiae afferre uidentur. Tenuis: eo quod sapientia: & magnitudo animi uidentur potius arrogantia: & insolentia praeseferre: quam benignitatem hominibus. Putantur. scilicet ab his quae audiunt

Et in excogitando uis quadam ingenio: quantum ad facultatem ingenio. Et ipsa eloquentia: quantum ad magnitudinem & fortitudinem animi: haec omnia quae pertinent ad magnitudinem animi & sapientiam & ingenio: excellentia quaedam: habent plus admirationis quam utilitatis. In excogitando: ut aliquis sit promptus ad inueniendam consilia. Sed tamen laudando: Non hoc ideo dixerim cur alterum tantummodo genus uirtutis in eo praedicari uelim: quem laudandum esse dixerim. Sed ideo hanc differentiam posui: ut intelligatis: quae maiori iocunditate auditores afficiant. Nam sunt ambo coniuncta in laudando. Tamen: quauis alia aliis ad laudem aptiora: tamen sunt iungenda inuicem haec duo genera uirtutum. Feriunt enim aures hominum: quia patiuntur aures auditorum: modo ab his: modo illis uirtutibus laudari. Quum illa: quae iocunda: secundum primum illud genus. Tum etiam illa quae mirabilia: secundum alterum uirtutis genus supra memoratum. Quae iocunda & grata: Differt inter iocundum & gratum: quod iocundum in re laeta dicitur: Gratum uero in aduersa: quod testimonio quum aliorum: tum maxime ipsius Ciceronis apparet: a quo diligentissime eiusmodi differentia obseruatur.

Mirabilia: ut sapiētia & magnitudo animi. Et quoniā: Nūc incipit scipere quō & qua uia ex una
quaq; uirtute laus duci debeat. Nā ab oībus uirtutibus: & gñaliter & particulariter ofidit quō pos
simus deducere laudē. Scimus enim gñā uirtutū quatuor eē: iusticiā: prudentiā: fortitudinē: & mo
destiā: & suā quāq; partē habere: quas explicabit. Et p̄mo incipit quō aliquē a iusticia laudare pos
simus: ac debeamus. Certaq; officia: alterū alterius ē expositio: qā aliud officiū ē prudētiā: aliud iu
sticiā: aliud fortitudinis: & aliud tēperātiā. Debet: qā alio modo a iusticia: alio a prudētia: alio a

tū etiā illa q̄ mirabilia sunt: i uirtute laudari: & qm̄ sin
gularē uirtutū sunt certa qdā officia: ac munera: & sua
cuiq; uirtuti laus p̄p̄a debet: erit explicādū i laude iusti
tiā: qd cū fide: qd cū æq̄bilitate: qd cū eiusmōi aliquo
officio: is q̄ laudabit: fecerit. Itēq; in cæteris res gestæ ad
cuius uirtutis genus: & uī: & nomē accōmodabūt. Gra
tissima autē laus eorū factorū hēt: q̄ suscēpta uident a ui
ris fortibus sine emolumēto: ac prēmio: quæ uero etiā
cum labore: & periculo ipsorum: hæc habent uberrimā
copiā ad laudandū: qd & dici ornatissime possūt & au
diri facillime. Ea. n. deniq; uirtus eē uidet præstātis uiri
quæ ē fructuosa aliis. Ipsi autē laboriosa: aut piculosa:

fortitudine: alio a tēperātia
laudemus quēpiā. Quid
cū fide: Ecce iā fides est una
pars iuris naturalis: q̄ appel
latur ueritas: ut i arte ueteri
Ius naturale est reipublicæ
gubernādæ cū ueritate. Ad
ueritatē ptinet fides. Ille enī
fidē seruare dicit: q̄ a uerita
te nō discedit. Cū fide: ad
ueritatē. Quid cū æquabi
litate: Aequabilitas est pars
iuris consuetudine. Nā sicut
ibidē ē tractauit: triplex ge
nus ē iuris. Nā ē ius cōsuetu
diē: ius lege: ius naturæ. ius
naturale tetigit quā dixit Cū
fide. Nūc tangit ius cōsuetu
dine: quæ appellatur ex pa

ri. Nam ius cōsuetudine dicitur: quū pactū: pari iudicatū: factū est. Pactū: qd duo uel plures iter se pe
pigerint. Par qd ex æquo & bono cōficitur. Iudicatū: de quo sapiētes uiri aliquando iudicauerint.
Quū igit a iuris cōsuetudine eū laudabimus: quē laudandū suscēperimus. Laudabimus eū: q̄ nūq̄
ab eo qd pepigerit discesserit. Quid cū eiusmodi officio: qd ad iusticiā ptinet. Nam ut de iusticia
ita etiā de aliis intelligendū est partibus iusticiæ: Vt cū pietate patrem: ac deos & parētes coluerit.
Gratia: ut bene merētibus prēmii: male merētibus pœnā. Obseruātia: ut debitū dignioribus red
diderit. Itēq; in cæteris: Admonet quū res gestas alicuius: quē laudandū suscēperimus narrare cœ
perimus: ostēdamus eas nō aliter: q̄ cū uirtute factas esse. Nō enim sūt tam laudabiles: si magis for
tuna q̄ uirtute gesta eē uideatur: ut ea quæ gesserit: fortiter: prudēter: moderate: mansuete: iuste: pie
fecerit: alioquin fortuitu potius q̄ consilio gessisse uideri posset. In cæteris. s. laudibus: quæ ac mo
dum de laudibus iusticiæ. Officio: qd uel ad fidē: uel ad æquabilitatē ptineat. Genus: ut res ge
stas suas: nūc ad iusticiā: nūc ad fortitudinē: nūc ad prudentiā: nunc ad temperantiā accōmodemus.
Attendendū est quid dicat genera uirtutū quatuor sunt: prudētia: fortitudo: iusticia: & temperātia.

Vim. i. ad uim uniuscuiusq; uirtutis. Vnaquæq; autē uirtus suas partes habet. Nam si dixerimus
aliquē prudentē fuisse: sumemus argumenta a partibus prudētiæ: quæ sunt: memoria: intelligētia:
& puidencia: & dicemus: & in gerēdo memoria præteritorū: & intelligētia præsentiu: & puidencia
futuroꝝ usum fuisse. Nomen: ad utruq; Nam unū nomen etiā genera habet: & partes. Fortitu
do habet nomen suū: id est fortitudo: patiētia uero: tollerātia: perseverātia: hæc partes sūt fortitudi
nis: ad quas partes accōmodantur res gestæ laudati. Gratissima autē laus: Nūc præcēpta dat lau
dis: quæ sumitur a fortitudie. Dicit enim quū ostēdimus aliquē fortiter: & cū labore aliquid suscē
pisse: qd nō tam sibi: q̄ aliis pdesset: gratissimā laudē habere uidebitur. Nam & si quis aliquid labo
riosum suscēperit faciendū spe magni præmii pposita: nō tam uidetur laudāndus: quia nisi spes p
prii cōmodi fuisset: nō huic periculo se exposuisset: & ideo quia nec p̄prie utilitatis ratione cōside
rata periculū subierit: ille laude dignus erit. Emolumēto: scilicet p̄prio: id est spe utilitatis: quia ni
si ita esset: potius temeritas appellanda eēt: quia fortitudo est periculorum suscēptio: & laborum
cū rationis utilitate perperessio. Quæ uero: ita quidē magnā præ se ferunt laudem: quæ fortiter sūt
lata: sine spe p̄prie utilitatis & præmii: sed ea multo maiorem: quæ nō solum suscipiūt sine emo
lumento ac præmio: sed etiā cū maximo labore: ac salutis discrimine. Ea enim maximā habent lau
dandi materiam. Nam ea late patent: si quis ostendi poterit: nunq̄ quoad uixerit in periculis belli:
pacisq; reipublicæ defuisse. Labore: ad patientiam. Periculo: ad magnitudinem animi. Copi
am: Et quia inquit aliquando orator potest in eiusmodi materia late uagari: & amplificationibus:
quibus uoluerit uti: deinde etiam auditores benignos habebit. Omnes enim æquissimis auribus
au dient: qui non sua: sed aliorum & cōmuni utilitate pericula subierit. Fructuosa. i. utilis: si illi q
ea suscēperit: fuerit laboriosa & piculosa. Laboriosa: ad patiētiā. Periculosa: ad magnitudinē ai.

Certe gratuita: ad liberalitatē. Gratuita. i. sine p̄miis. Nā gratuitū dicit illd̄ qd̄ qsq; facit sine spe p̄mii. Magna etiā laus: Laudauit a partibus iusticiā: a magnitudine laboris: a periculis: & a gratia. Nūc laudat a p̄seuerātia q̄ magna pars ē fortitudinis. Tulisse casus sapiēter: Hoc totū ē p̄seuerantia: q̄a ita p̄seuerāter ī oī fortuna casus tulerit huiusmodi: ut semp̄ uirtutē uoluerit eē sup̄iorē. Retinuisse. i. noluisse unq; se subiicere alicui rei: q̄ sibi periculo eē posset. Neq; tamē nō ornāt: laus sumitur a recto & laudabili. Nā honestū diuidit̄ in rectū & laudabile. Rectū est qd̄ cū uirtute & iusticia fit. Nam rectū diuidit̄ in quatuor illas uirtutes: prudentiā: iusticiā: fortitudinē: & modestiam. Laudabile ē qd̄ cōficit & p̄sētē: & cōsequētē cōmemorationem honestā. Et docet quō loci laudādi ab his rebus sumantur. Neq; nō ornant. i. ornāt. sensus ē: Quāuis dixerī sumi ex uirtutibus laudationes: tamē etiā hęc exornant q̄ ad honores: quæ ad dignitates: & ad res gestas p̄tinēt qū p̄sertim eiuſmodi sint ut iudicio hominū sint cōprobata. Habiti honores: Nā qū ostēdimus eū q̄ laudat a nobis magno ī honore sēp̄ fuisse: & ab his qd̄ q̄ honorati & ipsi fuerūt nō parum laudis seq̄tur. Decreta uirtutis p̄mia: Pari rōne si ostē

derimus eū quē laudabimus publicis aliquādo b̄ficiis affectū fuisse: hoc quoq; laudē eius non mediocriter cōmēdabit. Res gestæ: Si ostēdere poterimus illū aliqd̄: aut domi: aut foris p̄claz̄ gessisse. Cōprobata: q̄ uidelicet ea q̄ gesserit is quē laudare suscipimus: dicemus sp̄ a sapientissimis uiris fuisse cōprobata. In qbus etiā sc̄licitatē: Accedit etiā ut si ad uirtutes fortunā quoq; accessisse dicamus: ut eā q̄dā rōne obsecutā fuisse studiis eius: qd̄ Cicero facit ī Pōpeio: fortunā cōiūxit belligerēdi prudētiā. Deoz̄ īmortaliū iudicio tribui laudatōis ē. i. p̄tinet ad laudationē: qd̄ diuina q̄dā p̄uidēria factū fuisse dicam: & qd̄ cūq; gesserit sibi p̄spe successerit. Sumēdæ aut̄ res erūt: Sed q̄a dixit ostēdere q̄s res attribuere debeamus ei quē laudamus: si forte incidet ut aliqd̄ gesserit: attēdendū ē: cuiusmodi aut̄ q̄les fuerint res gestæ: q̄a si tales erūt ut laudationē mereant: eas ī mediū p̄feramus. Sin uero humiles: put ea erūt argumēta sumamus: q̄ ipsi rei de q̄ agit conuenire uideamus.

Magnitudie: Dictū ē qū de locis tractaret̄ tribus modis qd̄ cuiq; p̄stat: & q̄ rōe: aut ui: aut specie: aut numero: aut etiā affectione ad illā rē de qua agimus. Nā dicit qbus ratōnibus p̄stare dicant̄ res eius quē laudabimus. Magnitudine: numero qū ostēdimus īnumera fuisse. Nouitate: affectione: q̄a magis afficimur ad res nouas: q̄ ad usitatas. Singulares: specie: q̄a ostēdimus res gestas illius eiuſmodi eē: q̄ illi apud posteros īmortalitatē cōparare possūt: & specie dicimus p̄stare ea quæ stabilia sūt. i. q̄ potiora sūt: uidelicet ea q̄ amitti nō possūt: q̄ q̄ amitti possūt. Neq; enim paruæ: a cōtrariis eiuſmodi res etiā eē dicemus ī eo quē laudabimus. Paruæ: ad id q̄ dixit magnitudine p̄stantes.

Usitata: ad id q̄ dixit: aut nouitate primæ. Vulgares: ad id q̄ dixit: ḡne ipso singulares. Est etiā cū p̄stātibus uiris: Hoc etiā nō ē p̄mittēdū ab alicuius cōparatione laudari posse eū quē orneamus: sed est attēdēdū nō eē faciēdū: qd̄ multi uitiose faciūt: ut ī cōparatione duoz̄ alterū uituperēt: alterū uero laudēt. Neq; enim ex uituperatione alterius aliū laudare poteris: si sequeris Homerum aut Virgil. Homerus Achillē: Virgil. Aeneā laudat. Hic Virg. Aeneā turno: Homerus Achillē Hectori p̄fert. In cōparatione igitur seruādū est: ut qū duos laudamus: alterū alteri p̄ponendū eē ostēdamus. Cū p̄stātibus, s. qū eū de quo dicimus laudādo p̄claris uiris comparamus. De quo ḡne: Hic ostēdit rationē: cur tam multa de laude disputauerit: qū etiā superius dixerit: hęc nō esse a cætera dicēdi ratione separandā: q̄a fortasse obiici posset qd̄ tam multa dixisti nunc Cicero de hac laude: qum̄ superius dixeris ab his nō esse separandā: ideo dixit: nō q̄ eā magnopere ad usum forensē pertinere existimaret: sed q̄ ostēderet neminē posse laudare: nisi uirtutū cognitionē teneat. Nam qū omnis laus a uirtute p̄ficiscatur: neminē laudare poterimus: si nō uirtutū genus omne reuerimus. Omnium cognitionē: Qum̄ sup̄ius ostēderet Antonins: qd̄ ī oibus causis facere solet.

aut certe gratuita. Magna etiā illa laus & admirabilis uideri solet: tulisse casus sapiēter aduersos: n̄ fractū eē fortuna: retinuisse ī uerbis asp̄is dignitatē. Neq; tñ illa nō ornant h̄iti honores: decreta uirtutis p̄mia: res gestæ iudiciis hominū cōprobata: ī qbus et̄ sc̄licitatē ipsā deoz̄ īmortaliū iudicio tribui laudationis ē. Sumēdæ aut̄ res erūt: aut magnitudine p̄stables: aut nouitate p̄mæ: aut ḡne ipso singulares: neq; enī puæ neq; usitata: neq; uulgares admiratione: aut oīno laude dignæ uideri solēt. Est etiā cū cæteris p̄stātibus uiris cōpatio in laudatiōe p̄clara. De quo ḡne libitū mihi ē paulo plura q̄ ostēderā dicere: nō tā p̄pter usū forensē: q̄ ē a me in oī hoc sermone tractatus: q̄ ut hoc uideretis: si laudatiōes eēnt ī oratoris officio: qd̄ nemo negat: oratori uirtutū oīum cognitionē: sine q̄ laudatō effici nō possit eē neces

Iam uituperādi p̄cepta: De uituperatione nō magnope p̄cepta dāda sūt: siq; de laudatione p̄cepta didicerit. i. siq; laudādi p̄cepta cognouerit: idē e cōtrario uituperādi p̄cepta nouerit. Vbi enī laudādo aliq; d iuste factū dixerimus: ita iniuste factū uituperādo fuisse dicemus. Simul & illud ante oculos. s. e. it. Prop̄e notandū ē diligēter: ut laus cū laudato cōsentiat. Sūt enim nōnulli q; laudātes aliquos potius eos uituperāt. Sūt enim q; aliqua alicui tribuūt: q; potius illufio quādā appellāda est Prop̄e: ut cū laudato laus ipsa cōsentiat. Copiose: p̄ amplificationē: qū eius quē laudare uoluerimus: res gestas amplifica-

uariā. Iā uituperādi p̄cepta cōtrariis ex uitiiis sumēda eē p̄spicuū ē. Simul & illud ante oculos: nec bonū uirg; pprie & copiose laudari sine uirtutū: nec improbū notari: ac uitupari sine uitiorg; cognitione satis insigniter atq; aspe posse. Atq; his locis & laudandi: & uitupandi s̄ape nobis ē utēdū i oī gñe causar;: Hētis de iueniēdis rebus disponēdisq; qd sētia: adiūgā etiā de memoria ut labore Crassū leuē: neq; ei qcq; aliud: de quo differat: reliquā: nisi ea qbus hęc adornent. Perge uero inq; Crassus: libēter. n. te cognitū iā artificē: aliq̄ndo eue latum illis inteugmētis dissimulationis tuā: nudatūq; perspicio. Et q; mihi nihil: aut q; non multū relinqs: p̄ cōmode facis: estq; mihi gratū. Iā istuc: q̄ntū tibi ego reliquerī inq; Antonius: erit in tua potestate. Si enī uere agere uolueris: oīa tibi reliquo: sin dissimulare: tu quē admodū his satisfacias: uideris. Sed ut ad rē redeā nō sūtātō inq; igenio: quanto Themistocles fuit: ut obliuionis artē: q; memoriā malī: gratiāq; habeo Simonidi illi Chio: quē p̄mū ferūt artē memoriā ptulisse. Dicūt enī

mū caput cōtinet q; p̄mus artificiose memoriā inuētor fuerit: deinde de locis & imaginibus tractat qbus artificiose memoria cōtinetur. Ut labore. i. Crasso laborē diminuā de elocutione disputaturo. Neq; ei: nisi elocutionē quā docet ornare inuenta: & cōponere. Hęc adornentur. s. elocutio quā docet adornare inuētā: disposita: & cōfirmata. Perge uero inq; Crassus: sensus ē: Perge inq; & disputationē tuā perfice: iā enim cōsecutus sum qd mihi magnopere placuit: ut te cognouerim huius artis peritissimū: quis tu dissimulaueris te eloquentē esse: exercitatione potius & diurna cōsuetudine q; arte. Et oīa quā facis natura potius q; arte facere dixeris. Euelatū. i. detectū. Ante enī delituiisti: quasi i peritus huius artificii. Trāslatio sūpta est a mulieribus: quā uelo caput & faciem tegūt. Integumētis. i. illis iuolutionibus: q; te iuoluebas quodāmodo: & imperitū te eē simulabas. Dissimulationis tuā: ac si diceret nunq; deinde dissimulare poteris te rudē esse. Iam istuc: Paulopost inq; ostēdes nūquid magnū an parū sit qd tibi reliquerim. Erit in tua potestate. i. iudicio tuo relinqūdū arbitrator. Si. n. uere agere uolueris. i. si tractare uolueris sicut uis atq; natura rei postulat: de q; disputaturus es. Oīa: nā i elocutione uis oīs oratoria cōsistit. Dissimulare. i. uolueris occultare rei magnitudinē. His satisfacias. s. q; te audituri sūt. Nā nisi de elocutiōe tractaueris quē admodū tua dignitas expostulat: p̄fecto his q; te audire desiderāt: mīme satisfeceris. Sed ut ad rē redeā: Nūc se ad p̄positū redire dicit Antonius: ut de memoria artificiali dicat. Et p̄mo dicit: q; p̄mus fuerit inuētor memoriā artificialis: deinde qbus rebus cōtineat. s. locis & imaginibus: ut ego iquit a p̄posito nō discedā: nō ego excellētia quādā igenii sū: sicut Themistocles fuisse phibet: q; quā audisset quendā p̄fiteri artē memoriā: respōdisse dicitur: malle sequendā: qui doceret artē obliuiscēdi. Ego uero nō ita: sed habeo gratiā Simonidi: q; eam inuenit. Themistocles: is teste Quintiliano: unū intra annū optime locutus est profice. Simonide Chio: Plinius secundus postq; exempla multor;: qui excellētī memoria fuerunt. p̄posuit: Ars postremo inq; ei rei facta & inuenta est a Simonide medico: cōsumata a Metrodoro Sceptio: ut nihil nō iisdem uerbis redderetur auditum. Protulisse: tradidisse: aperuisse. Dicūt enim: Hoc idē & Quinti. libro institutionū undecimo refert sed hoc amplius addit: Est aut inq; magna iter auctores dissensio: Glaucō ne Charystio: an Leocra-

ti: an Agatarcho: an Scopæ scriptū sit id carmē: & Pharsali fuerit hæc domus: ut ipse quodā loco si gnificare Simonides uidet. Atq; Apollodorus: Eratosthenes: & Euphorion: & Larissæus Euryphilus tradiderūt an Granone: ut Apollas Calimachus: quē secutus Cicero hanc famā latius fudit: Scopā nobilē Thessalū periisse i eo cōuiuio cōstat: adiicit fororis filius: & ifra. Quanq̄ mihi totū de Tyn daridis fabulosū uidet: neq; oīno huius rei meminit usq; poeta ipse pfecto nō taciturus de tāta sua gloria: ex hoc Simonides factō notauit. Granone: Vt si diceres Carthagine: & est oppidū Thessa liæ. Fortunatū. i. diuitē: &

nobilē. More poetarū: q̄a causa laudādi & amplificā di sæpe iḡ: ediūtur. Sordi de. i. auare: uñ auaricia sor des dicim⁹. Tyndaridis. i. Apolluce: & Castore Tyn dari filius. Tyndaridis: In uidiōse dixit p ignominā. Nā Tyndarus fuit uir Ledæ cū qua iuppiter cōcubuit in forma cygni: ide nata lūt ge mina oua: ex uno Castor & Helena nati sunt: ex altero Pollux & Clytēestra Pau lopost. i. sub hāc rñsionem Scopæ. Cōclauē illd: Cō clauē locus ē qd̄ græco uo cabulo dicit̄ tricliniū a trib⁹ stratis lectis. Nā Quītil. ubi d̄ eadē re tractat: sic ait: Vix eo limē egresso: tricliniū il lud supra cōuiuas corruit. Et cōclauē magis est gñale: q̄ppe qū significet nōnunq̄ partē qdā i penatibus remo tiore: i q̄ uel uiri colloq; uel mulieres cōfabulari solēt. Humare: sepelire. Plī. i. na. hist. his uerbis differentiā fa cit iter humare & sepelire. Sepultus inq; itelligit̄ quo quo modo cōditus: huma tus uero terra itectus. Ob tritos: contractos ruina: ita ut nec os nec facies digno

sceret. Simonides: regit̄ a uerbo meminisset. Ordinē eē maxime. i. ordinē plurimū ualere ad me moriā renouandā. Hāc. s. memoriā artificialē. Memoria enim ē pars igenii. Nā sine igenio memo ria effici nō pōt. Effingēda. s. imaginibus locorū: i sua q̄busq; loca. Imagines sūt quædā q̄si litteræ: q̄ locis ipositæ admonēt nos: qd̄ memoriæ cōueniat. Locorū ordo. s. teneamus: p̄mū: secūdū: tertiu m: quartūq; locū: & sic deinceps. i. ut quo ordine i locis imagines disposuerimus earū similitudinē etiā res imaginū notatas tenaciter recordemur. Vt locis p cæra: ut loci eēnt tanq̄ cæra. Vt enim i cærat̄is tabulis l̄ræ scribūtur: ita etiā i locis imagines effingunt̄. Antiq; enī cærat̄is tabulis scribebāt. Qui sit aut̄: More eius q̄ de aliq̄ re p̄cipit: p̄mo facit attētos. Laudat enim hāc artem memoriæ. Sci mus enī qū attētos facere uolumus auditores: pollicemur nos dicturos de re magna & iusitata. Di cimus: enī de re magna: qū eius fructū ostēdimus: de re iusitata: qū rarā p̄mittimus. Dicit enī Quid opus ē: ut de cōmoditate: & utilitate memoriæ dicā? Nā siue a reo: siue ab accusatore: siue a teste ali qd̄ p̄discere uoluerit: siue ill rñdere optimū erit: atq; p̄claz hāc artē tenere oratorē: ut nō mō audiri q̄ dicant̄: sed corde ifigniri: & iprimi uideant̄. Quid me attinet dicere: ac si diceret: res manifesta ē: ut dici nō oporteat. Fructus: p̄cipiēdo. Vtilitas: usū i dicēdo: uis i retinendo: q̄a facit memoria ut quæ semel p̄cepimus: tenaciter retineamus. In accipiēda causa. i. i discēda causa a reo: qū cliens causā oratori declarat: & eā ita declaratā retinet. Rationē. i. nō solū snias: sed uerba q̄ desc̄pta di cere paraueris: i aīo retinere. In pectore: in animo. Vnde. i. a quo discas: ut genus unde latinum.

quum cōnaret Granone in Thessalia Simonides apud Scopā fortunatū hominē & nobilē: cecinissetq; id car mē: qd̄ i eū sc̄p̄sisset: i quo multa ornādi causa: poetaz more i Castorē sc̄pta & Pollucē fuisset: nimis illū sordi de Simōnidi dixisse: se dimidiū eius: ei qd̄ pactus eēt: p̄ illo carmine datus: reliquū a suis Tyndaridis: quos æque laudasset: peteret si ei uideret: paulopost eē ferūt nūciatū Simonidi: ut p̄diret: iuuenes stare ad ianuā du os quosdā: q̄ eū magnope uocarent: surrexisse illū ipsū p̄diisse: uidisse neminē. hoc iteri spatio cōclauē illd̄ ubi epularet̄ Scopas: cōcidisse: ea ruina ipsū oppressū cum suis iterisse: quos qū humare uellēt sui: nec possēt obtri tos internoscere ullo mō. Simonides dicit̄ ex eo q̄ me minisset: quo eorū loco q̄sq; cubuisset: demonstratorem unius cuiusq; sepeliēdi fuisse. Hac tū re admonitus iue nisse fert̄: ordinē eē maxime: q̄ memoriæ lumē afferret. Itaq; iis q̄ hāc partē igenii exercēt: locos eē capiendos: & ea q̄ maxime memoria tenere uelūt: effingēda aīo: atq; i his locis collocāda sic fore: ut ordinē res: locorū ordo ser uaret: res autē ipsas res effigies notaret. Atq; ut locis p cæra: simulacris p̄ lris uteremur. Qui sit aut̄ oratori me moriæ fructus: q̄ta utilitas: q̄ta uis: qd̄ me attinet dicere? tenere q̄ didiceris i accipiēda causa: q̄ ipse cogitaris: oēs fixas eē i pectore snias: oēm desc̄ptū uerborū apparatū ita audire: uel eū unde dicas: uel eū cui rñdēdū sit: ut illi

Nō ifūdere: ut qū loquunt: nō uideāt auribus tuis ofonē obii cere. Inſcribere: qā tu ea uerba pñū
ciata: ſiue a reo: ſiue ab aduerſario ita imagibus qbusdā i aīo notabis: ut quodāmō iſcpta uideant eſ
ſe. Inſūdere: dicēdo. Inſcribere: q̄ſi notādo. Itaq; ſoli: ergo qā hāc oīa bñſicia p̄ſtat memoria ſe
quit: ut hi ſoli cæteris ſint aſponēdi: q̄ memoria ualeāt. Sciūt. n. oīa q̄ ad cauſā p̄tinēt. Quid & q̄te
nus: quo pacto oēs cōplectit partes orōis. Quid: ad eēntiā rei: ut ita dicā. Quatenus: ad q̄titatē.
Et quō: ad ordinē ipſius rei. Cui reſpōderit. ſ. aduerſariū. Quid ſupſit. i. reſtet ad r̄ndendū: qā

nō ifūdere i aures tuas orōnē: ſed i aīo uideant iſcribere
nō mediocris ſed boni laus oratoris uidet. Itaq; ſoli ii q̄
memoria uigēt: ſciūt qd & q̄tenus & quomodo dicturi
ſūt: cui reſpōderint: qd ſupſit: idēq; multa ex aliis cau
ſis aliquādo a ſe acta: multa ab aliis audita: meminerūt
Quare cōfiteor eqdē huius boni naturā eē p̄ncipē: ſicut
ear; rez; de qbus ante locutus ſū oīum: ſed hāc ars to
ta dicēdi: ſiue artis imago qdā: & ſimilitudo ē. hēt hanc
uī: nō ut totū aliqd: cuius i ingeniis n̄ris pars nulla ſit:
pariat & p̄creet: ue; ut ea: q̄ ſūt orta iā i nobis: & p̄cre
ata: educet: atq; cōfirmet. Ver; tñ neq; tā acri memoria
fere q̄ſi ē: ut nō diſpoſitis notatisq; rebus ordinem uer
bor; atq; ſn̄iay cōplectat: neq; uero tā hebeti: ut nihil a
cōſuetudine: & exercitatiōe adiuuet. Vidit enī hoc pru
dēter ſiue Simonides: ſiue alius quis iuenit: ea maxime
animis effingi n̄ris: q̄ eēnt a ſeſu tradita: atq; imprefſa.
Accerrimū autē ex oībus n̄ris ſeſibus eē ſeſū uidēdi: q̄
re facillime aīo teneri poſſe: ſi ea q̄ p̄ciperentur auribus
aut cogitatione: etiā oculo; cōmendatione animis tra
derentur: ut res cecas: & aſpectus iudicio remotas: con
firmatio quādā: & imago: & figura: ita notaret: ut ea q̄
cogitādo cōplecti uix poſſemus: itūēdo q̄ſi teneremus.

cōſeruatrix: nō dico q̄ pariat ea q̄ iſita ingeniis noſtris fuerint. Primo qdē iſūt ingeniis: deīde q̄ crea
ta ſūt a natura: ea ars cōſeruat atq; cōfirmat. Pars nulla ſit: qā id qd ingeniis n̄ris iſitū ē: ars nunq̄ pa
rare: ac gignere poterit. Si. n. memoria nobis iſita nō eēt: nunq̄ ars excitare poſſet. Verūtamē: e ſe
ſus: memoria natural: nec ſi p̄opta fuerit arte multū: nec ſi tarda cū arte nōnihil ualebit. Fere: Fe
re dixit p̄pter paucos admodū: q̄ tā ſingulari memoria fuerūt: ut q̄cūq; uiderint: uel audierint: nunq̄
obluiſcerēt: ſicut apud athenieſes Themistocles: apud romanos Lucullus: & L. Scipio. Exercitati
one. i. ab arte q̄ oīs i exercitatiōe cōſiſtit. Vidit. n. hoc prudēter: & ē rō. Diceret aliq; Quā cā eſt
cur tātū memoria artificialis iuuet naturalē? Dicit ex oībus ſeſibus: acrius ē ſeſus oculo;. Nō. n. tam
cōplectimur qd̄ audimus: q̄ qd̄ ſeſu oculo; p̄cipimus: ſed memoria facit ut q̄ p̄us uidebant ſenſu
auriū: nūc ſeſu oculo; uideant uideri: ut qbusdā imagibus ad ea quodāmō accōmodās: nō ſolū au
diamus: ſed etiā uideamus. Ergo ita exiſtima: ut ſiquā artē iuenire poſſemus: q̄ faceret: ut nō ſolū au
diremus: ſed etiā uideremus potiffimā eē ad memoriā cōfirmandā. ſeſum: uel oculo; uel auriū:
uel etiā tactus. Acerrimū aut. ſ. uidit. i. cæteroz; qdē ſeſū falli poſſe: oculo; uero nullo mō. Qua
re facillime. ſ. uidit ille: q̄ hāc artē iuenit. Si etiā cōmēdatōe: ut ea nō ſolū audiffet: ſed etiā uidiffet ui
deremur. Vt res cæcas: ecce quō exp̄mit uī atq; naturā memoriā: q̄ facit ut uidere uideamus ea q̄
audiuerim?. Res cæcas: uidelicet ea q̄ ſignificant uerbis: qā ſūt uiſibiles & icorpeā; & qā ſūt uiſi
bilia: & icorpea cæca ſūt. Facit memoria: ut uerba q̄ ſūt cæca: ea q̄ſi corp̄ accipe uideant: tūc qū ima
ginibus deſc̄pta fuerint: & q̄ſi aīo iſignita. Vel iudicio: qā iudicari nō p̄ſit. Cæcas: Noue dixit: ut
Virg. Memorē iunonis ob irā. Nā irā nō ē memoria: ſed multa ſunt: q̄ cōtrario itellignnt. memorē
Virgilius dixit. i. ob irā memori mēte Iunonis p̄manētē. Cōfirmatio qdā & imago. Nā imago &
figura utraq; pars ē formæ: imago cōcipit: figura fingit i mēte noſtra: qualē uolumus aliquē eſſe.

partel oēs retinet memoria
orationis: q̄s aduerſarius di
xerit: iō ſingulis argumētis
ordine r̄ndet: & cū duobus
aut tribus cōtradixerit: me
moria retiet qnā ſupſint ar
gumeta aduerſario; reſel
lēda. Idēq; ſ. oratores: qui
mēoria igēti ſūt: ſciūt accō
modare rōibus ſuis: & q̄ ab
aliis audierint: & q̄ i aliis ui
derit: q̄q; ipſi egerit. Qua
re: Quādoq; dē tātū boni ha
bet memoria: n̄llo pacto ui
det eē negligēda: ſed r̄nden
dū cuidā obiectiōi. Sūt q̄ di
cāt memoriā uniuerſā i na
tura cōſiſtere: & neminē poſ
ſe memorē eē: q̄ nō id a na
tura cōſecutus ſit. Ego uero
nō negauerim magnā par
tē ſibi naturā uendicare: ſed
tñ artificio maxime iuari.

Eaz; rez; quia dixi fruſtra
oratorē: ſi natura ſibi aduer
ſa fuerit. Neq; enī naturā ui
cere: ſed eā qdē nōnihil cor
rigere poſſumus. Sed hāc
tota ars: ſeſus ē: Eqdē dixerit
artē nō eē matrē rez; q̄ inge
niis noſtris iſitæ ſunt: ſed na
tura. Ars uero eſt nutrix &

His autē formis: Voluit iūctor huius artis his formis quibusdā quasi corporibus: excitare memo-
riam ut quæ locis collocasset: ea quodāmodo quasi uidere existimares. Atq; corporibus: quia ne-
cesse ē imaginēs corporeas nobis fingamus. Sic omnibus: Quēadmodum inquit omnibus cor-
poribus: quæ sub aspectū ueniunt: ita etiā his formis. i. imaginibus memoria nostra admonet sicut
uiderit. Quicquid enim fuerit id qd̄ in aspectū nostrū uenerit: ad memoriā transit. Corporibus:
s. imaginū: quia imagine quasi similitudine: uel res: uel uerba cōprehendere possumus: sicut imagies
corpore: ut uerbi gratia: Si
uirginē uiolatā meminisse
uoluerō: in eo loco ponam
uirgā quandā: & in hac uio-
las: & uirga corp⁹: sicut for-
ma uiolæ corpus est. Quā
igitur iā locos posuero: & i
altero uirgā: & i altero uio-
lam: uidebor quodāmodo
uidere quasi i scripta. Nā &
uirga erit littera: q̄ admo-
nor uirginē: & uiola erit qua
si nota quædā: quæ me ad-
monebit uiolatā: ut aliis oī-
bus rebus uisibilibus admo-
nebor: & excitatur memo-
ria nostra: ita etiā his formis
quasi corporibus admonet

Sed locis opus est: non so-
lū imaginibus oratori opus
est: sed etiā locis: quia unum sequitur ex altero. Etenim corpus: nō solum esse nō potest corpus si-
ne loco: sed nec intelligi quidem potest. Locis multis: nam quia multa meminisse uolumus: mul-
tis quoq; imaginibus utendū est. Illustribus: ut apparere possint. Nam si essent obscura: memoriā
potius offuscarēt. Explicatis: distinctis: ne cōfusa sint loca. Modicis. i. mediocribus interual-
lis: ut cōprehendi possint. Imaginibus autē: ergo eiusmodi debēt eē loci: illustres: distincti. In-
gētibus: ne paruitate euanescant: ut si miliū locare uellemus: sua paruitate euanesceret. Acribus: id est non
magis inhaerent animis: q̄ uulgaria. Percutere animum: id est recēdere animo possumus. Quam
facultatem: sensus est: Ex hac exercitatione præceptionis nascuntur imagines: quæ duplices simili-
tudines habēt: unas uerborū: alteras rerū. Quam facultatē: scilicet eligēdi imagies: ac si diceret nō
solū ars: sed etiā exercitatio dabit illā facultatem. Ex qua cōsuetudo gignitur. i. ex qua exercitatio
ne assuescimus similitudines inuenire: quibus uerba collocemus. Cōseruata: Quia necesse est: ut
hæc cōsuetudo sicut casus inciderint rerū: quæ meminisse uelimus: ita imutentur imagines: quia ne-
cesse est: ut similitudo uerborū cōueniat cū imaginibus: quia illa similitudo facit: ut ipsa uerba remi-
nisci possimus. Traducta. i. ex hac exercitatione nō solum uerba: sed rem totā similitudine imagi-
num cōprehendimus. Nam res tota est tanq̄ genus: partes autē tanq̄ species. Ex parte. i. ex uerbis
ad totū: & genus qd̄ continet partes. Et unius uerbi imagine: Probat qd̄ superius dixerat: uideli-
cet sæpe etiā rem totam in imagine cōprehendi. Vnius uerbi imagine sæpe totius rei sententiā cō-
prehendimus. Varietate: Nam ut uaria sūt quæ meminisse uolumus: ita etiā oportet uarietatem
esse imaginū. Varietate autē imagines locis disponi nō poterūt: si ipsa inter se loca confusa fuerint. Er-
go quia oportet uarias esse imagines: quia uaria etiā sunt: quæ meminisse uolumus: quæ cum ipsis
similitudinem habeāt: uarietate autē disponi nō possūt: si ipsa inter se cōfusa sunt: sequitur ergo: ut ua-
rietate imaginū eas confirmet. Formarū. i. imaginū: quia si loci essēt inter se cōfusi: uarietates ima-
ginū tolerari nō possunt: sed uarietas formarum facit: ut inter se distincta sint. Sed uerborum: sē-
sus est: Oportet inquit maiorem esse uarietate imaginum: quibus uerba ac dictiōes meminisse uo-
lumus. Nam res sæpe una pluribus dicenda est uerbis. Quot autem sunt uerba: tot ferme imagies
sunt. Ergo quia una res dicenda est pluribus uerbis: & singula uerba proprie suam habent imagi-
nem: sequitur id quod dixi: maiorem oportere esse uarietatem imaginum in uerbis ac dictiōibus.
Necessaria: Sed tu diceres dubito: hoc facile probabit: minus necessariam esse memoriā uerbo-
rum: q̄ memoriā rerum: quia res de qua agitur: semp memoria tenenda est: at uerba non ita. Nā
aliis uerbis eadem res agi pōt: si sentētia forte exciderit. Si tenueris rem: causam agere poteris: etiā
si uerba nō tenueris: quia uerba nō semp eadē eadē cā necessaria sūt: igit̄ maior ē usus rerū q̄ uerborū.
Propterea sequit̄ illud: ut memoria rerū maior eē: debeat: q̄ uerborū: & iō hæc minus est necessaria.

Multa enim sūt uerba: Probat maiorē eē uarietatē imaginū i memoria uerborū hoc modo: Vere inq̄ i memoria uerborū: maior ē uarietas imaginū. Sūt enim pleraq; uerba: qbus nihil simile iuenire possumus: sicut sūt aduerbia & cōiūctiōes: ut: & q; ac: ast: bene: male: pulchre: fortiter: & cætera huiusmodi uerba sūt: ut nihil eorū ferme simile iuenire possumus. Et necesse ē si hæc uerba meminisse uolumus: ut earū rerū q̄ nusq̄ sūt imagines nobis cōfingamus: uel reminiscamur. Multa enī sūt uerba: q̄ q̄si articuli. s. cōiūctiōes: aduerbia: iteriectiōes: hæc sūt qdē q̄si articuli: & q̄dā q̄si iuncturæ: qbus orōis uerba cōiungunt: & colligāt. Quæ formari similitudine: eorū q̄ nullo mō formari p̄nt. s. & q; ac: ast: &c. Personis: p̄sona significat q̄litate: q̄ alio ab alio differimus: tū i aīo: tū i corpore: tū i externis: q̄ a rhetoricis numerant in attributis p̄sonæ. Vnde forme uarios hominū uultus rep̄sentes: dicūtur p̄sonæ. Et histriōes i scæna p̄sonas accipiunt diuersorū hominū uultus: & mores agētes. Ut snias: p̄pter similitudinē. i. q̄ simile erat rebus: quas memoria mādare uoluerimus. Ordinē: p̄pter dispositionē locorū: qd̄ p̄mū: q̄ due secūdū dicere debeam. Neq; uerū ē: Nūc quorūdā opinione refellit: q̄ dicebāt artificialem hāc memoriā nocere magis q̄ p̄desse: qd̄ probat exēplis. Obscurari: q̄a ip̄s imaginibus memoria obruit. Et p̄bat exēplo falsā eē illoꝝ opinionē. Vidi: & nō audiui: q̄a auditus nōnū q̄ falli p̄t: uisus autē nunq̄. Carneadē: de quo sup̄ius tā multa dixit. Sed certe si lateat: Sed si illa naturalis memoria lateat: desuetudine q̄dam excitāda: & exultanda hac exercitacione ē.

Multa. n. sūt uerba: q̄ q̄si articuli cōnectūt mēbra orōnis: q̄ formari similitudine nulla p̄nt: eorū fingēda sūt nobis imagines: qbus sp̄ utamur: rerū memoria p̄p̄a est oratoris: eā singulis p̄sonis bñ positis notare possumus ut snias imaginibus: ordinē locis cōprehēdamus. Neq; uerū ē: qd̄ ab inertibus dicit: opp̄mi memoriā imaginū pondere: & obscurari etiā id qd̄ p̄ se natura tenere potuisset. Vidi enī ego sūmos hoīes: & diuina p̄p̄e memoria athenis Carneadē: i asia quē uiuere hodie aiunt. Sceptiū Metrodorū: quorū uterq; tāq̄ lris i cera: sic se aiebat imaginibus i his locis: quos h̄ret: q̄ meminisse uellet p̄scribere. Quare hac exercitacione nō eruēda memoria ē: si ē ulla naturalis: sed certe: si latet euocāda est.

Habetis sermonē bñ lōgū hoīs: utinā nō ip̄udētis: illud qdē certe nō nimis uerecūdi: q̄ qdē: qū te Catulle: tū etiā. L. Crasso audiēte: de dicēdi rōne tā multa dixerī. Nā istorū atas minus me fortasse mouere debuit: sed mihi ignoscetis p̄fecto: si mō q̄ cā me ad hāc insolitā mihi loq̄citatē ip̄ulerit: accēp̄itis. Nos uero inq̄t Catullus etenī p̄ me hoc: & p̄ meo fr̄e sp̄o deo: nō mō tibi ignoscimus: sed te diligimus: magnāq; tibi habemus gratiam: & qum humanitatē: & facilitatem agnoscimus tuam: tum admiramur istam scientiam & copiam. Equidem hoc me affecutū puto: quod magno sum leuatus errore: & illa admiratione liberatus: qd̄ multis cū aliis sēper admirari solebā: unde eēt illa tāta tua i causis diuinitas

HABETIS SERMO-

NEM: Hoc est secūdum & ultimū caput huius tractatus: in quo p̄mo quidē continetur: quomodo totum suæ disputationis locū Antonius modestissime concludit: deinde in secunda parte: quomodo Catullus Antoniū mirifice laudauerit: in tertia & ultima: quō oēs Crassū retinere instātes ad disputationē cohortati fuerint. Prima igit̄ pars ē: i qua suæ disputationis locū modestissime cōcludit.

Bene. i. ualde. Nā bene p̄ ualde sapius ponit i cōmētariis Cæsaris. Illud qd̄em. s. affirmauerim. Scio enim i hac disputatione uerecūdiā seruasse. Qum te Catulle: Vere inq̄ nō nimis uerecūdi sermo fuit. Nā tātis talibusq; uiris audiētibus: qualis ē Crassus: & tu Catulle: nō debuerā de huiusmodi artificio disputare. Insolitā mihi loquacitatē: Quia nō cōsueui i huiusmodi disputationibus sermonē meū iniicere. Nos uero inq̄t Catullus: Et qū dicturus eēt causā: sermonē eius interruptit Catullus: iō ip̄ulsus sū: ne uidelicet occasionē Crasso p̄berē recusādi disputationē suā. Etenim p̄ me hoc: Et reddit rationē cur dixit nos: qū solus eēt q̄ loqueret: q̄a p̄ fratre Cæsare etiam respōderet. Sciētiam: multarū rerū: q̄a de rōne dicēdi disputaſti. Et copīa: uerborū. Equidem etiā: Est & alia causa: cur te libēt̄ audierim: quia antea mirabar cur tantū ualeres: q̄ sicut dicebas artes nullas didicisses. Nūc uero scimus te: & latina & græca oīa uolumina uersasse: ut in hūc errorē posthac icurſuri non simus. Errore: q̄ te credebamus nescire artem. Quod multis cum aliis unde esset illa:

Quia sicut opinionē oībus feceras: ita & nos opinabamur te nullā illarū sciam tenere: q̄s te p̄be-
nere aduertimus. Attigisse: nec leuiter libasse putabā hęc studia: & hęc doctrinā regē: q̄s nō mo-
do libasti: uerū etiā optime cōprehēdisti. Vsu: experiētia. Correxisse. s. q̄ accipias a græcis & lati-
nis scriptoribus. Sicut uidelicet thesin oratori eē cōsiderādā: qd̄ oēs ferme rhetores negabāt: q̄a cor-
rexit illud: & thesin practicē oratori cōuenire demonstrauit. Cōprobasse: q̄a nōnulla etiā scripto-
rū antiquorū p̄cepta p̄buiisti. Neq; eo minus: hac re q̄ uidelicet partim correxisti: partim cōpro-
basti. Et simul gaudeo: Et
simul etiā accedit ad utilita-
tē: quā ex tua disputatōe cō-
secutus sum. Quod statui:
Antea quū te audiebā: q̄si ru-
dē doctrinā: & bonarū artū
putabā aliquem suopte ige-
nio eloquētē eē: nunc enim
postq̄ intellexi te pitissimū
eē: cōfirmata ē opinio mea
nemine posse doctrinā bo-
narū artū cōsequi: sine sūmo
studio. Statui: cōfirmaui.

Sine sūmo studio: ex stu-
dio labor: ex labore doctri-
na sequitur. Sed tamē q̄dnā
ē: Nūc respōdet ad illd̄ qd̄
dixit: Sed p̄fecto mihi igno-
scetis &c. Sed tñ quis tibi nō
modo iḡscimus: & tibi ma-
gnā gratiā habemus: sed eti-
am plurimum diligimus.

Quidnā ē: Ego enim nullā
aliā p̄rsus causā uidi: quæ te
ad hęc disputatōē ipelle-
re poterit: nisi ut nobis: &
his satiffaceres. Tum ille:
Hęc causa fuit: q̄ me in hac
disputatōe lōgiore fecit:
ut uidelicet oēm recusandi
opportunitatē Crasso adi-
merē: q̄ a p̄ncipio uidet̄ iui-
tus hęc disputatōē esse sū-
pturus: & quū tā longa dispu-
tatōe de hac dicēdi rōne

diffeueri: nō poterat recusare: qn̄ illd̄ idē faciat: & nullā causā hēbit: qn̄ ipse quoq; i mediū afferat:

Nolo. n. dicere: tāta. n. i hoīe suauitas ē: ut nefas sit dicere fastidiosius. Quid. n. poterit dicere: Ve-
re inq̄ nolui opportunitatē recusādi p̄bere Crasso nūc quū tātū i disputatōe huiusmodi imorat̄ sim

Cōsularē se hoīem: Dicit fortasse: Vir sū cōsularis & cēforius: nō decet tātā auctoritatis uig. d̄ ea
re disputare: q̄ ad adolēscētes ptinet: sed & ego quoq; eadē r̄ndēbo: eadē etiā n̄ra cā ē: q̄a cōsularis
& cēforius quoq; sū. An ætatē afferet: Dicit senior sū: & p̄pterea de his rebus q̄ nullā grauitatē de-
siderāt disputādū nō eē: sed q̄driēnio minor ē: q̄ ego sū. An se nescire: An fortasse dicit se ignorare
hęc: q̄ ad hęc disputatōē ptinet: quū ille a pueritia usq; ad hęc ætatē i eiusmodi studiis uersatus sit:
ego aut̄ q̄si p̄ sōnū arripui. Cursum: cū festinatōe q̄dā. Successiui opis. i. breuissimi: & expediti-
simi opis: q̄si p̄ expectationē facti. A puero. i. ab ieuente pueritia. De ingenio: Diceret fortasse ali-
qs: Est ingenio obtusior: Respōdet nemine ei fuisse a pueritia parē. Sui despiciēs: Nemo fuit tā ab-
iectus: tā hūilis: q̄ me orātē audiret: q̄ nō speraret se posse uel me supiorē eē: uel certe æqlē. Quin
speraret. i. q̄ nō cōsideret. Aut melius. i. aut eē mihi supiorē: aut æqualē. Qui similiter: Qualiter
Crassus dixerit: ne dicā excellētius. Ne frustra uenerint. i. ne frustra tuā expectauerint disputatio-
nē. Tū ille: Incipit r̄ndere Crassus Antonio: ad ea q̄ ille dixerat: ut Crassus disputare deberet. Et p̄-
mo qd̄ ostēdit nō eē cui disputare uelit: aut debeat: q̄nq̄dē oīa q̄ ad hęc artē ptinerēt ipse Antoni-
i sua disputatōe eēt plene executus: deinde quū rursus obiceret Crasso Antonius t̄mō de iuētōe-
d̄ xisse: Crassū aut̄ nūc de dispōne disputare debere: ille subiūxit existimare illū d̄ utraq; re dixisse

nec. n. te ista attigisse arbitrabar: q̄ diligētissime cognos-
se: & undiq; collegisse: usq; doctū partī correxisse ui-
deo: partī cōprobasse. Neq; eo minus eloquētā tuā: &
multo magis uirtutē: & diligētā admiror: & simul gau-
deo iudiciū aī mei cōprobari: q̄ semp̄ statui nemine sa-
piētā laudē: & eloquētā sine sūmo studio & labore &
doctrina cōsequi posse. Sed tamē: q̄dnā est id qd̄ dixisti:
fore ut tibi ignosceremus: si cognosceremus quæ te causa
in sermonē itulisset: Quæ ē enim alia causa nisi qd̄ no-
bis horū adolēscētium studio: q̄ te attētissime audierūt:
morē gerere uoluisti. Tū ille: Adimere inq̄t omnē recu-
sationē Crasso uolui: quē ego paulo sciebā: uel pudētī-
us: uel iuuitus: nolo enim dicere de tā suauī homine: fa-
stidiosius: ad hoc genus sermonis accedere: qd̄ enim po-
terit dicere: cōsularē se hominē & cēforiū: eadē n̄ra cau-
sa ē. An ætatē afferet: q̄driēnio minor ē. An se nescire:
quæ ego fero: q̄ cursum arripui: quæ successiui opis (ut
aiūt) iste a puero sūmo studio: sūmis doctoribus: nihil
dicā de ingenio: cui par nemo fuit: etenim me dicentē q̄
audierit: nemo unq̄ tam sui despiciēs fuit: quin spera-
ret: aut melius: aut eodē modo se posse dicere: Crasso di-
cente: nemo tam arrogans: qui similiter se unq̄ dictu-
rū esse consideret. Quamobrem ne frustra hi tales uiri
uenerint: te aliquando Crasse audiamus. Tum ille:

Nā sicut ego existimo me audiuisse te nō solū de inuētiōe: sed etiā de elocutione dixisse. Ille uero inuitat se cū illo fœdus inisse: ut ipse de inuētiōe disputaret: & Crassus de elocutione diceret: & qū ille instaret: & Catullus p̄cipue hāc disputationē negare nō posse: nisi uiolata fide: tādē coactus p̄misi se illis obiecturū: sed post meridiē recreatis corporibus redeundū eē: & ita oēs cōprobarunt. Ut ista inq̄t cōcedā: fac ita eē ut dicis Antoni: qd̄ tamē tibi minime cōcedo: ut ego oībus eloquētia p̄stem: & copia: tu tū ita oīa disputādo cōplexus es: ut nihil mihi dicēdū reliqueris. Longe: ualde.

Ut ita ista eē cōcedā: inq̄t Antoni: q̄ sūt longe secus: qd̄ mihi tu tādē hodie: aut cuiq̄; hoī: qd̄ dici possit reliq̄sti. Dicā enī uere amicissimī homīes qd̄ sētio: sape ego doctos hoīes: qd̄ dico sape: imo nōnūq̄ sape enī q̄ potui: q̄ puer ī for̄ uenerim: neq̄; īde unq̄ diutius: q̄ quaestor abfuerim. Sed tñ audiui: ut heri dicebā & athenis qum esse doctissimos uiros: & ī asia istū ipsū Sceptiū metrodox̄: qū de his ipsis rebus disputaret. Neq̄; uero mihi q̄s q̄ copiosius unq̄ uisus ē: neq̄; subtilius ī hoc ḡne dicēdi: q̄ iste hodie eē uersatus: qd̄ si eēt aliter: & aliqd̄ ītel ligerē ab Antonio p̄termisū: nō esse tā inurbanus: & pene īhumanus: uti eo grauarer: qd̄ cupere uos sentire. Tū Sulpitius: An ergo inq̄t oblitus es Crasse: Antoniū ita partitū eē tecū: ut ipse īstr̄m oratoris exponeret: tibi eius distinctionē: atq̄; ornāmētū relinq̄ret. Hic ille: Primū q̄s Antonio p̄misit inq̄t ut partes faceret: ut utram uellet: p̄or ipse sumeret: deinde si ego recte intellexi: qū ualde libēter audirē: mihi cōiūcte ē uisus de utraq̄; re dicere. Ille uero inq̄t Cotta ornāmēta orōis nō attigit: neq̄; eā laudē: ex q̄ eloq̄ntia nomē ipsū īuenit. Verba igit̄ inq̄t Crassus mihi reliquit Antonius: rem ipse sūpsit.

ter: Sed si manca fuisset oratio Antonii: siue disputatio: ut aliqd̄ in ea desiderari posset: non uterer hac inhumanitate: ut nō supplerē ea: quæ nobis placere intelligerē. Aliquid p̄termisū: uidelicet qd̄ ad hanc artē p̄tineret. Tum Sulpitius: Quid est inq̄t Sulpitius: qd̄ ita dicis Crasse: qū fortasse obliuioni tradidisti: qd̄ ab initio dixerit Antonius: ut ipse de inuētiōe rerū disputaret: tu uero de exornatione uerborū diceres. Instrumentū i. oratio: uidelicet quō inueniretur oratio. Nam instrumentū orationis est inuētiō: sicut uidistis quō orationis partes inueniri possēt ostendit: uidelicet exordiū: narrationē: diuisionē: confirmationē: cōfutationē: & conclusionē. Nam qū hæ orationis partes sint: qd̄ aliud ē oratio: nisi oratoris instrumentū? Distinctionē: uarietate. Vnde etiā hoc loco quasi pictoris uarietate appellauit. Nam distinctionē significat exornationē uerborū: & sniāz quæ quibusdā coloribus orationē distinguūt. Nam quēadmodū uarietas colorū picturam exornat ita uaria uerba: diuersaq̄; sentētiæ orationi īsertæ totā orationē exornāt. Hic ille p̄mū: p̄ tūc. Ad hoc argumētū Sulpitiū Crassus ita r̄ndet: Quis inq̄t tantū licētiæ: tantūq̄; auctoritatis Antonio concessit: ut p̄mū ipse partes faceret: deinde ex partibus utrā uellet eligeret. p̄mo qd̄ partiri debuerat deinde optionē facere. Deinde: Primo qd̄ iusta rō fuit: ut partitis rebus utrā uellet ex his eligeret. Sed ē & alia rō cur disputare nō debeā: q̄ si recte ipsi? Antonii disputationē ītellexi: p̄fecto d̄ utra q̄ re disputauit: & de inuētiōe: & de elocutionē. Ille uero inq̄t Cotta: Cotta & ipse partes suas p̄ agit: ut ostēdat rōnē eē: cur disputare debeat Crassus. Vide inq̄t qd̄ dicas Crasse: erras. Nā qd̄ ad rōnē dicēdi p̄tinet: nō tetigit Antonius. Ornāmēta. s. elocutionē. Eā laudē: elocutionē: ex q̄ nomē īuenit eloq̄ntia. Nā ab elocutione eloq̄ntia ē appellata. Verba igit̄ inq̄t: Adhuc ī p̄posito p̄sistit: ut nō disputare uelit. qd̄ ē inq̄t cur disputare debeā: si ipse res dixit: & mihi uerba reliq̄t: q̄si qd̄ bene noscit res: uerba facillie sciet. sed oīa q̄ ad inuētiōnē p̄tinet ē execut̄: nihil relinq̄t nisi uerba. Igit̄ si res assūpsit mihi uerba reliq̄t: sed q̄ res tēuerit: & uerba facillie cōiūgere poterit: nō ḡ mihi disputādū ē.

Salusti. Lōge alia mihi mēs ē patres cōscripti. Sape ego: Voluit dicere audiuit: deinde se correxerit: & dixit:

Quid. i. cur dico sape?

Qui. i. quomodo potui audire saper? Qui puer: q̄ ab ipsa pueritia rebus gerēdis occupatus fuerit. In forū: tūc uidelicet qū admodū iuuenis Carbonē accusauit.

Sape enim: Et ostēdit rōnē cur nō potuerit sapius philosophos audire.

Quaestor. s. ī gr̄cia: hoc tēpus tā tūmodo intermittendū fuit q̄ causas forēses agerē: quo quaestor fui in gr̄cia.

De his ipsis reb̄: uidelicet q̄ ad dicēdi rationē p̄tinet. Neq̄; uero q̄s q̄: Et tamē o amīci mei cōfirmare possūt neminē horū philosophorum quos ī Asia: uel ī gr̄cia audierim cum hoc Antonio posse conferri. Et latēter se laudat Cicero. Neq̄; enim fuit Antonius: sed Cicero.

Copiosus: ad ubertatē orationis. Neq̄; subtilius: ad elegantia.

Quod si eēt alī

Tū Cæsar: siquid difficilium: Vide quomodo per complexione: quod est argumentatio necessaria conuertit Crassum disputare debere. Tu dicis Antonium supersisse facilia: sed uideamus an ita sit: uel reliquit: quod est difficilium uel quod est facilius. Si quid est difficilium reliquit: est causa cur te audire uelimus. Sin quod est facilius: nulla causa est cur non disputet. Facile erit tibi de re facili disputare. nam libentius faciliora tractanda sunt: quam difficilia. Et Catullus quod quod dixisti: Dicit ueniam recusandi posse tibi Crasse concedere: nisi haec tua recusatio contra deos esset. Nunc putas nihil pertinere ad fidem: ut promissis stare nolis? Tū Cotta: Antequam ille responderet: Cotta aliam rationem suggerit: Ridens: quia rem factam dicturus erat. Veniam recusandi tibi concedere possem o Crasse: nisi haec tua recusatio contra deorum religionem esset: sed impie agere contra deos: id magnope cauedum est: quum presertim hoc facere non possis: quia censoria nota dignus uidearis. Sed qui aliquid censor fuerit: uideri censoria nota dignus non potest non in probus ciuitati uideri. Religionis: Religionem metum deorum intellige hoc loco. Fides enim ad religionem pertinet: ueritas autem quae ad fidem pertinet: pars est iustitiae. Opus hoc censorium: uidelicet corrigere & reprehendere eos qui contra fidem faciunt. Nam si censor alios notat peccantes censoria nota ipse dignus fuerit: multo magis ipse reprehendus est quum ipse se ipsum suo iudicio condonet. Id tempus. scilicet meridius. Surgendum censeo: Quia sub Platano consederat omnes: ut Antonium disputantem audiret. Se uel statim: Omnes responderunt: se uelle nunc audire: sed si placeret post meridiem expectabimus. Vel statim. id est primum sine mora te audire cupimus. Voluminis secundi finis.

NSTITVENTI MIHI. In hoc tertio uolumine primum quidem agitur de morte Crassus: deinde praeeconomia quaedam fit. id est praeparatio ad reliquam disputationem. Caput primum in tres partes diuidi potest. In prima parte causa agitur: quae Crasso mortem attulerit. In secunda ipsius Crassi mors deploratur. In tertia uero deploratio mortis Crassi finitur: & in consolationis rationem conuertitur. Primum igitur uideamus quomodo mortem: siue causam mortis Cicero declarat. Dicit enim quum uelle ad te disputationem a Crasso habitam: in hoc tertio libro. o Quinte frater scribere: mihi memoria oblata est Crassi illius hominis disertissimi & sapientissimi: quem omnes imortalis esse uoluisset. Nam decimo die postquam disputationis superioris & huius diei: de quo nunc loquitur: habitam est: quum redisset Roma Crassus: & repperit inuenisset seditione equestris ordinis: & senatus perturbata: & Philippum consulem multa accepisset aduersus senatum dixisse: postquam uocato senatu a tri. plabe. Druso: ipse cum aliis frequentibus uenerat in senatum: Drususque in senatum rettulit de insectatione consulis: multa de diuinitus uerba fecisse Crassus. Quum Drusus conquireret de iudicio consulis: & senatus ipse quasi patronus: tum Crassus grauissime insectatus est consule. Hac igitur acerbatioe Crassus affectus quum domum redisset: cepit fabricitare: ita ut nunquam postea conuenerit. Instituta: deliberata: & parata mihi. Eum sermonem. id est eam disputationem. Madare: comedare. Acerba: molesta. Veterem. id est antiquam a sollicitudinem. Recordatus. n. sui ingenii illius prope diuini quod non bis tam subito sublatum est. Hoc inquit grauiter ferendum est: quod subito a nobis ereptus est Crassus: quasi adhuc nobis supesse potuerit: nisi ita mentis agitatione perturbatus fuisset: ut dolori resistere nequerit. Veterem: quia adulescente Cicerone mortuus est Crassus. Immortalitate dignum: quia tantum praestabat ingenio Crassus: ut dignus fuisset: quod morte non iteraret. Vixit diebus decem: ad discretionem hesternam: & praestitit disputationis

Tū Cæsar: Si quid difficilium est id tibi reliquit: est nobis inquit causa: cur te audire cupiamus. sin quod facilius: tibi causa non est cur recuses. Et Catullus: Quid quod dixisti inquit Crasse: si hic hodie apud te maneremus: te more nobis esse gestum: nihil ne ad fidem tuam putas pertinere? Tū Cotta ridens Posses tibi inquit Crasse concedere: sed uide nequid Catullus attulerit religionis: hoc censorium opus est: id autem committere uide quod sit homini turpe censorio inquit. Agite uero ille inquit ut uultis: sed nunc quidem: quum id tempus est: surgendum censeo: & resurgendum post meridiem: si ita uobis est commodum: loquimur aliquid: nisi forte in crastinum differre maluitis. Omnes se uel statim: uel si ipse post meridiem mallet: primum tamen audire uelle: dixerunt.

M. T. Ciceronis ad Qu. fratrem: in dialogorum de oratore Librum tertium praefatio.

Instituenti mihi Quintus frater eum sermonem referre: & madare huic tertio libro: quem post Antonii disputationem Crassus habuisset: acerba sane recordatio: ueterem animi curam: molestamque renouauit. Nam illud immortalitate dignum ingenium: illa humanitas: illa uirtus. L. Crassi morte extincta subito est: uixit diebus decem post eum diem

dixit. Qui hoc uidelicet post hanc ultimam disputationem illam dixit. Nam si post illum diem decem uixit: sequitur ut post ultimam octo uixerit. Romam rediit. scilicet e Tusculano: ubi habita fuerit disputatio. Extremo. id est quododecimo die. Ludorum scænicorum die: Ludi scænici dicuntur theatrales: quod etiam circenses. id est magni ludi appellabantur. Nam ludi scænici quododecimo die finiebantur: quod dies appellabatur ærarius: eo quod publica collatione fiebat. Et ludi scænici sunt de quibus etiam Virgilius intelligitur: ubi dicitur: Ceterum quod driungos agitabo ad flumina currus. A Philippo: cōsule. Aliud cōsiliū: quicquid senatus cōsiliū ita labefactatum est: ut nec ad rem publicam defēdendam sufficeret.

quod hoc & superiore libro continetur. Ut enim Romam rediit: extremo scænicorum ludorum die uehementer commotus: ea oratione que ferebatur habita esse in concione a Philippo: quem dixisse constabat: uidebatur sibi esse aliud cōsiliū: illo senatu serere publicam regere non posse: mane idibus septembris: & ille & senatus frequens uocatu Drusi in curiam uenit. Ibi quum Drusus multa de Philippo questus esset: retulit ad senatum de illo ipso: quod in eum ordinem cōsul tam grauius in concione esset iuectus. Hic ut sæpe iter homines sapientissimos consistare uidi: quamquam hoc Crasso: quum aliquid accuratius dixisset: sæpe fere contigisset: ut nunquam dixisse melius putaret: tamen omnium cōsensus sic esse tum iudicatum audiui: ceteros a Crasso sæpe omnes illo autem die: etiam ipsum a se superatum. Deplorauit enim casum atque orbitatem senatus: cuius ordinis a cōsule: quod quasi patronus bonus: aut tutor fidelis esse deberet: tantum ab aliquo nefario prædone diriperetur primoniū dignitatis. Neque uero inquit esse mirandum: si quum suis cōsiliis reipublicam perficisset: cōsiliū senatus reipublicæ repudiaret. Hic quum homini: & uehementi & disertis & in primis forti ad resistendum Philippo: quasi quidam uerborum faces admouisset: non tulit ille: & grauius exarsit: pignoraque ablatis: crassum instituit cohercere. Quo quod ipso in loco multa a Crasso diuinitus dicentia efferebantur

citatis senatores aduersus Philippum. ob iniurias quibus ab eo affecti fuerant. Et quum ibi iuges exorta esset altercatō iter crassum & Philippum: iussit Philippum e domo crassi efferri pignora. Crassus ait se pignora deterreri non posse: quoniam diceret que utilia essent reipublice. quoniam etiam se non ante taciturnus: quam spiritus deficeret. Questus quod in concione sectatus esset senatum. De Philippo: quod iuectus erat in senatum. In eum tam grauius iuectus. id est grauius iter insectatus esset senatum in concione. Hic ut sæpe: & Crassus quum hanc senatus insectationem a cōsule factam molestissime ferret: orationem dinitus habuisse ferunt de iniuria que senatus affectus fuisset. Et hac agitatione mentis adeo concussus est: ut quum se domum recepisset: febribus laborare cepit: nec postea conualuerit. Sapientissimos: quod recte de eloquentia crassi iudicare poterat. Cōsensu omnium: quia ita esse omnes fatebantur. Sic esse tum iudicatum: sensus est: quod hoc ei spiritus contigisset: ut in aliis orationibus alios superauerit: in hac tamen seipsum uicisse omnes iudicatum. Illo autem die: quo in senatum seniam dixit aduersus cōsulem Philippum seipsum esse uicem. Deplorauit. nam casum: & ita apices & fastigia quidam orationis crassi Cicero breuiter libat. Orbitatem: Hec quo re dactus est senatus: ut nec cōsul quod pro ciniū habeat. Patronus. id est defensor dignitatis. Nefario. id est scelerato & impio. Prædone. id est quod senatus defensor esse deberet: nunc quasi pro dō ipse est. Neque uero: Et quod mixtum inquit si ille senatus cōsiliū repudiat: & ad id rediet: quod dixerat in senatu Philippus: Alio sibi senatu opus esse quum senatus ille nihil posset. Respondeo. perficisset: affectisset: perdidisset suis cōsiliis reipublice. uidelicet alienando eum a re ordinem a senatorio: cui ipse fauerat. Repudiaret: recusaret: quod diceret non sibi sufficere ad rem publicam ex dignitate administrandam. Hic: per tunc: Philippus ubi uidit in senatu liberius contra se dicere crassum: quod ipse disertus esset: & magni animi non tulit: sed continuo iussit pignora ex ædibus crassi adducta hastæ subici & uenudari: quod auderet hic in maiestate perorare. iuehi: & tum crassus non commotus hac de re perfecit orationem suam disertissime inceptam. Admouisset faces. id est orationis suæ uerba simulata quidam quasi faces. Ablatis. scilicet ex ædibus crassi: quia ex ædibus crassi pignora efferri iusserat. In ipso loco. scilicet in curia desisteret. Efferebantur

publ. defēdēdā sufficeret.
Vocatu. id est uocatoe Drusi.
In curiam uenit. historia ita se habet: Drusus tri. pl. se ueluti pronum senatum fecerat. Nam eques quum tantum ualeret opibus ut iterceptis uectigalibus reipublice usurparet: quum iudicia ad se trāstulisset: pares opibus: armis dignitate: Seruilius cepio equitatus: Drusus tri. plæ. plæbe sibi asseruere. Sed pro or cepio in senatum impetum fecit & ibi duos reos hitos Scaurum: & Philippum nobilitatis principes insectat. Drusus ut senatum defēderet: Craccham legibus sibi plæbe conciliauit & ad spem ciuitatis erexit quibus pollicitus est: si senatus partes defēderet: paulo post ciues Rom. futuros. deinde quum Philippus grauius iuectus esset in senatum: tamen eorumque progressus est: ut diceret sibi opus esse alio senatu: quod reipublice melius cōsuleret. quod quum audisset Drusus: senatum conuocauit: & retulit de insectatione: & iniuria quam Philippus fecerat contra senatum: ubi Crassus dixit dinitus orationem habuisse: grauius iter

ſedicabant. Qum illū cōſulē: Meminit qđ ſupius dixerat: opus eē alio ſenatu. Cui ſenator: Liſto
rē etiā miſit i Crāſſū: ut eū i carcerē mitteret. Tū ille: nō ē mihi cōſul Philippus: qñ nec ego ipſi ſena
tor ſū. An tu: tu quū exiſtmes totius ſenatus auctoritatē: tibi qñ obpignoratā teneri: credis me pi
gnoribus terreri: q tu e domo mea efferri iuſſiſti: meq; tibi obnoxii eſſe? Pro pignore. i. loco pi
gnoris. Cōcideris: ſuſtuleris: quū tu totius ſenatus auctoritatē deleueris. Cōcideris: ſuſtuleris: eo
q; eis ſegnitiē exprobraueris. Cōcideda: abſcindeda. Hęc tibi ē. Onidebat liguā dicēs: Nec ſi etiā
linguā hęc abſcideris: pote
ris me deterrere: quo min
tuā hęc idignitatē pſequar.

Euulſa: nō ſolū incifa: ſed
etiā radicitus euulſa. Per
multa: Pergit qđā qñ argu
mēta illius oſonis pcurrere
qbus nunc aduerſus Philip
pū uſus fuerat: nūc i cōmen
datōe ſenatus. Et. h. d. ut oñ
dat hęc agitationē ai fuiſſe
cauſā doloris excitati: a quo
Crāſſus oppſus ē. Cōtēti
one. i. itētioe. Ingenii. ſ. ar
guēdo. Ai: idignādo. Vi
riū. ſ. agēdo: & pnūciando.
Nā hęc oīa totū Crāſſi cor
pus agitabāt. Secutus: qa
ſenatus in eā ſniam decretū
fecit. ſ. ſenatū nunq̄ deſuiſſe
nec deſuturū eē po. ro. & rei
pu. Satisfieret: ut morem
gereret ſenatus po. ro. Af
fuiſſe: Quia n̄ ſatis ē amicū
mihi nō deeſſe: niſi etiā adi
ſit. Amicus nō deeſt qñ cōſ
lio me iuuat: ſed a deſt tunc:
quū nō ſolū conſilio: ſed etiā
ope adiuuat. Scribendo:
i. dū ſcribunt auctoritates: ſi
cut Liuius in pncipio ab ur
be cōdita dicit iſtitutū fuiſ
ſe: ut ppl̄s iuberet: & popu
li iuſſa ſenatus auctoritas cō

firmaret. Illa tanq̄ fuit cygnea: Incipit ad deplorationē ſēſim trāſire ad deplorādū mortē Crāſſi.
Fortaſſe deſūt iuētiones ad deplorādā uiri clariffimi mortē. Nūc mihi uenit in mētem deploratio
Quintilian: quā facit de filii ſui morte: quā quū lego ridiculū mihi neſcio qđ legere uideor. At uero
Ciceronis nr̄i nō ita: ſed ſcita & elegās cōploratio ē. Dicit autē: ut cygnus i occaſu ſuo ſuauiſſime ca
nit: ſic ſuauiſſime Crāſſus orauit. Nā hoc cygni ppriū ē: ut iſtāte morte ſuauiorē cātū reddat: q̄ unq̄
antea: ita dicit Crāſſū moriturū: oſonē clariorē habuiſſe. Expectātes: qñ expectātes Crāſſū ſicut cō
ſueuerat oraturū. Poſtremū. i. ultimū: aduerbialiter poſitū. Nāq; tū latus. i. i ea orādī agitatione
dolor ex latere excitatus ē & corruit: deinde ſublatus domū allatus ē: nunq̄ poſtea cōualuit. Latus
ei doluiſſe: qa iter orādū dolor a lateribus excitatus ē agitatione nimia: & præ nimio dolore totū
corpus ſudore pſufū. Corruiffet. i. plapſus cecidiſſet. Dolor: quē gr̄ci αλευρησιν appellāt.
O fallacē hominū ſpem: Incipit nūc deploratio ipſius: q̄ uim rātā habet: ut legētes a lachrymis uix
tēperare poſſint. Cōtētiones: feſtinationes: ut apud Virg. Cōtendūt petere: & libyæ uerūtur ad
oras. i. feſtināt. Feſtinamus enim ad laudē & gloriā & opes: & tamē ad eas puenire nō poſſumus.
Medio in ſpatio: Declarat: qa dixerat in ipſo curſu. Cōtētioēs. i. feſtinatioēs. Obruūtur: tranſla
tio ſūpta a nautis. Portum. i. finē. Nāq; diu: Probat hoc Crāſſo accidiffē: qa hoc faciebat: ut au
toritatē pncipis haberet: & qum fere ad eā pueniffet extinctus ē. Diſtracta: uidelicet i adoleſcētia
qa adoleſcētes ſūt ambitionis & gloriæ ſtudioſiores. Priuatis magis. i. puatorū hominū: qa pſtan
dis officiis occupatus erat. Ingenii laude: quū puatorū cauſas deſederet. Quā fructū: qa laborum
ſuorū nōdū fructus capere potuerat. Qui autē annus ei p̄mus: Poſtq̄ & cōſul & cēſor fuerat: & his

quū ſibi illū cōſulē eē negaret: cui etiā ſenator ipſe nō eēt
An tu quū oēm auctoritatē uniuerſi ordīs p pignore pu
taris: eāq; i cōſpectu po. ro. cōcideris: me his exiſtimas
pignoribus poſſe terreri: nō tibi illa ſūt cōcideda: ſi. L.
Crāſſū uis cohercere: Hęc tibi ē excidenda lingua: q̄ uel
euulſa ſpū ipſo libidinē tuā libertas mea refutabit. Per
multa tū uehemētiffima cōcitatione ai: i genii: uiriū: ab
eo dicta eē cōſtabat: ſniamq; eā: quā ſenatus frequēs ſe
cutus ē ornatiffimis & grauiffimis uerbis: ut po. ro. ſa
tiffieret: nunq̄ ſenatus: neq; cōſiliū reip. neq; fidē deſu
iſſe ab eo dictā: & eūdē id qđ i auctoritatibus præſcriptis
extat: ſcribēdo affuiſſe. Illa tanq̄ cygnea fuit diuini hoīs
uox & oſo: quā qñ expectātes: poſt eius iteritū uenieba
mus i curiā: ut ueſtigiū illd' ipſū i quo ipſe poſtremo i
ſtitiffet cōtueremur. Nāq; tū latus eius doluiſſe: ſudo
rēq; multū cōſecutū eē audiebamus: ex quo quū corruiffet
cū febrī domū rediit: dieq; ſeptimo lateris dolore cō
ſūptus ē. O fallacē hoīum ſpem: fragilēq; fortunā: & ia
nes nr̄as cōtētioēs: q̄ medio i ſpatio ſape frāgunt: & cor
ruūt: aut ante i ipſo curſu obruunt: q̄ portū cōſpicere
potuerūt. Nā quādiu Crāſſi fuit ambitioīs labore uita
diſtracta: tādiu puatis magis officiis: & i genii laude flo
ruit: quā fructū amplitudinis: aut reipublicæ dignitate

magistratibus cū sūma auctoritate p̄fectus eēt: ut magna illius ī ciuitate īcipet eē auctoritas: nō potuit fructū eius percipere. Spem. s. trāq̄llitatis: & auctoritatis. Luctuosū: q̄ luxerūt amissum suæ familiaris decus. Graue: molestū nobis oibus: q̄ iocūdissima eius cōsuetudine fruebamur. Sed ii tamē Recto ordine utit Cicero ī cōsolatiōe funeris. Primo qd̄ deplorauit casū: deinde rōnes solum sub iūxit: q̄bus casū illū tāetsi acerbissimū: tñ æquo aīo ferēdū eē cōfirmauit. Deploratiōe supius facta: nūc īcipit mortē Crassi rōnibus euidentissimis: atq̄ p̄babilibus cōsolari: q̄ uidelicet eo tpe mortuus

Qui aut̄ annus ei p̄m̄us ab honoz̄ p̄functione aditū oīum cōcessu ad sūmā auctoritatē dabat: is eius omnem spem: atq̄ oīa uitæ cōsilia morte p̄uertit. Fuit hoc luctuosū suis: acerbū patriæ: graue bonis oibus. Sed ii tñ rep̄. casus secuti sūt: ut mihi nō erepta. L. Crasso: a diis ī mortalibus uita: sed donata mors eē uideat̄. Non uidit flagratē italiā bello: nō ardētē iuidia senatū: nō sceleris nefarii p̄ncipes ciuitatis reos: nō luctū filia: nō exiliū generi: nō acerbissimā. C. Marii fugā: non illā post reditū eius: cædē oīum crudelissimā: nō deniq̄ in oī gñe deformatā eā ciuitatē: ī q̄ ipse florētissima: multū oibus gloria p̄stitisset. Et qm̄ attigi cogitatiōe uim uarietatēq̄ fortūæ: nō uagabit̄ orō mea lōgius: atq̄ eis ipsis defini et̄ fere uiris: q̄ hoc sermone quē referre cœpimus cōtinētur. Quis. n. nō iure beatā. L. Crassi mortē illā: quæ ē a multis sæpe defleta dixerit: qum̄ hoz̄ ipsoz̄ sit: q̄ tū cū

fuerit: ut m̄lta picula subter fugisse uideat̄: qū nullā deī de uitæ cupiditatem h̄re debuerit. Et hic capta occasio ne multa cōmemorat mala q̄ post multos deinceps annos po. ro. p̄pessus ē. Ii tñ rep̄. casus: Ea deīde īq̄ citati n̄æ euenerūt: ut ea diligēter cōsideret foelicē appellere possit Crassū: q̄ eo tpe pierit pot̄ q̄ uixerit. Et maxima ē cōsolatiōis rō: si oīdīm̄ illi q̄ erip̄t̄ fuerit putile fuisset. Sz̄ dōata mors: ut mors loco muneris Crasso fuerit: si q̄ postea cōsecuta sūt mala aspiciā. Nō uidit flagratē: uere inq̄ loco m̄eris mors Crasso fuit. Non flagratē bello italiā. s. sociali: cui cā fuit drusus tr. pl. q̄ socios ad spem citatis erexerat. Sz̄ qū ipse Drusus domestico scele

re opp̄ssus eēt: icertū q̄ morte: nihilomin⁹ socii a po. ro. Drusi p̄missa petere īstiterūt: uidelz̄ ut ī ciuitate romana donarent: q̄ denegata ē. Tūc romanis bellū idixerūt: qd̄ piculosū & graue futurū uidebat̄: nisi obuiā itū eēt a romanis. Nā aduersus latinos Affranius: aduersus hetruscos Cato: aduersus brucios Cn. Carbo: Tholossanus aduersus lucanos: Popediū magna pars belli aduersus marsos missus ē: Vmbri subsenatus: & Lucii Cæsaris cōsulis: & M. Philippi collegæ impio fuerūt. Bello italiā: cuius causa fuit Drusus tri. plæ. Inuidia. i. odio. C. Marii: & Syllæ: q̄ & auctoritatē senatus: & po. ro. libertatē usurpauerūt. Nefarii: q̄ infādū ē: ut iter se ciues dimicēt p̄ patria usurpāda. Nō sceleris nefarii: P̄ncipes ciuitatis reos. s. C. Mariū: & Syllā. Nā auxit atrocitatē facinoris: q̄ maximi p̄ncipes dignitatē suā maximo facinore polluerūt. Nō luctū filia: s. ipsius Crassi: q̄ uxor erat Scipionis: quē postea amisso exercitu Sylla ī exiliū expulit. Nā qū se exercitui Syllæ obiecisset: destitut⁹ ē ab exercitu: q̄ se ad Syllā uoluit. Nō acerbissimā. C. Marii fugā: Nā Sylla occupata repu. cōuocato senatu Mariū capitis dānauit & edixit: ut ipune Mariū obtruncare cuius liceret: & cū eo paucos quosdā dānauit: iter quos fuit Sulpitius tri. pl. cuius lege ad Mithridatē decreta Syllæ p̄uincia Marius sollicitauerat: q̄ causa tāti mali fuit: quē ex senatuscōsulto Syllā hostē patriæ iudicauit. Reditū. C. Marii. Nā qū tādē Marius ex minturnēsī paludibus ī carcerē cōiectus eēt: iussu Syllæ: & q̄ ad eū occidēdū missus fuerat: territus tāti uiri dignitate & splēdore: e carcere egrediēs trepidus clamabat: nō possū iterficere. C. Mariū. Quo miraculo moti minturnēses nauiculā ei parari iusserūt: q̄ in aphiā uectus ē: q̄ cōparato exercitu ī italiā rediit: & se Cinna cōiūxit: q̄ & ipse hostis patriæ iudicatus patriæ arma itulerat. Nā Marius quadruplici agmine urbē aggressus ē. Diuiserāt enim iter se copias. Cinna Marius. Cn. Carbo: Sertorius ad p̄ncipū cædem: dato signo nō minus q̄ ī hostili urbe scæuierūt. Nulli. n. quos odio habebāt pepercere. In oī gñe. i. ī oī parte. s. senatus: ordine equestri atq̄ plæbeio. Deformatā. s. cæde: fuga eq̄tum: senatus dignitate: & libertate amissa. Et qm̄ attigi: Quādoquidē inquit ego de uarietate fortunæ dixi: ac de uiolētia illius tetigi: nō nihil uolo orationem meā lōgius uagari: q̄ ad eos uiros qui huic disputationi interfuerūt: q̄ omnes crudeli cæde occisi sūt. Nemo enim ex his qui huic disputationi intererāt: sup̄stes fuit: qui nō alii a Mario: alii a Sylla interfec̄ti fuerint: ut talē casum Crasso timere potuerimus: si diutius superuixisset. Fere: quia nō minat etiam quosdam: qui nō interfuerūt huic disputationi. Fere: Dicit etiam de crudelitate: quā usus est Sylla in Cn. Carbonem: qui huic disputationi non interfuerat. Quis: quasi dicat omnes iudicabunt esse beatum. Horum: idest qum̄ sūt recordatus quæ euenerint his ipsis hominibus.

Tenemus uirū. I. Qu. Catullū. Marius occupata ciuitate: quum grasseret i cædē omniū: qbus isens
 sus fuerat: iter cæteros aut iussisset hūc Catullū: p quo bonis uiris qbusdā supplicatibus: ut uita illi
 cōcederet: nihil aliud rōdit: nisi mori oportet. Et uir ille i cubiculo iclusus cādētū carbonū uapore
 suffocatus ē. Iam: Legistis apud Valeriū: quō Antoniū Caupo pdiderit: & eū Marius p Anniū oc
 cidit iusserit. Caupo eū hac rōne pdidit. Antonius cōfugerat ad amicū suum plæbei ordinis: ille ad
 Cauponē uenerat: ut uinū p̄ciosū emeret: quo suscipet Antoniū p̄ncipē ciuitatis. Et iprouide Cau
 poni iterrogāti: qd ita eius
 modi uinū emeret? Antoni
 um ad eū diuertisse respon
 dit. Ille ut rē gratā Mario fa
 ceret: rē illi idicauit. Missus
 ē Annius cū militibus ad eū
 occidēdū. Et quum milites i
 gressi uerbis Antonii suauif
 simis: & sūma qdā cōmise
 ratione referis iā arma de
 posuisset. Annius hāc morā
 suspiciōsam habēs igressus
 Antonii pectus gladio trās
 fixit: & caput eius Mario de
 tulit: q illd i rostris iussit ap
 pēdi. Impatoriis māubiis:
 quæ sūt pecunia ex impato
 rū spoliis redacta. Hospi
 tis. I. Quintilii tarqnēsis: ad
 cuius sudū cōfugerat Iulius
 Cæsar: q illū aliqn p̄ncio
 sissimi criminis defenderat
 Credebat enim illū sibi gra
 tiā relaturū. Sed hic eū pdi
 dit: quē Marius iussit iterfi
 ci uestalis aras cōplexū: & i
 ipsis aris: q̄si uictima macta
 ri iussus ē. Quo mcerore:
 Quod etiam Cn. carbonis
 morte doluisset: nedū Qu.
 Metelli. Scimus enim Car
 bonē imanissimū fuisse. Nā

illo postremo fere collocuti sūt: euētū recordatus. Tene
 mus enī memoria Qu. Catullū uirū oī laude præstantē
 quū sibi nō icolumē fortunā: sed exiliū & fugā deprecare
 tur eē coactū: ut uita se ipse p̄uaret. Iā. M. Antonii i eis
 ipsis rostris: i qbus ille rēp. cōstātissime cōsul defēderat
 quæq; cēsor iperatoriis manubiis ornatat positū caput
 illud fuit: a quo erāt multorū ciuiū capita seruata: neq;
 uero nō lōge ab eo. C. Iulii caput hospitis hetrusci scele
 re pditū: quū. L. iulii fris capite iacuit: ut ille q hāc nō ui
 dit: & uixisse cū rep. pariter & cū illa simul extinctus eē
 uideat: neq; enī p̄pinquū suū maximi ai uirū. P. Crassū
 suapte iterfectū manu: neq; collegæ sui p̄tōficis maxi
 mi: s̄anguine simulacrū Vestæ resp̄sū eē uidit. Quo mce
 rore: q̄ mēte: ille i patriā fuit: etiā. C. Carbonis imicissi
 mi hoīs eodē illo die mors nefaria fuisse. Nō uidit eorū
 ipsoꝝ q tū adolescētēs Crasso se dicarāt: horribiles mise
 rosq; casus: ex qbus. C. Cotta quē ille florētē reliquerat
 paucis diebus post mortē Crassi depulsus p̄ iuidiā tribu
 natu: nō multis ab eo tpe mēribus eiectus est e ciuitate.
 Sulpitius autē: q i eadē iuidiæ flāma fuisse: qbus cū p̄
 uatī cōiūctissime uixerat: hos i tribunatu spoliare istu
 tuit oī dignitate: cui qdē ad sūmā gloriā eloquētix flo

articulatim eū occidit: oculis auulsis: & ita eū expirare coegit. Nō uidit: Signāt Cottā & Sulpitiū
 Tri. plæ. Cotta & Sulpitius erāt: sed Cotta factionē. C. Marii: quā sequebat p̄mo tribunatu p̄uatus
 ē: deinde ciuitate eiectus ē. Sulpitius qdē quī i agrū fugisset: a seruo pditus ē: quē p̄mū libertate do
 nauit Sylla: deinde manumissū de saxo tarpeio deici iussit. Dicarāt. i. obsequētēs fecerāt se Cras
 so: eo q̄ eloquētix studiosissimi erāt: ideo morigeros se reddiderāt Crasso. Per iuidiā tribunatu:
 quia partes Marii sequebat a factiōe Syllana p̄uatus: & ciuitate depulsus. Ab eo tēpore: quo coa
 ctus erat se magistratu abdicare. Sulpitius autē: Dixit superius Cicero: quē casū habuit Cotta tri
 plæ. p̄mo tribunatu p̄uatus: deinde in exiliū pulsus: nūc uero de Sulpitio dicit: q̄ erat audacissimus
 præter omniū spem. Legē tulit: ut Mario mithridatis p̄uicia decerneret: quæ Syllæ decreta fuerat.
 Ex eo tēpore populus i duas partes diuisus: alii Mariū: alii Syllā fauore p̄sequebatur. Senatus i Syl
 lā p̄liuior erat. Sulpitius suā & totius nobilitatis dignitatē Mario gratificās cū sexcentis equitibus
 stipatus ibat: quasi satellitibus: & eos antusenatus appellabat. i. cōtra senatū: qui quū armatus apparu
 issit cōsulibus: Qu. Pompeiū consulē e foro deiecit: adolescentē uero filiū eius apprehēsum iugu
 lauit. Sylla uero alter cōsul & ipse fugiēs domo Marii: in qua sorte iciderat: ipso uero nesciēte (ut p̄
 hibēt) Mario: liberatus ē. Sulpitius igitur uictor suffragiis populi Mario imperiū demādauerat: qd
 tamē obtinere nō potuit. Nā Sylla ita exercitū concitauerat: ut duos legatos Marii dilaceraret. Syl
 la igitur haud multo post itermissio bello Romā rediit: & eā scæuissima cæde repleuit. Et in hac cæ
 de Sulpitius (de quo loquitur) a seruo pditus interfectus est. Eadē: qua & Cotta. Cōiunctissime:
 Cū Cotta & Cæsare priuatim cōiūctissime uixerat: sed in suo tribunatu nobilitatis omnem digni
 tatem Mario gratificare uolebat. Cui quidem: quia iam eloquētissimus ferme euaserat. Spolia
 re: quia nobilitatis dignitatē Mario gratificabatur: ut nobilitatē familiariū subigeret impio Marii

Ferro: pditione serui: q̄ iudicauit eū i uilla latētē: ut paulo antē dixi. Nā simulac urbē capta furere cœpit Sylla: & p oēs ciuitates crassari: delecti sūt: q̄ iugularent nobiles: q̄ tū Sulpitiū secuti sūt. Pœna temeritatis: q̄ aulus ē cōtra Syllā: & ceteros p̄ncipes ciuitatis legē ferre. Ego uero te Crasse: Cōsolat Crassū absentē tanq̄ p apostrophen: cuius mortē pbat foelicē fuisse: q̄ tāta patriæ mala nō uiderit. **Qu**. i. partim uitæ flore: q̄ p oē tuæ uitæ tēpus laudē: & gloria floruisti. **Ortum**: ad florē uitæ. **Diuino cōsilio**. i. diuina prudētia. Nā tibi: Et oñdit id pfecto ascribēdū eē

rescēti: ferro erepta uita est: & pœna temeritatis: nō sine magno reip. malo cōstituta. Ego uero te Crasse: q̄ uitæ flore: tū mortis opportunitate diuino cōsilio: & ortum & extictū eē arbitror. Nā tibi aut p uirtute aī cōstātia: q̄ tua: ciuilis ferri fuit subeūda crudelitas: aut siq̄ te fortuna ab atrocitate mortis uēdicasset: eadē eē te funerū patriæ spectatōrē coegisset: neq̄ solū tibi improborū dñatus sed etiā ppter admixtā ciuiū cædē: bonorū uictoria morori fuisset. **Mihi qdē Qu**. frater & eorū casus de q̄bus ante dixi: & ea q̄ nosmetipsi ob amorē i rep. icredibiles: & singularē ptulimus: ac sēsimus: cogitāti snia sæpe tua uera: ac sapiēs uideri solet: q̄ ppter tot tātosq̄ casus clarissimorū hominū atq̄ optimorū uiros: me sp̄ ab oī cōtētionē ac dimicatione reuocasti. Sed qm̄ hęc iā neq̄ i integra nobis eē pnt: & sūmi labores nri magna cōpēsati gloria mitigant. p̄gamus ad ea solatia: q̄ nō modo fedatis molestiis iocūda: sed etiā hærētibus salutaria nobis eē pnt: sermonēq̄. **L. Crassi reliquū**: ac pene postremū

foelicitati eius. Nā si supstes fuisset: alterū ex duobus subeūdū Crasso fuerat. Nam aut cū ceteris & ipse trucidatus fuisset: aut certe afflictæ reip. supfuisset. Virtute: q̄ magnanimus eras.

Cōstātia: quia metu mortis ab officio tuo nō destitisses

Atrocitate mortis: quam Sylla & Marius p totā ciuitatē reddidere. **Funerū**. i. ciuiū tuorū cædiū. Neq̄ solū tibi improborū dñatus: q̄ si etiā melior pars superior fuisset: tamen q̄ uictoria illa sine cæde ciuium fieri nō poterat: nō potuisset etiam delectatiōe ulla affici. **Improbos**: qui erāt partis aduersæ Marii: Carbonis: Saturnini. **Victoria**. f. Syllæ: q̄ senatus auctoritatē defendebat. **Admixtā cædē**: qd̄ nec ciuibus qdē pepercit.

MIHI Q̄ VIDEM. Q̄. FRATER: Hic incipit ca

put secūdū: qd̄ i duas partes diuidit. In p̄ma parte Cicero se excusat: q̄ cōsilio **Qu**. fratris nō pareat: q̄ se ab oī ciuitatis administratione deterreat: q̄ uidelicet id i sua potestate nō sit relicū. In secūda parte præparationē ad reliquā Crassi disputationē facit. Ergo p̄mo quidē inqt: **Qu** mihi uenit i mētē q̄ casus sūt p̄stātissimorū uiros: nō possū nō ualde laudare cōsiliū tuū. Eorū casus: Antonii: Crassi: Cottæ: Catulli: Sulpitii & Cæsaris: q̄ huic disputationi itererāt. **Pertulimus**: laborādo.

Sēsimus: piclītādo. **Pertulimus**: exilio. **Sēsimus**: amissioe reḡ familiarū. **Sensimus**: quū Catilinæ ob uia iuimus: donec illū reip. iteritū cogitātē e ciuitate exegimus: & eictū collegæ suo uincendū p̄ buimus: quo tpe Clodio p libidine rep. uersati oblitimus. **Vera**. f. ut ego me remouea ab administratione tā piculosa reip. **Tot**: numero. **Tantos**: magnitudine. **Tāq̄ p̄cipites casus**. i. repētinos & iopinatos. **Reuocasti**. i. retrahere uoluisti. **Casus clarissimorū**. i. p exēpla tot tātorūq̄ uirorū: q̄ maximis ac grauissimis casibus uexati fuerūt. **Reuocasti**: quū mihi eorū casus graues pponeres.

Cōtētionē ac dimicationē: plus ē dimicare: q̄ cōtēdere. Nā dimicare ē i re cōtēdere ē in uerbis.

Sed qm̄: sed qm̄ qdē inqt eo usq̄ p̄cessit res: ut nō sit i nra ptate: nos a reip. admistratōe seiūgere: reliquū ē ut ad solacia p̄gamus. i. ad doctrinā & studia s̄p̄az. **Integra**. i. i ptate nra ē. i. qm̄ hęc q̄ tu cōsulis mihi: ptate mea eē nō pnt. **Hęc**: uidelicet picula p reip. salute sæpe suscipita. **Integra**. i. non pnt eē arbitraria nobis. **Qui enim se his reip. piculis semel imiscuit**: nō pōt se sine suo dedecore ab his subtrahere. ut. u. g. Anteq̄ defēsor aliq̄s: siue pcurator sit causæ: uel causā suscipiat: i ptate & arbitratu suo ē: suscipiat nec ne: & ideo itegrū sibi dicere pōt eē: an suscipiat: an omittat. **Qu** uero illā agere cœpit: nō ē amplius itegra: nec se ab ea sine maximo dedecore arripe pōt. **Labores nri**: in q̄bus sæpe salutē meā magnis piculis exposui. **Magna glia**. f. magratuū: q̄ ædilis: p̄tor: q̄stor: augur & cōsul fuerat Cicero. **Mitigant**: leniunt: & id est p̄priū sapiētis. Nā stulti alia rō ē: sicut alio loco dixi. Nā oēs q̄ stulti sūt: nec ferre p̄ntia pnt: nec uitare ueniētia. Sapiētes uero cōmodorū cōpēsatio ne icōmodo da leniūt. **Ad ea solatia**. i. studia s̄p̄az. **Sedatis molestiis**. i. cū sublata sūt molestia. Nam studia s̄p̄az nō solū i rebus secūdis delectāt: sed etiā i aduersis adiuuāt. **Salutaria nobis esse pnt**: q̄ philosophia nos docet oibus molestiis: & affectibus superiores eē. **Reliquū**: uidelicet residuum sermonē. **Ac pene postremū**: Bū dixi: q̄ Crassus quū i urbē redisset: orationē habuit i senatu contra

Philippū: postq̄ die septimo dolore lateris affūptus decessit: ut supius uidimus. At tamen: p̄ saltē
Pro nostro studio. i. secūdu studii nostri qualitātē. Meritā: q̄a studiū cuiusq̄ eē debet ī laude ma
gnorū uiroz: meritā ab eo: debitā a nobis. Neq̄ enim q̄sq̄ nostz: Neq̄ enim resp̄hendēdū erit ī no
bis qd̄ ī Platone resp̄ndit. nā q̄cūq̄ scripsit Plato: oīa Socrati attribuit. Ergo dū oēs legūt libros a
Platone cōscriptos: maius tamē aliqd̄ de Socrate existimāt: q̄ Plato exp̄mat. Ita & nos fore arbitra
mur: ut qū hęc legētes uiderint: aliqd̄ maius de Antonio & Crasso suspicentur. Sc̄pta. f. illa dicta
Platonis. Libros: ut περι

των νομῶν περι τῆς προ
λατίας: gorgias περι τῆς α
ρετῆς: & reliquos. Non. i.
oēs suspicent. Quod item
nos postulamus. f. maius ali
qd̄ suspicari de Antonio &
Crasso: qū hos libros n̄ros
legerint. Non a te qd̄. f. o
Qu. frater. Hic se Cicero la
rēter laudat. De te inq̄t non
loquor o Qu. frater: q̄ no
strā nosti dicendi facultatē.

Hęc. f. dicta nostra: q̄ de
tātis uiris scripsimus. Ma
ius qddā. i. maiorē quādam
eloquētā. Nos enim tātū
modo locos: Et rōicur suspi
cari debeāt: q̄a nō iteruim⁹
ill: sed tm̄modo locos Cot
ta nobis exposuit: & quō di
sp̄tatio illa fuerat. Et nos q̄
eos noueramus scripsimus
ut nobis uisū fuit. Quo in
gñe. i. p̄ q̄litate uniuscui⁹
q̄ oratoris disputatiōē eo
rū edere tētauimus: & idip
sū genus orationis qd̄ habu
issēt. Adūbrare: Trāslatio
a pictoribus sūpta. Pictores
enim adūbrare: & liniamē
tis effingere imagines. solēt

Primo enim adūbrāt. i. ordiunt: & postea q̄si cōtextio adimplet. Vtrunq̄. f. Antoniū & Crassū: ut
etiā p̄ sua cuiusq̄ oratione ipsos edere tētauimus: ut si fieri posset tales eos exp̄meremus: q̄les dum
uiuerēt eē cognouimus. Ductus opinione uulgi: q̄a sic uulgo opinabant oēs: Antoniū fuisse mi
nus litterarū doctū: doctiorē uero Crassū. Opinione: Sic enim hęc opinionē iducere uolebat An
tonius: ut maior ei fides adhiberet. Ieiuniorē: minus eruditū a silitudine: quēadmodū ieiunus ina
nis ē: ita idoctus doctrina caret. Pleniorē: eruditiorē. Nā Antonio suauitatē & ornatū: Crasso gra
uitatē & sapiam attribuit. Iudicare nō possit: q̄ minus sit eruditus. Ex iis. i. ex eoz: numero. Nā
fuit uterq̄: q̄a nec fuit Antonius idoctus: nec Crassus fuit exuberās: uidelicet ut aliqd̄ ī eo lasciuiet
sed tantū habuit eloquētā: quātū satis fuit oratori p̄fecto. Studio: quō hęc recte iūxit studiū: īge
geniū & doctrinā: q̄a hęc ita cōiuncta sūt: ut aliquo eorū deficiēte: reliqua parū ualeāt. Nā si sine in
genio studiū fuerit: nulla aut parua p̄fectio eēt. Rursus si īgeniū eēt sine studio: nullā doctrinā p̄fe
ctiōē asseq̄ possemus. Præstās. i. excellēs: & exuberās. In gñe. f. dicēdi. In suo gñe p̄stās: uideli
cet si ille ī ornatu orationis: hic uero ī grauitate: In Antonio deesset: quasi ieiuniori. Redūdaret
quasi pleniorē. Ergo uterq̄ mediū quoddā dicēdi genus retinuerūt. Ut igit̄ ante meridiē: Incipit
nūc p̄economiā. i. p̄parationē ad subsequētē Crassi disputatiōē. Dicit enim oē id t̄pis sp̄tatiū: qd̄
reliq̄uū in q̄scēdo posuerūt: id totū in cogitatiōē fuisse cōsumptū: id ita fuisse Cotta Ciceroni nar
rauit: hoc qd̄ seq̄tur: Discesserūt: a Platano: ubi cōfederāt ī disputatiōe. Reuerunt. f. ī meridiē.

Illud tēpus: quo cæteri quērat. Acerrima: uehēmētissima. Attētissima. i. itētissima: & diligētis
sima: ut nec punctū quidē iter miserit: quo minus ī cogitatiōe p̄sisteret: ex quo apparet illū grande
aliquod cogitasse: de quo disputaret. Seseq̄ q̄ uultū: Et dicebat Cotta: ubi uideret Crassū ostēdisse
tacitū: dedita opa uenisse ad lectulū: ubi req̄scere Crassus solebat. Igit̄ Cotta q̄ p̄be nouerat cōsue

memoriæ p̄damus: atq̄ ei & sine qua q̄ parē illius inge
nio: at p̄ n̄ro tamē studio meritā gratiā debitamq̄ refe
ramus. Neq̄. n. ē q̄sq̄ n̄m: q̄ qū libros Platonis mirabi
liter sc̄ptos legit: ī q̄bus oībus fere Socrates exp̄mit: q̄q̄
illa sc̄pta sūt diuinit⁹: t̄n̄ maius qddā de illo de quo sc̄p
ta sūt nō suspicet: qd̄ itē nos postulamus: nō a te qd̄
q̄ nobis oīa sūma tribuis: sed a cæteris: q̄ hęc ī manu su
mēt: ut maius qddā de. L. Crasso q̄ q̄tū a nobis exp̄met
suspiciēt. Nos enī q̄ ipsi sermone nō iterfuissemus: & q̄
bus. C. Cotta tātūmo locos ac sn̄as huius disputatiōis
tradidisset: quo ī gñe orōis utrunq̄ oratorē cognouera
mus: idip̄sū sumus in eoz sermone adūbrare conati.
Quod siq̄s erit q̄ ductus opinione uulgi: aut Antoniū
ieiuniorē: aut Crassū pleniorē fuisse putet: q̄ quō a no
bis uterq̄ inductus eēt: is erit ex iis: q̄ aut illos nō audi
erit: aut iudicare nō possit. Nam fuit uterq̄: (ut exposui
antea) qū studio atq̄ īgenio: & doctrina præstās oībus
tū in suo gñe p̄fectus: ut neq̄ in Antonio deesset hic or
natus orōis: neq̄ ī Crasso redūdaret. Ut igit̄ añ meridiē
discesserūt: paulūq̄ requierūt: ī primis hoc a se Cotta
aīaduersū esse dicebat: oē illud tēpus meridianū Cras
sū ī acerrima atq̄ attētissima cogitatiōe posuisse: seseq̄

q̄ uultū eius: q̄ ei dicēdū eēt: obtutumq; oculoꝝ ī co-
 gitādo p̄be nosset: atq; ī maximis causis s̄ape uidisset:
 tū dedita opa q̄scētibus aliis ī eā hexedrā uenisse: ī qua
 Crassus lectulo posito recubuisset: q̄q; eū ī cogitatio-
 ne defixū eē s̄sisset: statī recessisse: atq; ī eo silētio duas
 horas fere eē cōsūptas. Deīde q̄ oēs īclinato iā ī post-
 meridianū tēpus die: uenisset ad Crassū. Quid ē Crasse
 inq̄t Iulius: imus ne sessū: & si admonitū uenimus te:
 nō flagitatū. Tū Crassus: An me tā īpudētē eē existiatis
 ut uobis hoc pr̄serti munus putē diutius posse debere
 Quidnā igit inq̄t ille: locus an ī media silua placet: ē. n.
 is maxie & opacus & frigidus. Sane inq̄t Crassus etenī
 ē ī eo loco sedes: huic nō nō inopportuna sermoni: q̄
 placuisset id: ceteris: ī siluā uenit: & ibi magna cū audi-
 ēdi expectatione cōsudet. Tū Crassus: q̄ auctoritas atq;
 amicitia ur̄a: tū Antonii facilitas: eripuit inq̄t mihi ī op-
 tima mea causa libertatē recusādī: q̄q; ī partiēda disputa-
 tiōe nr̄a: q̄ sibi de iis q̄ dici ab oratore oporteret: sume-
 ret: mihi autē relinq̄ret: ut explicarē quēadmodū illa or-
 nari oporteret: ea diuisit: q̄ seiūcta eē nō possūt. Nā q̄
 oīs ex re atq; uerbis constet oīo: neq; uerba sedē h̄re pos-
 sūt: si rē subtraxeris: neq; res lumē: si uerba sūmoueris.
 At mihi qdē ueteres illi maius qdā aīo complexi: plus
 multo ēt uidisse uident q̄ q̄tū nr̄oꝝ īgenioꝝ acies ītueri
 pōt: q̄ oīa h̄c q̄ supra & subter unū esse: & una ui atq;
 cōsēsiōe naturā cōstricta eē dixerūt. Nullū ē enī genus
 res: qd̄ aut auulsū a ceteris p̄ seipsū cōstare: aut quo cā-
 tera si careāt: uī suā atq; æternitatē conseruare possint.
 Sed h̄c maior eē ratio uidet: q̄ ut hoīum possit sensu:
 aut cogitatione cōprehēdi. Est etiā illa Platonis uera: &
 tibi Catulle certe nō īaudita uox: oēm doctrinā h̄arū īge-
 nuarū & hūanarū artū: uno quodā societatis uīculo cō-
 tineri. Vbi enī p̄specta uis ē oīo eius: q̄ causarū res atq;
 exitus cognoscunt: mirus qdā oīum q̄si cōsēsus doctri-
 narū cōcētusq; repit. Sed si hoc quoq; uidet eē altius q̄
 ut id nos humi strati suspicere possimus: illud certe tñ
 qd̄ amplexi sumus: qd̄ p̄fitemur: qd̄ suscipimus: nos-
 se & tenere debemus. Vna est enim quod ego hesternā
 die dixi: & aliquot locis ante meridiano sermone signi-
 ficauit Antonius: eloquentia quascunq; in oras: dispu-
 tationes: regionesue delata est: nam siue de cæli natura
 loq̄tur: siue de terrā: siue de diuina ui: siue de humana

tudinē illius sensim lectulo
 appropinquauit: ut a tētius
 obseruaret: q̄ Crassus face-
 ret: & uidit eū p̄ duas horas
 cōtinuas cogitabūdū stetit
 se. Vultū eius. s. Crassi: q̄
 ī uultu cognoscebat: qualis
 futurus eēt ī dicēdo Crassus

Obtuitū: q̄ cogitātes so-
 lemus fixis oculis: & itētis p̄
 siltere. S̄ape uidisset eū. s.
 cogitātē. Alus. s. q̄ itererāt
 disputationi. In eam hexe-
 drā i. sedē: uocabulū gr̄cū
 est. Nā eā p̄ sedē significat.

Tū Crassus: Moueor inq̄t
 Crassus: ut disputē q̄ tāto-
 rū uiroꝝ auctoritate: tū etiā
 am Antonii comitate. Fac-
 cilitate: qua mihi obsecutus
 ē. Nā quoniam: Nō possūt in-
 quit uerba a rebus seiungi:
 qn̄ tota oratio pereat: sicut
 nec totū a partibus: nec h̄c
 ab illo sine substātiæ cōsū-
 ptione: ut rectū: pariet: sūda
 mētum a domo. Veteres
 philosophi: περὶ τῆς φύσεως
 ἰκνῆς. Supra: ut gr̄a. Sub-
 ter: ut partes. Vna ut: una
 uirtute. Cōsensione. i. cō-
 cinnitate: ut æthica: q̄ gen-
 est: separari nō potest ἀπο-
 τῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονο-
 μικῆς καὶ μορῶν ἰκνῆς: &
 h̄c rursus ab illa. Nā si ma-
 le suā q̄sq; rē ægerit: nec unī
 uersā ciuitatē recte ministra-
 bit. Sēsu: irrelligētia. Co-
 gitatione: cōsideratione.

Vbi enim p̄specta: A philo-
 sophia inq̄t oīs ars p̄ficiscit
 q̄ causas & effectus rerū do-
 cet. Omnis enim res effectū
 aliquē habet. Ergo philoso-
 phia omniū artū cuiuscūq;
 rei mater ē. Exitus: effect-

Cōsēsus: q̄ cōsentiāt inter
 se. Cōcētus: q̄ cōgruāt.
 Hoc uidelicet omnes artes
 a phia nasci. Strati humi:
 sibiipsis alludit. Vna ē enī
 Quādoq; hoc mai⁹ ē: q̄ q̄
 nos īferiori loco positi tra-
 ctare possim⁹: qd̄ ad rē p̄ti-
 net dicam⁹ eloquētia: uideli-
 cet q̄buscūq; de reb⁹ tracta-
 uerit: unā & eādē eē. Siue

de cæli: p̄ mathesim. Terrā: geometriā. Siue dina: p̄ metaphysicē.

Ex inferiore loco: ut ad p̄torē: & aliū magistratū q̄ p̄ tribunali sedet. Siue ex æquo: ut ad senatū
Ex superiore: ut ad populū i rostra cōcionātes ascēdūt. Siue ut doceāt: Tres suadēdi partes p̄cur-
rit. Deterreat: deitet: ad mouēdū utq; p̄tinet. Reflectat: ad cōliādū. Siue ut icēdat: idē diuer-
sis uerbis. Paucos: ad senatū. Multos: ad populū. Alienos: qū legatione fungit. Secū: ut cū fa-
miliaribus. Riuis est delucta. i. ab eloquētia res omnes de quibus dicendū est: nō hęc ab illis de-
pēdet. Instructu: res ē. Ornatu: uerboꝝ. Vel illud ad iuentionē: & dispositionē: hoc ad elocutio-
nē. Opinione: nō mo-
do uulgi: q̄ adeo uulgaris
sit opinio: ut ei resisti non
possit. Diuisa: separata
membris inter se: distincta
locis: q̄a corporis & animæ
separationē sequit̄ interitus

Expressis: patefactis nar-
ratione. Partitis. i. suo qui
busq; loco dispositis. Or-
nari atq; illuminari: exorna-
tionibus enim quasi lumini-
bus oratio distinguit̄. Nul-
la natura ē: Etiam si diuersi
oratores: diuersa dicēdi ge-
nera sequant̄: una tamen oi-
um eadēq; rō ē dicēdi. Id
qđ p̄ximū audias. i. postre-
mū. Locū dissimulū: rō: qđ
enim recēs & extremū dicit̄
id firmitus iharet. Et ocu-
lis: ut oculoꝝ sēsus unus: ita
& auriū: & tamē uterq; uari-
is delectat̄ rebus. Dissimi-
li gñe: uarietate colorum.

At hoc idem: Sicut cuiusq;
gñis diuersæ sūt res: nec ta-
mē uariat̄ genus: qđ simili-
tudie sēsus p̄bat̄: idē d̄ arti-
bus dici pōt. Dissimilimi-
q;: q̄uis rō pigēdi sit una: dis-
similes tamen inter se fuere
Aglaophō. & 3° 1° 1°. Et si
hoc: nūc similitudinē cōfert
rhetoricæ ad cæteras artes.

Mutis artib;: ut pictura &
fictura. In iisdē sententiis:
Oratio q̄uis eisdē partibus
cōsistat uerbis atq; sentētiis
tāta tamē uarietas ē: ut pene
innumerabilia sint q̄ oratiōe
tractari pōt. Quā i iisdē
sentētiis. i. easdē partes hęc
oratio. i. sēsus & uerba. In
dispari: qđ alii alio dicendi
gñe usi sūt. In poetis cerni-
licet: Poeta pedibus quibus
dā q̄si legibus cohercet̄: ora-
tor liberior ē: & hoc tamē i-
ter utrūq; distat. Accedit q̄
poeta liberius cōminiscitur
& aliis scemaribus utitur.

Sui similis: q̄ suū q̄sq; dicēdi
genus habet. Grauitatē
Africanus: Nūc latinorū
exēplis idē p̄bat̄.

siue ex inferiore loco: siue ex æquo: siue ex superiore: siue
ut ipellat hoīes: siue ut doceat: siue ut deterreat: siue ut
cōcitet: siue ut reflectat: siue ut icēdat: siue ut leniat: si-
ue ad paucos: siue ad multos: siue iter alienos: siue cum
suis: siue secū: riuis ē delucta oīo: nō fōtib;: & quocū
q; igreditur eodē ē instructu ornatuq; comitata. Sed qm̄
oppressi iā sumus opīonibus nō modo uulgi: uerū etiā
hoīum leuiter eruditorū: q; cōplecti tota nequnt: hęc
facilius diuisa & q̄si discripta cōtrectant: & q̄ tanq̄ ab
aīo corpus: sic a sn̄is uerba seiūgūt: quorū sine iteritu fi-
eri neutrū pōt: nō suscipiā oīone mea: plus q̄ mihi ipo-
nit̄: tātū significabo breui: neq; uerboꝝ ornatū iueniri
posse: nō partitis expressisq; sn̄is: neq; eē ullā sn̄iam il-
lustrē: sine luce uerboꝝ. Sed p̄us q̄ illa conor attigere: q̄
bus oīonē ornari: atq; illuminari putē: p̄ponā breuiter
qd̄ sētā de uniuerso gñe dicēdi. Natura nulla ē ut mihi
uideat̄: q̄ nō hęc i suo gñe res cōpluris: dissimiles iter se
q̄ tñ cōsimili laude dignent̄. Nā & aunbus multa popi-
mus: q̄ & si nos uocibus delectat̄: tñ ita sūt uaria sape:
ut id qđ p̄ximū audias: iocū dissimulū eē uideat̄: & oculis
colligunt̄ pene innumerabiles uoluptates: q̄ nos ita capi-
unt: ut unū sēsu dissimili gñe delectēt: & reliquos sēsus
uoluptates oblectēt dispares. ut sit difficile iudiciū excel-
lētis maxime suauitatis. At hoc idē qđ ē i naturis rerū:
trāsferri pōt etiā ad artes. Vna fingēdi ē ars: i q̄ p̄stan-
tes fuerūt: Myro: Polyclet^o: Lysippus: q̄ oēs iter se dissi-
miles fuerūt: sed ita tñ ut neminē sui uelis eē dissimilē.
Vna ē ars rōq; picturæ: dissimilimiq; tñ iter se: zeusis:
Aglaophon: Appelles: neq; eorū q̄sq; ē: cui qcq; i arte sua
deesse uideat̄. & si hoc i his: q̄si mutis artibus ē mirādū
& tñ uerū: q̄to admirabilius i oīone atq; i lingua: q̄ qū
i iisdē sn̄is uerbisq; uerfet̄: sūmas habet dissimilitudines
nō sic ut alii uituperādi sint: sed ut ii quos cōstet eē lau-
dādos i dispari tñ gñe laudent̄. Atq; id p̄mū i poetis cer-
ni licet: q̄bus ē p̄xima cognatio cū oratoribus: quā sint
iter se: Ennius: Pacuuius: Acciusq; dissimiles: q̄ apud
græcos: Aeschylus: Sophocles: Euripides: q̄q; oibus par

Sui similis: q̄ suū q̄sq; dicēdi
genus habet. Grauitatē
Africanus: Nūc latinorū
exēplis idē p̄bat̄.

pene laus i dissimili scribēdi gñe tribuat. Aspiciat nunc
eos hoies atq; ituemini: quoz de faculate qrimus: qd i
terfit iter oratorz studia: atq; naturas. Suauitate Isocra
tes: subtilitate Lysias: acumen Hyperides: sonitū Aci
chines: uī Demosthenes habuit: qs eoz nō egregius: tñ
qs cuius i nisi sui similis: Grauitatē Aphricanus: lenita
tē Lelius: asperitatē Galba: pfluēs qddā habuit Carbo
& canoz: quis hoz nō pnceps tpibus illis fuit & suo ta
mē qf q; genere pnceps. Sed quid ego uetera cōquāam:
qu mihi liceat uti presentibus exēplis: atq; uiuis. Quid
iocūdius auribus nostris unq̄ accidit huius oratione Ca
tulli: quā ē pura: sic ut latine loq̄ pene solus uideat: sic
aut grauis: ut i singulari dignitate oīs tñ affit humani
tas ac lepos: Quid multa: istū audiēs eqdē sic iudicare
soleo: qcqd aut addideris: aut mutaueris: aut detraxeris
uiciosius & deterius futurū. Quid noster hic Caesar: nō
ne nouā quādā rōnē attulit orationis: & dicēdi genus i
duxit ppe singulare: Quis unq̄ res prāter hūc tragicas
pene comice: tristes remisit: seueras hilare: forēses: scæ
nica ppe uenustate tractauit: atq; ita ut neq; iocus ma
gnitudine rez excluderet: nec grauitas facetis minuere
tur. Ecce pntes duo ppe xq̄les: Sulpitius & Cotta: qd tā
iter se dissimile: quid tā i suo gñe prāstās. limatus alter
& subtilis rē explicās pps aptisq; uerbis haret i cā sp: &
qd iudici pbadū sit: qu acutissime uidit: omissis cate
ris argumētis: i eo mētē rōnēq; defigit. Sulpitius autē
fortissimo quodā ai ipetu: plenissima & maxima uoce
sūma cōtētione corporis: & dignitate moris: uerborū
quoq; ea grauitate & copia ē: ut unus ad dicendū i stru
ctissimus a natura eē uideat. Ad nosmetipsos iā reuer
tor: qm̄ sic fuimus sp cōparati: ut hoium sermonibus:
q̄si i aliq̄ cōtētione iudiciū uocaremur. Quid tā disti
mille: q̄ ego i dicēdo & Antonius: qu ille is sit orator: ut
nihil eo possit eē prāstātius: ego aut q̄q̄ memet mei pce
nitet cū hoc maxime tñ i cōparatione cōiūgar. Videtis
ne genus hoc q̄ sit antonii: forte uehemēs: cōmotū in
agēdo prāmunitū: & ex oī parte causæ septū: acre: acu
tū: enucleatū: i unaq; re cōmorās: honeste cedēs: acri
ter i sequēs: terrēs: supplicās: sūma orōis uarietate: nul
la nray auriū fatietate. Nos aut qcūq; i dicēdo sumus
quoniā eē aliquo i numero uobis uidemur: certe tñ ab

Profluēs: redū sans. Ca
nor: uocis ē. I iūbus exē
plis i pntū uiroz. Pura:
ut latine: q̄ pars ē elegātie
latinitas q̄ puḡ cōseruat ser
monē ab ei uicio remotum
Vitia aut sunt barbarismus
& solocismus: & q̄ eis subii
ciunt. Quicqd aut addide
rit: Magna laus Catulli: cu
ius oratio ne minimā quidē
pateret uarietate. Vitiōsi
us: qcquid addideris: uel de
traxeris. Deterius: qd mu
taris. Quis res pter hæc
grāde Caesaris ingenii: qui
sublimes materias humilio
ri caractere cōsequeret.
Forēses: p uulgari aguntur
opinionē. Quid tā in suo
gñe prāstās: ad utriusq; cōe
Cottæ & Sulpitii. Limat
alter: hoc ad eoz dissimili
tudinē spectat. Explicans
Cottæ ppetatē aptitudinē
q̄ laudat: alterius cōmodi
tatē. Sulpitius: huius ofo
nē & gestum q̄si naturalē di
cit: Plenissima: mirime
ml' ebri. Maxima: ut exau
diri possit. Cōtētione: cor
poris. Nonnūq̄ brachiū p
cōtētione in rēdit: aliquan
do torquetur: modo caput
pulsat: modo pes supplodi
tur. Dignitate: uenustate:
ne mimi uideamur. Ad
nosmet: Crassū & Antoniū
Cōtētōis iudiciū: uter utri
p̄staret. Ego q̄q̄: modestis
sime de seipso. Videtis ne
genus: nunc dissimilitudinē
psequor oratorū. Genus
forte ualidū. Vehemens:
cōcitātū. Cōmotū: actiōis
ē. Prāmunitum: cōtra oīa
paratū. Septū: ne offendi
possit. Illud resistētis: hoc p
cauētis. Acre: idē qd uehe
mēs. Acutū: i excogitādo.
Enucleatū: accuratū: nō re
mere dictū. Cōmorans: i
stans: perseverās. Honestē
cedens: ubi inferior sit. Acri
ter i sequēs: ubi superior. Ibi
enim nō ut fugiēs: sed qua

si se recipiēs pedem re fert sensim: more boni imperatoris: hic uero quasi instat fugientibus. Ter
rens: aduersarios. Supplicans: iudicibus. Sūma uarietate: ut ex his percipitur: aut certe pro rei q̄
hate. Quicunq; ac si diceret uestrum sit iudicium: parui: magni: digni: uel indigni.

Minime sibi quisq; notus
ē: q̄a aliena melius q̄ nostra
cognoscimus: ut bene p̄c̄a
perit: q̄ ait ὅτι σ̄αυτοῦ.

Ex motus: se mediocrē di
cit: ac remissū Antonii cō
paratiōe. Obsoletior: sor
didior: obscurior. Silētio:
ut me a quis audiat auribus

In nobis. s. omnibus quos
supra memorauit. Varie
tate: quā inter nos oēs ē.

Res cuiusq; quia habemus
oēs aliqd cuiusq; suū. Fac
tate magis q̄ ḡnē. i. eloquen
tia magis: q̄ arte ḡnē ipsi? fa
cultatis. Ex q̄ mea disputa
tōe: occurrit tacitā quæstio
ni. Formæ figuræq; a figu
ra finem forma accipit. Ali
quid enim figurando for
matur. i. designando. Vna
disputatiōe: facultate a qua
instituta datur & p̄c̄pta.

Genere laudabiles: q̄a ī suo
quæq; genere p̄bandæ sūt.

Præc̄ptis: ab arte. Insti
tutis: ab exercitatione. In
stituūt: exercendo. Erudi
unt: docēdo: qd̄ est artis.

Quo sua queng;: non artis:
sed ingenioꝝ. Naturalis ua
rietas diuersitatē facit. Ar
tificium: manualiū. Magi
stroꝝ: liberalium: ut a phy
sica physicus. Dissimiles:
ut a Platonē diuersi exiere
discipuli. Non enim ipsi aca
demici omnes. Affinxit:
cōponendo addidit alteri.
Nam affingere: ē composi
tū addere. Id cōfirmaret:
ut in theopōpo: ut nihil su
peresset. In ephoro: ut ni
hil deesset. Hæc eo mihi:
Tamē multa inquit dixi de
diuersis dicendi generibus:
ut si in disputādo de elocu
tione aliter: atq; nos senseri
tis dicere uidebor: memine
ritis me de eo dicere: qd̄ mi
hi p̄ cæteris p̄bat. Adhære
scerēt: cōgruēt. Quisq;
q̄a ipsi habebāt: ut prædixit
suū q̄q; dicēdi gen. Expli
cauit Antonius: cuius disputatio de iuētione fuit. Plane: alia pars: explanatō. nā p̄ma ē latinitas.

Ornate: Tertia ps: cōpō inuit. Cōgruēt: secūdū exornationē sniag. Apte: secūdū exornationē
uerboꝝ. Puri dilucidiq; sermonis: ne obscuritas isit uerboꝝ: a c̄suetudinē abhorrentiū: aut p̄ trāslati
onē fictoꝝ. Neq; conamur: q̄a de ornatu dicturi sumus: hæc oīo nihil ad eos q̄ latie loq; nesciūt.

huius multū ḡnē distamus: qd̄ q̄le sit: nō ē meū dicere
pp̄trea q̄ minime sibi q̄q; notus est: & difficillime de
se q̄q; sētis: sed tm̄ dissimilitudo intelligi pōt: & ex mo
tus mei mediocritate: & ex eo: q̄ q̄bus uestigiis p̄mū isti
ti ī his fere soleo porare: & q̄ aliquāto me maior in uer
bis: & ī sn̄is eligēdis q̄ Antoniū labor & cura torquet: ue
rētē ne si paulo obsoletior fuerit oīo: nō digna silētio: &
expectatione fuisse uideat. Quod si ī nobis q̄ adsumus
tātā dissimilitudines: tā certæ res cuiusq; pp̄riæ: & in ea
uarietate: fere melius a deteriore: facultate magis q̄ ḡnē
distiguit: atq; oē laudat: qd̄ ī suo ḡnē p̄fectū ē: qd̄ cēse
tis: si oēs q̄ ubiq; sūt: aut fuerūt oratores amplecti uolu
erim? nō ne fore: ut quot oratores: totidē pene repianē
ḡnā dicēdi. Ex q̄ mea disputatione forsītā occurrat illd̄
si pene innumerabiles sint: quasi formæ figuræq; dicēdi
specie dispares: ḡnē laudabiles: nō posse ea q̄ inter se dis
crepāt: iisdē p̄c̄ptis atq; ī una disputatione formari.
Quod nō ē ita: diligētissimēq;: hoc ē eis q̄ instituūt aliquos
atq; erudiūt: uidēdū: quo sua quæq; natura maxime fer
re uideat. Etenī uidemus ex eodē q̄ si ludo sūmoꝝ ī suo
cuiusq; ḡnē artificiū: & magistroꝝ: exisse discipulos dis
similes iter se: attamē laudādos: qū ad cuiusq; naturā ī
stitutio doctoris accōmodaret. Cuius ē uel maxime īsi
gne illud exēplum: ut cæteras artes omittamus: qd̄ dice
bat Isocrates doctor singularis: se calcaribus in Ephoro
cōtra autē ī Theopōpo frenis uti solere: altes; enī exultā
tē uerboꝝ audacia rep̄mebat: altes; cōtātē & q̄si uerecū
dātē icitabat. Neq; eos similis effecit iter se: sed tm̄ alte
ri affinxit: de altero limauit: ut id cōfirmaret in utroq;
qd̄ utriusq; natura pateret. Hæc eo mihi prædicēda fue
rūt: ut si nō oīa q̄ præponerentur a me ad oīum uestrū
studiū: & ad genus id: qd̄ q̄q; uestrū ī dicēdo p̄bare:
adhærescerēt: id a me genus exp̄mi sentiretis: qd̄ maxi
me mihi ipsi p̄bare. Ergo hæc & agēda sūt ab oratore:
q̄ explicauit Antonius: & dicenda quodāmodo. Quinā
igit dicēdi ē modus melior: nā de actione post uidero: q̄
ut latine: ut plane: ut ornate: ut ad id qd̄ cunq; agef: ap
te: cōgruētq; dicamus. Atq; eoꝝ qd̄ quæ duo prima
dixi rationē: nō arbitror expectari a me puri: dilucidiq;
sermonis: neq; enī conamur docere eū dicere: qui loqui

Necq̄ uero: De elegātia parte una elocutionis loquitur: cuius duas partes se dicit omittere: latinita-
te. s. & explanationē: q̄ alterā grāmaticus tractat: altera cū superiore ita cōiūgit: ut ab ea separari non
possit. Quod intelligamus: hoc qd̄ ē diluciditatis: & explanationis. Quod admiremur: hoc ue-
ro ornatus. Cognitionē faciliē: latina sit: an nō. Necessariū: q̄ aliter itelligi nō possint: nisi latine.
Alterū tradit: ut latine loq̄mur: quā doctrinā cōtinuo puerilē uocat: q̄a. s. a pueris discimus: solce-
cismū uitare ac barbarismū. **Alterq̄:** ut latine dicat̄: ut itelligat̄: ne cōtortū sit: aut hypbatō fiat. Quod

nesciat: nec sp̄are: q̄ latine nō possit: hūc ornate eē dictu-
rū: neq̄ uero q̄ nō dicat qd̄ itelligamus hunc posse qd̄
admiremur dicere. Linq̄mus igit̄ hęc: q̄ cognitionē hnt̄
facilē: usū necessariū: nā alterq̄ tradit̄ litteris doctrinaq̄
puerili: alterq̄ adhibet̄ ob eā causā: ut intelligat̄: qd̄ q̄q̄
dicat: qd̄ uidemus ita eē necessariū: ut tñ eo minus ni-
hil eē possit: sed oīs loq̄ndi elegātia: q̄q̄ expolit̄ scia lit-
terarū: tñ auget̄ legendis oratoribus & poetis. Sūt. n. illi
ueteres: q̄ ornare nondū poterāt ea: q̄ dicebant: oēs p̄pe
præclare locuti: quorū sermone assuefacti q̄ erūt: ne cu-
piētes qd̄ poterūt loq̄ nisi latine: neq̄ tñ erit ut edū uer-
bis iis: q̄bus iā cōsuetudo nra nō utit̄ nisi qñ ornādi cau-
sa parte: qd̄ ostendā: sed usitatis poterit uti lectissimis:
ut utat̄ iis: q̄ i ueteribus erit sc̄ptis studiose & multū uo-
lutatus. Atq̄ ut latine loq̄mur: nō solū uidendū ē: ut &
uerba efferamus ea: q̄ nemo iure reprehēdat: & ea sic &
casibus & tp̄ibus: & gñe & nūero cōseruemus: ut neqd̄
pturbatū: ac discrepās: aut præposterū sit: sed et̄ ligua:
& spiritus: & uocis sonus ē ipse moderādus. Nolo expri-
mi litteras putidius: nolo obscurari negligentius: nolo
uerba exiliter exaimata exire: nolo iflata & anhelata gra-
uius: nā de uoce nōdū ea dico q̄ sūt actiōis: sed hoc qd̄
mihi cū sermone q̄si cōiūctū uidet̄. Sūt enī certa uitia:
q̄ nemo est q̄ effugere cupiat: mollis uox: aut muliebris
aut q̄si extra modū absōna: aut absurda. Est aut̄ uitiiū:
qd̄ nōnulli de idustria cōsectāt̄. Rustica uox: & agrestis
quosdā delectat: quo magis antiq̄tatē si ita sonet: eorū
sermo retinere uideatur: ut tuus Catulle sodalis. L. Cot-
ta gaudere mihi uidetur grauitate linguæ: sonoq̄ uocis
agresti. Et illud quod loquitur priscū uisum iri putat:
si plane fuerit rusticanū. Me autem tuus sonus: & sub-
tilitas ista delectat: omitto uerborū: quanquam est ca-
put: ueq̄ id affert ratio: docēt̄ lra: cōfirmat̄ consuetudo

aut suppressa. Nam de ea: Nondum inquit de uoce loquor p̄nunciandi: sed de uoce sermonis
tñ: sine qua sermo. i. uerba p̄ferri nō possunt. Absōna: incōcīna. Absurda: incōgrua. Est autē
uitiiū: Hactenus p̄cepit uerba nō eē ambiciosius enūciāda: nūc eadē docet: nec agresti qd̄ uoce p̄se-
rēda. Est aut̄ sēsus ē: Supradicta qd̄ uitia oēs cognita uitāt: hęc uero multi etiā appetūt. L. Cot-
ta: alter ab hoc. Grauitate: acerbitate. Agresti: horrido. Rusticanū: rude icōpositū. Sonus: uo-
cis. Subtilitas: ligua. Omitto uerborū. s. suauitatē. Caput. i. uti subtilitate uerborū. i. platōe itēḡ

loq̄. s. plane. Ut tamē nihil
eo minus: ut qd̄ ad explana-
tionē ptinet: nulla re dimi-
nui possit. Sed oīs loquē-
di elegātia: etiā si dixerit ele-
gantia tradit̄ a grāmaticis.
Expolit̄: p̄ficat̄. trāslatio a fa-
bris sūpta. Veteres: ut En-
nius: Cato senior. Qui nō
dū ornare poterāt: antiquis
enim unū aderat: latine loq̄
alterq̄ deerat: ornare oratio-
nē. Oēs p̄pe p̄clare: quan-
tū ad latinatē & explana-
tionē. Cupientes: etiā si uel-
lēt nō latine loq̄: tamē non
possēt. Tamē: & si imitādū
sint ueteres. Verbis iis: ut
pulta puere fores clinia.
Ostendā. s. fieri oportere.
Efferamus: enūciem. Ne-
mo reprehēdat: si pura: si usi-
tata & p̄pa. Tp̄ibus: qd̄ ē
participiū: ac uerbi. Gene-
re: & numero partiū declia-
biliū. Præter: p̄ solcecismū
ut p̄ cacosyntheton. i. malā
cōpositionē. Virg. Versaq̄
iuuētū terga fatigamus na-
sta. Discrepās: uel casibus
ut Urbē quā statuo ufa ē.
Tp̄ib: ut ceciditq̄ supbū Il-
lion: & oīs humo sumat ne-
ptunia troia. Præpostere
aut p̄ πρῶτος ερον: ut cum
uerbis snia ordo mutat̄: ut
Extorrire parant flāmis: &
frangere saxo. Per anastro-
phen: ut Italiā cōtra: tyberi-
naq̄ lōge: hostia. Lingua:
ut expedite. Spūs: ut nec
nimis leniter: nec nimis acri-
ter p̄nūciemus. Vocis: uel
intētioris: uel remissioris.
Putidius: fastidiosius.
Nolo obscurari: Duo extre-
ma uitari: nec exp̄ssa nimis:

Legēdi: ut latinitas pariat: & platio plena sit. Apud græcos: proprium eē atticoꝝ exp̄mere. Doctrina ipsoꝝ: q̄ Athenis pauci admodū doctrinæ studeāt. Noīe urbis: i quo ip̄a dignitas q̄dā iest
Et auctoritate tñ: sine doctrina pegrinos uincūt etiā doctos solo usu. Nō uerbis: sed exp̄ssu tātū
& platione. Bñ: latine. Minimū ē l̄r̄az: parua ē togatoꝝ doctrina. Pressu. i. cōpressione. No.
Marcel. q̄ cōprimēdo ore uerba pferant. Quare q̄ ita sit: Cōcludit sicut Atticos græcis: ita Ro
manos latinis imitent. Nihil offēdi possit: nihil offēsiōis possit ueniri. Displicere: naturali quo
dā usu. Aiaduerti: puniri:

corrigi: si paḡ obsoleta fue
rit ofo. Olere: ubi nec pe
grini qdē sermonis odor i
eē possit. Insolētiā: desue
tudinē. Læliā: q̄ mater erat
uxoris eius. Mltōꝝ: nā do
mi clausæ pmanēt: nec i pu
blicū pdeūt. Prima: ab in
eūte ætate. Didicerūt: a pa
rētib⁹. Recto: sine p̄phra
si. Ex quo sic locutū: Supi
us docuit de uoce exp̄mēdi
uerbi rephēdētes: q̄ dū p̄sci
uideri uolūt: rustici sūt. Di
xitq; imaginē antiq̄tatis iēē
focri sui. Cōcludit ḡ. sicut
focri sui: ita & patrē & maio
res locutos arbitror. Sim
plici: puro ab aliis. Nō ua
ste: Hoc p̄ceptū ē cōpōnis
ut oēs partes orōis æq̄bili
ter sint p̄politæ. Hiulce: p
crebrā uocaliū collisionem
ut uacæ: æneæ amoenissime
ip̄ēdebāt. Aspe: p̄plexo: du
riter. Rustice: horride: ut
p̄ paromœon: nimia uerbi
eiusdē assiduitate: ut cui rō
ni rō nō extet: ei rōni nō est
rō fidē adhibere paromœo
teleton: ut infantes: stātes: la
chrymātes: uociferātes L. v.
p̄ tautacismū: ut O tite tute
tati: tibi tāta tyrāne tulisti.
Presse: explicite: expolite.

Lata. s. uerba: hoc ē ampla.
L̄r̄az iota tollas: ut si dicas
Pōpei⁹: p̄ Pōpeius: maius
p̄ maius: hui⁹ p̄ huius: ei⁹
p̄ eius. Antiq. n. i. eiusmodi
geminū. ii. scribere solebāt:
quaz una sublata Cottā di
cit pelnissimū p̄nūciādī so
nū facere. Vtinā: audiam⁹
de n̄ris uitiis: ac si dicat gra
tū feceris. Ponemus: p̄ de
ponemus. Hic: i hac dispu
tatione. Sine meo piculo:
si ḡminia. Quoniā mihi

te simillimū: q̄a Sulpitius admonitus ab Antonio: ut deligeret quē imitaret: delegit Crassū. Sup
plosionē: pedis p̄cussionē: qd̄ i cōt̄erione faciēdū est. Mea: q̄bus ego utor. Tua: quaz tua sp̄te ti
bi assumpsisti. Ergo: Quandoquidē dicendū est de ea parte: quaz ad ornatū p̄tinet. Tum ille. f.

& legēdi & loquēdi: sed hāc dico suauitatē: q̄ exit ex ore
q̄ qdē: ut apud græcos atticoꝝ: sic i latīo sermone huius
ē urbis maxime p̄p̄a: Athenis iādiu doctrina ipsoꝝ athe
niēsū iterit: domiciliū tātū i illa urbe remanet studio
rū: q̄bus uacāt ciues: pegrini fruunt: capti quodāmodo
noīe urbis & auctoritate: tñ eruditissimos hoīes asiati
cos quis atheniēs is indoctus nō uerbis: sed sono uocis:
nec tā bñ: q̄ suauiter loquēdo facile sup̄abit. N̄ri minus
studēt l̄ris q̄ latīe: tñ ex istis quos nostis urbanis: i q̄bus
minimū ē l̄r̄az: nemo ē quin l̄ratissimū togatoꝝ oium
Qu. Valeriū Soranū lenitate uocis: atq; ipso oris pres
su: & sono facile uincat. Quare q̄ sit qdā certa uox ro
mani ḡnis urbisq; p̄p̄a: i q̄ nihil offēdi: nihil displicere:
nihil aiaduerti possit: nihil sonare: aut olere peregrinū:
hāc seq̄mur: neq; solū rusticā asp̄itatē: sed et pegrinā i
solētiā fugere dilcamus. Eqdē q̄ audio focri meā Læ
liā. facilius enī mulieres icorruptā antiq̄tatē cōseruant
q̄ multoꝝ sermonis exptes: ea tenent sp̄: q̄ p̄ma didice
rūt: sed eā sic audio: ut Plautū mihi: aut Neuiū uidear
audire: sono ipso uocis ita recto & simplici ē: ut nihil oñ
tatōis aut imitatiōis afferre uideat. ex quo sic locutū eē
eius patrē iudico: sic maiores nō aspe: ut ille quē dixi nō
ualte: nō rustice: nō hiulce: sed presse: & æq̄biliter & le
niter. Quare Cotta n̄r: cuius tu illa lata Sulpiti nōnūq;
imitaris: ut iota l̄ram tollas: & plenissimū dicas: nō mi
hi oratores ātiq̄os: sed mēssores uideat imitari. Hic q̄
arrisisset ipse Sulpitius: Sic agā uobiscū iqt Crassus: ut
quoniā me loq̄ uolulistis: aliqd̄ de uestris uitiis audiatis
Vtinā qdē inqt ille: id enī ipsū uolumus: idq; si feceris
multa ut arbitror hic hodie uitia ponemus. At. n. nō si
ne meo piculo Crassus inqt: possū Sulpiti te reprehen
dere: qm̄ Antonius mihi te simillimū dixit sibi uideri.
Tū ille: tū qd̄ monuit idē: ut ea q̄ i quoq; maxima eēnt
imitaremur. ex quo uereor: ne nihil sim tui: nisi sup̄plo
sionē pedis imitat⁹: & pauca qdā uerba: & aliquē si for

Sulpitius: subaudi inquit. & est sensus: Dixi me tibi esse simillimum: tum q̄ admonuit etiā ut te imitarer: q̄ i unoquoq; eent maxima. *Lras*: qd̄ ē artis grāmaticæ. *Cōsuetudo*: ut consueſcamus latine loq̄. *Domestici libri*. i. libri a domesticis editi. *Neq; uero*: De explanatione dicere incipit: i q̄ se dicit nō diutius cōmoraturū: q̄ se ultro offerat: nec magnis idigeat sc̄aptis. *Quod admiramur*: i aliqd̄ cū dignitate dictū. *Prætereamus*: p̄ explanationē: q̄ nō possit p̄p̄is usitatūq; uerbis. *Latine*: sine uitio. *Plane*: usitatis uerbis ac p̄p̄is. *Sine ambiguo uerbo*: ut si dicas: *Cōuersa acie hostē*

te motū. Ergo ista inqt Crassus: q̄ habes a me nō reprehēdo: ne meipsū irrideā: sūt aut̄ mea multo & plura: & q̄ dicis maiora: quæ aut̄ sūt aut tua plane: aut imitatio ne ex aliquo expressa: de iis te siq; me forte locus admonuerit cōmonebo. *Prætereamus* igit̄ præcepta latine loquēdi: q̄ puerilis doctrina tradit: & subtilior cognitio: ac rō *lras* alit: aut cōsuetudo sermonis quotidiāi ac domestici libri cōfirmāt: & lectio ueterū oratorū & poetarū. *Neq; uero* i illo altero diutius cōmoremur: ut disputemus q̄bus uerbis asseq; possimus: ut ea q̄ dicamus itelligant: latine. s. dicēdo uerbis usitatis: ac p̄p̄e demōstrātibus ea q̄ significari ac declarari uolemus: sine ambiguo uerbo aut sermone: nō nimis lōga cōtinuatiōe uerborū nō ualde p̄ductis iis: q̄ similitudis cā ex aliis rebus trāferunt: nō disceptis sniis: nō præposteris tp̄ibus: nō cōfufis p̄sonis: n̄ pturbato ordie. *Quid multa*: tā facilis ē tota res: ut mihi p̄mis̄ sape uideat: qū difficilius itelligat: qd̄ patronus uelit dicere: q̄ si ipse ille qui patronū adhibet de re sua diceret. *Isti*. n. q̄ ad nos causas deferūt ita nos plarūq; ipsi docēt: ut nō desideres planius dici. *Easde* res aut̄ simulat *Fufius*: aut uester æqlis *Pōponius* agere cœpit: nō æque qd̄ dicāt: nisi admodū attēdi: itelligo. ita cōfusa ē ōro: ita pturbata: nihil ut sit p̄mū: nihil ut secūdū: tātaq; insolētia ac turba uerborū: ut ōro q̄ lumē adhibere rebus debet: ea obscuritatē & tenebras afferat: atq; ut quodāmō ipsi sibi it̄ dicēdo obstrepe uideātur. *Verū* si placet: qm̄ eq̄dē satis spero nobis qd̄: certe maiorib; molesta & putida uideri: ad reliq; aliq̄to odiosiora p̄gamus. *Atq; uides* inqt *Antonius*: qū alias res agamus: q̄ abs te: nō iuiti qd̄ adduci possim; de me. n. cōiicio: relic̄tis ut ōibus rebus: te sectemur: te audiamus ita de horridis rebus nitida: de ieiunis plena: de puulgatis noua qd̄a ē ōro tua. *Faciles*. n. inqt *Antoni* ptes ex fuer̄t duæ: q̄s mō pcucurri: uel poti; pene præteri: latie loq̄ndi plæq; dicēdi. *Reliq; sūt* magna: iplicata: uaria: ḡues

iuadit: an gladii: an oculoge an militū. *Sermone*: ut si dicas: dñm accēpim; iratū occidisse seruū. *Cōtinuatiōe uerborū*: p̄ hymnos: q̄ ē uerborū series ad finē usq; p̄ducta: ut iterea reges ingēti mole latinus. *Nō ualde p̄ductis*. i. nō lōgis metaphōris. *Non disceptis sniis*. i. nō cōfufis ne discerni possit altera ab altera. *Tp̄ibus*: ut qd̄ gestū sit hodie: p̄die: uel nudius tertius gestū fuisse dīcat. *Personis*: ut qd̄ huius ē: illi nō attribuat. *Ordie*: ut suo q̄q; loco dicat̄ narref. *Isti enī*: uere inq; p̄soni plarūq; obscuri dicūt: q̄ cliētes. *Fufius Pōponius*: uterq; causidicus erat. *Attēdi*: Nō itelligo inqt qd̄ dīcāt: nisi diligētius attēdā. *Cōfusa*: uerbis. *Perturbata*: ordie. *Nihil ut p̄mū*: ut orōis ordinē p̄cipe nō possis. *Insolētia*: defuetudo. *Turba*: colluuio: turbatio. *Obstrepe*. i. strepitu auri b; officere. *Molesta*: ḡuia. *Odiosiora*: fastidiosiora. *Putida*: nō placida. *Putidū enī* ut *No. Mar.* placet: dī sē sibus auribusq; iprobatū. *Atq; Tu qd̄ molesta hæc tibi dicis uideri*: ego cōtra. *Sectemur*: audiamus. *Alias res agamus*. i. aliter sētiamus. *Nitida*: lenis: placida & æq;. *Ieiunis*: rē licet tenuem: tu tñ plene tractas. *Faciles* inqt *Antoni*: *Hactenus* de elegātia: & de cōpositōe nō nihil disputauit: nunc de cōpositione: & de dignitate incipit. *Et p̄mū* q̄ utraq; est elocutionis pars difficilior. *Nā dignitas* uarietate distinguit ōronē: exornatiōibus uerborū ac sniag; p̄poliens.

Cōpositio aut̄ aures qd̄a q̄si modulatiōe demulcet: & cū eas cōparatōe extollit: facit attētos. *Faciles enī*: q̄a de reb; facilib; dixi: p̄bor uobis: ac si d̄ his dixi nō ita p̄babor. *Partes duæ*: latie loquēdi & plane dicēdi. *Magna*: q̄titate. *Implicata*: dissilitudie. *Varia*: diuersitate. *Graues*: difficultate.

Aliter: si nō latinus. Neq; oratorē illd̄ ad latinitatē spectat: hoc ad explanationē. Qui ita dixit
set. i. ita dicere: ut a p̄ntibus itelligat. Exhorrescūt: cōtremiscunt. Quintilia. Oratorē, ait ita dicere:
ut nō loq; sed tonare uideat. Exclamāt: plaudentes. Distincte: ornate & uarie: ne satiētur audito
res. Explicite: exp̄sse: ut itelligat. Abundāter: plene: copiose. Illuminate: dilucide: illustrate: qui
uariant: exp̄mūt: copiose tractāt & illustrāt orationē. Nā exornatiōes uerborū & sniāz: sūt quādā
q̄si lumina. Numerū uersūq; qd̄ ē cōpositiōis. Numerū: p̄ quātitate syllabarū. Uersū: p̄ ipsoz
pedū cōiūctiōne: ex quibus

uersus cōsistit. Id: uidelicet
conficere clausulā q̄si uersū
Moderantur: p̄ dignitate
rerū & p̄sonarū: i. illis chara
cter cōsiderat: in his τὸ πρῶτον
πρῶτον. i. decore: quia si res hu
milē stilū expoſtulat: humi
lē orationē adhibēt. Si me
diocrē orationis characterē
desiderat: mediocrē oratio
nē accōmodāt. Si grandem
gradē. Similiter de persona
si loquitur dñs: uerba cōgrua
dño ponūt. Si seruo humi
lia & seruilia uerba. Aptū
ad dignitatē regz. Cōgruē
ad dignitatē p̄sonaz. Nā ille
apte dicit: q̄ seruat dignita
tē regz: ille cōgrue: q̄ seruat
dignitatē p̄sonaz. Nomi
no: p̄ noiarē. Ita dicerēt. s.
de dignitate orōis. Solis:
q̄ hęc oīa cōsequi possēt.
Eos negauit. s. Antom^o i eo
libro: quē de diserto & elo
quēte cōsepsit. Negauit: ut
supra uidistis audisse nemi
nē hęc duo cōsecutū eē: ui
delicet ut & apte & cōgrue
diceret: q̄ nemo eloq̄ns fuit

Rhetorū: grāce dixit ora
torū. Quā p̄sonā teneāt. i.
nesciūt: qd̄ sit orator: cuius
iduūt p̄sonā. Quæ sūt i ui
ta hominū. i. quæ in uita ho
minū gerunt: aut q̄ p̄p̄a sūt
hoīs. In ea uersat. s. actiua
nō cōtēplatiua. Ea ē subie

cta. i. q̄ agibilē Quæ sita. i. iuestigata. Audita: uel a maioribus: uel a p̄ntibus. Lecta: monumētis anti
quorū. Disputata: examinata diligēter. Tractata: exercitata. Agitata: excogitata. Est enim elo
quētia: Hic rōnē Crassus affert: q̄re dicēdi artē existimet maiorē quandā esse sciam. De sūmis. i. ex
cellētibus. Aequales & pares: Omnes enim uirtutes honestæ & laudabiles ideo æquales: & ip̄a p̄
se sūt expetēdæ: ideo æquales & pares. Sed tamē est species alia: ut fortitudinis: & iusticiæ alia sūt
officia q̄ prudētiæ: & sic de cæteris. Formosa & illustris: quia quæ pluribus p̄sunt: & rarius contin
gunt splendorē quandā: & speciem præ se ferre uidentur. Quæ scientiam cōplexa: in p̄posito p̄
stat: ut dicat eloquentiā quandā: quasi materiam esse: & omnes disciplinas quasi partes eius. Sen
sa: sententias: quod est sapientiæ. Consilia prudētiæ: Quia sicut paulopost dicitur: differentia est
inter sapientiā & prudentiam. Incubuerit: institerit. Quocunq;: idest quacunq; de re di
xerit. Quæ quo: Ecce quomodo sensim huc processit Crassus: ut probaret eloquentiā iunctam
esse probitatem atq; prudentiam. Quarum: probitatis: atq; prudentiæ. Nam si inquit ab orato
re prudentiam cum sapientia separaueris: nō solum nō erit orator dicēdus: sed etiā furiosus appel
landus. Ut enim inquit: Si furētī gladiū dederis: piculosum est: ne facinus aliquod cōmittat & scelus.

q̄bus oīs admiratio īgenii: oīs laus eloquētiæ cōtinetur
Nemo. n. unq̄ ē oratorē: q̄ latinæ loqueret: admiratus:
si ē aliter irridēt: neq; eū oratorē tm̄modo: sed hoīem n̄
putāt. nemo extulit eū uerbis q̄ ita dixisset: ut q̄ adessēt
itelligerēt qd̄ diceret: sed cōtēpsit eū: q̄ minus id facere
potuisset. In quoquo igit hoīes exhorrescūt: quē stupe
facti dicētē ituent: i. quo exclamāt: quē deū (ut ita dicā) i
ter hoīes putāt: q̄ distincte: q̄ explicite: q̄ abundāter: q̄ il
luminate: & rebus & uerbis dicūt: & i ipsa orōe q̄si q̄ndā
numez uersūq; cōficiūt: idest: qd̄ dico ornate: q̄ id qd̄
ita moderant: ut rez: ut p̄sonaz dignitates ferūt: ii sūt
i eo gñe laudādi laudis: qd̄ ego aptū eē & cōgruēs nomi
no: q̄ ita dicerēt: eos negauit adhuc se uidisse Antonius
& iis hoc nomē dixit eloq̄ntiæ solis eē tribuēdū. Quare
oēs istos me auctore deridete atq; cōtēnite: q̄ se hoz: q̄
nūc ita appellant: rhetorū: præceptis: oēm oratorū uī cō
plexos eē arbitrāt: neq; adhuc quā p̄sonā teneāt: aut qd̄
p̄fiteant: itelligere potuerūt. Verū. n. oratorū: q̄ sūt i ho
minū uita: q̄nq̄dē i ea uersat orator: atq; ea ē ei subiecta
materies: oīa q̄ sita: audita: lecta: disputata: tractata: agi
tata eē debēt. Est. n. eloquētia una qd̄ de sūmis uirtuti
bus: q̄q̄ sūt oēs uirtutes æq̄les & pares: sed tm̄ ē spēs alia
magis: alia formosa & illustris: sicut hęc uis: q̄ scia: cō
plexa rez: sēsa mētis: & cōsilia: sic uerbis explicat: ut eos q̄
qd̄ audiāt: quocunq; icubuerit possit ipellere: q̄ quo ma
ior ē uis: hoc ē magis p̄bitate iūgēda: sūmaq; prudētia: q̄
rū uirtutū exptib^o si dicēdi copiā tradiderim^o: nō eos q/

Ita etiā si hōi iprobo & iperito eloquētiā tradideris: magnā facultatē habebit nocēdi qbuscūq; uo-
luerit: igitur dicemus hōiem eloquētē sine prudētia: nihil aliud eē: q̄ furiosū quēpiā armatū. Nā ut hō
armatus & furiosus: nisi nocere pōt: ita etiā hō cū eloquētia sine prudētia & sapiētia. Cogitādi: ad
iūctiōnē. Vim: ad elocutionē: disputationē: siue iudiciū: ubi uis oīs dicēdi cōsistit. Veteres grāci:
Qui hāc facultatē dixerūt appellatā eē prudētiā: nūc eādē dicit a ueteribus appellatā fuisse sapiētiā.
Nā uirtus ē habitus ai i naturæ modū rōniq; cōsētaneus. Hāc Plato dicit artē cōfici: nūc etiā cū hōi

dē oratores effecerimus: sed furētibus qdā arma dederi-
mus: hāc inq̄ cogitādi pnūciādiq; rōnē uīq; dicēdi uete-
res grāci sapiām noīabāt. Hinc illi lycurgi: hinc pittaci:
hic solones: atq; ab hac similitudinē corūcanii: nri Fabri-
cii: Catones: Scipiones fuerūt: nō tā fortasse docti: sed i
petu mētis simili & uolūtate. Eadē autē alii prudētia: sed
cōsilio ad uitā studia dispari: qetem atq; ociū secuti: ut
Pythagoras: Democritus: Anaxagoras: a regēdis ciuitati-
bus totos se ad cognitionē reꝝ trāstulerūt: q̄ uita pp trā-
qllitatē: & pp ipsius sciā suauitatē: q̄ nihil ē hoībꝝ iucū-
dis: pluris quā utile fuit rebus publicis delectauit. Itaq;
ut ei studio se excellētissimis īgeniis hoīes dederūt: ex
eo summa facultate uacui ac liberi tps: multo plura: q̄
erat necesse: doctissimi hoīes ocio nimio: & īgeniis uber-
rimis affluētēs: curāda sibi eē: ac q̄ rēda & iūestigāda du-
xerūt. Nā uetus qdē illa doctriā eadē uidet & recte faciē-
di: & bñ dicēdi magistra: neq; disūcti doctores: sed iudē
erāt uiuēdi prāceptores: atq; dicēdi: ut ille apd̄ Homēꝝ
Phoenix: q̄ se a Peleo patre Achilli iuueni comitē eē da-
tū dicit ad bellum: ut illū efficeret oratorē uerboꝝ: ac to-
rēq; reꝝ. Sed ut hoīes labore assiduo: & quotidiano as-
sueti: qū tēpestatis cā: ope phibent: ad pilā se: aut ad ta-
los: aut ad tesseras fēerūt: aut et nouū sibi ipsi aliquē ex
cogitāt i ocio ludū: sic illi a negociis publicis tāq; ab ope:

bus nasci: nūc exercitationē
fieri: nūc a diis immortalibus
dari. p sapiām qdē intelligi-
mus: & scimus p prudentiā
cōsulimꝝ uī puidemus. Illa
ē igr̄ eaz; reꝝ: i qbus falli nō
possumus: hāc eaz; i qbꝝ sē-
pe fallimur. Inquā cogitā-
di: Tres ptes rhetoricā fac-
tatū tetigit. s. iūctiōnē: elocu-
tionē & pnūciatōnē. Cogi-
tādi: signāt iūctiōnē. Pronū-
ciādi: pnūciatōnē. Vīq; di-
cēdi: signāt elocutionē: i q̄ uīf
maxia, dicēdi cōsistit. Hic:
ab hac sapiā. Lycurgi. i. ly-
curgo s̄sēs. Lycurgus legisla-
tor fuit lacedæmoniꝝ. Et nō
q; plurali nūero iō dixit: ut
itelligas nō solū eos q̄ noīa-
ti fuerūt: sed cēs sapiētēs.

Pittaci: s̄sēs Pittaco. Hic
enī fuit unus ex septē sapiē-
tibus: q̄ rēpu. cōsultuit Myti-
lenoz; uixit at tpsibus Crē-
si lydog; regis. Solones: so-
lon leges tulit athenēsisibus
ut tradit Aristoteles. ii. poli.
Fuit aut salaminius: claruit
q; athenis Tarqnio p̄co ro-
mā regnāte. Similitudine. s.
grācoꝝ. Corūcanii: Hic
Corūcanius uir s̄ctissimus
fuit: & p̄mus de plēbe pōtī
fex maximus factus ē: deide

p̄nceps senatus. Fabricii: fidelissimꝝ fuit: ad quē qū uenisset Pyrrhi medicus Cyneas: ut p ueneno
dādo Pyrrho pecuniā acciperet: nō mō nō pecunias dedit: sed et a cōspcū suo auertit: & s̄sas Pyrrho
dedit: qbus s̄gibat ut sibi a domesticis p̄caueret. Catones: maior & mior. Maior celeberrimus ora-
tor: mior cōtinētissimus stoicꝝ: & rigidus. Scipiones: quoz; alter carthaginē po. ro. tributariā fecit
alter uero oēm deleuit. Impetu: cupiditate mētis ferebant ad sapiām sicut grāci. Sed cōsilio: q̄
illi nō solū bñ dicere: sed et bñ facere studuerūt. Regēdis citatibꝝ: p politicā. Ad cognitionē reꝝ
p physicā. Trāqllitatē: pcul a tumultu ppli. Iucūdius: Oēs. n. nā scire desiderant. Pluris: q̄ illi
suo studio delectati resp. deseruerūt. Itaq; qū se phīe dedisset: alii i dimetiēdo orbis terraz; spatio
occupati: alii i celi ambitu cōprehēdēdo: nōnulli i numerādis sideribus: & cursibus eoz; p̄cipiēdis
paz; ne nihil dicā hoībus p̄fuerūt. Excellētissimis īgeniis: Primus fuit Socrates q̄ phīam ad bñ ui-
uēdi rōnē rettulit. Facultate: possibilitate coḡscēdi. Vacui: ociosi. Liberi tps: q̄ i regēda rep. oc-
cupati erāt: uniuersū tps i sua ptate habebāt. Quā erat necesse. s. utilitati hoīum. Quid. n. utilitatis
hoībꝝ afferebat: orbē terraz; metiri: ambitū celi cōprehēdere: stellas numerare: & cursus eaz; p̄no-
scere? Ocio: pp facultatē uacui: liberiq; tps. Ingenus uberrimis: supra excellētissimis. Affluētēs:
abūdātes. Quārēda: iūestigāda. Nā uetus illa qdē: Duo hāc studia uīf eē cōiūcta bñ dicēdi. s. ac
bñ faciēdi: q̄ a Socrate philosophoz; p̄ncipe disūcta sūt. Neq; disūcti doctores: Ergo idē prācē-
ptor erat: & bene dicēdi: & bñ faciēdi: ut Phoenix Achilli datus ē a Peleo patre. Sed ut homines:
Hic causā docet: cur hāc studia disūcta fuerint a philosophis: q̄ naturaliter cōiūcta eē debebant.

Tpibus. f. turbulētis. Feriati: ab ope remoti. Nā feriæ dies festi dicebant a feriēdis uictimis. Dia-
 lectici: quoz ars duplex ē: ut ī superioribus dictū ē: iuēdi. f. & iudicādi. Studiū: ad seipſos. Ludū
 ad pueroz disciplinā. His artibus. f. grāmatica: rhetorica: dialēctica: musica: arithmetica: geome-
 tria: & astrologia. Humanitatē: ad eruditionē artū liberaliū. Nā iō humanitatis studia dictæ sunt
 artes liberales: eo q̄ ad hoies tm̄mō ptinēt. Sed q̄ erāt: sēsus ē: q̄ erāt nōnulli q̄ ī rep. bñ facerent
 gerēda: aliq̄ phiā p̄cipiēda p̄sisterēt: aulī sūt duo hæc studia sciūgere. Ancipitē: duplicē. Quā nō
 pōt eē seiūcta: Siq̄ dē p̄fecta
 sit: sicut sine cōsilio bñ dice-
 re: ita sine eloquētia bñ face-
 re nō possum⁹. Themisto-
 cles Therāenes: Hi p̄ncipes
 atheniēses fuerūt: q̄ ī reipu.
 admīstratione floruerūt: ut
 supra diximus. Et hic q̄dem
 cōsilio suo triginta tyrānos
 expuguit: Themistocles ue-
 ro Xerxē cū magno exerci-
 tu uicit. Huius tm̄ eiisdē. i.
 q̄ nō pōt eē separata. Gorgias
 trasimachus: q̄ suis stu-
 diis delectati respu. cōtēpse-
 rūt. Qui q̄ doctrīa. i. quis
 utriusq̄ cōseq̄ndi facultatē
 haberēt si modo uoluisset.

Doctrīa & īgeniis: ut utq̄
 q̄ cōseq̄ potuerit. Iudicio
 ai: ut Plato ait: Nec parenti
 nec patriæ uim afferri oportere.
 Exagitarēt: p̄seq̄rent

Contēnerēt: q̄ sibi facillī-
 ma uiderēt. Quoz homi-
 nū: exagitatū dicēdi exerci-
 tatōnē. Prudētia: cōsulēdi

Acumie: itelligēdi. Venu-
 state: dignitatis. Subtilita-
 te: disputatōis. Eloquētia:
 ornatu rerū & uerboz. Is
 q̄ hoc: Hic plane Socratē di-
 cit bñ dicēdi sciam separas-
 se a studio bñ faciēdi. Hæc
 q̄ sunt oratoris: bñ dicere. f.
 bñq̄ sētire. Tractarēt: scū

Agerēt: ī foro. Docerēt:
 ī scholis. Exercitatio: phi-
 losophia noīaret. unde qui
 hæc exercēt: philosophi ap-
 pellant. Sapiēterq̄ sētīēdi
 qd̄ est itelligentiæ: Dicere
 eloquētiæ. Ornate dicēdi
 qd̄ ē oratoris. Nullā: quia
 Socrates. nihil scripsit: qd̄ q̄
 dē extet. Hinc: ex hac So-
 cratis seiūctione. Lingua:

bene dicēdi. Cordis: bene sentiēdi. Inutile: q̄a eloquēs psuadebit: qd̄ nociturū erit. Sapere: rur-
 sus itelligētiæ. Dicere: ornatus. Nā cum eēt: Vere inq̄ hoc studiū iutile: & p̄pterea rephēdēdū.

Fere: q̄a etiā Pythagorici fuere nōnulli. Variis: specie. Diuersis: gñe: ut hō & bos specie. Hō &
 lapis etiā gñe differunt. Sic de philosophia œconomica: & politica distant specie. Ōconomica &
 metaphysica etiā gñe. In omnē partē: q̄a de oibus philosophiæ partibus tractauit. Dissentiētes:
 tēsu. Disiūctæ: moribus. Disparēs: ratiōibus disputādi. Alter: Aristoteles. Alter: Xenocrates.

aut tpibus exclusi: aut uolūtate sua feriati: totos se alii
 ad p̄ctas: alii ad geometras: alii ad musicos cōtulerūt:
 alii etiā ut dialēctici nouū sibiip̄sū studiū ludumq̄ pepe-
 rūt. Atq̄ ī his artibus: q̄ reptæ sūt: ut pueroz mētes ad
 hūanitatē fingerent: atq̄ uirtutē: oē tempus atq̄ ætates
 suas cōsūpserunt. Sed q̄ erāt qd̄a: iiq̄ multi: q̄ aut ī re-
 publica p̄pter ancipitē q̄ nō pōt eē seiūcta: faciēdi dicēdi
 q̄ sapiētiā florerēt: ut Themistocles: & Pericles: ut The-
 ramenēs: aut quis q̄ minus ipsi in republica uersarent.
 Sed ut huius tm̄ eiisdē sapiētiæ doctores eēt: ut Gorgi-
 as: Trasimachus: Isocrates iuēti sūt: q̄ q̄ ipsi doctrīna
 & īgeniis abūdarēt: a re aut ciuili: a negociis aī quodā iu-
 dicio abhorrerēt. Hæc dicēdi exercitacionē exagitarēt: at
 q̄ cōtēnerēt: quoz p̄nceps Socrates fuit: is q̄ oīum eru-
 ditoz testimonio totiusq̄ iudicio græce: q̄ prudētia: &
 acumine: & uenustate: & subtilitate: tū uero eloquētia:
 uarietate. copia: quā se quinq̄ ī partē dedisset: oīum: fuit
 facile p̄nceps: iis q̄ hæc: q̄ nos nūc q̄rimus: tractarēt age-
 rēt. docerēt: q̄ noīe appellaret uno: q̄ oīs res: optimaz
 cognitio: atq̄ in iis exercitatio phiā noīaret: hoc cōe no-
 mē eripuit: sapiēterq̄ sētīēdi: & ornate dicēdi scientiā: re-
 cohærētes: disputatiōibus suis sepauit: cuius īgeniū ua-
 riosq̄ sermones īmortalitati sc̄ptis suis Plato tradidit:
 q̄ ipse litterā socrates nullā reliq̄isset. Hī discidiū illd̄
 extitit: quasi liguæ atq̄ cordis: absurdū sane & inutile:
 & reprehendēdū: ut alii nos sapere: alii dicere docerent.
 Nā q̄ eēt plures orti fere a Socrate: q̄ ex illius uariis
 & diuersis: & ī oēm partē diffusis disputatiōibus: alius
 aliud apprehēderat: p̄feminatæ sūt quasi familiæ disse-
 tiētes inter se: & multū disiuñcte & dispares: q̄ tamen
 oēs se philosophi socraticos & dici uellēt: & eē arbitrarēt
 Ac p̄mū ab ipso Platone Aristoteles & Xenocrates: quo-
 rū alter pipateticū: alter academicoz nomen obtinuit.

Antisthene: Nā Antisthenes Atheniēsis i initio Gorgiā audiuit: deide Socrati se addixit: mltā scripsit. Patiētīā & duritiā: q̄ sūt æthices philosophiā: patiētīa i ferendis laboribus & iniuriis: duritiā cōstātia i bene sentiēdo. Cynici p̄mū: Quoꝝ sectā p̄nceps fuit Antisthenes. Hi philosophiā naturalē & rōnalē tollebat: soliꝝ morali initebant. Placebat eis finē eē scd̄m uirtutē uiuere: sed abiiciebat nobilitatē ac diuitias. Voluptariā disputatiōes: q̄a de uoluptate etiā Socrates nōnulla disputat: ut ē apud Xenophōtē uidere i apologia. Deinde stoici: ii originē a Zenone cichiēsi traxerūt.

Deide ab Antisthene q̄ patiētīā & duritiā i socratico sermone maxīe adamarat: cynici primū: deide stoici: tū ab Aristippo: quē illā maxīe magis uoluptariā disputatio nes delectarāt: cyrenaica phiā manauit: quā ille: & eiꝝ posterī simpliciter defēderūt: ii q̄ nūc uoluptate oīa metiunt: dūq; uerecūdius id agūt: nec dignitati satisfaciūt: quā nō aspiciunt: nec uoluptatē tuent: quā āplexari uolūt. Fuerūt etiā alia ḡna phōꝝ: qui se oēs fere socraticos eē dicebāt: eretricoꝝ: erilleoꝝ: megaricoꝝ: pyrrhoneoꝝ: sed ea hoꝝ ui & disputatiōibus sūt iā diu fracta & extincta. Ex illis autē q̄ remanēt ea phiā: q̄ suscipit patrociniū uoluptatis: & sicui uera uidet: p̄cul abest tñ ab eo uiro: quē q̄rimus: & quē auctore publici cōsiliū: & regē dā ciuitatis ducē: & sniā atq; eloquētiā p̄ncipē i senatu: in populo: i causis publicis eē uolumus: nec ulla tñ ei phiā fiet iniuria a nobis. nō enī repellēt ide quo aggredi cupiet sed i hortulis q̄escet suis: ubi ult: ibi ēt recubās molliter & d̄licate: nos auocat a rostris: a iudiciis: a curia: fortasse sapienter: ac p̄serti etiā a republica. Verū ego nō q̄ro nūc: q̄ sit phiā uerissima: sed q̄ oratori cōiūcta maxīe: q̄ re istos sine ulla cōtumelia dimittamus. Sūt. n. & boni uiri: & qm̄ sibi ita uident beati. tātūq; eos admōeamus: ut illud ēt si ē uerissimū: tacitū tñ: tanq̄ mysteriū teneāt quod negāt: uersari in republica esse sapiētis. Nā si hoc nobis: atq; optimo cuiq; persuaserint: nō poterunt ipsi

Tū ab Aristippo: Aristippꝝ cyrenæus fuit: & Socratis discipulus. Is p̄mus Socratico r̄ū phiā deduxit i quæstū Cōtra hūc scripsit Plato i uoluptatē cuius ille erat assertor. Voluptate oīa: diffiniunt oīa ad uoluptatē referētes: q̄si finē. Verecūdiꝝ: ut dignitatē philosophicā tue ret: q̄ uoluptati p̄miseret. Fuerūt et alia: Supius dixit diuersa phōꝝ ḡna ab uno manasse Socrate phōꝝ p̄ncipe. Et iō quis diuersas hæreses seq̄rentiū se Socraticos appellari uolebāt. Et de epicureis qdē dixit: nūc de erethricis. Horum Menedemus p̄nceps fuit. hic iterrogatiūcul huiusmodi cōpelare solebat: alterū ē q̄ alterū alterū autē ē p̄desse q̄ bonū: nō igit p̄desse bonū ē. Tollebat & p̄loga negatiua: affirmatiua aut ponebat: Vt nō ē turpe: ergo honestū. nō uirtum: ergo uirtus. Ex his maxime p̄bas q̄ simplicia sunt quæ simplicia nō sūt auferebat: ut iniustus ipius. ex quo apparet uoluisse media nō eē. nō ponebat ea: q̄ media dicūtur. Fuit autē Erethriēsis Phædonis cuiusdā nobilis filius: concedēs ad Platonē

militiā deseruit. Megaricoꝝ: Eoꝝ Euclides p̄mus nominat: q̄ bonū unū mltis nominibus celebre diffiniuit. Aliqñ enī hoc dici prudētiā: aliqñ uirtutē deū: aliasq; mētē appellari: & cætera huiusmodi: q̄ bono aduersa uiderent: sustulit ea nec eē qdē dicēs. Negabat q̄q; aut turpe: aut honestū: iniustū uel iniustū. Cæterū lege: aut cōsuetudine cūcta hoīes facere. Neq; enim q̄q; istud potius q̄ illud. Pyrrhoneoꝝ: erilleoꝝ: Hi q̄a ab Aristotele: & Theophrasto audiuerāt rerū sciam magnope laudari: ideo i ea sūmū bonū cōstituerūt. Vi: uirtute philosophiā. Fracta: ui argumētōꝝ. Extincta dignitate disputationū. Qui remanēt: q̄ nō sūt disputationibus explosi: sed hoc noīe digni putantur. Et sicui uera uideat: q̄a uoluptatē sūma moderatione laudabāt Epicuri. Ab eo. v. f. oratore. Sniā: itelligētiā. Eloquētiā. s̄ofonis q̄ duo cōiūcta eē ult. Philosophiā: quā Epicurei sequuntur. Inde: a uoluptatibꝝ suis. Aggredi: niti. Hortulis: amcenis locis. Molliter: sub umbra: ut mollesq; sub arbore sōni. Dēlicate: exq̄sito apparatus. Illa: philosophiā. Fortasse sapiēter: hac rōne q̄a nec parēs: nec patria cogēda sit. Sed quæ: i quo ḡne philosophiā oratori sit uersādum. Istos Epicures. Sine ulla cōtumelia: sine ulla eoz iniuria. Boni uiri: uirtutis laudatores iidē & amatores. Beati: uoluptate: ut sibi uident. Si ē uerissimū: si uerū eēt: tamē occultū eē deberet. Mysteriū: Græcus sermo significat archana quædā sacra: q̄ nisi sacerdoti scire nefas ē. huic philosophoꝝ studia eiusmodi cōparat. Optimo cuiq;: ut quisq; optimus erit a republica abstinebit: siquidem rempublicā gerere stultū erit. Non poterunt ipsi: a consequentibus sententiam eoz improbat.

Stoicos autē: hoc nihilominus quod epicureorum dogma ostēdit ab oratore alienū. Irasci nesciūt: Lau-
dat opinionē eorum quod cēsēt aegritudinē in sapiētē cadere nō posse. Eloquētia: uirtutē: si uirtus ē eloq̄n-
tia: ergo pro stoicorum dictis solū bonū erit uirtus ac sapiētia: hęc illius pars ē. Seruos. i. uitiosos con-
tra tēperantiā: quia si nō sapiētes: ergo stulti: si stulti: quia incōtinētes: si incōtinētes flagitiosi: si flagitiosi
uitiōrum serui. Latrones. i. iniustos: quia iusticia carēt: & propterea nihil iure: sed oīa ui faciētes latrones
sūt. Hostes: unū pēdet ex altero. Insanos: uitiū cōtra fortitudinē ē audacia: ex audacia temeritas:
ex temeritate insania nascit.

Valde autē ē: Cōcludit si pro
fina stoicorum sapiēs nō est
idē seruus: latro: hostis: infa-
nus. Hūc uero sapiētē: & ipsi
nūq̄ fatent: nulli ergo resp.
committi debet. Accedit:
Alia rōne. pbat nō esse eius
modi philosophos oratori
accōmodatos: tāetsi de Ca-
tone id Cicero in paradoxo
nitit quod ieiuno quodā & exi-
li orationis grēe stoicus utitē:
ea sentiēs quod sūt a uulgi opinio-
ne remota. Et ut in superiori
bus dictū ē: quibusdā itēroga-
tiūculis: quod si pūctis efficit quod
pposuit. Subtile: disputā-
do. Acutū: inueniēdo: itelli-
gēdo. Exile: sine orōis flo-
re. Obscurū: quia nō dilatat
argumētū. Inane: rebus.
Ieiunū: uerbis. Inusitatum
oratori. Abhorrens: a uulgo

Quo ad uulgius uti nullo
modo possint: quia uulgo nūq̄
psuadebit diuitias & hono-
res: nobilitates: & cetera hu-
iusmodi bona nō esse. Bo-
na. i. ai cōmoda. Ignomi-
niā: quia negāt sapiētē igno-
minia affici posse: quia sicut
honores bonū: ita ignomi-
niā malū eē negant stoici.

Præmiū: quia paruā uolūt uir-
tutē ut magnā eē. Eodē mo-
do d' uitiis differūt: paruam
culpā eē: ut magnā: ergo nul-
lā p̄mii: aut poenæ rōnē h̄re
p̄nit. Expedire: pbare & absoluerē.

Nā Chrysippus: Qui Solēsis: uel ut alii uoluerūt Tarēsis fuit
Apollonii filius: Cleātisq̄ discipulus. Hūc dixit Cicero lib. de natu. deorum natū ad mūdū cōtēplādū
atq̄ mirādū. In dialectica uero præcipuus fuit: ut dicerēt: si apud deos in usu eēt dialectica: nō futurā
aliā quod Chrysippæ. Et Xenocrates: Is Chalcedonius fuit: a p̄mis fere ānis Platonis auditor: tardus
igenio: ut quod illū Plato Aristoteli cōpararet: alterū freno: alterū calcaribus idigere diceret. In acade-
mia uixit ut plurimū. Successit in Academia. Speusippo: scholāq̄ tenuit uiginti quinq̄ annis. Polemo:
Nā quod semel ebrius (Fuit enī in adolescētia ipudicus Polemo) & coronatus in scholā Xenocratis irrū-
per: ille p̄termissa ofone quā icēpat d' pudicitia dicere cōepit. Quo effectū ē: ut ipudicus adolescēs
paulatī se colligeret: atq̄ Xenocrati in schola regēda succederet. Crātor: Qui & ipse Xenocratē au-
diuit cū Polemone: audiuit etiā Platonē. Fuit autē Solēsis: ut Laertius tradidit. Reliq̄ sūt pipatetici
Nūc pipateticos oratoribus ofidit accōmodos: itidē & academicos. Copia fortasse: in hoc fortasse
distat ab Aristotele: quia plus ualuit copia dicēdi quod ille. Ai sēsusq̄: p̄ sēsus ai. endiadis. Sēsibus: cor-
poris: uel auditu: uel tactu: uel uisu. Auditū: ad sonū. Tactu: ad duritiē. Visu: ad colores: & formas.

Aiō: nā cogitatiōe fallimur & intellectu. Sēsus: uires corporis. Iudiciū: itelligētia & cogitationes.

eē id quod maxime cupiūt ociosi. Stoicos autē quos mīme
iprobo: dimitto tñ: nec eos iratos uereor: quā oīno irasci
nesciūt: atq̄ hęc ab iis habeo gratiā: quod soli ex oibus elo-
quētia: uirtutē & sapiām eē dixerūt: sed utrūq̄ ē in his:
quod ab hoc quē instruimus oratore ualde abhorreat: uel
quod oēs quod sapiētes non sint: seruos: latrones: hostes: infa-
nos eē dicūt: neq̄ tñ quenq̄ eē sapiētē. Valde autē est ab-
surdū: ei cōcionē: aut senatū: aut ullū cetū hominū cō-
mittere: cui nemo illoꝝ quod adsint: sanus: nemo ciuis: ne-
mo liber eē uideat. Accedit quod ofonis etiā genus h̄nt for-
tasse subtile: & certe acutū: sed ut in oratore exile: iusita-
tū: abhorrens ab auribus uulgi: obscurū: inane: ieiunū: at
tamē eiusmodi: quo uti ad uulgius nullo modo possint
Alia. n. & bona & mala uident stoicis: & ceteris ciuibus
uel potius gētibus: alia uis honoris: ignominia: præmiū
supplicii: uere uideant: an secus: nihil ad hoc tēpus: sed
ea si sequamur: nullā unq̄ rē dicēdo expedire possimus
Reliqui sūt pipatetici & academici: quod quod academicorum no-
mē ē unū: sniā duā. Nā Chrysippus sororis Platonis fi-
lius: & Xenocrates quod Platonē audierat: & quod Xenocratē:
Polemo & Crātor: nihil ab Aristotele: qui una audierat
Platonē: magnope diffēsit: copia fortasse & uarietate di-
cēdi: pares nō fuerūt. Arcesilas p̄mū quod Polemonē audie-
rat: ex uariis Platonis libris: fermōibusq̄ socraticis: hoc
maxime arripuit: nihil eē certi: quod aut sēsibus: aut aiō pro-
cipi possit: quē ferūt eximio quodā usū lepore dicendi:
aspernatū eē oē animi sēsusq̄ iudiciū: p̄mūq̄ itituisse:

Quāq; dixi p̄mū: quīs hoc Socrates p̄us fecerit. Sed cōtra: ut siq; honestū p̄poneret: ille cōtra disputabat. Recētior Academia: q̄ iunior ē q̄ Arceſylā: q̄ p̄mus coepit a pipateticis diſſēire. Ce-
leritate: p̄optitudine. Copia: ubertate. Carneades: q̄ hāc Academiā ab Arceſylā iſtitutā magno
pere auxit. Certiſſimos: utpote neceſſitudine deuinctos. Affectū ſenectute: p̄ cōfectū ſenectute.
Hæc autē: Per oēs philoſophos diſcurrēs: ſēſim ad pipateticos: & academicos accessit: nō abſonos
oratoribus. Id qđ Crassus ab initio intēdebat: nūc p̄ ſimilitudinē a ſapiētīſſimis philoſophis uari-

q̄q; id fuit Socraticū maxime: nō qđ ipse ſētiret oñdere
ſed cōtra id qđ q̄ſq; ſe ſētire dixiſſet: diſputare. Hic hæc
recētior academia emanauit: i q̄ extitit diuina qđā cele-
ritate ingenii: dicendi q; copia Carneades: cuius ego & ſi
multos auditores cognoui Athenis: tñ auctores certiſſi-
mos laudare poſſim: & ſoces meū Scæuolā: q̄ eū romæ
audiuit adoleſcēs: & Qu. Metellū. L. F. familiarē meū:
clarīſſimū uiu: q̄ illū a ſe adoleſcēte athenis iā affectum
ſenectute: multos dies auditū eē dicebat. Hæc autē ut ex
apœnino fluminū: ſic ex cōi ſapiētiū iugo ſūt doctri-
narū facta diuortia: ut philoſophi tanq̄ i ſupeꝛ mare io-
niū deſluerēt græcū qđ dā & portuoſū: oratores autē i i-
ſeꝛ hoc tuſcū: & barbarū ſcopuloſū atq; iſeſtū laberent
i quo etiā ipſe Vlyxes erraſſet. Quare ſi hac eloq̄ntia at-
q; hoc oratore cōtēti ſumus: q̄ ſciat: aut negare oportet
q; arguare: aut ſi id nō poſſis: tñ oñdere: q; is fecerit:
q; iſimuleſ aut recte ſcī: aut alterius culpa: aut iniuria:
aut ex lege: aut nō cōtra legē: aut i prudētia: aut neceſſa-
rio: aut nō eo noīe uſurpādū: quo arguat: aut n̄ ita agi:
ut debuerit: ac licuerit. Et ſi ſatis eē putatis ea: q̄ iſti ſcri-
ptores artis docēt: diſcere: q̄ multo ornatius: q̄ ab illis di-
cūtur: & uberius explicauit Antonius: ſed ſi iſtis cōtēti
eſtis: atq; iis etiā q̄ dici uoluīſtis a me ex iḡēti quodā ora-
tore: i mēſoq; cāpo i exiguū ſane gyrū cōpellitis. Sin ue-
terē illū Periclē: aut hūc etiā q̄ familiarior nobis p̄pter

Aut alterius culpa: Propter iuridicialē aſſūptiū: & p̄ eā partē: q̄ dicit cōſtitutio trāſlatiua: qū trāſ-
ferē culpa a nobis i alterius culpā: ſeu res ipſa trāſfert i aliā. Culpa: p̄pter remotionē criminis qū
a nobis nō crimē: ſed culpā remouemus: ut q̄ iuſſu cōſulū Sulpitiū iſerfecit. In rē etiā cōfert: ut ſi qđ
plæbeſcito uocet: id teſtamēto facere iubeat. Iniuria: p̄pter trāſlationē: ut alioꝝ peccatis coactus
fecit. Ut de illa cauſa uulgaſſima apud græcos Oreſtis: q̄ occidit parētē ſuā. Occidiſti matrē tuā &
occidiſti: ſed iure. Illa enim patrē meū occiderat. Ecce quō iure occiderat. Ex lege: legitimam plane
oſtēdit cōſtitutionē: quæ diuidit i ſcriptū: & ſniam: contrarias leges: ambiguū: diſſinitionē. Ex le-
ge: q̄ iuber aliqd fieri: Ut feciſti? Feci: ſed iure: nam lex iubet. Aut nō cōtra legē: Ut quæ permit-
tit lex: ut feciſti? feci: nam lex p̄mittit. Sed iter iubere: & p̄mittere hoc iter eſt. Nam qđ lex iubet fa-
ciendū eſt: qđ autē lex p̄mittit: in poteſtate noſtra eſt: faciendū ſit: nec ne. Aut imprudētia aut ne-
ceſſario: partes ſūt confeſſionis: quæ diuidit in purgationē: & deprecationē. Purgatio eſt: quum nos
peccaſſe ſatemur: ſed id p̄ imprudētiā: uel p̄ caſum: uel fortunā: uel neceſſitatem purgamus. Duas
tñ tetigit: nam cū neceſſitate fortuna eſt adiuncta. Nomine. i. diſſinitionē nominis: ut qđ ſit ſacri-
legiū? Aut nō ita agi: Cōmutatiuus ſtatus. quā cōſtitutionem alio nomine appellat. ſ. trāſlatiua:
quum reus dicit accuſatorē eē mutandū: aut iudices: aut locū: aut tēpus differendū. Sed ſi iſtus: q̄
loge p̄ceſſit oratio: ideo repetit iſtis q̄ diſputauit Antonius. In exiguū gyrū. i. i anguſto ſpatio cir-
cuſcribitis de re tanta locuturū. Propter multitudinē ſcriptoꝝ: Multa enim ſcripta reliquit De-

mosthenes: & adhuc inueniuntur Philippica: & olympici sermones eius. Eximia: excellētē. Spectem. i. formā: & pulchritudinē oratoris. Carneadea: academica: quia carneades recētoris academiae princeps fuit. Aristotelica: pipaterica. Nam Aristoteles pipateticus fuit insignis. Veteres: ante Socrate. Ad mores hominū: ppter æthica: quae de moribus hominū disputat: ex qua tres illae partes. scilicet politica: monastica: & oeconomica deducuntur. A Socrate: quia primus philosophia ab eloquentia separauit. Despexerunt: eloquentia: quasi re minimā: atque pexiguā cōtēpserunt. Nam sicut illi eloquentia: ita hi sapiam despexerunt.

Ex alterius parte: Philosophi ex parte oratoris: & oratores ex parte philosophi.

Mutuarent: ergo quasi aliena tractaret. Ex quo: quod ob res se sus aut ē: Nō mutaretur alii ab aliis: sed ipsi iter se pariter haurirēt: tanquam ex cōi: si cōiuncti perstitisset. Sed ut pontifices. Docuit pipateticos: & academicos oratoribus cōuenire. Et quod dixerat repetito cōi. scilicet. noie: cū philosophis appellatos: & eos fuisse a Socrate separatos ostēdit: nūc similitudine quae dā explicat quō seiuncti fuerint. Pōtificates: Qui perat sacrificiis: quae pene erāt innumerabilia: epulum Iouis nō uidebat celebrari posse: quo factū ē: ut huic ceremoniae tresuiri pponerentur: quos epulones uocabāt.

Etia: cū ceteris. hoc etiā Numa institui uoluit: quod gratū populo itelligebat. A cōi philosophiae noie: quod oratoribus cōe fuit cū philosophis. Mirificā: ut alterū ab altero sine uitio separari non possit. Quae quā ita: Excusat quae ea in aliis oratoribus inesse disputet oportere: quae in seipso nō sint. Despabor: depellā: purgabo. Sūmo studio: quia pater nihil ptermisit: quod ad eruditionē meam ptingeret. Sētio: qui me exiguo iudicē ingenio. Nobilissimū hominē: Cn. Carbone: cui a se accusato: seruum cū scrinio uinctū remisit. De cuius memoria: quae multa ex Metrodori sētētia dixit: quod d' arte rhetorica sētiret. Inde: ex Asia. Mysteria: mystica sacra Cereris & Proserpinae: quorū rōnē ppalare nefas erat. unū occatus ē poeta: qui ausus ē ea patefacere. Gñe. scilicet. de cōstitutionibus: quae tres sūt. scilicet. cōiecturalis: legitima: & iuridicialis. Nam sub

scriptos multitudinē ē: Demosthenē seq uultis: & si illā praeclarā & eximiā speciē oratoris pfecti & pulchritudinē adamastris: aut uobis hac carneadea: aut illa aristotelia uis cōprehēdēda ē. Nāque (ut aū dixi) ueteres illi usque ad Isocrate: oēm oīum rege quae ad mores hoīum: quae ad uirtutē: quae ad rēp. ptebāt: cognitionē & sciētia cū dicēdi rōe iūgebāt. Postea dissociati (ut exposui) a Socrate: diserti a doctis: & deinceps a Socraticis itē oībus philosophi eloqntiā despexerunt: oratores sapiam: neque quae ex alterius parte tetigerunt: nisi quae illi ab his: aut ab illis hi mutuarent: ex quo pmiscue haurirēt: si manere in pstina cōione uoluisset. Sed ut pōtificates ueteres ppter sacrificioꝝ multitudinē: tres uiros epulones eē uoluerunt quae eēt ipsi a Numa: ut etiā illud ludos epulare sacrificiū: facerent instituti: sic Socratici a se causas actores a cōi philosophiae noie separauerunt: quae ueteres dicēdi & itelligēdi mirificā societate eē uoluisset. Quae quā ita sint paululū eqdē de me deprecabor: & petā a uobis: ut ea quae dicā: nō de me ipso: sed d' oratore dicere putetis. Ego. n. sū is quae cū sūmo studio patris in pueritia doctus esse: & in forū ingenii tātū quātū ipse sētio: nō tātū quātū ipse forsitā uobis uidear: detulisse: nō possū dicere me hac: quae nunc cōplector: pinde ut dicā: discēda eē: didicisse: quippe quae oīum maturime ad publicas causas accesserim: annosque natus unū & uiginti: nobilissimū hoīem & eloquentissimū in iudiciū uocarim: cui disciplina fuerit foros: magister usus: & leges: & instituta po. ro. mosque maios: paulū sēties istarū artū: de quibus loquor: gustauī quos in asia quae essem: aequalē fere meū ex academia rhetorē nactus Metrodos illū: de cuius memoria cōmemorauit Antonius & ide decedēs Athenis: ubi ego diutius esse moratus: nisi Atheniesibus quae mysteria nō referrēt: ad quae biduo seruis uenerā successuisse. Quare hoc quod cōplector tātā sciētia: uimque doctrina: nō modo nō p me: sed cōtra me ē potius. Nō enī quod ego: sed quod orator possit disputo: atque hos oēs quae artes rhetoricas exponūt pridiculos: scribūt enim de litiū gñe: & de pncipiis: & de narratiōibus.

eiusmodi cōstitutionibus unaquæq; spēs causæ cōtinet. Illa uis: Vere irridēdi sūt q; artē dicēdi uel
ut pexiguā tradūt: quā uis ipsius magna qdā sit & ampla: quā oēm Crassus hoc loco mire cōplectit
Mores hoīum: qd ē docēdi. Quæ aīos: q; sūt mouēdi & cōciliādi. Rēq; oīum: expe: edag: siue
honestæ: siue utiles. Virtutū: honestatis genus uirtus. Officiōq;: q; qd cū uirtute gerit: officio
uacare non pōt. Oīsq; naturæ: cōplexionē inuit hoīum diuersis affectibus alias aliis p̄cluiores.
Vim: honestatis: & utilitatis. Originē: ad rēq; expetēdag; rōnē refert: q; nascit: ul' ppter se: ul' ppter

illa uis aut eloquētiæ tāta ē: ut oīum rēq; uirtutū: offici
oīsq; naturæ: q; mores hoīum: q; aīos: q; uitā cōtinet
originē: uim: mutationesq; teneat: eadē mores: leges: iu
ra describat: rēpu. regat: oīaq; ad quācūq; rē ptineāt: or
nate copiosq; dicat. In quo gñe: nos qdē uersamur tan
tū q̄tū possumus: quātū igenio: q̄tū mediocri doctrīa:
quātū mediocri usu ualemus: neq; tñ istis: q; i una phi
losophia q̄si tabernaculū uitæ suæ collocarūt: multū sa
ne i disputatione cōcedimus. Quid enī meus familiaris
Gallus Vellei' afferre pōt: q̄obré uoluptas sit sūmū bo
nū: qd' ego nō copiosius possī uel tutari: si uelī: uel refel
lere: ex illis locis: quos exposuit Antonius: hac dicēdi ex
ercitatiōe i q; Velleius ē rudis: unusq;sq; nostræ uersatus
Quid ē: qd' aut Sex. Pōpeius: aut duo Balbi: aut meus
amicus q; cū Panetio uixit. M. Vigellius: de uirtute ho
minū stoici possunt dicere: q; i disputatione ego his debeā
aut uestrū q;sq; cōcedere. Nō ē enī phīa similis artū re
liq̄rū. Nā qd faciet i geometria: q; nō didicerit: qd i mu
scis: aut taceat oportebit: aut ne san' qdē iudicet. Hæc
uero q; sūt i phīa: igeniis eruunt: ad id qd' i quoq; ueri
simile ē eliciēdū: acutis atq; acribus: ea q; exercitata orōe
poliunt. Hic nī uulgaris orator si minus erit doctus: at
tamē i dicēdo exercitatus: hac ipsa exercitatiōe cōi: istos
qdē nostros uerberabit: neq; se ab his cōtēni despiciq; si
net. Sin aliq; extiterit aliqñ: q; aristotelio more d' oībus
rebus i utrāq; partē snīam possit dicere: & i oī causa du
as cōtrarias oratiōes: præceptis illius cognitīs explicare:
aut hoc Arcesyle modo & Carneadi cōtra oē qd' pposi
tū sit: differat: quiq; ad eā rōnē exercitationēq; adiūgat
hūc rhetoricū usū: morēq; exercitationēq; dicēdi: is sit
uerus: is pfectus: is solus orator. Nā neq; sine forēsibus
neruis satis uehemēs: & grauis: nec sine uarietate doctri
næ satis politus: & sapiens eē orator pōt. Quare Coracē

aliud. Vim: ad id qd' dixit
uirtutē: q; uis maior ē q; utili
tatis. Mutatiōes: ad id qd'
dixit officioq;. Mutatur enī
tpibus officia: ut Cic. docet
mutant' personis: sitq; aliud
alio maius. Mutatiōes: q;
minut' officii: maiore muta
tur: siue māstuetudo & libe
ralitas: siue tristitia: atq; se
ueritas. Rēp. regat: cuius
ē sp̄otēs orator. Oīa: bre
uiter: ac sumatim oīa p̄seq;
q; supra particulatim icēpe
rat. Oratoris aut munus eē
dicit: de oībus rebus posse
dicere apposite ad p̄suasio
nē. In quo gñe. i. oratorio
munere. Mediocri: Nā oc
cupatus hō nō pōt excelle
re doctrīa. Neq; tñ: Intē
dit argumētū ex hoc posse
cōprehēdi quāta sit uis elo
quētiæ: q; oratores phīæ p
p̄modū expres: tñ nemini
disputādo cōcedat. Vt
tari: uoluptatē. Vbi aiaduer
tēdū: de his eū loq; philoso
phis: q; cū oratorib' locū ali
quē habere pñt. Velleius:
Epicurus. Quid ē: Nūc de
stoicis loq;ur. Balbi: Stoi
ci. Nō ē enim: necui forte
mirū uideat' oratorē posse
d' his dicere q; nesciat. Dicit
aut philosophiā nō eē eius
dem naturæ cū ceteris arti
bus. Quæ sunt i philoso
phia. i. bñ uiuēdi præcepta
Acutis: p̄picacib'. Acri
bus: prouidis: diligētibus.
Exercitata: elaborata. Eli
ciēdū excutiēdū. Verisile:
Nā rōne ducti magis q; do
ctrina itelligimus: qd ad bñ
uiuēdū ptineat. Hic noster
uulgaris orator: cōparatio

ne philosophi. Verberabit: uincet. Sin aliq; q̄lē se Cicero latēter inuit. In utrāq; snīam. i. ho
nestatis: & utilitatis: p dogmate p̄pateticōq; & academicōq;. Nā stoicōq; honestatis ē tm̄. Verus:
nō fucatus. Perfectus: cui nihil desit. Solus: sine cōparatione. Nā neq; sine forēsibus: Dixerat
oratorē etiā si phīam uix attigisset: tñ dicēdo nō cessurū philosopho: q; siq; utrūq; teneret eloquē
tiā. i. & sapiam: pfectū fore. Quo fit: ut sine altera: altera eē nō possit: ut pfectū aliqd euadat. Ner
uis forēsib': q; maiorē uim desiderāt. Grauis: cū auctoritate sapiēs. Quare Coracē: Corax Sicu

lus rhetor uetustissimus: de quo supra. Pullos: discipulos: facete hinc nidū etiā scholā dixit. Excludere: Ab hac institutione nra: hoc modo: Sicut i herciscēda familia iuriscōsultos facere docuimus i. diuidēda substantia: ut supra diximus: aut re uera familiā. Nā stēmatis qbusdā. i. coronis cōprehēsa totius cognationis noīa distinguūt: quō descēdāt ab aliis aliis: ita oratoris officiū i uno stēmate uerbi causa claudēbat: ab hoc tria stēmata deducebāt: qbus tria gna causas: icluderet: & sic de partibus rhetoricæ facultatis: & ipsius istrumēto psequēbant. Euolēt: pstat i trāssatione. E schola i foga exeāt causidici. Pāphilūq;

q rhetoricæ facultatis imaginē: tanq picturæ seriē explicabat: unde etiā ifulis dixit depingere. Nā ifula ppe ē fascia quādā i diadematis modū: unde ex utraq parte uittæ depēdēt ex albo: & croco: q plærūq lata sūt & tortiles. Nosq; Illi rhetores qsi qbusdā cōtineri sigillis uolūt: nos de ea bidui disputatione: uix aliqd dixisse uidemur. Exigua: exigua uult eē disputationē p magnitudine rei. Istoz. l. similiū Pāphili & Coracis.

Cōprehēsa eē uideat: Vlt phōs nihil: nec libros qdē suos sine eloquentia edere posse. Tum Catullus: Hic cū admiratione Catullus psequitur Crass. eloquentiā cū sapia cōiunctā. Vim: uehemētiā. Suauitatē: ornatū.

Copiā: ad ubertatē dicēdi p̄tinet. Nūc. q. d. antea qdē mirabar: tātā i te uim eē dicēdi: q scia tua ignar' erā. Nūc aut i hac disputatione tua: & oratorē sūmū: & philosophū sapiētissimū eē cognoui. Natura: naturali quo dā ingenio. Quæ ad sapientiā: ut ait Cicero de natura deoz. Est aut qrtus eorū gradus: isq; altissimus: q natura boni gignūtur: qbus a pncipio recta rō cōstāsq; nascit. Hanc ergo naturam

æstimasse dixit Catullus: ut natura bonus: ac pfectus natus eēt. Potiora: meliora: q te sapia cōpotem facerēt: q te eloquētē. Ex his: pceptis philosophiæ. Fluxisse: manasse: deriuatā eē. Sed tñ qū oīs gradus: ecce psequitur causā admirationis: sed hoc ē qd mihi admirationē affert: qū uitā tuā: studiaz cōsidero: q ab ineūte pueritia semp occupatissimus fueris: quo pacto tātā res: sciam adeptus fueris. Gradus: Incipiēs a pueritia usq; ad adolecētā: ab adolecētā ad iuuetutē: inde a iuuetute ad uirilitatē: a uirilitate ad senectutē: nullū tibi tēpus uacū fuisse. Studia: gerēdarū rerū: qa studiis potius administrādæ reip. occupatus fuisti: q his studiis. Hominibus: ut Metrodoro: & Carneade. Neq; tamē possū: sēsus ē: Nescio quō potueris occupatus hō ista pdiscere. Ex quo sequitur ut illud admirer: q possis hoc modo differere. Adiumēta: eloquentiæ. Statuere: diffinire: & determinare. Isto modo: tā elegāter disputare. Hic Crassus: Hoc loco Crassus ad oīa respōdet: q ille admirari dixerat. Et pmo p similitudinē ostēdit: se ita de his disputare: q habere debet orator: qū ea ipse nō hēat: sicut si de histrionia differeret. Nisi Palæstra: Has meditabatur artes: qbus agiliora: & aptiora redderēt mēbra. Sat: Sufficiēter hoc loco auget: alia minuit. Quod enim sim iēptus: sū inq;

istū uestrū patiamur nos qdē pullos suos excludere i nido: q euolēt clamatores odiosi ac molesti: Pamphilūq; nescio quē sinamus i ifulis tātā rē: tanq pueriles delicias aliquas depingere: nosq; ipsi hac tā exigua disputatione hesterni & hodierni diei: totū oratoris munus explicemus: dūmodo illa res tāta sit: ut oibus philosophoz libris: qd nemo orator istoz unq attingit: cōprehēsa eē uideat. Tū Catullus: Haud q̄q hercule inq; Crasse mirādū ē: i te tātā dicēdi: uel uim: uel suauitatē: uel copiā: quē qdē antea natura rebar ita dicere: ut mihi non solū orator sūmus: sed et sapiētissimus hō uiderere: nūc itellico illa te sp etiā potiora duxisse: q ad sapiām spectarēt atq; ex his hāc dicēdi copiā fluxisse. Sed tñ qū oīs gradus ætatis recordor tuæ: qūq; uitā tuā ac studia cōsidero: neq; quo tēpore ista didiceris uideo: nec magnope te istis studiis: hoibus: libris itellico deditū: neq; tñ possū statuere: utrū magis mirer te illa: q mihi psuades: maxima eē adiumēta: potuisse i tuis tātis occupationibus pdiscere: an si nō potueris: posse isto mō dicere. Hic Crassus: Hoc tibi inq; Catulle p̄mū psuadeas uelim: me nō multo secus facere: qū de oratore disputē: ac facerē: si esset mihi de histrione dicēdū: negarē enī posse eū satisfacere i gestu: nisi palæstrā: nisi saltare didicisset. neq; ea qū dicerē me eē histrionē necesse eēt: sed fortasse nō stultū alieni artificii existimatorē. similiter nunc de oratore uro ipulsu loquor: sūmo scilicet. Semp. n. quacūq; de arte: aut facultate qrit: de absoluta: & pfecta qri solet. Quare si iā me uultis esse oratorem: si etiā sat bonū: si

cōsciū mei de me iudiciū: q̄ me uidelicet iēptū eē iudico: q̄ de hac re p̄cipiā. Difficiliōr: ad discēdū
Maior: ad cōprehēdēdū. Qualis: dignitatis ē. Quāta: magnitudinis. Homibus: Carneade &
Metrodoro: & ceteris. Puerilis aetās: qū rep. liber erā. Feriā: uacationes: postq̄ adultus for̄ adii.
Causas p̄uatas: familiares. Quos discētes: ut Solon gloriat̄ se quotidie aliqd̄ discētē senescere.
Ad usū trāsfer̄. i. politicā deligūt. Sēsus ē: Nō eē tādiu i phia uersādū practico hoī q̄ theorico. Vsu
exercitationē: alia studia eē eorum: q̄ tm̄ itelligere uelint: alia eorū q̄ etiā agere: qd̄ i sequētibz pbat

bonū deniq̄: nō repuḡbo. Quid. n. nūc sim iēptus: ita
me existīari scio: qd̄ si ita ē: sūmus tm̄ certe non sū. neq̄
enī apud hoies res est ulla difficilior: neq̄ maior: neq̄ q̄
plura adiumēta doctriā desideret. Attn̄ qm̄ de oratore
nobis disputatū ē: de sūmo oratore dicā: necesse est. Vis
enī & natura rei: nisi p̄fecta añ oculos ponit̄: q̄lis & q̄ta
sit: itelligi n̄ pōt. Mē at̄ catulle fateor: neq̄ hodie i istis
libris: & cū istis hoibus uiuere: nec uero id qd̄ tu recte
cōmemisti: ullū unq̄ hūisse sepositū tps̄ ad discēdū: ac
tātū tribuisse doctriā tps̄: q̄tū mihi puerilis aetas forē
ses feriā cōcesserūt. Ac si q̄ris catulle: de doctriā ista qd̄
ego sētia: nō tm̄ i genioso hoī: & ei q̄ for̄: q̄ curiā: q̄ cau
sas: q̄ rep̄. spectet: opus eē arbitror tps̄: q̄tū sibi ii sūpse
rūt: quos discētes uita defecit. Oēs enī artes aliter ab iis
tractant̄: q̄ eas ad usū trāsferūt: aliter ab iis: q̄ ipsaz ar
tiū delectati: nihil aliud in uita sūt acturi. Maḡ hic Sā
nitiū sūma iā senectute ē: & quotidie cōmētāt. nihil. n.
curat aliqd̄: atq̄ ea q̄ ueloci⁹ puer addidicerat: sed q̄ erat
aptus ad illud: totūq̄ cognorat. Fuit ut ē apud Luciliū
q̄uis bon⁹ ipse Sānius i ludo: ac rudib⁹ ciuis satis asp̄: sed
plus ope foro tribuebat amicis rei familiari. Valeri⁹ quo
tidie cātabat: erat enī s̄anicus: qd̄ faceret aliud? At Nu
mer⁹ Furius n̄ familiaris: qū ē cōmodū: cātāt: ē enī p̄/
familias: ē eques romanus: puer didicit: qd̄ discēdū fuit
Eadē rō ē haz artiū maxiaz dies & noctes: quotidie. n.
uix sūma uirtute & prudētia uidebam⁹ phō qū opaz da
ret: Qu. Tiberonē. At ei⁹ auūculū: uix itelligeres id age
re: cū ageret qn̄: Aphricanū. Ista discūtur facile si & tātū
sumas: q̄tū op⁹ sit: & hēas q̄ docere fideliter possit: & sci
as ēt ipse discere. Sed si tota uita nihil uelis aliqd̄ agere: ip
sa tractatio: & q̄stio quotidie ex se gignit aliqd̄: qd̄ qū
desidiosa delectatiōe uestiges: ita fit: i agitatione rez̄ sit
ifinita cognitio facilis usus doctriā cōfirmet: medio

facile addiscere possis. Aliud: q̄ phiā operā dare. Tractatio: exercitatio phiā. Quāstio: inq̄si
tio. Gignit: q̄ q̄to magis aliqs fuerit i singulis artib⁹ diligētior: tāto etiā magis dubitabit. Quo
tidie ex se: q̄ q̄to magis ingris: tāto magis dubitas. Desidiosa: iutili. Nā ierti nō p̄cedit de eo: qui
semp ueritatē ingrat. Vestiges: ingras. Agitatione: cogitatione: q̄ q̄to magis tractant̄ tāto plura
emergūt: q̄ sūt cognoscēda. Vsus: exercitatio. Infinita: q̄ cognitionis nullius unq̄ finis extabit: si
semp studia seq̄ uolueris. Facilis. i. nō lōga exercitatio. Nam q̄ ualet i genio: nō multā desiderabit

exēplis: ut de magistro Sā
nite: hoc ē sophista: q̄ sep̄ in
studiis s̄az uersatus ē. Cō
mētāt: Cōmētaria facit: nō
ut disceret q̄ a pueritia sum
ma cū facilitate p̄capat: sed
q̄ eo studio delectabatur.

Vt ē apd̄. L. Luciliū. Verba
Luciliū q̄ de alio quodā Sā
nite dixerat: eadē refert cras
sus. Asper: iēptus. Rudī
bus: declamatoriū causis q̄s
uel pueri facile itelligant.
Foro: agēdis causis. Ami
cis: tuendis. Rei familiaris
gubernādā: unū ostendit di
uersis rebus idoneū. Vale
rius: Nūc exēplū p̄fert eorū
q̄ i uno tm̄ occupati fuerūt:
& i eo oē suā uitā tēpus cō
sūpserūt. Cātāt: ut uocē li
bi obsequentiōrē reddat.

Cōmodum: opportunū.
Eques: nōnunq̄ plia tractat

Discēdū: arte musica quā
puer didicit: q̄tū fatis erat.
Eadē rō. s. q̄ ē i uulgarib⁹ ar
tibus: eadē ē & i studiis s̄az
& p̄cipue philosophia. Ar
tiū maxiaz: Maximas ap
pellat s̄az: & p̄cipue phiā.

Id agere. i. phiā operā da
re. Auūculū Aphricanū: q̄
auūculus erat Tiberonis:
ita remisse agebat: ut uix p̄
cipi posset. Hic igit̄ philoso
phia studebat: nō solū ut it
telligeret: uex etiā ut ageret
Tubero uero totus ad itelli
gēdū deditus erat. Tantū:
istarū artiū. Et habeas qui
docere. i. i genio p̄ditus: do
ctore nactus facile discit phi
lophia: q̄tū opus ē. Fide
liter: cōtra i probos q̄ p̄fide
docēt. Scias: i genio ualeat
ut ea q̄ ipse tibi tradiderit:

exercitationē. Sed incredibilis quāda genii magnitudo: nō desiderat idocile usus disciplinā. Libet autē semp discere: sēsus ē: Semp inatā eē discēdi cupiditatē: sed iēptos parū p̄ficere: aptos uero nimīū delectari. Vt si uelim ego talis. i. optime tenere ludū talorū. Et ostēdit iēptos cupere: ne quē aptos uero studiis delectari. Detinent: cupiditate. Tardissimi: ineptissimi: quis cupidi sint alicuius artis: tamē iēpti sūt ad eā p̄discēdā. Itaq; parū p̄ficiūt: quā nequē cupiūt. Iamīa inqt Catullus: Hic Catullus q̄si p̄suasus Crassi rōnibus admirari desinit: q̄ res tātas affectus sit Crassus: etiā occupatus:

Crassus autē reddita ratione cur de oratorū iter se: & philosophorū cōiūctio: tam multa differuerit ad id redit quād istituerat: ut de dignitate: & cōpositione elocutionis partibus disputet. Dicit ergo Catullus: Ex eo quod dicis posse oratorē nō diffi culter addiscere: quā satis ē. De p̄ceptis philosophiā: intelligo quāda ex hoc iſerre uelis: te occupatū etiā hominē hāc p̄cepta discere potuisse. Iamīa: Cōduplicatio: quā significat ai effectū. Satis i. multū. Acerrimo: diligēti: & acuto. Ad cognoscenda quod dicis: moralē. s. philosophiā: quā oratori necessaria dixisti. De me: quāsi i me fit: quāsi oratore requirit. Pergis: p̄sistis: p̄seueras i hac sēritia. Ad instituta: ad nōcepta redeo: post lōgā uidelicet disputationē: de duabus p̄mū partibus elocutionis elegātia: & cōpositione. De officio deīde oratoris. postea quō eloquētia diuisa fuerit a sapiētia. Postremo quod peripatetici solū: & academici cū oratore cōueniāt. Mihi uero: ac si diceret: Credo etiam ceteris idē uideri. Tā lōga: quā diu disputauit rerū oīum perī iam oratori necessariā. Duas. s. ornate: cōgrueque dicēdi. Cumulanda: augēda. Altera. s. pars

Ornate: p̄ cōpositionē. Apte: p̄ dignitatē. Quāmaxime iocūda: cōpositionis ē. Nā composita apte oratio iocūditatē quāda habet: & auditorū auribus facile admittit. Inſuat: illabat. Et quā plurimis rebus iſtructa: dignitas uerborū & sēntiā: & fit p̄ p̄phrasim. i. descriptionē: utraq; partē tetigit. Instrumentū: Nūc laudat hāc elocutionē a cōparatione. Laus enim quā a cōparatione sumit: maximā uim habet. Instrumentū. i. oratio. Litigiosū in cōtrouersis legitimis. Acre: asperum: acerbū: rabiosū ut Tragicus dixit: Rabiosa fori iurgia uendēs. Ex uulgi opinionibus. i. accommodatū uulgi opinionibus. Exiguū: uerborū. Mendicū: rerū inopē. Illud ipsū: quod declamatoris causis tractat. Isti: sophistae. Collectis: a seipso. Accersitis: aliūde. Cōportatis: utrinque. Ad annū: ad rotius anni res necessarias: quā ad uictū suppediēt: paradas. In aedilitate: Nā aediles perāt etiā rebus i foro uenalibus. Exq̄sitis: undique. Trāslatio a mercatore: quod patriā uult rerū oīum copia instruere: nō ex agro suo tantū sumit: sed undecūque opportunū fuerit: sic etiā oratori faciendū i ornāda: iſtrudendaque oratioe. Vernaculis: seruilibus: & uulgaribus. Verborū eligēdog: De elegātia repetit: cū qua iūgit cōpositionē. Nam illa docet eligere pura uerba p̄ latinitate: usitata per explanationem.

cris opa tribuat: memoria studiūque p̄maneat. Libet autē sp̄ discere: ut si uelī ego talis optime ludere: aut pile studio teneat: et fortasse si assequi nō possim. At alii quā praeclare faciūt: uehemētius quā causa postulat: delectantur ut Titius pila: Brulla talis. Quare nihil ē: quod quā magnitudine artium ex eo quod senes discūt: p̄timeſcat. nāque ut senes ad eas accesserūt: aut usque ad senectutē i studiis detinent: aut sūt tardissimi: res quā se sic mea sēntia habet: ut nisi quod quicquid cito potuerit: nunquā oīno possit p̄discere. Iamīa inqt Catullus: Intelligo Crasse quod dicas: & hercule asētior: satis uideo tibi homini: ad p̄discendū acerrimo: ad ea cognoscēda quā dicis: fuisse temporis. Pergis ne inqt Crassus me quā dicā de me: nō de re putare dicere: sed iam si placet ad instituta redeamus. Mihi uero Catullus inqt placet. Tū Crassus: Quorsū igit hāc spectat inqt tā lōga & tā alte repetita oratio: Hae duae partes quā mihi sup̄sūt: illustranda orationis: ac totius eloquētia cumulanda: quāque altera ornate dici postulat: altera apte: hāc habet uim: ut sit quāmaxime iocūda: quāmaxime i sēsus eorū quod audiūt: iſuat & quā plurimis sit rebus iſtructa. Instrumentū autē hoc: foreſe: litigiosū: acre: tractū ex uulgi opinionibus: exiguū sane atque medicū ē. Illud rursus ipsū quod tradūt isti: quod p̄sentent se dicēdi magistrōs: nō multū ē maius: quā illud uulgare ac foreſe. Apparatu nobis opus ē: & rebus exq̄sitis undique collectis: accersitis: cōportatis: ut tibi Caesar faciendū ē ad annū: ut ego i aedilitate laboraui: quod quotidiāno usu: & uernaculis rebus exq̄sitis: undique collectis: satisfacere me posse huic populo nō putabā. Verborū

Collocādoꝝ: p cōpositionē. Cōcludēdoꝝ: q̄bus clausula fiat apta & cōcīna: nō hiulca: & uasta.
Facilis: q̄a iudicio auriū accipit cōcīna: respuit icōpta: & iēpta. Sine rōne: sine p̄cēptione rheto-
rica. Primū qdē sēsus auriū cōprobauit: nunq̄ admittēda sit: an nō: deinde exercitatio diuturna fa-
cit: ut apte p̄mutare possis. Rerū: q̄ ad dignitatē ptinet. Dignitas aut cōsumit i exornationē rerū.
Rerū ē silua magna: quā auctore Socrate gr̄aci p̄mū diuisere: nostri deinde eos secuti dediscere
cōperūt. Silua: quā gr̄aci Hylen i duplici significatione accipiūt: & siluā: & materiā. Iā nō tene-

eligēdoꝝ: & collocādoꝝ: & cōcludēdoꝝ: facilis ē uel rō:
uel sine rōe ipsa exercitatio. Rex ē silua magna: quā q̄
gr̄aci iā nō tenerēt: ob eāq; causā iuuētus nra dedisceret
pene discēdo: etiā latini: si displacet: hoc biēnio mḡri di-
cēdi extiterūt: quos ego cēsor edicto meo sustulērā: non
quo: ut nescio: quos dicere aiebāt: acui īgenia adolescētī
um nollē: sed cōtra īgenia obtūdi nolui corroborari im-
pudētīā. Nā apud gr̄acos: q̄ eiusmodi eēnt: uidebā tñ eē
pr̄ter exercitacionē līgua: doctrinā aliquā & hūanita-
tē: dignā scīa. Hos uero nouos mḡros nihil intelligebā
posse docere: nisi ut auderēt: qd̄ et cū bonis rebus cōiū-
ctū: p̄ seipsū ē magnope fugiēdū. Hoc q̄ unū traderet
& q̄ ipudētīā ludus eēt: putauī eē cēsoris: ne lōgius id
serpet p̄uidere: q̄q̄ nō hęc ita statuo atq; decerno ut de
sperē latīe ea: de qb̄ d̄ sputauim⁹: tradi ac p̄poliri. Patit̄
enī & līgua nra: & natura rerū ueterē illā excellētēq; pru-
dētīā gr̄acoꝝ: ad nīm usū morēq; trāfferri: sed hoibus
opus ē erudit̄is: q̄ adhuc i hoc qdē ḡne nri nulli fuerūt:
sin qñ extiterit: et gr̄acis erūt anponēdi. Ornat̄ igit̄ oꝝ
ḡne p̄mū: & q̄si colore quodā: & succo suo: nā ut grauis
ut suauis: ut erudita sit: ut liberalis: ut admirabilis: ut
polita: ut sēsus: ut dolores hēat: q̄tū opus sit: nō est sin-
guloꝝ articuloꝝ: i toto spectant̄ hęc corpe: ut porro cō-
sperfa sit: q̄si uerboꝝ snīaq; floribus. Id non debet eē
fusū aq̄biliter p̄ oēm orationē: sed ita distinctū: ut sint
quasi i ornatu disposita quādā insignia & lumina. Ge-
nus igit̄ dicēdi ē eligēdū: qd̄ maxime teneat eos: q̄ audi-
ant: & qd̄ nō solū delectet: sed et sine satietate delectet
Nō enī a me iā expectari puto: ut moneā: ut caueatis:

in articulo argum̄tis omnibus hōtū oī m̄m̄t̄ om̄m̄

Duo sūt ḡna dicēdi. p̄mū p̄ totā orationē diffūdit̄: i quo tres illi char^{act}eres cōtinentur. Alteꝝ spar-
sū: q̄busdā q̄si coloribus distinguit̄: ubi exornationes uerboꝝ & snīaq; cōplectunt̄. Ḡne: graui: me-
diocri: attenuato. Colore & succo: ex succo. n. corpori diffūdit̄ color. Grauis: sublimis. Suauis
humilis. Erudita: mediocris. Liberalis: itē mediocris. Nā humilis parū libero digna uidet̄. Ad-
mirabilis: ad sublimē. Polita: ad attenuatū. Sēsus: ad oīa refert̄ orationis ḡna. Sēsus: cōciliādo
Dolores: cōcītādo. Nō ē singuloꝝ. i. nō ptinet ad singulos orationis p̄ctos: uidelicet ad singu-
la mēbra. s. exordiū: narrationē &c. Cōsperfa: i oī oratione. Ut porro: Nūc ad secūdū genus ora-
tionis trāsīt: qd̄ cōstat exornationibus rerū: atq; snīaq;. Insignia: uerboꝝ. Lumina: snīaq; ornamē-
ta. Disposita: distincta. Ornatu: pulchritudine. Distinctū: p̄sonis: q̄ audiūt cōpositionē uerboꝝ

Cōgruū: dignitate rerū: de q̄bus agit̄. Sine satietate: illd̄ sēnt cōmutāda eē ḡna: ut a graui ad me-
diocri: a mediocri ad suauē declinet̄ nōnunq; & e cōuerso. Nō enim me: Hic uitia q̄si p̄ trāsītū tā-

git: quæ in uno quoque genere incidere possunt. Exilis: uitiū attenuatæ. Inculca: mediocris. Vulgaris: rursus mediocris. Obsoleta: non sordida: horrida: non uirilis: ergo non obsoleta: uirilis: quod est grauis figuræ. Austeri enim & graues sordidiores: & horridiores sunt: quam molles: quam nitidi esse solent: ideo obsoletum uirile. Ingenia: quantum ad Cottam & Sulpitium. Aetates: ad Cæsarem & Catullum: quia maturioris erat ætatis. Prima specie: primo aspectu. Quæto color: Nunc per similitudinē ostendit fucata ueris fastidiosa magis esse: idque per sensum omnium. Primum igitur ostendit quod sensus oculorum per speciem saturat. Colores enim

speciosiores sunt. Varietate Noui pictores colorum uarietate pingentes utuntur: ueteres naturam magis imitabantur.

Primo aspectu: floridiora in picturis primo aspectu placet non ita. Teneamur: admiratione perpetua. Illo horrido: illa horriditate: & sordiditate picturæ: substantiue posuit. Obsoleto: uirili rursus. Quæto: nunc de sensu aurium illud idem probare intendit. Molliores: suauiores.

Delicatiores: delectabiliores. Flexiones: mollitudinē uocis acutæ: grauis: mediæ significat. Falsæ: non proprie: sed fictæ quæ submisso spiritu: & non proprie emittuntur.

Certæ: ad id quod dixit flexiones: quia illæ mutant: id est certæ: & non tam delectant. Seueræ: contra falsas uoculas. Nam seuerus dicitur quasi sequens uerum. Austeri: graues: uiriles. Reclamat: explodit eos. Licet: quod de oculis: & auribus dixit: idem in reliquis sensibus percipi potest. Cōditis: mediæ productæ: cōpositis. Moderatis: mediocribus.

Olerere: referre: reprehendere.

Mollitudinis: quantum ad os corpus. Leuitatis: ad superficiem. Quædam enim omnino mollia: ut pluma quædam superficialia tantum: ut ebur: marmor. Quis potione: in eadem moratur: ut res ante oculos ponat. In utroque genere: cibi & potus. Leniter: modice. Finitimum: uicinum.

Quo hoc minus in oratione miremur: Nunc cōfert similitudinē: Sicut cæteris rebus: ita in oratione satietatē cōtinuatio parit.

Quo: propter quod: quia si sint eadem uno tenore proposita: in cæteris sensibus fastidium generat. Cōcinnam cōpositam. Distinctam: uariatam exornationibus. Ornata: utrumque complectitur. Festiuam: lepidam. Sine intermissione: uno tenore iugiter: delicata: ledipa. Sine reprehensione: græce dixit. ἀναληψα repetitione: ne interponendo festiuitates eiusmodi non repetat. Sine uarietate: si eisdem semper utatur exornationibus. id est aliquam omittat: aliquam repetat. Claris coloribus. id est illustribus & splendidis exornationibus.

Diuturna: longa: si uno & eodem lepore spernuta: non iterponens austeram festiuam: sic. n. aures satietate quædam fatigata lepores eiusmodi respuerunt. Offendit: offensio fit impersonaliter positum. Cincinisi: capillis calamistro intortis: ornatum ofonis non naturalē cōtenti. Natura: corporis. Sensus: ut aliquid dulce

ne exilis: ne inculta sit uestra oratio: ne uulgaris: ne obsoleta. Aliud quiddam magis: & ingenia me hortant uestra: & ætates. Difficile enim dictum est: quænam causa sit: cur ea quæ maxime sensus nostros impellunt: uoluptateque & specie prima acerrime commouent: ab iis celerrime fastidio quodam & satietate abalienemur: quanto colorum pulchritudine: & uarietate floridiora sunt in picturis nouis pluraque quam in ueteribus: quam tamen etiam si primo aspectu nos caperunt: diutius non delectant: quam uide nos in antiquis tabulis illo ipso horrido obsoletoque teneamur: quanto molliores sunt: & delicatiores in cantu: flexiones ac falsæ uoculæ: quam certæ & seueræ: quibus tamen non modo austeri: sed si sapius fuerint: multitudo ipsa reclamat. Licet hoc uidere in reliquis sensibus: unguentis minus diu nos delectari summa & acerrima suauitate conditis: quam his moderatis: & magis laudari quod carum: quam quod crocum oleum reuideat: in ipso tactu esse modum: & mollitudinis: & leuitatis. Quin etiam gustatus: quod est sensus ex omnibus maxime uoluptarius: quodque dulcedine præter cæteros sensus commouet: quocirca id quod ualde dulce est: aspernat: ac respuit: quod potius uti: aut cibo dulci diutius potest: quam utroque in genere: ea quæ leniter sensum uoluptate moueat: facillime fugiat satietatem. Sic omnibus in rebus uoluptatibus maximis fastidium finitimum est: quo hoc minus in oratione miremur: in quam uel ex poetis uel ex oratoribus possumus iudicare: cōcinnam: distinctam: ornata: festiuam: sine intermissione: sine reprehensione: sine uarietate: quis claris sit coloribus picta: uel poesis: uel oratio: non posse in delectatione esse diuturna: atque eo citius in oratoris: aut in poetæ cincinisi: ac fuco offendit: quod sensus in nimia uoluptate: natura non mente satiantur in scriptis: & in dictis: non aurium solum: sed animi iudicio etiam magis infucata uitia noscuntur. Quare bene & præclare: quis nobis sæpe di-

nimis gustū explet nō animū. Quāuis. i. quātū uis: duæ partes. Belle & festiue: obiicit bene & p̄clare: ut alterū p̄bat: ita alterū respuit. Reclamatio: plaudētū: quū dicit bene: & p̄clare. Volo inq̄ ut oratoribus audiētes quātūlibet bene & p̄clare: nō aut belle: & festiue reclamēt. Nā i bene & p̄clare: dignitas q̄dā iest cū grauitate. In belle aut & festiue: suauitas cū fatietate. Umbrata: ut nō semp̄ splēdida sit oratio: ed̄ plēdor ille occultet nōnunq̄. Recessū: Per similitudinē ostēdit: quō splēdidi or̄ appareat ōso: sicut i tenebris lux ē iocūdi or̄: ita festiuitas i hausteritate suauior. Recessū: lo-

cū abditū: & obscurū. Illuminatū: exornationibus.

Extare: expositū eē. Imminere: apparere. Nūq̄ agit hūc: Similitudie histriōnis dicit uariādum eē: q̄ uersus agunt gestu: modo maioris modo minori. Nā sapiēs: Versus Rosci: cuius hic sēsus ē: Sapiēs uis uirtuti suæ honorē: nō q̄si p̄dā: sed p̄miū. Præda. n. eius ē: q̄ non meruit. Sed abiicit: loquit Cicero: sed abiicit gestū iqt

In p̄ximos. i. sequētes uersus. f. Et quid uideo: Alter uersus usq̄ ad illd̄ icidit. Nā illa sūt Ciceronis uerba. f. in cidat: aspiciat: &c. Et ē sēsus: Roscius p̄sonā Hecubæ gerēs. Hæc uerba ita p̄nūciat: q̄si iciderit: aspexerit: admirata sit: stupuerit uiḡ id ætatis arma sibi circumdedisse. Hæc. n. tragœdiā Accii poetæ fuisse p̄cipimus: ubi Hecuba itroducit: quæ uiro armis circumdato suadet: ut se ad aras recipiat. Quid ille alter. f. uersus. O pater o patria: Alterius uersus p̄ncipiū: qd̄ gestu p̄nūciādū ē i tensiore. Supiore. f. & illo uersu: Sapiēs &c. f. & in hoc qd̄ petat p̄sidiū. Id. f. p̄mo loco gesticulatōnē eē oportere. Actores. i. Mimi.

Quā ipsi poetæ: i p̄ncipio leuiora ponūt: i sequētib' acri-

cat' belle & festiue nimiū sæpe nolo: q̄q̄ illa ipsa reclamatio nō pōt melius: sit nolim crebra: sed habeat tñ illa i dicēdo admiratio: ac sūma laus umbrā aliquā: & recessū: quo magis id qd̄ erit illuminatū: extare atq̄ imminere uideat. Nunq̄ agit hūc uersum Roscius: eo gestu quo pōt. Nā sapiēs uirtuti honorē: p̄miū: haud p̄rædā petit: sed abiicit p̄fus: ut i p̄ximos: & qd̄ uideo: sero septus possidet sedes sacras: icidat: aspiciat: admiret: stupescat. Quid ille alter: qd̄ petat p̄sidiū: q̄ leiter: q̄ remisse: q̄ nō actuose. i. stat enī: o pater: o patria: o priami domus: i quo tāta cōmoueri actio nō possit: si eēt cōsūpta supiore motu: & exhausta: neq̄ id actores p̄us uiderūt: q̄ ipsi poetæ: q̄ deniq̄ illi etiā: q̄ fecerūt modos: a quibus utriq̄q̄ sūmittit aliqd̄: deinde auget: extenuat: inflatur: uariat: distinguit. Ita sit nobis iḡ ornatus: & suauis orator. nec tamē pōt aliter eē: ut suauitatē habeat austerā: & solidā: nō dulcē: aut decoctā. Nā ipsa ad ornādū p̄cepta q̄ dant: eiusmodi sūt: ut ea quis uitiosissim' orator explicare possit. Quare (ut ante dixi) primū silua rerū: ac sentētiarū cōparāda ē: q̄ de parte dixit Antonius Hæc formā da filo ipso & gñe oratiōis: illumināda uerbis: uariāda sentētiis. Sūma autē laus eloquētix est: amplificare rē ornādo: qd̄ ualet nō solū ad augēdū aliqd̄: & tollēdū altius dicēdo: sed etiā ad extenuādū: atq̄ abiiciēdū. Id desiderat oībus iis i locis: quos ad fidē orōnis faciēdam adhiberi dixit Antonius: uel quū explanamus aliqd̄: uel quū conciliamus animos: uel quū concitamus.

ora. Illi. f. musici: i p̄ncipio remissius canūt. Vtriq̄q̄: & a poetis: & a musicis. Sūmittit: ab histriōe

Auget: motu corporis: qd̄ sūptū fuerat. Extenuat: uoce. Inflamat: spiritu: quū maiore spiritu aliqd̄ d̄. Variat: diuerso gestu. Distinguit: i terpositione gestus. Ita sit nobis. i. sic orator: ut histriō uariat. Aliter: q̄ histriō: ut. f. lepores nōnunq̄ i terponat orator. Tamē: quis hoc tā multis uerbis p̄cipimus: tñ nō pōt eē aliter orator q̄ histriō. Austerā: uirilē: nō fucatā. Dulcē: ad austerā. i. non delicatā. Decoctā: ad solidā. i. naturalē. Trāslatio a passo. i. uino cocto: cuius frequens usus stoma chū debilitat. Nā ipsa p̄cepta: Vere inq̄ hæc oratori seruāda. Nā explicatio p̄ceptorū facilē: at uerbo ipsa p̄cepta exeq̄ difficilior. Quare ut an̄ dixi: Sicut cibus etiā dulcis fastidiū parit: si assidu' fuerit: & ōso lepida: iō exornatiōes tractare nō ē difficile: sed ubi q̄q̄ tractāda sint cognoscere difficillimū. Quare numero tādē cōcludit: Silua regū: ac sniaḡ: iuētioni hūda rō: Ut p̄mo iuenias: dei de iuēta exornes. Formāda: texēda. Filo: textura: sub tegmine. Nā silua regū ē q̄si tela siue stamen exorsa. Gñe: caractere. Ad augēdum: q̄a amplificatio rei sit: aut quū rem humilē uerbis extollimus: aut cōtra sublimē deprimimus. Id: uidelicet augere: uel extenuare. Conciliamus: nobis cōcitamus in aduersarios. Sed in hoc quod post. f. cōcitare. Amplificatio ualet ad concitandum.

Illā exercitatio. s. laudādi: aut uituperādi. Instruxit: Nam ab initio Antonius negādo de his singulatim eē p̄cipiēdū: dixit laudationē: & uitupationē cū aliis rhetoricā p̄ceptis eē annexas. Vtrūq; s. laudē & uituperationē reiecit: q̄si ab oratore alienas. Etiā: post amplificationē. Proprii causarū. Proprii & cōes i hoc distāt. Cōes p̄ amplificationes tractant: ut q̄ dicimus: Nihil parricidio detestabilius. Proprii: p̄ confirmationē rei: de q̄ agit: ut parriciū Orestis eo crudelius: q̄ matrem occidit: q̄ una ipsū a patre relictū sustulerat. Inculcationē: accusationē. In earū nernis: ut nulli p̄te rea causā cōueniāt. Que

relā: q̄ p̄ cōq̄onem detestatur crimen: aut cliētis miserias cōmiseramur. Deprecationē: q̄ utimur cōq̄one q̄ dicimus ei q̄ isciēter peccauerit: ueniā dandā eē: & q̄ necessitate coactus peccauerit ueniā dandā eē. Alii uero: Supradicti loci sūt cōciliationis: & cōciliationis: hi tertiā p̄prietatis sūt docendi. Quā exercitatio: Docuit tres locorū uirtutes toti dē psuadēdi ḡnibus cōuenire. Primā qua cōciliam? cōquestionē. Secūdā: qua cōcitamus amplificationem. Tertiā: qua docemus: siue pbamus: q̄onē appellat: hoc ē thesim illā: & hypothesim de q̄bus s̄ape iā diximus.

Duarū philosophiarū. s. p̄ipateticā: & academicā. Nā stoicos & epicureos ab officio oratoris penitus excludit. Quā exercitatio. s. pbādi: & refellendi. Ratio: artis. Copia: exercitationis: uel illa intelligētia: hęc eloquētia. De officio: Declarat qd̄ dixit de uirtute. De æquo: cōmune ius: qd̄ inter omnes cōuenit: ut bonis bene agier. De dignitate: honorū: magistratuū: quid sit uniuscuiusq; magistrat? officii. Utilitate: publica: uel puata. Honore: utrū quis honorē meruerit? Ignominia: utrū qs ignominia sit afficiendus. & opprobrio? Præmio: & pœna: quasi de claratio ē eius qd̄ dixit: honore: & ignominia. In utrāq; partē: proposita quæstione utrū sit ex uirtute: an cōtra?

utrū ex officio: nec ne? In utrāq; partē: affirmatiuā: & negatiuā. Sed quoniā: Hęc quidē omnia spectabūt ad munus oratoriū. Possessione: tam lata & ampla: ubi de officio oratoris tractari poterat. Et eo litigioso: qd̄ etiā idignius est: ut nobis: qd̄ necessariū est: minime cōcedāt. Litigioso enim: in cōtrouersia posito: nūdum nobis cōcesso significat. Irruperūt: per uim ingressi sūt. Ex particula parua: Peripatetici ἀποτοῦ περιπατοῦ και ἀρο ἀθηνας: parua urbis Athenarū loca. Definita cōtrouersia. i. hypothesi: de utraq; quæstione ponit exēplum. Cōtrouersia: rei alicuius.

Sed i hoc qd̄ postremū dixi: amplificatio pōt plurimū eaq; una laus oratoris ē & p̄p̄a: maxie ēt maior ē illa exercitatio: quā extrēo sermone instruxit Antonius: p̄mo reiciebat laudādi: & uitupandi. nihil ē enī ad exaggerādā & amplificādā orōem accōmodatius: q̄ utrūq; horū cumulatissime facere posse. Cōsequēter ēt illi loci: q̄ q̄q; p̄p̄rii causas & ihærētes i earū neruis eē debēt: tamē qa de uniuersa re tractari solēt: cōes a ueteribus nominati sūt quorū p̄ti hnt uitioꝝ: & peccatoꝝ acré qd̄ cū amplificationē icusationē: aut q̄relā: cōtra quā nihil dici solet: nec pōt: ut i depeculatore: i pditore: i parricidā: q̄bus uti cōfirmatis cribus oportet: aliter enī ieiuni sūt atq; ianes: Alii aut hnt deprecationē: aut miserationē: alii uero ancipites disputatiōes: i q̄bus de uniuerso ḡne i utrāq; partē differi copiose licet. Quā exercitatio nūc p̄p̄ria duarū phiarū (de q̄bus añ dixi) putat. Apud antiquos erat eorū: a q̄bus oīs de rebus forētib; dicēdi rō: & copia petebat. De uirtute enim: de officio: de æquo & bono: de dignitate: honore: ignominia: præmio: pœna: sublimib; de rebus: i utrāq; partē dicēdi: aīos: & uī: & artē hēre debemus. Sed qm̄ de nra possessione depulsi: in paruo & eo litigioso prediolo relictī sumus: & aliorū p̄oni: nra tenere: tueriq; nō potuimus ab iis: qd̄ idignissimū ē: q̄ i nrm p̄rimoniū irruerunt: qd̄ opus est nobis: mutuemur. Ducūt igit nūc qd̄ illi: q̄ ex particula parua urbis ac loci nomē hnt: & p̄ipatetici phi: aut academici noīnātur: olī aut p̄pter eximiā reꝝ: maxiaꝝ sciam: a gr̄acis Politici phi appellati: uniuersarū reꝝ: publicarū noīe uocabātur: oēm ciuile orōem in horū alterutro ḡne uersari: aut definita cōtrouersia certis tp̄ibus: ac reis: hoc modo placeat: ne a carthaginētib; captiuos nros: redditus suis recipari: aut i finite de uniuerso ḡne q̄rētis: qd̄ oīno de captiuo statuēdū ac sētiēdū sit: atq; horū supius illud genus

Lite: iudiciali gñe. Deliberatiōe: alteri genus. Laudatiōe: tertiu genus demonstratiuū. f. Hæc aut: de hypothesi hæcenus dixit: quō a græcis tractet: nūc de thesi ifinita. Proposita: ut supra dictū ē: utrū nauigādū: ædificādū: uel aliqd faciēdū. Instituedo: ordinādo qōnes. Amissā possessio, nē: q̄ sua fuerit: & nūc recuperat eadē. Sēsus ē: Nō ita hāc qōnē thesim sumūt rhetores graci: tāq̄ suā ut recuperare audeāt: sed tanq̄ alienā: ut a iuriscōsultis accipe uideant. Perstat aut i trāslatiōe p̄doli ubi oratorē coartatū dixerat. Nā q̄si de arboribus inqt: & latifūdijis iuriscōsultoz: surculū demant:

causā: aut cōtrouersia appellāt: eāq; tribus: lite: aut deli
beratiōe: aut laudatiōe definiūt. Hæc aut altera qō ifini
ta: & q̄si p̄posita cōsultatio noiāt: atq; hæcenus loquā
tur: etiā hac istituēdo diuisiōe utunt: sed ita: nō ut iure
aut iudicio: ut deniq; recuperare amissā possessionē: sed
ut ex iure ciuili surculo defringēdo usurpare uideantur
Nā illd' alteri genus: qd' ē tpibus: locis: reis: definitū ob
tinēt: atq; idip̄m lascinia. Nū enī apud Philonē: quē in
academia uigere audio: etiā hāz iā causaz: cognitio exer
citatioq; celebrat'. Alteri uero tñmodo i p̄ma arte tradē
da noiāt: & oratoris eē dicūt: sed neq; uī: neq; naturā
eius: nec ptes: nec gñā pponūt: ut præteriri oīo fuerit sa
tius: q̄ tale ac tātū deserri: nūc. n. iopia reticere itelligunt
tū iudicio uiderent. Oīs igr̄ res eadē habet naturā abigē
di: de q̄ q̄ri & discaptari pōt: siue i ifinitis cōsultationi
bus discaptat: siue i iis cais: q̄ i ciuitate: & i forēsi discā
ptatiōe uersant: neq; ē ulla: q̄ nō aut ad cognoscēdi: aut
ad agēdi uī rōnēq; referat. Nā aut ipsa cognitio rei: scia
q; p̄quirīt: ut uirtus suā ne pp dignitatē: an pp fructus
aliquos expetat: aut agēdi cōsiliū exq̄rit: uelut sit ne sa
piēti capessēda resp. Cognitiōis aut tres modi cōplectūt
cōiectura: definitio: & ut ita dicā cōsecutio. deinde cōie
ctura: nā qd' i re sit: cōiectura q̄rit: ut illud: sit ne i hūa
no gñe sapia. Quā aut uim q; res hēat: definitio expli
cat: ut si q̄rat: qd' sit sapia. Cōsecutio autē tractat: qū
qd' quāq; rē sequat: exq̄ritur: ut illud: sit ne aliquando
mentiri boni uiri. Redeunt rursus ad cōiecturam: eāq;

plū thesios. Propter dignitatē: Stoicorū ē. Fructus: pipareticorū. Agendi: q̄tū ad hypothēsim.
Sapiēti: Causa sp̄alis & finita: utrū sapiēti capssenda sit resp. Nā idiuidua ē: utrū Catoni capessēda
sit. Cognitionis: Pulchra distinctio: & p̄sus notāda. Cōsecutio: q̄ græce appellat' ακολούθια
nō tā uidet' posse exp̄mi latine. Cōiectura: ut illud: Sit ne i humano gñe sapia. Eiusdē gñis ē scia: i
telligētia: sapiētia. Scia ē de his rebus: q̄ aliter eē nō p̄nt: nec p̄ncipia: ut q̄rit: an deus sit p̄ sciam: p̄
supponit' sūmū bonū: hoc modo: Sūmū bonū ē a quo cūcta p̄cedūt: nulla aut substātia nisi a deo ē
ergo sūmū bonū deus ē. Ex quo seq̄tur deū eē. Intelligētia: aut sūmū bonū ē: aut nō. Si concedit' p̄di
cta rōne deū eē p̄bat. Si negat: sequit' sūmū malū eē. Nā malū ē p̄uatio boni. Redeūt rursus: Craf
sus qd' alii nō fecerāt: uim & naturā quæstionū tractare coepit: ut quæstionē finitā: & infinitā. Dein
de partes: qū diuideret eā i cōiecturā: diffinitionē: & cōsecutionē. Nūc & alia quæstionū gñā p̄po
nit. i. partes hoc loco. Quæstiois enī ifinitæ tria sūt gñā: cōiecturales: diffinitiuū: & cōsecutiū. Cōie
cturalis rursus partes sūt. Quid sit: unde sit: cur sit: an imutet'. Diffinitiuū partes: Quid uulgo con
fētiāt: qd' cuiusq; p̄priū: quot rei cuiuspiā gñā: quæ cuiusq; rei forma: Cōsecutiui partes cōsistūt ex
p̄mis gñibus expetēday: rez: simpliciter: aut ex cōparatione. Redeunt: piparetici: & academici.

qd' i agello suo plātē: ita. q̄
iure ciuili mutuant' qū the
sim tractāt. Ex iure: ut i ci
uili iure uideamus. Tpi b' z
ut q̄si. Re is: q̄s. Locis: ubi
Lacinia. q. d. nec plene qdē
hoc gen' retinēt. Lacinia dē
ps uestis ab extremo pēdēs
a lacerādo dicta. Nū enī
uere inq̄ lacinia retinēt. Co
gnitio: p̄ceptio secūdū artē
Exercitatio: actio cāz: q̄s
arte cognitas agūt ex arte.

In p̄ma arte: i p̄ma artis pte
i. i p̄ncipio artif. Vid: diffini
tionē inuit: q̄ uī rei explicat
ut dicāt: qd' sit hypothēsis. f
quot gñā: quot partes eius.
hoc Donatus facit i artē Ci
ceronis ueterē. Diffinit enī
qōnē: ut supra diximus: hy
pothēsim dicēs eē qōnē cir
cūstātiis iuolutā. Præteriri
omitti. Nūc enī: R. ē cur sa
tius fuerit p̄teriri: q̄ attingi.

Reticere: iceptū. Iudicio
uolūtate: q̄ si nō attingeret
sponte uiderent' negligeret
nūc qū i choatū reliquerint
nō iudicio: sed scia iopia ta
cuisse uident'. Oīs igr̄ res:
In hoc capite agit' de utrius
q; gñe qōnis. Quæri: ut q̄
sit. Discaptari: q̄lis sit: &
ut q̄ faciendū sit. Iis causis
finitis uidelicet hypothēsi.

Cōgscēdi: q̄tū ad thesim.
Vim: ad causas forēses: p̄ hy
pothēsim. Ut uirtus: exē

Genera. i. partes. Dispertiūt: diuidūt. Partio si cōponat: mutat a i ē: ut partio ipertio: & disper-
tio. Quid sit: diffinitiuū uidelicet: Quid de essentia rei? Natura ne sit: utrū ius a natura pfectum
sit. Hoc i arte ueteri. Natura: quātū ad ius naturale. Opinionibus: quātū ad ius cōsuetudine.
Initiū legū: ius p mū a natura pfectū: cōsuetudo maius fecit & sapiētius. Initiū legū: Leges ex utro-
q; cōsistūt. Res enī & a natura pfectas: & cōsuetudine firmatas: metus & religio sanxit. Rerū pu-
blicarū: Cuius duæ partes: icolumitas: & potētia. Oīa hæc ab eloquētia orta uolūt. & Cicero in p-
mis: Hæc nos iuris legū ur-
biū societate deuixit. Cur
nō unde diffētiāt: sed q; obrē

Nū iterire: quō id qd uir-
tus ē imutatū labat iminutū

Interire uirtus: Nūqd uir-
tus corrūpi possit? Respon-
det posse. Nā qles sunt ope-
ratores uirtutū: tales sunt &
uirtutes: sed illi corrūpūtur
ergo & hæ. Corrūpūt aut
excessu & effectū: qd plani-
us picipit ex uirtutibus cor-
poris: ut uires excessu: ac de-
fectu exercēdi. Valitudo ex-
cessu: ac defectu cibi. Simili-
ter fortitudo excessu timen-
di: & ecōtra. Definitionis
aut: secūda pars pncipalis.

Vt differat: Et hoc sub cō-
suetudine cōtineri uidetur.
Quod diuidit i pactū: par:
& iudicatū. Præterea: pter
oratorē. Quisq; enim d ali
qua re ornate loqitur: orato-
ris officiū sumit. Vt qum
q forma: ut qū p descriptio-
nē aliqd diffinimus: ut glo-
riosi: Cicero in exornatiōe
sentētiarū: quā notationē ap-
pellat. Auari: auarus ab a-
ueo dicit. Seditiosi: serētis
discordiā. Duo pma: pnci-
paliora ponuntur. Nā pma
ideo dicūtur: qā i partes de
inde suas scindūtur. Nam
aut simplex: an sit aliqd sim-
plex expetēdū: an illud ip-
sū alio magis? Simpliciu:
hactenus gñā duo pma tra-
ctauit: nūc de partibus earū

Honores: de bonis exter-
nis. Paupatas: etiā extrinse-
cus. Cōparationis: secūda

pars cōsecutionis: quā quærit: Aliqd idē sit cū aliquo: an aliqd intersit? Metuere ac uereri: generis
eius idē timoris. f. Sed metuimus inuisos: ueremur amicos. Vt rex & tyrānus: ille uolūtariis: hic iui-
tis dominat. Assētator & amicus: uterq; placere uult: Ille obseq; hic officio. Quid præstet? qd
excellat? Vt illud: duo pponūtur. Laus popularis: & laus optimi uiri. Satius ab optimis: quā pau-
cis: q uulgo laudari. Nā ut ait Seneca: Laudari a malis: uitupari est. Quæ uero: Nūc de aliis qōni-
bus: quæ magis sūt iudicialiū: & forensiū caufarū. Ad cognitionē: ubi de rei cognitione discēpta-
tur. Ad agendū: ubi quæritur: utrū agendū sit? In genere: qum discēptatio est officii. Subiecta
materia: græcorum more. Materiæ uirtutum quatuor sunt illæ quas Cardinales uocant. Gignen-
da: si tranquilli fuerint auditores. Sedanda: si turbati. Tollenda: minuenda: aut auferenda.

tanq̄ i q̄tuor gñā dispertiūt. nā aut qd sit q̄rit: hoc mō
natura ne sit ius iter hoīes: an i opōnibus? aut q̄ sit ori-
go cuiusq; rei: aut qd sit initiū legū: aut rerū. aut cāx
tractatio: ut si q̄rat: cur doctissimi hoīes d' maxis rebus
diffētiāt? aut de imutatiōe: ut si disputet: nū iterire uir-
tus i hoīe? aut nū i uitiū possit cōuerti? Definitiōis aut
sūt discēptationes: ut quā q̄rit: qd i cōi mēte q̄si ipressū
sit: ut si differat: id ne sit ius qd' maxie pti sit utile? aut
quā qd cuiusq; sit p̄priū: ex q̄rit: ut ornate dicere: p̄priū
ne sit oratoris? an id etiā aliq;: præter ipsū facere possit?
Aut quā res distribuit i ptes: ut si q̄rat: quot sint gñā re-
rū expetēdas: aut sint ne tria: corpis: ai: externarūq; rez
aut quā: q̄ forma: & q̄si naturalis nota cuiusq; sit descri-
bit: ut si q̄rat auari spēs: seditiosi gloriosi. Cōsecutiōis at
duo pma gemia qōnū gñā ponunt. nā aut simplex ē di-
scēptatio: ut si differat: expetēda ne sit gloria: aut ex cō-
paratiōe: laus ne an diuitiæ magis expetēda sint? Simpli-
ciū aut sūt tres modi de expetēdis: fugiēdisue rebus: ut
expetēdi ne honores sint: nū fugiēda paupatas: de æquo
aut iniquo: æquū ne sit ulcisci iniurias: etiā p̄pinquorū
de honesto aut turpi: ut hoc sit ne hōestū gloriæ causa
mortē obire? Cōparationis aut duo sūt modi: unus quā
idē ne sit: an aliqd intersit: q̄ritur: ut metuere & uereri: ut
rex & tyrānus: ut assētator & amicus: alter: quā qd p̄stet
aliud alii q̄rit: ut illud: optimi ne cuiusq; sapiētes an po-
pulari laude ducant? Atq; ex qdē discēptatiōes q̄ ad co-
gnitiōnē referunt: sic fere a doctissimis hoīb' describunt
Quæ uero referunt ad agendū: aut i officii discēptatiōe
uersant: quo i gñe qd rectū: faciēdūq; sit q̄rit: cui loco
oīs uirtutū & uitiōy ē illa subiecta materia: aut in aīoy
aliq̄ p̄motōe: aut gignēda: aut sedāda: tollēdaue tractāt

Huic generi: quā cōcitādū ē: aut sedādū. Cohortatiōes: cōmouēdi: & cōciliādi. Cōsolationes: se dādo. Miserationes: tollēdo. Ois: ut breui cōplectar. Explicatis igit: Cōcludit nō eē mirādū: si cū Antonio uerbis dissēsi: qā re cōueniūt. Modis: qā gñā & generū partes posuit. Mēbra: qōes. Sed paulo secus: modeste de se loqur. Partitio: p gñā. Diuisiōe: p ptes. Pēsū: trāslatio ab an cillis pēsa de matronis deducēda capiētibus. Nam: Ostēdit qre qōnes ita partitus sit: ut. s. ad unū quodq; genus argumēta sua cuiusq; cōmodius appetent. Ad quæq; seu finita: seu ifinita qōe uer sent: seu i regē actione. Nā

Huic generi subiectæ sūt cohortationes: obiurgationes cōsolationes: miserationes: oīs q; ad oēm aī motū & im pulsio: & si ita res feret: mitigatio. Explicatis igit his ge neribus: ac modis discēptationū oīum: nihil sane ad rē ptinet: si q; i re discrepauit ab Antonii diuisione: nra par titio: eadē sūt mēbra i utriusq; disputatiōibus: sed pau lo secus a me atq; ab illo distributa. Nūc ad reliq; pgre diar: meq; ad meū munus pēsūq; reuocabo. Nā ex illis locis: quos exposuit Antonius: oīa sūt ad quæq; gñā qō nū argumēta sumēda: sed aliis gñib; alii loci magis erūt apti: de quo nō tā qā lōgū ē: q; qā pspiciū ē: dici nihil ē necesse. Ornatissime sūt igit orōes eæ: q; latissime uagā tur: & a pūata & singulari cōtrouerfia se ad uniuersi ge neris uim explicādā cōferūt: & cōuertūt: ut ii q; audiāt: natura & gñe & uniuersa re cognita: de singulis reis: & criminibus: & litibus statuere possint. Hāc ad cōsuetu dinē exercitationis uos adolecētis ē cohortatus Antoni us: atq; a minutis angustisq; concertationibus: ad oēm uī: uarietatēq; uos differēdi traducēdos putauit. Quare nō ē paucoꝝ libelloꝝ hoc munus: ut ii q; sc̄pserūt de di cēdi rōe: arbitrati sūt: neq; tusculani: atq; huius ambu latiōis añmeridiane: aut nra pmeridianæ sessionis. Nō enī solū acuēda nobis: neq; p̄cudēda līgua ē: sed onerā dū cōplēdūq; pectus maximæq; rez: & plurimæq; suauitate: copia: uarietate. Nra ē enī si modo nos oratores su mus: si i ciuiū discēptatiōibus: si i piculis: si i deliberati oibus publicis adhibēdi auctores & p̄ncipes sum⁹: nra ē inq; oīs ista prudētiæ doctriæq; possessio: i quā hoīes q; caducā: atq; uacuā: abūdātes ocio: nobis occupatis: iuo lauerūt: atq; ēt: aut irridētes oratorē: ut ille i Gorgia So crates cauilla: aut aliqd de oratoris arte paucis p̄cipi unt libellis: eosq; rhetoricos iscribūt. q; si nō illa sint p̄pa

us. Nā p̄cudere: dilatare ē: trāslatio a fabro sūpta. Virg. Vomeris obtusi dētē. p̄cudit aratri. One rādū: cumulādū. Metādū: cōsiderādū. Exarādū: excolēdū. Cōplēdū: p̄ficiēdū. Ciuiū discēpta tiōibus: ut i iuridiciali gñe de pecuniis. Periculū: eodē gñe de capite. Deliberatiōib;: alteꝝ gen⁹ Auctores: qā audientes auctoritate: & dignitate moti cōtrouerfias cōponi patiunt. Inq;: repetit post lōgā interpositionē. Prudētiæ: cōsiliū ē. Doctriæ: cognitōis. Abūdātes ocio: s. phi. Inuola uerūt: irruerūt. Occupatis: rep. gerēda. Caducā: hic significat ex quo cecidit qs. Iuris uerbū ē hoc qd molestius ferēdū. Cauilla: iocaf. Libellis: ut Aristoteles. In Gorgia: ut Socrates Platonic⁹.

aliis gñibus: ut uerbi causa diffinitiōi tres pmo loci cō ueniunt eoz q ab Antonio tractati sūt: qu ex ui & natu ra causa nō extrinsecus su mit argumētū. s. ex gñe cau sa: qu tota res qrit. Nā uni uersa res diffinitiōe explica tur: ut qd sit maiestātē læde dere ex partitiōe: qu p par tes diffinit ex uocablo. i. ex nota: hoc ē ex itēp̄tatione arguitur.

ORNATISSIME: Tracta tus tertius de elocutione: q; bus ex rebus cōstet. Cuius p mū caput ē de p̄ceptis eius qu sup̄iori ita cōiūgit. Dixi mus exornari qōnē finitā & ifinitā: sed i qōne finita id at tendit: ut pmo uniuersū q; si genus tractet: deide ad cau sas descēdat. Latissime ua gan: gñaliter d reb; loquū tur. Priuata: finita. Sin gulari: indiuidua separata a ceteris etiā numero. Re is: circumstātia psonæ. Cri minibus: negocii. Litibus: de causis pecuniariis. Mi nutis: indiuiduis. Angustis: circumstātiæq; finibus. Ad omnē uim: uniuersi gñis.

Varietatēq;: Nā qō ifinita uariis: nō tñ diuersis causis accōmodat. Quare: quia hoc mihi cū Antonio cōue nit. Non ē: hoc munus. s. Tusculani: ut parua hac ex pediri possit ambulatiūcu la. Añmeridiā: qu dispu tauit Antonius. Promeridi ā: qu exceptit Crassus. Acuēda: ut expedite loqua mur. Procudēda: ut liberi

Rhetorę: nō physicę. De iusticia: q̄ oīum uirtutū officia cōtinet: de q̄ iā supra dictū ē. De of-
ficio: cuiusq; ætatis: dignitatis: ut ætici. Instituedis: lege. Regēdis: magistratu. De oī uiuēdi rōe:
Triplex ē: ciuilis: cōtēplatiua: & actiua. Ciuilis: politica tm̄. actiua etiā economicā cōtinet. cōtēplatiua
monasticā. Illa. s. p̄cepta phīæ. Quo: ad quā ptinet. Nā iusticiæ officii: ē ciuitates regere: den q̄
rōnes uiuēdi ad res ciuiles referunt: quo hæc p̄cepta: & hæc oīa spectāt. Neq; ut añ dixi: qđ oēm
pene phīam oratori attribuit. Repetit qđ supra dixi: nō tñ i hoc studio ætatē cōsumēdā: modo fō
tes: modo p̄ncipia regē tene

ant. Neq; dixi a phīs eē su-
mēda: q̄ spoliatis oratorib;
hæc sua fecerūt. Hauriem;
q̄a dixerat fōtes. Nā: Do-
cet cur hæc tenēda sint: ut i
his tractari possint: q̄ p̄cæ-
pta eiūsmodi desiderabunt

Acris: uehemēs: prouidēs
diligēs. Acies: acumē. Tā-
tas res: phīæ. Mōstratas: a
doctore. Neq; tāta: sicut si
ne doctore difficilia: ita cū
doctore facilia. Si modo
aspexerit. i. si modo aspici-
mus p̄cul: cernimus prope
Ibi simpliciter uidemus: hic
etiā cogscimus. In hoc igr̄
Nūc ondit: qđ ex hac sequa-
tur cognitiōe regē. Tanto
magnitudie. Immēso: lati-
tudie. Libere: ad magnitu-
dinē. Vagari: ad amplitu-
dinē refert. Vbicūq; cōsti-
terit: siue de morib;: siue de
repu. siue de iusticia: siue de
æqtate. Apparat; rerū.

Ornatus: uerborū. Rerū
enī copia: q̄ si repetit Cras-
sus illud: nō recte illos fecit
se: q̄ res a uerbis diuiserūt.

Honestas: dignitas q̄ orōne
honestat. Qui dicet: q̄ ora-
bit. Liberaliter educatiōe:
liberalium artiu p̄ceptores
habuerit. Doctrīa puerili
ut grāmatica. Vniuersorū
genę: nā qōnes i suas ptes
diuisit. Cogscēdū: legēdo.

Imitādū: agēdo. Næ: p̄
certe. Est. n. dictio græca.

Struat: cōpositiōe. Illumi-
net: dignitate. Ita facile: nō
laboriose ornari rē natura
grādē. Abūdātia: magnitu-
die & copia. Hic Catullus
Secūdū caput de cōmēdari

one disputatiōis: q̄ nō rhetorica solū diminuta sit: sed aliæ quoq; artes: ut illd̄ q̄ si p̄bet: oīa i deteri-
labi. Dii imortales: admirātis ē. Varietatē: regē diuersitatē. Vi: magnitudie. Copiā: multitudie.

Ex āgustis: q̄b; rhetores diffiniūt oratorē: hoc ē i hypothesi. In suorū maiorū: apđ quos phī erāt
q̄ de rep. de morib;: de æquo & bono: de iusticia: de rōe naturæ tractarēt. Doctores: rhetores: q̄
artē docēt. Auctores: inuētores. Nullū: finitū ul' ifinitū. Olympiā: olympici certamis coronabāt
oleastio uictores. Qui quēnali: singul' iustis. hic et iustis: editū dī a qnquēnio. Celebritate: frequētia

rhetorę: q̄ ab iisdē de iusticia: de officio: de ciuitatibus i/
stituēdis & regēdis: de oī uiuēdi: deniq; etiā d' naturæ rō-
ne dicunt. Quæ qm̄ iā aliūde n̄ possumus: sumēda sūt
nobis ab iis ipsis: a q̄bus expilati sum;: dūmodo illa ad
hæc ciuilē sciām: quo ptinet: & quā ituent' trāfferamus.
neq; (ut añ dixi) oēm teramus i his descendis rebus ætatē
sed qū fontes uiderimus: quos nisi q̄ celeriter cognorit:
nunq̄ cognoscet oīno: qū quotienscūq; opus erit: ex iis
tātū q̄tū res petet hauriemus. Nā neq; tā ē acris acies in
naturis hoīum: & īgeniis: ut res tātas q̄q; nisi monstra-
tas possit uidere: neq; tanta tñ i rebus obscuritas: ut eas
nō penitus acri uir īgenio cernat: si mō aspexerit. In hoc
igit' tāto: tā imēsoq; cāpo qū liceat oratori uagari libere
atq; ubicūq; cōstiterit: cōsistere i suo: suppeditat oīs ap-
paratus: ornatusq; dicendi: regē enī copia uerborū: copiā
gignit: & si ē honestas i rebus iis: de q̄bus dicit: existit ex
rei natura: qđā splendor i uerbis. Sit mō is q̄ dicet: aut
scribet istitutus liberaliter: educatione doctrinaq; pueri-
li: & flagret studio: & a natura adiuuet: & uniuersorū ge-
nē i finitis discaptationibus exercitatus: ornatissimos
scptores: oratoresq; ad cognoscēdū: imitādūq; cognorit
næ ille: haud sane quēadmodū uerba struat: & illum iet
a magistris istis reqret. Ita facile i rerū abūdātia ad orō-
nis ornamēta sine duce natura ipsa: si modo ē exercita-
ta labet. Hic Catullus: Dii imortales inq; q̄tā regē uarie-
tatē: quātā uim: quātā copiā Crasse cōplexus es: quātif
q; ex āgustis oratorē educere ausus es: & i maiorū suorū
regno collocare. Nāq; illos ueteres doctores auctoresq;
dicēdi nullū genus disputatiōis a se alienū putasse: accæ-
pimus: sēp; eē i oī orōis rōe uersatos: ex q̄bus Herilius
Hippias qū olympiā uenisset: maxima illa qnquēnali
celebritate ludorū gloriatus ē: cūcta pene audiēte gracia
nihil eē ulla in arte regē oīum: qđ ipse nesciret: nec solū

Nihil: magna p̄fessio disputādi: de q̄cūq; re p̄posita. Geometriā: oīs phiā ḡna cōplectit. Geometria enī & musica sūt mathesis. Līrāz cognitionē: grāmaticā & dialecticā. Poetāz: rhetoricā sine dubio. De naturis: plane phiā ostēdit. De moribus: hic moralē oeconomīā. De rebus publicis: politicā. Palliū: Vñ palliati grāci phi: togati romani. Soccus: Comicoz p̄p̄e abufue p̄ oī calceo. Indutus: grāce ενδυοαζ de oī cultu. Sed qdē: Laudat sane: sed nimīū dicere uoluit se dicit. Sordidiores: iqbiliores. Quid de Prodicō chio Trasimacho chalcedonio: &c. Hi oēs so

has artes: q̄bus liberales doctrinā: atq; ī genuā cōtinent geometriā: musicā: līrāz cognitionē: & poetāz: atq; illa q̄ de naturis rez: q̄ de hoīum moribus: q̄ de rep. dicerentur: sed anulū quē hēret: palliū quo amictus: soccos q̄bus idutus eēt: se sua manu cōfecisse. s. nimis qdē hic ē p̄gressus: sed ex eo ipso ē cōiectura facilis q̄tū sibi illi ipsi oratores de prāclarissimis artibus appetierūt: q̄ ne sordidiores qdē repudiarint. Quid de Prodicō chio: qd de Thrasimacho Chalcedonio: de Protagora Abderita loquar: quoz unusq; plurimū t̄p̄ib⁹ illis etiā de natura rez: & differuit: & sc̄psit. Ipse ille Leōtin⁹ Gorgias quo p̄rono (ut Plato uoluit) phō succubuit orator: q̄ aut nō ē uictus unq̄ a Socrate: neq; ille sermo Platonis uerus ē aut si ē uict⁹: eloq̄ntior uidelicet fuit: & disertior Socrates: & ut tu appellas copiosior & melior orator. Sed hic ī illo ipso Platonis libro de oī re: q̄cūq; ī disc̄ptationē q̄nēq; uocaret: se copiosissime dictus eē p̄fitef. Isq; p̄nceps ex oībus ausus ē ī cōuētū poscere: q̄ de re q; q; uellet audire: cui tantus honos ē habitus a grācia soli: ut ex oībus delphis nō iaurata statua: sed aurea statueretur: Sed ii quos noīaui: multiq; prāterea sūmi dicēdi oratores: uno t̄p̄e fuerūt: ex q̄bus ītelligi pōt: ita se rē h̄re: ut tu Crasse dicis: oratorisq; nomē apd' antiquos ī grācia maiore qdā uel copia: uel gloria floruisse. Quo qdē magis dubito: tibi ne plus laudis: an grācis uitupatiōis statuā eē tribuēdū: qū tu ī illa līgua: ac moribus natus occupatissima ī ciuitate: uel p̄uatoz negociis: pene oībus: uel orbis terrāz p̄curatiōe: ac sūmi īperii gubernatiōe district⁹ tantā uim rez: cognitionēq; cōprehēderis: eāq; oēm qū eius q̄ cōsilio: & orōe ī ciuitate ualeat: scīa atq; exercitatiōe sociaris. Illi nati ī litteris: ardētes his studiis: ocio uero defluētes: nō modo nihil acq̄sierint: sed ne relictū qdē: & traditū: & suum conseruauerint. Tū Crassus: Nō in hac inq̄t una Catulle re: sed ī aliis etiam cōpluribus.

phistā fuerūt: quoz p̄stātissimus Protagoras fuit Ciceronis iudicio. Quid Diogoras: Atheos q̄ dictus ē p̄fitef: qd Theodoros? nūne apte deoz naturā sustulerūt? Nā Protagoras Abderites cui⁹ a te mēto facta ē sophistes t̄p̄ibus illius uel maxim⁹ qū ī p̄ncipio libri sic posuisset: De diis nec ut sint: neq; ut nō sint hēo dicere: Atheniēsiū iussu urbe at agro exterminatus ē: libri ei⁹ ī cōciōe cōbusti. Plato: q̄ uult Platonis cōmētū p̄on⁹ q̄ h̄storiā fuisse. Patrono: rhetoricā factatis. Qui aut: uel falsū ē qd dicit Plato uel Socrates ī rhetorica disputādo plus ualuit. Melior: q̄ Gorgias. Disc̄ptatōez: ubi p̄ q̄nē q̄ ad agēdi rōnē p̄riet q̄rit: qd rectū: qd ue faciēdū

Quāstionē: ubi simplr q̄rit: qd sit expetēdū? Isq; p̄nceps: eoz q̄ arte dicēdi: scītiā quozq; rez didicisset: un⁹ Gorgias fuisse dixit: cui nūc statuā mēorat honoris grā: nō auratā: sed aureā positā fuisse. Soli: ex omnibus sapientibus. Quos nominaui Thrasimachū: Pericearchū Platonē: & ceteros. Rē: ut oratores tenuerūt artes oēs: neq; hāc rhetoricā facultatē a rez scīa separarūt. Copia: rez. Glia: dicēdi: q̄a alter ex altero seq̄t. Qui enī scīa p̄stat: glia excellit. An uitupatiōis. q̄ d. Laudādus tu qdē es: sed grāci nihilominus uitupandī. Occupatissima ī ciuitate: Hic seipsū Cicero occlte laudat: q̄ ī sūma occupatione oīa fuit assecurus: q̄ nunc Crasso attri

buit. Alia. i. Romana. q. d. illi ī grācia: unde oīum bonaz artū origo: tu Romā ubi hāc artes sero cognita. Oībus: q̄ ad te oīa pene p̄uatoz negocia deuoluūtur. Districtus: detentus. Vim cognitionēq; i. rez naturā & p̄petatē. Quum scīa: p̄pter philosophiā. Exercitatione: p̄pter oratoriā facultatē. Cōsilio: rursus sapiētiā. Oratione: rhetoricā inuit. Acq̄sierint: nōnihil addiderūt. Tum Crassus: Modeste ad ea quā ille de laudibus eius dixerat: q. s. alioz id uelit esse iudicium.

Artiū:naturaliter magnarū. Diminutæ:q̄a distribuerūt officia artiū q̄si varia. Separatione:nō solū artes distribuerūt: sed eaz̄ quoq; partes q̄si diuersas iter se distūxerūt: q̄si cōiūctiā nō eēt. Qui: pene ne dicā q̄ oīum ætatis suæ p̄nceps fuisse phibetur. Morbis:ulceribus q̄ corpori sp̄oie ī nascunt. Euclide:Nobilissimus geometres ex oppido Megaris:q̄d ē ex opposito ad Isthmon:So crati cōtēporaneus. Archimedæ:Qui floruit Syracusis:i oī geometria ante alios laudatissim⁹: cuius mortē:& Plī. ī nat. hist. & Lūius ī secūdo bello punico late desc̄pserūt. Damone aut Aristoxe⁹ no:musici illustres:& Aristoxenus q̄dē Aristotelis auditor fuit. Idē teste Cice. aiā nil aliud atq; harmoniā eē dixit. Aristophane:grāmatico īsigni. Discretas:ab aliis alias:q̄a distribuerunt q̄si noīa eēt cuiusq; officia: ut politica:œconomica:mōastica:separarūt q̄si diuersa: nec iter se cōiūctā gñe: uide licet uel distribuerunt artiū partes:separarūt ip̄az̄ artiū uim atq; naturā. Alius: ut Euclides geometriā: Aristoxenes: musicā desereret. Eq̄dē: hactenus cōiectura p̄ba uit: deinceps auctoritate p̄bat maiorū: ut min⁹ mirū sit de græcis. Quæ q̄dē: q̄a nō oīa p̄tinebāt ad eaz̄ rez̄ scientiā ī q̄ nos sum⁹. Trāsfuerso: q̄ p̄ mediū for̄z̄ trāsfiret.

Quod erat īsigne: Hoc īqt e regione p̄ for̄z̄ ambulare: signū erat p̄fiteri se oīb⁹ p̄tētibus cōsiliū daturus. Et p̄git alios afferre romanos: q̄ licet occupati oratores rez̄ sciam tenebāt: nihilo feti⁹ q̄ græci. Ambulātes: e regione fori: ut se oībus expone rēt cōsulētibus. Referret: ī cōsilia peterent. De iure ciuili: q̄a iuriscōsultus erat.

Collocāda: filiā collocare emē fūdū œconomica sūt Collocare: recte ī matrimoniū dare. Ut ad eos: hos uīros ostēdit oīa fuisse cōplexos. Diuinis atq; humanis rebus: recte q̄a dixerat sapiētā. In senatu: cōsulēdo.

Apud pplm: cohortādo: uel defēdēdo. Domi: itē œconomica. i. uel pace: uel bello.

Militiæ: politica. Aduēticiā: q̄si adueniētē aliunde.

Cōsiliū suū fidēq; quatū ad mores ciuiles cōponēdos.

Trāsmarinā: pegrinā. Præstitit: nō mō laborauit: sed laborādo p̄stitit Fortior: p̄plo p̄suadēs. Senator: sniam dicēs. T̄pib⁹ illi: modicæ s̄atura. Cōsc̄pserit: ut lit̄ q̄d origib⁹ ro. & pl̄eraz̄q; orōes. Nudi: scia. Inermes: cognitōe. Effert: extollit. Vnū aliqd: ex his q̄ sūt oīa maiores cōplectebant.

distributiōe partiū ac separatōe: magnitudīes sūt artiū diminutæ. An tu existias q̄ eēt Hippocrates ille Cous fuisse tum alios medicos: qui morbis alios: qui uulneribus alios: q̄ oculis mederent⁹: Nū geometriam Euclide: aut Archimedæ: Nū musicā Damone: aut Aristoxeno: Nū ipsas l̄ras Aristophane: aut Callimacho tractāte: discretas fuisse: ut nemo genus uniuersū cōplecteret: aut ut alius aliā sibi partē ī q̄ elaboraret: seponeret: Eq̄dē s̄æpe hoc audiui de p̄re: & d' socero meo: nros quoq; hoīes q̄ excellere sapiā gloria uellent: oīa q̄ q̄dē tū hac ciuitas nosset: solitos eē cōplecti: meminērāt illi Sex. Helu. M uero Maniliū nos etiā uidimus trāsfuerso ambulātē for̄zo: q̄d erat īsigne: eū q̄ id faceret: facere ciuib⁹ oībus cōsiliū sui copiā: ad quos oli: & ita ambulātes: & ī folio sedentes domi: sic adibat: ut nō solū de iure ciuili ad eos: uerū etiā de filia collocāda: de fūdo emēdo: de agro colēdo: & oī deniq; aut officio: aut negocio referret. Hac fuit. P. Crassi illius ueteris: hac. T. corrūcani: hac p̄auigeni mei Scipionis: prudētissimi hoīs sapiā: q̄ oēs p̄otūfices maximi fuerūt: ut ad eos de oībus diuinis atq; humanis rebus referret: uidēq; & ī senatu: & apud populū & ī cā amicor̄z̄: & domi: & militiæ cōsiliū suū: fidēq; præstabāt. Quid enī. M. Catoni præter hāc politissimā doctrinā trāsmarinā atq; aduēticiā defuit: nū q̄a ius ciuile dicebat: causas nō dicebat: aut q̄a poterat dicere: iuris sciam negligebat: aut q̄a utroq; ī gñe: & laborauit & p̄stitit: nū p̄pter hāc ex p̄uator̄z̄ negociis collectā gratiam tardior ī rep. capeffēda fuit: Nemo ap̄d populū fortior nemo melior senator: idē facile optimus īperator: deniq; nihil ī hac ciuitate t̄pibus illis sciri diciue potuit: q̄d ille nō tū iuestigant & scierit: tū ēt cōsc̄pserit. Hūc contra pl̄eriq; ad honores adipiscēdos: & ad rep. gerēdā: nudi ueniūt atq; iermes: nulla cognitione rerū: nulla scia ornati. Sin aliq; excellit unus e multis effert se: si unū aliqd affert: aut bellicā uirtutē: aut usū aliquē militarē

Fortior: p̄plo p̄suadēs. Senator: sniam dicēs. T̄pib⁹ illi: modicæ s̄atura. Cōsc̄pserit: ut lit̄ q̄d origib⁹ ro. & pl̄eraz̄q; orōes. Nudi: scia. Inermes: cognitōe. Effert: extollit. Vnū aliqd: ex his q̄ sūt oīa maiores cōplectebant. Bellicā: ut sit optimus īperator. Vū aliquē: ut sit strenuus miles.

Quæ sane: quis singula singuli discat: oia tamē ab usu fere ceciderūt. Obsoleuerūt: desuetudine decesserūt. In clamore: Quia declamationes tñ modo exercēt: ubi uocē meliorē reddūt: & ligua uolubilitatē. Societatē: q̄a p̄ scia philosophorū: unius artis scia absq̄ aliis oibus plene teneri non pōt. Sed ut ad græcos: q̄ oium rex scia cōiūcta sit: exēplū docet a græcis eē sumēdū. Referam: q̄a p̄mū de græcis dicere cœpit. In hoc: ubi de philosophia tractat. Virtutis: rerū: q̄ i actione cōsistūt. Doctrinā: q̄ i cognitione uersant. Hi oēs: oēs: uel tyrāni: uel p̄ncipes ciuitatū. Homeri li

quæ sane nūc qdē obsoleuerūt: aut iuris sciam: ne eius qdē uniuerſi. Nā pōtificiū qdē ē cōiūctū: nemo discit: aut eloquētiā quā i clamore & uerborū cursu positā putāt. Omniū uero bonarū artium deniq; uirtutū ipsarū societate: cognationēq; nō norūt. Sed ut ad græcos referā orationē: q̄bus carere i hoc qdē sermonis gñe nō possumus: nā ut uirtutis a nr̄is: sic doctrinā sūt ab illis exēpla repetēda. Septē fuisse dicunt uno tpe: q̄ sapiētes & haberent & uocarent. Hi oēs: præter Milesiū Thalē: ciuitatibus suis præfuerūt. Quis doctior iisdē illis t̄pibus: aut cuius eloq̄ntia lr̄is istructior fuisse tradit: q̄ Pisistrati: q̄ p̄mus Homeri libros cōfufos antea sic disposuisse dicit ut nūc habemus. Nō fuit ille qdē ciuibus suis utilis: sed ita eloquētia floruit: ut lr̄is doctrināq; præstaret. Quid Pericles: de cuius dicēdi copia sic accēpimus: ut qū contra uolūtate atheniēsiū loq̄ret p̄ salute patriæ: seuerius tñ idipsū qdē ille cōtra populares hoīes diceret: populare oibus & iucūdū uideret: Cuius i labris ueteres comici etiā qū illi maledicerēt: qdē tū Athenis fieri licebat: lepore hitasse dixerūt: tātāq; i eo uim fuisse: ut i eorū mētib⁹ q̄ audiffēt: q̄si aculeos quosdā relinq̄ret. At hūc nō clamator aliq;: ad clepsydram latrare docuerat: sed ut accēpimus: Clazomenius ille Anaxagoras: uir sūmus i maxia rē scia. Itaq; hic doctrina: cōsilio: eloquētia excellēs q̄draginta annos præfuit Athenis: & urbanis eodē tpe: & bellicis rebus. Quid Critias: qdē Alcibiades: ciuitatib⁹ suis qdē nō boni: sed certe docti atq; eloquētes: nōne socraticis erāt disputatiōibus eruditi: Quis Dionē: syracusū doctrinis oibus expoliuit n̄ Plato: atq; eū idē ille nō ligua solū: uergetiā aī ac uirtutis magr̄ ad liberādā patriā ipulit: istruxit: armauit: aliis ne igr̄ artibus hūc Dionē istrutuit Plato: aliis Isocrates clarissimū uirū Timotheū Cononis præstātissimi ipatoris filiū: sūmū ipsū ipatore: hoīemq; doctissimū: Aut aliis Pythagore⁹ ille Lysias

bros: Quos p̄ ordinē lr̄arū cōposuit: sed diuersis t̄pibus editi post aliqd̄ tēpus cōfusi sūt. Eos Pisistratus sūma diligētia exq̄sitos i ordinē digessit: qū disp̄sos collegisset. Vnde etiā παψωλλαν ap̄pellauit. Nō fuit ciuib⁹ suis utilis: quos tyrānide opp̄fuit. Quid Pericles: Quid dux fuit iclyt⁹: philosophus q; & orator insignis: atq; Anaxagoræ discipulus: rexitq; tēpu. Atheniēsiū q̄dragita annis: ut supra diximus

Vt qū: Magna uis eloquētiæ: cui assentiret etiā hi contra quos diceret. Cuius i labris: alia rō eloquētiæ Periclis. At hūc: p̄positū claudittātos uiros nō didicisse a sophistis. Ad clepsydram: Vas aquæ plenū: crebris & minutis foraminibus p̄foratū: qdē ap̄tū p̄finibat oratori tēpus dicēdi: quoad fluxisset aq̄ oīs: & dicit̄ a κλεπτω qdē ē furor: & υλωρ qdē aq̄

Anaxagoras Clazomenius: Qui patrimonio oī suis relicto: se ad rex̄ naturā speculādā cōtulit. Eratq; uiginti annorū i Xerxis trāfitu: & septuagintaduobus uixit. Itaq;: quoniā nō a sophista: sed a philosopho orator sūmus. Doctrina: p̄pter cognitionē. Cōsilio: propter prudētiā. Eloquētia: propter facultatē. Et urbanis: q̄a bello: & pace p̄fuit ciuib⁹ suis. Critias Alcibiades: de his p̄bus Aemyli⁹ & Plutarchus m̄lta rettulerūt.

Dionem Syracusū: Nam plures Diones fuere. Lingua: eloquētiæ. Animi ac uirtutis: idest uirtutē animi.

Aliis ne igitur artibus: Exēpla p̄ponit græcos: qui & scire & dicere cōsecuti sunt: ut duo hæc cōiūcta p̄bet. Igitur: Quandoquidē ostēdimus Dionem fuisse istructum ratione dicēdi: & cognitione rerum. Aliis. q. d. non aliis: sed iisdem. Nam interrogatiue profertur. Timotheum: Hic a patre acceptam gloriā multis auxit uirtutibus. Fuit autem disertus: impiger: laboriosus: rei militaris peritus. Pythagoreus ille Lysias: De Lysia superius diximus: ex testimonio Quintiliani.

Ois græciæ: q̄a eius auctoritate usi sūt thebani exules: q̄a a seruitute patriā uēdicarūt. Thebanū epaminūdā: Polimii filiū: sūmū phūm iter p̄mos græciæ ducē habitū. Fuit aut̄ i p̄mis studiosus au-
diēdi: iniuriarū patiētissimus. Agesilaum: uictorius clarū: ut Socrates facta optio: Cimonis liber-
tatē: & Agesilai uictorias delegerit. Philolaus: Fuit Crotonita phūs pythagoricus. Moritur suspe-
ctus de molitione tyrānidis. Italiæ græciā: Illā partē dicit q̄ quōdā magna græcia ē appellata: cir-
ca Metapōtū & Heracleā. Oium reḡ. i. disciplinax: q̄ liberales sūt. Qui uellet & eo: q̄ facultate
adeptus eēt: nō solū dicē-
di: sed etiā cognoscēdi. Ac-
cepisset: didicissent. Inge-
nio: natura hoc loco: nā ali-
ter nō p̄cedit. Ipse: Aristo-
teles. Inanē: iutilē: q̄ nec pu-
blice: nec p̄uatim p̄dest: q̄a
nec rep̄. nec suā aliq̄s defen-
dat: hoc ē q̄etū disputādi ge-
nus. Ille enī ait turpe sibi:
Versus Ennii quē Philocte-
tes dixisse it̄roducit: q̄ bar-
baros orare uidisset: se cum
barbaris tacere dixit. Do-
ctrinā: phiā. Omnē reḡ: q̄
i. oium artū disciplinā. Sa-
piētissimū regē Philippum
Extat ep̄la Philippi ad Ari-
stotelē: q̄ se non tā lætari di-
cit q̄ sibi natus sit Alexāder
q̄ q̄ Aristotelis ip̄ibus nat̄
sit: cuius p̄ceptis & iustitutis
ibui posset. Infātiā: q̄ si fari
nō possit ifans. Prudētiā:
cognitionē reḡ. Stulticiā:
loquacē: sine prudētia. Sin-
q̄rimus: Ita cōcludebat cras-
sus: neq̄ prudētiā sine elo-
quētia: nec hāc sine illa stare
posse. Sed tñ indifertā pru-
dētiā p̄ponebat stultā elo-
quētiā. Nūc dicit: Si quæra-
tur q̄nā ex his q̄ doctrinā p̄-
fitent: sit p̄ferēdus? Primas
partes oratori cēdas: Iccir-
co q̄ orator p̄fect̄ sine phi-
losophia eē nō possit: phūs
sine eloquētia possit. Do-
ctorib̄: mathematicis: phis
& dialecticis. Hoc: p̄pter
hoc. Si inq̄t uolūt eūdē phi-
losophū eē & oratorē: nlla
nobis ē cū illis cōtentio: q̄ si
alterq̄ ab altero separāt: hoc
nos illis p̄stamus: q̄ orator
phiam asciscit: phūs eloquē-
tiā relinq̄t. Quæ q̄q̄ cōtē-
nat: eloq̄ntiā tācti negligāt
p̄desse nō negat: hoc p̄pter
Platonē i Gorgiam dicit:
Cæteris: qui aderant.
TVM COTTA: Tertiū ca-
put ubi reposcit: ut de duabus partibus dicat: q̄s i termiserat. Et nō id q̄d suscipis: promiferas de

Thebanū Epaminūdā: haud scio an tūc sūmū uis: unū
ois græciæ: aut Xenophon Agesilaū: aut Philolaus Ar-
chitā Tarētīnū: aut ipse Pythagoras totā illā ueterē ita-
liæ græciā: q̄ quōdā magna uocitata ē: Eq̄dē nō arbitror
sic enī uideo unā q̄dā oium reḡ: q̄ eēt hoīe erudito di-
gnæ: & eo q̄ i rep̄. uellet excellere: fuisse doctrinā: quā q̄
accepisset: si iudē igenio ad p̄nūciādū ualuisse: & se ad
dicēdū quoq̄ nō repugnāte natura dedisset: eloquētia
præstitisse. Itaq̄ ipse Aristoteles q̄ florere Isocratē nō
bilitate discipulox uideret: q̄ ipse suas disputationes a
causis forēsibus & ciuilibus ad inanē sermonis elegātiā
trāstulisset: mutauit repente totā formā p̄pe disciplinæ
sua: uersūq̄ quēdā Philoctetæ paulo secus dixit: ille. n.
turpe sibi ait esse: tacere cū barbaris: hic aut̄ q̄ Isocratē
pateret dicere. Itaq̄ ornauit & illustrauit doctrinā illā
oēm rerūq̄ cognitionē cū orōis exercitatione cōiunxit.
Neq̄ uero hoc fugit sapiētissimū regē Philippū: q̄ hūc
Alexādro filio doctorē aierit a quo eodē ille & agēdi acci-
peret p̄cepta: & loquēdi. Nūc siue q̄ uolet eū phūm
q̄ copiā nobis reḡ: orationisq̄ tradat: p̄ me appellet ora-
torē licet: siue hūc oratorē: quē ego dicā sapiām iūctam
hīe eloquētiā: phūm appellare malit: nō i p̄diā: dūmo
do hoc cōstet: neq̄ ifantiā eius: q̄ rē norit: sed eā explica-
re dicēdo nō queat: neq̄ ifciām illius: cui res nō suppe-
tit: uerba n̄ desint: eē laudādā: quox si alterq̄ sit optādū
malī eq̄dē idifertā prudētiā: q̄ stulticiā loquacē. Sin q̄ri-
mus qd unū excellat: ex oibus doctorib̄ oratori palma
dāda ē: quē si patiunt̄ eūdē eē phūm: sublata cōtrouer-
sia ē. Sin eos disiuget: hoc erūt iferiores: q̄ in oratore p̄-
fecto iest ois illoz scia: i phōz aut̄ cognitione: nō cōtri-
nuo iest eloquētia: q̄ quis cōtēnat̄ ab his: necesse ē tñ ali-
quē cumulū illoz artibus afferre uideat. Hāc q̄ Cras-
sus dixisset parūper & ipse cōticuit: & a cæteris silētium
fuit. Tū Cotta: Eq̄dē iqt Crasse: nō possū q̄ri: qd mi-
hi uideare aliud qd dā: & nō id qd suscipis: disputasse:
plus enī aliq̄to attulisti: q̄ tibi eēt tributū a nobis: & de-
nūciatū. Sed certe ut hæ partes fuerūt tuæ: d̄ illustrāda

orōe ut diceret: & eras ipse iā ingressus: atq; i quatuor ptes
oem orōis laudē descēderas: quōq; d' duabus p̄mis nobis
qdē satis: sed ut ipse dicebas: celeriter exigueq; dixisses:
duas tibi reliq; feceras: quēadmodū p̄mū ornate: deide
ēt apte diceremus: quo quō ingressus eēs repēte te q̄si qdā
æstus īgeniū tui p̄cul a terra eripuit: atq; i altū a cōspcū
pene oīum distraxit. Oem. n. rez; sciam cōplexus: nō tu
qdē eā nobis tradidisti: neq; n. fuit tā exigui t̄pis: s; ap̄
hos qd p̄feceris: nescio. me totū qdē i academiā cōpuli
sti: i q̄ uelī sit illud: qd̄ saepe posuisti: ut non necesse sit
sumere ætatē: atq; ut possit is illa oīa cernere: q̄ t̄mō
aspexerit: sed ēt si ē aliq̄to spissius: aut si ego sū tardior:
p̄fecto nūq; cōq̄scā: neq; defatigabor anteq̄ illoꝝ ācipi
tes uias rōesq;: & p̄ oībus: & cōtra oīa disputādi p̄c̄po
Tū Cæsar: Vnū iqt me ex tuo sermōe maxie Crasse cō
mouit: qd̄ eū negasti: q̄ nō cito qd didicisset: unq̄ oīno
posse p̄discere: ut mihi nō sit difficile p̄clitari: & aut sta
tī p̄cipe ista: q̄ tu uerbis ad cœlū extulisti: aut si n̄ potue
rī: tēpus nō p̄dere: quō t̄n his n̄ris possim eē cōtētus. Hic
Sulpitius: Ego uero inqt Crasse: neq; Aristotelē istū: ne
q; Carneadē: nec phōꝝ quenq; desidero: uel me licet exi
stimes desiderare ista posse p̄discere: uel id qd̄ facio cōtē
nere: mihi rez; forēsū: & cōiuz; uulgaris hæc cognitio sa
tis magna ē: ad eā quā specto eloquētiā: ex q̄ ipsa t̄n p̄
multa nescio: q̄ tū deniq; quō cā aliq̄ q̄ a me dicēda ē: de
siderat: q̄ro. Quāobrē nisi forte es iā defessus: & si tibi n̄
graues sumus: refer ad illa te: q̄ ad ipsius oratōis laudē
splēdorēq; p̄tinēt: q̄ ego ex te audire uolui: non ut sparē
me eloquētiā cōseq; posse: sed ut aliqd̄ addiscerē. Tū
Crassus: Peruulgatas res req̄ris iqt: & tibi nō īcognitas
Sulpiti. Quis enī de isto ḡne nō docuit: nō īstituit: non
sc̄ptū ēt reliqt;: Sed gerā tibi morē: & ea dūtaxat: q̄ mihi
nota sūt: breuiter exponā. tibi cēsebo t̄n ad eos: q̄ aucto
res: & iuētōres sūt har; sane mīutaz; rez; reuertēdū. Oīs
igr̄ orō cōficiūt ex uerbis: quoz; p̄mū nobis rō simpliciter
uidēda ē: deide cōiūcte: nā ē qdā ornatus orōis: q̄ ex sin
gulis uerbis ē: alius q̄ ex cōtinuatis: cōiūctisq; cōstat. Er
go utemur uerbis: aut iis q̄ p̄p̄a sūt: & certa: q̄si uocabu
la rez;: pene una nata cū rebus ipsis: aut iis q̄ trāfferunt
& q̄si alieno ī loco collocant: aut iis q̄ nouamus: & faci
mus ipsi. In propriis ē igitur uerbis illa laus oratoris: ut

boꝝ exornatio īcipit duob; modis: simplr; & cōinncte. Prop̄a: suā cuiusq; rei. Et certa: diffinita
quodā mō: ac destiata. Pene una nata: res qdē p̄us natæ sūt: sed cōtinuo nomē sortitæ. At nomē ab
origie ipositū p̄priū ē: ut de liq; arbor. Trāfferunt: ut herbas pubescere: & iuuenes florere dicim;.

elocutione quō iterim de his
disputasti: q̄ p̄fecto iesse de
beat oratori. Atq; i quatuor
elegāter: latine: ornate: apte
cōgruēterq; dicere. Celeri
ter exigueq;: q̄ succēte: &
breuiter Crassus eas se atti
gisse dicebat. Ornate: cū
dignitate. Apte: cōposite.
Quasi qdā æst;: trāslatō a tē
pestate: quō nauē uix dū por
tu egressā: p̄cella ī p̄fūdū ra
pīt. Aest;: quo te magis in
altū capeſſas: tanto magis
æst; te referet. A cōspcū oī
um: ut nauis a portu ī altū p̄
lata uideri uix pōt;: sic tu ab
īceptis ī maiora p̄gressus
plane itelligi non potes.
Profeceris: nescio quō p̄fece
ris ap̄ hosce auditores me
os. In academiā: fecisti ut
tot; uiderer ī academiā uer
sari. Spissius: obscurius: si
cut e diuerso liq; dius clari?
Tardior: hebetior. Pro oī
bus: & cōtra oīa: ut academi
ci p̄sitent d' repposita ī utrā
q; partē dicere. Tū Cæsar
Cotta q̄stus ē: q̄ a p̄posito
digressus sit Crassus: Cæsar
autē phiam dixerit: aut cito
disci: aut oīno nō disci. Tū
postq̄ dixit Cotta. Quod
tu: qd̄ ab oratoribus p̄cipit
Periclitari: d' spe cadere.
Cōtēnere: q̄a etiā si p̄discere
possem: ea t̄n parū facerē.
Rez; forēsū: causaz; forēsū
um. Cōiuz; uulgariū. Ex
q̄. s. ipsa cogniōe uulgari.
Quāobrē: quōqdē satis ē mi
hi uulgaris ista cognitio.
Defessus: dicēdo. Graues:
molesti. Ad illa. i. ad elocu
tionē. Nō ut sperarē: ma
gnitudine ipsa.
TVM CRASSVS: In hoc
capite Crassus tadē illustrā
dæ orōis rōnē p̄seq;. Do
cuit: rhetor. Instituit: sophi
sta. Sc̄ptū reliqt;: s. sc̄ptor.
Minutaz; rez;: q̄ uulgo p̄
cipiunt. Nobis simplr;: d' i.
quo uerba iūgant iter se: et
itē simpliciter ponant. Ver

Abiecta: uel fordidā: humilia. Obsoleta: uel desuetā: fordidā: & obscura. Lectis: pro electis: qđ opponitur abiectis: Illustribus uero obsoletis. Sed i hoc uerboꝝ: Elocutionē diuisit i uerba: & res Verba aut p̄p̄a: & i p̄p̄a dixit. Prop̄a aut certa: q̄si res: uocabula cū ip̄is pene nata. Imprōp̄a uero aut q̄ trāsserunt: aut q̄ nouant. Primo igit de p̄p̄is docet. Delectus: ac si diceret ut edū qđ p̄p̄is: sed oratori nō oia: q̄ p̄p̄a sūt: accōmodant. Delectus: ut apta sint: atq; cōcīna. Cōsuetudo: exercitatio: q̄a q̄ bñ loq̄ cōsueuit: uerba facile deligit meliora. Aliq; p̄ aliq; bus. Perpedit: examinat: p̄cipit: & cognoscit. Quasi naturaliter: q̄a bona sint: an non naturaliter discernimus.

Nō magna laus: quia nāle ē. Ver̄: q̄uis electio uerborū facilis sit: i ea tñ orōis oīs ornatus nitit. Solū: sustēta culū. Sed: qñ natura id sua spōte offert: nō magnope i diget p̄ceptione. Ad illustrādā atq; exornādā. i. ad illustrādā ac poliēdā. Inusitata: qđ sit uniuersuiusq; genus. Prisca: antiq̄. Iadiu i termissa: ut cluit: pultat: exantlat. Poetaz: nā horū liberior ē sermo. Tñ raro: his etiā orator nō icōmode utet: modo raro. Quate pestate: nō diffinit antiq̄tatē un̄ possumus uerba i cōsuetudinē trahere: sed dicit se nō fugere quo minus dicat q̄ tēpestate: p̄ quo tpe: qđ Lælius q̄si nimis antiquū: & obsoletū abhorrebat. Hęc aut q̄ nūc tradunt a Cicero: ne: p̄cipiunt etiā a Quintilianō. Prolē: stirpē: q̄a uidentur antiq̄. Effari: eloq. Nūcupari: noiari. Rebar: opinari: arbitrari: existimari. Grādiōr: amplior: sublimior. Antiq̄or: dignior.

Nouant: hactenus de iusitatis: nunc de nouis dicit.

Ab eo q̄ dicit: noua sūt q̄ ipse parit orator. Nouatur: noua introducunt. Cōiūctiōne: ex simplicib; sit cōpositū: ut expectorat. i. euomit

Pauor: q̄ facit hoies cōsiliū & rōis iopes. Malicias: subaudi sectari. Verba. f. expectorat: & uersutiloq̄s. Nata: spōte: natura. Cōiūctiōne: cōpositione: ut supra.

Indigenitales: & iturgecere

Hęc nō cōposita: sed deriuata. Tertius ille: de p̄p̄is dixit: & iusitatis: siue nouis: nūc de trāssatis: q̄ necessitate sumunt & ornatu. Inopia: p̄p̄oꝝ uerboꝝ. f. Post aut. i. ornādi grā. Nā ut uestis: Pulchra silitudo. Vestes p̄mū necessitati: postea ēt cultui deseruierūt. Gemmare: uites q̄ uoculō ostēdūt: a gēma sūptū: ab iāia ad iāiam. Luxuriē: supabūdātiā: ut Virg. Luxuriē segetū: ab aiata: ad ianiā. Sicut ēt lætas. i. fecūdas. Idē poeta: Quid faciat lætas segetes. Quod enī: ut uitis oculis p̄p̄riū

abiecta: atq; obsoleta fugiat: lectis atq; illustribus utat: i q̄bus plenū qđdā & sonās eē uideat. Sed i hoc uerboꝝ gñe p̄p̄oꝝ delectus ē hñdus qđdā: atq; is auriū quodā iudicio pōderādus: i quo cōsuetudo etiā bñ loquēdi ualet plurimū. Etiā hoc qđ uulgo de oratoribus ab ip̄eritis dici solet: bonis hic uerbis: aut aliq; nō bonis utit: nō arte aliq; p̄pedit: sed quodā q̄si naturali sensu iudicat: i quo nō magna laus ē euitare uitiū: q̄q̄ ē magnū. Ver̄ iam i hoc q̄si solū quoddā: atq; fūdāmētū ē uerboꝝ: usus & copia bonoꝝ. Sed qđ ipse ædificet orator: & i quo adiuuat artē id eē nobis q̄rendū: atq; explicādū uideat. Tria sūt igit i uerbo simplici: q̄ orator afferat ad illustrādā atq; exornādā orōnē: aut iusitātū uerbū: aut nouatum aut trāssatū. Inusitata sūt p̄sca fere: ac uetusta: & ab usu quotidiani sermonis iadiū q̄ sūt i termissa: poetaz licentia liberaliora q̄ nra. Sed tñ raro habet etiā i orōe poeti cū aliqđ uerbū dignitatē: neq; illud fugeri dicere ut Lælius: q̄ tēpestate penus i italiā uenit: nec plē: aut sobolē: aut effari: aut nūcupari: aut ut tu soles catulle nō rebar aut opinabar: & alia multa q̄bus loco positis grādiōr atq; atiq̄or orō: sæpe uideri solet. Nouant aut uerba q̄ ab eo q̄ dicit ipso gignunt: aut fiūt. uel cōiūgēdis uerbis: ut hęc. Tū pauor sapiām oēm mihi exaimato expectorat nū nō uis huius me uersutiloq̄s malicias. Videtis. n. & uersutiloq̄s malicias & expectorat: & ex cōiūctiōe facta eē uerba: nō nata: uel sæpe sine cōiūctiōe uerba nouant ut ille sēsus disertus idigēitalis: ut baccarū ubertate icur uescere. Tertius ille modus trāsserendi uerbi late patet: quē necessitas genuit: iopia coacta: & angustiis: post autē delectatio: iucūditalq; celebrauit: nā ut uestis frigoris depellēdi cā repta p̄mo: post hñ cōcepta ē ad ornātū etiā corpis: & dignitatē: sic uerbi trāsslatiō iustituta ē iopia cā frequētata delectationis: nā gemmare uites: luxuriē eē i herbis: lætas segetes ēt rustici dicūt. qđ enī declarari uix

uerbū nō habet: sed p̄ trāslatiōē a gēma illustrat: qđ p̄ se latet. Quid: ac si diceret: scitis ipsi etiam me tacēte. Inueniēdi rōnē: qđ sit ī trāslatiōe seruādū. Gñā: q̄tuor. s. ab aīatis ad aīata: ab ianims ad inaīa: ab aīatis ad inaīa. ab inais ad aīata. Cōtracta: coacta. Si agnosceretur: ut gēmare uites. Sic enī recta ē trāslatiō: qū uerbū aliūde sūptū silitudinē habet cū eo ad qđ sumit. Sed ea trāfferri oportet: Nūc docet qbus de causis trāslatiōe uti soleamus. Inhorrescit mare: aspeꝝ fit: & horridum. Tenebræ cōduplicant: a ueste sumit. Occecat: aialis ē: nox & nimbi iāia. Flāma: nec ignis aīatus: nec splēdor e nubib' erūpēs

uerbo p̄p̄o pōt: id trāslatū qū ē dictū: illustrat id qđ intelligi uolumus eius rei: quā alieno uerbo posuimus: si militudo. Ergo hæ trāslatiōes q̄si mutatiōes sūt: qū qđ nō habes aliūde sumas. Ille paulo audaciores q̄ nō iōpi am idicāt: sed oīoni splēdoris aliqd accersūt. Quas ego qđ uobis: aut iueniēdi rōnē: aut gñā ponā similitudis ē ad uerbū unū cōtracta breuitas: qđ uerbū ī alieno loco tanq̄ ī suo positū sit: si agnosceret delectat: si simile nihil habet: repudiat. Sed ea transferri oportet: q̄ aut clariore faciūt rē: ut illa oīa: ihorrescit mare: tenebræ cōduplicantur: noctis q; & nimbū occecat nigror: flāma īter nubes coruscat: cōelū tonitru cōtremitt: grādo mixta imbri largifico subita p̄cipitās cadit: undiq; oēs uēti erūpunt: sœui existūt turbines: feruit æstu pelagus: oīa fere quo eēt clariora trāslatis p̄ similitudinē uerbis dcā sūt: aut quo significet magis res tota: siue facti alicuius: siue cōsiliū: aut minus: ut ille q̄ occultaret rē cōsulito: ne id qđ ageret: itelligi possit: duobus trāslatis uerbis similitudine ipsa idicat: qñqđ ē ista circūuestit dictis: sepit sedulo Nōnunq̄ & breuitas trāslatiōe cōficit: ut illud: si telū manu fugit: iprudētia teli missi breuius p̄p̄is uerbis exp̄mi nō potuit: q̄ ē uno significata trāslato. Hoc ī gñe p̄ sœpe mihi admirādū uidet: qđ sit q̄ oēs trāslatis & alienis magis delectant uerbis: q̄ p̄p̄is & suis. Nā si res suū nomē: & uocabulū p̄p̄iū nō habet: ut pes ī nauī: ut nex: quo libra agit: ut ī uxore diuortiū: necessitas cogit qđ nō habes: aliūde sumere: s; ī suorū uerborū maxia copia: tñ hoīes aliena multo magis: si sūt rōne trāslata: delectāt. Id accidere credo: uel qđ īgenii specimē ē qđdam trāsilire añ pedes posita: & alia lōge repetita sumere: uel q̄ is q̄ audit alio ducit cogitatiōe: neq; tñ aberrat: q̄ maxia ē delectatio: uel q̄ ī singulis uerbis res ac totū simile cōficit: uel q̄ oīs trāslatiō: q̄ qđ sūpta rōne ē: ad sēsus ipsos admouet: maxie oculos q̄ ē sēsus acerrimus. Nā & odor urbanitatis: & mollitudo humanitatis: & murmur maris: & dulcedo rōnis: sūt ducta a cæteris sēsibus illa uero oculos multo aciora: q̄ ponūt pene ī aspectu aī q̄ cernere & uidere nō possumus. Nihil ē enī in rerū

Præcipitās: aīati ē p̄cipitē eē. Eēt clariora: aut clarificāda rei cā. Occultaret: cōsilio q̄ de idustria id agebat ne itelligeret. Circūuestit dictis: ab iāia ad aīatā. Circūuestit: circūuenit. Sepit: tetigit qđ aīo agitauit: aliter dicit: aliter sētit. Nōnunq̄ & breuitas. i. trāslatiōe. qū breui' aliqd exp̄mitur. Breuitas: coacta: p̄mū breuitatis cā docet fieri trāslatiōne. Telū manu fugit: exp̄mitē telū temere emissū. Vno. s. fugit. Hoc ī genere: Mirū inq̄ q̄ hoīes trāslatis nōnū q̄ magis delectent q̄ p̄p̄is. Nomē & uocabulū: nomē p̄p̄iis: uocabulū appellatiuis ascribūt. Ut pes ī nauī: Pes q̄ dī ī nauī: certū nomē nō habet: q̄ tūc fieri dicit qū nauita porrecto pede: rudētes itēdit: ut elata uela uētorū flamina cōcipiat: ut una oēs fecere pedē. Nex: qui p̄ librā agit. Boerius ī topicis hoc explicat: quēadmodū supius exposuimus. Diuortiū: uiri & uxoris separatio: q̄si ī diuersas p̄tes uersio a diuertētibus aliorū sumit Rōne: de q̄ iferius dicit. Specimē: experimētū: documētū. unde Virgil. Tale dabit specimē. Añ pedes posita. i. trāsilire uerbū: qđ ē ex eo cōpositū. Ducit: delectatur. Alia: q̄ p̄tineat ad id de quo loq̄mur. Tamē quis ī aliā cogitatiōne icidat q̄ audit. Insigniculis: notabilibus. Res: q̄ de agitur.

Totū sēs: q̄a silitudo qđā ē īter rē & uerbū: d' qb' agit Nā res & uerbū totū sūt. Ad sēsus ipsos: Nā oīs trāslatiō sēsib' admouet. Odor nariū. i. iocūditas. Mollitudo: tactus. Dulcedo: gust' ut aciora. Nihil ē. n. i. rege

natura: Sēsus p̄pa cuiusq; rei noīa p̄ trāslationē ad alia sumi: ut limē nō solū īgressus ostiū: sed p̄ncip̄
piū alicuius rei: ut ī limine uitæ extinctus ē. Vnde enī. i. a quocūq; p̄t duci similitudo: ab eodē ē trā
slatio: sed illa ab oībus: ergo hęc etiā. Itidē: ex eodē. Fornicis: arcus ī aedificio. Sphæra: Sphæri
cū ē enī coelū. Viue Vlyxes: Exēplū trāslationis: aīum ad oculos: sēsū erigētis. Nā de aliis sēsib' fati
dixit. & ē recta trāslatio. Vlyxes oraculo accepto fore: ut ubi domū tetigisset occūberet: monebat a
quodā: ut uiueret q̄tū ei liceret: & postremū solis splēdorē oculis hauriret. Rape: neq; enī ocul' ra
pimuss: sed manu. Postre
mū: ac si diceret mors instat

f. a Thelegono ipsius & Cir
ces filio. Non dixit cape:
Hoc enī uerbū morā præse
fert: q̄a sēsīm capimus aliqd
iō spem aliquā uiuēdi attu
lisset. Quod ante dixerat
dū licet: ac si diceret paulo
post nō licebit. Sise: similitu
do. Syrti: de eluone dici
pōt: q̄ patrimoniū exhausit
ul' certe p̄ncipiē inuit. Nā syr
tibus naufragiū fit. Scopu
lum: Itē ad uisū refert: sicut
charybdis ad auditū etiam
utrūq;. Charybdis autē tran
slatiue uoratorē ostēdit. Fe
riat: pcutiat. Ad q̄s: q̄a simi
tudo trāslationis cogitatio
nē audientis magis ad alias
res cōfert: q̄ q̄ audiunt. Ca
stratā: p̄uata & orbatā: rē of
fert obscenā. Glaucia: fe
nator flagitiosus: In utro
q;: castrata: & stercore. No
lo: aliud uitū qd' uitandū ē
ī trāslatione. Comestatio
nis: Comestatio luxuriosū
cōuiuuium. Cice. p̄ Murena:
Nō amor: non comestatio:
nō libido. Si ergo tēpestatē
dicas comestatiois: maius ē
q̄ qd' exp̄mere uis. Satis est
autē dicere iacturā comesta
tiois. Nā comestatio minus
ē q̄ tēpestas. Rectius calami
tas tēpestates. Angustius. i.
minus significationis. Illd'
ppriū: Quia translatio fit si
gnificādi grā: uel demōstrā
di: q̄ si abnutares: p̄ uetare
poneret: trāslatum minus si
gnificaret: q̄ ppriū: a simili
tudine resp̄ctis aliqd capi
te. Ne cōtagio: Vt si q̄s ifoc
licissimus se adiri nolit: ne
quē sua miseria q̄si polluat:
sicut de Timone legimus. Vmbra: q̄si sp̄s ipse ifœlix sit. Verecūda: pudēs. Vt ita dicā pupillū:
Hoc uerbo p̄posito (ut ita dicā) Lenior fit trāslatio pupilli: q̄ superius ubi dixit: senatū orbū relicū
sine hac slatione (ut ita dicā) Hoc idē Quintil' iterponēdū dicit: q̄ uerba minus p̄pa admittimus.

Precario: p̄cibus cōmota. Vi: p̄ uim. Modus autē nullus: Hic laudat trāslationē: q̄ singulis uer
bis iest: q̄ ornator ē sicut uerecūdiōr. Nā illud: Hoc qdē a supiore deriuat: sed illd' ī singul' uerbis

natura: cuius nos nō ī aliis rebus possimus uti uocabu
lo: & noīe. unde enī simile iduci nō pōt: pōt autē ex oīb'
itidē uerbū unū: qd' similitudinē cōtinet: trāslatū lumē
afferre oratiōi. Quo ī gnē p̄mū fugiēda ē dissimilitudo:
coeli īgētes fornices: q̄uis Sphæra ī scānā (ut dicit) attule
rit Ennius: tñ ī sphæra fornicis similitudo nō pōt iesse.
Viue Vlyxes dū licet: oculis postremū lumē radiatū ra
pe: nō dixit cape: nō pete: h̄ret. n. morā sperātis diutius
eē sese uicturū: sed rape: hoc uerbū ad id aptatū: qd' añ
dixerat: dū licet. Deinde uidēdū ē ne lōge simile sit du
ctū: Syrti patrimoni: Scopulum libētius dixerim: Cha
rybdim bonorū Voraginem potius: facilius enim ad ea
quæ uisa: q̄ ad illa: q̄ audita sūt: mentis oculi ferunt. Et
qm̄ hęc uel sūma laus ē uerbis trāsserēdis: ut sēsū feriat
id qd' trāslatū sit: fugiēda ē oīs turpitudine earū rerū: ad q̄s
eorū aīos q̄ audiunt: trahit similitudo. Nolo morte dici
Aphricani castratā eē rēp. nolo stercus reip. dici glauciā:
q̄uis sit simile: tñ ē ī utroq; deformis cogitatio similitu
dis. Nolo eē aut maius q̄ rei postulet: ut tēpestas come
sationis: aut minus: ut comestatio tēpestatis. Nolo esse
uerbū angustius id qd' trāslatū sit: q̄ fuisset illud ppriū
ac suū. Quidnā ē obsecro: qd' te adiri abnuas: melius ē
uetas: phibes absterres: qm̄ ille dixerit: illico istic: ne cō
tagio mea bonis: umbraue obsit. Atq; etiā si uereare: ne
paulo durior trāslatio eē uideat: molliēda p̄posito s̄a
pe uerbo: ut si olim. M. Catone mortuo pupillū senatū
qs relicū diceret: paulo durius: sin ut ita dicā pupillū:
aliquāto mitius ē. Etenī uerecūda debet eē trāslatio: ut
deducta eē ī alienū locū: nō irruisse: atq; ut precario nō
īuenisse uideat. Modus autē nullus ē florētior ī singulis
uerbis: nec q̄ plus luminis afferat oratori. Nā illud qd' ī
hoc gnē pfuit: nō ē ī uno uerbo trāslato: sed ex pluribus
cōtinuatis cōnectit: ut aliud dicat: aliud itelligendū sit:
neq; me patior iterū ad unū scopulū & telū classē achi

hoc i pluribus & continētibz uerbis. Et i superiori uerbū a sua i alienā trāsit significatiōē. In hoc aliū dicit: & aliud fēit. Iterū ad unū scopulū: significat se ad iudicē nō rediturū: cuius semel exptus ē se ueritatē: ne i eā offēdat: sicut classis græcoꝝ i scopulū capharæi mōtis elisa periit. Cœlū: aerē. Er ras: Poetæ uersus i troducētis quēdā q sibi oīa licere putaret. Præsidentē: pncipē: te maiorē. Vali dæ habent: ualidæ uires legū ab equo. Nā qd seqtur a bobus ē: q iugo p̄munt. Re simili: Scopu lū & pcellā scæuitiæ & aspitati iudicis. in p̄mo naufragiū: i secūdo tauri: & equi. Aliā: i scæuitiā iu dicit: & i solētiā supbi. Ob scuritas: si trāslatio nō itelli git. Enygma: obscure dcm̄ ut illud: Quā mater genuit; generauit filia matrem. In orōne: uerboꝝ cōtinuatiōē Illa. Illa: de q nūc dicemus

Neq factū: nō uerbū dice re: qd nouatū sit: ut saxifra gus. Vti hoc syllogismo p enumerationē. Oīs pmuta tio uerbi fit: aut trāslatione: aut cōpositione: aut deriua tiōe: sed i hoc uersu: Aphri ca terribili tremuit horrida terra tumltu. Nihil horū fit: nō ē igit hic uerbi trāslatio.

Desine Roma tuos. i. Ro mani desinite: ut cāpi: cāpe/ stes hoīes. Grauis ē: aliud trāslatiōis genus: qd uocat uarietas. Martem: p bello posuit. Grauis: qa p̄sona p re ponit. Nā i superiori res p re. Cererē: p pane. Vir gil. Cererēq; canistris expe diūt. Liberū: p uino: ut si ne cerere: & libero friget ue nus. Curiā. i. senatus. Cōti nēs p cōtēto. Toga: i stru mētū pacis p pace: sicut ar ma p bello. Luxuries. i. lu xuriosus. Res p p̄sōa: sicut fides & iusticia. Inflexo: a sua significatiōe. Cōmu tato: qd uerbū p uerbo po nit. Qum sunt finitima. s. huic trāslatiōi: q metony mia ē. Proxima ē itellectio: de q nūc dicere aggreditur: qd uerbū flectit: atq; imutat at aliud dicat: aliud itelligat

Parietes aut tecta: domus partes: ut ipsi parietes curiæ tibi gr̄as agere uident. Vnā turmā: partiē p toto: turma p eqtatu: ut romanus p oēs romani. Vt nos sumus Ro mani. qd unus i m̄modo sit:

nū offēdere: atq; illud: erras: nā exultātē te: & præsidentē tibi rep̄mēt ualidæ legū habent: atq; i perii i sistēt iugo: sūpta re simili: uerba eius rei p̄p̄a deinceps i rē aliā: ut dixi: trāfferunt. Est hoc magnū ornamētū oratiōis i quo obscuritas fugiēda ē. Etenī ex hoc ḡne fiūt ea q dicuntur enigmata: nō ē aut i uerbo modus hic: sed i orōne: hoc ē i cōtinuatione uerboꝝ. Ne illa qdē traductio: atq; im mutatio: i uerbo quādā fabricationē habet: sed i orōne aphrica terribili tremuit horrida terra tumltu. p aphris ē sūpta Aphrica: neq; factū uerbū ē: ut mare saxifragis undis: neq; trāslatū ut molliē mare: sed ornādi causa p priū p̄p̄o cōmutatū. Desine roma tuos hostis testes sūt cāpi magni: grauis ē motus i ornatu orōnis: & s̄ape su mēdus: ex quo ḡne hęc sūt: martē belli cē cōem: cererē p frugibus: liberū appellare p uino: Neptunū p mari curiā p senatu: cāpū p comitiis: togā p pace: arma ac te la p bello. Quo itē i ḡne & uirtutes: & uitia p ipsis in q bus illa sūt: appellant luxuries: quā i domū irripuit: & quo auaritia penetrāuit: aut fides ualuit: iusticia cōfecit Videtis p̄fecto genus hoc totū: qū i flexo: cōmutatoq; uerbo res eadē nūciat: ornatus qū sūt finitima illa mi nus ornata: sed tñ nō ignorāda: qū itelligi uolumus ali qd: aut ex parte totū: ut p ædificiis qū parietes aut tecta dicamus: aut ex toto partē: ut qū unā turmā eqtatū po puli romāi dicimus: aut ex uno plures: ut romanus hō: t̄æt si res bene gesta ē corde suo trepidat: aut qū ex pluri bus itelligit unū: nos sumus romani q fuimus añ Ru tilius: aut quocūq; modo: nō ut dictū ē i eo ḡne itelligi tur: sed ut s̄f̄ū ē. abutimur s̄ape etiā uerbo nō t̄a elegā ter: q i trāfferēdo: sed etiā si licētius tñ nō iterdū nō pu dēter: ut qū gradē orationē p magna: minutū aīum p paruo dicimus. Verū illa uidetis ne eē: nō uerbi: sed ora tionis: q ex pluribus (ut exposui) trāslationibus cōnexa sūt. Hęc aut q aut imutata eē dixi: aut aliter itelligēda ac dicerent: sūt translata quodāmodo. Ita fit ut omnis

q loquat. Rutilius: qa ttoiani rutili cōiūcti uno oēs noīe latini sūt appellati. Aut quocūq; modo: ut instrumētū p populo: ut sarissæ p thessalis: & macedonibus: Pilla p romanis. Abutimur: nō p trāslationē modo aliud accipit q dicit: sed p abusionē. i. p acyrologiā. Nō ipudēter: nō sine pудо re. Gradē: p lōga. Verū uidetis: cōclusio supradictōꝝ. Ita: Quādoq; mutationes fiūt: qū sin

gula uerba sumunt: alia ex uerbis iusitat: alia ex nouis: alia ex translatis: sequitur triplex eē uerborū genus. Cōiūctione. i. cōpositione: ut saxifragus. Nouitate: Declaratio ē nouitate sub q̄ cōiūctio cōtinet. Nouitas enī fit: uel p cōpositionē: ut expectorator: uel p deriuationē: ut idigitalis. Auribus: ne nouitas uerbi auriū iudicio officiat. Cōsuetudini: ne oīno sit iusitatū. Quod. s. trāslatū. Verborū trāslationē mirifice laudat.

SEQ. VITVR. Nūc quartū sequitur caput: ubi de cōpositione tractat. Collocationē: ut uerba ap-
te ponātur. Modū: mensu-

rā lōgioris: uel breuioris pī
odi: q̄ formā quādā orōnis
cōstituūt. Cōponere: cōiū-
gere. Struere: ordinare.

Hiulcus. i. ne horrida sit iun-
ctura: ut uacā: aenā: amōe-
nissimā. Asper: ut paro-
mōon: uel omoeoteleuton
ut Tite: tute: tate: ut ifantes:
stātes: lachrymātes. Coag-
mētatus: p̄paginatus: qd̄ op-
ponit hiulcis. Lenis: oppo-
nit asperitati. Quā Lepi-
da: synthēsis cōpositio poli-
ta. Tesserulis Albutiū uerba
q̄dratis ī pauimēto lapillis:
aut lignis apte positis cōpa-
rat. Luciliū personā soceri
mei lusit. Is enī socerū Cras-
si. i. Scæuolā itroduxit ludē
tē ī Albutiū: q̄ molli uteret
cōpositione uerborū. Em-
blemate: īpressione: ligno:
lapilloue. Vermicūlato: mi-
nuto: Noni. Marcellus. In
me. i. q̄ mihi etiā illuserit.

Rhetoricōteros: Græce di-
xit eloquētior. Est enī a for-
ma græca deductū. Quid
ergo iste: Lucilius Albutium
facete dixit: Illuserat q̄ se di-
ceret aptissime uerba posu-
isse: nec excluderat Crassū:
cui nihil deesset: cur p̄stātissi-
mus diceret orator: q̄ habe-
ret generū rhetoricōteron.
Nūc ergo de se Crassus lo-
quens: Quid inq̄t gener iste
tuus fecit? Abuteris: illudē
do. Illud: ut uerba coniun-
gat. Sed ē tamē: quis ille ri-
serit: scita tñ eē debet uerbo-

rū collocatio. Vtrūq̄. s. cohærentem: & iunctā. i. non hiantē. Lenē. i. nō asperā. Nam cohærentē est
expositio eius: qd̄ dixit: iunctā. Aequabiliter fluētē: ē expositio eius: qd̄ dixit lenem. Primis. i. pro-
ximis. Vastius: hiātius. Hāc diligētius: Hactenus de collocatioe. i. cōpositione dixit: nūc de clau-
sulis incipit dicere: quō claudat oratio p̄ coma: p̄ colon: p̄ piodū. Coma ē mēbri pars: colon mēbrū:
piodus: comata & cola cōprehēdit. Modus: q̄ ī numeris lōgitudine ē: & breuitate syllabarū: uel pe-
riodi. Nā modus duplex ē. unus numeris: syllabis uerborū. Alter piodi: i. partibus eius: ut comate: &
colo: ex q̄bus cōsistit. Forma: Nā clausula ē orationis forma: q̄ eā iformat: q̄ si materiā informē.
Veteres: quos ipsi nō sequimur. Interspirationis: pauſæ. Notis: signis. i. p̄ctis librariorū. i. scribētū
um libros: notæ: ut stigme: hipostigme: mesastigme: telastigme. Nā hipostigme coma facit: ut me-
fastigme colon: ut telastigme piodon. Interpūctas: iternotas. Modo: mēſura. Clausulas: q̄

singulorū uerborū uirtus: atq̄ laus tribus existat ex re-
bus: si aut uetustū uerbū sit: qd̄ tamē cōsuetudo ferre
possit: aut de nouo factū: uel cōiūctione: uel nouitate:
in quo itē ē auribus: consuetudiniq̄ parendū: aut tran-
latū: quod maxime tanq̄ stellis quibusdam notat: & il-
luminat orationē. Sequit̄ continuatio uerborū: quæ
duas res maxime: collocatiōē p̄mū: deinde modū quen-
dā: formāq̄ desiderat. collocatiōis ē cōponere: & strue-
re uerba sic: ut neue asp̄ eorū cōcurſus: neue hiulcus sit:
sed quodā modo coagmētatus & lenis: in quo lepidi so-
ceri mei p̄sona lusit: is q̄ elegātissime id facere potuit Lu-
cilius: q̄ lepida Synthēsis cōposite: ut tesserule oēs arte
pauimēto ac emblemate uermiculato. Quæ q̄ dixisset
ī Albutiū: illudens ne a me qd̄ abstinuit. Crassū habeo
generū: ne rhetoricōteros tu sis: quid ergo iste Crassus:
quoniā eius abuteris noīe: qd̄ efficit. idē illud scilicet: ut
ille uoluit: & ego uellē melius aliq̄to q̄ Albutius: uerū ī
me qd̄ lusit ille: ut solet. Sed ē tamē hęc collocatio cō-
seruāda uerborū: de qua loquor: q̄ iūctā orationē efficit
quæ cohæretē: q̄ lenē: q̄ æq̄biliter fluentē. Id assequimini:
si uerba extrema eū cōsequētibus p̄mis ita iūgetis: ut ne
ue asperere cōcurrāt: neue uastius deducant. Hāc diligēti-
am subsequitur modus etiā & forma uerborū: qd̄ iā uere-
or: ne huic Catullo uideat eē puenile. Versus enī ueteres
illi ī hac soluta oratiōe p̄p̄modū: hoc ē numeros quos
dā nobis eē adhibēdos putauerūt: interspirationis enim
nō defatigatiōis nostræ neq̄ librariorū notis: sed uerbo-
rū & Inīarū: modo interpūctas clausulas ī orationibus eē
uoluerūt: idq̄ p̄nceps Isocrates instituisse fert̄: ut icōditā
antiquorū dicēdi cōsuetudinē: delectationis atq̄ auriū

uerba ipsa: atq; sniæ has i oratione clausulas cõficeret. Astringeret: numeris subiiceret. Quodã: apud ueteres. Machinati: i uerboꝝ cõiũctione: q̄ numeris: & cãtu cõstat i uersu. Numero: q̄ e i syllabis. Auriũ satietatẽ: q̄ pnũciationis suauitatẽ desiderãt. Dixerũt: Isocrates: & discipulus. Hæc igit̄ duo: Maiores poetæ qdẽ: & musici cãtũ iuenerũt & uersũ: ut aures delectatiõẽ mulceret: sed hic ab oratorio distat. In quo illud e: Mirũ q̄ quã i oratione uolumus cuiusdã uersus formã & modũ ea tamẽ si i uersũ plane exierit: uitiosa sit. Cadere: exire. Perficere: exitu: & cõiũctione quadrata

causa (quẽ ad modũ scribit discipulus ei⁹ Naucrates) numeris astringeret. Nãq; hæc duo musici q̄ erãt quondã iidẽ poetæ machinati ad uoluptatẽ sũt uersũ atq; cantũ: ut uerboꝝ numero: & uocũ modo delectatione uiceret auriũ satietatẽ. Hæc igit̄ duo: uocis dico moderatiõẽ & uerboꝝ cõclusionẽ: quo ad oratiõis seueritas pati possit: a poetica ad eloquẽtiã traducẽda eẽ duxerũt: i quo illud e uel maximũ: q̄ uersus i oratione si efficitur cõiũctione uerboꝝ: uitiuũ e: & tamẽ etiã cõiũctionẽ: si cuti uersũ: numero se sedere: & quadrare: & pficere uolumus. Neq; e ex multis res una: q̄ magis oratorẽ ab iperito dicendi: ignaroq; distinguat: q̄ q̄ ille rudis incõdite fũdit: quãtũ põt: & id qd̄ dicit spĩtu: nõ arte determinat. Orator aut̄ sic ille illigat snĩam uerbis: ut eã numero quodã cõplectat & astriccto & soluto: nam quũ iũxit modis: forma: & relaxat: & liberat i mutatione ordinis: ut uerba neq; alligata sint: quasi certa ali qua lege uersus: neq; ita soluta: ut uagetur. Quonã igit̄ modo tãtũ munus i sistemus: aut arbitremur nos hæc uim numero se cõsequi posse dicẽdi: nõ e res tã difficilis: q̄ necessaria. Nihil e enim tã tenerũ: neq; tã flexibile: neq; qd̄ tã facile sequat: quocũq; ducas: q̄ oratio: ex hac uersus: ex eadẽ dispares numeri cõficiũtur: ex hac hæc etiã soluta uariis modis multorũq; generũ oratio. Nõ enĩ alia sermonis: alia cõtẽtionis uerba: neq; ex alio gñe ad usum quotidianũ: alio ad scãnã põpãq; sumũtur: sed ea nos cũ iactantia sustulim⁹ e medio: sicut mollissimã carã ad nostrũ arbitriũ formamus: & fingimus. Itaq; tũ graues sumus: tũ subtiles: tũ mediũ quiddã tenemus: sic i stitutã nostrã snĩam seqtur oratiõis genus: idq; ad oẽm rationẽ: & auriũ uoluptatẽ: & aĩos ad motũ mutat: & uertit. Sed ut i plerisq; rebus icredibiliter hoc natura e ipsa fabricata: sic i oratione: ut ea q̄ maximã utilitatẽ in se cõtineret: plurimũ eadẽ haberet: uel dignitatis: uel sæpe etiã uenustatis: incolũitatis: atq; salutis oĩum causa.

stimus. Sermonẽ: quũ icitam⁹ i irã: cõtẽtionẽ utimur: qd̄ nos ipsa natura tanq̄ benigna parẽs spõte admonet. Dignitatis: p rei excellẽtia. Venustatis: pulchritudinis. Incolumitatis: dignitas. icolumitatẽ: pulchritudo uenustatẽ parit. ex dignitate uenustas: ex icolumitate salus. Sed e cõtrario magis uerba ita iũgunt: ut poribus p̄xima spõderet. Aliquũ hæc p̄ illa exponunt: ut hic. Oĩum causa:

pficit. Quadrare: apte iungere. Numero se: quibusdã numeris: & pedib⁹. Ex multis: q̄ pitũ ab iperito distinguũt: & ex cõtrario diffinit oratorẽ. Spũ: q̄tũ spũl sup peteret. Illigat: cõglutinat

Cõplectat: cõprehẽdit.

Numero: uersus: q̄ numero sus e. Nã clausula cũ arte. i. artificiosa e forma oratiõis q̄ sic materia formam accipit arte adhibita. Iũxit: cõstrinxit. Forma & modis: Alterũ e expositio alterius: & id est modis. Nã mẽsura syllabarũ & piodi: ut supra dictũ e: clausulã facit: q̄ e forma orationis. Modis plura liter dixit: q̄ duo sũt modi numeri: & piodi. Relaxat q̄ liberior e q̄ uersus. Quasi certa lege uersus: q̄ si mutet: aut minuat: stare nõ põt Oratio uero utrũq; patitur iõ etiã soluta uocat. Nõ e: q̄rit: & cõtinuo rĩdet ipse sibi. Flexibile: q̄ tenerũ: iõ flexibile. Quã ofo: q̄ pro uoluntate mutat. Versus: poetæ p̄pe. Dispare: ut iãbi. Nã heroici: & elegi cõcinores sũt. Multoq; gẽnerũ: ut humilis: mediocris sublimis ex sermone: ex cõtẽtionẽ. Ad usũ quotidianũ: ut sermo. Ad scãnã põpãq;: ut cõtẽtio. Sustulim⁹: ofonẽ ad scãnã põpãq; formantes. E medio: e cõi: & uulgari: hoc e humili Vel certe e medio. i. medio cri. Ad nr̄m arbitriũ. i. ad uolũtatẽ nostrã. Graues: i sublimi gñe. Subtiles: i humili. Mediũ: planũ e. Voluptatẽ: uarietas uoluptatẽ parit. Aĩos: qum aĩos auditorũ ad misericordiã fle

Probat q̄ ad necessitatē: & utilitatē hominū natura p̄duxit: eadē uenustati: & dignitati cōducere: ex quo fit: ut qd̄ nā necessariū dedit: hoc etiā uenustū sit: ut ex coeli terraq; p̄cipit cōditōe: fidesq; ordinē: ac motu: necnō arborū fructū & amoenitate. Statū: cōditionē. Teneat: i cētro. Sua ui: su: ip̄sa librata pōderibus: q̄a undiq; cogit i cētrū. Nutuq; .i. momēto τῆς ὀπίτης. Circūferat: Sol p̄ zodiācū pagit cursū succedēte luna: & ab antipodib; p̄ eūdē redit ad supos. Brumale: Tropicū hyemale: quo tpe ē i cap̄cornio: q̄ breuissimi sūt dies. Ascēdat ad tropicū aēstiuū: q̄ ē i cācro. Diuersā: q̄a brumale signū iferius est tropicū supius. Vel certe q̄a luna semper ferit̄ obuia soli.

Virg. Et soli semp̄ cōtraria phoebe. Accessu: quia soli appropinquās maior uidet̄ sicut ē diuerso: a sole recedēs minor apparet. Eadē: ab oriēte ad occasū: & e cōtrario. Quinq;: reliq; planetā: q̄ septē sūt cū ip̄so sole. Lege Ciceronē de natura deorū. Nā stellā natura sunt flāmā. Immutata: q̄a si ab ordine cederēt: oīa perirēt.

Referte: reuocate. Formā & figurā: illa ex hac p̄cedit. Nullā partē corporis: mēbra cum suis partibus. Nō trūchus nō rami: q̄ oīa utilitatis sūt: & uenustatis.

Linquamus: Hactenus de natura caelestium: atq; terrestriū: nūc de artibus. Quā latera: sine qbus aqua phibēri nō posset. Carina: latera nauis sustinēt. Fastigium: culmē hoc loco. Non uenustas: Nā necessitatis p̄mū fuit: cui uenustas deinde occulta quadā rōne successit. Capitolii: p̄ excellētiā posuit. Ex utraq; tecti parte: necessitatis hoc: ut utriq; dilaberet̄ imber. Hoc itē i oibus: Confert similitudinē ad rōnē orationis. Utilitātē ac p̄p̄e necessitatē: necessē ē: ut iter loquēdū respiremus: idē gratū auditoribus: ut iter p̄ctim p̄nūciemus. Angustia: breuitatē. Clausulas: qbus finitur oratio. Interpuncta: qbus oratio ceditur: siue p̄ comata: siue p̄ cola. Id inuentū: qd̄ necessariū est inq̄: id adeo gratū ut cōtento spiritu sigs possit p̄nunciare: nō admittatur. Id. s. intermittere: & claudere orationē. Lateribus: spiritu. Nō tolerabile: quia nec quantū quidē possumus: iubemur cōtinuare. Volui. i. cōplecti: quantū uno spiritu possum: & dicere quantū spiritus patitur. Naturā: q̄a spiritus ip̄se nobis orationē intermittēdam plerūq; diffinit. Nam q̄ sint: Incipit docere: qbus pedibus claudatur oratio secūdū Aristotelē: & Theophrastū. Quod latius docet Quintilianus: & nos in eius expositione copiosius expli-

Videmus hūc statū eē huius totius mūdi: atq; naturā rotūdū ut coelū: terraq; ut media sit: eaq; sua ui: nutuq; teneat: sol ut circūferat: ut accedat ad brumale signū & i dē sēsim ascēdat i diuersā partē: ut luna accessu & recessu suo solis lumē accipiat: ut eadē spatia qnq; stelle dispares motu cursuq; cōficiāt. Hāc tātā habēt uim: ut paulū imutata cohærere nō possint: tātā pulchritudinē ut nulla spēs ne excogitari qdē possit ornatior. Referte nūc animū ad hominū: uel etiā cæterorū animatiū formā: & figurā: nullā partē corporis sine aliq̄ necessitate affictā: totaq; formā q̄si p̄fectā repiretis arte non casu. Quid i his arboribus i qbus nō trūchus: nō rami: nō folia sūt deniq;: nisi i ad suā retinēdā cōseruādāq; naturā: nusq; tñ ē ulla pars: nisi uenusta. linq̄mus naturā: artef q; uideamus. Quid tā in nauigio necessariū: q̄ latera: q̄ carinā: q̄ prora: q̄ pupis: q̄ autēne: q̄ uela: q̄ mali: q̄ tñ hāc habēt i specie uenustatē: ut nō solū salutis: sed etiā uoluptatis causa iuenta eē uideant. Colūna & tēpla: & porticus sustinēt: tamē habēt nō plus honestatis q̄ dignitatis. Capitolii fastigiū illud: & cæterarū ardiū nō uenustas: sed necessitas ipsa fabricata est. nā q̄ eēt habitatio quē admodū ex utraq; parte tecti aqua dealbareti utilitātē tēpli fastigii dignitas cōsecuta ē: ut etiā si i coelo capitolii statueret: ubi imber eē nō posset: nullā sine fastigio dignitatē habiturū fuisse uideat. Hoc i oibus itē p̄tibus oratiōis euenit: ut utilitātē: ac p̄p̄e necessitatē suauitas qdā: & lepos cōsequat. Clausulas enim atq; iterpuncta uerborū aiā iterclusio: atq; angustia spūs attulerūt. Id iuētū ita ē suaue: ut sicui sit infinitus spūs datus: tamē q̄ p̄petuare uerba nolim: id enim auribus nostris gratū ē iuētū: qd̄ hominū lateribus nō tolerabile solū: sed etiā facile eē posset. Lōgissima ē igit̄ cōplexio uerborū: q̄ uolui uno spū nō pōt: sed hic naturā modus ē artis alius. Nā q̄ sint numeri plures: iambū & trochæū

Quibus. Numeri: pedes q̄ numeris cōstāt. Natura: q̄a spōte ueniūt ī orationē. Sed sūt īsignes: Quāuis naturaliter orationē pedes illabātur: hi trochæus: & iambus: tamē euidētes sūt numiū: & iō separātur ab oratione: quo minus artificiū cōpositionis appareat. Minuti aut̄ dixit nō minutissimi p̄pter unū pyrrichiū: q̄ omnīū breuissimus ē. Quare p̄ icursionē pedū euidētē Aristoteles censet iā būs: atq; trochæū segregādos eē. Dactyli & anapæsti: pedes heroici. Impune: ubiq; siue ī p̄ncipio siue ī fine. Duos dūtaxat pedes: q̄a si a quarto pede p̄grediare ad q̄ntū nō oratio: led uerius uide-

frequētē segregat ab oratore Aristoteles Catulle noster: q̄ natura tamē icurrūt ipsi ī orationē sermonēq; nost̄: sed sūt īsignes p̄cussiones eoz; numeroz; & minuti pe- des. Quare p̄mum ad Heroū nos dactyli & anapæsti: & spōdei pedē imutat: ī quo ip̄une p̄gredi licet: duos dū taxat pedes aut paulo plus: ne plane ī uersū: aut simili- tudinē uersuū icidamus: aliā sūt gemiā q̄bus hi tres: he- roi pedes ī p̄ncipia cōtinuādoz; uerboz; satis decore ca- dunt. p̄batur aut̄ ab eodē illo maxime p̄xon q̄ ē duplex nā aut a lōga orit̄: quā tres breues cōsequuntur: ut hęc uerba: desinite: icipite: cōprimite: aut a breuib; deinceps tribus extrema p̄ducta: atq; lōga: sicut illa sūt: domue- rāt: sompedes: atq; illi philosopho ordini placet a sup̄io- re p̄xone posteriore finire. Est aut̄ p̄xō hic posterior nō syllabarū numero sed auriū mēsurā: q̄d ē acrius iudici- um: & certius: par fere cretico: q̄ ē ex lōga & breui & lon- ga: ut qd̄ petā p̄sidi: aut exequar: quo me nūc: a quo numero exorsus ē Ennius. Si q̄rites minās illius: hūc il- le clausulis aptiorē putat: quas uult lōga plāz; q; sylla- ba terminari. Neq; uero hęc tam acrē curā diligentiāq; desiderant: q̄ est illa poetarum: quos necessitas cogit: & ipsi numeri ac modi: sic uersu uerba includere: ut nihil sit ne spiritu qd̄ minimo breuius: aut longius: q̄ neces- se est. Liberior est oratio: & plane (ut dicitur) sic est uere soluta: nō ut fugiat tamen: ut erret: sed ut sine uinculis sibi ipsa moderetur. Nam neq; ego illud affētor Theo- phrasto: qui putat orationē: quā quidē sit polita: atq; faceta: quodāmodo nō astricte: sed remissius: numero- sā eē oportere. Etenī sicut ille suspicat̄: ex illis modis q̄ bus hic usitatus uersus efficit̄: post anapæstus p̄cior q̄ dā numerus effloruit: inde ille licētior & diuitior fluxit dithyrambus: cuius mēbra & pedes (ut ait idem) sunt in oī locupleti oratiōe diffusa: & si numerosū est in omni- bus sonis: ac uocibus qd̄ habet q̄sdā ip̄pressiones: & qd̄

bit. Quibus hi tres: His tri- bus ī p̄ncipio uti potest ora- tori: fine aut̄ P̄xone & Cre- tico. Decore: decenter.

Qui est duplex: Nam ē etiā quadruplex. Nā p̄mus con- stat ex p̄ma lōga: & ultima breui. Secūdus p̄ma breui: secūda longa duabus breui- bus. Tertius duabus breui- bus: una longa: & q̄rta bre- ui. Quartus tribus breuib; ultima lōga. Desinite: q̄a de est lōga: reliquæ breues:

Domuerūt: quartus p̄xō: & secūdus secūdū Aristor- telem. A superiore: ab ici- piēte p̄ma longa: & in tres breues cadēte. Par fere cre- tico: qui cōstat ex p̄ma lon- ga: secūda breui: tertia lōga Tot igitur tempora habet: quot p̄xon a sup̄iori: ut au- riū iudicio cōprobat̄. Cre- ticus: alio nomie amphima- crus dicit̄. Neq; uero hęc: Pedibus inq̄ utitur orator sed liberius q̄ poeta. Acrē uehemētē: & at̄ram. Nu- meri ac modi. i. modi nu- meroz; i. pedes: q̄ modula- tionē faciūt uel certe nume- ri syllabarū: modi p̄odorū Ne spiritu quidē: Ne sylla- ba: qua male posita uerius corrūpitur. Ut dicitur: ab his qui de hac re p̄cipiūt.

Nō ut fugiat: q̄ haud te- neat. unū sequitur ex altero Nam si nō tenet: ergo nō fu- git. Sine uinculis: q̄a nō le- ge certa pedū: sed auriū iu- dicio cōficitur oratio. Nā neq; Vere inq̄ oportet hu- iusmodi eē orationis modū

Theophrasto: q̄ iter cate- ra: & de poetica: & de ora- toris p̄ceptis copiose scrip-

fit. Politā: leuis. Faceta: urbana. Astricte: ut uersus. Ex illis modis. s. heroicis pedibus: ut supra. Usitatus: ut hexameter: & p̄tameter. Effloruit: pululauit. Procerior: lōgior q̄ spōdaicus: uel da- ctylicus: q̄a anapæstico metro pedes adhiberi possūt: qui eū tēporibus æquāt. Mēbra: partes. Nā dithyrambi partes mēbra sunt: ut diximus metroz;. Pedes: numeri. alterū p̄ altero. Locupleti: uerborū. Et si numerosū ē: genus hoc dithyrambi. Impressiones: p̄prietates naturaliter insitas.

Interuallis æq̄libus: q̄a i ipso dithyrābi gñe pedes ponunt: ipsi iter se cōfetiētes. Metiri: statuerē.
Ne cōtinuū sit. i. dūmodo iteruallis claudat oratio: uel colis: uel comatibus: & piodis. Rudis: de
claratio ē: & ipolita. Profluēs: sine intermissione. Cur repudiet: Nā oſo pennis: & continuo plata
displicet. Quod: uidelicet modulari uocem: nullius distinctiōis. i. discretionis: q̄a nō discernit ille
etiā i oratione numerus. Quod. s. numez cōfici. Cadēbus guttis: uelut a stillicidio. Præcipitā
ti: uelociter currēri. Quod: Quādoq̄dē apparet i cōtinuatione uerboꝝ nō eē numez: sed i distun
ctiōe orōis. Quæ si i extre
mo: Præcipit posterius mē
brū longius fieri q̄ p̄mū. Vt
uerbi cā: Quz nūdū p̄staret
ciuitas Athenarū hac laude
dicēdi: mltā tñ egregia faci
nora domi belliq̄ memorā
da gesserat. Cōuersiones:
per periodum.

ATQ̄ VEHAEC Q̄ VI
DEM AB HIS: Vltimū ca
put: ubi docet usū & rōnez
pedū nō eē admodū diffici
lē: sed cōcinitatē auribus ho
minū facillime iudicari.

Hæc: q̄ de numerosa orōne
diximus. Ab iis phīs. i. p̄i
pateticis: q̄ ab Aristotele de
scēderūt. Eo sapius: Nam
quo pluribꝫ: ac dignioribꝫ
disputo auctoribus: hoc mi
nus uideor iēptus: alioquin
apud rātos uiros pueril dis
putatio iudicari posset. Di
ci subtilius. q̄. d. nihil. Iſtis:
iunioribus: Sulpitio & Cot
tæ. Persequēdū: exeq̄ndū
ne existimēt iccirco hoc me
dixisse: ut eos ab hac arte de
terreā. Nō tradunt: ne ipsi
usurpare possint q̄si diffici
liora. Vulgari: q̄ uulgo a
rhetoribus tradit. Maiora
a me di'putata. Difficilio
ra: eo stilo quo ab aliis tra
dunt. Iſta q̄ dicis: ac si dice
ret: ea ipsa disputas: q̄ abs
te desiderabamus. Neq̄:
q̄a hæc si alius aliter diceret
minus grata eēnt. Ego ue
ro inq̄t Antonius: Catulli sē
tētā pbat Antonius dicens
se nūc deniq̄ illum iuenisse
eloquētē: de quo i suo libel
lo tractauerat. Hanc igit:
Crassus sapiēter: ut instituit
nec se laudat: nec uituperat:
sed Antonii snia cōtētus: ad

reliquū disputationis trāsit: ubi se latēter Cicero inuit eloquētē illū eē p̄fectū. Hanc legē: p̄dictā: de
numerosa orōne. Tū stilo: declaratio exercitationis: scriptādo orōnē. Et alia: q̄ ptinēt ad ornatū
orōis: ut dignitatē: & elegātiā. Nec hæc: q̄ ptinēt ad cōpositionē uerboꝝ. Limat: p̄polit ad cōcini
tatē. Formāda: ordināda: sātēda. Norma: reglā. Rhythmicoz̄ ac musicoz̄: q̄ rythmos compo
nūt siue cātus. Acerrima norma. i. exq̄sita reglā. Fluat: sine iteruallo comatū. Ne uageſ: sine iter

metiri possumus iteruallis æq̄libus: recte genus hoc nu
meroz̄: dūmodo ne continuū sit i orōnis laude ponet.
Nā si rudis: & iſdocta putāda ē illa sine iteruallis loqua
citas pennis: & p̄fluēs: qd ē aliud causæ: cur repudiet: ni
si. q̄ hoīnū aures uocē naturæ modulant ipsæ: qd fieri
nisi iest numerus i uoce nō pōt: numerus aut i cōtinua
tione nullus ē: distinctio autē & æqualiū: ut sape: uariō
rū iterualloꝝ p̄cussio: numerū cōficit: quē i cadentibus
guttis q̄ iteruallis distiguūt: notare possumus: i amne
præcipitātē nō possumus. Quod si cōtinuatio uerborū
hæc soluta multo ē aptior & iucūdior: si ē articulis: mē
brisq̄ distincta: q̄ si cōtinuata: ac p̄ducta uerba illa modi
ficata eē debebūt: q̄ si i extremo breuiora sūt: iſfrigit ille
q̄si uerboꝝ ambitus: sic enī has orōis cōuersiones graci
noīnāt. Quare aut paria eē debēt posteriora sup̄ioribus
extrema p̄mis: aut qd' ēt ē melius: & iucūdus longiora.

Atq̄ hæc qdē ab iis phīs: quos tu maxie diligis Catul
le dicta sūt: qd' eo sapi' testificor ut auctoribus laudā
dis iēptiaz̄ crimē effugiā. Quarū tandē inq̄t Catullus:
aut qd' disputatione ista afferri pōt elegātius: aut oīno
dici subtilius. At enī uereor inq̄t Crassus: ne hæc aut di
ficiliora istis ad p̄sequēdū eē uideant: aut q̄a nō tradū
tur i uulgari ista discipliā: ne ea maiora ac difficiliora ui
deri uelle uideamur. Tū Catullus: erras iquit Crasse: si
aut me: aut hoz̄ quēq̄ putas a te hæc opa quotidiana:
& puagata expectare ista q̄ dicis: dici uolumus: neq̄ tā
dici: q̄ isto dici mō: neq̄ tibi hoc me solū: sed p̄ his omī
bus sine ulla dubitatione respōdeo. Ego uero inq̄t An
tonius: iueni iā quē negarā: i eo quē sc̄psi libello: me iue
nisse eloquētē: sed ego te: ne laudādi qdē causa iterpella
ui: nequid de hoc tā exiguo sermonis tui tpe uerbo uno
meo diminueret. Hæc igit ad legē q̄ exercitatiōe: tū sti
lo: q̄ & alia & hoc maxie ornate limat formanda: uobis
orō ē: neq̄ tamē hoc tāti laboris est: q̄ tū uidet: nec sunt

missiōe mēbroꝝ. Ne iſtat: ſicut uerſus lege neceſſaria q̄dā. Interi^o: iter certū aliq̄d limē. Lōgi^o abſq; mō orōis. Cōuerſiones: piodos. Abſolutas: pfectas: q̄ uerba cū ſniis claudūt. Perpetuitate: qd̄ ē icōcinū: uidelicet uti cōtinēti orōe. Et cōuerſiōe uerboꝝ: declarat qd̄ dixit ppetuitate. Ca piēda: iterrittēda. Numeris. pedibus cōgruis. Nos: q̄ huic ſtudem^o facultati. Herous: dactylus ſue ſpōde^o. Sic ē appellat^a Quiul. ubi de numeroſa orōe tractat. Nō uocati. i. ſua ſpōte uenient nullo labore accerſiti. Cōſuetudo: Nūc p̄cipit: quō pedes nobis p̄ſto erūt. Occurrēt inq̄ crebro uſu

hæc rhythmicorū ac muſicorū acerrima norma dirigēda & efficiendū ē illud modo nobis ne fluat orō: ne uaget: ne iſtat iterius: ne excurrat lōgi^o: ut mēbris diſtinguat^r ut cōuerſiōes hēat abſolutas. Neq; ſp̄ utēdū ē ppetuitate: & q̄ ſi cōuerſiōe uerboꝝ: ſed ſæpe capiēda mēbris minutoribus orō ē: q̄ tñ ipſa mēbra ſūt numeris uiciēda. Neq; tñ nos p̄xon: aut herous ille cōturbet: ipſi occurrēt orōni: ipſi inq̄ ſe offerēt & r̄ndebūt nō uocati: cōſuetudo modo illa ſit ſcribēdi: atq; dicēdi: ut ſniā uerbis finiant: eorūq; uerboꝝ iūctio naſcatur a p̄ceris numeris ac liberis: maxime Heroo: & P̄xone priore: aut Cretico ſed uarie diſtincteq; cōſidat. Notat enī maxime ſimilitudo in cōquieſcēdo: & ſi p̄mi & poſtremi illi pedes ſūt hac rōne ſeruati: mediū poſſūt latere: modo ne circuitus ipſe uerboꝝ ſit: aut breuior: q̄ aut aures expectēt: aut lōgior q̄ uires: atq; aīa patiat. Clauſulas aut etiā diligētius ſeruādas eē arbitror: q̄ ſupiora: q̄ i his maxie p̄fectio atq; abſolutio iudicat. Nā uerſus æque prima & media & extrema pars attēdit: q̄ debilitat i quacūq; ſit parte tubatū. In oratione autē p̄ma pauci cernunt: poſtrema plariq;: quæ quoniā apparēt & itelligūtur: uariāda ſūt ne aut animorū iudiciis repudiētur: aut auriū ſatietate. Duo enī aut tres ſūt fere extremi ſeruādi & notādi pedes: ſi modo nō breuiora: & præciſa erūt ſupiora: quos aut Choricos: aut heroos: aut alternos eē oportebit: aut i P̄xone illo poſtiora: quē Ariſtoteles p̄bat: aut ex pari Cretico: horū uiciſſitudines efficiēt: ne ii ſatient: q̄ audiēt ſatidio ſimilitudis: nec nos id qd̄ faciem^o opa dedita id facere uideamur. Quod ſi Antipr̄ ille ſidonius: quē tu p̄pe Catulle memiſti: ſolit^o ē uerſus hexametros: alioſq; uariis modis: atq; nūeris fūdere ex tpe: tantūq; hoīs i genioſi ac mēoris ualuit exercitatō: ut qū ſe mēte ac uolūtate cōieciſſet i uerſū: uerba ſeq̄rent: q̄to id facili^o i orōe exercitatiōe: & cōſuetudie adhibita cōſeq̄mur. Ill^d aut

ciſſitudines: alternatiōes. Quod ſi: p̄bat nō eē difficile diligētib^o p̄cere pedes. Antipr̄: q̄ poeta ſi it nō uſgaris. Fūdere: carmia p̄ferre. Variis modis atq; nūeris. i. uarus nūeris pedū. Ex tpe: ſine p̄ meditatiōe. Hoīs i genioſi: q̄ mēoria & i genio p̄dit^o eēt. Mēte ac uoluntate. i. collegiſſet aīum: & ad uerſū cōtuliffet. Verba ſeq̄rent: nō accerſita uenitet uerſib^o accōmoda. Ill^d aut: q̄oni r̄ndet: q̄ rōe fieri poſſit: ut idoc^o & ipit^o muſicæ: poſſit i orōe dephēdere qd̄ ſoneti: aut diſſoneti: q̄a uidelz iſt^o ē

dicēdi: atq; ſcribēdi: ſil & il^o Iud admonet: nō ſp̄ uide pedib^o claudēdas orōes. Scribēdi: q̄tū ad ſtū. Dicēdi: q̄tū ad uſū. Ut ſniā uerbis. i. ut uſitatis uerbis ſniā claudant. Proceris: p̄ceros appellat anapæſtū: p̄xona: & creticū. i. plixos: & q̄a i longā deſinunt reſpectu iābi: & trochæi: quos Ariſtoteles ſniā dixit nō eē i orōe neceſſarios. Liberis: pedibus: nō q̄ duab^o ſyllabis cohærēt: liberi ſūt: ſed q̄ triſyllabi: uſi lōgā deſināt: uſi duas breues. Liberos aut appellat: q̄ liberæ: ac ſolutæ orōi cōueniūt.

Naſcat^oicipiat: & p̄cipit q̄ b^o pedib^o utamur orōis initio. Cōſidat: claudat. Variē diſtincteq; ne clā uſdē pedib^o cōſiſtat. In cōquieſcēdo: ſiniēdo: claudēdo. Tūc enī cōquieſcit orator. Mediū: q̄a nō ita obſeruant^r ab auditoribus. Circuitus: piodus. Breuior: quā auriū iudiciū poſtulet. Aut lōgior: ne pi odū p̄ducam^o ſupra ſp̄z & latera. Supiora. ſ. mēbra. Aequē: ſilr. In q̄cūq; p̄te: p̄ma: media: poſtrema. Titubātū: deerratū. Prima pauci: q̄ nlla media cōſiderāt. Quæ: poſtrema. Variāda: clā: ne ſatidiat^r ab auditoribus ſatietas. Duo enī: Monet ruriſ poſteriora mēbra lōgiora p̄oribus eē debere.

Chorici: Lyrici: iter quos ſūt dithyrābia choro dicti: q̄a lyra canētes: chorus p̄ſequit: q̄ ſūt dithyrābi. In p̄xone: q̄ p̄mis ſyllabis breuib^oicipiēs: deſinit i lōgā. Cretico: p̄ma lōga orit^r: media breui: poſtrema lōga. Vi

hoibus tacitus qđā sēsus: ut i quaq; arte rectū pperāq; diiudicēt. Illud: cōcinū uel cōgruū. Notet: obseruet. Oī gñe: artū. Hoc ipso: numero: atq; modo: qđ est musica. Vis: p̄prietas cognoscēdi. Oēs enim: uere ē uis magna natura. Sine ulla arte: eius rei. s. de q̄ iudicat. Artibus & rōnibus. i. rōnibus artū. Idq; itētio argumēti. Si i aliis artibus hoc sit: multo magis i numeris ac uoce: quoz cōsonātia se nobis: ac dissonātia naturaliter offert. Ad quoz itelligētiā: ut recta i hoibus: & a prauis praua diiudicet. Minus habēt: q̄ si picturā uiderint: aut statuā i ea prauū aliqd dephēdūt

Instrumēti: ad iudicētiā: ad itelligendā uocū cōsonātiā. Nā & si uox: celerior sit auditu: tamē color nos magis fallere potest in uidendo: q̄ uox in audiēdo. Infixa: impressa. Neq; earū rerum: quā cōsonātiā sūt: uel dissonātiā. Mouent oēs: q̄ tā est i iudicādo acriores sint alii alii: possūt tamē omnes sua uolūtate iudicare. Numeris ac uocibus: ad eā rem qua de agitur accōmodatis

In his: numeris ac modis.

Offēsum: erratū. Cōtractione. s. syllabā: ut uictorius penultima correpta: & e diuerso: dominus: barbarismus erit. Theatra: prospectatorib; posuit. Quid hoc: si cōcinnētes dissoni fuerint: eiciūtur a populo.

In uocibus: in cātibus. Ceteruz: chori. Discrepātes: ut si unus sibi ipsi dissentiat canēdo. Mirabile est: Mixta est inq;: cur in iudicādo doctus & indoctus sint pene pares: at i faciēdo secus. Numeri: pedū: i syllabis: uoces in cātibus. Incēdimur: cōtraria: cōtrariis. Languescimus: quia flētis uox fletum puocat. Ad hilaritatem: si canētem audias. Ad tristitiā: si flentē. Quorū: gaudēdi. s. icitādī: ac dolēdi: ad numeros: ad modos: ad uoces. Ut mihi uidet: ab auctoritatē laudat musicam.

Maioribus: ut i capitolio louis: qū fides adhibētur: & tibiā. Saliorū uersus: ancyliā cū tripudiis ferētes: & cātibus. In uetere grācia: scilicet Athenis. Cum similibus: ad philosophiā ptinēti

bus. De puerilibus trāslatiōibus: quō uerbis p trāslationē utamur: qđ puerile ē. Videt sētī: libratū utit uerbis. Videt in uerbis: sentit i oratione. Claudicat: deerrat. Sētī: auriū iudicio. Nobis: oratoribus. Aptū: cōgruū. Itaq; illi: Cōcludit q; maiores illi etiā si piodis nō uterent: tamē qum singula: uel bina: uel trina uerba dicebāt: ita collocabāt: ut spatiis iter se paribus cōponerent: ut rēp. qui tuel laudādus: q; psequitur detestandus est. Veteres: latini scriptores. Hodie: aetate nostra.

neq; admiret: quonā modo hęc uulgus iperitoz i audiendo notet: qū i oī gñe: tū i hoc ipso magna qđā ē uis i credibilif q; naturā. Oēs enī tacito quodā sēsu sine ulla arte: aut rōne: q̄ sūt i artibus & rōnibus. recta: ac praua diiudicāt: idq; qum faciūt i picturis: & i signis: & i aliis opibus: ad quoz itelligētiā a natura minus habēt istri: multo ostēdūt magis: i uerboz numeros: uocūq; iudicio: q; ea sūt i cōibus ifixa sēsibus: neq; earz rez: quēq; sūdītus natura eē uoluit expertē. Itaq; nō solū uerbis arte positis mouent oēs: uerū etiā numeris ac uocibus. Quotus enī q̄sq; ē q̄ teneat artē numeros: atq; modos: ac i his: si paulū modo offēsū ē: ut aut cōtractione breuius fieret: aut pductōe lōgius: theatra tota reclamāt. Quid hoc nō idē fit i uocibus: ut a multitudine & populo nō modo cateruz atq; cōuētus: sed etiā ipsi sibi singuli discrepātes eiciant: mirabile ē qū plurimū i faciēdo intersit iter doctū & rudē: q̄ nō multū differat i iudicando. Ars enī qū a natura pfecta sit: nisi naturā cōmoueat: ac delectet: nihil sane agisse uideat. Nihil ē aut tā cognatū mētibus nrīs: q̄ numeri: atq; uoces: qbus & excitamur: & icēdimur: & lenimur: & lāguescimus: & ad hilaritatem: & tristitiā sæpe deducimur: quoz illa sūma uis carmibus ē aptior: & cātibus nō neglecta: ut mihi uidet a Numarege doctissimo maioribusq; nrīs: ut epulaz solēnum fides: ac tibiā saliorūq; uersus idicāt. Maxime aut i grācia uetere celebrata qbus utinā similibus de reb; disputari: q̄ de puerilibus his uerboz trāslationibus maluissetis. Verū ut i uersu uulgus si ē peccatū uidet: sic si qđ i nrā orōne claudicat: sētī. Sed poetaz nō ignoscit: nobis cōcedit: taciti tamē oēs nō eē illud: qđ diximus aptū: pfectūq; cernūt. Itaq; illi ueteres: sicut hodie etiā nō nullos uidemus: qū circuitū: & quasi orbē uerboz cōficere nō possēt: nā id qđē nup uel posse: uel audire cōpimus terna: aut bina: aut nōnulli singula etiā uerba dicebant